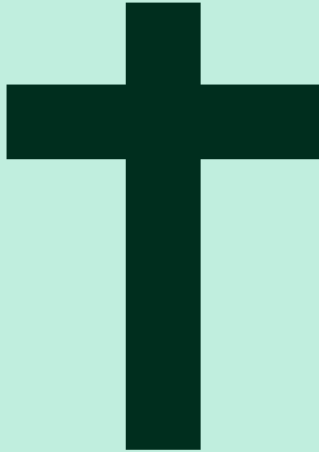

Nek Bible

Matthew, Mark, Luk, and John in the Nek Language of Papua
New Guinea

Nek Bible
Matthew, Mark, Luk, and John in the Nek Language of Papua New Guinea
Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nek

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
852e1e2e-4985-5348-9fba-a621d59eb829

Contents

Nek	1
Matayo	2
Maleko	44
Luka	70
Yoane	114

Nek Bible New Testament portions in the Nek language of Papua New Guinea

Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

Nek Bible
New Testament portions in the Nek language of Papua New Guinea

Sampela hap Nupela Testamen long tokples Nek long Niugini

[nif]

Translation: 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Print publication, 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc.

Web version

© 2015, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<http://pngscriptures.org>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/legalcode>.

Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela**.

Table of Contents

Gĩngit manda kindem Matayoli youkuk Ama Wapmañ Yesu indañguk

Yesu en ama wapmañ Devit endok sambat

¹ Anutuli Yesu en Mesia * nĩmbĩ taleŋguk endok soliilok kot sambat wĩn ñĩndĩñ: Yesu endĩ ama wapmañ Devit endok sambat, tĩmbi Devit endĩ Ablaamdok sambat. ² Ablaam wĩn Aisak endok beu, Aisak wĩn Jekop endok beu, tĩmbi Jekop wĩn Juda gĩta dal kwayañii endok besĩ. ³ Juda wĩn Peles gĩta Sela endok beset. (Menjettok koi Tama.) Tĩmbi Peles wĩn Heslon endok beu, Heslon wĩn Ram endok beu. ⁴ Tĩmbi Ram wĩn Aminadap endok beu, Aminadap wĩn Nason endok beu, Nason wĩn Salmon endok beu. ⁵ Tĩmbi Salmon wĩn Boas endok beu. (Meñlok koi wĩn Rahap.) Tĩmbi Boas wĩn Obet endok beu. (Meñlok koi Rut.) Tĩmbi Obet wĩn Jesilok beu, ⁶ Jesi wĩn ama wapmañ Devit endok beu.

Tĩmbi Devit wĩn Solomon endok beu. (Solomon meñ wĩn dama Ulialok tamĩn pakuk.) ⁷ Tĩmbi Solomon wĩn Reoboam endok beu, Reoboam wĩn Abia endok beu, Abia wĩn Asa endok beu. ⁸ Tĩmbi Asa wĩn Jeosafat endok beu, Jeosafat wĩn Jeolam endok beu, Jeolam wĩn Usia endok beu. ⁹ Tĩmbi Usia wĩn Jotam endok beu, Jotam wĩn Ahas endok beu, Ahas wĩn Hesekia endok beu. ¹⁰ Tĩmbi Hesekia wĩn Manase endok beu, Manase wĩn Amon endok beu, Amon wĩn Josaiia endok beu. ¹¹ Tĩmbi Josaiia wĩn Jeoiakin gĩta dal kwayañii endok besĩ. Nain wolonda Babilon nasilĩ Islael amatam kaikan gĩngĩnembĩ, endok kwelan kuŋgulok yanaŋgĩp ñañgĩlĩñ.

¹² Yesulok solii Babilon ña pakĩlĩñ, walinin bĩkap Yesu en indañguk endok kot sambat wĩn ñĩndĩñ: Jeoiakin wĩn Sealtiel endok beu, Sealtiel wĩn Selubabel endok beu. ¹³ Tĩmbi Selubabel wĩn Abiut endok beu, Abiut wĩn Eliakim endok beu, Eliakim wĩn Asol endok beu. ¹⁴ Tĩmbi Asol wĩn Sadok endok beu, Sadok wĩn Akim endok beu, Akim wĩn Eliut endok beu. ¹⁵ Tĩmbi Eliut wĩn Eleasa endok beu, Eleasa wĩn Matan endok beu, Matan wĩn Jekop endok beu, ¹⁶ Jekop wĩn Josep endok beu. Tĩmbi Joseptĩ tamĩn Malia tĩmbĩmbi, Malialĩ wakan Yesu apmĩnguk, koi Mesia kĩtĩañ.

¹⁷ Wĩndĩñda ama sambat Ablaamdok plon kusei kĩmĩpi bĩkap Devittok plon talelak wĩn 14, tĩmbi sambat wĩndĩngangot Devittok plon kusei kĩmĩpi bĩkap Babilon ñañgĩlĩñ endok plon talelak wĩn 14, tĩmbi walinin ama sambat nombo inda-ta-bĩmbi, Mesia indañguk endok kunakunatsĩ wĩn bo 14got.

Yesu indaindanlok kasat

¹⁸ Yesu Mesia indañguk wolok kasat wĩn ñĩndĩñ. Endok meñ Malia Josepta gĩngit wĩlĩmĩngĩlĩñ. Endĩ gama yakan nĩm kuŋĩlĩmbi, Dĩndĩm Woĩdĩ kundit tĩmbĩmbi, Malialĩ gwaŋgwa mĩnjĩp tĩnguk. Wĩndĩñ indañmĩnguk wĩn inda-dakleumbi, ¹⁹ gĩngitĩñ Josep endĩ biup nandĩnguk. Gan endĩ ep tĩndĩn kindem kuŋũkta siŋgi mayek nĩm mĩup nandĩñpi, gitakan biup nandĩnguk. ²⁰ Wĩndĩñ tĩmbepi nanandĩ kena ti-kuŋĩlĩmbi, Wopum Anutuli añelo no nĩ-mulĩmbi, lat plon indañmĩmbi nĩnguk. “Josep, ama wapmañ Devit endok komblin, dĩk ñĩndĩñ nandĩ: Malia gwaŋgwa mĩnjĩp tĩlak wĩn Dĩndĩm Woĩ endoñĩn nanin, wala tĩmbi dĩk en tamga tĩmbep nĩm mĩsiwĩñ. ²¹ Gwaŋgwa apmekak en wakan amatamĩii yomjĩlok toptop plon nanin epmekak, wala tĩmbi koi Yesu kĩtĩukañ.” Añelolĩ wĩndĩñ nĩnguk.

²²⁻²³ Wopumdi pofet ama no damaŋgan kuŋguk endok man plon ñĩndĩñ indauktok eŋguk,

“Nandañ. Wembe sim ama gĩta gama nĩm douŋguk nolĩ gwaŋgwa mĩnjĩp tĩmbi, gwaŋgwa apmĩmbi, endok koi Emanuel kĩtĩnekalĩñ.” *

(Kot wolok kusei wĩn ñĩndĩñ, ‘Anutuli nĩn gĩta kulak’). Manda walĩ bien indauktok nepek wĩndĩñ Malialoñ indañmĩnguk.

²⁴ Tĩmbi Joseptĩ dounan nanin mĩlapi, Wopumdok añelolĩ molo manda nĩnguk wolok tuop klembi tĩnguk. Endĩ tamĩn Malia naŋgĩlĩmbi, ilnan ñañgĩmĩk. ²⁵ Tĩmbi endĩ wapat tamdok kuŋgu gama nĩm kuŋgĩmĩknan Malialĩ gwaŋgwa apmĩmbi, Joseptĩ gwaŋgwa wolok koi Yesu kĩtĩnguk.

2

Soliña nandĩ-tale amalĩ Juda amatamdok ama wapmañ komblin kanepi bĩngĩlĩñ

* 1:1: Anutuli ama wapmañ no amatamĩii epmektok nĩ-mulektok e-kwambĩñ da tĩm biŋguk. Ama wolok koi Juda amatamdok manda plon wĩn Mesia, tĩmbi Grik manda plon Klisto kĩtĩañ. * 1:22-23: Aisaia 7:14

¹ Elottí Juda amatamdok ama wapmañ palññlmbi, Yesu gwañgwalí Betleem it kwelan, Judia distrik wandññ indañguk. Tmbi soliña nandí-tale amalí maim lambílak kandañ nanin bímbi, Jelusalem it kwelan tombi ² e-nandímbi eñgíliñ, “Gwañgwa Juda amatamdok ama wapmañ kuuktok indak endí kwet delok patak? Níndí endok soliña maim lambílaknan indaumbi kañbi, ‘Mílelem tíñmína’ embi kle bamññ.”

³ Tmbi ama wapmañ Elot endí manda wín nandímbi, nandum mlatañguk, tmbi amatam Jelusalem kuñgíliñ gítik endí bo wíndíñgangot tíñgíliñ. ⁴ Tmbi Elottí tapma ama biesí ba endíkíe manda nandí-tale ama kítí-semum bímbi e-nandí tmbi enguk, “Mesia endí it kwet delok síník indauktok een?” ⁵ Eumbi tambane níñgíliñ, “Betleem it kwelan, Judia distrik kandañ. Neta, plofet ama nolí Anutulok manda no ññndíñ youp bíñguk patak,

⁶ ‘Betleem it kwet Judia kwelan, díkok kandañ telak dama no indambi,

Israel amatamnai yanañgípi yambí-díkñeukak,

wala tmbi dík Juda it kwet damandama tañ díwín endok pímbíñ ním. Ním síník.’” *

⁷ Tmbi Elottí manda wín nandímbi, soliña nandí-tale ama telak gitak en-tiañeum bímbi, soliña walí dawanda síník indañguk wolok en-nandí-kíliñ eumbi ní-dakleñgíliñ. Ní-dakleum nandímbi, ⁸ Betleem ñanelíñdok en-mupi eñguk, “Síndí ñambi, e-lonjí tí-kíliñ embi, gwañgwa wín tmbí indanekalíñ. Tmbí indaumbi, nombo undane bímbi nanbímbi nandímbi, nak bo wíndíñgangot ñambi, mílelem tíñmetat.”

⁹ Wíndíñ eumbi, endí Jelusalem bímbi, Betleem ñañgíliñ. Telak plon ñaññpi, soliña maim lambílaknan kandañ kañgíliñ walí bíndambo inda-sembi, telak dama tí-semum ñambi, Betleem tomgíliñ. Tombímbi, soliña gwañgwa pakuk it wolok plon ña kwambíñ dam pakuk. ¹⁰ Palím kañbi, walenjí kíndem daumbi, sílísílí wopum síník tmbi, ¹¹ it wolok gíñañnan loñgíliñ. Lombi, gwañgwalí meñat palímbi kañgíliñ. Kañbi mílelem tí-ñímbi, nepek kusei kusei tuan loloñ mep bíñgíliñ wín jímí, tímtí písapí, símba kíndemda míñgíliñ. Wín gol wakít tuk míliñ kíndem síñgin plon saplesaplelok, ba nepek míliñ kíndem sínjilok wandin míñgíliñ. ¹² Tmbi Anutulí doulat plon Elottok kandañ ním undane ñanelíñdok molo manda enbímbi, endí telak tambon nolok isí kuseinan ñanepi ñañgíliñ.

Anutulí Yesu gwañgwa tíke-kamañguk

¹³ Soliña nandí-tale amalí ña-taleumbi, Wopumdok añelo nolí doulat plon Joseptoñ indañmímbi níñguk, “Ama wapmañ Elot endí mík amaññ gwañgwa ñín lonjímímbi wílí kímnélíñdok en-mulepi tílak. Wala tmbi dík mílapi, gwañgwa meñat yanañgíliñbímbi, Isip kwelan pí ñambi, wandíñ kunekalíñ, nak undane bímbílok ganbetat wolok tuop.”

¹⁴ Eumbi, Joseptí mílapi, gwañgwa meñat yanañgíliñbímbi, tím Isip kwelan ñanepi ñañgíliñ.

¹⁵ Ñambi, wandíñ pat-ta-kuumbi, Elottí sembíñguk.

Wopumdí plofet ama nolok man plon ñíndíñ indauktok eñguk,

“Níñana Isip kwelan kuumbi kítíñmambi bíñguk.” *

Wín manda walí bien indauktok wakan endí Isip kwelan ña kuñgíliñ.

¹⁶ Elottí soliña nandí-tale amalí julúñtí tíñmíñgíliñ wín ka-nandí-tombi, gimbít kolan tmbi, mík ama en-mulímbi, Betleem it kwelan ba kwet díwín ñasíñgan pakañ wandíñ ñañgíliñ. Ñambi, gwañgwa gwílat típet ním makleñgíliñ wín gítik yandípmum kímtaleñgíliñ. Neta, soliña nandí-tale amalí Elotta ñíndíñ níñgíliñda tmbi, “Níndí soliña wín ka-ta-bímbi, gwílat típet tílak.” ¹⁷ Nepek wíndíñ indaumbi, plofet Jelemaialí manda ñíndíñ eñguk wolok bien inda-dakleñguk,

¹⁸ “Rama it kwelan kwawa indaumbi,

mano kwílm wopum tañ.

Wín Resellok kombíññí endí gwañgwanjii gítik kímbi tale-síník tañgíliñda kut-blambla eumbi,

bínelíñdok en-busumbusuk tí ním ka biañ.” *

¹⁹ Ama wapmañ Elottí sembíñgukta, Wopumdok añelo nolí Joseptoñ Isip kwelan lat plon indañmímbi níñguk, ²⁰ “Gwañgwa wílí kímbektok eñgíliñ endí ip gítikkan kímtaleñgíliñ, wala tmbi dík mílapi, gwañgwa meñat yanañgíliñbímbi, Israel kwelan undane ñawít.” ²¹ Eumbi mílapi yanañgípi, Israel kwelan undane bíñguk. Bímbi, ²² ‘Elottok níññá Akelao endí beulok kíñjan Judia distriktok ama wapmañ indambi yambí-díkñelak’ gíñgítí wín nandímbi, kwet wandíñ ña kuupi míñgíliñ. Gan lat plon molo manda nandímbi, Galili distrik wandíñ ñambi, ²³ it kwet no koi Nasalet wandíñ ña pat-kuñguk.

* 2:6: Maika 5:2 * 2:15: Hosea 11:1 * 2:18: Jeremaia 31:15 Damañgan Resel wín Jekoptok tamín kuñguk, Josep gít Benjamin endok meñjet. Juda amatamdí enda nandum endí endok menjí wandin tílak.

Plofet amalí Mesiala “Nasalet ama n+nekalíñ” eñgí+ñda t+mbi Joseptí wandíñ ña papi kuñí+mbi, manda walí bien indañguk.

3

Yoane tuk ii-sem kena tíñguk wín endí Yesulok telak tí-díndímeñmíñguk

¹ Yesulí gama Nasalet it kwelan kuñí+mbi, Yoane amatam tuk i-semliñguk endí Judia distrik wandíñ kwet sílanin kambaññan wandinnan ña kuñípi, amatam gíñgít manda ñ+ndíñ enguk, ² “Nain n+im ombataumbi, Kunum Molomdí amatam gítik indañgan yambí+díkñeukak, wala t+mbi síndí tí-pañgípañgílembi, gíñañjí tambanewít!” ³ Wín Yoanelañgan plofet Aisaialí manda ñ+ndíñ embi youkuk patak, “Kwet kambaññan sílaninnan ama nolí ñ+ndíñ kítlak, ‘Wopumdok telak tí-ñ+mbi, tí-díndíme kena tíñmínekalíñ.’” *

⁴ Yoanelí plofet ama no nomík dasidasin kamel domdí tíndín wín dasimbi, boñgí+unan bí+ gwílap+í tembi pa kulíñguk. T+mbi endok nanañ wín gotak gíta bupit tuk koñgom kli gíñañ nanin epbi pa nalíñguk. ⁵ T+mbi Jelusalem it kwet ba Judia distrik ba Jodan tuk tombo tombonan nanin amatam asupgandí endoñ bímbi, ⁶ yomjé e-jamilaumbi, Jodan tuknan gínan tambatambatok tuk i-semliñguk.

⁷ T+mbi endí Falisi ba Sadusi ama asup tuk inepi bí+um yambímbi, ñ+ndíñ enguk, “Síndí ama nandí manbenjé malet upmat nomík. Anutulí kolanjilok tuan ombí+samepi tílak. Síndí nokoñ bímbi, ñ+ndíñ nandañ ba, ‘Tuk inetamíñda, endok gímbít wílambane-kotnetamíñ?’ Nanandínjé walí bien n+im tílak! ⁸ Síndí gíñañjé tambaneñgí+ñda, wolok tuom ep tíndínjé kíndem wolok bien daut n+imbumi kana! ⁹ N+im kañbí, gíñañjilí manda julufí ñ+ndíñ enelíñ, ‘Níndí Ablaamdok sambatta t+mbi kolandok kínan n+im tíkenekamíñ.’ Nak sanba nandíwít: Anutulí gumañ eumbi, síndok kínan kawat ñalí Ablaamdok sambat indanelíñ! ¹⁰ Kapinoñgo ipkan komba kuseinan kímkímí+ñ patak, wala t+mbi kombalí bien kíndem n+im pa laliyañ wín gítik jín+mbi, komba gíñañ sílok.

¹¹ Amatam dí+wísilí gíñañjé tambaneñgí+ñ wín sambí+nandínelíñdok nak tukgot ísamlet. Gan ama no síngina kandañ indaukak endí Díndím Woñ gít komba díndín ísamekak. Endí loloñ sínik, nak kambak ñandin ñalí kesi gwílap kiundí+imettok tuop n+im. ¹² Endí amatam kíndem ba kolan ep danbepi tílak, wín amalí plaua nanañ m+ñjé gít gwílap ep danbi, bien wísí+kopi, gwílap ba kilíkílik siu dílak, wíndíngangot ama walí kíndesé epbi, kolasi komba kímkím n+imnat gíñañ ep siu dínekalíñ.”

Yoanelí Anutulok Níñañ Yesu tuk íñmíñguk

¹³ Nain wolonda Yesulí Galilí distrik bímbi, Jodan tuknan ña tombí, Yoanelí tuk íñmektok n+ñguk. ¹⁴ Gan Yoanelí Yesulok kusei ka-nandí-tombi, “Wíndíñ n+im” embi, kímkísip ñ+mbi n+ñguk, “Dík mek nak tuk í-nameñ ñak. Nítekta t+mbi nokoñ bílañ?” ¹⁵ Gan Yesulí tambane n+ñguk, “Man ñ+ndíñgít nandí-nambi, nak elet wíndíñ tí! Wíndíñ tíñpi, Anutulí díndím kuñgula elak wín tuopkan kímkít-klendetamík.” Wíndíñ eumbi nandíñ+mbi, gínan tambatambattok tuk íñmíñguk.

¹⁶ Íñmí+taleumbi, wolongan tuk pawan lambí ipi kañguk wín: kunum tombímbi, Anutulok Woñdí mambaip wandin endok plon pí+umbi kañguk. ¹⁷ Kañí+mbi, kunum gíñañ nanin manda no ñ+ndíñ kí+tu pí+umbi eñguk, “Níne nokok níñana sínik. Nak gíñañnalí en kasílembi, nandí+koñgom tíñmílet.”

4

Satandí Yesu tí-kuyuk tíñmíñguk

¹ Yesulí tuk í-taleumbi, Satandí tí-kuyuk tíñmektok Díndím Woñdí en nañgí+mbi, kwet kambaññan sílaninnan ñañguk. ² N+mbi, tím sandap 40 nanañ gítik kímkísip tí-talembi, nanañ gawat kuñguk. ³ T+mbi tí-kuyuk amalí endoñ bímbi n+ñguk, “Tíkáp dík Anutulok Níñañ sínik kulañda, kusaka t+mbi dakleuktok kawat ní pakañ enb+mbi, kínan nanañ indawít.” ⁴ Eumbi, mandan wílambane-kopi tambane n+ñguk, “Anutulok mandan ñ+ndíñ youyoulín patak, ‘Nanañlíñgot kuñgu n+im mílak. N+im. No en Anutulok man mandan kímkít-klémbi tañgonelakta endí wakan kuñgunat tílak.’” *

⁵ Wíñaña Satandí Yesu nañgípi, Anutulok it kwet, Jelusalem, wandíñ ñambi, tapma it pendím malap plon lo kímkípi ⁶ n+ñguk, “Ale. Dík Anutulok Níñañ sínikta, dí+kopi ma pí! Nekta, manda ñ+ndíñ youyoulín patak, ‘Anutulí añeloñi gímbí+díkñenelíñdok enb+mbi, díkok pí+uñda kísilí gepmumbi, kawat nolí kesika no n+im youlekak.’” * ⁷ Eumbi, Yesulí

tambane nānguk, “Nām. Manda nombo nāndān youyoulān patak, ‘Dik Molomga Anutu endok gembān inda-dakleuktok tī-kuyuk nām tāmekañ.’”

⁸ Wāndānda Satandī nombo nāngipi, kwet jāngin ombap sīnik no wolok plon lo kīmipi, kwet gītīk wolok gembān ba paman dāulīmānguk. ⁹ Dāulīmī nānguk, “Tīkap dīk naka mīlelem tī-nambi, nan-wowōn tīmbetañda, nepenepek kalañ nām gītīk sīnik dīkok bigametet.” ¹⁰ Eumbi nānguk, “Satan, dīk nambīmī nāu! Manda nāndān youyoulān patak, ‘Dik Molomga Anutu en noñganda mīlelem tī-nāmbi, kuñguñga endok gīngit wīlīmekañ.’” ✱ ¹¹ Yesulī wāndān eumbi, Satandī kak bim nāumbi, añelolī bām tāmī platañgīlīñ.

Yesulī amatam Anutulok kapmalnan kuñgula enī-daut tī-semguk

Yesulī Kunum Molomdok kenan kusei kīmīkuk

¹² Yoane tīkēmbi, it kwambān gīnān kīmīlīm patak’ gīngit walī Yesulok pawañ gīnān pūmbi, nain wolondañgan endī Judia distrik bīmī, Galilī distrik undane nānguk. ¹³ Gan endī il kusei Nasalet wāndān nām kuñguk, endī Kapaneam it kwelan pit mlāt tīmbektok wāndān nāmbi kuñguk. It kwet wān Galilī tuk guañ balilīñ patak. Kwet wān sambat tīpettoñ, wān Sebulon gīt Naptali, endok kweset. ¹⁴ Plofet amalī nepek indauktok eñguk wān inda-dakleuktok Yesulī Kapaneam nānguk. Neta, plofet Aisaialī nāndān youkuk,

¹⁵ “Sebulon gīta Naptali endok kweset, wān Galilī kwet, wāndān amatam asuptī kuañ, Judalok sambat endīngot nām.

Kwet wān telak Galilī tuk guañnan nīlak wāndān patak, Jodan tuk tambon kandañ.

Amatam wāndān kuañ endā nāndān elet:

¹⁶ amatam yomjīlok kīlīm gīnān kuañ

endā Anutulī enlok kolsalen wopum kolī sale-semguk,

tīmī kīmīkīmlok gīngit kuañ endok kañdañ bo saleñguk.” ✱

¹⁷ Yesulī wāndān nā tōmbi, kusei kīmipi, gīngit manda nāndān eu pīnguk, “Nain nām ombataumbi, Kunum Molomdī amatam gītīk indañgan yambī-dīkñeukak, wala tīmī sīndī tī-paṅgīpaṅgīlembi, gīnāñjī tambanewit!”

¹⁸ Tīmī nain nola Yesulī Galilī tuk guañ balilīñnan nāñipi, pis tiatia ama tīpet, dakwaya yambīnguk, wān Simon koi no Petlo, tīm kwayañ Andlu. Endī guañnan pis tiatia līkset kop palīmī, ¹⁹ Yesulī yambīm enguk, “Sītī bīmī, nak nep kle-kuumbi, nak ama tiatia kena san-daut tī-sametāt.” ²⁰ Eumbi, wolongan līkset bīmī, Yesu kle nā en gīta kuñgīmīk.

²¹ Tīmī Yesulī yousī nāñipi, ama dakwayaṅgot tīpet nombo ep tīmī indaṅguk, wān Sebedilok nāñāñit Yakobo gīt kwayañ Yoane. Endī beset Sebedi gīt kīkeñ plon papi, pis tiatia līksī gīlīne-pakīlīñ. Tīmī Yesulī kītī-semumbi, ²² wolongan beset gīt kīkeñ kak bīmī, Yesu kle nā en gīta kuñgīmīk.

²³ Tīmī Yesulī Galilī distrik tuop kle-gīmbut kuñguk. Kuñipi, amatam it kiyauñjī gīnān enī-daut tī-semī, Anutulī amatam nītek yambī-dīkñelak wolok gīngit manda kīndem eu pūmbi, amatam jīmbat kusei kusei inda-semguk ep tīmī kīndem dañgīlīñ.

²⁴ Endī wāndān tīmībīmī, koi gīngitī Silia provins tuop pīndī dañguk. Tīmī amatamdī jīmbatsāt gītīk endoñ yanañgipi bāñgīlīñ, wān ama jīmbat ba pīngip gawat kusei kusei inda-semguk, ba ama yal kolanjāt, ba ama kīm katap tañgīlīñ, ba ama kesīt kuñgulok tuop nām gītīkkan endoñ yanañgip būmbi, ep tīmī kīndem dañgīlīñ. ²⁵ Tīmī amatam kīmīn wopum Galilī nanin, ba Dekapolis, Jelusalem, Judia, ba Jodan tuk tambon kandañ nasi endī endoñ pa bīmī kle kuañgīlīñ.

5

Kunum Molomdī amatam nītein yambī-dīkñelak?

¹ Tīmī Yesulī ama kīmīn wopum kle kuñgīlīñ yambībīmī, kwet kīmīnnan lombi pipakuk. Pipalīmī, gwañgwañilī endoñ bām kīmīn tīmībīmī, ² kusei kīmipi, nāndān enī-daut tī-semī enguk,

³ “Amatam Anutulok dainan nīsīla nandum pīmībīnen tīlak

endī wakan Kunum Molomdī yambī-dīkñelak,

wala tīmī endī amatam dīwān yapma kle-pakañ.

⁴ Tī-blamblae tīmī mano tī-kuañ

endī wakan Anutulī en-busumbusuk tī-semekak,

wala tīmī endī amatam dīwān yapma kle-pakañ.

⁵ Kayombīnēmbi kuañ

endi wakan Anutulı kwet gıttık endok gıngıt wısem-taleñguk wın kasılenekalıñ,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

⁶ Anutulok dainan dındım kunelıñdok nandı-koñgom wopum tañ

endi wakan Anutulı ep tımbı plap taumbı, wolok tuop tınekalıñ,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

⁷ Nosııla gınañ busuk tı-semañ

enda wakan Anutulı wındıñgot gınañ busuk tı-semekak,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

⁸ Gınañjı Anutulañgot bıñmañ

endi wakan kunum gınañ ñambi, Anutu kanekalıñ,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

⁹ Mik gimbit nain plon kulan busuk tımbı indañ

endi wakan Anutulı 'wembe gwañgwanal' enbekak,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

¹⁰ Amatam Anutulok man tañgoneañda tımbı, mılap kusei kusei inda-semalak

endi wakan Kunum Molomdı yambı-dıkñelak,

wala tımbı endı amatam dıwın yapma kle-pakañ.

¹¹ Kwapme kwapme amatamdı sındı gıngıtñai kuañda tımbı kosı tımbı kolaumbı, mılap kusei kusei sambı, julunıt manda kolan kusei kusei sındok plon embı, sıngıñjı siañ, nain wolonda sındı amatam dıwın yapma kle-pakañ. ¹² Neta, tuanjı wopum kunum gınañ pat-samlak, wala tımbı walenjı kındem daumbı, sısıslı tınekalıñ. Amatamdı plofet ama damañgan kuñgılıñ enda bo wındıñgangot mılap kusei kusei tı-semñañgılıñ."

Kunum Molomdok kapmainan nıtek kulok?

¹³ Yesulı yousımbı, gwañgwañııla ñındıñ enguk, "Palañdı* kena tılak wolok tuop sındı amatam gıttıktok boñgıpsınan wındıñgangot tañ. Gan palañdok koñgom pı-taleumbı, nek ñıla bındambo koñgom dawık? Wındıñ tındılok tuop nım. Palañ wandın walı kena nımnat, wın slak kwet plon yalımulım ñaumbı, ama kesıslı yalı-pañgıpmañ.

¹⁴ It kwet no jañgınnan indañgan palımbı, nepek nolı nım masıpmek. Wındıñgangot sındı kwelalok amatam endok kolsalen. ¹⁵ Ama nolı kolsalen pındopi, kambottı taplıwık ba? Nım a. Endı wın indañgan kımımbı, it gınañnan pıt mılat tañ gıttık enda kolı sale-semalak. ¹⁶ Wındıñgangot sındok kolsalenı amatam kolı sale-semsemlok. Kusei ñındıñda wındıñ tılok: endı sındok kundıtsı kındem ka-nandañda tımbı, Bepı kunum gınañ patak en nı-kındem danekalıñ."

¹⁷ Yesulı yousımbı enguk, "Sındı naka ñındıñ nım nandı-nambi enekalıñ, 'Anutulı endıkñe manda Moselok kiinan kımıt-nımguk, tımbı plofet amalı manda nıñı-daut tı-nımgılıñ. Yesulı manda wakan wıalektok indañguk.' Sındı wındıñ nım enekalıñ. Nak manda wın wıalettok nım indañgut, tambo nak wolok kusei tımba inda-dakleuptok indañgut. ¹⁸ Nak bıañgan sıntık sanba: kunum kwet patekamık tuop endıkñe manda youp bımbın pakañ walı gıttık papat kwambıñ patnekalıñ. Wın Anutulı nepek indauptok elak wın gıttık gama nım indañımbı, endıkñe manda lakat sıntık nolı bo no nım paitnekalıñ. Nım sıntık. ¹⁹ Wındıñda tıkap sındı endıkñe manda lakat sıntık wandın no lapıpi, amatamdı wındıñgangot tınelıñdok enı-daut sem tı-semañ, Kunum Molomdı sında nandum gıñgıtñılok boñgıpsınan pımbıñen sılanın sıntık tılak. Gan tıkap sındı endıkñe manda gıttık tañgonembi, amatamdı wındıñgangot tınelıñdok enı-daut sem tı-semañ, Kunum Molomdı sında nandum gıñgıtñılok boñgıpsınan loloñ tılak."

²⁰ Yesulı yousımbı enguk, "Dındım kuñgula nak ñındıñ sanlet: endıkñe manda nandı-tale ama gıt Falısı ama endı endıkñe manda youyoulnı patak wın gıttık kımıt-kle-kılıñ eañ. Tıkap sındı ama wın nım yapma klembı, Anutu nıtek kunelıñdok nandılak wındıñ nım kunekalıñda, sındı Kunum Molomdok gıñgıtñı nım indanekalıñ.

²¹ Sındı ama damasıla manda ñındıñ en-enın wın nandı-taleañ, 'Dık ama no nım wılı kımbekek. ✱ No en ama no wılı kımbebakta, endı manda plon kımıttok.' ²² Gan natna ñındıñ sanlet: no en nolla gimbit tılakta, en manda plon kımıttok. Ba no en nol manda wıñjıt nımbı nı-suambatak, en wakan ka-dıkñelok mın wopum gınañ kımıttok. Ba no en nol ñındıñ nılak, 'Dık ama kamen sıntık', endı jımbıñdok komba gınañ nı-muttok. ²³ Wala tımbı dık tapma tımbepı sısuettan ña ipı, nokalı nandı-kola tı-gamek wın nandı-sıwıtañda, ²⁴ kak, nepenepeka sısuett kuseinan kımıpi, dındımgan ña noka tımbı indaumbı, en gıta manda e-sale tımbı, not busuk tındekamık. Wındıñ tı-tale-bimek, kındem ñambi tapma tımbekañ. ²⁵ Ba tıkap ama nolı manda plon gapılep tılakta, sıtı

* 5:13: Palañ wın monık manda plon sol.

✱ 5:21: Kisim Bek 20:13

telak plon yakan ñandemik, wolondañgan plapkan sinik tambon ti-dindimelok manda en gita eum dindim eukak. Nim kañbi, ama wali kañ-dan amalok kiinan gapilimbi, kañ-danli bo tem dumanlok kiinan gapilimbi, endi gepmbi, it kwambin ginañ gapilek. ²⁶ Nak biañgan sinik ganba: dik it kwambin ginañ papi, minem ombimilok een win ombi-taleumek gambiumbi puakañ.

²⁷ Manda ñindin damañgan een win sindi nandi-taleañ, 'Dik ama nolok tamn gita telak joñgo nim kuukañ.' ²⁸ Gan natna ñindin sanlet: ama noli tam no ka-galkta tilakta, en wakan ikan enlok ginan nanandin ginañ tam win en gita telak joñgo kulak. ²⁹ Windinda tikap dauka tombonli gep tiañeumbi, yomdok sisoñ plon pi piwin ñala dauka win gitiñ kopi, dauka tombongot kuukañ. Nim kañbi, gwilapka gitik jimbini gep kolim puñ a. ³⁰ Ba tikap kika tombonli gep tiañeumbi, yomdok sisoñ plon pi piwin ñala kak dombi kopi, kika tombongot kuukañ. Nim kañbi, gwilapka gitik jimbini ñaun a.

³¹ Timbi damañgan ñindin pa eñgilin, 'No endi tamn kle-kolep tilakta, wolok tuop kundit yout daklembi mukak.' ³² Gan natna ñindin sanlet: tam telak joñgo nim kuñguk en slakan nim kle-kokottok. Neta, ama no en tamn wandin kle kolimbi, wapai kombilin tikewikta, ama wali tamn wakit endok wapai kombilin yom plon yapilimbi, telak joñgo kundemik.

³³ Sindi ama damasila ñindin gangot enenin win nandi-taleañ, 'Dik manda e-kwambin dañguñ win nim maklembi tambilekañ. Dik Wopumdok dainan nepek nek tindlok e-top tinñguñ wolok tuop timbekañ.' ³⁴⁻³⁵ Gan natna ñindin sanlet: e-kwambinda manda no nim enekalin, win kunum ba kwet ba Jerusalem wolok plon nim enekalin. Ñindinda: kunum ginañ Anutul pipapi, amatam yambi-diknelok, timbi kwetti win kesilok gemañ timbimbi, kesi wolok plon kimitak. Timbi Jerusalem win Ama Wapmañ wopum endok il kwel. ³⁶ Timbi dik kumbañga sak bip ba satnin timbi indauktok tuop nim, wala timbi kumbañgala bo nim e-kwambin daukañ. ³⁷ Ama noli nepek nola san-kaumbi, dindim gan tambanembi, 'Oñ' ba 'Nim' ñenekalin. Tikap sindi mandanj timbi kwambin danelindok nandañ win Kolan Molomdok kandañ nanin blak."

³⁸ Yesuli yousimbi enguk, "Sindi manda ñindin damañgan een win nandi-taleañ, 'No en ama nolok dai timbi kolaukta, endok dai bo timbi kolalok. Ba no en ama nolok man kwandai wli giloñmekta, endok man kwandai bo wli giloñmlok.' ³⁹ Gan natna ñindin sanlet: ama no kolan ti-samumbi, tambon nim ombinimekalin. Nim sinik. Tambon sindi ñindin tinekalin: tikap ama noli bunga tombon wilekta, tombon windin got wilektok tambaneñmekañ. ⁴⁰ Ba tikap ama noli kiupiniga kasileuktok manda plon gapilepi nandilakta, sauloñga windin got biñmekañ. ⁴¹ Ba tikap ama noli kaikan gan-ginimbi, nepenepeli win kwet kimin noñgan † wolok tuop bembini ñañmekdok elakta, dik kwet kimin tipet wolok tuop bembini ñañmekañ. ⁴² Ba tikap ama noli nepek nola gan-nandi tilakta mukañ, ba nepeka no nain dumangot tike-kuup ganlakta nandinmekañ.

⁴³ Sindi damañgan ñindin een win nandi-taleañ, 'Dik nokala ginañ kindem tinmekañ, timbi kanjikkala nandi-kola tinmekañ.' ⁴⁴ Gan natna ñindin sanlet: kanjiksiila ginañ kindem ti-semnekalin, ba ama milap kusei kusei ti-samañ enda Anutul gwilam ti-semektok nimolo ti-semnekalin. ⁴⁵ Windin tinipi, sindi kunum Bepsilok wembe gwañgwa kuañ win inda-dakleukak. Neta, endi ama gitikkan, win ama kindem mandan kimit-kleañ wakit ama kolan mandan wikañ enda gitik maim kol sale-sembi, gwi nimut-semalak. ⁴⁶ Tikap sindi ama ginañ kindem ti-samañ endañgot ginañ kindem ti-semnelinda, nektok kuseila Anutul tambon ombi-samek? Win takis epep ama kolan † endi bo telak wakangot kleañ win! ⁴⁷ Ba tikap sindi nosiilañgot not ti-samañda, kunditsi wali amatam diwin endok kunditsi nitek maklewik? Amatam Anutu nim nandinmañ endi bo windin nim tañ ba?"

⁴⁸ Yesuli windin embi yousimbi, dindim kuñgula manda eñguk wolok bien win ñindin enguk, "Kunum Bepsilok ginan nanandin ba ep tindin win gitik kindem ba dindim sinikgot. Windinda timbi sindok ginañ nanandinji ba ep tindinji bo gitik kindem ba dindim sinikgot palekak."

6

Ginañ tiptok kena nitek tilok

✧ 5:27: Kisim Bek 20:14 ✧ 5:31: Lo 24:1 ✧ 5:33: Wok Pris 19:12, Namba 30:3, Lo 23:22 ✧ 5:38: Kisim Bek 21:24, Wok Pris 24:20, Lo 19:21 † 5:41: Grik manda kesik yali ñañañ 1,000ndok tuop elak, win Roma amalok mail noñgan ba 1.5 kilomita netepe. ✧ 5:43: Wok Pris 19:18 † 5:46: Juda amal takis epep amala nandum endi takis epipi, amatam julunñ ti-sembi, Judalok kanjiksi, win Roma ama, not ti-samañ, wala timbi endi Anutulok dainan ñanelindok tuop nim.

¹ Yesulí yous+mbi, gwañgwañiila enguk, “Sindí gínañj+ tiptok kena tíñipi ka-kilíñ embi, amatamdok dausinan ep tíndinj+ sambí-daklenelíñdok ním tñekalíñ. Ním kañbi, Besí kunum gínañ patak endí tuanj+ tambon ním ombí-samek.

² Ama manj+ manbenj+ malet nomík endí it kiyau gínañ ba ipaka boñg+pnan gíñgíli wopungan tíñipi, mínem nepenepek ama pímbíñesíla emañ, wín amatamdí kos+ gíñgí+ tíke-lonelíñdok wíndíñ tañ. Nak biañgan sanba: endí tuanj+ ikan kasíle-taleañ. Wala tímbi nain nola ba nola dík plap kena tíñipi, wíndíñ ním tímbekañ. ³⁻⁴ Dík ama pímbíñesí+ ep kím+líñ+pi, plap kenañga tílañ walí dausinan sembín palektok dík kíkka díndímdí+ nek títak wín kíkka kep mala ním nímbekañ. Tímbe Bepkalí+ nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.

⁵ Ama manj+ manbenj+ malet nomík endí it kiyau gínañ ba telak balambalak ba pañga indanan ipi, nímolo tñepi nandañ, wín amatamdí yambí-daklenelíñdok wíndíñ tañ. Nak biañgan sanba: endí tuanj+ ikan kasíle-taleañ. Wala tímbi nain nola ba nola dík nímolo tíñipi, wíndíñ ním tímbekañ. ⁶ Dík nímolo tímbepi, dítnañgan doundou íka gínañ lombi, yamañga sipbi, Bepka kwet sembín patak endá nímolo tíñmekañ. Tímbe Bepkalí+ nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.

⁷ Amatam anutu juluíñgan nímolo tí-semañ endí manda sílanin asup pinapi, ‘Nímolo ombapníla nandí-nímetak’ wíndíñ nandíñipi pa tañ. Gan síndí nímolo tñepi, ⁸ endok nímolonj+lók telal ním klenekalíñ. Síndí Bepsíla nepek nola gamañ ním ní-nandíñ+ímbe, nekta lonj+tañ wín endí ikan nandí-talelak. ⁹ Wíndíñda nímolo nándíñ tñekalíñ, ‘Kunum Bepní, díkok koka wín gíñgíñgan tí-gamlok.

¹⁰ Dík amatam gítík níp tímbe+ gíñgí+gai indambi, kunum gínañ kuañdí mañga tañgoneañ

wíndíñgangot nándí kwelan ñolok tañgoneneñ.

¹¹ Dík nanañ sandap ñolok tuop nímíñ.

¹² Nándí amatamdí yom tí-nímañ wín bi-semamíñ, wíndíñgangot dík yomní bi-nímíñ.

¹³ Dík tí-kuyuk plon ním nímbiwíñ, tambo kolandok kíinan nanin níp+íñ.’

¹⁴ Nandañ. Síndí amatam ep tíndinj+ kolan wín bi-semnelíñda, Bepsí kunum gínañ patak endí bo síndok yomj+ bi-samekak. ¹⁵ Gan, tíkap síndí amatam ep tíndinj+ kolan ním bi-semnelíñda, Bepsí endí bo ep tíndinj+ kolan ním bi-samekak.”

¹⁶ Tímbe Yesulí yous+mbi enguk, “Ama man manbenj+ malet nomík endí nanañ gítík kím+sip tíñipi, dei blambílae ba tí-kolakola embi, nanañ kím+sip tañ wín amatam dausinan inda-daklenelíñdok. Nak biañgan sanlet: endí tuanj+ ikan kasíle-taleañ. Wala tímbe nain nola ba nola síndí nanañ gítík kím+sip tíndílok telak kím+kleñ+pi, wíndíñ ním tñekalíñ. ¹⁷ Dík nanañ gítík kím+sip tíñipi, tuk ímbi, kumbañga sak youlekañ. ¹⁸ Wíndíñ tímbeñda, dík nanañ kím+sip tílañ wín Bepka kwet sembín patak en noñganlañgot inda-daklewíñ, amatamda ním. Tímbe Bepkalí+ nepek dausinan sembín indalak wín kalakta endí tuan ombí-gamekak.”

¹⁹ Tímbe Yesulí yous+mbi enguk, “Kwelan ñolok kwínakam ba bapaptí nepenepek tímbe kolalak, tímbe kumbu amalí it wiapi, kumbu tañ. Wala tímbe síndí gwílaptok kenañgot tímbe, nepenesí+ tuan wopum kwelan ñolok pat-samektok ním tí-jum+ tñekalíñ.

²⁰ Tambon síndí tuanj+ kíndem wín kunum gínañ pat-samektok tí-jum+ tñekalíñ. Wín kunum gínañ kwínakam ba bapaptí+ nepek no ním tímbe kolalak, tímbe kumbu amalí bo it wiapi, kumbu ním tíañ, wala tímbe tuanj+ ním pailekak. ²¹ Kuseí nándíñda tímbe wíndíñ tíndílok sanlet: nepek nekta sín+ík nandum loloñ tílak walañgot gínañ nanandíñj+li+ pat-samlak.

²² Daut endí típala nomík, endí píñgí+pnílok kolsalen. Tíkap daukalí kíndem patakta, kolsalenlí píñgí+pká gínañ gítík kolí salelak. ²³ Gan, tíkap dauka kolanla, píñgí+pká gínañ gítík kíñme-patak. Wíndíñda tímbe, tíkap nepek gep kolí salelok walí kíñm indañgukta, biañgan kíñm mulum gínañ kulañ.”

Anutu en noñganla kena tíñmílok

²⁴ Tímbe Yesulí yous+mbi, gwañgwañiila enguk, “Kena gwañgwa sílanin endí molom típettok kena tí-semektok tuop ním. Wíndíñ tímbe, molomíñ nola not tí-ñímbe tíke-kwambíñ dambi, molomíñ nola nandí-kunj+ t+mbi, síñgi wíñmék. Wíndíñgangot síndí nepek típelat, wín Anutu gít mínem kwílikwíli, endok kena tñelíñdok tuop ním.

²⁵ Wala tímbe nándíñ sanba nandíwít: síndí kuñgunj+la ba gwílapsíla nandímbi, nanañ tuk ba dasindasinj+ tuop pat-samlak wala nandí-bendí ním tñekalíñ. Biañgan sín+ík: nepek nek níl+í bien sín+ík? Wín kuñgunj+li nanañ maklelak, tímbe gwílapsíli+ dasindasinj+ maklelak. ²⁶ Síndí moník yambí nandíwít: endí nanañ típímbe met-na wís+kot wíndíñ

nim tañ, gan sindok Bepsi kunum ginañ patak endi ep towilak. Tĩmbi nitek? Sindi monik endok pĩmbĩn ba? Nim a! Sindi endok loloñ sɨnik, wala tĩmbi endi wĩndĩngangot sep towilak. ²⁷ Ba sindoññan nanin ama nin ñalɨ sɨnik kuñgunla nandi-bendi wopum tĩñpi, kuñgun lakat nomboguma yousum ombatawɨk?

²⁸ Tĩmbi dasindasinjila nekta nandi-bendi wopum tañ? Sindi pepekañgolalok paman klinan indambi pakañ wɨn ka nandiwat: endi dasindasinjilok kena nim tañ, ²⁹ gan pamanjɨ wɨn kindem bien sɨnik. Nak wala ñĩndĩñ sanlet: ama wapmañ Solomon endi dasindasin pamanat dasiñguk, gan endok pama wɨn kli wolok paman nim makleñguk. ³⁰ Kli nepek pamanjɨ mangan indambi, desa yañetambi bĩndɨp pɨlak wɨn bo Anutu en dasindasinjɨ emlakta, nitek tĩmbi endi dasindasinjɨ nɨm tĩmbi inda-samek? Nanandi-kiliktɨnjɨ lakat nim pat-samlak ba? ³¹ Wĩndĩñda sindi nandi-bendi tĩmbi, ñĩndĩñ nɨm enekaliñ, ‘Nĩndi nanañ tuk nek ep na tĩnekamĩñ?’ ba ‘Nĩndi dasindasin nek dasi kunekamĩñ?’

³² Ama nĩndi Anutu biañgan en nɨm nandiñmañ endok ginañjɨ ba nanandɨnjilɨ nepenepek gɨtik wandindokgot pat-semhlak. Tĩmbi kunum Bepsilɨ ñĩndĩñ nandi-samtaletlak: sindi nepek gɨtik wɨn nɨm pat-samekta guma nɨm kuneliñ, wala tĩmbi nepek wala nandi-bendi wopum nɨm tĩnekaliñ. ³³ Sindi ginañ nanandɨnjilɨ dama nepek ñala kɨmɨlɨm pat-samek: sindi Anutulok gɨñgɨtĩii indam kumbi, dɨndɨm kuñgu kunekaliñ. Wĩndĩñ tĩnekaliñda, nepek dɨwɨn gɨtik wandin walɨ bo inda-samekak. ³⁴ Wala tĩmbi sindi desa nek indauk wolok man nandi-bendi wopum nɨm tĩnekaliñ, wɨn desalok gɨñgɨt. Sandap nolok mɨlap wɨn sandap wolok tuop. Nɨm kañbi, yousɨmbi e-ta-ñaumbi mɨlatauk.”

7

Sindi amatamdi nek ti-samnelĩndok nandañ, wĩndĩngangot enda ti-semnekalĩñ

¹ Yesulɨ manda yousɨmbi ñĩndĩñ enguk, “Sindi amatamdok ep tɨndɨnjɨ kañ-danbi, endi kolasɨ wĩndĩñ nɨm enɨnekalĩñ. Nɨm kañbi, Anutulɨ sinda wĩndĩngangot ti-samek.

² Nekta, telak nitek plon sindi amatam yambi-dan ti-semañ, wĩndĩngangot Anutulɨ bo sambɨ-dan ti-samekak. Tĩmbi kusei nitekto kuo sindi amatam yambi-dan ti-semañ, kusei wolok tuopkan Anutulɨ bo sambɨ-dan ti-samekak.

³ Dɨk nitek tĩmbi nokalok dainan kilikilik mɨnam wɨn kalañ, gan dɨtnalok dauka ginañ komba bem pakamlak wɨn nɨm ka-daklelañ? ⁴ Dɨtnalok dauka ginañ komba bem wĩndĩñ patakta, nitek nokala ñĩndĩñ tuop nɨmbeñ, ‘Notna, nak dauka ginañ kilikilik patak wɨn klewa lambɨ-gamek.’ ⁵ Dɨk ama juluñgandok. Dama dɨtnalok dauka ginañ komba bem patak wɨn kle-kopmek, siñgi kindem dei-kiliñ embi, nokalok dai ginañ kilikilik mɨnam patak wɨn kle-kolekañ.

⁶ Sindi nepek no Anutulok gɨñgɨt wɨlɨmɨmɨn wɨn tɨkembɨ, kamotta nɨm emnekalĩñ. Nɨm kañbi, kamottɨ undanembɨ, sɨnla sep saineliñ. Ba sindi sɨnlok kokomjɨ tuan lolon wɨn bitta nɨm emnekalĩñ. Nɨm kañbi, bɨt kesisilɨ yali mɨna dam kotneliñ.” *

⁷ Yesulɨ yousɨmbi, nɨmolo tɨndɨla ñĩndĩñ enguk, “Sindi nepek nola tɨpɨkañ wala nɨnandɨ tĩnekaliñ, tĩmbɨmbi nandi-samekak. Sindi nepek nola lonjɨmbi tɨpɨkañ wala lolonjɨ tĩnekaliñ, tĩmbɨmbi nepek wolok bien kanekaliñ. Sindi yaman wɨwat tĩnekaliñ, tĩmbɨmbi Anutulɨ pɨsat-sambi sep plaptaukak. ⁸ Wɨn kusei ñĩndĩñda: nɨ-nandiñ tuop nandi-semhlak. Lonjɨañ tuop bien kañ. Yama wɨkañ tuop yama pɨsat-semekak. ⁹ Sindoññan nanin nĩndi nĩñañ nanañla eumbi kawat mɨwɨk? Nimbek nolɨ tuop nɨm. ¹⁰ Ba pɨla eumbi, malet no nɨm nanalok kindem mɨwɨk ba? Wɨn bo tuop nɨm. ¹¹ Sindi ama yomat, gan nepenepek kindem gwañgwa bisatsɨla emnelĩndok nandi-kiliñ eañ. Wĩndĩñda tĩmbi, sindi ñĩndĩñ sɨnik nandiwat: Bepsi kunum ginañ patak endi mek sapma klembi, nepenepek kindem ama nĩndi enda nɨ-nandañ enda guma emekak.

¹² Sindi amatamdi nek ti-samnelĩndok nandi-koñgom tañ, wĩndĩngangot enda ti-semnekalĩñ. Manda walɨ wakan endikñe manda Moselɨ kɨmɨt-nɨmguk ba manda plofet amalɨ nɨnɨ-daut ti-nɨmgɨliñ wolok kusei tĩmbi inda-daklelak.

¹³ Sindi yama gik wandĩñ lonekalĩñ. Jɨmbɨñ ñañalok yama wɨn wopum, tĩmbi telak jɨmbɨñ kandañ ñalak wɨn basakñanen, ba kesɨttɨ ñañalok pañgɨtɨn, wala tĩmbi amatam asupandɨ telak wɨn kleañ. ¹⁴ Gan kuñgu kwambɨñ ñañalok yama wɨn gik sɨnik, tĩmbi kuñgu wandĩñ ñañalok telak wɨn bo tip tĩmbi gliñgliñnat. Wala tĩmbi ama noñgan noñgandĩngot telak yama wɨn kañbi, ginañ loañ.”

Ep tɨndɨnjilok bien walɨ kusasi tĩmbi daklelak

* 7:6: Yesulɨ e-yout manda wĩndĩñ eñguk wɨn endi Anutulok gɨñgɨt manda kindem wala nandum tɨlak ama wandisi wala nɨm enendok eñguk.

¹⁵ Yesulí yousímbe enguk, “Plofet ama julunjuluñ enda yambi-kíliñ embi kunekalíñ. Endí sipsip busukñianen wandin nomík sindoñ bañ, gan gínañ nanandínj wín kamot moyen sañan wandin: endí sep tímbe kolanelíñdok nandíañ. ¹⁶ Síndí endok ep tándínj ba kenanjilok bien kañbi, kusasí ka-díndím enekalíñ. Kuañgímdí mandíañ bien nanalok lalilak ba? Ba gínjattí gip bien nanalok lalilak ba? Ním a. ¹⁷ Komba títípín kíndem endí bien kíndemgot lalilak, komba kolan endí bien kolan lalilak. ¹⁸ Komba kíndem endí bien kolan lalilali wín ním patak, ba komba kolan endí bien kíndem lalilali wín bo ním patak. ¹⁹ Tímbe komba no bien kíndem ním laliumbi jimbím gíloumbi, komba gínañ silok. ²⁰ Wíndíñgangot síndí plofet ama julunjuluñ endok ep tándínj kañbi, kíndem kusasí kadaklenekalíñ.

²¹ Amatam ‘Wopumna, Wopumna’ pa nanañ endí gítikkandí Kunum Molomdok gíngít ním indambi kunekalíñ. Wín Bepna kunum gínañ patak endok man mandan tañgoneañ endíngot kunum gínañ lonekalíñ. ²² Kunum Molomdí amatam yambídanbekak wolonda asupí ñíndíñ nanínekalíñ, ‘Wopum, wín díkok kokala nándí plofet manda eñgímíñ, yal kolan ep kle-semgímíñ, tímbe kundit gembínat engano asup tñngímíñ yañ!’ ²³ Wíndíñ eumbi, ñíndíñ e-daklembi enbetat, ‘Síndí Anutulok endíkñe manda makleñgíñ. Nak ním nandí-samlet. Síndí nambimbi ñawít!’ ”

²⁴ Yesulí yousímbe enguk, “No en manda gítík ñín san-talelet wín tike-kulakta, endí ama nanandínat ñandin: endí il kíndilípi, ita mambí ilímbe, kawat ta kusei gínañ melí píumbi, gembínatkan youlí gílím da-taleñguk. Wíndíñ tímbe, il kíndit-talem palímbe, ²⁵ nain nola gwí gwam wopum síník it plon suañguk, tím sasalelí bo it pendít-tílalímbe, díñdam pakuk. Nekta, kawat ta kusei gínañ melí píumbi youlí gílím dañgukta ním gíloñguk. ²⁶ Gan no en manda gítík ñín san-talelet wín nandímbe nandí-kímímmelakta, endí ama kamen ñandin: endí il kíndilípi, ita kenanjat sílanín plon mambí ikuk. It kíndit-talem palímbe, ²⁷ gwí gwam wopum síník it plon suambi, kínanjat kíndilímbe, sasalelí bo it pendíy yout mánjúlímbe gílom pímbi, lílíme-taleñguk.”

²⁸⁻²⁹ Yesulí amatam kímín wopum nanandí emguk, wín endí endíkñe nandí-tale amanjílí ení-daut tí-semmañgíñ wílok tuop ním tñnguk. Ním, endí enlok man ba gembín plon ení-daut tí-sem tí-kuñguk, wala tímbe manda eu taleumbi amatamdí nandí-gítíngítík tímbe, dambenjí píumbi pakíñ.

Ama Wapmañlí gembín Juda amatamda daut semguk

8

Yesulí amatam asup ep tímbe kíndem dañguk

¹ Yesulí kwet jañgínnan nanín pí ñaumbi, amatam kímín wopumdí en kle ñañgíñ. ² Tímbe ama no wanda kwambíñat endí Yesuloñ bímbi, málelem tí-ñímbe nínguk, “Wopum, tíkap dík nep kímílep nandílañda, guma jímbatna tímbe taleumbi, kíndem dawa.” * ³ Eumbi, kii kot-suapi, ama wín tíke-kambi nínguk, “Nak nandí-gamlet. Dík kíndem da” eumbi, wolongan wanda kwambíñ walí pailímbe kíndem dañguk. ⁴ Tímbe Yesulí ñíndíñ nínguk, “Nandílañ. Nepek inda-gamlak wolok kasat ama nola ním tí-semekañ. Ním. Dík ñambi, gwílapka napma amala daulímíumbi, jímbatka talelak wín gambí-dakleukak. Tímbe dík amatamdí wandaña biañgan ip talek wín gambí-nandínelíñdok Moselí endíkñe manda kímít-nínguk wolok tuop tapma tímbekeañ.”

⁵ Tímbe Yesulí Kapaneam it kwelan ñañguk. Ña tombímbe, Romalok mik ama 100 endok telak damanjí endí Yesuloñ bímbi ní-gíngíñembi ⁶ eñguk, “Wopum, kena gwañgwana jímbat wopum indañmumbi, kii kesi dalandaumbi, píngípw gawat wopum nandímbe, ilan patak.” ⁷ Eumbi nínguk, “Ale, nak ña tímbe kíndem dautak.” ⁸ Gan mik amalok telak damanjíli tambanembi nínguk, “Wopum, nak ama pímbíñenen, nítek dík nokoñ ilan bíwíñ? Dík mandañgot eumbi, kena gwañgwana kíndem dawín. ⁹ Kusei ñíndíñda wíndíñ elet: lolonalok kapmalnan wín natna kulet, tímbe nokok kapmalnan mik ama díwín nolí kuañ. Tímbe nak nola ‘Dík ñaul!’ nímmbamí ñalok, ba nola ‘Dík bo!’ nímmbamí bílak, tímbe kena gwañgwana ‘Kena ñín tí!’ nímmbamí, kena wín tílak.”

¹⁰ Yesulí manda wín nandímbe nandí sílíkñembi, amatam en kle ñañgíñ endí ñíndíñ enguk, “Yakñesi! Síndí ama ñín kawít! Biañgan sanlet: endí Juda ama ním, gan endí nanandí-kílíktí wopumnat! Nak Israel síndok boñgípínan nanandí-kílíktí wandin ním kañgut. ¹¹ Nak ñíndíñ sanba: Kunum Molomdí kusei kímípi, amatamñí indañgan yambí-díkñembi, nanañ sina wopum tí-semekak, wolonda amatam asup kwet tuopnan nanín endí bímbi, Ablaam, Aisak gít Jekop en gíta nanañ nanekalíñ. ¹² Gan Anutulí

* **8:2:** Juda amalok nanandí-kílíktínj ñíndíñ pakuk: jímbat ba ep tíndín díwín walí ama ep tímbe kolaumbi, Anutulok dainan ba amalok ñasíngan ñanelíñdok tuop ním.

Juda amatam dama g'ingit'ni ep kasile'nguk w'in asup ep kleumbi, kil'm g'inañ p'umbi, wandin' mano kwil'm t'mbi, manj' s'-g'il'm danekal'ñ." ¹³ T'mbi Yesul' mik amalok telak dama n'mbi e'nguk, "D'ik ñau. Nanand'-kil'ikt' t'lañ wolok tuop inda-gametak." Eumbi, wolongan s'nik telak damalok kena gwa'ngwa j'mbal' taleumbi k'ndem da'nguk.

¹⁴ T'mbi Yesul' Petloloñ ilan ña lo'nguk. Lombi ka'nguk w'in: Petlolo'k yapman tam p'ing'u komba d'umbi, ipat plon dou-pakuk. ¹⁵ T'mbi Yesul' kii plon t'ke-kaumbi, j'mbal' taleumbi, tam wal' m'lapi, nanañ tuk t'mbi plapta'nguk.

¹⁶ Maim p'umbi, ama yal kolanj'at asup yana'ng'ipi, Yesuloñ b'ing'il'ñ. B'umbi, man mandal'ngot yal ep kle-kopi, amatam j'mbats'at git'ik ep t'mbi k'ndem da'ng'il'ñ.

¹⁷ W'ind'ñ t'ngukta, end' p'lofet Aisaial' kundit indauktok e'nguk wolok tuop t'nguk, w'in ñ'nd'ñ,

"End' j'mbat ba p'ing'ip gawatnii n'pma t'kembali bem-n'nguk." *

Yesul' en kle-ku'ngulok manda enguk

¹⁸ Amatam asupt' Yesu kle-g'impup pal'm yamb'mbi, gwa'ngwañ'il' tuk gua'ñ tambon kandañ ña'nalok en'-dik'ne'nguk. ¹⁹ T'mbi end'ik'ne manda nandi-tale ama nol' Yesuloñ b'mbi n'nguk, "Endaut. Dembek dembek ñaukañ tuop nak gep kle-kuutat." ²⁰ Eumbi tambane n'nguk, "Kamot moyen klinalok end' kwet tomba'ng'at, t'mbi mon'ik end' bo is'at, gan Amalok N'ñañ en il no n'm palm'lak." ²¹ T'mbi gwa'ngwañ'il'oñ nanin ama nol' Yesu ñ'nd'ñ n'nguk, "Wopum, nandi-namumbi, dama ña bepna k'ndit tapli-bimek b'im gep kle-kuutat." ²² Gan Yesul' n'nguk, "N'm a. Ama g'inañj' tip k'ink'm'n end' k'ndem nos' t'ke k'imp'i k'nditnel'ñ. D'ikta b'im, nep kle."

Yesul' sasale wopumda manda n'imb'mbi bi'nguk

²³ T'mbi Yesul' k'ikeñ plon l'umbi, gwa'ngwañ'il' en kle ñambi lo'ng'il'ñ. ²⁴ T'mbi tuk gua'ñ plon ña'ñ'l'mbi, sasale wopum plapkan s'nik pend'ipi, tuk munjul'mbi, k'ikeñ kot tapliupi t'nguk. Gan Yesu enla dou kamalam pakuk. ²⁵ T'mbi gwa'ngwal' Yesu t'mbi sil'ik'neumbi n'ng'il'ñ, "Wopum, n'pm'i plata! Ku'ngun' taleupi t'lak." ²⁶ Eumbi enguk, "Nekta gemb'nj' p'umbi mis'añ? Nanand'-kil'ikt'nj' lakat n'm pat-samlak ba?" W'ind'ñ embi m'lapi, sasale git tuk enomb'umbi, sasale'l' biumbi, tuk't' busuk'ñanen dou'nguk. ²⁷ T'mbi ama Yesu g'ita pak'il'ñ end' ka sil'ik'neumbi e'ng'il'ñ, "Ama ñ'n n'tein s'nik, ñala sasale git tuk't' mandan ta'ngoneam'k?"

Yesul' ama t'ipet endok yal kolan kle-semguk

²⁸ Galili tuk gua'ñ tambon kandañ, Gadala nasilok kwelan, ama t'ipet yal kolanj'at end' sumnan pa ku'ng'im'k. End' ama sañas't s'nikta t'mbi ama nol' end' ku'ng'im'knan kandañ ña'ñamb't t'nd'lok tuop n'm. Yesul' wolok ña tomb'mbi, ama t'ipet end' sumnan nanin p'mbi, en t'mb' indambi ²⁹ k'it'mbi n'ng'im'k, "Anutulok N'ñañ, d'ik nekta n'ndoñ bilan? Kwelan ku'ngulok nainnii gama n'm dumalañ'l'mbi, kena g'im n'mepi bilan ba?"

³⁰ B't k'm'n wopum no kambak maya'ngan ku'ñ'ipi, kwet minañ-pak'il'ñ. ³¹ T'mbi yal kolan end' Yesul' nandi-semektok n'-g'ing'neumbi e'ng'il'ñ, "T'ikap dik n'p kleup t'lañda nandi-n'mumbi, b't k'm'n da pakañ endok g'inañj' g'inañ ña p'na." ³² Eumbi enguk, "Ale, p'm ñawit!" T'mbi wolongan yal kolan end' ama t'ipet yamb'ik b'mbi, b't asup endok g'inañj' g'inañ ña p'ing'il'ñ. P'umbi, b't git'ik end' gemb'nat wo'nepi, kwet yaliup j'lopi, j'mb'ñ p'mbi, tuk gua'ñ g'inañ tuk nañbi k'im-tale'ng'il'ñ. ³³ T'mbi b't ka-d'ik'ne ama end' pim ñambi, it kwet wopumnan ña tombi, b'ttok kasat ba ama t'ipet yal kolanj'at ku'ng'im'k endok kasat git'ik amatamda t'i-semg'il'ñ. ³⁴ W'ind'ñda t'mbi amatam it kwet wopumnan ku'ng'il'ñ git'ik end' Yesu bi kañbi, kwesi bim ñauktok n'-nandumbi nandi-semguk.

9

Yesul' ama no kii kesi dalandan endok yom'in b'mbi, t'mb' k'ndem da'nguk

¹ T'mbi Yesul' k'ikeñ plon lombi, tuk gua'ñ tomo kandañ undane ñambi, enlok il kwelan tomguk. ² T'mbi ama d'w'ind' ama no kii kesi dalandan ta'ngonembi, endoñ b'ing'il'ñ. B'u yamb'mbi, nanand'-kil'ikt'nj'lok kusei ka-nandi-tombi, ama ta'ngo plon pakuk enda ñ'nd'ñ n'nguk, "Notna, wale'nga busuk'neun: nak yomga git'ik bi-gamlet." ³ W'ind'ñ eumbi, end'ik'ne manda nandi-tale ama d'w'ind' wala nandum p'umbi, n's'ing'gan ñ'nd'ñ e'ng'il'ñ, "Ama ñal' yom biñmektok elak end' Anutula en wandin eñ'ipi n'-lakatalak yañ!"

⁴ Yesul' g'inañ nanand'nj' ka-daklembi enguk, "Nekta g'inañj' g'inañ nanand' kolan wandin t'-namañ? ⁵ Anutul' gemb'n n'm namumda, nak ama ñala 'Yomga bi-gamlet' ba 'D'ik m'lapi, kesi't' ñau!' w'ind'ñ n'mbambi, bien k'ndem indauk ba? N'm a! ⁶ W'ind'ñda Amalok N'ñañ kwelan ñolok yom bimbilok gemb'n palm'lak w'in nak ñ'nd'ñ

* 8:17: Aisaia 53:4

daut sametet.” Yesulí wíndíñ embi, ama kii kesi dalandanla níñguk, “Dík młlapi, ipaka tókembi, ikanan ñaul!” ⁷ Eumbi, wolongan młlap ipi, ipal tókembi, ilnan ñañguk. ⁸ Tímbi amatam kundit wín kañgíłñ endí mısımbi, Anutulí gembı wandın amala emguk wala nı-kındem dañgıłñ.

Yesulí yom ama gıta yakan nanañ nañguk

⁹ Tímbi Yesulí walınin pı ñañıpi, ama no koi Matayo takis epep ilan kena tı-palımbı kañbi níñguk, “Dík bımbı nep kle-kuukañ.” Nımbımbı, wolongan młlapı kle ñañguk.

¹⁰ Tımbi Yesu gıt gwañgwañı endı it gınañ lo pipapı, nanañ nañgıłñ. Nañımbı, takis epep ama ba ‘yom ama’ * asup dıwındı bı yousımbı, en gıta nanañ yakan napakıłñ. Na-palıñımbı, ¹¹ Falısı ama dıwındı wın kañbi, nandum pı-sınık taumbı, Yesulok gwañgwañı en-nandımbı eñgıłñ, “Sandautı endı neta takis epep ba yom ama en gıta nanañ nalak?” ¹² Yesulı manda wın nandımbı enguk, “Kındesı endı gwasap amalofı nım ñañ. Wın jımbatsıat endıñgot gwasap amalofı ñañ. ¹³ Sındı ñambi, Anutulok mandan ñındıñ youyoulın patak wın pinapı, bien ka-daklenekalıñ, ‘Nak ama gınañ busuk tı-semnelıñdok nandılet, tapma tı-namañ wala nım.’ * Wıñdında nak yom ama en-tiañeutok indañgıt, ama nısıla nandum dındım sınık tılak enda nım.”

Yesulok endaut manda komblın wakıt ep tındın damanın wın nım kiuttok

¹⁴ Nain wolonda Yoane tuk ii-sem kena tıñguk endok gwañgwañııł Yesulofı bımbı nı-nandımbı eñgıłñ, “Falısı ama gıta nındı nanañ kımısıp pa tamıñ, gan nıtekte dıkok gwañgwañııł wındıñ nım pa tañ?” ¹⁵ Eumbi, Yesulı gwañgwañııł kusei nekte ep tındın damanın nım kımıt-kleñgıłñ wın eu dakleuttok eyout manda dıwın eñguk. Eñıpi, enla ba gwañgwañıılok plon ñındıñ embi enguk, “Ama nolı tamın tılakta tımbı, sina mın nasısıllok nain indaumbı, nolııl kındem blandok telak kleñıpi, nanañ kımısıp tınelıñ ba? Wolok tuop nım. Gan ama wın nolıılok boñgıpsınan nanın yapma tıke-ñaumek, nolııl blandok telak klenepı, nanañ kımısıp pa tınekalıñ.”

¹⁶ Yesulı wındıñ embi yousımbı enguk, “Ama nolı dasındasin damanın dıkñendıkñen mambupmeupı sandum kusıp komblın nım tıkelak. Wındıñ tımbekta, dasındasin wıłımbı, sandum kusıp komblın walı ña titambı, dasındasin damanın tiañeum blañganeumbı, gınañ wopungan sınık indauk. ¹⁷ Tımbı wain tul komblın bo meme gwılap kawai gınañ nım wıłı gıłlok. Wındıñ tımbekta, wain tullı bendı wopum dambı, meme gwılap kawai tımbı tawa kolaumbı, wain kwelan lamıt pı-talewık. Wala tımbı wain tul komblın wın gwılap komblın gınañ pa wıłı gıłlok, tımbı nıset tıpelat kındemgot patemık.”

Yesulı tam jımbalat no gembınlı tımbı kındem daumbı, wembe semбіsembın no tımbı mılakuk

¹⁸ Yesulı wındıñ eñımbı, ka-dıkñe ama nolı endofı bımbı, kuañ kuseinan mılelem tıñıpi níñguk, “Wembana kombıkan sınık semбіlak. Gan wandıngan dık bımbı, kıka endok plon kımımbı, kuñgun nombı indañmun.” ¹⁹ Eumbi, Yesulı młlapı, gwañgwañıı gıta ka-dıkñe ama klem ilnan ñanepı ñañgıłñ.

²⁰⁻²¹ Tımbı tam no tam jımbat † indañmı palımbı, gwılat 12 taleñguk endı enla ñındıñ e-nandıñguk, “Nak Yesulok dasındasingot tıke-kautatta, kındem dautat.” Wındıñ eñıpi, endok sıñgı kandañ ñambi, dasındasin kusıpgot tıke-kañguk. ²² Tıke-kaumbı, undanem tam kañbi níñguk, “Wembe, waleñga kındem dawın. Nanandı-kıłıktıñgalı gep tımbı kındem dalañ.” Tımbı nain wolondañgan tam walı kındem dañguk.

²³ Tımbı Yesulı ka-dıkñe ama endok ilnan ña tombı yambıñguk wın: amatam asup kımın tı-palımbı, dıwısılı blandok kap pakıuaktı pendımbı, dıwısılı mano tımbı, losala wopungan tıñgıłñ. Tı-palımbı yambımbı ²⁴ enguk, “Sındı młlapı ña-talewıt. Wembe tip endı nım semбіk. Endı slak dou-patak.” Eumbı ka-kwalepgıłñ. ²⁵ Gan amatam ep kleum pawan pı-taleumbı, Yesulı wembe pakuknan lombı, kii plon tıkeum mılakuk. ²⁶ Tımbı kundit wolok gıñgıttı kwet wolok tuop sapakñeñguk.

Yesulı ama tıpet daset sıpmısıpmın gıt ama no man sıpmısıpmın ep tımbı kındem dañgıłñ

²⁷ Yesulı walınıngan pı ñañımbı, ama tıpet daset sısıpmın endı sıñgı kandañ klembı kıtıñmım eñgımık, “Devıttok Kombılın, dık nıta blan tı-nımıñ.” ²⁸ Yesulı it gınañ lo palımbı, ama tıpet walı endofı bıñgımık. Bıumbı en-nandımbı eñguk, “Nak gumañ sep tımba kındem dandemık wın sıtı nandı-kıłıktı tı-namamık ba?” Eumbı níñgımık,

* 9:10: Falısı amalı amatam dıwındı endıkñe manda nım kımıt-kle-kılıñ eañgıłñ enda nandum yom ama tıñgıłñ.

† 9:13: Hosea 6:6 † 9:20-21: Juda amatamdı nandum jımbat walı tam ep tımbı kolaumbı, Anutulok dainan ba amalok ñasıñgan ñanelıñdok tuop nım.

“Oñ, Wopum, wíndíñgan.” ²⁹ Eumbi, kiilí dauset tíke-kambi enguk, “Nítek nandi-kilikí tì-namamík wolok tuop inda-samun.” ³⁰ Eumbi, dautset tombímbi, kímísip manda kwambíñ ñíndíñ enbi eñguk, “Sítí nepek ñín inda-samlak wín ama díwín nola ním eníndekamík.” ³¹ Wíndíñ eñguk, gan endí ñambi, Yesulok gíñgít wín kwet wolok tuop e-sapakñeñgímík.

³² Ama típet walí walínin pí ñañímbi, amatamdí ama no yal kolaní man tímbi sípmínguk wín Yesuloñ nañgíp bíñgíñ. Nañgíp bímbi, ³³ yal kolan kleñmímbi, man síspmín endí kusei kímípi, manda eñguk. Tímbi amatamdí wín ka sílíkñembi eñgíñ, “Dama Islael kwelan nepek ñándin no ním indañguk.” ³⁴ Gan Falísí amalí ñíndíñ pa náñgíñ, “Yal kolandok telak damanjí gembí mímbi, yal kolan pa ep kle-semalak.”

Ama Wapmañí kena gwañgwañii molo manda enguk

Yesulí kena gwañgwa 12 en-tiañembi, kena tñelíñdok molo manda enbi en-mukuk

³⁵ Tímbi Yesulí it kwet wopum ba típ gítík kle-gímbulepí ñañguk. Ñañípi, amatam it kiyaunjí gíñañ ení-daut tí-sembi, Anutulí amatam yambí-díkñelak wolok plon gíñgít manda kíndem eu pímbi, amatam jímbat kusei kusei inda-semguk ep tímbi kíndem dañgíñ. ³⁶ Tímbi endí ama kímín wopum yambínguk wín endí sípsip ka-díkñenjí nímnat ba tí-plaplaenjí nímnat nomík kuumbi yambum mílataumbi blan tí-semguk. Blan tí-sembi, ³⁷ gwañgwañiila ñíndíñ enguk, “Nanañ bien mepmettok asupgan pakañ, gan kena ama wín lakatgot. ³⁸ Wala tímbi síndí Anutu kena molom nímolo tíñmumbi, kena ama ep tímbi indaumbi, kenan gíñañ en-mulím ñambi, bien ep kímín kotnekalíñ.”

10

¹ Tímbi endí gwañgwañii 12 kítí-semum bímbi, yal kolan ep kle-semnelíñdok ba jímbat kusei kusei ep tímbi kíndem danelíñdok gembí emguk. ² Ama ennumulín 12 endok kosí ñíndíñ: dama Simon koi no Petlo, tímbi kwayañ Andlu, gít Sebedílok náñañíit Yakobo gíta kwayañ Yoane, ³ Filip gít Batlomio, tímbi Tomas gít Matayo takis epep ama, tímbi Yakobo Alifaialok náñañ gít Tadaio. ⁴ Tímbi Simon Selot* gít Judas Iskaliot en Yesu bota tíñmínguk.

⁵⁻⁶ Tímbi Yesulí gwañgwa 12 wala wakan en-mupí, molo manda embi enguk, “Islael amatam endí sípsip pait-pakañ wandin, wala tímbi síndí endoñgot ña yambínekalíñ. Síndí Samalia amatam endok isí kwesínan ním lonekalíñ, ba amatam Judalok sambat ním endoñ ním ñanekalíñ, Juda amatamdoñgot ñanekalíñ. ⁷ Ñañípi, gíñgít manda ñíndíñ enínekalíñ, ‘Kunum Molomdí yambí-díkñelak wín inda-dakleup tílak.’ ⁸ Tímbi jímbatsíat ep tímbi kíndem danekalíñ, ba kímímín ep tímbi mílatnekalíñ. Wanda kwambíñjíat ep tímbi gíñta-semnekalíñ, ba yal kolanjíat ep kle-kot-semnekalíñ. Gembí samsamín wín tuan nímnat, wala tímbi síndí kena tuan nímnat kenane-semnekalíñ.

⁹⁻¹⁰ Ama kena tílak enda tuan mílok, wala tímbi síndí ñanepí, mímnem gímín ba satnín ním mep ñanekalíñ. Síndí líksí ním tañgínekalíñ. Tímbi kiupí típet wakít kesísí gwílap ba toña youtílok ním mep ñanekalíñ. ¹¹ Síndí it kwet wopum ba típ nolok ba nolok lonekalíñ, wolonda ama kíndem nolí not tí-samektok e-lonjímbi en-nandí tñekalíñ. En-nandí tímbímbi, nísí inda-dakleumbi, en gíta ñambi, wandíñ patnekalíñ tuop endok ílangot dou mílat tñekalíñ. ¹² Endok ílnan loñípi, amatam ñíndíñ enínekalíñ, ‘Busuk síndok kandañ pálekak.’ ¹³ Tíkáp it wolok gíñañ pakañ endí not tí-samnekalíñda, busuk walí endok kandañ pálekak. Nímnda, Anutu ní-nandumbi, busuk wín yapma tíkeukak. ¹⁴ Tíkáp it ba it kwet nolok ama nolí not no ním tí-samnelíñda ba mandanjí no ním nandínelíñda, yambínekalíñ. Yambínep tíñípi, dausínan kesísí plon kwíñíñ sapak wít sapleum pímbi, ‘Anutulí síñgí wít-nímak’ wíndíñ sambí-nandí-daklenekalíñ. ¹⁵ Nak bíañgan sanba nandíwít: Anutulí amatam yambí-danbekak wolonda it kwet sínda síñgí wít-samnekalíñ endok kolanjí wolok tuan walí amatam kolan papait nindí damañgan Sodom gít Gomola it kwelan kuñgíñíñ endok kolanjílok tuan makleukak.” †

Yesulok gwañgwañii endí amatam yambí-kíñíñ embi kulok

¹⁶ Yesulí yousímbe enguk, “Nandañ. Nak amatamdoñ san-mulam ñambi, kanjíknailok boñgípsínan kunekalíñ. Endí kamot moyen sañan wandin, tímbi síndí sípsip gembíñjí

* **10:4:** Selot ama endí Roma nasílí Juda amatam yambí-díkñeñgíñ wín endok kwelan ep kleu ñanelíñdok nandímbi, mik tí-semgíñíñ. † **10:15:** Sodom gít Gomola nasílok tímpímíle wandin wala Anutulí ep síu dínguk. (Stat 18:17–19:29)

nimnat wandin. Endi sep tĩmbi kolaneliñdok nandañ, wala tĩmbi sindi nandi-kiliñ tĩmbi kuñipi, yom nĩm tĩnekalĩñ. †

¹⁷ Sindi ama yambi-kiliñ embi kunekaliñ. Endi manda plon sep kĩmĩneliñdok ama biesilok kisĩnan sapilĩmbi, iti kiyaunji gĩnañ sep waipnekalĩñ. ¹⁸ Endi naka tĩmbi ama wapmañ ba ka-dikĩne ama endoñ mandala sanañgĩlĩmbi, telak inda-samumbi, gĩngĩt manda kĩndem en ba dĩwĩn Juda ama nĩm enda bo enĩnekalĩñ. ¹⁹ Mandala sep ñaĩñĩmbi, 'Nek enetamiñ, ba manda telal nĩtek plon enetamiñ' wala nandi bendi wopum nĩm tĩnekalĩñ. Neta, manda plon ilĩmbi, wolongan Anutulĩ manda eelok daut samumbi enekaliñ. ²⁰ Manda enekaliñ wĩn sĩnlok nĩm. Wĩn Bepsi enlok Dĩndĩm Woñ endi sep tĩmbi pañgĩtaumbi enekaliñ.

²¹ Ama dĩwĩn nak nĩm nep kleañ endi dasii ba kwayañjii nandi-kĩlĩkti namañ wĩn kanjiknailok kisĩnan yapipi, yandĩpmĩ kĩmneliñdok. Ba besii dĩwĩndi gwañgwañji bĩsat wĩndiñgangot tĩ-semnekalĩñ. Tĩmbi wembe gwañgwalĩ menjĩ bepsĩla wĩndiñgot kanjik tĩ-sembi, amali yandĩpmĩ kĩmneliñdok enekaliñ. ²² Tĩmbi nokok gĩngĩtnai kuañda tĩmbi amatam gĩtĩkti nandi-kunjĩta wopungan tĩ-sam tĩ-kunekaliñ. Gan no en mĩlap wandin indañmekak tuop nep kwambiñ dambi nĩm nambiukak, endi wakan Anutulĩ kuñgu taletalen nĩmnatnan tĩke-kĩmĩlekak. ²³ Tĩmbi it kwet nolok nasilĩ mĩlap kusei kusei samnekalĩñda, it kwet nolok pĩmbi ñanekalĩñ. Nak bĩañgan sanba: sindi Israel it kwet patak tuop kenanjĩ gama nĩm tĩmbi taleñĩlĩmbi, Amalok Nĩñañ en bĩ tombekak."

Yesulok gwañgwañji endi Anutu en noñganla mĩsĩ-ñĩmlak

²⁴ Yesulĩ yousĩmbi enguk, "Mĩlaptok kandañ nak ñĩndiñ sanlet: gwañgwalĩ nĩndaũlĩn nĩm makle-patak, tĩmbi kena gwañgwa sĩlanin endi molomĩn nĩm makle-patak. ²⁵ Wala tĩmbi amali nĩndaũt ba molom mĩlap nĩtek tĩ-semnekalĩñ, wĩndiñgangot gwañgan ba kena gwañganla tĩ-semnekalĩñda, wala endi manda nĩmnat. Endi naka Belsebul nangĩlĩñ, wĩn Satan. Sambatsilok kumbamla wĩndiñ nĩngĩlĩñda, nĩtek tĩmbi sambatnai nĩm san-kolakolae sĩnik tĩ-samneliñ?"

²⁶ Gan amala nĩm mĩsĩnekalĩñ. Nepek sembĩn patak wĩn sindi amatam enbĩ tawaumbi, ba manda sembĩn gĩtik wĩn eu inda-dakleukak. ²⁷ Manda tim sĩnlañgan sansanin wĩn maim plon amatam gĩtik eni-dakle-semnekalĩñ, ba manda janjat sanlet wĩn indañgan e-kolĩ pũkuk. ²⁸ Sindi amatamda nĩm mĩsĩnekalĩñ. Endi gwĩlapsĩngot wĩpi, gĩnañjĩ tip wĩwĩttok gembĩ nĩm pat-semlak. Gan Anutu endi gwĩlap gĩtĩ gĩnañ tip nĩset tĩpelatkan ep munjulim jĩmbiñ pĩndemĩktok gembĩ palĩmlak endañgot mĩsĩnekalĩñ.

²⁹ Monĩk tipnam tĩpet mĩnem kwandai gĩmĩn noñganlĩngot tuatuan, gan noñgan piulekta, sĩndok Bepsilĩ wĩn nandi-talelak. Endi monĩk kambak wandin yambi-dĩkĩnelakta, ³⁰ sindi bo sambi-dĩkĩnelak, tĩmbi kumbanjĩ saktok kunakunat wĩn bo nandi-talelak. ³¹ Sindi Anutulok dainan loloñ sĩnik, monĩk tĩptip asupgan yapma kleañ, wala tĩmbi amatamda nĩm mĩsĩnekalĩñ.

³² Sindi amalok dausĩnan 'Nak Yesulok gĩngĩt kulet' wĩndiñ e-dakleañ, nak bo wĩndiñgangot kunum Bepnalok dainan sinda nĩ-dakleutat. ³³ Gan sindi naka amalok dausĩnan 'Nak nĩm nandiñmĩlet' eañ, nak bo wĩndiñgangot kunum Bepnalok dainan sinda 'Nak nĩm nandi-semlet' eutat."

Yesulok sambaliilĩ mĩlap bembĩmbi, no en epmĩ plap taukak enda tuan palmekak

³⁴ Yesulĩ yousĩmbi, gwañgwañjiila ñĩndiñ enguk, "Sindi ñĩndiñ nĩm nandi-namnekalĩñ, 'Endi kwelاندok mik gĩtik tĩmbi taleupi indañguk'. Nak mik tĩmba taleuktok nĩm indañgut. Nĩm. Nak kakit nomĩk ³⁵ amatam ep tambĩleptok indañgut. Wĩndiñda ama nolĩ beula kanjik tĩñmumbi, wiulĩ meñla kanjik tĩñmum, tamĩnlĩ nambĩn tamla kanjik tĩñmekak, ³⁶ wĩn ama nolok sambaliilĩ endi endok kanjikĩilĩ tĩnekalĩñ. ✧

³⁷ Nandañ. Ama no en gĩnañlĩ nak nep kasilelak, gan gĩnañlĩ meñ ba beu ep kasile-sĩnik talakta, nandĩñmam tuop nĩm tĩ-namlak. Tĩmbi ama no gĩnañlĩ nak nep kasilelak, gan gĩnañlĩ wemben ba gwañgan kasile-sĩnik talakta, nandĩñmam tuop nĩm tĩ-namlak. ³⁸ Tĩmbi ama no kloñbalĩ nĩm bembĩ nep kle-kulakta, enda bo nandĩñmam tuop nĩm tĩ-namlak. ³⁹ Ama no kuñgun enlok biñmĩlak, endok kuñgun pailĩmekak. Gan ama no naka tĩmbi kuñgun bi-namlakta, endi kuñgun taletalen nĩmnat indañmekak."

⁴⁰ Yesulĩ yousĩmbi enguk, "No en sinda not tĩ-samlak, endi naka not tĩ-namlak, tĩmbi no en naka not tĩ-namlak, endi Anutu nan-mukuk enda not tĩñmĩlak. ⁴¹ No en plofet ama no endok kenanla tĩmbi not tĩñmĩlak, enda Anutulĩ plofeta tuan kĩndem mĩlak wĩndiñgangot mĩukak. Tĩmbi no en ama dĩndĩm no endok dĩndĩm kuñgula tĩmbi not tĩñmĩlak, enda Anutulĩ ama dĩndĩmla tuan kĩndem mĩlak wĩndiñgangot mĩukak. ⁴² Sindi

† 10:16: Grik manda plon Matayoli manda wĩn ñĩndiñ youkuk, "Sindi malet nandi-daklenat ba mambaip yom nimnat wandin kunekaliñ." ✧ 10:36: Maika 7:6

gĩngĩtnai kosĩ nĩmnat ñĩn endoñĩnan nanin no ka-nandĩwĩt. Nak biañgan ñĩndĩñ sanlet: no en ama wolok kusei ka-daklembi, plap tĩñmĩlak ba tukgot gĩpi mĩlak endok tuan wĩn biañgan Anutulĩ kĩmĩlĩm palmekak.”

11

¹ Yesulĩ gwañgwañii 12 wĩndĩñ eni-dĩkĩe-sem-talembi, walinin pi ñambi, Juda amatam eni-daut tĩ-sembi, gĩngĩt manda kĩndem enbektok it kwet pakĩlĩñnan ñaũguk.

Yesu en Juda amalok ama wapmañ ba nĩm wala gĩnañ tĩpet tĩñgĩlĩñ

Yoane tuk ii-sem endi Yesulok telak dama tĩñmĩũguk

² Tĩmbi Yoane tuk ii-sem kena tĩñguk en it kwambĩñ gĩnañ kĩmĩlĩm pakuk. Papi, Yesu Mesialĩ kundit kusei kusei tĩñguk wolok gĩngĩt nandĩngukta, gwañgwañii dĩwĩn en-mulĩm Yesuloñ ñambi, ³ ñĩndĩñ nĩkañbi enĩgĩlĩñ, “Anutulĩ ama nĩ-mulĩm bi-nĩmektok een wĩn dĩk wakan ba? Ba nola mandĩ-ta-kunekamĩñ?” ⁴ Eumbi, Yesulĩ tambanem enguk, “Sĩndĩ undane ñambi, kunditna dausĩlĩ kañ ba pawanjĩlĩ nandañ wolok kasat Yoanela ñĩndĩñ tĩñmĩnekalĩñ: ⁵ dausĩ sipsĩpmĩn endi deaĩn, kesĩt nĩm kuañ endi kesĩt kuañ, wanda kwambĩñĩjat endi wandanjĩ gĩlĩtalak. Pawanjĩ kamalañguk endi manda nandañ, kĩmgĩlĩñ endi nombo ep tĩmba mĩlap kaik pakañ, ba pĩmbĩñen enda gĩngĩt manda kĩndem enba nandañ. ⁶ Tĩmbi no en kusatna ka-nandumbĩ, nanandĩ-kĩlĩktĩn nĩm pipĩlak, endi amatam dĩwĩn yapma kle-patak.”

⁷ Tĩmbi Yoanelok gwañgwañii! Yesu kañbim ñaũlĩlĩmbi, Yesulĩ amatam kĩmĩn tĩ-pakĩlĩnda Yoanela ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ kwet kambañĩnan sĩlaninnan ñaũgĩlĩñ, wĩn nek kanepi ñaũgĩlĩñ? Wĩn klinandok kundit no sasalelĩ pendĩlĩmbi ña-bĩt tĩmbĩm kanepi ñaũgĩlĩñ ba? ⁸ Tĩkap nĩmda, sĩndĩ nek kanepi ñaũgĩlĩñ? Ama no dasidasin kĩndem pamanat kanepi ñaũgĩlĩñ ba? Nandañ: ama wandisĩ endi ama wapmañdok isĩnan pipat mĩlat tĩ-kuañ. ⁹ Wĩndĩnda nek kanepi ñaũgĩlĩñ? Plofet ama no ba? Biañgan. Gan plofet ama kaũgĩlĩñ walĩ plofet sĩlanin no nĩm. Nak ñĩndĩñ sanlet: Yoane endi engano. ¹⁰ Endi Anutulok gĩngĩt ee ama, wĩn enda wakan manda ñĩndĩñ youp bimbĩn patak, ‘Nandĩlañ, nak gĩngĩt ee amana no nĩ-mulambĩ, telak dama tĩ-gambi, telak tĩ-dĩndĩme kena tĩ-gamekak.’ ¹¹ Wĩn Yoanela manda wĩndĩñ youp bimbĩn patak. ¹² Nak biañgan sanba: Yoanelĩ amatam gĩtĩk dama kuũgĩlĩñ ba man ñĩndĩngĩt kuañ endok loloñ sĩnĩk yañ, gan ama pĩmbĩñesĩ gĩtĩk Kunum Molomdok gĩngĩtĩnii kuañ endi bo Yoane makleañ.

¹³ Yoanelĩ tuk ii-sem kena kusei kĩmĩlĩñlĩmbi, Mose gĩta plofet ama gĩtĩk endi Kunum Molomdat amatamĩnii telak nĩtek yambĩ-dĩkĩneukak wolok plon manda youkĩlĩn. ¹⁴ Tĩkap sĩndĩ manda ñĩn tĩke-dasinelĩndok tuopta wĩn ñĩndĩñ: plofet amalĩ Elia Mesialok telak dama indauptok enĩgĩlĩñ wĩn Yoane wakan. ¹⁵ No en pawaĩnat endi mandana nandĩmbi nandĩ-kĩlĩñ eukak.”

Amatamdi Yesulok kenanla nandum tĩl tĩñgukta enombĩũguk

¹⁶ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Nak amatam man ñĩndĩngĩt kuañ sĩnda nĩtek ewĩt? Sĩndĩ wembe gwañgwa wandin ipakanan pipapi, nosiila ñĩndĩñ kĩtĩ-semañ, ¹⁷ ‘Pakñuok pendĩtnambi, sĩndĩ kap nĩm tĩlĩñ. Ba nĩndĩ kap blan tinambi, mano nĩm tĩlĩñ.’ ¹⁸ Kusei ñĩndĩnda tĩmbi sĩnda wembe gwañgwa sanlet: Yoanelĩ indambi, nanañ gĩtĩk kĩmĩsĩpbi, wain tuk no nĩm pa nalak, tĩmbi sĩndĩ ‘Yal kolanlĩ pĩñmĩlak’ pa nĩañ. ¹⁹ Tĩmbi Amalok Nĩñĩñ endi indambi, nanañ gĩt wain tuk pa nalak, tĩmbi sĩndĩ ñĩndĩñ pa nĩañ, ‘Wĩ kawĩt! Endi nanañ gĩt wain tuk nana molom, takis epep ba yom ama not tĩ-semalak!’ Gan amatam Anutulok nanandĩ kleñĩpi kundit kĩndem tañ endi nanandĩ wĩn dĩndĩm sĩnĩk tĩmbĩ dakleañ.” Yesulĩ wĩndĩñ enguk.

²⁰ Endi dama it kwet dĩwĩnnan kundit engano gembĩnat sĩnĩk asupgan tĩñguk, gangan wĩnasĩlĩ gĩnañjĩ nĩm tambaneĩgĩlĩñ, wala tĩmbi endi kusei kĩmĩpi, it kwet wĩn enombĩmbi enĩguk, ²¹ “Kolasin gĩt Betsaida nasi sĩndĩ kilaĩmet! Anutulĩ mek salamĩlekak! Nak kundit engano gembĩnat asup sĩndok kandañ tĩngut, gan sĩndĩ gĩnañjĩ nĩm tambaneĩgĩlĩñ. Kundit wĩn Tilo ba Sidon it kwelan indaumda, endi gĩnanjĩ tambaneañ wĩn inda-daklenepi blandok dasindasin dasĩmbi, kwĩlĩñ plon pipatnelĩñ.

* ²² Wĩndĩnda sanba nandĩwĩt: Anutulĩ amatam sambĩ-danbekak wolonda sĩndok kolanjĩlok tambon walĩ Tilo gĩt Sidon nasĩlok tambon wĩn makleukak.

✧ **11:10:** Kisim Bek 23:20, Malakai 3:1
endi Judalok sambat nĩm.

* **11:21:** Kolasin gĩt Betsaida nasi endi Juda amatam, Tilo gĩt Sidon nasi

²³ Tĩmbi Kapaneam nasi, sındi ‘Anutulĩ kunum gĩnañ nĩp loukak’ wĩndĩnĩ nĩm nandĩnekalĩnĩ! Nĩm sĩnĩk, sındi jĩmbĩnĩ sep kolĩ pĩmbĩlokgot. Nektã, nak kundit engano gembĩnat asup sĩndok kandañ tĩngut, gan sındi gĩnañjĩ nĩm tambaneñgĩlĩn. Kundit wĩn Sodom kwelan indaumda, wĩnasilĩ gĩnañjĩ tambaneumbi, Anutulĩ it kwet wĩn nĩm tĩmbĩ kolaumbi, ñĩndĩngĩt guma palek. ²⁴ Wĩndĩnda sanba nandĩwĩt: Anutulĩ amatam sambĩdanbekak sĩndok kolanjĩlok tambon walĩ Sodom nasilok tambon wĩn makleukak.”

Amatamdi Yesu enloñ bĩnelĩndok enguk

²⁵ Nain wolonda Yesulĩ ñĩndĩnĩ eñguk, “Bep, kunum kwet molom, nak ñĩndĩnda gan kĩndem dalet: dĩk nanandĩngã dĩwĩn ama nanandĩnjĩat ba nandĩ-daklenjĩat enda kĩmĩsembĩngũn, gan nanandĩ sembĩn wĩn amatam nanandĩnjĩ nĩmnat enda tĩmbĩ daklesemgũn. ²⁶ Bep, biañgan sĩnĩk, dĩk wĩndĩnĩ indauptok nandĩngũn.” ²⁷ Eñĩpi yousĩmbi, amatamda enguk, “Bepnalĩ gembĩn nanandĩn gĩtĩk wĩn naka nam-taleñguk, tĩmbi en noñganĩngot Nĩñañ nandĩ-namlak. Tĩmbi Bep wĩn nĩndĩ nandĩñmañ? Wĩn Nĩñañ en ba ama nin endĩ epmbi, Bep daut semlak endĩngot Bep nandĩñmañ.

²⁸ Kena gĩm tĩmbi mĩlap bemañ sındi gĩtĩk nokoññan bĩ-talewĩt. Bĩmbi, nak patnandĩ samambi, sĩmbasĩ busukñewĩn. ²⁹ Nak kulan busuk molom, natnala nĩm ewa lolak, wala tĩmbi sındĩ nambium sanañgĩlambi, manda san-daut tĩ-samlet wĩn tañgonenekalĩn. Wĩndĩnĩ tĩ-kuñĩpi, gĩnañjĩlĩ busukñaneukak. Tañgotañgo nak tañgonenekalĩndok samlet wĩn tĩkembĩ tañgonenekalĩn. ³⁰ Wĩn mĩlap nĩm, wĩn pañgĩtĩngã n.”

12

Yesulok mandalĩ endĩkĩne manda damañgan youkĩlĩn wĩn maklelak

¹ Sabat pat-nandĩ nain nola Yesulĩ plaua nanañ kena boñgĩpnan ñañaĩlĩmbi, gwañgwañĩ en kle-ñañgĩlĩn endĩ nanañjĩla tĩmbi, kusei kĩmĩpi, plaua mĩnjĩp mep nañgĩlĩn. ² Tĩmbi Falisi ama dĩwĩndĩ wĩn kañbi, Yesu nĩmbi eñgĩlĩn, “Wĩ ka. Gwañgwañgailĩ Sabat pat-nandĩ nandok endĩkĩne manda maklembi, kena tañ.” ³ Eumbi enguk, “Devit gĩtĩ nolii en gĩta pakĩlĩn endĩ nanañ gawat inda-semgukta Devitĩ nĩtek tĩnguk? Sındĩ kasat wĩn pĩnapi nandañ, gan nandĩ-kamalañ bek? ⁴ Endĩ Anutulok sel it gĩnañ lombi, plaua nanañ simbi, Anutula tapma tĩñmĩmĩn wĩn mep pĩmbi, sambalĩ gĩta nañgĩlĩn. Plaua wĩn tapma ama endĩngot nanalok, gan Devit gĩtĩ nolii endĩ kĩmĩsip manda maklembi nañgĩlĩn.

⁵ Tĩmbi endĩkĩne manda Moselĩ youkuk walĩ ñĩndĩnĩ nĩnĩ-daut nĩmlak wĩn sındĩ wĩndĩngangot pinat nandĩmbi kamalañ bek: Sabat pat-nandĩ nainnan tapma amalĩ tapma it gĩnañ kena tĩñĩpi, Sabattok endĩkĩne manda makleañ, gan walĩ Anutulok dainan yom nĩm indalak. ⁶ Tapma ittok kandañ nak ñĩndĩnĩ sanlet: nepek ñĩ patak wolok lololĩnĩ tapma it maklelak. ⁷ Tĩmbi Anutulok mandalĩ ñĩndĩnĩ elak, ‘Nak ama gĩnañ busuk tĩ-semnelĩndok nandĩlet, tapma tĩ-namañ wala nĩm.’ Sındĩ manda wolok kusei nandĩ-kĩlĩñeumda, ama yom nĩm tañ en yom plon nĩm yapĩtneñĩ. ⁸ Nektã, Amalok Nĩñañ Anutulĩ nĩ-mukok endĩ Sabat pat-nandĩ nain wolok molom.”

⁹ Yesulĩ walĩningan yousĩm ñambi, it kĩaunjĩnan loñguk. ¹⁰ Tĩmbi ama no kii tombon dalandan endĩ wolok bĩm pakuk. Wĩndĩnda ama dĩwĩsĩlĩ Yesu manda plon kĩmĩtnepi nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩn, “Dĩk nĩtek nandĩlañ? Ama nolĩ Sabatta ep tĩmbĩ kĩndem da wĩn kĩndem tĩmbek ba nĩm?” ¹¹ Eumbi enguk, “Sĩndoññan nanin no endok sipsip noñgangot palmek walĩ Sabat nainnan ban gĩnañ pĩmbi, endĩ nĩtek tĩmbek? Endĩ sipsip wĩn tĩke tiañeumbi lambũk bek. ¹² Gan amalĩ lololĩ sĩnĩk, sipsip maklelak yañ! Wala tĩmbi Sabat nainnan kundit kĩndem tĩ-semeñ wĩn kĩndem.” ¹³ Eñĩpi, ama wala ñĩndĩnĩ nĩnguk, “Kĩka kot-suat” eumbi, amalĩ wĩndĩnĩ tĩmbĩmbi, kũlĩ bĩnda kĩndem dambi, tombon wandĩn tĩnguk. ¹⁴ Gan Falisi amalĩ mĩlapi pĩ ñambi, kĩmĩn tĩmbi, telak nĩtek plon Yesu wĩlĩ kĩmnelĩndok manda e-lonjĩ tĩngĩlĩn. ¹⁵ Yesulĩ wĩn nandĩ-daklembi, walĩnĩn pĩm ñañguk.

Yesu en nĩndok kena ama?

Tĩmbi amatam asuptĩ Yesu kle ñaumbi, jĩmbatsĩat gĩtĩk ep tĩmbĩ kĩndem daumbi, ¹⁶ kena tĩnguk wolok gĩngĩtĩ joñgo nĩm eu satauktok e-kĩmĩsip tĩ-semguk. ¹⁷ Endĩ wĩndĩnĩ tĩmbĩmbi, Anutulĩ plofet Aisaialok man plon Mesialok manda ñĩndĩnĩ eñguk wolok bien inda-dakleñguk,

¹⁸ “Ñĩn nokok kena gwañgwa nak en natnalok kasĩleñguk.

En wakan nak gĩnañnalĩ kasĩlembi, nandĩ-koñgom tĩ-ñĩmbi, endoññan Woña kĩmĩlĩmetat.

Tĩmbi nak telak nĩtek plon amatam ep tĩmba dĩndĩmenekalĩn wĩn endĩ kwelalak amatamda enĩ-dakle-semekak.

¹⁹ Endĩ gĩmbĩt ba manda kwambĩñlok nĩm,

tĩmbi endĩ pañgã indanan manda nĩm eu pĩukak.

20 Endi klinandok kundit gembin nimmnat giloup tilak wandin no nim ombekak, ba tipalalok kolsalen duat pitpit tilak wandin no nim pendilim kimbekak. Endi kenane-palambi, amatam dindim indanelindok telak wali inda-dakleukak wolok tuop.

21 Timbi kwet tuop ama wali bimbip emektok en mandipatnekalin.” *

22 Nain wolonda ama no Yesuloi naingip bingilin, win yal kolan pi nimgukta timbi man ba dai tipelatkan siggimik. Timbi Yesuli timbi kindem daumbi, nepenepek kañbi manli manda eelok salakta nimguk. 23 Timbi amatam gitikti kundit win ka siliknemi, nisigan e-nandi timbi pa eñgilin, “Ama Wapman Devittok Komblin bimbilok e-ta-ban win ñakan bek?” 24 Gan Falisi amali manda win nandingilinda timbi Yesula ñindin eñgilin, “Win yal kolandok telak damanj Belsebul endok gembinañgot yal kolan ep kle-semalak.” 25 Yesuli nanandinji ka-nandingukta ñindin enguk, “Ama wapman nolok gingitili tambipi nisigan miañ endi kola sinik tañ. Ba it kwet ba sambat noli wandingangot tañ endi nim dindam patnelin. 26 Windingangot Satandok gingit noli enguk nol no kle kolimda, Satandi enla mik tinumbi, endok ka-dikienli plakan talewik.

27 Sindip ‘Ama wali Belsebulok gembina yal kolan ep kle-kot pa tilak’ wandin naka nanañ. Manda win bien timbeka, nindi sindok gwañgwanji gembip emumbi, yal kolan ep kle-kot pa tañ? Belsebul ba? Ninda, manda nokok gembinalok kuseila eañ wolok bien nim inda-daklelak yañ. 28 Win Anutu enguk Woñi nep plataumbi, yal kolan ep kle kotet, Belsebuli nim. Windinginda ñindin inda-daklelak: Anutuli ikan sindok boñgipsinan amatam yambidikielok. 29 Ba ama noli ama gembinat nolok it ginañan slak lombi, gingitili joñgoñgan emektok tuop ba? Nima ya! Dama endi ama gembinat win tikembi, toali ap imbi bium palmek, nepek nek it ginañ pakañ win gumañ ep talewik.

30 Ama no nak not nim tinamlakta, endi kanjik tinamlak. Timbi ama no nak nim nep platambi, Anutuloñ amatam nim ep kimin tilakta, endi ep kleum papusenañ. 31 Windinginda ñindin sanlet: amatam yom tañ ba Anutu ni-kolayañ, endok yomji gitik Anutuli gumañ bi-semekak, gan ama no Dindim Woñi ni-kolalakta, endok yomni Anutuli nim biñmekak. 32 Timbi ama no Amalok Niñanñ enda manda kolan elakta, endok yomni Anutuli gumañ biñmekak, gan ama no Dindim Woñi gembin namlak, enda manda kolan elakta, endok yomni Anutuli man ñindingit ba nain taletalenan bo nim biñmekak. Windinginda kusatnala ginañ tpet nombo nim tinekalin. 33 Komba no kindemda, endi bien kindemgot pa lalilak, timbi komba no kolanda, endi bien kolangot pa lalilak. Win komba wali kolan ba kindem win bienli mek daut samlak.

34 Sindip manjip manbenjip malet upmat nomik. Ama kolanda, nitik timbi manda kindem enelin? Nepek kusei kusei ama nolok ginañnan tokñelakta, wakan eu lambilak. 35 Ama kindem nepek kinde kindem ginan ginañ pa wisi-kotak, endi nepek kindemgot pa tilak, timbi ama kolan nepek kola kolan ginan ginañ pa wisi-kotak, endi nepek kolangot pa tilak. 36 Nak ñindin sanba: Anutuli amatam sambidanbek nain wolonda endi manda kolan gitik eñgilin wolok kusei e-daklenindok sanbekak. 37 Neta, Anutuli mandaña kañ-danbi, wolok tuop dik ama dindim ba ama kolan ganbip indaukak.”

Yesu en enguk kusai timbi dakleuptok kundit engano no timbim kanelindok naingilin

38 Timbi endikne manda nandit-tale ama gita Falisi ama endoñnan nanin diwandin Yesu naingilin, “Endaut, dik nandi-nimbip, kundit engano sinik no timbimbip kanetamñ.” 39 Gan endi ñindin tambane enguk, “Amatam man ñindingit kuañ sindi kolan timbi, Anutu bi-sinik tañ. Sindip kundit no kanepi pa nandañ, gan plofet Yonalok kundilñgot daut samum kanekalin. 40 Yonalip tim sandap tpet git no tuk gaut wopumdok manjip ginañ pakuk. * Windingangot Amalok Niñanñ endi bo maim tpet git no kwet ginañ palekak kanekalin.

41 Nandañ: Anutuli amatam manda plon yapilekak nain wolonda Niniwe nasi Yonalok molo manda nandingilin endi amatam man ñindingit kuañ sin gita yakan mlapi, sindok kusai timbip dakleukak. Neta, endila Yonalok mandala ginañjip tambaneñgilin, gan sindila ama nin Yona maklelak endok manda nandimbip, ginañjip nim tambaneñgilin. 42 Windingangot Anutuli amatam manda plon yapilekak nain wolonda kwet koi Siba wolok tam wapma endi bo amatam man ñindingit kuañ sin gita yakan mlapi, sindok kusai timbip dakleukak: endila ama wapman Solomondok nanandi kindem nanduktok kwet mayañgan nanin sinik wal endoñ binguk, gan sindila ama Solomon maklelak endok mandan nandi-kimneñgilin.”

43 Yesuli yousimbip enguk, “Yal kolan noli ama no ka-misim poñawikta, endi kwet kasatnan ña bit timbi, pipapat komblin lonjwuk. Lonjim nim kañbi, 44 enla ñindin ewik,

* 12:21: Aisaia 42:1-4 * 12:40: Yona 1:17

'Nak b'ndambo undane it dama pakutnan ñawa'. Embi ña kawik w'in: it w'in jamimbi ti-kiliñem biumbi, itgot palek. ⁴⁵ Kañbi pi ñambi, yal kolan k'it tambon tambon t'pet endok gemb'njil' en makleañ ep t'mbi indambi yanañgil'm, it wolok g'inañ lombi pi pat m'lat t'neliñ. W'ind'iñda t'mbi damañgan ama wala m'lap lakat indañm'ñguk, gan man m'lap wopum s'nik indañmek. Enda indañm'ñguk, w'ind'iñgangot amatam man ñ'nd'iñg'it kolan ti-kuañ s'ndoñ inda-samekak."

Yesulok sambalii w'in nin?

⁴⁶ Yesul' amatam manda en-pal'iñ'it'mbi, meñ g'it kwayañii endi b'i tombi, pawan ipi, en g'ita manda e-nandi t'nel'iñdok eñgil'iñ. ⁴⁷ T'mbi ama noli Yesu n'mbi eñguk, "Nand'lañ. Meñga kwayañgai pawan b'i ipi, d'k'ita manda e-nandi t'nepi nandañ." ⁴⁸ Gan Yesul' ama wala ñ'nd'iñ tambane n'ñguk, "Mena kwayanai w'in nin?" ⁴⁹ Eñ'pi, gwañgwañiila k'it yout t'i-sembi n'ñguk, "Ñi ka: mena kwayanai ñi pakañ. ⁵⁰ Neta, no en Bepna kunum g'inañ patak endok man tañgonelakta, endi wakan nokok mena, kwayanai, ba witnai biañgan t'añ."

Ama Wapmañli amatamñii n'itek yambi-d'ikñelak wala Yesul' e-yout manda enguk

13

G'ñg'it manda k'indem w'in nanañ m'njip ama noli kena g'inañ kokuk wandin

¹ Sandap wolonda Yesul' it bimbi, tuk gwañnan ñambi, amatam eni-daut t'i-semepi tuk baliliñnan ña pipakuk. ² T'mbi amatam asupti endoñ b'i k'm'in t'iñgil'iñda t'mbi, endi k'ikeñ nolok plon lombi pipakuk. Pipal'mbi, amatam k'm'in wopum endi tuk pawan il'mbi, ³ e-yout mandal' nepek asuptok plon eni-daut t'i-semguk.

T'i-sem'i'pi ñ'nd'iñ enguk, "Nandañ. Ama noli nanañ m'njip kokotta kenañ g'inañ ñañguk. ⁴ Ñambi, m'njip kot-ti-kot-ti-ñañ'i'mbi, m'njip d'w'in telak plon p'umbi, mon'kti b'im na-taleñgil'iñ. ⁵ T'mbi m'njip d'w'ndi kawatt' salaiumbi kwet lakatgot pakuknan p'iñgil'iñ. M'njip kwet plongot pak'i'ñda t'mbi mindin plakan tawa lamb'ñgil'iñ. ⁶ Gan kakail' sua embi, kwet n'im t'ike gemb'laumbi, ma'imdi lamb' ep d'umbi, yañetambi k'im-taleñgil'iñ. ⁷ M'njip d'w'ndi kwet koselek m'njip pakuknan p'iñgil'iñ endi yakayakan tawa lambumbi, koselekt' bend'mbi ep tapliumbi k'im-taleñgil'iñ. ⁸ M'njip d'w'ndi kwet galk g'inañ p'iñgil'iñ wal' lamb'm wopum dambi, bien laliñgil'iñ. Kusei d'w'ndi bien 100 100 laliñgil'iñ, d'w'ndi bien 60 60 laliñgil'iñ, t'mbi d'w'ndi bien 30 30 w'nd'iñ lali-tañgil'iñ. ⁹ No en pawañnat endi mandana nand'mbi nand'-k'iliñ eukak."

¹⁰ Papalembi, Yesulok gwañgwañiila endoñ b'imbi n'i-nand'mbi eñgil'iñ, "Amatam manda enlañ w'in kusei n'itekta t'mbi e-yout manda g'ita pa enlañ?" ¹¹ Eumbi tambane enguk, "Kunum Molomdi amatam telak n'itek yambi-d'ikñelak w'in damañgan pat-sembeñ pakuk. Nepek w'in endi s'nda sanbi dakle-talelak, gan amatam d'w'nda n'im. ¹² Neta, no en nepek palm'lak w'in t'ike-kuumbi, enda nombo yousi-m'umbi, asupgan palmekak. Gan no en nepek palm'lak wala nandum t'lakta endok nepek lakat palm'lak w'in apma t'ikeñm'umbi, slak palekak. ¹³ Ama wandis' wal' dauts'il' kañ, gan n'im ka-d'nd'im eañ, ba pawanji k'm'ikañ, gan n'im nandañ ba n'im nand'-dakleañ, wala t'mbi nak manda e-yout manda g'it pa enlet.

¹⁴ Plofet Aisaial' nek indauktok eñguk w'in man ñ'nd'iñg'it amatam wandis'loñ inda-semak. Endi Anutulok mandan ñ'nd'iñ eñguk, 'Amatam ñal' manda nand'nekal'iñ, gan n'im nandi-daklenekal'iñ, ba dauts'il' kanekal'iñ, gan nek kañ w'in n'im ka-nandi-tomnekal'iñ. ¹⁵ Nekta, endok g'inañ nanand'njil' kwamb'iñ dañgukta, pawanji' manda nand'nepi kunjit tañ, ba dauts'il' n'im kanel'iñdok masipmañ. W'nd'iñ n'im t'mbimda, endi dauts'il' kañbi, pawanji' nand'mbi, g'inañji' nandi-tombi, g'inañji' tambaneumbi, nak ep t'mba k'indem danel'iñdok nokoñnan b'neliñ.' ✪ Anutul' amatam dok plon manda w'nd'iñ eñguk. ¹⁶ Gan s'nd'ila dauts'il' k'indem kañ, t'mbi pawanji' guma nandañ, wala t'mbi amatam d'w'in yapma kle-pakañ. ¹⁷ Nak biañgan s'nik sanba: plofet ama g'ita ama d'nd'im damañgan kuñgil'iñ endi nepek s'ndi kañ w'in kanepi nandi-koñgom t'iñgil'iñ, gan n'im kañgil'iñ, ba manda s'ndi nandañ w'in nand'nepi nandi-koñgom t'iñgil'iñ, gan n'im nand'iñgil'iñ."

¹⁸ T'mbi Yesul' yous'mbi, gwañgwañiila enbi eñguk, "S'ndi pawanji k'm'ipi, m'njip kokottok e-yout manda san'it wolok kusei san-daklewambi nand'iwt'. ¹⁹ Nanañ m'njip telak plon p'iñguk manda wolok kusei w'in ñ'nd'iñ: amal' Anutul' amatamñii n'itek yambi-d'ikñelak wolok g'ñg'it manda nand'mbi n'im t'ike-kulak, t'mbi kolan molomdi b'mbi, manda g'inañnan kokol'n w'in apma t'ikeñm'lak. ²⁰ M'njip kawatt' plon p'iñguk manda

✪ 13:15: Aisaia 6:9-10

wolok kusei wɪn n̄ndɪn̄: amali gɪŋgɪt manda sɪsɪsɪlnat nandɪmbi, plakan gɪnan gɪnañ dasilak, ²¹ gan manda gɪnan gɪnañ pɪlak wali nɪm pa kwambɪñ dalak. Nɪm, wali nain dumangot papi pailɪmlak. Wɪn kuŋgunlok plon mɪlap indaŋmɪlak, ba Anutulok manda tɪke-kuañ endok plon mɪlap kusei kusei inda-semum yambɪlak, nain wolongan nanandɪ-kɪlɪktɪn pi pɪlak. ²² Ba mɪnjɪp kwet koselek mɪnjɪp pakuknan pɪŋguk manda wolok kusei wɪn n̄ndɪn̄: amali gɪŋgɪt manda wɪn nandɪlak, gan kwelalok mɪlap ba mɪnem kwɪlɪkwɪlɪ wolok nandɪ-kofŋomlɪ gɪnañ tɪmbɪ pailɪmbi, manda nandɪlak wolok bien nɪm indaŋmɪlak. ²³ Mɪnjɪp kwet galk gɪnañ pɪŋgɪlɪn̄ manda wolok kusei wɪn n̄ndɪn̄: amali gɪŋgɪt manda wɪn nandɪmbi nandɪ-kɪlɪn̄ embi, kɪmɪt kle kuañ. Endok bien wɪn 100 ba 60 ba 30 wolok tuop indalak.”

Kunum Molomdok ka-dɪkɪne kena kanjɪk nat, gan wandɪngan embi sapakɪelak

²⁴ Tɪmbi Yesulɪ yousɪmbi, e-yout manda no amatamda n̄ndɪn̄ enguk, “Kunum Molomdɪ gɪŋgɪtɪn̄i yambɪ-dɪkɪelak wɪn n̄ndɪn̄: ama nolɪ kenan gɪnañ nanañ kɪndemlok mɪnjɪp kokuk, ²⁵ gan tim boŋgɪpnan ama gɪtɪktɪ dou-palɪn̄ɪmbi kanjɪkɪlɪ kena wolok n̄ambi, kli kolandok mɪnjɪp kopi pi n̄aŋguk. ²⁶ Pakapi, mindin tawa lambɪmbi, bien indaup tɪmbɪmbi, kli kolandɪ bo inda-dakleŋgɪlɪn̄. ²⁷ Inda-dakleumbi, ama wolok kena gwaŋgwañilɪ wɪn kañbi, molomloñ n̄ambi n̄ŋgɪlɪn̄, ‘Wopum, dɪk kenaŋga gɪnañ mɪnjɪp kɪndemgot kokuñ. Gan n̄itek tɪmbi, kli kolanɪ indalak?’ ²⁸ Wɪndɪn̄ n̄-nandumbi enguk, ‘Wɪn kanjɪkna nolɪ kolɪmbi lambɪlak.’ Eumbi n̄-nandɪmbi eŋgɪlɪn̄, ‘Wɪndɪnda n̄ndɪ n̄a kli wɪn tamat kotnetamɪn̄ ba?’ ²⁹ Eumbi enguk, ‘Wɪndɪn̄ nɪm. Kak biu palen. Nɪm kañbi, kli tamat kokamɪn̄ embi, nanañ wakɪt tamatnelɪn̄ a. ³⁰ Biumbi, nanañ gɪta kli n̄set tɪpelatkan lambɪndekamɪk. Tɪmbi nanañ mepmettok nain indaumek, nak kena ama enbambi, dama kli moyen tamap imbi, komba gɪnañ sium dɪukak. Tɪmbi nanañ bien wɪn wɪsɪkot itna gɪnañ ep wɪsɪ-kolɪm palekak.’”

³¹ Yesulɪ e-yout manda no n̄ndɪn̄ enguk, “Kunum Molomdok kaundɪkɪne kena wɪn mastat mɪnjɪp * ama nolɪ kenan gɪnañ kokuk wandin. ³² Mastat mɪnjɪp wɪn yaya mɪnjɪp tip mɪnam sɪnɪk yañ, gan tawa lambɪlak wolonda yaya walɪ dɪwɪn yapma klembi, komba nomɪk wopum dalak, wala tɪmbi yaya wolok gayam plon monɪktɪ bɪmbi, isi tañ.”

³³ Yesulɪ yousɪmbi, e-yout manda no n̄ndɪn̄ enguk, “Kunum Molomdok kaundɪkɪne kena wɪn n̄ndɪn̄: tam nolɪ kɪmɪlɪ bendɪ lakatgot tɪkembɪ, plaua kwɪlan wopumgan wakɪt tambanembɪ, papalem kaumbi, plaua walɪ gɪtɪk bendɪmbi lambɪlak.”

³⁴ Yesulɪ amatam kɪmɪn wopumda manda gɪtɪŋgɪtik enguk wɪn endɪ telal no gɪt nɪm eŋguk, endɪ e-yout mandalɪŋgot enguk. ³⁵ Endɪ wɪndɪn̄ tɪmbɪmbi, plofet ama nolɪ manda n̄ndɪn̄ eŋguk wolok bien inda-dakleŋguk, “Nak e-yout mandalɪŋgot manda enbi, nanandɪ sembɪn kwet kusei kɪmɪkɪmɪlnan nanin pat-ta-bañ wɪn enba dakleutat.” *

³⁶ Tɪmbi Yesulɪ amatam kɪmɪn wopum yambɪk bɪmbi, gwaŋgwañilɪ gɪt ilan n̄aŋguk. N̄a palɪn̄ɪmbi, gwaŋgwañilɪ endoñ bɪmbi n̄kañbi eŋgɪlɪn̄, “Dɪk e-yout manda eñañ wɪn - kli moyen kena gɪnañ lambɪlak - wolok kusei n̄itek? Wɪn n̄nɪmbɪ nandɪna.” ³⁷ Eumbi enguk, “Ama mɪnjɪp kokuk wɪn Amalok Nɪñañ en wakan. ³⁸ Kena wɪn kwet n̄n̄ man pakamɪn̄ wolok walan, tɪmbi nanañ mɪnjɪp wɪn Kunum Molomdok gɪŋgɪtɪn̄i. Tɪmbi kli kolan wɪn kolan molomdok gɪŋgɪtɪn̄i, ³⁹ tɪmbi kanjɪk kli kolan mɪnjɪp ep kokuk wɪn kolan molom Satan en. Mɪnjɪp bien mepmet wɪn kwet nain taletalenan wolonda indaukak, tɪmbi kena tɪndɪ ama wɪn Anutulok aŋeloñii. ⁴⁰ Kli kolan tamap wɪp siañ wɪndɪŋgangot nain taletalenan kolan molomdok gɪŋgɪtɪn̄i enda inda-semekak. ⁴¹ Nain wolonda Amalok Nɪñañ endɪ aŋeloñii en-mulɪmbi, kwet tuop gɪŋgɪtɪn̄i endoñnan nanin ama kolan tañ en ba dɪwɪn no ep tiañeumbi yom tañ endɪ wakɪt ep kɪmɪn tɪmbi, ⁴² jɪmbɪndok komba kwambɪñ gɪnañ ep kolɪ pɪnekalɪn̄. Wandɪn̄ endɪ mano kwɪlɪm tɪmbi, manjɪ sɪ-gɪlɪm danekalɪn̄. ⁴³ Gan amatam Bepsɪlok man taŋgoneŋgɪlɪn̄ endɪ kunum gɪnañ lombi, maim duatak wɪndɪn̄ duapi, indaŋgan endok kapmainan kuumbi yambɪ-dɪkɪeukak. No en pawañnat endɪ mandana nandɪmbi nandɪ-kɪlɪn̄ eukak.”

Kunum Molomdok kaundɪkɪne kenala Yesulɪ e-yout manda dɪwɪn no enguk

⁴⁴ Yesulɪ yousɪmbi, e-yout manda enguk, “Kunum Molomdok kaundɪkɪne kena wolok walan wɪn nepek tuan wopumgan sɪnɪk kena gɪnañ kɪmɪsembum pakuk wandin. Ama nolɪ nepek wɪn tɪmbɪ indambi, taplim bium pakuk. Tɪmbi sɪsɪlɪ wopum indaŋmɪŋgukta endɪ nepenepelɪ gɪtɪk n̄a tuatualok kɪmɪlɪm tua-taleumbi, mɪnem walɪnin tɪkembɪ, nepek tuan wopum wɪn endok indaŋmektok kwet wɪn n̄a tua kleŋguk.

⁴⁵ Tɪmbi Kunum Molomdok kaundɪkɪne kena wolok walan no kawat tuan wopum wandin: ama nolɪ kawat tuan wopumgot wɪn tuaup yolonjɪŋguk. Yolonjɪmbi, ⁴⁶ kawat

* 13:31: Mastat mɪnjɪp wɪn wambɪn̄ mɪnjɪp wandin. ✧ 13:35: Kap 78:2

kindem s+n+k no kañbi, ña nepenepeli g+it+k tuatualok k+m+il+m tua-taleumbi, m+nen walinin t+kembi, kawat w+n ña tuañguk.

⁴⁷ T+mbi Kunum Molomdok kaundi+kñe kena wolok walan no w+n ñ+nd+iñ: pis tiatia lik wopum tuk g+inañ kol+i p+umbi, pis kusei kusei epg+iñ. ⁴⁸ Lik tokñeumbi tiañe pawan lamb+i pipapi, pis kañ-dan tñ+ng+iñ, w+n pis nanalok kindem kambot g+inañ ep k+m+pi, pis kolan w+n ep kok+iñ. ⁴⁹ Kwet nain taletalenan w+nd+iñ wakan indaukak: Anutuli añeloñii en-mul+m b+mbi, ama Anutulok man tañgoneañ endok boñ+ps+nan nanin ama kolan epi, ⁵⁰ j+mb+iñdok komba kwamb+iñ g+inañ ep kol+i p+nekal+iñ. Wand+iñ mano kw+i+m t+mbi, manj+i s+i-g+i+m danekal+iñ.”

⁵¹ Yesul+i e-yout manda eu taleumbi, gwañgwañii en-nand+i+mbi eñguk, “S+nd+i e-yout manda g+it+k sanlet wolok kusei nand+i-dakleañ ba?” Enb+i+mbi, end+i “Oñ, nandam+iñ” n+ñ+ng+iñ. ⁵² Eumbi enguk, “W+nd+iñda end+i+kñe manda nand+i-tale amal+i Kunum Molomdok g+ñ+g+it indambi kuañ end+i ama nepek kindem wis+ikot is+nan k+m+il+m patakñan nanin epmañ wandin: end+i Anutuli nanand+i damañgan eñguk ba man elak w+n nand+i-daklembi, wolok tuop amatam en+i-daut t+i-semañ.”

Yesul+i en Ama Wapmañ engano w+n Juda amala daut semguk

Yesulok il kuseinan nasil+i siñgi wil+mg+iñ

⁵³ Yesul+i e-yout manda w+n eu taleumbi, walinin p+i ñambi, ⁵⁴ il kuseinan ña tomguk. Tombi, it kiyaun+i g+inañ lombi, amatam en+i-daut t+i-semguk. T+mbi amatam mandan nand+iñ+ng+iñ end+i nand+i-g+it+ñ+g+it+k embi, n+i+s+ñgan ñ+nd+iñ eñ+ng+iñ, “Ama ñal+i nanand+i wandin ba kundit engano s+n+k t+nd+i+lok gemb+i w+n denanin t+keñguk?” ⁵⁵ N+nd+i endok kusei nandam+iñ yañ! End+la it k+ndik+iñdit ama endok n+ñ+añgot. Meñlok koi w+n Malia, kwayañii w+n Jepok, Josep, Simon git Judas, ⁵⁶ t+mbi endok wiw+i w+n n+n g+ta yakan kuam+iñ. W+nd+iñda nanand+iñ git gemb+iñ wandin w+n nind+i daulm+iñguk?” ⁵⁷ W+nd+iñ eñ+i, endok mandan ba ep t+nd+iñ wala nandum t+lal t+ñguk. T+mbi Yesul+i enguk, “Amatam d+i-w+nd+i plofet ama giñgiñgan t+ñmañ, gan enloñ nasii ba noliil+i w+nd+iñ n+m t+ñmañ.” ⁵⁸ W+nd+iñ embi, n+m nand+i-k+i+kt+i t+ñ+m+ñ+ng+iñda t+mbi kundit engano asup wand+iñ kandañ n+i m t+ñguk .

14

Elott+i Yesula nandum en Yoane k+mnan nanin m+lakuk w+nd+iñ t+ñguk

¹ Nain wolonda Galili distriktok ama wapmañ Elot end+i Yesu koi g+ñ+g+it nand+i+mbi, ² kena amañii ñ+nd+iñ enguk, “End+i Yoane tuk ii-sem en wakan. K+mnan nanin m+lakukta t+mbi kundit engano t+mbektok gemb+iñ wopumgan palm+lak.” ³⁻⁴ Kusei ñ+nd+iñda Elott+i w+nd+iñ nand+iñ+m+iñguk: damañgan end+i enlok kwayañ Filip endok tam+n Elodia apma t+keñguk. Apma t+keumbi, Yoanel+i ñ+nd+iñ pa n+l+iñguk, “D+i+k Elodia tamga t+keñguñ w+n n+ndok end+i+kñe manda maklelañ.” * W+nd+iñda Elott+i eumbi, Yoane t+ke imbi, it kwamb+iñ g+inañ k+m+i+k+iñ. ⁵ Elott+i Yoane wil+i kimbektok nand+iñguk, gan amatamda m+i+s+iñgukta w+nd+iñ n+m t+ñguk. Neta, Juda amal+i Yoanela nandum plofet no t+ñgukta t+mbi.

⁶ Gan w+naña ñ+nd+iñ indañguk: Elottok indainda nain indaumbi, yokñiilok nanañ sinat t+i-semumbi, Elodialok wembanl+i b+i endok daus+nan kap t+ñguk. Kap tiumbi, Elott+i wembe wolok kapta nand+i-koñgom t+ñgukta t+mbi, ⁷ manda ñ+nd+iñ e-kwamb+iñ dambi n+iñguk, “Biañgan s+n+k. D+i+k nepek nola ba nola nan-kautañ wolok tuop gametet.” ⁸ W+nd+iñ eumbi, meñloñ ñaumbi, nanand+i ñ+nd+iñ m+umbi, Elottoñ undane ñambi n+iñguk, “D+i+k eumbi, Yoane tuk ii-sem endok bim domb+i+mbi, kumbam jawañ plon k+m+pi b+i nam+it.” ⁹ Ama wapmañd+i manda w+n nand+i+mbi nandum m+latañguk. Gan manda yokñiilok daus+nan e-kwamb+iñ dañgukta t+mbi end+i nand+iñ+m+i+mbi, wembel+i eñguk wolok tuopkan t+nel+iñdok eñguk. ¹⁰ T+mbi it kwamb+iñ g+inañ ñambi, Yoanelok bim domb+i+mbi, ¹¹ kumbam jawañ plon k+m+pi b+i m wembe m+umbi, meñloñ t+ke ñañguk. ¹² T+mbi Yoanelok gwañgwañiil+i b+i m dalandan bem ña k+ndik+iñ. W+nd+iñ t+i-talembi, siñgi ña Yesu kasat t+ñ+mumbi nand+iñguk.

Yesul+i ama 5,000 g+ta tam gwañgwanjii nanañ ep tow+iñguk

¹³ Yesu w+l+i k+m+iñguk wolok g+ñ+g+it Yesul+i nand+iñgukta end+i gwañgwañii git walinin p+i ñanel+iñdok k+keñ nolok plon lombi, kwet ama n+mnatnan n+i+s+ñgan kunepi ñañ+ng+iñ. Ñaumbi, amatamd+i g+ñ+g+it w+n nand+i+mbi, is+i kwes+i bimbi, kes+it+i en klem, tuk baliliñ ñañ+ng+iñ. Ñakap, Yesul+i ñaupi nand+iñguknan ña tom+ng+iñ. ¹⁴ T+mbi Yesul+i k+keñ plon

* **14:3-4:** End+i+kñe mandal+i amal+i enlok dal ba kwayañlok tam+n t+keuktok k+m+is+ip t+ñ+m+lak. Dal ba kwayañ end+i yam+iñ pap semb+iñguk wolondañgot kindem w+nd+iñ t+mbek. (Wok Pris 18:16, 20:21, Lo 25:5-6)

nanin piñipi, amatam kımın wopum yambıñguk. Yambımbi, blan ti-sembi, jımbatsıat ep tımbı kındem dañguk.

¹⁵ Kwet timlala tımbımbi, gwañgwañiilı Yesuloñ bımbi nıñgılıñ, “Kwet kılım elak. Tımbi ñın kwet ama nımnatnan pakamıñ, wındıñda dık amatam en-mulımbi, it kwelan ñambi, nanañjı tua nambıt.” ¹⁶ Eumbi enguk, “Nekta ñanelıñdok eañı? Sın nanañ ep towıwıt.” ¹⁷ Eumbi, jıp jup tımbi nıñgılıñ, “Nıñdok plaua nanañ kıt tombon gıt pis tıpet walıñgot pat-nımlak.” ¹⁸ Eumbi enguk, “Wın nokoññan mep bıwıt.” ¹⁹ Wındıñ embi, amatam enbımbi, kli yalı gımbañ dambi pipakılıñ. Tımbi Yesulı plaua nanañ kıt tombon gıt pis tıpet wın epbi, kunum plon deium loumbi, Anutu weñmımbi, plaua wın ombımbi, gwañgwañiila enguk. Emumbi, endı ep papusenembi, amatam em-taleumbi, ²⁰ gıtıktı nambi na-tokñe tıñgılıñ. Tımbımbi, dıp pakuk wın gwañgwañiilı epmbi, sandıñ lık 12 wolok gınañnan dasium tokñeñguk.

²¹ Nanañ nañgılıñ wın ama 5,000 nıtepek, gan tam gıt wembe gwañgwa nım ep kunakılıñ.

Yesulı tuk gwañ plon yalıyalı ñañguk

²² Ama kımın gıtıktı nanañ nambi taleumbi, Yesulı gwañgwañiilı en-gıñgıñembi, nısıngan kıkeñ plon lombi, tuk gwañ tambon kandañ damandama ñanelıñdok en-mukuk. En-mulım ñañımbi, amatam kımın gıtık ısınan en-mulepi pakuk. ²³ Papi, amatam en-mulım ña-taleumbi, Yesu en engan nımolo tımbepi jañgıñnan lo pakuk. Kwet kılım eumbi, jañgıñnan engan palımbi, ²⁴ gwañgwañiilok kıkeñdı ña tuk gwañ boñgıñnan tomguk. Tombımbi, sasalelı ñañgılıñ kandañnan bıñgukta, tuktı kıkeñ munjupi, tıke lombi pımbi tıñguk.

²⁵ Kwet gama nım salañımbi, Yesulı gwañ plon yalı ta-ñakap gwañgwañiilı ep tımbı dumalañguk. ²⁶ Tımbi gwañgwañiilı tuk plon yalıyalı bımbi kañbi, “Asılı bılak!” embi, gembıñjı pımbi, mısımbi kwawa tıñgılıñ. ²⁷ Tımbi wolongan Yesulı enı-daklembi eñguk, “Nım mısıwıt, natna bılet, walenjı busukñewın.”

²⁸ Tımbi Petlolı nıñguk, “Wopum, biañgan dıtna bılañda, nanbımbi, tuk plon yalı dıkoñan bıwa.” ²⁹ Eumbi nıñguk, “Natna ya, bol!” Nımbımbi, kıkeñ plon nanin pı tuk plon yalımbi, Yesuloñ ñañguk. ³⁰ Ñañıpi, sasale wopum wıkkukta tuk mılakuk wın kañbi, mısımsı ñakap tuk gınañ pıup tımbi, kıtımbi eñguk, “Wopum, nepmıñ.” ³¹ Eumbi, wolongan Yesulı kii kot-suap tıkembı nıñguk, “Nanandı-kılıktıñga lakat pakamlak. Nekta gınañ tıpet tılañ?” ³² Wındıñ eñıpi, Petlo nañgılımbi, kıkeñ plon loñımbi, sasalelı kılıp eñguk. ³³ Tımbi gwañgwa kıkeñ plon pakılıñ endı Yesuloñ mılelem tımbi nıñgılıñ, “Biañgan dık Anutulok Nıñıñ.”

³⁴ Tuk gwañ dıkeñe-talembi, Genesalet it kwet kandañ lo suañgılıñ. ³⁵ Suaumbi, wınasılı Yesu ka-daklembi, manda kımımbi, kwet wolok tuopkan ñañguk. Ñaumbi, amatamdı ama jımbatsıat gıtık yanañgıp endoñ bıñgılıñ. Bımbi, ³⁶ Yesu dasindasin kusıpgot tıke-kanelıñdok nı-nandı tıñgılıñ. Nı-nandumbi nandı-semumbi, tıke-kañgılıñ tuop kındem dañgılıñ?

15

Anutulok dainan nek ñalı ama tımbı kolalak wın Yesulı enı-daut tı-semguk

¹ Tımbi Falisi ama gıt endıkeñe manda nandı-tale ama dıwındı Jerusalem bımbi, Yesuloñ bıñgılıñ. Bımbi, ñındıñ nı-nandıñgılıñ, ² “Nıtek tımbi, gwañgwañgailı bep pañniilok telak ñın makleañ? Endı nanañ nanepi, telak nıñ-daut tı-nımgılıñ wolok tuop kısı nım wıñpı pa nañ.” ³ Eumbi tambane enguk, “Nıtek tımbi, sındı sıllok ep tındıñ klenelıñdok Anutulok endıkeñe manda makleañ?” ⁴ Neta, Anutu en endıkeñe manda tıpet ñındıñ kımıt-nımguk, “Dık meñga beka gıñgıñgan tı-semekañ”, tımbi ‘Ama no meñ ba beu en-kolalakta en wılı kımlok.’ ⁵ Gan sındı endıkeñe manda tıpet wın maklembi, amatam ñındıñ enı-daut pa tı-semañ: tıkap ama no meñ ba beu epmıu plaptauktok nepek no palmılak, gan ‘Nak nepek wın ikan Anutulok gıñgıt wılmıñgut’ wındıñ enlakta, ⁶ endı kındem beu nım nandı-ñımbi, nım tımbı plaptalak. Wındıñ tıñıpi, endı beu gıñgıñgan nım tı-ñımbi, endıkeñe manda maklelak. Wındıñda sındı sıllok ep tındıñ klenelıñdok Anutulok endıkeñe manda tımbı lakatalak.

⁷ Yakñesi! Sındok manjı manbenjı malet nomık! Anutulı plofet Aisaijalok man plon ñındıñ embi, sındok kolanjılok walan e-kılıñ eñguk,

⁸ ‘Amatam ñalı manjıñgot kotna gıñgıt e-tıke-loañ, gan gınañ nanandıñjılı mayañgan sınık pat-semıak.

⁹ Endı amalok nanandı wın nokok endıkeñe manda wandin enı-daut tı-semañ,

wala tĩmbi endi nan-wowoñ tañ w+n sɿlaningot.’” *

¹⁰ Tĩmbi Yesulĩ amatam kĩm+n gĩtik kiti-semum bĩmbi enguk, “Sĩndĩ pawanjĩ kĩm+pi nandĩ-kĩlĩñ ewit. ¹¹ Nepek nek ñalĩ ama tĩmbĩmbi, Anutulok dainan dĩndĩm palektok tuop nĩm? W+n nepek nanambi, mĩnjĩpnĩ gĩnañ pĩlak walĩ nĩm. W+n nepek kolan gĩnañnĩ gĩnañ papi, manĩ plon lambĩ pĩlak walĩ mek ama tĩmbĩ kolalak.”

¹² Papalembi, Yesu gwañgwañiĩ endoñ bĩmbi nĩngĩlĩñ, “Ba dĩk Falisi amalĩ mandañga w+n nandĩmbi, nandĩ-kola tĩ-gamlĩñ w+n nandĩlañ ba?” ¹³ Eumbi tambane enguk, “Falisi ama endĩ kli kolan kena gĩnañ nĩsĩ lambañ wandin. Tĩmbi Bepna kunum gĩnañ patak endĩ kenan gĩnañ nepek nĩm tĩpiñguk w+n kakasiat gĩtik ep tamat-taleukak. ¹⁴ Sĩndĩ yambium patnelĩñ. Ama dautsĩ sipsipm+n endĩ nosii telak daut semnepi pa tañ. Tĩmbi dai sipsipm+n nolĩ dai sipsipm+n no telak daulĩmekta, nĩset tĩpelatkan dĩmat gĩnañ pĩndemik.”

¹⁵ Tĩmbi Petlolĩ Yesu nĩnguk, “Dĩk e-yout manda manĩlok plon eñañ wolok kusei kĩndem nĩmbĩ dakleutak.” ¹⁶ Eumbi enguk, “Gwañgwanai sĩndĩ bo nĩtek tĩmbi nandĩ-daklenelĩndok gamañgot tĩpĩkañ?” ¹⁷ Sĩndĩ ñĩn nĩm nandĩ-dakleañ ba? Nepek manĩ gĩnañ pĩlak walĩ tem meñ gĩnañ pĩmbi, temdok telak plon ñambi, tem koñ gĩnañ pĩlak. ¹⁸ Gan nepek manĩ gĩnañnan nanin lambĩmbi pĩlak walĩ gĩnañnĩ gĩnañ nanin lambĩlak. Tĩmbi walĩ mek biañgan ama Anutulok dainan tĩmbi kolalak. ¹⁹ Nak nepek ñandinda elet: w+n ama gĩnañjĩ gĩnañ nanandĩ kolan kusei kusei indaumbi tañ w+n ñĩndĩñ: ama w+lĩ kĩm tañ, ba nolok wapai ba tam+n kumbu tañ, ba telak joñgo kuañ, ba nepek kumbu tañ, ba ama nolok siñgin joñgoñgan siañ, ba kosĩ eu kolayañ. ²⁰ Kundit wandin walĩ mek tĩmbĩmbi, amalĩ Anutulok dainan dĩndĩm patnelĩndok tuop nĩm. Gan endĩ Falisi amalok ep tĩndĩnjĩ nĩm kĩm+ĩ klembi, kĩsĩ nĩm w+lĩpi ep na-tañ walĩ nĩm ep tĩmbi kolalak.”

Yesulĩ kwet dĩwĩndok amatam gembĩn daut semguk

Yesulĩ Kenan tam no endok wemban yal kolannat tĩmbi kĩndem dañguk

²¹ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañiĩ gĩt walinin pĩ ñambi, Tĩlo gĩt Sidon it kwet tĩpet pakamĩkñan ñañguk. ²² Ña tombĩmbi, Kenan tam no kwet wandĩñ kuñguk endĩ endoñ bĩmbi, kitiñĩm+gĩngĩnembĩ nĩnguk, “Wopum, Devittok Komblin, dĩk blan tĩmbi, mandana nandĩ-namĩñ. Yal kolandĩ wembanalok gĩnan gĩnañ pĩmbi, kola-sĩnĩk talak.” ²³ Eumbi, Yesulĩ nandĩ-kĩmmembĩ ñañguk. Tĩmbi gwañgwañiĩ Yesuloñ bĩmbi nĩ-gĩngĩnembĩ eñgĩlĩñ, “Tam walĩ kiti kitiñĩpi nĩp klelak, wala tĩmbi dĩk kak nĩ-mulĩm ñaun.” ²⁴ Nĩmbĩmbi enguk, “Nak Israel amatam sipsip pait-pakañ wandin endañgot nan-mulĩm bĩ indañgut.”

²⁵ Yesulĩ wĩndĩñ eñguk, gan tam walĩ endoñ bĩmbi, kesĩnan mĩlelem tĩmbi nĩnguk, “Wopum, nep kĩm+ĩ.” ²⁶ Wĩndĩñ eumbi nĩnguk, “Wembe gwañgwalok nanañjĩ yapma tĩkembĩ, kamotta emem w+n tuop nĩm.” ²⁷ Eumbi nĩnguk, “Wopum, w+n kĩndem elañ, gan molomjĩlĩ nanañ nambĩmbi dĩp pĩlak w+n kamottĩ wakan pa nañ w+n.” ²⁸ Wĩndĩñ eumbi nĩmbi eñguk, “Tam, nanandĩ-kĩlĩktĩnga w+n wopum. Nandĩlañ, wolok tuop indagan+n.” Eumbi, wolongan wemban kĩndem dañguk.

Yesulĩ amatam jĩmbatsĩat asup ep tĩmbi kĩndem dañgĩlĩñ

²⁹ Tĩmbi Yesulĩ walinin pĩm ñam Galili distrik tombi, tuk guañ baliliñ ñam kwet kĩm+n no wolok lombi pi pakuk. ³⁰ Tĩmbi amatam asupgandĩ endoñ bĩñĩpi, amatam jĩmbatsĩat yanañgĩp bĩñgĩlĩñ, w+n ama kesĩk nĩm kuañ wakĩt ama kĩsĩ ba kesĩsĩ dalandan, ba dautsĩ sipsipm+n ba manjĩ sipsipm+n, ba jĩmbat dĩw+n nolĩ epmĩ epm+n wakĩt asup yanañgĩp bĩmbi, Yesulok kuañ kuseinan ep bĩ kĩm+n kolĩmbi, ep tĩmbi kĩndem dañguk. ³¹ Ep tĩmbi kĩndem daumbi, amatamdĩ yambĩngĩlĩñ w+n: ama manjĩ sipm+n kuñgĩlĩñ endĩ manda eñgĩlĩñ, ama kĩsĩ ba kesĩsĩ dalandan endĩ kĩndem dañgĩlĩñ, ama kesĩttĩ nĩm kuñgĩlĩñ endĩ kesĩttĩ kuñgĩlĩñ, tĩmbi ama dautsĩ sipsipm+n endĩ deiñgĩlĩñ. W+n yambĩmbi yambĩ sĩlĩkñembĩ, Israel amatamdĩ Anutu nĩ-wowoñ tĩñmañ en nĩ-kĩndem dañgĩlĩñ.

Yesulĩ ama 4,000 gĩta tam gwañgwanjii nanañ ep towĩñguk

³² Yesulĩ gwañgwañiĩ kiti-semum bĩmbi enguk, “Amatam ñalĩ sandap tĩpet gĩt no nakĩta palĩmbi, nanañjĩ talelak, wala tĩmbi nak blan tĩ-sembi, slak en-mulam ñanelĩndok nĩm nandĩlet. Nĩm kañbi, telak plon dautsĩ kolĩmbi, katap tĩnelĩñ.” ³³ Eumbi, gwañgwañiĩ nĩngĩlĩñ, “Nolok it kwet no nĩm pakañ, wala tĩmbi nĩndĩ nanañ denanin ep bĩmbi, amatam kĩm+n wopum ñĩn ep towinambi, tuop tĩ-semek?” ³⁴ Eumbi, Yesulĩ en-nandĩmbi eñguk, “Sĩnlok plaua nanañ nĩtek pat-samlak?” Tĩmbi endĩ eñgĩlĩñ, “Plaua kiti dĩw+n tĩpetgot, tĩmbi pis titip lakat sĩnĩk pat-nĩmlak.”

³⁵ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ amatam enbĩm nandĩmbi, kwelan pipakĩlĩñ. ³⁶ Tĩmbi endĩ plaua nanañ kiti tombon tĩpet wakĩt pis w+n epmbi, Anutu weñmĩmbi ombĩmbi, gwañgwañiĩla emumbi, amatam em-ta-ñañgĩlĩñ. ³⁷ Tĩmbi endĩ gĩtik nanañ w+n nañbi na

tokñeñgılıñ. Na tokñeumbi, díp pakuk wın gwañgwañiil ep dasiumbi, sandıñ lık wopum kít tombon tıpet tokñeñguk. ³⁸ Wın ama 4,000 nıtepek endı nanañ nañgılıñ, gan tam ba wembe gwañgwa endok kunakunatsı nım epgılıñ. ³⁹ Yesulı wındıñ tı-talembı, amatam en-mulım ñaumbi, en kikeñ plon lombi, gwañgwañiil gıt Magadan ka ndañ ñañgu k.

Yesu enlok kusei inda-dakleñguk

16

Yesulok kusei gama nım ka-nandı-tomgılıñ

¹ Tımbi Falisi gıt Sadusi ama dıwın Yesuloñ bıñgılıñ endı sısoñ tıñımnelıñdok ñındıñ nıñgılıñ, “Kunum Molomdok gembın pakamlakta wın nında daut nımeñdok dık kundıt engano sınık no tımbımbi kana.” ² Eumbi tambane enguk, “Maimdı pı sembep tımbımbi, kunum gım daumbi, sındı ñındıñ pa eañ, ‘Desa nain kındem indaukak.’ ³ Kwet salaumbi, mulukula kunum masıpmılak wala sındı ñındıñ pa eañ, ‘Gwi sasale inda-nımetak.’ Wındıñda sındı kunum kañbi, maim iletak ba gwi wıletak wın kındem ka-dakleañ. Gan sındı man ñındıñgıt nepek nek indalak wın kañbi, wolok kusei nım ka-nandı-dakleañ. ⁴ Nıtek tımbi ama man ñındıñgıt kuañ sındı kolan tımbi, Anutu bı-sınık tañıpi, kundıt engano kanep kıtı-nandañ? Gan kundıt no nım daut samum kanekalıñ. Nım. Ñın noñgangot kanekalıñ: wın plofet Yona indañmıñguk wındıñgangot inda-namekak.” Yesulı wındıñ embi yambımbi pım ñañguk.

⁵ Tuk guañ tambon kandañ tımbı dumalanelıñdok ñañıpi, gwañgwañiil kamalambi, plaua nanañ no nım ep ñañgılıñ. ⁶ Tımbi Yesulı enguk, “Sındı Falisi gıta Sadusi endok plaua kımılı bendıla ka-kılıñ enekalıñ.” ^{*} ⁷ Wındıñ eumbi, nısiñgan e-nandı tımbi eñgılıñ, “Plaua nanañ nım tıke-bımıñ wala elak bek.” ⁸ Yesulı wın yambı-nandımbi enguk, “Nekta sıngan ‘Plaua nım pat-nımlak’ wındıñ e-nandı-tañ? Biañgan nanandı-kılıktıñjı wın lakat sınık pat-samlak. ⁹ Kusatna gama nım nandı-dakleañ bek? Nak plaua nanañ kıt dıwıngot wın tambıpi, ama 5,000 ep towiwambi, sındı dıp palımbi, sandıñ lık 12 dasium tokñeñguk wın sındı nım nandı-tomañ ba? ¹⁰ Ba plaua kıt tambon tıpet walı ama 4,000 ep towiwambi, dıp palımbi, sandıñ lık wopum nıtek dasıñgılıñ? ¹¹ Nıtekta tımbi, sındı mandana nım nandı-dakleañ? Nak plaua nanañla nım et, wın nak Falisi gıt Sadusi endok plaua kımılı bendıla ka-kılıñ enelıñdok sanıt.” ¹² Wındıñ eumbi, kombıkmeke ñındıñ nandı-dakleñgılıñ: endı nanandı Falisi gıt Sadusılı amatam emañ wala ka-kılıñ enelıñdok enguk, plaua kımılı bendı wala nım.

Yesu en nin sınık wın Petloli e-dakleñguk

¹³ Tımbi Yesulı gwañgwañiil gıt it kwet no koi Sisalia Filipai wandıñ kandañ ñañguk. Ña tombi, gwañgwañiila en-nandı tımbi eñguk, “Amatamdı Amalok Nıñañ enda nin sınık pa eañ?” ¹⁴ Eumbi nıñgılıñ, “Dıwındı Yoane tuk ii-sem eumbi, dıwındı plofet Elia nombo indauptok een ip wakan bek eumbi, dıwındı plofet Jelemia ba plofet no damañgan kuñguk en wındıñ pa ganiñ.” ¹⁵ Wındıñ eumbi enı-nandımbi eñguk, “Tımbi sınıla naka nin sınık pa nanañ?” ¹⁶ Enı-nandumbi, Simon Petloli nıñguk, “Dık Mesia, Anutu kuñgu molom endok Nıñañ.” ¹⁷ Eumbi, Yesulı nıñguk, “Simon Yoanelok nıñañ, dık amatam dıwın yapma kle-patañ. Nanandı wın amalok nanın nım. Bepna kunum gınañ patak endı ganbım dakleñguk.

¹⁸ Wındıñda nak ñındıñ ganlet: koka kombılın Petlo kıtılet, wın Kawat. Tımbi nak kawat wolok plon kıkeseımınnai yapılam gembımbi bendı wopum danekalıñ. Bendı wopum daumbi, kımıdok gembınlı bo kıkeseımınnai ep tımbı pıuktok tuop nım. ¹⁹ Tımbi Kunum Molomdok amatamıñi yambı-dıkñewıñdok nak gembı gamlet. † Dık nepek nola kwelan e-wiat tı-semumbi, Kunum Molomdok dainan wındıñgot wıawıat indaukak, tımbi dık nepek nola e-wiat nım tı-semumbi, Kunum Molomdok dainan wındıñgot gama pat-semekak.” ²⁰ Wındıñ eñıpi, kımısıp kwambıñ tı-semı, enla en Mesia, Anutulı ama wapmañ nı-mulektok e-kwambıñ dañguk wın joñgo nım eelok enguk.

Yesu en mılap bembı kımıbekak wala gwañgwañiila enguk

²¹ Nain wolonda Yesulı kusei kımıpi, nepek indañmekak wala gwañgwañiila ñındıñ en-sıwıkuk: endı Anutulok man tañgoneuptok Jerusalem it kwelan loumbi, Juda ama biesı gıta tapma ama biesı ba endıkñe manda nandı-tale ama endı mılap kusei kusei

* **16:6:** Juda amatam endok nanandıñjı gınañ ‘kımılı bendı’ wın nepek no walı dıwın tımbı tambane wolok walan. Yesulı ñolok kımılı bendıla eñguk endı Falisi gıt Sadusi amalı amatam endaut manda juluñgan enbımbi nanandıñjı kamalañguk wolok plon e-yout tıñguk. † **16:19:** Grik manda plon Matayolı ñındıñ youkuk, “Nak Kunum Molomdok yama kii gametat.” Manda wolok walan wın ñındıñ: Petlo gıt kıkeseımın endı Anutulok man tıkemı, kwelan ñolok amatamdok yomjı e-wiat tı-semañ ba kımılın pat-semektok eañ.

tifnimnekalifn. Tifnumbi, Roma amalif wifim kifmbifmbi, sandap tifpet gif no tifmbifmbi, Anutulif tifmbif miflalekak. ²² Wifndifn eumbi, Petlo engan Yesu nafigipi, fia nifnombifmbi nifkifmifsip tifnifpi, Anutulif kamaiuktok embi nifnguk, “Wopum, miflap wandin sifnik bo nifm inda-gamekak.” ²³ Eumbi tambanem, Petlola nifndifn nifnguk, “Satan, difk wif! Difk Anutulok nanandif nifm klelaif. Nifm. Difk amalok nanandif klembi, telak masip tifnamlafn.”

²⁴ Wifndifn embi, gwaifgwaifnif gifiktta embi eifguk, “Ama no en nak nep kle kuup nandiflakta, endif enlok nanandifnla nandum tial tifmbifmbi, endif klofibatlif tike bembif, nep kle kuuktok sanlet. ²⁵ Neta, no en kuifgun enlok kasifleupi nandiflakta, endok kuifgun pailifmekak, gan no en naka tifmbi kuifgun bifnamlakta, endif kuifgun taletalen nifmnat indaifmekak. ²⁶ Tifkap ama nolif kwelalok nepenepek gifitk kasiflewifk, gan sifngi en jifmbifn pifwifk, nain wolonda nepek walif niftek tike-kifmiflek? Tifmbi kuifgun taletalen nifmnat wifn bifndambo niftek kasiflewifk? Wifn tuop nifm. ²⁷ Kusei nifndifndi wifndifn elet: Amalok Nifnifn endif Beulok gembifn walalannat afneloifnif yanafigipi undane bifupi tflak. Undane bifmek, amatam gifitktif ep tifndifnjif nek tifngiflifn wolok tuopkan tuanjif emekak. ²⁸ Nak biaifgan sifnik sanba: ama nif pakaifn sifndok boifngifpsifnan nanin difwifndif gamaifgot kwelan kuiflifmbi, Amalok Nifnifn dif amatam yambif-difkifneuktok bif indaumbi kanekalifn.”

17

Yesulok kusei wifn plofet ama gif Anutu endif e-kwambifn daifngiflifn

¹ Maim kif tambon noifgan taleumbi, Yesulif gwaifgwaifnif tifpet gif no, wifn Petlo, Yakobo gifta kwayaif Yoane, yanaifngiflifmbi, kwet jaifngifn ombap no wolok lombi, nifnifngan pakiflifn.

² Pakapif, gwaifgwaifniflif kaifliflifmbi, Yesulok pifngifu walan engano tifikleifnguk, wifn timan dif maim daut wandin, tifmbi dasindasin wifn kolsalen walalan sifnik saleifnguk. ³ Tifmbi platik sifnik plofet ama tifpet damaifgan kuifngifmik, wifn Mose gif Elia, endif gwaifgwaifniflif indambi, Yesu gif manda e-nandif tifngiflifn. ⁴ Wifndifn tifmbifmbi, Petlolif Yesula nifnguk, “Wopum. Nifndif nif pakamifn wifn kifndem sifnik. Wala tifmbi difk nifndifn nandifwifnda, nak it jala tifpet gif no kifndiletet, wifn no difkok, no Moselok, no Elialok.”

⁵ Petlolif manda wifndifn eniflifmbi, mulukua walalan sifnik walif platik sifnik ep tifmiflifmbi, mulukua gifnaif nanin manda no nifndifn kifitu pifumbi eifguk, “Nifne nokok nifnana sifnik. Nak gifnaifnalif en kasiflembi, enda wale kifndem tifmiflet, wala tifmbi sifndif endok mandan nandifmbi kifmit-kleokalifn.” ⁶ Tifmbi gwaifgwaifniflif manda wifn nandifmbi, gembifnjif pifumbi, gapok pifmbi, timanjif daut kwelan pifngiflifn. ⁷ Gan Yesulif endoif nambi, ep kaifbi enguk, “Miflalet! Sifndif nifm mifnifnelifn.” ⁸ Wifndifn enbifmbi, endif deimbif kaifngiflifn wifn: Yesu en noifgan ilifmbi kaifngiflifn.

⁹ Walinin kwet jaifngifn plon nanin pifnifpi, Yesulif gwaifgwaifnif e-kifmifsip tif-sembi enguk, “Nepek nifn kalifn wolok kasat ama nimbek nola nifm enifnekalifn. Gamamek, Amalok Nifnifn endif kifmnan nanin miflalekak, wolondamek kifndem enifnekalifn.”

¹⁰ Tifmbi gwaifgwaifniflif nifnandifmbi eifngiflifn, “Wifndifnda kusei nekta endifkife manda nandif-tale amalif nifndifn pa eaif, ‘Plofet Elia! Mesialok telak dama tifmbi bifukak?’”

¹¹ Eumbi enguk, “Biaifgan Elialif dama undane bifmbi, amatam tif-paifngifpaifngifle tifsemekak. ¹² Gan natna nifndifn sanlet: plofet no Elia wandin endif ikan bifnguk, gan amalif endok kusei gama nifm ka-nandif-dakleifngiflifn. Endif nifniflok nanandifnjif klembi, kundit kolan kusei kusei tifmifngiflifn. Tifmbi Amalok Nifnifn kolan wifndifngifngot tifnimnekalifn.” ¹³ Wifndifn eumbi, gwaifgwaifniflif Yesulif Yoane tuk if-sem tif-kuifnguk endok plon e-yout tifmbi eifguk wifn nandif-tomgiflifn.

Yesulif nanandif-kifiktifla nepek bien sifnik enguk

¹⁴ Yesu gif gwaifgwaifnif tifpet gif no endif amatam asuptif kifmifn tif-pakiflifninan pif tombifmbi, ama nolif Yesulofn bifmbi, kesiinan miflelem tif-nifmbi nifnguk, ¹⁵ “Wopum, difk nifnana blan tifmifn. Gwaifgwa iflif kwapameifgan gifnaif kamalalak nain wifn tikeumbi, kifm katap tifmbi, komba gifnaif ba tuk gifnaif pa pifumbi, pifngifu kola sifnik talak. ¹⁶ Nak gwaifgwaifngailif tifmbif kifndem danelifndok naifngifpi bifnat, gan endif tif-tlap bifm patak.”

¹⁷ Wifndifn eumbi, Yesulif tambane eifguk, “Amatam man nifndifngifit kuaif sifndif nanandif-kifiktifnjif nifm pat-samumbi, kamakama taif. Nak sifn gifta papata kunjif tilet! Nain niftek sifnik sifn gifta gamaifgot kuwambi, nandif-kifiktif namnekalifn?” Wifndifn embi, “Gwaifgwa wifn nokoif naifngifp bifwit!” enguk. ¹⁸ Naifngifp bifmbi, Yesulif yal kolan gwaifgwalok gifnannan pakuk wifn nifnombifmbi poifnaifnguk. Poifnaumbi, wolongan gwaifgwa walif kifndem daifnguk.

¹⁹ Nifnifngan palifnifpi, gwaifgwaifniflif Yesulofn bifmbi nifnandifmbi eifngiflifn, “Kusei niftekta tifmbi nifndif yal kolan wifn kle-kotneifndok tifpifkamifn?” ²⁰⁻²¹ Eumbi enguk, “Nanandif-kifiktifnjif lakat sifnik walif tuop nifm. Nak biaifgan sifnik sanba: nanandif-kifiktifnjif wambifn mifnjifp tifp mifnam wandin pat-samekta, kundit gifitk tifnep nandaif wifn kifndem eumbi

indauk, wɪn kwet jaŋgɪn ñala bo kɪndem nɪnelɪñ, ‘Dɪk mɪlapɪ da wolok ñaul’ nɪmbɪmbɪ, wolok tuop tɪmbek.” *

Yesulɪ enlok kuseila gwañgwañiila en-kaikta tɪ-semguk

²² Yesulok gwañgwañii gɪtɪk endɪ Galilɪ distrik kɪmɪn tɪ-palɪmbɪ, ñɪndɪñ enguk, “Nain nɪm ombataumbɪ, Amalok Nɪñaañ kanjɪkɪñiilok kɪsɪnan kɪmɪlɪmbɪ, ²³ wɪlɪ kɪmbɪmbɪ, sandap tɪpet gɪt no ñaumbɪ, Anutulɪ kɪmnan nanin tɪmbɪ mɪlalekak.” Wɪndɪñ eu nandɪmbɪ, gɪnañjɪ mɪlata sɪnɪk taŋguk.

²⁴ Tɪmbɪ Yesu gɪta gwañgwañii endɪ Kapaneam it kwelan ña tomgɪlɪñ. Tombɪmbɪ, ama mɪnem tapma it tɪ-dɪndɪm eelok epmañgɪlɪñ endɪ Petloloñ bɪmbɪ nɪ-nandɪmbɪ eñgɪlɪñ, “Endautsɪ endɪ tapma ittok takis mɪnem pa kɪmɪtak ba nɪm?” ²⁵ Eumbɪ nɪñguk, “Ba! Kɪmɪtak ñak.” Wɪndɪñ embɪ, it gɪnañ loŋguk.

Lombɪ, manda gama nɪm eñɪlɪmbɪ, Yesulɪ nɪ-nandɪmbɪ eñguk, “Simon, dɪk nɪtek nandɪlañ? Kwelalok ama wapmañdɪ kena kusei kuseilok mɪnem pa mekañ wɪn denanin? Wɪn nɪñañjiiloñ nanin mekañ ba ama dɪwɪsɪloñ?” ²⁶ Eumbɪ, Petlolɪ eñguk, “Ama dɪwɪsɪloñ.” Eumbɪ nɪñguk, “Wɪndɪñda nɪñañjiilɪ slak papi, takis mɪnem nɪm pa kɪmɪkañ. ²⁷ Gan nɪm kañbɪ, gɪnañjɪ tɪnda kolaumbɪ, gimɪtɪ tɪ-nɪmmnelɪñ. Wɪndɪñda dɪk ñambi, tuk gwañan pis tiatia toa no kolɪm pɪwɪn. Tɪmbɪ pis dama tiañeutañ endok man tambɪpi, mɪnem kwandai no man gɪnañ paletak kautañ wɪn tɪke bɪmbɪ, enda emekañ. Mɪnem walɪ nɪtetok takislok tuop tɪmbetak.”

Yesulɪ Ama Wapmañlok kapmalnan kuñgula gwañgwañii eni-daut tɪ-semguk

18

Kunum Molomdok gɪñgɪtɪii pakañ endok boñgɪpsɪnan nindɪ loloñ sɪnɪk yañ?

¹ Nain wolonda gwañgwalɪ Yesuloñ bɪmbɪ nɪ-nandɪmbɪ eñgɪlɪñ, “Kunum Molomdok gɪñgɪtɪ boñgɪpsɪnan nindɪ loloñ sɪnɪk yañ?” ² Eumbɪ, Yesulɪ gwañgwa tip no kɪtɪñmum bɪumbɪ, boñgɪpsɪnan kɪmɪpi ³ enguk, “Nak biañgan sɪnɪk sanba: tɪkap sɪndɪ gɪnañ nanandɪnjɪ nɪm tambanembɪ, gwañgwa bisat nomɪk nɪm indanelɪñda, sɪndɪ Kunum Molomdok gɪñgɪtɪii nɪm indanekalɪñ. ⁴ No en kayombɪnembɪ, gwañgwa tip ñandin indalakta, en wakan Kunum Molomdok gɪñgɪtɪiiilok boñgɪpsɪnan loloñ sɪnɪk patak yañ.

⁵ No en naka nandɪmbɪ, gwañgwa ñandin nola not tɪñmɪlakta endɪ wakan naka not tɪ-namlak. ⁶ Gan no en gwañgwa koi nɪmnat ñandin ñalɪ nandɪ-kɪlɪktɪ tɪ-namlak wandin no nɪ-tiañeumbɪ, yom plon pipɪlakta ama walɪ blangandok. Neta, Anutulɪ mɪlap wopumgan mɪukakta tɪmbɪ. Endɪ kundit wandin gama nɪm tɪñɪlɪmbɪ, kawat wopum no bim plon topmbɪ, tɪke kolɪm tuk kimbɪñ gɪnañ pɪumda walɪ mɪlap lakat indañmek. ⁷ Kwelalok amatam endɪ blasɪngandok. Neta, nain tuop nepek kusei kuseilɪ yom plon ep tiañenepi inda-semañ. Gan nepek wandin wɪn nindɪ tɪmbɪ inda-semgak en Anutulɪ mek tɪ-lamɪlekek.

⁸ Wɪndɪñda dɪk kɪka ba kesɪka tombonɪ yomdok sɪsoñ plon gapɪlɪm pipɪlañda, kak dombɪ kolɪm ñaumbɪ, kɪka ba kesɪka tombogot kumbɪ, kuñgu taletalen nɪmnatnan loukañ. Nɪm kañbɪ, kɪka ba kesɪka tɪpelatkan kukapi, komba nɪm pa kɪmlaknan wandɪñ gep kolɪm pɪuñ a. ⁹ Ba dɪk dauka tombonɪ yomdok sɪsoñ plon gapɪlɪm pipɪlañda, dauka wɪn gɪtnei kolɪ ñaumbɪ, dauka tombogot kumbɪ, kuñgu taletalen nɪmnatnan loukañ. Nɪm kañbɪ, dauka tɪpelatkan kukapi, jɪmbɪñdok komba galk gɪnañ gep kolɪm pɪuñ a.

¹⁰⁻¹¹ Sɪndɪ kuñgunjɪ ka-kɪlɪñ enekalɪñ. Nɪm kañbɪ, gwañgwa kosɪ nɪmnat wandin endoñnan nanin nola nandum tɪal tɪmbɪmbɪ, en tɪmbɪ kolanelɪñ. Neta, nak ñɪndɪñ sanba: añelo gwañgwa wandin yambɪ-dɪkñeañ endɪ kunum gɪnañ kumbɪ, enda tɪmbɪ kwapmeñgan Bepna kunum gɪnañ patak endoñnan kɪndem ña indañ. *

¹² Sɪndɪ nɪtek nandañ? Tɪkap ama nolok sipsip 100 palmek, tɪmbɪ noñgan no pailɪm kak biwɪk ba? Nɪm a. Endɪ 99 yambium kwet jañgɪnnan palɪmbɪ, ña noñgan no pait-patak wɪn lonjɪwɪk. ¹³ Nak biañgan sanba: endɪ sipsip 99 enda sɪlɪsɪlɪ tɪlak, gan noñgan pailɪm tɪmbɪ indalak enda sɪlɪsɪlɪ wopum sɪnɪk tɪlak. ¹⁴ Wɪndɪñganget Bepsɪ kunum gɪnañ patak endɪ gwañgwa koi nɪmnat wandin endoñ nanin no nɪm pailektok nandɪlak.”

Sambatnii gɪt manda tɪ-dɪndɪm eelok telak

* **17:20-21:** Nandɪ-tale ama dɪwɪndɪ manda kusip no gamañgot patak eañ. Wɪn ñɪndɪñ, “Ama nanañ gɪtɪk kimɪsɪp tɪñɪpi, nɪmolo tañ endɪngot yal kolan ñandɪsɪ gumañ ep kle-semnelɪñdok, telak no nɪm patak.” * **18:10-11:** Nandɪ-tale ama dɪwɪndɪ manda kusip no gamañgot patak eañ. Wɪn ñɪndɪñ, “Neta, Amalok Nɪñaañ endɪ amatam yomjɪla tɪmbɪ pait-pakañ epmektok indaŋguk.”

¹⁵ Yesulí yousímbe enguk, “Nokok sambatnai sindoñ nanin nolí yom tí-gamumbi, dík ñam sítekan papi, kusei daulmekañ. Tímbe endí mandañga nandím tíke-kíliñ elakta, endí bándambo not tí-gambi, díkok sambat indaukak. ¹⁶ Ba endí mandañga wíleakta, ama noñgan ba típet yanañgíliñ endoñ ñanekaliñ. Tímbe nokailí manda gítík ama wolok plon kí yout tílañ wín e-gembílanekaliñ, endíkñe mandalí molo manda elak wolok tuop. ¹⁷ Ba endí mandanjí wít kak kolekta, ama wín kíkésímíndok kísinan kímílekañ. Kíkésímíndok manda wíndíñgangot wít kak kolekta, enda nandíñmíumbi, endí takis epep ama ba ama Anutu ním nandí-kíliktí tíñmañ endok tuop tímbekek.

¹⁸ Nak biañgan sanba: síndí nepek nola kwelan e-wiat tí-semumbi, Kunum Molomdok dainan wíndíñgot wíawiat indaukak, tímbe síndí nepek nola e-wiat ním tí-semumbi, Kunum Molomdok dainan wíndíñgot gama pat-semekak. ¹⁹⁻²⁰ Tímbe nak yousímbe ñíndíñ sanba: ama típet ba típet gítí no endí nokok kotna plon kímín tañda, nak en gíta patet, wala tímbe sindoñ nanin ama típet endí kwelan ñolok gíñañjet kiulím noñgan tímbeñ, nepek nola ba nola nímolo tímbeñ, Bepna kunum gíñañ patak endí nandí-semekak.”

Notnílok yomjí nain tuop bí-semlok

²¹ Tímbe Petlolí Yesuloñ bímbe níkañbí eñguk, “Wopum. Notna nolí yom pa tí-namumbi, nain nítek yomín bíñmetat? Nain 7got bíñmet walí tuop ba?” ²² Eumbi nínguk, “Nain 7got ním a. Dík 70 im 7 bíñmí-ta-ñaukañ, wín yom bímbi tíñpí ním kunakunattok elet.

²³ Kusei ñíndíñda tímbe wíndíñ elet: ama wapmañ nolí nepek tínguk wíndíñgangot Kunum Molomdí gíñgítíñi yambí-díkñelak. Ama wapmañ walí kena amañilí nepek slak epgíliñ wolok kíñjan ombíñmínelíñdok en-tiañeñguk. ²⁴ En-tiañembi, kena kusei kímíliñmbe, ama no nañgíp bíñgíliñ endoñan kíñjan ombíñmektok palmínguk wín mímne 45 mílon. † ²⁵ Endí mímne wín ombíñmektok tuop ním, wala tímbe ama wapmañdí mímne dím wín epmektok nandíñpí, kena gwañgwañiñ ñíndíñ tínelíñdok enguk: endí ama en wakít tam gwañgwañiñ ba nepenepek gítík palmílak wín epbí, tualok kímítnelíñdok enguk. ²⁶ Wíndíñ eumbi, kena ama walí ama wapmañdok kesínan mílelem tímbe, ñíndíñ ní-blambla eñguk, ‘Ama wapmañna, blan tí-nambi, naingot namumbi, nak kíñjan tuopkan ombí-gam-taleutat.’ ²⁷ Tímbe ama wapmañdí ama wala blan tí-ñímbe, kíñjan wopum palmínguk wín gítík bíñmímbe, kak slak bíum ñañguk.

²⁸ It gíñañ nanin pí ñañpí, kena gwañgwa nol no tímbe indañguk, endoñan kíñjan ombíñmektok palmínguk wín mímne 100. ‡ En wakan tímbe indambi, bím plon tíke kandípí nínguk, ‘Dík mímne slak tíkeñguñ wín ñíndíñgítañgan ombí-namíñ!’ ²⁹ Tímbe nolí kesínan mílelem tí-ñímbe, ñíndíñ ní-blambla eñguk, ‘Dík nandí-nambi, nain namumbi, nak kíñjan ombí-gametat.’ ³⁰ Eumbi nandí-kímneñmbe, it kwambíñ gíñañ nañgíp ña kímípi ñíndíñ nínguk, ‘Kíñjan ombí-tale-namumek gep písatto’.

³¹ Tímbe nolilí kundít wín ka-nandímbe, gíñañjí biañgan mílataumbi ña ama wapmañ kasat tíñmí-taleñgíliñ. ³² Tíñmí-taleum nandímbe, kena ama wín bándambo ní-tiañembi ñíndíñ nínguk, ‘Ama kolan papait, dík nan-blambla eumbi, nak blan tí-gambi, kíñjanna wopum wín kak bí-gamít. ³³ Nítek tímbe, nak bí-gamít, gan dík wíndíñgangot nokala blan ním tímbe bíñmíñañ?’ ³⁴ Wíndíñ embi, gíñañ komba dímbe, mík amaloñ nañgíp ñambi enguk, ‘Síndí nain tuop kena gím mímbe, endí kíñjanna wopum wín ombí-nam-taleumek, wolonda síndí kañbíumbi píukak.’ ³⁵ Yesulí e-yout manda wíndíñ en-talembi eñguk, “Síndí noñgan noñganlí gíñañjí gítíktí nosílok yomjí ním bí-sem-talenelíñda, Bepna kunum gíñañ patak endí wíndíñgangot noñgan noñgan síndok yomjí ním bí-sameka k.”

19

¹ Yesulí manda wíndíñ e-talembi, Galilí distrik bímbi, Juda amatamdok kwelan Jodan tuk dat kandañ patak wandíñ ñañguk. ² Tímbe amatam asupgandí en kle ñaumbi, jímbatsat ep tímbe kíndem dañgíliñ.

Wapatam Anutulí ep kíukuk wín amalí ním tambíktok

³ Tímbe Falisi ama díwíndí Yesuloñ bímbi, tí-kuyuk tíñmíñepi ní-nandímbe eñgíliñ, “Dík nítek nandílañ? Damañgan Moselí endíkñe manda kímít-nímnguk wolok tuop ama nolí enlok nanandíñla nepek kusei wala ba wala tamín kle-kolek ba ním?” ⁴ Eumbi tambane enguk, “Manda youyulín ñín patak wín síndí pinat nandímbe kamalañ bek. Nain kusei kímíkímíñan Anutulí ama ep tímbe indañguk wolonda endí ama gítí tamín

☆ **18:16:** Lo 19:15 † **18:24:** Yesulí mímne kunakunat eñguk wín wopum síník. Mímne walí ama 10,000 endí gwílat 15 gítík kena tíñgíliñ endok tuanjí. ‡ **18:28:** Yesulí mímne kunakunat eñguk wín lakat síník, sandap 100 wolok kenalok tuangot.

ep tĩmbi indañgĩmĩk. * 5 Tĩmbi ñĩndĩñ eñguk, ‘Kusei wĩndĩñda amalĩ meñ beu yambĩmbi, tamĩnnat galĩ-kwambĩñ daumbi, pĩñgĩpset noñgan indayamĩk.’ * 6 Wĩndĩñda nak ñĩndĩñ sanlet: endĩ pĩñgĩp noñgan indambĩ, nombo tĩpet nĩm tamĩk. Wala tĩmbi wapatam Anutulĩ ep kiukuk wĩn amalĩ nĩm tambĩktok.”

7 Tĩmbi Falisi amalĩ ñĩndĩñ nĩñgĩlĩñ, “Tĩkap wĩndĩñda, nĩtek tĩmbi Moselĩ endĩkĩne manda ñĩndĩñ kĩmĩkuk: ama no tamĩn kle-kolektok nandĩlakta, endĩ manda no wolok tuop youp mĩmbi kleum ñaukuk?” * 8 Eumbi enguk, “Sĩn bamba bep pañjĩilok gĩnañ kwambĩndanjĩla tĩmbi Moselĩ nandĩ-sambĩ, tam kĩndem ep klenelĩñdok eñguk. Gan nain kusai kĩmĩkĩmĩlĩnan wĩn wĩndĩñ nĩm pakuk. 9 Wĩndĩñda tĩmbi nak ñĩndĩñ sanba: ama no tamĩn telak joñgo nĩm kuñguk wĩn kleum ñaumbi, kombĩlin tĩlak endĩ telak joñgo kulak.”

10 Tĩmbi gwañgwañĩlĩ tam kle-kokottok plon Yesu ñĩndĩñ nĩmbi eñgĩlĩñ, “Tĩkap wĩndĩñda, amalĩ tam nĩm tĩmbi slak palekta wĩn kĩndem.” 11 Eumbi enguk, “Ama Anutulĩ ep tĩmbi pañgĩtalak endĩñgot manda wĩn guma tĩkeañ, ama gĩtĩkkandĩ nĩm. 12 Nandañ. Kusei ñĩndĩñda ama dĩwĩsĩlĩ tam nĩm epmañ: wĩn dĩwĩn nolok pĩñgĩpsĩ kolan indañgĩlĩñda tĩmbi slak pakañ. Tĩmbi dĩwĩn nolok pĩñgĩpsĩ kombĩlin inda-satalok gembĩn wĩn ama nĩsĩ dombu kokĩlĩñ, wala tĩmbi tam nĩm tĩkem slak kuañ. Tĩmbi ama dĩwĩn nolĩ Kunum Molomdok kenan tĩnelĩñdok tam nĩm tĩmbi slak pakañ. No en manda ñĩn nandĩ-daklelakta endĩ tĩkeukak.”

Kunum Molomdok gĩñgĩt wĩn nĩn?

13 Tĩmbi amatamĩ gwañgwa bĩsat Yesulĩ kii endok plon kĩmĩpi nĩmolo tĩ-semektok endoñ yanañgĩp bĩñgĩlĩñ. Bĩmbi, gwañgwañĩlĩ enombĩñgĩlĩñ, 14 gan Yesulĩ ñĩndĩñ enguk, “Kunum Molomdi ama ñandĩsĩ enlok gĩñgĩtĩnii yambĩ-dĩkĩnelak, wala tĩmbi gwañgwa bĩsat yambĩmbi nokoñ bĩwĩt, telak masip nĩm tĩ-semnelĩñ.” 15 Wĩndĩñ embi, kii gwañgwa bĩsattok plon kĩmĩpi, gwĩlam tĩ-sem-talembi, walinĩn pĩm ñañguk.

16 Tĩmbi ama nolĩ Yesuloñ bĩmbi nĩñguk, “Endaut, nak kuñgu taletalen nĩmmat kasĩlettok ep tĩndĩn kĩndem nek tĩmbettok nandĩlañ?” 17 Eumbi nĩñguk, “Kusei nekta dĩk nokoñ bĩmbi, nepek nek ñalĩ kĩndem sĩnĩk wala nan-kalañ? Anutu en noñgangot endĩ kĩndem, wala tĩmbi dĩk en gĩta nain taletalen nĩmmat kuuñdok nandĩlañda, endĩkĩne mandan tañgonembi kleukañ.” 18 Eumbi, ama walĩ Yesu ñĩndĩñ nĩ-nandĩñguk, “Dĩk endĩkĩne manda dek ñala sĩnĩk elañ?” Eumbi nĩñguk, “Endĩkĩne manda ñala elet: dĩk ama nĩm wĩlĩ kĩmbekak, telak joñgo nĩm kuukañ, kumbu nĩm tĩmbekañ, ama no manda plon patak endok sĩngĩn joñgo nĩm siukañ, 19 meñga beka gĩñgĩngan tĩ-semekañ, tĩmbi dĩtnala nandĩlañ wĩndĩñgangot nokaila nandukañ.” * 20 Eumbi, ama sem endĩ nĩñguk, “Endĩkĩne manda gĩtĩk wĩn nak ikan tañgonembi kle-talelet. Gan nepek nek wala sĩnĩk gamañ tĩpĩkalet?” 21 Eumbi nĩñguk, “Tĩkap dĩk Anutulok nanandĩn gĩtĩk kle-taleup nandĩlañda, dĩk ña nepenepeka gĩtĩk tuatualok kĩmĩlĩm tua-taleumbi, mĩnem wĩn epmbi, ama pĩmbĩñesĩla em-taleumbi, tuañga kunum gĩnañ inda-gamekak. Wĩndĩñ tĩ-talembi, bĩ nep kle kuukañ.” 22 Ama simdĩ manda wĩn nandĩmbi, nepenepek asup palmĩñgukta tĩmbi gĩnañ kolaumbi gwĩlĩlambĩ bim ñañguk.

23 Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañĩla enguk, “Nak biañgan sĩnĩk sanba: ama mĩnem kwĩlĩkwĩlĩnat nolĩ Kunum Molomdok gĩñgĩt indauktok nandĩlakta endĩ gĩlĩngĩlĩnat. 24 Nak bĩndambo ñĩndĩñ sanba: kamel nolĩ lĩk bemdok gĩnañ gik wolok ña tombepe nandĩwĩkta endĩ kena kwambĩñ tĩmbek. Tĩmbi ama kwĩlĩkwĩlĩnat no Anutulok gĩñgĩt indaup nandĩlakta endĩ wĩndĩñgangot kena kwambĩñ tĩmbekak, gan endok kenan wĩn kamellok kenan maklelak.” 25 Gwañgwañĩlĩ manda wĩn nandĩmbi, kolan sĩnĩk sĩlĩkĩnembi eñgĩlĩñ, “Tĩkap wĩndĩñda, nĩndĩ Anutulok gĩñgĩt tuop indauk?” 26 Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ dĩndĩmngan yambĩmbi enguk, “Amalĩ wĩndĩñ tĩndĩlok tuop nĩm, gan Anutulĩ nepek gĩtĩk wĩn tuop tĩ-taleuk.”

27 Tĩmbi Petlolĩ tambanembi nĩñguk, “Kalañ. Nĩndĩ nepenepeknĩ gĩtĩk bi-talembi bĩmbi, dĩk gep kle kuamĩñ, wala tĩmbi nĩndĩ tuan nek tĩkenekamĩñ?” 28 Eumbi enguk, “Nak biañgan sĩnĩk sanba: Anutulĩ nepek gĩtĩk tĩmbĩ kaitaumek, Amalok Nĩñañ endĩ ama wapmañdok pipapĩpat plon pipapĩ, kusei kĩmĩpi, amatam gĩtĩk yambĩ-dĩkĩneukak. Wolonda ama 12 nep kle kuañ sĩndĩ bo ama wapmañdok pipapĩpat plon pipapĩ, Isael ama sambat 12 yambĩ-dĩkĩnekalĩñ. 29 Tĩmbi no en naka tĩmbi il ba dal kwayañii ba wĩwii ba meñ beu ba gwañgwa bĩsalĩ ba nanañ kenan ba nepek wĩn gĩtĩk bi-taleñgukta, Anutulĩ wolok tambon nain asupgan yousĩñmĩ-ta-ñambĩ, kuñgu taletalen nĩmmat wakĩt mĩukak.”

Kunum Molomdi gĩñgĩtĩnii siloñ tĩ-semalak

* 19:4: Stat 1:27, 5:2 * 19:5: Stat 2:24 * 19:7: Lo 24:1 * 19:19: Kisim Bek 20:12-16, Lo 5:16-20, Wok Pris 19:18

³⁰ Yesulí yousímbi enguk, “Nain taletalenan nándíñ indaukak: ama asup nin endí man nándíngít ama díwíslók dausinan damandama tañ endí síngi síník itnekalíñ, tímbi síngi síník bañ endí d amandama itnekal íñ.

20

¹ Nekta, Kunum Molom wín endí wain kena molom nolí kena gwañgwañii en-tiañeambi yambi-díkñeñguk wandin. Kwet salaumbi, kena molom walí kímín kwelan ñambi, kena gwañgwa díwín epmepe, ² kena nain noñgan wolok tuan en-indaumbi nandum tuop tímbímbi, kena gínañ en-mulím ñañgíliñ. ³ Tímbi kwet ip sala-síník taumbi, ama walí nombo ñambi, ama díwín kenala ním ñaññ kímín kwelan slak palímbi yambi, ⁴ nándíñ enguk, ‘Síní bo ña wain kenana tímbímbi, kena tñetañ wolok tuan sametet.’ Wíndíñ eumbi, wain kena tándíla ñañgíliñ. ⁵ Tímbi maim boñgíp palímbi, kena molomdí bándambo ña ama díwín kena tñímñeliñdok en-mukuk. Tímbi maimdí gama ním pí-sembíñlímbi endí wíndíñgangot tíñguk. ⁶ Tímbi kwet kílmekílmelók tímbímbi, bándambo ñambi, ama díwín kena ním tándín slak pakíliñ ep tímbi indaumbi enguk, ‘Síní nekta sandap ompap kena ním tímbi slak palímbi, timlala tálak?’ ⁷ Eumbi níngíliñ, ‘Nímbek nolí kena ním nímík.’ Eumbi en-mupi enguk, ‘Ale, síní bo ñambi, wain kenana gínañ kena tímbít.’

⁸ Kwet kílm eumbi, wain kena molomdí kena ka-díkñe amala ním eñguk, ‘Dík kena gwañgwa kíti-semum bímbi, tuanjí emañ. Emepi, síngi bíliñ endoñan kusei kímípi em ta-ña, dama bíliñ enda síngi emu talewín.’ ⁹ Tímbi kena ka-díkñeí ama kwet biprem tímbímbi, kena kusei kímíkíliñ enbímbi, kena nain noñgangotok tuan em-taleñguk. ¹⁰ Emumbi, dama bíngíliñ endí ‘Tuan tíke lo nímetak bek’ em nandíngíliñ, gan ka-díkñeí ama noñgan noñgan enda bo kena nain noñgangotok tuan emguk. ¹¹ Tuanjí tíkeñípi, kusei kímípi, kena molomda em balep tí-ñímbi ¹² eñgíliñ, ‘Síngi bíliñ endí kena nain dumangot tiliñ, gan nándí sandap ompap maim kwambíñ gínañ kena píngíp gawalat tí-patnambi kílm elak. Nekta síník síngi bíliñ en gíta tuan walan noñgangot nímílañ?’ ¹³ Wíndíñ eumbi, kena molomdí endoñan nanin nola nándíñ nínguk, ‘Notna, nak kolan ním tí-gamlet. Dík kena nain noñgangotok tuanla gan-nandíwambi, nandum tuop tík wín. ¹⁴ Wala tímbi mánemga tíkembí ñau. Nak mánem gamít, wíndíñgan síngi bíliñ emepi nandít. ¹⁵ Nak natnalok mánem wíndíñ ba wíndíñ tímbepp nandímbi, kíndem tímbepp. Nak gínañ síloñ tí-semlet, wala dík níslók tañgan yambi-gímbít tílañ ba?’ ”

¹⁶ Yesulí e-yout manda wíndíñ embi enguk, “Wíndíñda ama man nándíngít síngi síník bañ endí damandaman itnekalíñ, tímbi damandaman bañ endí síngi síník itnekalíñ.”

Ama Wapmañ Yesulí indañgan il kwelnan Jerusalem loñguk

Ama Wapmañ Yesu endí kena nek tímbektok indañguk?

¹⁷ Tímbi Yesulí Jerusalem lo ñaupi, gwañgwañii 12 kíti-semum bímbi, nísiñgan telak telak ñañípi enguk, ¹⁸ “Nandañ! Nándí lokap, Jerusalem tomnambi, Amalok Níñañ tíkembí, tapma ama biesí ba endíkñe manda nandí-tale ama endok kísi plon kímílm loukak. Tímbi endí manda plon kímípi, wíli kímbeptok manda embi, ¹⁹ Roma amalok kísi plon kímílmímbi, endí Amalok Níñañ endok plon ní-sasale manda embi waipmbi, tíkem kloñbat plon wílm kímbekek. Tímbi maim típet gít no tímbímbi, Anutulí en kímnan nanin tímbi mílalekak.”

²⁰ Tímbi Yesulí kímbeptok en-taleumbi, Sebedilok tamín endí níñañíit típet, wín Yakobo gít Yoane, en gíta Yesuloñ bímbi, mílelem tí-ñímbi, nepek no nandíñmeptok nínguk. ²¹ Tímbi Yesulí ní-nandímbi eñguk, “Dík nekta nandílañ?” Eumbi nínguk, “Dík ama wapmañ indambi, amatam yambi-díkñeukañ nain wolonda nandí-nambi, níñanait típet ñalí bo ama wapmañ indambi, kík dándím ba kepmanan pipatemíktok nandílet.”

²² Eumbi, Yesulí níñañíit nándíñ enguk, “Sítí nítektá eamík wín ním nandí-dakleamík. Nak mílap bemetat * wín sítí tuop bemdekamík ba?” Eumbi níngímík, “Nítí tuop.” ²³ Wíndíñ eumbi enguk, “Sítí biañgan nokok mílap bemdekamík, gan nindí kítna dándím ba kepma kandañ pilekak wín natna ewa taleuktok tuop ním. Pipapat wín Betnalí ama dek endí engan epmep nandílak enda tí-wíli díkñe tí-semguk.”

²⁴ Tímbi gwañgwañii 10 endí manda wín nandíngíliñda, dakwaya típetta gínañjí komba dínguk. ²⁵ Gan Yesulí gwañgwañii gítík kíti-semum bímbi enguk, “Síní kwelalok yambi-díkñe ama endok ep tándínjí nandí-taleañ: amatamdok kuñgan ba kím wín ama wapmañjílok kínan patak, tímbi ama loloñdí pímbíñesíla endíkñe mandanjí kwambíñ enbí, tañgonem klenelíñdok gíngíneañ. ²⁶ Gan síndok boñgípsinan wíndíñ ním tálók. Ním síník. Síndoñan nanin no en wopum kuuktok nandílakta, endí nolílok

* 20:22: Yesulí mílap bembemla eñguk wín endí Grik manda plon nándíñ eñguk, “Nak tuk wítna tíke lombi nambetat wín sítí tuop tíke lombi nandekamík ba?”

tɪplaplaenji kuukak. ²⁷ Tɪmbi no en sɪndok telak damanji kuuktok nandɪlakta, endi kena gwaŋgwaŋji sɪlanin kumbi, ²⁸ Amalok Nɪŋaŋ tɪŋguk wolok tuop tɪmbekak. Endi amatam asup ep tɪmbi platambi, endok kɪnjan kɪmbektok ama sɪnɪk indaŋguk, endi en tɪmbi platanelɪndok nɪm.”

Ama tɪpet dautset sisipmɪn endi Yesu en ama wapmaŋ wɪn nandi-dakleŋgɪmɪk

²⁹ Yesulɪ gwaŋgwaŋii gɪt Jeliko it kwet bim ŋaŋɪlɪmbi, amatam kɪmɪn wopumdi en kle ŋaŋɪlɪn. ³⁰ Tɪmbi ama tɪpet dautset sisipmɪn endi telak pawan pi pakɪmɪk. Endi Yesulɪ yapma kleup tɪmbɪm nandɪmbi, wolongan kɪtɪmbi nɪŋgɪmɪk, “Devittok Komblin, dɪk nɪta blan tɪ-nɪmɪn.” ³¹ Endi wɪndɪn kɪtɪmbi, amatam asuptɪ enombɪmbi, en-kɪmɪsɪp tɪŋgɪlɪn, gan endi wopungan kɪtɪmbi nɪŋgɪmɪk, “Wopum, dɪk Devittok Komblin, nɪta blan tɪ-nɪmɪn.” ³² Eumbi, Yesulɪ wɪŋga ipi kɪtɪ-sembi enguk, “Sɪtɪ nɪtek tɪ-samettok nandamɪk?” ³³ Eumbi nɪŋgɪmɪk, “Wopum, nɪtɪ dɪk dautnet tɪmbɪ tom-nɪmeŋdok nandamɪk.” ³⁴ Tɪmbi Yesulɪ blan tɪ-sembi, dautset kiilɪ tɪke-kaumbi, wolongan dautset tombɪmbi, nepenepek kaŋbi, Yesu kle ŋaŋgɪmɪk.

21

Yesulɪ ama wapmaŋ nomɪk Jelusalem loŋguk

¹ Yesu gɪt gwaŋgwaŋii endi Jelusalem it kwet tɪmbi dumalaumbi, Oliv kwet jaŋgɪnnan lombi, Betfage it kwelan tomɪlɪn. Tomɪnɪmbi, Yesulɪ gwaŋgwaŋii tɪpet en-mupi ² enguk, “Sɪtɪ it kwet da patak wolok ŋandekamɪk! Nɪm tombi, wolongan doŋki nɪŋaŋɪnɪn toali ep top yambiyambin kandetamɪk. Kaŋbi pɪsap yanaŋgɪpi bɪwɪt! ³ Tɪkap nimbek nolɪ sambɪmbi san-kaumbi, ŋɪndɪn nɪndekamɪk, ‘Molomdi doŋki kena emektok nandɪlak. Tɪmbi platik sɪnɪk yambiumbi yanaŋgɪlɪmbi bɪndetamɪk.’”

⁴ Yesulɪ doŋkila eŋguk wɪn endi plofet ama nolɪ damaŋgan kumbi manda eŋguk walɪ bɪn inda-dakleuktok tɪŋguk. Manda wɪn ŋɪndɪn,

⁵ “Saiondok * amatam ŋɪndɪn enbɪm nandɪwɪt: Ama wapmaŋji endi sɪndɪ sepmektok bɪ-samlak. Endi kayombɪnembɪ, doŋki plon pipatak, wɪn doŋki sim wolok plon pipapi bɪlak.” *

⁶ Tɪmbi gwaŋgwa tɪpet endi ŋambi, Yesulɪ kena manda enguk wolok tuop tɪmbi, ⁷ doŋki me nɪŋaŋ yanaŋgɪpi, Yesuloŋ bɪŋgɪmɪk. Bɪmbi, sauloŋjet kiundepe, doŋki plon kɪmɪlɪmbi, Yesulɪ wolok plon lo pipapi ŋaŋguk. ⁸ Tɪmbi amatam kɪmɪn wopum endoŋɪnan nanin asupgandi endok koi gɪŋgɪt tɪke-lonelɪndok sauloŋji telak plon samba eŋɪlɪmbi, dɪwɪndɪ komba sak kɪyat dombɪmbi mep bɪm, wɪndɪŋgot telak plon ipane-ta-ŋaŋgɪlɪn. ⁹ Tɪmbi amatam Yesu siŋgi dama tɪmbi kleŋgɪlɪn endi enda Mesia nɪmbi, ŋɪndɪn yousɪyousɪŋgan kɪtɪmbi eŋgɪlɪn,

“Ama wapmaŋ Devit endok Komblin bɪlak, koi tɪke-lowɪt!

Molomdi ama ŋɪn ama wapmaŋnɪ kuuktok nɪ-mukuk en wakan gwɪlam tɪŋmen!

Anutu kunum gɪnaŋ patak endok koi tɪke-lona!” *

¹⁰ Yesulɪ Jelusalem it kwelan ama wapmaŋ nomɪk lo tombɪmbi, wɪnasi gɪtɪktɪ wɪn ka sɪlɪkɪnembɪ, “Wɪn nin?” e-nandɪŋgɪlɪn. E-nandumbi, ¹¹ amatam kɪmɪn wopumdi tambane e-ta-ŋaŋgɪlɪn, “Nɪn plofet Yesu en Nasalet it kwet, Galili distrik nanin.”

Yesulɪ tapma ilan gembɪn daut semguk

¹² Tɪmbi Yesulɪ tapma it saŋ jimba gɪnaŋ lombi, kɪmɪlɪ tua tɪmbi, mɪnem kena tɪ-pakɪlɪn lo yambɪmbi, nandum tuop nɪm tɪŋguk. Wɪndɪnda endi ama tapma tɪndɪlok nepenepek kɪmɪlɪm tuaŋgɪlɪn gɪtɪk ep klembi, ama mɪnem tambo mɪn kena tɪŋgɪlɪn endok kɪmɪkɪmɪtsɪ wakɪt monɪk tuatualok kɪmɪkɪlɪn endok pipapatsɪ wɪlɪ tombolɪmbi, ¹³ ŋɪndɪn enguk, “Anutulok manda no ŋɪndɪn youyoulɪn patak, ‘Nokok itna wɪn nan-wowoŋ tɪndɪlok it een.’ * Gan kɪmɪlɪ tua ama sɪndɪ it ŋɪn tɪmbɪm kumbu amalok pat-semɪk it nomɪk tɪlak.”

¹⁴ Yesulɪ tapma it saŋ jimba gɪnaŋnan palɪnɪlɪmbi, ama kesɪt nɪm kuŋgɪlɪn gɪt ama dausɪ sipmɪsipmɪn endi endoŋ bɪumbi, ep tɪmbi kɪndem daŋguk. ¹⁵ Tɪmbi wembe gwaŋgwa wandɪn pakɪlɪn endi ŋɪndɪn kɪtɪŋgɪlɪn, “Ama wapmaŋ Devittok Komblin endok koi tɪke-lowɪt!” Tapma ama biesɪ gɪt endɪkɪn nandɪ-tale ama endi manda wɪn nandɪmbi, Yesu kundit kɪndem engano asup tɪŋguk wɪn kaŋbi, gɪnaŋji komba dɪumbi, ¹⁶ ŋɪndɪn nɪ-nandɪŋgɪlɪn, “Endi Mesia ganaŋ wɪn dɪk nandɪlaŋ ba?” Eumbi tambane enguk, “Ba wɪn nandɪlet ŋak. Gan sɪndɪla Ama Wapmaŋ Devittɪ Wopumla ŋɪndɪn nɪŋguk wɪn pinapi

* **21:5:** Jelusalem it kwet koi no wɪn Saion. Plofetti ‘Saiondok amatamla’ eŋguk endi Jelusalem nasi ba Isael amatam gɪtɪk endok plon ep yout tɪŋguk. * **21:5:** Aisaia 62:11, Sekeraia 9:9 * **21:9:** Kap 118:25-26 * **21:13:** Aisaia 56:7

nandi-kamalañ bek, 'Dik wembe gwañgwa tip ba wopum ep tĩmbi pañgitaumbi, gan-tike-loumbi k'ndem dalak.' * 17 Wĩndiñ embi, ama biesi yambimbi, Jerusalem nanin Betani it kwelan ñambi, wandiñ douñguk.

Yesuli komba fik no ni-suambalimbi yañetañguk

18 Kwet salaumbi, Yesuli Jerusalem undane ñañipi, nanañ gawat tĩnguk. 19 Tĩmbi deium ñaumbi, komba fik no telak pawan palĩmbi kañguk. Kañbi, ñasĩngan kuseinan ña biela deium loumbi, lonji ka-tĩlapi, sakgot kañguk. Kañbi, komba fik ni-suambali eñguk, "Dik bienga nombo nĩm laliukañ, nĩm sĩnik." Eumbi, wolongan komba fik wali yañetaumbi kĩmĩnguk.

20 Gwañgwañiilĩ wĩn ka siliĩkĩmbi eñgĩliñ, "Nĩtek tĩmbi, komba fik ñalĩ platik sĩnik kĩmbi yañetalaq?" 21 Eumbi, Yesuli tambanembi enguk, "Nak biañgan sĩnik sanba: tĩkap sĩndĩ gĩnañ tĩpet nĩm tĩmbi, Anutu biañgan nandi-kĩliktĩ tĩñmĩ-kuneliñda, nak kundit komba fik ñala tĩt wĩndiñgangot sĩndĩ bo tĩneliñ. Tĩmbi wakangot nĩm ya. Tĩkap sĩndĩ kwet jañgĩn ñala 'Mĩlapi, tuk kimbĩ gĩnañ p!'" nĩmbĩmbi, gumañ wolok tuop indawĩk. 22 Sĩndĩ Anutula nepek no ba no tĩmbektok nĩmolo tĩ-ñĩmbi, nandi-samektok nandi-kĩliktĩ tañda, wĩndiñ inepa-samekak."

Yesuli nindok manla kena pa tĩnguk wala ni-nandiñgĩliñ

23 Yesuli tapma it sañ jimba gĩnañ lombi, amatam eni-daut tĩ-semguk. Eni-daut tĩ-sem-palĩñĩmbi, tapma ama biesi gĩta Israel amalok ama biesi endi endoñ bĩmbi, ni-kañbi eñgĩliñ, "Nĩndi ganbĩmbi, kundit ñandin pa tĩlañ? Ba nindok mandanla ba gembĩnla wĩndiñ pa tĩlañ?" 24 Eumbi tambane enguk, "Nak bo nepek nola san-nandutet. Dĩndĩm tambane nanĩnetañda, nak bo nindok mandala kundit wandin sĩnik pa tĩlet wĩn sanbetet. 25 Nĩndi Yoane nĩmbĩmbi, amatam tuk i-semguk? Wĩn Kunum Molomdi ba ama noli?" Wĩndiñ eumbi, kusei kĩmĩpi, nĩsĩngan dombi tañan tĩmbi eñgĩliñ, "Nĩndi 'Kunum Molomdi' wĩndiñ eneñda, endi ñĩndiñ nĩnĩ-nandutak, 'Wĩndiñda sĩndi neкта Yoanelok mandan nĩm nandi-dasiñgĩliñ?' 26 Gan nĩndi 'Ama noli Yoane nĩmbĩm kena tĩnguk' wĩndiñ eneñda, amatam kĩmĩn wopum Yoanela plofet nandiñmañ endi nĩtek tĩ-nĩmneliñ walañgot mĩsĩnetamĩñ." 27 Wĩndiñda endi Yesu ñĩndiñ tambane nĩngĩliñ, "Nĩndi Yoane nĩmbĩmbi, tuk i-semguk wĩn nĩndi nĩm nandamĩñ." Eumbi enguk, "Ale, wĩndiñda nak bo nĩndi nanbĩmbi, kundit pa tĩlet wĩn nĩm sanbetet."

Yesuli juda ama biesi lok gĩnañ kwambĩñji e-dakleñguk

28 Yesuli yousĩmbi, juda ama biesi la enbi eñguk, "Sĩndi kasat ñala nĩtek nandañ? Ama nolok nĩñañiit tĩpet kuñgĩmĩk. Tĩmbi tualoñ ña ñĩndiñ nĩnguk, 'Tua, dik man ñambi, wain kena t!'" 29 Eumbi, jip jup tĩnguk, gan siñgimek endi gĩnañ tambaneumbi, ña kena tĩnguk. 30 Tĩmbi besetti monaloñ ña wĩndiñgangot nĩmbĩmbi, beula nĩnguk, 'Ale, ñautet.' Endi wĩndiñ eñguk, gan nĩm ñañguk. 31 Sĩndi nĩtek nandañ, gwañgwa nĩndi beulok man tañgoneñguk?" Eumbi, endi eñgĩliñ, "Tualĩ."

Tĩmbi Yesuli enguk, "Nak biañgan sanba: takis epep ama ba tam telak joñgolok endi sĩndok kwesi kĩnjannan Anutu enlok gĩngĩt indaumbi yambi-dĩkñelak. 32 Kusei ñĩndiñda tĩmbi wĩndiñ indalak: Yoaneli bĩmbi, dĩndĩm kuñgulok telak daut samumbi, sĩndi la mandan nandum tĩl tĩnguk, gan takis epep ama gĩt tam telak joñgolok endi la mandan wĩn nandiñbi tĩke-kĩliñ eñgĩliñ. Sĩndi nepek wĩn kañgĩliñ, gan gĩnañji nĩm tambanembi, Yoanelok mandan nandiñbi nĩm tĩke-kĩliñ eñgĩliñ."

Yesuli tapma ama biesi gĩt Falisi ama endi wain kena ka-dĩkñe ama kolasĩ wandin eñguk

33 Yesuli yousĩmbi, tapma ama biesi ba Falisi amala enbi eñguk, "Nak e-yout manda no sanbambi nandiñwĩt. Kena molom noli wain kap kwet nolok tĩpiñguk. Tĩpi-talembi, sañ im gĩmbunembi, wain tul wisi-dottok kwet no kĩndipi, kena ka-dĩkñelok it ompak kloñ no kawatti kĩndĩlĩm ikuk. Wĩndiñ tĩ-talembi, kenan wĩn ka-dĩkñelok kisi plon kĩmĩpi, kwet mayañgan nolok ñañguk. 34 Ña kuñĩlĩmbi, bien mepmettok nain indaumbi, kena gwañgwañi dĩwĩndi wain bien enlok mepmettok ka-dĩkñeloi en-mulĩm bĩmbi, wain kena gĩnañ tomgĩliñ. 35 Tĩmbi ka-dĩkñe endi gwañgwa en-mumulĩn wĩn epmbi, no wĩli kĩmbĩmbi, no kawatti wĩkĩliñ. 36 Wĩndiñ tĩmbĩmbi, kena molomdi gwañgwa dĩwĩn nombo en-mukuk. Kunakunatsi wĩn gwañgwa dama en-mukuk yapma klembi, asup en-mulĩmbi bi tombĩmbi, kundit wĩndiñgangot tĩ-semgĩliñ.

37 Siñgi sĩnik endi enlok nĩñañ sĩnik nĩ-mupi, ñĩndiñ nandiñguk, 'Nĩñanalĩ ña tombĩmbi kañbi, gĩngĩngan tĩñmĩ-nekalĩñ.' 38 Tĩmbi ka-dĩkñelĩ nĩñañ wĩn kañbi, nĩsĩngan ñĩndiñ eñgĩliñ, 'Gamanda endi wakan kena ñolok molom tĩmbekak, wala tĩmbi nĩndi en wĩpi, kenan ñĩn nĩnlok gĩngĩt kasĩlena.' 39 Wĩndiñ embi tĩkeñipi, kena gĩnañ nanin munjut munjut ñakap, kena pawan wĩli kĩnguk." 40 Yesuli wĩndiñ embi en-nandiñbi

eñguk, “Wain kena molomdi undane bimek, ka-dikñe wın nıtek ti-semekak?” ⁴¹ Eumbi nıñgılıñ, “Nepek kolan sınık tıñgılıñda tımbi endı bo kolan sınık yandıpmum kım-talenekalıñ. Tımbi endı kena ka-dikñe kombılın kındem ep kasılembi, kenan endok kısınan kımılımbi, wain bien mepmettok nain indaumbi, nain tuop endı bien dıwın enlok melım ti-kunekalıñ.”

⁴² Tımbi Yesulı enla manda embi enguk, “Anutulok manda youyoulın patak ñın sındı pinat nandımbi kamalañ bek,

‘Molom en ñındıñ tımbi indañguk:

it kındikındit amalı ita kawattı tındın nola kena nımnat embi sıñgi wılımgılıñ,

gan kawat walı ta dıwın gıtık yapma klelak.

Nındı wın kanambi, kundit gıtıkñın tılak.’ ^{*}

⁴³ Manda wolok tuop it kındikındit amalı kawat wın sıñgi wılımgılıñ, wındıñgan sındı nak sıñgi wıt-namgılıñ, wala tımbi nak ñındıñ sanba nandıwıt: Sındı Anutulok gıñgıtñıı ku-ta-bañ, gan endı pipapıpat wın sapma tıkembi, amatam no nındı endok manda tañgonembi bien tımbı indañ endı emekak. ⁴⁴ Ama nolı kawat wolok plon pi wilekta en wılı mınanda taleuk. Ba kawat walı ama nolok plon pıwıkta, kawat walı ama wın wılı gıkñe-taleuk.” [†] ⁴⁵ Tapma ama biesı gıt Falisi ama endı Yesulı e-yout manda eñguk wın nandımbi, “Nındañgan elak” wındıñ nandımbi, ⁴⁶ tıkenepi nandıñgılıñ. Gan amatam kımın wopum endı Yesula plofet no wındıñ nandıñmıñgılıñ, wala tımbi Falisi amalı amatamdı mik tı-semnelıñ wala mısımbi, nım tıkeñgılıñ.

22

Kunum Molomdi en-tiañelak wın Yesulı nım nandı-kımıknınelıñdok eñguk

¹ Yesulı yousımbi, nombo ama biesıla e-yout mandalı manda enıñıpi, ñındıñ eñguk,

² “Kunum Molomdi gıñgıtñıı yambı-dıkñelak wın ñındıñ: ama wapmañ nolok nıñañlı tamın tıkeup tımbımbi, wapmalı kena gwañgwañııl nanañ sina wopum tıñmınelıñdok embi, ³ manda kımıpi, yoktı nanañ wın nanelıñdok en-tiañeñguk. Tımbi nanañ nanalok nain indaumbi, yokñııl bınelıñdok kena gwañgwañıı en-mulımbi ñañgılıñ. Gan yokñııl bımbıla kunjıt tambı, nım embi gıñgıñem pakılıñ.

⁴ Tımbi ama wapmañdı bındambo kena gwañgwa dıwın bo en-mupi, yokñıı ep tiañeñguk endı ñındıñ enınelıñdok enguk, ‘Nandañ. Nak nanañna ip tı-wılı dıkñet. Nokok bulmakau wapalı sim ba nıñañ dıwın no gwok galkñat yandıp sı-talembi, nepek gıtık tı-jumıt tı-sam-talemıñ. Sındı bımbi, nıñanalı tam tımbetak en gıta na sılısılı tına!’ ⁵ En-mulımbi, kena gwañgwañııl ña manda eñguk wındıñ engılıñ, gan yokñııl mandanjı nandı-kımıñembi ñañgılıñ. Dıwındı nanañ kenanjınan ñañgılıñ, dıwındı mıñem kenanjıla ñañgılıñ. ⁶ Tımbi dıwındı ama wapmañdok kena gwañgwa wın epbi kolan tı-sembi yandıp kımıgılıñ. ⁷ Wındıñ tımbımbi, ama wapmañdı gınañ komba dımbi, mik amañıı en-mulımbi ña ama kena gwañgwa yandıpgılıñ wın yandıp talembi, sı kwesı wakıt sıum dıñguk.

⁸ Tımbımbi ama wapmañdı kena gwañgwañıı dıwında ñındıñ enguk, ‘Yoknailok nanañ sina tı-sem-talet, gan ama nak en-tiañeñgut endı kındesı nım. ⁹ Wındıñda sındı telak mannan ñambi, amatam yambınetañ tuop en-tiañeum bımbi, wapatamdok sina dum nanañ nambıt.’ ¹⁰ Eumbi, kena gwañgwañııl enguk tuop telak man tuop ñambi, amatam kındesı ba kolası yambıñgılıñ gıtık ep kımın tımbi yanañgılımbi, nanañ nanala bımbi, it gınañ tokñeñgılıñ.

¹¹ Amatam it gıñañnan lo pi palıñlımbi, ama wapmañdı yambep loñguk. Lombi yambıñıpi kañguk wın: ama nolı dasindasin nain wolok dındım sınık yokñııla emgılıñ wın nım dasımbi, bı pipalım kañı ¹² nı-nandıñguk, ‘Notna, nıtek tımbi dık dasindasin gamıt wın nım dasımbı bıñ?’ Eumbi, ama walı manda nımnat palımbi, ¹³ ama wapmañdı kena gwañgwañıı enbi eñguk, ‘Sındı kii kesi toalı topbi, pawan kolı pımbi, kılım gınañ palen.’ Yesulı e-yout manda wandin embi yousımbi eñguk, ‘Kılım gınañ amalı mano kwılım tımbi, manjı sı-gılım danekalıñ. ¹⁴ Nandañ. Kunum Molomdi amatam asup entiañelak, gan noñgan noñgan mandan nandımbi bañ endıñgot ep kasılelak.”

Falisi amalı Yesu sısoñ tıñmıñep nandımbi, takıs mıñem kımıkımıttok plon nı-nandıñgılıñ

¹⁵ Tımbi Falisi amalı Yesu manda plon kımıtnelıñdok nandımbi, ña kımın tımbi, mandalı sısoñ tıñmıñepi e-sambat tıñgılıñ. Tı-talembi, ¹⁶ nıslılok gwañgwanjıı dıwın gıt

^{*} 21:42: Kap 118:22-23 [†] 21:44: Nandı-tale ama dıwındı ñındıñ eañ: Matayo en sambat wın nım youkuk.

ama wapmañ Elot endok sambalii d+w+in * en-mul+mbi ñambi n+ñg+il+ñ, “Endaut, n+nd+ dikok kusaka nandam+ñ, d+ik juluñ manda n+m embi, biañgangot pa elañ, Anutul+ n+nd+ n+tek kuneñdok nand+lak w+in lolon ba p+mb+in g+it+ik m+is+m+is+ n+mmat tuopkan n+ni+daut n+m t+ni+mlañ. 17 Wala t+mbi gan-nand+in+mbi n+nbekañ: Romalok ama wapmañ Sisa enda takis m+nem mam+ñ wala nandum d+nd+m elak ba n+tek?”

18 W+nd+ñ eumbi, Yesul+ kolan t+ñ+m+nepi nand+ñg+il+ñ w+in ka-nand+mbi enguk, “S+nd+ ama manj+ manbenj+ malet nom+k, mandal+ s+soñ t+namnepi bañ ba? 19 Takis m+nem pa k+im+kam+ñ m+nem w+in no daut nam+it” eumbi, m+nem kwandai satnin no ña t+ke bi daulm+ñg+il+ñ. 20 T+mbi Yesul+ en-nand+mbi eñguk, “M+nem plon ama walan g+it kot kundit w+in nindoñ?” 21 Eumbi n+ñg+il+ñ, “W+in Sisaloñ”. W+nd+ñ eumbi enguk, “Ale, Sisalok g+ñg+it w+in Sisala tambane m+nekal+ñ, t+mbi Anutulok g+ñg+it w+in Anutula tambane m+nekal+ñ.” 22 W+nd+ñ eumbi, nand+ piast t+mbi bimbi p+ ñañg+il+ñ.

Sadusi amal+ Yesu s+soñ t+ñ+m+nepi nand+mbi, k+imnan nanin m+laml+lattok plon n+ nand+ñg+il+ñ

23 Sandap wolondañgan Sadusi ama d+w+in end+ Yesuloñ b+ñg+il+ñ. (Ama wal+ ‘Ama sembañ end+ n+m m+laml+lattok’ w+nd+ñ pa eañ.) End+ Yesuloñ b+mbi, ñ+nd+ñ n+ nand+mbi 24 eñg+il+ñ, “Endaut. End+ikñe manda Mosel+ k+im+it-n+mguk wal+ ñ+nd+ñ elak: ama nol+ yam+ñ pap sembilakta, endok sambat n+m talenel+ñdok kwayañ+ñ endok tam+ñ kanjal+ t+ikembi, dallok k+ñjan gwañgwa b+sat ep t+mb+ indanekal+ñ. * 25 W+nd+ñda, dakwaya kit tambon t+pet end+ ñolok kuñg+il+ñ. T+mbi tual+ tam no t+kembi kukap, komblin n+mmat yam+ñ papi sembi+ñguk. Sembumbi, monal+ tam wakangot t+keñguk. 26 T+kembi, end+ bo w+nd+ñgangot yam+ñ papi sembi+ñguk. T+mbi gwik end+ bo w+nd+ñgangot t+ñguk. T+mb+m ña gwik konjok endok plon taleñguk. 27 End+ g+it+kkand+ sembi+taleumbi, siñgi s+ñik tam wal+ bo sembi+ñguk. 28 Ale, d+ik eumbi nand+na: dakwaya end+ g+it+kt+ tam w+in t+keñg+il+ñ, wala t+mbi ama sembi+ñg+il+ñ end+ m+laml+lat nainnan m+lal+mbi, ama kit tombon t+pet endoñ nanin ama nind+ s+ñik tam w+in t+keukak?”

29 Eumbi tambane enguk, “S+nd+ Anutulok mandan youyoul+ñ patak wolok kusei ba endok gemb+ñ n+m nand+dakleañ, wala t+mbi m+laml+latta nandumbi kamalalak. 30 Amatamd+ k+imnan nanin m+laml+latmek end+ kunumdok añelo nom+k wapatam n+m pa t+nekal+ñ. 31 T+mbi ama sembi+mbi m+laml+latmek wolok kandañ Anutul+ manda ñ+nd+ñ sanguk w+in s+nd+ pinat nand+mbi kamalañ bek, 32 ‘Natna Anutu wakan Ablaam wak+it Aisak ba Jekop end+ nan-wowoñ t+namañ.’ * End+ bep pañni kwelan nombo n+m kuañ endok plon w+nd+ñ eñguk. T+mbi ama kaik kuañ end+ñgot Anutu n+ wowoñ tañ, ama sembi+semb+ñ end+ n+m.” 33 Amatamd+ Yesul+ nanand+ emguk w+in nand+mbi, nand+ g+it+ñg+it+ik e t+ñg+il+ñ.

Falisi amal+ Anutulok mandan plon Yesu s+soñ t+ñ+m+nepi t+tlak+il+ñ

34 Yesul+ Sadusi amalok manj+ masipm+ñgukta, Falisi amal+ w+in nand+mbi, b+ k+im+ñ t+mbi, Yesuloñ b+ñg+il+ñ. 35 Endoñnan nanin no end+ end+ikñe manda nand+tale ama. End+ Yesu s+soñ t+ñ+mep n+ nand+mbi eñguk, 36 “Endaut. End+ikñe manda nek ñal+ s+ñik dama t+mbi, loloñ s+ñik t+lak yañ?”

37 Eumbi n+ñguk, “S+nd+ g+nañj+ wak+it g+nañj+ tip ba nanand+ñj+ g+it+ik Wopum Anutunj+ endok biñm+nekal+ñ.” * 38 End+ikñe manda wal+ dama s+ñik t+mbi, loloñ s+ñik yañ. 39 T+mbi end+ikñe wandiangot no w+in ñ+nd+ñ, ‘D+ik d+tnala nand+lañ, w+nd+ñgangot nokala nand+ñmekañ.’ * 40 Mosel+ end+ikñe manda g+it+ik k+im+it-n+mguk ba pofet amal+ nanand+ n+mg+il+ñ wolok bien end+ikñe t+pet wal+ n+ni+dakleam+ik.”

41 Falisi amal+ k+im+ñ t+pal+ñ+mbi, Yesul+ ñ+nd+ñ en-nand+mbi 42 eñguk, “Mesia Anutul+ amatam+ñ epeplok n+mb+ taleñguk w+in s+nd+ enda n+tek nandañ? En nindok komblin?” Eumbi n+ñg+il+ñ, “End+ ama wapmañ Devit endok komblin.” 43 Eumbi enguk, “W+nd+ñda kusei n+tektok D+nd+m Woñd+ Devittok g+nan nanand+ñ t+mb+ daklembi, enlok komblin w+in ‘Wopumna’ k+it+mbi, ñ+nd+ñ eñguk, 44 ‘Wopum Anutul+ Wopumna ñ+nd+ñ n+ñguk, D+ik k+tna d+nd+m kandañ pipal+mbi, nak kanj+kkai d+kok kapmainan yap+lambi patnekal+ñ wolok tuop.’ * 45 Manda wolok tuop Devit+ Mesiala ‘Wopumna’ k+it+ñguk, wala t+mbi Mesial+ n+tek Devittok komblingot t+mbek?” 46 Eumbi, ama bies+ g+it+kt+ manda tambon no tambane n+nel+ñdok tuop n+m. T+mbi nain wolondañgan kusei k+im+pi, mandal+ s+soñ t+ñ+m+nepi ekaeka d+w+in t+nep m+is+mbi kak biñg+il+ñ.

* 22:16: Falisi amal+ takis m+nem Roma ama wapmañda m+im+ñ wala nandum p+mbi, Elottok sambaliil+ wala nandum k+ndem dañguk. * 22:24: Lo 25:5, Stat 38:8 * 22:32: Kisim Bek 3:6,15,16 * 22:37: Lo 6:5

* 22:39: Wok Pris 19:18 * 22:44: Kap 110:1

23

Yesuli Falisi g'ita endik'ne manda nandi-tale amalok ep t'ndinj' julu'ngan w'n e-dakle'nguk

¹ T'mbi Yesuli gwa'ngwa'ni g'ita ama k'm'in wopum ti-pakili'n enda n'ndi'n enguk, ² "Falisi git endik'ne manda nandi-tale ama endi Moselok k'njan ipi, endik'ne manda san-daut ti-sama'n. ³ Wala t'mbi manda sana'n w'n gitik t'ke-kunekali'n, gan ep t'ndinj' n'tek ta'n w'n n'm k'im-it-klembi t'nekal'i'n. Nekta, endi endik'ne manda san-daut ti-sama'n, gan n'si manda w'n n'm t'ke-kua'nda t'mbi. ⁴ Endik'ne manda s'nda san-daut ti-sama'n w'n nepek m'lap w'n s'ndi'ngot ta'ngonenel'i'ndok sama'n wandin. Gan n'si sep t'mbi pa'ngitanel'i'ndok kit k'im'it no t'nepi n'm nanda'n.

⁵ Nepek ta'n gitik w'n endi amali yambi'mbi e-kindem da ti-semnel'i'ndokgot pa ta'n. S'ndi Falisi git endik'ne nandi-tale ama endok kama besa'n ba dama immisi w'n ka'n ba? * W'n wopum s'nik! T'mbi ku'ngunji Anutu bi'uma'n w'n inda-dakleuptok endi dasindasinji kusip bleblemat ombapli t'ndin w'n pa dasia'n. ⁶ T'mbi sina wopum indalaknan ba it kiyau g'ina'n endi pipapat damandama paka'n wolokgot pipatnepi nanda'n, ⁷ t'mbi amatam k'im'in kwelan yamba'n endi we sembi gi'ngi'ngan ti-semnel'i'ndok ba kosi eu loubmi, 'endaut' pa eninel'i'ndok nanda'n.

⁸ Nandi'wit: ama no'ngan endi'ngot sindok sandautsi s'nik, t'mbi s'ndi gitik dakwaya'ngot, wala t'mbi amatamdi sindok kosi eu lonel'i'ndok 'n'in'ndaut' w'ndi'n n'm san'nekal'i'n. ⁹ W'ndi'ngangot s'ndi kwelan n'olok ama nola 'Bepn' n'm kit'nekal'i'n. Bepsi no'ngangot endi kunum g'ina'n patak. ¹⁰ T'mbi bo amatamdi s'nda 'telak daman' n'm san'nekal'i'n. N'm. Sindok telak damanji w'n no'ngan endi'ngot, w'n Mesia Anutul' en sepmektok ni-mukok en wakan. ¹¹ Sindok ama lolo'ngi'ndok kena gwa'ngwanji kuukak. ¹² No en enlok koi t'ke lolakta, Anutul' endok koi t'ke p'ukak. T'mbi no en kayomb'inembi kulakta, Anutul' endok koi t'ke loukak."

¹³⁻¹⁴ Yesuli yousi'mbi enguk, "Endik'ne manda nandi-tale g'ita Falisi ama s'ndi kila'fmet! Ama manji manbenji malet nom'ik s'ndi amatam kunumdok yama sip semai'n, w'n s'ni Kunum Molomdok gi'ngit n'm inda'n, gan amatamdi endok gi'ngit indanep nanda'n w'n telak masip ti-semai'n, wala t'mbi Anutu en mek sambekak. †

¹⁵ Endik'ne nandi-tale g'ita Falisi ama s'ndi kila'fmet! Ama manji manbenji malet nom'ik s'ndi gwa'ngwa'ni no'ngangot t'mbi indanel'i'ndok kwet tuop ba tuk kimb'i'n dik'ne'mbi ku-talea'n. S'ndi kolandok gi'ngit ta'n, t'mbi ama noli gwa'ngwa'ni indambi, nanand'ngi git ep t'ndinj' k'im-it-kle-talelak s'ndi en t'mbim kolandok gi'ngit t'ni'pi, sapma klembi, kola s'nik talak.

¹⁶ Ama dautsi sisipm'in nosilla telak daut semai'n s'ndi kila'fmet! S'ndi n'ndi'n eni-daut ti-sembi ta'n: t'kap ama noli n'ndi'n eup nandi'lak, 'Nak Anutulok dainan w'ndi'n ba w'ndi'n t'imbettok e-kwambi'n da t'let', gan endi Anutulok koi k'it'up m'si'mbi, tapma ittok plon e-gemb'i'nalakta, endi manda w'n kindem lap'lektok tuop. Gan t'kap endi nepenepek goll' t'ndin tapma ilan paka'n wolok plon manda e-kwambi'n dalakta, endi manda w'n lap'lektok tuop n'm. S'ndi w'ndi'n pa eni-daut ti-semai'n. ¹⁷ S'ndi ama dautsi sisipm'in g'ita kamas'i! Anutulok dainan nek n'ali lolo'n s'nik? W'n nepek goll' t'ndin wali lolo'n s'nik, ba tapma it wali lolo'n s'nik? Nepek goll' t'ndin wali tapma ilan n'm pal'mda, wali lolo'n n'm t'imbek ya'n. ¹⁸ T'mbi bo n'ndi'n eni-daut ti-semai'n, 'Amal' sisuet plon manda e-kwambi'n dalak, endi manda w'n kindem lap'lektok tuop. Gan t'kap endi tapma no sisuettok plon k'im'ilim patak wolok plon manda e-kwambi'n dalakta, endi manda w'n lap'lektok tuop n'm'. ¹⁹ S'ndi dautsi sipm'in. Anutulok dainan nek n'ali lolo'n s'nik? W'n tapma wali lolo'n s'nik, ba sisuet wali lolo'n s'nik? Tapma w'n sisuettok plon n'm k'im'ilim pal'mda, wali lolo'n n'm t'imbek ya'n. ²⁰ Wala t'mbi no en sisuettok plon manda e-kwambi'n dalakta, endi sisuet wak'it nepek gitik wolok plon k'im'ilim paka'n nepek wolok plon mandan e-kwambi'n dalak. ²¹ T'mbi no en tapma ittok plon manda e-kwambi'n dalakta, endi tapma it wak'it Anutu en wolok kulak endok plon manda e-kwambi'n dalak. ²² T'mbi no en kunumdok plon manda e-kwambi'n dalakta, endi kwet wolok Anutul' pipapi, kunum kwet yambi-dik'nelak wak'it Anutu enlok plon manda e-kwambi'n dalak.

* **23:5:** Juda amali kama besa'n ba dama immisi bit gw'lap'ti t'mbi, Anutulok manda di'win (Kisim Bek 13:1-10, 13:11-16, Lo 6:4-9, 11:13-21) pepa plon youpi, wolok g'ina'n dasimbi, n'molo t'ndi'lok nainnan dasia'ngil'i'n. † **23:13-14:** Nandi-tale ama di'windi manda kusip no gama'ngot patak ea'n. W'n n'ndi'n, "Endik'ne manda nandi-tale g'ita Falisi ama s'ndi kila'fmet! Ama manji manbenji malet nom'ik s'ndi n'molo ombap amali samb'i-nandi t'nel'i'ndok ta'n, gan tam kanjak julu'ngit ti-sembi, isi yapma t'ke'a'n, wala t'mbi kolan'jok tuan omb'i-tikenekal'i'n w'n ama di'windok tuan makleukak."

²³ Endikñe nandi-tale ama gita Falisi ama sindi kilañmet! Anutu en mek sambekak. Ama manji manbenji malet nomik sindi nepek gitik kasileañ win danbim, kit tambon tambon timbimbi, tambon noñgan Anutulok pa mañ, win nepek tipnam gwasap wandin tuan wopum nimmnat win bo sindi nim kamalañ. Windingan sindi endikñe manda wandin kambak kimit-kleañ, gan endikñe manda Anutu enlok dainan loloñ sinik win pa lapikañ. Endikñe manda loloñ sinik wali nosii kundit dindim ba mamasas tsemnelindok, timbi Anutu tike-kwambin danelindok pa sanañ. Windinga sindi gembu kopi, endikñe manda loloñ win kimik-klenekaliñ. Tiñipi, endikñe manda diwin gitik win bo nim nandi-kimnenekaliñ. ²⁴ Sindi ama dautsi sisipmwin wandin wali nosiila telak daut sembi, ñindin tañ: sindi endikñe manda tip mnam win ka-kiliñ em kleañ, gan endikñe manda bien wopum sinik win nim pa ka-nandi-dakleañ. Windinga sindi ama noli kwinakam tip mnam sinik tuk wtna ginañ nanin tike kotak, gan kamel wopum wolok patak win nim kañbi, tuk tike lombi, wakitañgan kimo elak en wandin!

²⁵ Endikñe nandi-tale ama git Falisi ama sindi kilañmet! Ama manji manbenji malet nomik sindi jawañ ba kambot pawañgot wilit-kiliñ tindin wandin, gan nepek kolan kusei kusei ginañji ginañ tokne-patak, win sindi ep tindinji kindem wolok walan pa tañ, gan ama piñpiñen sindi ginañji ginañ sinilañgot pa nandañ. ²⁶ Falisi dautsi sisipmwin sindi dama ginañji kambot ginañ nomik win wilitimek, wolondamek pawan kindem dauk.

²⁷ Endikñe nandi-tale ama gita Falisi ama sindi kilañmet! Ama manji manbenji malet nomik sindi ama sum no kawatti masipbi, pama satnin wali sapleñgilin wandin. Pawan ka kindem danat, gan wolok ginañ ama kwandat git nepek dañgalan wali tokne-patak. ²⁸ Windingangot sindi amalok dausinan ep tindinji dindim walan tañ, gan ep tindinji julun ba timipmleli ginañji ginañ tokne-patak.

²⁹ Endikñe nandi-tale ama gita Falisi ama sindi kilañmet! Ama manji manbenji malet nomik sindi plofet ama damanin ba ama Anutulok dainan dindim kuñgilin endok sum win ti-kindem dam ti-jamilambi, sumnan pama kindem kindem kimipi, ³⁰ julunagan ñindin pa eañ, ‘Bep pañniilok nainnan kunemda, nin ep timbi platambi, plofet ama nim yandip kimneñ.’ ³¹ Manda windin pa eañ win ñindin inda-daklelak: bep pañjiil plofet yandipgilin, timbi endok komblijii sindi enisi nomik kuañ. ³² Wala timbi kindem a, bep pañjiil plofet yandip kim kena kusei kimikilin win yousmbi, sindi ña timbi taleukak!

³³ Sindi malet upmat wandin! Anutul manda plon sep kimilimbi, jimbifndok gñgit tinekaliñ win sindi nitek maklenekaliñ? Wali tuop nim. ³⁴ Windinga ñindin sanba: nak plofet ama wakit ama nanandinjat ba ama Anutulok telak san-daut tañ sindoñ en-mulambi bañ. Gan sindi diwin yandip kimbi, diwin kloñbat plon yandip kindemkalin. Diwin it kiyaunji ginañ ep waipbi, diwin it kwet ñanekalin tuop ep klem gimgim embi, yandip kindemkalin. Sindi kolan windin pa ti-semnekalin, ³⁵ wala timbi damasli ama dindim gitik yandipm u kimgilin wolok tuan win sindi ombi-tikenekalin. Ama yom nimmnat damandama wili kimguk win Abel. Timbi siñgi endi ama dindim asup yandip-ta-ñambi, siñgi sinik endi Sekalaia Belekialok ninañ tapma it wakit sisuet wolok boñgipsetnan wili kimguk. ³⁶ Nak biañgan sinik sanba: yandipm u kimgilin wolok tuan win amatam man ñindin gita kuañ sindi ombi-tikenekalin.”

³⁷ Yesuli yousmbi eñguk, ‘Jelusalem Jelusalem amatam sindi plofet ama yandip kimañ, timbi ama Anutul sindoñ en-mulim bañ win kawatti yandip kim pa ti-semañ. Puput meñli ninañii ep kamailak, windingangot nak nain asupgan sep kamaiuttok nandinngut, gan sindi nim nandi-tale-namgilin. ³⁸ Nandañ: Anutul tapma isi biumbi, itgot pat-samekak. ³⁹ Nak ñindin sanlet: sindi ñindin naninekaliñ, ‘Molomdi ama nin ama wapmañni kuuktok ni-mukuk en wakan gwilam tiñmen!’ ✧ windingan naninekaliñ, wolondam ek nombo nambinekaliñ, damala nim.”

Kwet nain taletalenan Ama Wapmañ Yesuli undane tombekak

24

Kwettok nain taleupi tilak win nitek ka-nandilok?

¹ Yesuli tapma it bimbi, pi ñañilimbi, gwañgwañiil endoñ bimbibi, it gitik tapma it sañ jimba ginañ pakilin win kauktok nñngilin. ² Eumbi enguk, ‘Ale. Nindit it kindem nin gitik kana. Nak biañgan sinik sanba: nain indaumbi, it gitik kawat wopumdi tindin ñin ep wialimbi, kawat papuseneumbi, kawat noli nolok plon no nim gali-palekak.”

³ Timbi Yesuli Oliv kwet jañgin wolok lom pipalimbi, gwañgwañiil enisingan endoñ bimbi ni-nandimbi eñgilin, ‘Nain neka sinik windingan indaukak win nanimbim nandinna. Timbi nek kundit no indamek win ñindin ka-nandinekam: dikok undane tomtom

nainga indaumbi, kwettok nain taleup tɪlak?" ⁴ Eumbi, Yesulɪ tambanembi enguk, "Sɪndɪ ka-kɪlɪn embi kuneikalɪn. Nɪm kañbi, ama nolɪ sɪnda julunɪt tɪ-samek. ⁵ Neta, ama asuptɪ nokok kotna plon bɪ indambi, 'Natna Mesia Anutulɪ nan-mulektok e-kwambɪn dañguk wɪn nak ñakan' wɪndɪn embi, amatam asup julunɪt tɪ-semnekalɪn. ⁶ Nain wolonda sɪndɪ mik ñasɪñgan tañ wolok gɪñgɪlɪ wakɪt mik mayañgan tañ wolok gɪñgɪt nandɪnekalɪn, gan nɪm mɪsɪnekalɪn. Nepek wɪn gɪtɪk indaindok elet, gan kwet taletalelok nain wɪn gamamek indaukuk. ⁷ Ama sambat nolɪ sambat no gɪt mik minekalɪn, ba ama wapmañ nolɪ ama wapmañ no gɪt mik minekalɪn, ba kwet nolok ba nolok nanañ map wopum indaukuk, ba kwet mɪnjamɪnjat tɪmbekak. ⁸ Gan nepek wɪn gɪtɪk indaukuk wɪn tamdɪ gwañgwa tɪkenepi dama siñgin gawat lakalakat nandañ wandin. Siñgin gawat wopumgan wɪn siñgimek indaukuk.

⁹ Nain wolonda sɪndɪ gwañgwanai kuañda tɪmbi amatam gɪtɪktɪ nandɪ-kunjɪt wopumgan tɪ-sambi sepmbi, kanjɪksiiok kɪsɪnan sapɪlɪmbi, dɪwɪn kena gɪm samnekalɪn, dɪwɪn sandɪp kɪmnekalɪn. Wɪndɪn tɪ-sam tɪ-kuumbi, ¹⁰ sɪndoñnan nasɪ asuptɪ nanandɪ-kɪlɪktɪnjɪ biu pɪumbi, tambon tambon bola tɪ-sembi, nandɪ-kunjɪt wopumgan tɪ-sem-kuneikalɪn. ¹¹ Tɪmbi plofet julunjulunɪ asuptɪ indambi, amatam asup julunɪt tɪ-semnekalɪn. ¹² Tɪmbi amatamdɪ tɪmɪpɪmɪle wopumgan sɪnɪk tɪnekalɪnda tɪmbi asupgandɪ nosilla gɪnañjɪ tomo mɪ tañ wɪn nombɪ nɪm tɪnekalɪn. ¹³ Gan no en wandangan embi gɪñgɪnembɪ, dɪñɪndam palekak, en wakan Anutulɪ nain taletalen indaumbi enlok tɪke-kɪmɪlekak. ¹⁴ Tɪmbi amatam gɪtɪk Anutulɪ yambɪ-dɪkɪneukak wɪn nandɪ-daklenelɪndok endɪ gɪñgɪt manda kɪndem ñɪn kwet tuop eu sapakɪelok nandɪlak. Sapakɪne-taleumek, nain taletalen wɪn indaukuk."

Mɪlap wopum sɪnɪk indaukuk

¹⁵ Yesulɪ yousɪmbi enguk, "Nepek kolan papait tapma it tɪmbɪ kolaukuk wolok plon plofet Daniellɪ manda no youp biñguk patak. ✧ (No en manda youtet ñɪn pinalekak endɪ wolok kusei nandɪ-kɪlɪn ewɪn.) Wɪndɪnda sɪndɪ nepek kolan wɪn Anutulok ilnan kwel kɪnjannan ilɪm kanekalɪn, ¹⁶ judia distrik pakañ endɪ kwet jañgɪmnan pi ñanelɪndok elet. ¹⁷ Tɪmbi kwet plon pakañ endɪ nepenepesii metnepi isɪ gɪnañnan nɪm lonelɪn, ¹⁸ ba kena gɪnañ pakañ endɪ saulonjɪ tɪkenepi isɪnan nɪm undane ñanelɪn. ¹⁹ Tɪmbi nain wolonda tam mɪnjɪpsɪat ba gwañgwa num pa emañ endɪ blasɪñgandok. ²⁰⁻²¹ Nain wolonda amatamdɪ mɪlap wopum sɪnɪk bemnekalɪn, wala tɪmbi sɪndɪ nain wolokta nɪmolo pa tɪnekalɪn. Nɪm kañbi, mɪlap wɪn gwi salea ba Sabat pat-nandɪ nainnan inda-samumbi, pi ñaɪalok telak kɪmɪsɪp tɪ-samek, ñala. Mɪlap wandin wɪn kwet kusei kɪmɪkɪmɪlɪnan nanin bɪkap man ñɪndɪñgɪta no nɪm indaindan, gɪtikɪn sɪnɪk indaukuk. Tɪmbi wolok siñgi kandañ ba mɪlap wandin nombɪ nɪm indaukuk. ²² Tɪkap Anutulɪ nain wɪn ikan nɪm tɪmbɪ dumalaumda, amatam gɪtɪktɪ talenelɪn. Gan endɪ amatam ep danbi enlok gɪñgɪt kasɪleñguk endɪ tɪmbi nain wɪn tɪmbɪ dumalaukuk.

²³⁻²⁴ Nain wolonda Mesia julunɪgan ba plofet julunɪgan endɪ indambi, nɪsɪlok kusasɪ tɪmbɪ dakle-semnelɪndok amatam dausɪnan kundit gembɪnat engano sɪnɪk tɪmbi, julunɪt tɪ-semnekalɪn. Tɪkap ama wandisɪ endɪ tuopta, endɪ amatam Anutulɪ ep danbi enlok gɪñgɪt kasɪleñguk endɪ ba julunɪt tɪ-semnelɪndok nandɪnekalɪn. Wɪndɪnda tɪkap ama nolɪ ñɪndɪn sanbekta, 'Yakñesɪ! Mesialɪ ñɪ patak!', ba 'Wɪ kawɪt! Endɪ da patak' wɪndɪn sanbɪmbi, manda wala nandum tɪal tɪmbekak. ²⁵ Nandañ. Nak nepek wandin indaukuk wɪn itañgan san-talelet, ²⁶ wala tɪmbi tɪkap endɪ 'Yakñesɪ! Mesialɪ kwet kambañnan silaninnan bɪ patak' wɪndɪn sanɪnekalɪnda, wandɪn nɪm ñanelɪn. Ba 'Endɪ it ñelok gɪnañ patak' wɪndɪn sanbɪmbi, mandanjɪ nandum tɪal tɪmbekak. ²⁷ Kusei ñɪndɪnda wɪndɪn sanlet: Amalok Nɪñañ endok tomtom wɪn pɪsapɪsat wandin, wala tɪmbi kwet kɪmɪlɪ taleñguknan amatam gɪtɪkkandɪ wɪn kanekalɪn." ²⁸ Yesulɪ wɪndɪn embi, e-youm manda no ñɪndɪn eñguk, "Nepek wɪlɪ kɪmguk patakɪnan klekakaktɪ kɪmɪn tɪmbɪmbi, delok patak wɪn inda-daklelak."

Amalok Nɪñañ endɪ indañgan tombekak

²⁹ Yesulɪ yousɪmbi eñguk, "Mɪlap wopum nain wolonda indaukuk wali taleumek, maimdɪ bɪpmɪumbi, yakɪptɪ nɪm saleukak, tɪmbi domboñgɪptɪ kwesɪ bimbi bululup em pɪnekalɪn. Tɪmbi nepek kwambɪn dɪwɪn bamup silaninnan pakañ ep mɪnjalɪmbi jɪlop talenekalɪn. ³⁰ Wolongan nepek dɪwɪn no kunum plon indambi, Amalok Nɪñañɪ tombepi tɪlak wɪn tɪmbɪ dakleukak. Indaumek, kwelalok amatam gɪtɪkkandɪ wɪn kañbi, mɪsɪm mano tɪmbi kanekalɪn wɪn: Amalok Nɪñañ en Anutulok gembɪn ba kolsalen wopumnat mulukua plon pɪmbi tombekak. ✧ ³¹ Tɪmbi mumumlɪ wopumgan pendɪlɪm kɪtɪmbi,

endi aňeloňii en-mulim ñambi, kunum kwet kımılı taleňguknan amatam enlok giňgit ep danbi kasileňguk wın ep kiut-talenekaliñ.

³² Sındi komba konelok plon nanandi ñın epnekaliñ: endi sak kawai pi-taleumbi pakap, kii gayamdı tukñat tımbi, sak kaik indaum kañbi, wolonda maim nain indaupi tılak wındıñ nandañ. ³³ Wındıñgangot sındıla nepenepek gıtık sanıt walı indaum kañmek, Amalok Nıñañlı yamanan papi tombepi tılak wındıñ ka-nandınekalıñ. ³⁴ Nak biaňgan sınık sanba: ama sambat ñındıñgıta kuañ endi gama nım sembı-taleñlımbi, nepek gıtık walı indaukak. ³⁵ Kunum kwet paitekamık, gan mandanalı nım paipi, papat kwambıñ palekak.”

Amalok Nıñañ endok tomtomñıla ti-paňgıpaňgıle kena ti-kuñgunlok

³⁶ Tımbi Yesulı yousımbi, gwaňgwañiıla enbi eňguk, “Nepek wın dawanda sınık indaukak wın ama nolı nım nandılak. Kunumdok aňelo gıta Anutu enlok Nıñañ endi bo wın nım nandañ, wın Bep en noňgandıňgot nain wın nandılak.

³⁷ Amalok Nıñañ endok tomtom nainnan nepek nek indaukak wın nepek Noalok nainnan indaňguk wandin. ³⁸ Tuk gwam gama nım indañlımbi, amatamdı nanañ tuk sina tımbi, wapa tam pa tıñgılıñ. Wındıñ ti-kuñlımbi ñakap, Noa en kikeñ wopum kındikuknan loňguk. ³⁹ Loumbi, gwam wopum suambi, amatam gıtık ep walaiňguk nain wolondaňgangot endi nek inda-semguk wın ka-nandı-tomgılıñ. Wındıñgangot Amalok Nıñañ endok tomtom naindı amatam nım mandı-palımbi kaikan inda-semekak.

⁴⁰ Nain wolonda ama tıpet endi kena gınañ yakan palıñlımbi, no bimbi, no matıkeukak. ⁴¹ Tımbi tam tıpet endi yakan nanañ mındı-palıñlımbi, no bimbi, no matıkeukak. ⁴² Sındi Wopumjılı nain neкта sınık bı tombekak wın nım nandañ, wala tımbi ka-kılıñ embi kunekaliñ. ⁴³ Sındi manda ñın nım nandı-kamalanekaliñ: it molomdı kumbu amalı tim nain neкта sınık bıup eňguk wın nandıwımda, endi kaik papi, kumbu ama mandı-palımbi, endi bım il wılı blaňganeumbi, gınañ louktok tuop nım. ⁴⁴ Nım kañbi, sındi nain no ‘Endi nım bıutak bek’ wındıñ nandıñlımbi, wolondamek en bı tombek, wala tımbi sındi nain tuop endok tomtomñıla ti-paňgıpaňgıle ti-ta-kunekaliñ.”

⁴⁵ Yesulı yousımbi enguk, “Sındi kena gwaňgwa nanandı kındem ba mataňgotaňgonat wandin kunekaliñ. Molomdı kena gwaňgwa wandin nola kena gwaňgwa dıwın yambı-dıkñeuktok kımıpi, nanañ dandan nainnan sınık nanañ dan-semektok nımbi, molom en kwet nolok ñawık. ⁴⁶ Ña kukap, ilnan undane bımek kawık wın: kena gwaňgwa walı molomdı nıňguk wolok tuop tımbımbi kaumbi, kındem dañmek. ⁴⁷ Nak biaňgan sınık sanba: molomdı kena gwaňgwa wın enlok nepenepele gıtık ka-dıkñeuktok nımbi taleukak. ⁴⁸ Gan tıkap kena gwaňgwa walı ama kolanda, endi gınañlı ‘Molomna plakan nım undane bıukak’ wındıñ nandımbi, ⁴⁹ kusei kımıpi, kena gwaňgwa nolii yandıpmek, tımbi ama tuk saňan nanalok en gıta nanañ tuk nambek. ⁵⁰ Endi molom nain neкта sınık undane bıukak wın nım nandılakta, endi nım mandı-palımbi, kaikan bı tombekak. Tombi, ⁵¹ kena gwaňgwa wın ti-lamıpi, ama Anutulok manda julunjuluñ taňgoneañ en gıta kımımbi, mano kwılım tımbi, man sı-gılım daukak.”

25

¹ Yesulı yousımbi enguk, “Amalok Nıñañ tombekak wolonda Anutulı amatam yambı-dıkñeukak wolok walan no ñındıñ: ama no tam tındılok nain tombımbi, tam sim kıt tombon tombon endi tipalanjı tıkembı, tam nosı wapalı tımbepi tıňguk endok ilan ñaňgılıñ. Ñam papi, wapalı bım enlok ilnan yanaňgılektok mandıñgılıñ. ²⁻⁴ Tam sim kıt tombon endi kamasıla tımbi, tipalanjıňgot tıkembı, tul wılıñgılo gınañ no nım wıpi tıkeňgılıñ. Tımbi tam sim kıt tombon endi nanandınjıat, wala tımbi tipalanjı tıkembı, tul wakıt wılıñgılo gınañ wıpi tıkeňgılıñ. ⁵ Tımbi endi ama wın mandı ka-tılapı, gwasaeem douňgılıñ.

⁶ Dou-palıñlımbi, tim bomup tımbımbi, kıtıkıtı no ñındıñ indaňguk, ‘Ama bımbılok een en ip tamın naňgıp, ilnan ñauktok bılak, ipa mılap pım bımbi tımbı indawıt!’ ⁷ Tımbi tam sim endi nandı sılıkñem mılapı, tipalanjı tıkembı ti-dındım tıñgılıñ. ⁸ Tımbi kamasılı nanandınjıat enda ñındıñ engılıñ, ‘Nındok tipalanı kımılak, wala tımbi sındi tul kambak wıt-nımıt.’ ⁹ Eumbi, nanandınjıat endi ñındıñ engılıñ, ‘Wın nıtek tıneñ? Nındok tipala tul wın tipala tıpettok tuop nım, wala tımbi sındi tuatua ilan ñam sınılok tuawıt.’ ¹⁰ Tımbi endi tul tuanepe ñaňlımbi, ama walı tam giňgit wılıñgılıñ enda bı tombı, tamın wakıt tam sim ti-jumıt ti-pakılıñ wın enlok ilnan yanaňgılımbi ñaňgılıñ. Ña amalı tam tımbepi nanañ sı-jumıt tıňguknan it wolok loum, yama sipmu kwambıñ daumbı, nanañ tuk na-pakılıñ. ¹¹ Palıñlımbi, tam kaması kıt tombon endi bo bımbi

kít+mbi, ñ+ndíñ eñgíliñ, ‘Ama wopum, ama wopum, yama písat-ním+ñ.’ ¹² Kít+mbi enguk, ‘Nak biañgan sanba: nak síndí ním nandí-samlet.’”

¹³ Yesulí e-yout manda wíndíñ embi yous+mbi enguk, “Síndí Amalok Níñañ endí dawanda síník b+ tombekak wín ním nandí+añda tímbi ka-kíliñ embi mandí-kunekaliñ.”

Amalok Níñañli gamañ ním tomñí+mbi, kenangot tí-kulok

¹⁴ Yesulí yous+mbi, Amalok Níñañlí tombekak nain wolok plon e-yout manda no ñ+ndíñ endi eñguk, ‘Ama nolí kwet nolok ñaupí, kena gwañgwañii en-tiañeum b+umbi, nepenepelí tambípi, ka-díkñeñmínelíñdok emguk. ¹⁵ Tíñpi, ama nola mánem kwandai 5,000 m+ñguk, nola 2,000 m+ñguk, tímbi nola 1,000 m+ñguk, wín kena tañ gemb+ñj+ yambí-nandí+lak wolok tuop ka-díkñeñmínelíñdok emguk. Em-talembi, en yambímbi ñañguk.

¹⁶ Nañí+mbi, ama mánem 5,000 epguk endí wolongan kusei kím+pi, mánem kena m+mbi yous+ñm+mbi, mánem 5,000 nombo indañm+ñguk. ¹⁷ Nollí no mánem 2,000 epguk endí bo mánem kena m+mbi, mánem 2,000 nombo indañm+ñguk. ¹⁸ Gan ama mánem 1,000 epguk endí wíne molomlok mánem wín ep ñambi, kwet gíñañ kíndit taplium pakuk.

¹⁹ Tímbi molomd+ nain ombap kukap undanem b+ñguk. B+mbi, kena gwañgwañii mánem enguk wala ep kím+ñ tíñguk. ²⁰ Tímbi ama mánem 5,000 mánem endí b+mbi, mánem 10,000 daulm+mbi eñguk, ‘Molom, dík mánem 5,000 namguñ. Tímbi nak wín epbi, kena m+wambí nombo yous+mbi, 5,000 nombo indañguk.’ ²¹ Eumbi, molomñíli ñ+ndíñ n+ñguk, ‘Dík kena gwañgwa kíndem matañgotañgoñganat. Dík nepek lakattok ka-díkñe kíndem kuñguñda tímbi, nak nepek asup gamambi ka-díkñeukañ. Wala tímbi dík b+umbi, sílisíli tína!’ ²² Wíndíñ eumbi, kena gwañgwa mánem 2,000 m+ñm+ñ endí bo b+ tombi, mánem daulm+mbi n+ñguk, ‘Molom, dík mánem 2,000 namguñ, tímbi nak mánem wín kena m+wambí yous+mbi, mánem 2,000 nombo indañguk.’ ²³ Eumbi, molomñíli ñ+ndíñ n+ñguk, ‘Dík kena gwañgwa kíndem matañgotañgoñganat. Dík nepek lakattok ka-díkñe kíndem kuñguñda tímbi nak nepek asup gamambi ka-díkñeukañ. Wala tímbi dík b+umbi, sílisíli tína!’

²⁴ Tímbi ama mánem 1,000 m+ñm+ñ endí bo b+ tombi eñguk, ‘Molom, nak kusaka ñ+ndíñ íp nandílet: dík ama kunduwat. Dík nanañga ním típi nalañ, amalí tímbi indaumbi gamnelíñdok pa elañ. Tíñpi, amalí kwet nolok nanañ típium indalak wín yapma tíkelañ. ²⁵ Wala tímbi nak díkok mánemga ním kañbí pallek wala m+ñ+mbi, kwet kíndipi, tapli sembam pakuk ñ+ñ t+ke gam b+let.’ ²⁶ Wíndíñ eumbi, molomñíli manda ñ+ndíñ tambane n+ñguk, ‘Dík kena gwañgwa kolan ba kunjitan! Dík kusatna ñandin bek wín nandílañ: nak nanañna ním típi nalet, amalí tímbi indaumbi namnelíñdok pa elet. Tíñpi, kwet nolok amalí nanañ típium indalak wín yapma t+kelet. ²⁷ Wíndíñda n+tek tímbi mánemna wín mánem it gíñañ ním ním kím+kuñ? Wandíñ kím+ñm+ñda, nak b+mbi, mánemna wín mánem it gíñañ nanin epmep ewambi, lakat yous+namnelíñ.’

Molomlí wíndíñ embi, ²⁸⁻²⁹ kena gwañgwa d+wí+ñla ñ+ndíñ enguk, ‘Ama gít+k nepek d+wín pat-semalak wín t+ke-kuañ, enda nombo yous+ñ emambi, asupgan pat-semekak. Gan ama no nepek palm+lak wala nandum t+ñm+mbi ním t+ke-kulakta, nepek lakat palm+lak wín apma t+keñm+mbi slak palekak. Wala tímbi síndí mánem 1,000 ñ+ñ apma t+keñm+mbi, ama mánem 10,000 ep patak enda m+wít. ³⁰ Tímbi kena gwañgwa kena n+ñm+ñ ñ+ñ t+ke kolím pawan kílm gíñañ p+wín. Wandíñ amalí mano kwílm tímbi, manj+ sí-gílm danekaliñ.’”

Amalok Níñañ endí nain taletalenan amatam gít+k ep danbekak

³¹ Yesulí yous+mbi enguk, “Amalok Níñañlí añelofí gít+k en gíta b+ tombi, ama wapmañ gemb+ñ walalannat inda-dakleumek, endí amatam gít+k ep danbektok ama wapmañ pípapat plon pípalekak. ³² Tímbi añelolí amatam kwelan damañgan kuñgíliñ ba man ñ+ndíñgít kuañ gít+k wín endok dainan kím+ñm+ñm+ñ yamb+ñdanbí, sambat t+pet ep samba eukak. Meme sípsip yamb+ñdíkñe amalí tañ wíndíñ ep danbí, ³³ amatam d+ñd+ñm kít d+ñd+ñmnan yambímbi, d+wín kít kepmanan yambímbi patnekalíñ.

³⁴ Tímbi amatam kít d+ñd+ñmnan patnekalíñ enda ñ+ndíñ enbekak, ‘Bepnalok gwílam síndok plon patak síndí b+mbi, kuñgu kíndem kasílewít! Kuñgu wín Anutulí kunum kwet kusei kím+kuknan tí-jum+ñ tí-sam-taleñguk. ³⁵ Kusei ñ+ndíñda síndí kuñgu wín kasílenekaliñ: nak nanañnala map palambi, síndí nanañ namgíliñ. Ba tuknala kím+bambí, tuk namgíliñ. Nak nos+ ním, gan síndí not tí-nambí, isínan nanañg+ñ ñañgíliñ. ³⁶ Sandumna n+ñm+ñm+ñm+ñm+ñ, síndí sandum namgíliñ. J+mbat inda-namumbi namb+ñdíkñeñgíliñ. It kwambíñ gíñañ palambi b+ namb+ñgíliñ.’ ³⁷ Amatam d+ñd+ñm endí manda wín nandímbi, tambon ñ+ndíñ n+ñekaliñ, ‘Wopum, dawanda nanañgala pal+mbi gamb+mbi, nanañ gamgí+ñ? Ba dawanda tukkala kím+bambí, tuk gamgí+ñ? ³⁸ Dawanda dík notn+ ním, gan not tí-gambí, itn+ñan ganañg+ñ ñañgí+ñ? Ba sandumga n+ñm+ñm+ñm+ñm+ñm+ñ, sandum gamgí+ñ? ³⁹ Dawanda j+mbat tíñguñ ba

it kwambin ginañ pakuñ, tĩmbi ña gambiñgimñ?’ 40 Eumbi, Ama Wapmañi ñĩndiñ tambane enbekak, ‘Nak biañgan sñik sanba: sñdi nepek no nokok notnai kosĩ gñgĩl nĩmnat endoññan nanin nola tĩñmĩngĩlĩñ wĩn wakan naka ti-namgĩlĩñ tilak.’

41 Wĩndiñ eñipi, amatam kii kepmanan ñĩndiñ enbekak, ‘Anutulok yala sñdok plon patak sñdi wi-nambi, komba galk ginañ ña-talewit. Komba taletalen nĩmnat wĩn Anutuli Satan gĩt endok añeloñiilok ti-jumĩ-semguk. 42 Kusei ñĩndiñda sñdi komba galk ginañ ñonekalĩ: nak nanañ map palambi, sñdi nanañ nĩm namgĩlĩñ. Tuknala kĩmbambi, tuk nĩm namgĩlĩñ. 43 Nak nosĩ nĩm, tĩmbi sñdi not nĩm ti-nambi, isĩnan nĩm nanañgĩp ñañgĩlĩñ. Sandum nĩmnat palambi, sñdi sandum no nĩm namgĩlĩñ. Jĩmbat ti-palambi ba it kwambin ginañ palambi, sñdi nĩm bĩ nambĩngĩlĩñ.’ 44 Tĩmbi endi bo tambane ñĩndiñ nĩnekalĩ, ‘Wopum, dawanda nĩndi gambĩnambi, dĩk nanañgala ba tukkala pakuñ, ba dĩk notni nĩm, ba sandunga nĩmnat pakuñ, ba jĩmbat ti-pakuñ, ba it kwambin ginañ pakuñ, tĩmbi nĩndi plap nĩm ti-gamgimñ?’ 45 Tĩmbi endi bo ñĩndiñ tambane enbekak, ‘Nak biañgan sñik sanba: sñdi ama kosĩ nĩmnat ñĩn endoññan nanin ama no plap nĩm tĩñmĩngĩlĩñ wĩn wakan nak ti-namgĩlĩñ tilak.’

46 Yesuli wĩndiñ embi yousimbi enguk, ‘Ama wĩndiñ tĩngĩlĩñ endila pi ñambi, kuñgu kolan taletalen nĩmnat tĩkeumbi, piñgĩp gawat papat kwambin inda-semekak. Gan amatam dĩndĩm endila kuñgu kĩndem taletalen nĩmnat kas ilembi, Ama Wapmañ en nakan kunekalĩ.’

Ama Wapmañ Yesu wili kimb, kimmnan nanin mlakuk

26

Yesu kimmkĩmlok ti-pañgĩpañgile tĩñmĩngĩlĩñ

1 Yesuli manda wĩn gĩtik eu taleumbi, gwañgwañiila ñĩndiñ enguk, 2 “Sandap tĩpet tĩmbĩmbi, kamaikamai gwĩlat * indaukuk wĩn sñdi nandi-taleañ. Nain wolonda Amalok Nĩñañ kanjĩkĩiilok kĩsĩnan kĩmĩlĩmbi, kloĩbat plon wili kĩmbekak.” 3 Yesuli wĩndiñ eñĩlĩmbi, tapma ama biesĩ gĩt Juda ama biesĩ endi tapma amalok telak damanjĩ koi Kaiapas endok ilan kĩmĩn tĩmbi, 4 Yesu telak gitak tĩkembĩ wili kĩmbektok e-sambat tĩngĩlĩñ. 5 Tĩñipi, ñĩndiñ pa eñgĩlĩñ, “Nĩndi gwĩlat ginañ wĩndiñ nĩm tĩna. Nĩm kañbi, amatamdi nĩmbĩ-nandĩmbi, gimbĩt tĩm mik ti-nĩmmelĩñ.”

6 Yesuli Betani eti kwelan ñambi, Saimon dama wanda kwambin indañmĩnguk endok ilan ña pakuk. 7 Endi nanañ na-palĩñĩlĩmbi, tam noli tuk mĩlĩñ kĩndem tuan wopum sñik wĩn tĩkem endoñ ña indambi, kumbam plon yalĩmukuk. 8 Gwañgwañiilĩ wĩn kañbi, ginañji komba dũmbi eñgĩlĩñ, “Tuk tuan wopum wandin nekta tĩmbĩ kolalak? 9 Nĩndi tuk wĩn kĩndem tualok kĩmĩtnamda, mĩnem walinin tĩkembĩ, ama piĩmbĩñesĩla emneñ.” 10 Yesuli mandanjĩ nandĩ-daklembi enguk, “Tam ñala mĩlap nekta mañi? Endi nepek kĩndem sñik ti-namlak ee. 11 Ama piĩmbĩñesĩlĩ nain tuop sĩn gitañgan kunekalĩ, gan natna sĩn gita nain tuop nĩm kuutat. 12 Tam ñalĩ tuk mĩlĩñnĩt i-namlak wĩn nak kĩmbambi nep kĩnditnekalĩñ wolok itañgan piñgĩpna ti-pañgĩpañgile ti-namlak. 13 Nak biañgan sanba: amalĩ dembek dembek ñambi, Anutulok kaundĩkĩelok plon gĩngĩt manda kĩndem ñĩn kwet tuop enekalĩñ, wandĩñ endi tam ñalĩ nepek ti-namguk wolok kasat wakĩt ti-semumbi, tam ñĩn nandĩ-sĩwĩtnekalĩñ.”

14 Tĩmbi gwañgwa 12 endoññan nanin no koi Judas Iskaliet endi tapma ama biesĩloñ ñambi, 15 eni-nandĩmbi eñguk, “Tĩkap nak Yesu sñdok kĩsĩnan kĩmĩletta, sñdi nek namnelĩñ?” Eumbi, wolongan mĩnem kwandai satnĩn 30 mĩngĩlĩñ. † 16 Mũmbi, kusei kĩmĩpi, Yesu bola tĩñmektok nain kĩndem dawan indauktok wala kĩmĩt-nandĩ tĩnguk.

Yesuli kĩmbepi, gwañgwañi ti-pañgĩpañgile ti-semguk

17 Plaua nanañ kĩmĩlĩ bendi nĩmnat nanalok gwĩlat kusei kĩmĩlĩmbi, gwañgwañiilĩ Yesuloñ bĩmbi nĩngĩlĩñ, “Dĩk gwĩlattok nanañ delok ti-jumĩt ti-gamnambi nambep nandĩlañ?” 18 Eumbi, Yesuli ama nolok koi embi enguk, “Jelusalem lombi, endoñ ñiam ñĩndiñ nĩnekalĩñ, ‘Nĩnĩndauttĩ dĩka ñĩndiñ elak, nokok nainnailĩ indalak, wala tĩmbi nak gwañgwanai gita dikoñ ilan bĩmbi, gwĩlattok nanañ nanetamñi.’” 19 Tĩmbi gwañgwalĩ Yesuli eñguk wolok tuop tĩmbi, gwĩlattok nanañ tuk ti-jumĩkĩlĩñ.

20 Kwet kĩlĩm eumbi, Yesu gĩt gwañgwañiilĩ 12 endi nanañ nanepi pi pakĩlĩñ. 21 Nanañ napalĩmbi Yesuli enguk, “Nak biañgan sñik sanba: sñdoñ nanin noli kanjĩkĩnailok kĩsĩnan

* 26:2: Kamaikamai gwĩlat wolok kusei wĩn ñĩndiñ: damañgan Isael amatam endi Isip kwelan kena gwañgwa silanin kuñgĩlĩñ. Kuumbi, amatamĩi Isip ama wapmañdok kiinan nanin yapma epemektok Anutuli añelo no nĩ-mulĩmbi, Isael amatam sipsip nĩñañdok wekai yamanjĩnan sapleñgĩlĩñ yapma klembi, Isip amatamdok gwañgwa telak damanjĩ yandĩp kĩm-taleñgĩlĩñ. (Kĩsim Bek 12). † 26:15: Mĩnem kwandai satnĩn 30 wĩn kena nain 120 wolok tuan.

napiletak.”²² Wɨndɨn eu nandɨmbi, gɨnañji kola sɨnɨk taumbi, kusei kɨmɨpi, noñgan noñganli Yesu nɨ-nandɨmbi eñgɨliñ, “Wopum, nakta nɨm bek?”²³ Eumbi tambane enguk, “Ama no nakɨta yakayakan nanañ tɨkendepi, kɨtnet jawañ gɨnañ kot-suakamɨk endi napiletak.”²⁴ Amalok Nɨñañdi Anutulok mandali telak nɨtek kɨmbektok elak wɨndɨngan kɨmbekak. Gan ama nin en bola tɨñmetak endi blangandok. Anutu en mek kaukak. Meñdi nɨm apmɨumda, wɨn kɨndem dañmek.”²⁵ Eumbi, bola tɨndi ama Judasli Yesu nɨ-nandɨmbi eñguk, “Nɨnɨndaut, nakta nɨm bek?” Eumbi nɨñguk, “Dɨtna elañ wɨndɨngan.”

²⁶ Nanañ na-palɨñliɨmbi, Yesuli plaua nanañ no tɨkembali, Anutula weñmɨmbi ombɨm gwañgwañiila plaua wɨn embi enguk, “Sɨndi tike nambɨt. Nɨn nokoñ pɨñgɨpna.” Nambɨmbi,²⁷ wain wɨtna no tɨkembali, Anutu weñmɨmbi, wain wɨn embi enguk, “Sɨndi gɨtɨkkandɨ nɨn nambɨt.”²⁸ Wain tuk nɨn nokoñ wekatna. Amatam asup endok yomji bi-sem-bi-semlok nak wɨn lamɨt-semlet. Toptop nɨn Anutulɨ amatamñi gɨt tɨlak wɨn wekatnalɨ tɨmbi kwambɨñ dalak.²⁹ Nak nɨndɨñ sanba: nak wain tuk kwelan ñolok nombo nɨm nambetat. Nɨm sɨnɨk. Pakapmek Bepnalok kunum nɨlɨnɨlɨn gɨnañ nak wain tuk wɨn kombli sɨn gɨta yakayakan nanekamɨñ.”³⁰ Tɨmbi Yesu gɨt gwañgwañi endi kap no tɨñgɨliñ. Tiu taleumbi, walinin pɨ ñambi, Oliv kwet jañgɨnnan lonepi ñañgɨliñ.

³¹ Nɨñliɨmbi, Yesuli gwañgwañi enguk, “Anutulok manda no nɨndɨñ youyoulin patak, ‘Nak sɨsip ka-dɨkñe ama wɨlambi, kɨkesɨmɨn gɨnañ kuañ endi papusenekalɨñ.’”^{*} Nepek inda-nametakta tɨmbi manda wolok tuop sɨndi gɨtɨk tim ñolondañgan nanandi-kɨlɨktɨnji pi pɨutak.³² Gan Anutulɨ nak kɨmnan nanin nepmɨum mɨlatmek, nak dama Galili kwelan ñawambi, sɨndi sɨñgi bɨ nambɨnekalɨñ.”³³ Eumbi, Petlolɨ tambane nɨñguk, “Nepek inda-gametakta tɨmbi dɨwɨndi nanandi-kɨlɨktɨnji pi pɨumbi gambinetañ bek, gan nakta nɨm sɨnɨk.”³⁴ Eumbi nɨñguk, “Nak biañgan ganlet: man tim ñolok gɨnañnangan puputti gama nɨm kɨtɨñliɨmbi, dɨk nain tɨpet gɨt no ‘En nɨm nandɨñmɨlet’ wɨndɨñ eutañ.”³⁵ Tɨmbi Petlolɨ nɨñguk, “Tɨkap endi dɨkɨta nɨntɨtok nani-nandɨnelɨñda, ‘Nak nɨm nandɨñmɨlet’ wɨndɨñ nɨm eutet. Nɨm sɨnɨk.” Tɨmbi gwañgwa dɨwɨn gɨtɨk endi bo wɨndɨngan e-taleñgɨliñ.

Yesuli en kɨmbepi nɨmolo tɨmbi tɨ-pañgɨpañgɨle tɨñguk

³⁶ Tɨmbi Yesuli gwañgwañi gɨt kwet no koi Getsemame wandɨñ ñañguk. Nɨa tombi, nɨndɨñ enguk, “Sɨndi ñolok pi palɨt, tɨmbi nak dakdan ñambi, nɨmolo tɨmbetet.”³⁷ Wɨndɨñ embi, Petlo gɨta Sebedilok nɨñañiit tɨpet yanañgɨpi ñañguk. Nɨñpi, walen kolaumbi, gɨnan mɨlataum³⁸ enguk, “Walena kola sɨnɨk taumbi, kɨmbepi nandɨlet. Sɨndi nakɨta ñiñgan kaik palɨt.”³⁹ Eñpi, lakat ñaña embi, gapok pɨmbi, nɨmolo nɨndɨñ tɨñguk, “Ambep, tɨkap dɨk tuopta, nandɨ-nambi, mɨlap nɨn napma tɨke. Gan dɨk dɨtnalok nanandɨñgañgot kɨmɨt-kle, nokoñ nɨm.”

⁴⁰ Nɨmolo tɨ-talembi, gwañgwañi tɨpet gɨt no endoñ undane ñambi, yambum endi dou-palɨmbi, Petlo nɨndɨñ nɨ-nandɨñguk, “Nɨteka tɨmbi, sɨndi nain duman nɨn nakɨta kaik patnelɨñdok tuop nɨm?”⁴¹ Sɨndi kaik papi, nɨmolo tɨ-palɨt. Nɨm kañbi, tɨ-kuyuk inda-samumbi pi pɨnelɨñ. Biañganak. Gɨnañji kundi kɨndem tɨndɨlok nandɨlak, gan pɨñgɨpsɨli mɨlatalak.”⁴² Wɨndɨñ embi, nombo ñam nɨmolo nɨndɨñ tɨñguk, “Bepna. Mɨlap nɨn napma kleuktok telal no nɨm patakta, nak mɨlap wɨn bemettok nandɨlañ, wɨndɨngan inda-namen.” Nɨmolo tɨ-talembi,⁴³ nombo undane gwañgwañiiloñ ña yambɨñguk wɨn: dausɨ mɨlataumbi dou-pakɨliñ. Wɨndɨñ yambɨmbi,⁴⁴ bɨndambo yambim ñambi, nɨmolo dama tɨñguk wakangot nombo tɨmbɨmbi, nain tɨpet gɨt no tɨñguk.⁴⁵ Tɨmbi nombo undane ñam yambum dou-palɨmbi, nɨndɨñ enguk, “Sɨndi gamañgot doumbi, pat-nandi tɨ-pakañ ba? Yakñesi. Amalok Nɨñañ bola tɨñmumbi, yom amalok kɨsɨnan pɨuktok nain inda-talelak.”⁴⁶ Mɨlalɨmbi ñana. Da kawɨt: ama bola tɨ-namnamlok ip ñasɨngan bilak.”

Yesu tɨkeñgɨliñ

⁴⁷ Yesuli wɨndɨñ eñliɨmbi, gwañgwañi 12 endoñnan nanin ama no koi Judas endi bɨñguk. Tɨmbi tapma ama biesɨ ba Juda ama biesɨ endi ama kɨmɨn wopum no enmulɨmbi, endi kakit ba dimbanji epmbi, Judas gɨta bɨñgɨliñ.⁴⁸ Endi gama nɨm bɨñliɨmbi, bola tɨndi ama walɨ kundit no daut semepi nɨndɨñ enguk, “Ama nak nandɨ-koñgom tɨñmbi weñmetet † wɨn ama sɨndi lonjañ en wakan. En tɨkenekalɨñ!”

⁴⁹ Judasli bɨ tombi, wolongan Yesuloñ bɨmbi, “Nɨnɨndaut, we gamlet!” nɨmbi, nandɨ-koñgom tɨ-ñim weñmɨñguk.⁵⁰ Tɨmbɨmbi Yesuli nɨñguk, “Notna, nek tɨmbeñdok nandɨlañ wɨn platik ti.”[§] Eumbi, amalɨ Yesuloñ bɨm kɨsɨ kot-suapi tɨkembali, tɨke-kwambɨñ dañgɨliñ.⁵¹ Wolongan ama Yesu gɨt pakɨliñ endoñnan nanin nolɨ kakil ombap tiañebi,

^{*} 26:31: Sekeraia 13:7 † 26:48: Wɨn Juda amatamdi nosi we semñipi sɨmumu tɨ-semañ. § 26:50: Nandi-tale ama dɨwɨndi Grik manda ñolok walan wɨn nɨndɨñ nandañ, “Notna, nekta ñolok bilañ?”

tapma amalok telak damanjî endok kena gwañgwa silanin nolok pawan wîlalîm dikîne piñguk. ⁵² Wîndîñ tîmbîmbi, Yesulî nînguk, “No en kakittî mik tîlakta, en bo kakittî wîlî kîmbekak, wala tîmbi kakitka il gînañ kîmîlî ñawî. ⁵³ Nak guma Bepna kîtîñmambi, wolongan añelo kunakunatsî nîmnat endî nep tîmbî planelîñdok en-mulek wîndîk nîm nandîlañ ba? ⁵⁴ Gan wîndîñ indaukta, nepek gîtik Anutulok mandalî natnala indanamektok elak walî bien nîm indawîk.” ⁵⁵ Tîmbi Yesulî yousîmbi, ama kîmîn en tîkenepi bîngîlîñ enda ñîndîñ enguk, “Nîtek tîmbi sîndî kakit ba dimba mepi nepnepi bañ? Nak ama piñpiñen no ba? Sandap tuop nak tapma it sañ jimba gînañ pipapi, amatam en-daut tî-sem tîmbambi, sîndî nîm nepgîlîñ. ⁵⁶ Gan plofet amalî manda youkîlîñ wolok bien indauktok nepek gîtik ñîn inda-talelak.” Tîmbi gwañgwañî gîtikî Yesu bimbi, pi ña-tîlîngîlîñ.

Yesu manda plon kîmîkîlîñ

⁵⁷ Tîmbi ama Yesu tîkeñgîlîñ endî en nañgîpi, tapma ama telak damanjî Kaiapas endok îlan ñañgîlîñ. (It wolok gînañ endîkîne manda nandî-tale ama gît Juda ama biesî endî kîmîn tî-pakîlîñ.) ⁵⁸ Nañîlîmbi, Petlolî siñgi kandañ giñgîngan ep kle ñambi, tapma ama telak damanjî endok it sañ jimba gînañ loñgîlîñ wolok ñambi loñguk. Lombi, Yesu nek indañmetak wîndîn kaup nandîmbi, mik ama gîta pi pakuk.

⁵⁹ Tapma ama biesî gît Juda ama biesî dîwîndî endî gîtikî Yesu wîlî kîmnelîñdok nandîngîlîñda tîmbi, ama nîndî Yesulok siñgin joñgo simbi, kusei juluñgan eu indauktok yolonjîngîlîñ. ⁶⁰ Tîmbi ama asup endî bîmbi, manda juluñgan embi youkîlîñ, gan endî wîlî kîmîkîmlok yom bien no nîm eu indañgîlîñ. Siñgimek ama tîpet no endî bîmbi ⁶¹ eñgîmîk, “Ama ñalî manda no ñîndîñ eñguk, ‘Nak guma Anutulok it wiapi, sandap tîpet gît no wolok gînañnan bîndambo tîmba kaitam mîlalekak.’” ⁶² Wîndîñ eumbi, tapma amalok telak damanjî endî mîlap ipi, Yesu nî-nandîmbi eñguk, “Nîtek? Mandalî gep youkamîk wîndî biañgan ba juluñgan? Ba dik manda no tambane ewîñdok tuop nîm ba?” Endî wîndîñ eumbi, ⁶³ Yesulî yom nîmnat, gan wandîngan embi, manda tambon no nîm nînguk. Tîmbi telak damanjîlî nînguk, “Anutu kuñgu molom endok dainan manda biañgan eumbi nandîna: Mesia wîndî Anutulî nî-mulîmbi, bî-nîmektok een wîndî dik wakan ba? Dîk Anutulok Nîñañ sînik ba?” ⁶⁴ Eumbi nînguk, “Elañ wakan. Gan nak ñîndîñ sanba: gamanda sîndî kanekalîñ wîndî: Amalok Nîñañ endî Anutu Gembî Molom endok kî dîndîmnan pipapi, kunum gînañ nanin mulukua plon pîukak.” *

Yesulî en Anutulok tuop sînik wîndîñ eñgukta tîmbi, ⁶⁵ tapma amalok telak damanjî endî gînañ komba dîmbi, kiupîn blañganembi eñguk, “Endî Anutu nî-tîke-pîm yalîlak yañ! Ama silanin ñalî Anutu nî-suambatak wîndî sîndî ip ka nandañ, wala tîmbi ama nolî ama wolok kusei eu indauktok nombor nîm tîpîkamîñ. ⁶⁶ Sîndî enda nîtek tîñmîlok nandañ?” Eumbi tambane nîngîlîñ, “Yomînla tîmbi kîmîkîmdok nandamîñ.” ⁶⁷ Wîndîñ eumbi, ama dîwîndî timan dai plon manjî iwît suambapi, kît ombîmbi wîkîlîñ, tîmbi dîwîndî kît pîndîmndî wîpi ⁶⁸ nîngîlîñ, “Dîk Mesia sînikta, plofet manda embi, wîndî nîndî gwîtak wîndî nînbî nandîna!”

Petlolî Yesula ‘Nak en nîm nandîñmîlet’ eñguk

⁶⁹ Yesu manda plon kîmîlîñîlîmbi, Petlolî sañ jimba gînañ it pawan pipakuk. Pipalîmbi, kena wembe nolî endoñ bîmbi nînguk, “Dîk bo Yesu Galîlî nanin endok sambat.” ⁷⁰ Gan Petlolî ama gîtik endok dausînan e-semmbîmbi nînguk, “Nak dik manda elañ wîndî nîm nandîlet.” ⁷¹ Wîndîñ embi mîlapî, sañ jîmbalok yamanan ñaumbi, kena wembe nolî kañbi, wî pakîlîñ enda ñîndîñ enguk, “Ama ñîndî Yesu Nasalet nanin endok nolî no.” ⁷² Eumbi, Petlolî nombor e-kîmîsemmbîmbi eñguk, “Anutulok dainan biañgan elet. Nak ama wîndî en nîm nandîñmîlet.”

⁷³ Nain nîm ombataumbi, wolok ikîlîñdî Petlolî bîmbi nîngîlîñ, “Biañgan sînik, dik endok sambat. Mañga malaptî e-daklelak.” ⁷⁴ Eumbi, Petlolî manda kwambîngan embi, ñîndîñ enguk, “Biañgan sînik, nak en nîm nandîñmîlet. Juluñgan eletta, Anutulî kîndem nep tîmbî kolawîñ.” Endî wîndîñ eu taleumbi, wolongan puputtî kîtînguk. Kîtîmbi, ⁷⁵ Yesulî Petlo manda ñîndî nînguk wîndî sîwîkuk, “Puputtî gama nîm kîtîñîlîmbi, dik nain tîpet gît no ‘Nak en nîm nandîñmîlet’ eutañ.” Wîndî nandî-sîwîpi, pawan pi ñambi, simba gawat wopum tîmbi kukuk.

27

Yesu Pilatolî nañgîp ñaumbi, Judasî toa topmbi kîmguk

* 26:64: Kap 110:1, Danyel 7:13

¹ Kwet salaumbi, tapma ama biesi gitiik gita Juda amalok ama biesi endi Yesu wili kimbektok e-sambat tim, ² Yesu toali top naingip nambi, Pilato win Roma amal Judia distrik ka-dikneuktok nambi talengilin endok kiinan kimikilin.

³ Judas Yesu bola tinimnguk endi ama biesili Yesu manda plon kimpipi, wili kimbektok eu talengilin win yambinguk. Yambimbi, nepek tinguk wala nandum mlataumbi, minem kwandai satnin 30 tapma ama biesi gita ama biesi diwin endi malingilin win epbi, bindambo tambane emepi nalinguk. Nam tombi ⁴ enguk, "Nak yom timbi, ama yomin nimnat sindok kisinan kimilatta timbi en ip wili kimpnepi tañ." Winding eumbi nalingilin, "Win nindok nepek nim. Win ditnalok nepek yañ." ⁵ Winding eumbi, Judasli minem kwandai satnin win tapma it sañ jimba ginañ koli pumbi, en walinin pim nambi, toa twombi kimguk.

⁶ Timbi tapma ama biesili Judasli minem koli pimguk win gamapi egingilin, "Minem nin ama wili kimbetak endok wekailok tuan. Tapma ittok minem git yousnetaminda, endikne manda maklenetamini." ⁷ Wala timbi endi manda e-topmbi, minem wal ama no kwet kambot pa tilinguk endok kwet no tuambi, ama mayaingan nasi nindi Jerusalem pap sembinekali endok amasum palektok eu talenguk. ⁸ Endi kwet win Yesu kimikimlok tuanli tuaingilininda timbi, amatamdi kwet wolok koi Kwet Wekaiat winding kitingilin, win nindingit gamañgot pa kitañ. ⁹⁻¹⁰ Tapma ama biesili winding tilingilin, win profet Jelemaili indauktok enguk wolok tuop indaunguk. Endi Mesialok plon winding embi youp binguk patak,

"Israel amal minem kwandai satnin 30 walngot
ama win tuanepe e-topmumbi, minem walngan epbi,
kwet kambot tindi amalok kwet no tuaingilin,
win Wopum Anutuli molo manda nanguk wolok tuopkan tilingilin." *

Pilatoli Yesu manda plon kimpipi, kloñbat plon wili kimbektok enguk

¹¹ Timbi Yesuli ka-dikne ama Pilato endok damanan ilimbi, ka-dikneli ni-nandimbi enguk, "Juda ama endok Ama Wapmañ dik nakan ba?" Winding eumbi nimguk, "Ip elañ windingan." ¹² Gan tapma ama biesi git Juda ama biesi diwindingi manda kusei kusei ni-youkilin, wolonda Yesuli manda tambon no nim tambanem enguk. ¹³ Timbi Pilatoli nandimbi enguk, "Manda gitiik gep youpi eañ win dik nim nandilañ ba?" ¹⁴ Gan endi man gali kwambin dambi, nepek nola manda tambon no nim tambane nimguk. Winding tingukta, Pilatoli siliknemi, nandi-gitingitkne tinguk.

¹⁵ Kamaikamai gwilat nain tuop ka-dikneli winding pa tinguk: endi amatam kimin wopum nandi-sembi, ama nolok koi kitingilin en wakan it kwambin ginañ nanin pisat-semlinguk. ¹⁶ Nain wolonda ama kolan no koi gitingilat it kwambin ginañ kimilim pakuk, koi Balabas. ¹⁷ Windingi amatam asupti kimin ti-taleumbi, Pilatoli en-nandimbi enguk, "Sindi ama ninda nak pisat-samettok eañ, Balabas ba Yesu Mesia nin endi eañ?" ¹⁸ Kusei windingi endi winding enguk: amatamdi Yesu ka-galkta tilingilininda timbi, ama biesili en ka-gimbit tiningi tikembi, ka-diknelok kiinan kimilimbi, kusas yambidaklembi, winding enguk.

¹⁹ Timbi endok kusei no winding: endi ama yambi-dan kena pa tilinguk wolok pipalingimbi, tamnli manda winding kimilim endoñ loumbi enguk, "Dik ama nin kolan no nim tinguk win biu palen. Nak tim en ip lat kolan plon kañbi, nandiwam mlatak." Pilatolok tamnli winding enguk, ²⁰ gan tapma ama biesi ba Juda ama biesi diwin endi amatamda engilin, "Sindi Pilatola winding ninkalin, 'Dik Balabas kak bimbi, Yesu wawittok eukan!'" Winding embi, en-gingneumbi, wolok tuop nimgilin.

²¹ Timbi ka-dikneli amatam nombon en-nandimbi enguk, "Ama tpet endoñnan nanin nin pisalmettok eañ?" Eumbi, "Balabas" nalingilin. ²² Eumbi enguk, "Timbi Yesu Mesia nin endi nitek tinmetet?" Eumbi, gitiikkandi kimbimbi nalingilin, "Kloñbat plon lowin!" ²³ Timbi Pilatoli enguk, "Nitekta? Endi kolan nek tinguk?" Eumbi, wopumgan kimbimbi, nain asupgan winding egingilin, "Kloñbat plon lowin! Kloñbat plon lowin!"

²⁴ Winding timbimbi, Pilatoli ka-nandimguk win: en Yesu nepek no tinimlok tuop nim. Tombon amatamdi gimbit timbi, mik tinepi tingilin. Windingi Yesulok kimkim win Pilatolok yomin nim indauktok endi winding tinguk: endi Juda amalok ep winding no klembi, tukta eumbi, tuk tike bi mumbi, dausanan kii wilingi enguk, "Ama endok kimikimlok mlap wal nokok plon nim loukak, win sinlok nepek." ²⁵ Eumbi, amatam gitiik endi manji noingan kiti koli nambi nalingilin, "Kim win nindi ba kombliinnii nindok plon loukak!" ²⁶ Timbi Pilatoli amatamdok manda kimit-klembi, Balabas pisat-sembi, Yesu waipnelindok enguk. Eumbi, winding timbi taleumbi, mik amal kloñbat plon wittingindok kisinan kimikuk.

* 27:9-10: Sekeraia 11:12-13, Jeremaia 32:6-9

Mik amalɨ Yesu ni-lakalakaɨ ti-nɨmbi, kloñbat plon wɨkilɨñ

²⁷ Tɨmbi ka-dɨkñelok mik amalɨ Yesu nañgɨp pɨmbi, ka-dɨkñelok ilan ñam nɨsi kuñgɨlɨñnan wandɨñ lombi, nosii gɨtik en gɨta kɨmɨn kokilɨñ. ²⁸ Tɨñpi, Yesu enlok dasin-dasin kiundɨpi, mik amalok sauloñ gɨmɨn no dasi-mɨmbi, ²⁹ toa pisɨkñat bondɨnemi, kumbam plon dasi-mɨmbi, toña no kii dɨndɨm kandañ kɨmɨlɨmɨñgɨlɨñ. Wɨndɨñ tɨñpi, ña mɨlelem tɨmbi, ni-lakalakaɨ ti-nɨmbi eñgɨlɨñ, “We, Juda amalok ama wapma!” ³⁰ Eñpi, iwɨt endok plon suambapi, toña lom tɨkemi, walɨñgan kumbam plon nombo nombo wɨkilɨñ. ³¹ Nepek kusei kusei wɨndɨñ tɨñmɨ-talembi, mik amalok sauloñ kiundɨpi, enloñ dasindasin nombo dasi-mɨm pɨumbi, kloñbat plon wɨtnepi nañgɨp pɨ ñañgɨlɨñ.

³² Pɨ ñañpi, telak plon ama no Sailini nanin koi Simon ña tɨmbi indañgɨlɨñ. Tɨmbi indambi, en ni-gɨñgɨneum Yesulok kloñbat bembɨmbi ñañgɨlɨñ. Nɨmbi, ³³ kwet no koi Golgata wandɨñ ña tomgɨlɨñ. (Kot walan ñɨndɨñ, ‘Kumba Kwandat Kwet’.) ³⁴ Ña tombi, wain tuk gɨta gwasap kɨmbɨñ wakɨt ep kiukiulɨn wɨn tɨke mɨum na-nandɨmbi, kunjitam biñguk. ³⁵ Tɨmbi kloñbat plon wɨlɨ taleumbi, dasindasin tɨkenepi satu sañala kopi, dasindasin danbi epgɨlɨñ. ³⁶ Wɨndɨñ tɨmbi, pipapi ka-dɨkñe-pakɨlɨñ. ³⁷ Tɨmbi kumbam mindin plon kusei neta wɨkilɨñ wolok manda ñɨndɨñ youp kɨmɨkilɨñ, “Ñɨn Yesu, Juda amalok Ama Wapmañji.” ³⁸ Tɨmbi ama piñpiñen tɨpet en gɨta yakan yandɨpbi, no tombon no tombon ep mambɨ ikɨmɨk.

³⁹ Tɨmbi ama wandɨñ ñañambɨt tɨñgɨlɨñ endɨ Yesula kumbanjɨ dɨñguneñpi ni-suambapi ⁴⁰ nɨñgɨlɨñ, “Nɨtekta? Dɨk tapma it wiapi, nain tɨpet gɨt no wolok gɨnañnangan tɨmbi kaitauktok eñguñ wɨn. Nɨtek tɨmbi dɨtnalok piñgɨpka nɨm tɨke-kɨmɨtañ? Dɨk Anutulok Nɨñañ sɨnɨkta, kloñbat plon nanin pi!”

⁴¹ Tɨmbi tapma ama biesɨ wakɨt endɨkñe nandɨ-tale ama ba Juda ama biesɨ dɨwɨn endɨ bo wɨndɨñgot ni-kolakola embi eñgɨlɨñ, ⁴² “Ama dɨwɨsɨ ikan ep kɨmɨkuk, gan enlok pɨñgɨu tɨke-kɨmɨlektok tuop nɨm. En Israel ama nɨndok ama wapmañ sɨnɨkta, kloñbat plon nanin pɨwɨn! Pɨwɨmek, endɨ Mesia dɨmbɨndok een ip wakan wɨn nandɨ-kɨlɨkti tɨñmɨnetamɨñ. ⁴³ Endɨ Anutulok plon panjañganemi, endok Nɨñañ sɨnɨk wɨndɨñ elak. Tɨkap wɨndɨñda, papa kana: Anutuli tɨke-kɨmɨlektok nandɨlak ba nɨm.” ⁴⁴ Ama piñdasɨ tɨpet Yesu gɨt yandɨpgɨlɨñ endɨ bo wɨndɨñgot nɨmbɨ kolañgɨmɨk.

Yesu kɨmɨñguk

⁴⁵ Kwet nain boñgɨp tɨmbɨmbi, kwet tuop kɨlɨm indañguk. Inda-palɨmbi ñakap, 3 kilok tɨñguk. ⁴⁶ Wolongan Yesulɨ wopungan kɨtɨmbi eñguk, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Wɨn ñɨndɨñ, “Anutuna, Anutuna, nekta nambilañ?” ⁴⁷ Tɨmbi wandɨñ pakɨlɨñ endoñnan nanin dɨwɨndɨ manda wɨn nandɨmbi eñgɨlɨñ, “Endɨ plofet Elia kɨtɨñmɨlak.” ⁴⁸ Wolongan mik ama nolɨ woñep ñambi, nepek busukñanen walɨ tuk kɨndem tiañewɨk no tɨke dɨmbi, wain tuk kɨmbɨñ gɨnañ wɨsɨmbi, komba bem kusip plon topbi, Yesulɨ nanalok mɨñguk. ⁴⁹ Gan dɨwɨsɨlɨ eñgɨlɨñ, “Biukɨn, Elialɨ tɨke-kɨmɨlepi bɨutak bek, wɨn kañmek.” ⁵⁰ Tɨmbi Yesulɨ nombo wopungan kɨtɨmbi, engan kɨmɨt nandum, woñ poñaambi kɨmɨñguk.

⁵¹ Wolongan nepek ñɨndɨñ indañguk: tapma ilan sandum masipmasip wopum tɨñgɨlɨñ wɨn boñgɨpgan tawam blañganemi, gwat nanin pɨ lap taleñguk, tɨmbi kwet mɨnjat mɨnjat tɨmbɨmbi, kawat jɨñgɨm dɨwɨn tawa pɨñgɨlɨñ. ⁵² Tɨmbi sumlok yama pɨsalɨmbi, Anutulok gɨñgɨt damañgan kɨm-taleñgɨlɨñ asuptɨ mɨlapi, ⁵³ sumjɨ biñgɨlɨñ. Bimbi, Yesulɨ kɨmnan nanin mɨlalɨmbi, wolonda endɨ Anutulok it kwet dɨndɨm engano, wɨn Jelusalem, wandɨñ lombi, amatam asuptoñ inda-semgɨlɨñ.

⁵⁴ Mik amalok telak dama gɨt amañii Yesu ka-dɨkñe-pakɨlɨñ endɨ mɨnjamɨnjat ba nepek kusei kusei indañguk wɨn kañgɨlɨñ endɨ kolan mɨsɨmbi eñgɨlɨñ, “Biañganak. Nɨne Anutulok Nɨñañ sɨnɨk.”

⁵⁵ Yesulɨ Galili distrik nanin Jelusalem biñguknan tam asuptɨ en gɨta yakan bɨmbi, tɨmbi plata pa ti-ta-kuñgɨlɨñ. Yesu wɨlɨ kɨmguk sandap wolondañgan endɨ bo Golgata bɨ pakɨlɨñ, gan endɨ mayañgan ipi, dei posnemi kañgɨlɨñ. ⁵⁶ Wɨn endoñ nanin no koi Malia Makdala nanin. Tɨmbi Malia no, Jekop gɨt Josep endok menjet. Tɨm no wɨn Sebedilok nɨñañiit endok menjet.

Yesu kɨndikɨlɨñ

⁵⁷ Ama mɨnemmat no Alimatia nanin endɨ bo Yesulok gwañgwa no, koi Josep. Maim pɨup tɨmbɨmbi, ⁵⁸ endɨ Pilatoloñ ñambi, Yesulok dalandaña eñguk. Eumbi, Pilatolɨ nandɨñmɨmbi, tɨke mɨnelɨndok enguk. Eumbi, wolok tuop mɨumbi tɨkeñguk. ⁵⁹ Tɨkemi, sandum satnin bamblum nɨmnat walɨ tɨmɨpi, ⁶⁰ tɨke ñambi, enlok sum gɨnañnan kɨmɨkuk.

* **27:28:** Ama wapmañ endɨ bo sauloñ gɨmɨn dasiañgɨlɨñ, wala tɨmbi mik amalɨ Yesu en ama wapmañ sɨnɨk wolok walan juluñañgan tɨnelɨndok mik amalok sauloñ gɨmɨn dasi-mɨñgɨlɨñ. ✧ **27:46:** Kap 22:1

Sum wɪn komblin sɪnɪk, kawat gɪnaɪ wɪn Josep enlok kulup bimbɪn. Joseptɪ Yesulok dalandan wolok kɪmɪpi, kawat wopum no munjulɪm bɪ yama masipmɪnguk. Wɪndɪn tɪ-talembi, walinin pɪ nɪnguk. ⁶¹ Joseptɪ dalandan sumnan kɪmɪlɪnɪlɪmbi, Malia Makdala nanin en gɪta Malia no endɪ sum dat kandaɪ pipapi ka-tuakɪmɪk.

⁶² Kwet salaum Sabat patnandɪ nain tɪmbɪmbi, tapma ama biesɪ gɪt Falisi ama endɪ yakan Pilatoloɪ nɪm ⁶³ nɪmbi, Yesulok plon nɪndɪn eɪngɪlɪn, "Ama wopum, nɪndɪ ama julunjuɪndok walɪ gama kaik kuɪpi, manda no eɪnguk wɪn nandɪna sɪwɪtak. Endɪ nɪndɪn eɪnguk, 'Nain tɪpet gɪt no nɪaumeɪ, kɪmnan nanin mɪlaletat.' ⁶⁴ Wala tɪmbi dɪk eumbi, sum wɪn ka-dɪkɪnɪ-kɪlɪn e-palɪmbi, nain tɪpet gɪt no wɪn taleukak. Nɪm kaɪbi, gwaɪngwaɪnɪlɪ nɪ dalandan kumbu tɪm tɪke nɪmbi, amatamda juluɪngan nɪndɪn enɪnelɪn a, 'Yesu en ip kɪmnan nanin mɪlakuk.' Wɪndɪn enelɪnda, juluɪntɪ manda komblin walɪ Yesulɪ juluɪntɪ manda eɪnguk wɪn maklewɪk." ⁶⁵ Eumbi, Pilatolɪ nandɪ-semɪbɪ enguk, "Kɪndem a. Sɪndɪ mik ama dɪwɪn epmbi, sumnan yanaɪngɪp nɪaum, sum masip kwambɪn danelɪndok nɪtek tɪnep nandaɪ wolok tuop tɪnekalɪn." ⁶⁶ Wɪndɪn eumbi, sumnan nɪam, sum masip kwambɪn danelɪndok kawattɪ sum dai masipmɪnguk wolok plon nɪsɪlok kɪmɪsip no kɪmɪpi, ka-dɪkɪnɪ nelɪndok mik ama wandɪn yambium pakɪlɪn.

28

Yesulɪ kɪmnan nanin mɪlakuk

¹ Sabat patnandɪ nain taleumbi, kena nain kusei kɪmɪkɪmɪlɪnan kwet salawa salawa tɪmbɪmbi, Malia Makdala nanin gɪt Malia nolɪ endɪ Yesulok sum kandepi nɪngɪmɪk. ² Tɪmbi platik sɪnɪk kwet mɪnjamɪnjat wopum sɪnɪk mɪnjalɪmbi, wolonda Wopumdok aɪlelo nolɪ kunum gɪnaɪ nanin pɪmbɪ, kawat sum masipmɪnguk wɪn manjaneum nɪaumbi, kawat wolok plon pipakuk. ³ Endok walan wɪn pɪsapɪsat walalan wandin, tɪmbi dasindasin wɪn satnin sɪnɪk. ⁴ Tɪmbi ama sum ka-dɪkɪnɪ-pakɪlɪn endɪ en kaɪbi, kolan mɪsɪngɪlɪnda tɪmbi kɪsɪ kesɪsɪ blaɪblaɪ tɪmbɪmbi, amalɪ kɪmaɪ wandin kwelan pɪ pakɪlɪn.

⁵ Tɪmbi aɪnelolɪ tam tɪpetta enguk, "Nɪm mɪsɪndemɪk. Nak nandɪlet sɪtɪ Yesu kloɪbat plon wɪkɪlɪn en kandepi bamɪk. ⁶ Gan endɪ nɪ nɪm patak. Endɪ damaɪngan manda sanguk wolok tuop Anutulɪ tɪmbɪ mɪlalak. Kwel kɪnjangot nɪ bɪ kawɪt. ⁷ Tɪmbi sɪtɪ plapkan nɪmbi, gwaɪngwaɪnɪla nɪndɪn enbɪt, 'Endɪ kɪmnan nanin ikan mɪlalak, man nɪndɪngɪt dama Galili kwelan nɪaumbi, sɪndɪ wandɪn nɪ kanekalɪn.' Manda ip wakan sanlet." ⁸ Wɪndɪn eumbi, endɪ mɪsɪngɪmɪk, gan sɪlsɪlɪ wopumdɪ gɪnaɪjet gɪnaɪ tokɪneumbi, platikan sum bimbɪ, gɪngɪt manda gwaɪngwaɪnɪla endepi woɪep nɪngɪmɪk. ⁹ Nɪnɪlɪmbi, platik sɪnɪk Yesulɪ ep tɪmbɪ indam we semumbi, endɪ endoɪ kesɪnan nɪ mɪlelem tɪmbi, tɪke-kaɪpi nɪ-wowoɪe tɪngɪmɪk. ¹⁰ Tɪmbi Yesulɪ enguk, "Nɪm mɪsɪndemɪk, nɪ notnai Galili nɪanelɪndok enbɪmbi, wandɪn nɪam nambɪnekalɪn."

¹¹ Tam tɪpet endɪ gwaɪngwaɪnɪloɪ nɪnɪlɪmbi, mik ama sum ka-dɪkɪnɪngɪlɪn endoɪnan nanin dɪwɪndɪ it kwelan undane nɪmbi, nepek gɪtɪk sumnan indaɪnguk wolok kasat wɪn tapma ama biesɪla tɪ-semgɪlɪn. ¹² Tɪmbi tapma ama biesɪlɪ Juda ama biesɪ dɪwɪn en gɪta kɪmɪn tɪmbi, nɪndɪn tɪnelɪndok e-topɪ, wolok tuop tɪngɪlɪn: endɪ mɪnem asupgan mik amala embi ¹³ engɪlɪn, "Sɪndɪ amatamda nɪndɪn enɪnekalɪn, 'Nɪndɪ dou-patnambi, gwaɪngwaɪnɪlɪ tɪm bɪmbi, dalandan kumbu tɪkembɪ nɪalɪn.' Wɪndɪn enekalɪn. ¹⁴ Tɪkap manda wɪn Pilatolok pawan gɪnaɪ pɪukta, nɪndɪ mek nɪam kambɪ, nepek nɪn tɪ-dɪndɪm enambi, mɪlap no nɪm inda-samekak." * ¹⁵ Eumbi, mik amalɪ mɪnem wopum wɪn ep nɪmbi, ama biesɪlɪ manda eɪngɪlɪn wolok tuop tɪngɪlɪn. Tɪmbi manda walɪ Juda amatamdok boɪngɪpsɪnan eu sapakɪnɪ-tɪke-bɪnguk.

Yesulɪ gwaɪngwaɪnɪloɪ inda-semɪbɪ, kena tɪnelɪndok enguk

¹⁶ Tɪmbi Yesulok gwaɪngwaɪnɪlɪ 11 endɪ Galili distrik nɪmbi, damaɪngan endɪ molo manda no enguk kwet jaɪngɪn wolok loɪngɪlɪn. ¹⁷ Loumbi, Yesulɪ wandɪngan inda-semum kaɪbi mɪlelem tɪnɪngɪlɪn. Gan dɪwɪsɪlɪ "Yesu en kamɪn ba?" embi, gɪnaɪ tɪpet tɪngɪlɪn. ¹⁸ Tɪmbi Yesulɪ gwaɪngwaɪnɪloɪ nɪsɪngan nɪmbi enguk, "Bep Anutulɪ kunum kwet yambɪ-dɪkɪnɪttok gembɪ gɪtɪk wɪn naka nam-taleɪnguk. ¹⁹ Wala tɪmbi sɪndɪ kwet tuop nɪmbi, amatam gɪtɪk nokok gwaɪngwanɪ ep tɪmbɪ indanekalɪn, wɪn Bep, Nɪnɪn gɪt Dɪndɪm Woɪ endok kosɪ plon yatnaɪ tuk i-semɪbɪ, ²⁰ endɪkɪnɪ manda san-daut tɪ-sam-kuɪngut wɪn gɪtɪk enɪ-daut tɪ-semumbi taɪgone-talenekalɪn. Nandaɪ: nak nain tuop sɪn gɪta ku-ta-nɪawambi, kwettok nain taleukak wolok tuop."

* 28:14: Mik ama kena tɪnɪpi douaɪngɪlɪn wɪn yandɪpmɪ kɪmyaɪngɪlɪn.

Gĩngit manda kɨndem Malekoli youkuk Mesiali indañguk

*Yoaneli Mesialok * telak ti-dɨndɨm e kena tiñguk*

¹ Yesu endi Mesia, Yambattok nĩñañ. Gĩngit manda kɨndem endok plon ñɨndɨñ kusei kɨmɨtak.

² Manda no Yambatti Mesiala nĩnguk wɨn plofet Aisaiali ñɨndɨñ youp biñguk patak, “Nandɨlañ! Nak tiplaplatna no kɨmɨlam ñambi, dɨkok telak dama tɨmbi, telak ti-dɨndɨm e-gamekak.

³ Ama no kwet ama nɨmnatnan ñɨndɨñ kiti-koli ñalak,

‘Wopumdok telak ti-dɨndɨm ti-ñmɨt!

Telak kelam ti-dɨndɨm ti-ñmnekalɨñ!’ ”

⁴ Tɨmbi manda wolok tuop ama no miti tuk i-sem-i-sem tiñguk, koi Yoane, endi kwet ama nɨmnatnan ña-indañguk. Indambi, ñɨndɨñ eu pɨumbi eni-ta-kuñguk, “Sɨndi gɨnanji tambanemi, kuñgu kolan bi-talembi, miti tuk inekaliñ. Wolondamek Yambatti yomji bi-samekak.” ⁵ Tɨmbi amatam Judia kwelan ba Jerusalem it kwelan pakɨliñ endi gɨtikandi isi kwesi bimbibi, Yoaneloñ ña indambi, yomji e-jamilaumbi, Joldan tuk gɨnañ miti tuk i-sem-ta-kuñguk.

⁶ Yoanelok dasindasin wɨn plofet amalok dasindasinji wandiñ, wɨn kamel domdi tɨndɨn, tɨmbi endi boñgɨunan bɨt gwɨlapti tem kulɨnguk. Nanañ tuk wɨn gotak gɨt bupit mɨnjɨp tuk koñgom kli gɨnañ nanin na-kulɨnguk. ⁷ Tɨmbi endi ñɨndɨñ eu pɨumbi, amatam eni-ta-kuñguk, “Ama no nokok siñgina kandañ indaup tɨlak endi nak nomɨk nɨm, endi ama loloñ sɨnk. Ama pɨmbɨñen, nak kambak ñandɨn ñali nepek no tuop nɨm ti-ñmet. ⁸ Nak tuk silaningot i-sam-ta-kulet, gan endi Dɨndɨm Yalli i-samekak.”

Yesu en Mesia inda-dakleñguk

⁹ Yoaneli kena kusei kɨmɨliñɨlɨmbi, Yesuli Nasalet it kwet Galili provins gɨnañ pakuk. Pakapi, il kusei bimbibi, Joldan tuknan ña-tombɨmbi, Yoaneli tuk i-ñmɨñguk. ¹⁰ Tuk i-ñm-taleumbi, Yesuli tuk pawañ loñpi dei loumbi kañguk wɨn: kunum pɨsalɨmbi, Dɨndɨm Yalli monɨk koi mambaip wandiñ walɨ endok plon pɨnguk. ¹¹ Pɨñɨlɨmbi, kunum gɨnañ nanin manda no ñɨndɨñ kiti-pɨnguk, “Dɨk nĩñaña noñgan sɨnk. Nak gambɨ-galk tamba, nandi-koñgom ti-gamlet.”

¹² Tɨmbi wolondañgan Dɨndɨm Yalli Yesu kwet silaninnan ni-mulɨmbi ñañguk. ¹³ Kwet wandiñ ama nɨmnat, gaut moyendiñgot kuñgɨliñ. Yesuli wandiñ ñambi, tim sandap 40 pakuk. Paliñɨlɨmbi, Satañdi endoñ bɨmbi, tue-kañbi ti-ñm-ta-ku wɨt nɨm kañbi bim ñañguk. Tɨmbi añelolɨ bɨmbi, Yesu tɨmbi platañgɨliñ.

¹⁴ Yoane it kwambɨñ gɨnañ kɨmɨkɨliñ wolok siñgi kandañ Yesuli Galili kwelan undane-ñambi, Yambattok gĩngit manda kɨndem eu pɨumbi, ¹⁵ ñɨndɨñ eni-ta-ñañguk, “Yambatti nain wopum amatamɨi yambɨ-dɨkɨneuktok kɨmɨkuk. Nain wɨn ip indalak, wala tɨmbi sɨndi gɨnanji tambanemi, kuñgu kolan bimbibi, gĩngit manda kɨndem ñɨn nandi-kwambɨñ danekaliñ!”

Yesuli gembɨn Juda amatam daut semguk

Yesuli gwañgwañii tɨpet tɨpet kiti-semguk

¹⁶ Tɨmbi Yesuli Galili tuk guañ baliliñ ñañpi, Simon gɨt kwayañ Andlu yambɨnguk: endi tuk guañ gɨnañ ipi, pis lɨk molom molom kop tiañe tɨngɨmɨk. Pis epep kena wɨn endok mɨnɨmet kena wakan. ¹⁷ Yesuli yambɨmbi kiti-sembi eñguk, “Sɨti bɨwɨt!” embi enguk, “Sɨti pis epep kena ti-ta-bamɨk. Kena wɨn bimbibi bɨm, nak nep kle-kuumek, nak sep tɨmba pañgɨtaumbi, Yambattok amatam epep kena ti-kundekamɨk.” ¹⁸ Enbɨmbi, platik sɨnk pis ba pɨlɨk bimbibi, wolongan kusei kɨmɨpi, Yesu kle-ñañgɨmɨk.

¹⁹ Tɨmbi Yesuli kambak jɨlop ñañpi, dakwaya tɨpet, Sebedilok nĩñañiti Yakobo gɨt Yoane, yambɨnguk: endi nosiit gɨta kɨkeñ plon papi, pis lɨk wopumji ti-dɨndɨm e kena tɨngɨmɨk. ²⁰ Yesuli yambɨmbi, wolongan en kle-kundemɨktok kiti-semumbi, beset Sebedi gɨt kena gwañgwañii kɨkeñ plon yambimbibi, Yesu kle-ñañgɨmɨk.

Yesuli yal kolan no kle-kokuk

²¹ Tɨmbi Yesuli gwañgwañii gɨt Kapaneam it kwelan ña-kuñguk. Tɨmbi Sabat patnandi nain indaumbi, it kiyau gɨnañ lombi, kusei kɨmɨpi, amatamda eni-daut ti-sembi, nanandi

* 1:: Damañgan Yambatti Isael amatam ñɨndɨñ eni-kwambɨñ dañguk: endi ama no amatamɨi ep mektok ni-mulekak. Juda amalɨ ama wolok koi Mesia kiti-ñmbi, endok indainda nain mandɨ-ta-kuñgɨliñ.

emguk. ²² Endi endikñe manda nandi-tale amalɛ eni-daut ti-semmañgɛlɛn wɛndɛn nɛm tɛnguk. Endi ama kosi gɛngɛlat nomɛk manda gembɛnat sɛnɛk eñguk, wala tɛmbi amatam mandan nandɛngɛlɛn endi nandɛ-sɛlɛkñe-tɛngɛlɛn.

²³ Tɛmbi ama no yal kolannat it kiyau gɛnan pakuk ²⁴ endi Yesula kɛti-nɛmbi eñguk, “Yesu Nasalet nanin, dɛk nekta nɛndok kandañ bɛn? Dɛk nɛp tɛmbɛ kolaneñdok bɛn ba? Nak dɛk nandɛ-gamlet: dɛk ama dɛndɛm Yambattoñ nanin.” ²⁵ Wɛndɛn eumbi, Yesulɛ yal kolan nɛ-nɛombɛmbi nɛnguk, “Mañga galɛmbi, ama nɛn kañbɛmbi poñau!” ²⁶ Nɛmbɛmbi, yal kolandi ama minjamɛnjat tɛnɛpi, kwawa wopungan tɛmbi, amalok gɛnañ nanin ka-mɛsɛm poñauñguk. ²⁷ Wɛndɛn tɛmbɛmbi, amatam gɛtikɛ ka-sɛlɛkñembi mɛsɛnɛpi, nɛsɛngan nɛndɛn e-nandɛ-tɛngɛlɛn, “Nepek nek nɛandin indalak? Nandɛnandɛ nɛn gɛtikɛn ba gembɛnat bien! Endi yal kolan wakɛt manda kwambɛm enbɛmbi, mandan nandɛmbi tañgoneañ.” ²⁸ Tɛmbi Yesulok koi gɛngɛt platik sɛnɛk Galili kwet tuop eu satañguk.

Yesulɛ amatam asup ep tɛmbɛ kindem daumbi, Galili kwelan gɛngɛt manda enguk

²⁹ Tɛmbi Yesu gɛt gwañgwañii endi it kiyau bɛmbi, pawañ pi-nɛngɛlɛn. Pi-nɛaumbi, wolongan Simon gɛt Andlu endi Yesu, Yakobo gɛt Yoane yanañgɛlɛm nɛmbi, isetnan loñgɛlɛn. ³⁰ Lo-tombɛmbi Yesu nɛngɛlɛn, “Simon yapman tam jɛmbat piñgɛu kunduwat sɛnɛk walɛ tɛkeumbi dou-patak.” Wɛndɛn nɛmbɛmbi, ³¹ endoñ nɛnguk. Nɛmbi, kii plon tɛkem tɛmbɛm mɛlalɛmbi, jɛmbalɛ wolongan taleumbi, nana tuk emguk.

³² Tɛmbi maim daut pi-sembumbi, patnandɛ nain taleumbi, amatam jɛmbasɛt gɛt ama yal kolanjɛt gɛtikɛ Yesuloñ yousɛyousɛngan yanañgɛpi bɛngɛlɛn. ³³ Tɛmbi Kapaneam nasɛ gɛtikɛkandɛ it yamanan kɛmɛn tɛngɛlɛn. ³⁴ Tɛmbi Yesulɛ amatam jɛmbat kusei kuseilɛ ep mɛnguk asupgan ep tɛmbɛ kindem daumbi, yal kolan wakɛt kle-kot-semguk. Wɛndɛn tɛmbɛmbi, yal endi en nin wɛn nandɛ-dakle-nɛmumbi, manda nɛm enelɛñdok e-kɛmɛsip tɛ-semguk.

³⁵ Tɛmbi Yesulɛ kɛlɛm mulum gɛnañ mɛlapi, kwet ama nɛmnatnan pi-nɛmbi, wandɛn nɛmolo tɛnguk. ³⁶ Nɛmolo tɛ-palɛmbi, Simon gɛta nolilɛ mɛlapi, Yesu lonjɛmbi, lonjɛ-ta-nakap ³⁷ tɛmbɛ indaumbi nɛngɛlɛn, “Kapaneam amatam gɛtikɛt gambɛne eñpi gep lonjɛañ!” ³⁸ Nɛmbɛmbi enguk, “Nandɛlet. Gan nak gɛngɛt manda kindem ewa pɛuptok sɛnɛk indañgut, wala tɛmbi it kwet dɛwɛn nɛsɛngan pakañ wandɛn nɛna.” ³⁹ Wɛndɛn embi, Galili kwet tuop kuñpi, it kiyausɛ gɛnañ gɛngɛt manda enɛnɛ kena tɛnɛpi, yal kolan wakɛt ep kle-kot-tɛ-sem-ta-kuñguk.

Yesulɛ ama wanda kwambɛñnat no tɛmbɛ kindem dañguk

⁴⁰ Tɛmbi ama no wanda kwambɛñnat endi Yesuloñ bɛmbi kakukule-eñpi, mɛlelem tɛ-nɛmbi, kumbam dɛngunembi nɛnguk, “Tɛkap dɛk nep tɛmbɛ kindem dawɛtok nandɛlañda, dɛk tuop.” ⁴¹ Eumbi, Yesulɛ enda blan wopum tɛ-nɛmbi, kii kosuap tɛkeñpi nɛnguk, “Nak nandɛ-gamlet, dɛk nombo kindem da!” ⁴² Nɛmbɛmbi, platik sɛnɛk wandan kwambɛñ palɛmbi, kindem dañguk.

⁴³⁻⁴⁴ Tɛmbi Yesulɛ nɛ-kɛmɛsip kwambɛñ tɛ-nɛmbi nɛnguk, “Nandɛlañ. Dɛk nimbek nola nepek inda-gamɛk wolok kasat joñgo nɛm enbekañ. Nɛm sɛnɛk. Dɛk nɛmbi, piñgɛpka tapma ama daulɛmumbi, kindem dañ wɛn gambɛ-nandukak. Tɛmbi Moselɛ endikñe manda eñguk wolok tuop dɛk tapma tɛmbɛmbi, amatam gɛtikɛt jɛmbatka talelak wɛn gambɛ-nandɛnekalɛn.” Yesulɛ manda wɛndɛn embi, dɛndɛngan nɛ-mulɛmbi ⁴⁵ nɛnguk. Gan endi kusei kɛmɛpi, kundit nek endok plon inda-nɛmɛnguk wolok kasat amatamda tɛ-sem-ta-kuñpi eu satañguk. Wɛndɛnda tɛmbi Yesulɛ it kwelan indañgan nɛnɛla nandum mɛlataumbi, kwet ama nɛmnatnan nɛ-pakuk. Nɛ-palɛnɛlɛmbi, amatam kwet tuop endoñ bi-teleñgɛlɛn.

2

Yesulɛ yom bimbilok gembɛ palmilak

¹ Sandap dɛwɛn taleumbi, Yesulɛ bɛndambo Kapaneam it kwelan nɛa-tomguk. Tɛmbi amatam dɛwɛndɛ “Endi bɛk, ilan patak” eu sataumbi, ² amatam asupgandɛ endoñ bɛngɛlɛn. Bɛmbi, it gɛnañ lo-pilɛ tokñeumbi, yamanan wakɛt pipap masip mɛmumbi, gɛngɛt manda enguk. ³ Gɛngɛt eñɛlɛmbi, ama dɛwɛn nolɛ endoñ bɛngɛlɛn, endoñnan nanin ama tɛpet gɛt tɛpet endi nosɛ no kii kesi dalandan tañgo plon bembɛ bɛngɛlɛn. ⁴ Bɛmbi, Yesulok kuañ kuseinan kɛmɛnelɛñdok ama kɛmɛn gɛnañ nɛm wɛt nɛm kañbi, it pendɛm bat plon loñgɛlɛn. Lombi, Yesulok kumbamnan kandañ pendɛm gɛnañ tɛmbi tombɛmbi, ama kii kesi dalandandok tañgo plon toalɛ topbi, it pendɛm plon nanin kɛmɛlɛm piñguk. ⁵ Wɛndɛn tɛmbɛmbi, Yesulɛ nanandɛ kɛlɛktɛnjɛlok kusei ka-nandɛ-tombi, ama kii kesi dalandanla nɛmbi eñguk, “Notna, yomga bi-gamlet.”

6 Tĩmbi endĩkĩne manda nandĩ-tale ama dĩwĩn wĩñgan pipakĩlĩn endĩ gĩnanjĩ gĩnañ ñĩndĩn kĩmĩt-nandĩñgĩlĩn, 7 “Nekta ama sĩlanin ñala ‘Yomga bi-gamlet’ embi, Yambat nĩ-tĩke-pĩ-yalĩlak? Yom bimbilok gembĩ wĩn Yambattoñgot palĩmlak.” 8 Wĩndĩn kĩmĩt-nandĩñĩmbi, Yesulĩ wĩ ipkan gĩnañĩ yambĩ-nandĩ-daklembi enguk, “Gĩnanjĩlĩ neta wĩndĩn nandĩ-kunakunaeañ?” 9 Tĩkap nak ama ñala ‘Mĩlapi, ipatka tĩkembĩ ñau!’ nĩmbambi, kĩndem dawĩkta, nak ‘Yom bi-gamlet’ nĩt wala wĩndĩngot kĩndem indaĩmek. 10 Wĩndĩnda kwelan ñolok yom bimbilok gembĩ wĩn Ama Sĩsĩnĩktoñ palmĩlak wĩn daut samettok 11 nak ama kii kesi dalandan ñala ñĩndĩn nĩlet, ‘Mĩlapi, ipatka tĩkembĩ, ikanan ñau!’” 12 Yesulĩ wĩndĩn nĩmbĩmbi, ama walĩ mĩlapi, wolongan ipal tĩkembĩ, amatam dausnangan poñañguk. Tĩmbi amatam gĩtĩktĩ ka-gĩtĩp gĩtĩp tĩmbi, Yambat nĩ-kĩndem dambi eñgĩlĩn, “Nepek ñandin damañgan no nĩm kañgĩmĩn.”

Yesulok nanandĩnli amalok nanandĩnjĩ maklelak

13 Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo tuk guañ balĩlĩninan pĩ-ñañguk. Ñaumbi, amatam kĩmĩn wopumgandĩ endoñ bĩmbi enĩ-daut tĩ-semguk. 14 Tĩmbi walinin yousĩm ñañĩpi, Alifaialok nĩñañ Livailĩ takis epep ilan pipalĩmbi kañbi nĩnguk, “Bĩm nep kle-ku!” Nĩmbĩmbi, kenan bimbĩ mĩlapi, kusei kĩmĩpi kle-ñañguk.

15 Tĩmbi Livailĩ Yesu nĩ-tiañeum ilan loubi, nana towĩnguk. Tĩmbi takis epep ama gĩta ama endĩkĩne manda nĩm kĩmĩt-kle-kĩlĩn eañ (ama wandisĩ asupgandĩ Yesu kleñgĩlĩn) endĩ bo Yesu gĩt gwañgwañĩ en gĩta lombi, nana yakan nañgĩlĩn. 16 Tĩmbi Falisĩ ama endok boñgĩpsĩnan nanin endĩkĩne manda nandĩ-tale ama dĩwĩn endĩ Yesu en gĩta pipapi, nana nambĩmbi kañbi, nandu mĩlataumbi, gwañgwañĩila enbi eñgĩlĩn, “En neta takis epep ama ba ama endĩkĩne manda nĩm kĩmĩt-kle-kĩlĩn eañ en gĩta papi, nana nalak?” 17 Eumbi, Yesulĩ manda wĩn nandĩmbi, ñĩndĩn enbi eñguk, “Kĩndemsĩ endĩ gwasap amaloñ sĺlakan nĩm ñañ. Wĩn jĩmbasĩat endĩngot gwasap amaloñ ñañ. Wĩndĩngangot nak ama dĩndĩm enda nĩm bĩngut. Nĩm a. Nak ama yomsĩat enĩ-tiañeupi bĩngut.”

Yesulok nanandĩnli sosĩlok nanandĩnjĩ maklelak

18 Tĩmbi nain nola Yoane tuk i-sem-i-sem kena tĩnguk endok gwañgwañĩ gĩt Falisĩ ama endĩ sosĩlok telak kleñĩpi, nana gĩtĩk kĩmĩsip tĩngĩlĩn. Tĩñĩlĩmbi, ama dĩwĩn endĩ Yesuloñ bĩmbi nĩ-kañbi eñgĩlĩn, “Yoanelok gwañgwañĩ ba Falisĩ ama endok gwañgwanjĩ endĩ nana kĩmĩsip tĩmbĩmbi, neta dĩkok gwañgwañgailĩ wĩndĩn nĩm tañ?” 19 Nĩ-nandumbi, Yesulĩ enlok ba gwañgwañĩllok plon ñĩndĩn embi enguk, “Tĩkap ama nolĩ tam tĩmbektok nana sina wopum tĩmbĩmbi, nolii kĩtĩ-semum bĩngĩlĩn endĩ kĩndem nana kĩmĩsip tĩnelĩn ba? Nĩm a. Ama walĩ nolii gĩta palĩñĩlĩmbi, nana kĩmĩsip kĩndem nĩm tĩnelĩn. 20 Gan nain wĩn indaumbi, ama enĩ-tiañeñguk en nolilok boñgĩpsĩnan nanin yapma tĩke-ñauumbi, wolondamek nolilĩ nana kĩmĩsip tĩnekalĩn.”

21 Yesulĩ wĩndĩn embi, sosĩloñ telak gĩt enloñ telak wolok eyout manda tĩpet embi, ñĩndĩn enguk, “Nĩmbek nolĩ dasindasi damanin dĩkĩndĩkĩnen plon sandum kusip komblin nĩm kĩmĩt takapoli youlek. Wĩndĩn tĩmbekta, kaik walĩ damanin tiañeumbi blañganeumbi, gĩnañ wopumgan sĩnĩk indauk. 22 Tĩmbi bo wain tul komblin wain gwĩlap kawai gĩnañ nĩm wĩlĩ gĩlowĩk. Wĩndĩn tĩmbekta, tullĩ bendĩ-wopum dambi, gwĩlap tĩmbi tawaumbi, tul gĩta gwĩlap kolandemĩk. Wala tĩmbi wain tul komblin wĩn gwĩlap komblin gĩnañ wĩlĩ gĩlolok.”

Yesulok nanandĩnli Moselok endĩkĩne manda maklelak

23 Tĩmbi Sabat patnandĩ nain nola Yesulĩ plaua kena boñgĩp dĩkĩne-ñauipi ñaumbi, gwañgwañĩlĩ en kle-ñañgĩlĩn. Ñañĩpi, kusei kĩmĩpi, plaua mĩnjĩp met-nañgĩlĩn. 24 Tĩmbi Falisĩ amalĩ yambĩmbi, Yesu nĩmbi eñgĩlĩn, “Wĩ ka! Neta endĩ kĩmĩsip manda maklembi, patnandĩ nainda kena tañ?” 25-26 Eumbi tambane-enguk, “Nain wolonda Abiatalĩ tapma amalok telak damanjĩ palĩñĩlĩmbi, Devitĩ gĩt amañĩ nananjĩla gawat tĩ-palĩmbi, Devitĩ nĩtek tĩnguk? Sĩndĩ kasat wĩn nĩm pinat-nandĩñgĩlĩn bek? Devitĩ endĩ Yambattok it gĩnañ lombi, plaua Yambatta mĩmĩn mepi nañguk. Plaua wĩn tapma amalĩngot nanalok, gan Devitĩ kĩmĩsip manda maklembi, plaua nañbi, nolilila bo mep emumbi nañgĩlĩn.”

27 Yesulĩ wĩndĩn embi enĩ-daklembi eñguk, “Yambattĩ ama Sabatta tĩmbi nĩm tĩmbi indañguk. Nĩm sĩnĩk. Endĩ Sabat patnandĩ nain wĩn amatam ep tĩmbi pañgĩtanelĩndok kĩmĩkuk. 28 Wala tĩmbi nak, Ama Sĩsĩnĩktĩ, amatamdĩ Sabat patnandĩ nainda nek nek kĩndem tĩndĩlok ewa talelak.”

3

1 Tĩmbi Sabat patnandĩ nain nola Yesulĩ bĩndambo it kiyau gĩnañ loubi, ama kii dalandan nolĩ wolok pipakuk. 2 Palĩmbi, Yesulok kanjĩkĩnĩ endĩ Yesu manda plon kĩmĩtnelĩndok nandĩñgĩlĩn, wala tĩmbi endĩ Yesu Sabattok sambat kleñĩpi, ama wĩn

kañbiutak, ba kím+isip makleñ+pi, ama wín tĩmbi kĩndem dautak wala ka-tuak+ilñ. ³ Wĩnd+ñ ka-tualñ+ilñmbi, Yesulĩ ama kii dalandan nĩ-tiañembi nĩnguk, “Mĩlapi indangan it!” Wĩnd+ñ embi, ⁴ Falisi amala eni-kañbi eñguk, “Sabattok end+ikñe manda walĩ nĩtek elak? Patnandĩ nainda kĩndem ba kolan tĩlok, ama ep tĩmbi kĩndem dalok ba ep tĩmbi kĩmlok?” Yesulĩ wĩnd+ñ eni-kaumbi, manda tambon nĩm tambane-nĩmbi, silak nambĩm ñaumbi pak+ilñ.

⁵ Tĩmbi Yesulok gĩnañ di-kokop eneumbi tambane-yambĩmbi, gĩnañ kwambĩndanjĩla walen kolaumbi, ama wala ñĩnd+ñ nĩnguk, “Kĩka kosuat!” Eumbi, kii kosuapi, kĩndem dañguk. ⁶ Tĩmbi Falisi ama end+ĩ kiyau bimbĩ, pawañ poñambi, wolongan ama wapmañ Elottok sambatñii gĩt kĩm+n tĩng+ilñ. Kĩm+n tĩmbi, kusei kĩm+pi, nĩtek tĩmbi wĩtneñ eñ+pi, manda e-lonji-tĩng+ilñ.

Amatam kĩm+n gĩt+kti Yesu kleñg+ilñ

⁷ Yesu gĩt gwañgwañii end+ pi-ñambi, Galili tuk gwañ baliliñ ñañg+ilñ. Ñañ+ilmbi, ama kĩm+n wopungan end+ Yesu kleñg+ilñ. End+ Galili kwelan naningot nĩm a. Amatam Judia kwelan ⁸ ba Jerusalem it kwelan, ba Idumaia kwelan ba Joldan tuk tambon kanda, ba Tilo gĩt Saidon it kwet kandañ pakañ, amatam asupgan end+ Yesu kundit neknek tĩ-kuñguk wolok gĩng+it nand+ñg+ilñda tĩmbi endoñ b+ñg+ilñ. ⁹⁻¹⁰ End+ amatam asup ep tĩmbi kĩndem dañgukta, wala tĩmbi ama jĩmbas+at ba wandanj+at end+ tĩke-kanel+ñdok kle-gĩmbupi, tambo kle-kot-tĩng+ilñ. Wĩnd+ñ tĩng+ilñda tĩmbi, Yesulĩ k+keñ plon loup nand+mbi, gwañgwañiila enguk, “Nĩm kañbi, amatamd+ nep kamainel+ñ, wala tĩmbi k+keñ tipnam no b+mbi namand+ palen.” ¹¹ Tĩmbi ama yal kolanj+at Yesu kañg+ilñ end+ kesinan mĩlelem tĩmbi d+ñgunembi, ñĩnd+ñ k+it+ñg+ilñ, “Dĩk Yambattok Nĩñañ s+ñk.” ¹² Wĩnd+ñ k+it+ñ+ilmbi, Yesulĩ enlok kusei nĩm e-daklenel+ñdok eni-kĩm+isip kwamb+ñ tĩ-semguk.

Yesulĩ telak netek plon Yambatt+ gĩng+itñii yambi-d+ikñelak wala eni-daut tĩ-semguk

Yesulĩ eni-mumul+ñ 12 ep danguk

¹³ Tĩmbi Yesulĩ kwet kĩm+n nolok lombi, ama epmep nand+ñguk wakan eni-tiañeum b+ñg+ilñ. ¹⁴ B+umbi, endoñnan nanin ama 12got epbi, kos+ eni-mumul+ñ k+it+mbi enguk, “Sĩnd+ nak+ta kunel+ñdok sep danlet. Danbi sani-mulambi, gĩng+it mandana e-takunekal+ñ. ¹⁵ Tĩmbi yal kolan ep kle-kot-tĩ-semnel+ñdok gemb+ pat-samekak.” ¹⁶ Ama 12 Yesulĩ ep danguk endok kos+ ñĩnd+ñ: Simon (koi no Petlo k+it+ñguk). ¹⁷ Tĩmbi Sebediok n+ñañiit Yakobo gĩt Yoane (endok koset komblin Boanelges ep k+it+ñguk, n+n+lok manda plon “End+ d+il+mand+ñ”). ¹⁸ Tĩmbi Andlu, Filip, Batlomio, Mataiyo, Tomas, Yakobo Alifaijalok n+ñañ, tĩmbi Tadaio, ba Simon Selot. ¹⁹ Tĩmbi Judas Iskalot, ama end+ Yesu bola tĩ-ñ+nguk.

Yesulok sambat bien s+ñk w+ nin?

²⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañii gĩt ilan ñañguk. Ñaumbi, b+ñdambo amatam asupt+ endoñ b+ kĩm+n tĩng+ilñ. Nain tuop wĩnd+ñ tĩng+ilñda tĩmbi, Yesu gĩt gwañgwañii endok nana tuk ep na nain no nĩm inda-semguk. ²¹ Tĩmbi Yesulok wekal sambat end+ gĩng+it w+n nand+mbi, “Gĩnañ kamalalak” embi, isi kusei bimbĩ, tĩkenel+ñdok ñañg+ilñ.

²² Ñañ+ilmbi, end+ikñe manda nand+tale ama d+win Jerusalem it kwelan pak+ilñ end+ Yesu pakuknan b+mbi ñĩnd+ñ eu satañguk, “Belsebul end+ Yesulok gĩnañnan patak”, ba “Yal kolandok yambi-d+ikñenj+il gemb+ m+umbi, yal kolan ep kle-kotak.” ²³ Eumbi, Yesulĩ k+it+semum b+umbi enguk, “Kusei nekta Satañd+ enlok yalñii ep kle-kolek? ²⁴ Tĩkap it kwet nol+ tamb+pi, n+ñngan mimbi, tambo w+it-t+nel+ñda, it kwet wal+ nĩm kwamb+ñ dambi palek. ²⁵ Ba sambat nol+ tamb+pi, n+ñngan mimbi, tambo w+it-t+nel+ñda, sambat wal+ nĩm kwamb+ñ dambi patnel+ñ. ²⁶ Wĩnd+ñgangot Satañd+ ikan yalñiila kanj+ik tĩmbi, ep tamb+il+mda, end+ kwamb+ñ dambi ilektok tuop n+ñ. End+ tale-s+ñ taw+ik. ²⁷ Tĩmbi Satañ end+ ama no gemb+inat nom+k. Ama nol+ endok it gĩnañ gemb+inat lombi, gĩng+itñii joñgoñgan ep mektok tuop n+ñ. Dama end+ ama gemb+inat w+n t+ikembi, toal+ ap imbi bium pal+mek, gĩng+itñii pal+mlak w+n kĩndem ep talewik.”

²⁸ Yesulĩ wĩnd+ñ embi yous+mbi enguk, “Nak biañgan sanlet: amatamd+ d+wis+la ba Yambatta kolan t+ñ+mbi yom tañda, yom w+n g+it+kkkan Yambatt+ kĩndem bi-semekak. ²⁹ Gan no end+ D+ñd+m Yal n+kolalakta, endok yom+n biñ+m-biñ+mlok tuop n+ñ patak, yom+n wal+ papat kwamb+ñ pal+mekak.” ³⁰ End+ikñe manda nand+tale amal+ Yesulok gĩnañnan yal kolan patak embi, D+ñd+m Yallok kenan wĩnd+ñ e-kolakola e-ta-kuañg+ilñda tĩmbi manda wĩnd+ñ enguk.

³¹ Tĩmbi Yesu meñ kwayañii endĩ tombi, it pawan ipi, Yesu gĩt e-nandi-tĩnelĩndok manda kĩmĩĩm loŋguk. ³² Loumbi, amatam Yesu kle-gĩmbupi pipakĩĩñ walĩ Yesu nĩmbi eŋgĩĩñ, “Meñga nokai pawan bi ipi, gambĩnep nandĩmbi eañ.” ³³ Eumbi tambane-enguk, “Mena notnai wĩ nin?” ³⁴ Wĩndĩñ embi, amatam kle-gĩmbup pipakĩĩñ yambĩĩpi enguk, “Kawĩt! Nokok mena, notnai ñĩ pakañ. ³⁵ No endĩ Yambattok man tañgonelakta, walĩ wakan nokok mena notnai sĩnĩk.”

4

Yambattok mandali telak nitek plon pĩndi dam ñalak

¹ Tĩmbi Yesulĩ tuk guañ ballĩĩ ña-papi, bĩndambo kusei kĩmĩpi, amatam enĩ-daut tĩ-semguk. Nain wolonda amatam endoñ bi kĩmĩn tĩŋgĩĩñ wĩn wopumgan sĩnĩk, wala tĩmbi Yesulĩ kĩkeñ nolok plon lo pipalĩmbi, kambak munjulĩm ñaña eŋguk. Tĩmbi amatam kĩmĩn gĩtĩktĩ tuk bambalnan pipakĩĩñ.

² Tĩmbi Yesulĩ nepek asuptok plon eyout manda embi, enĩ-daut tĩ-semguk. Tĩĩpi enguk, ³ “Nandĩwĩt! Ama nolĩ nana mĩnjĩp kokota kena gĩnañ ñaŋguk. ⁴ Nĩmbi, mĩnjĩp kot-tĩ-kot-tĩ-ñañĩĩmbi, dĩwĩn telak plon pĩmbi, monĩktĩ bĩmbi, yout-na-taleŋgĩĩñ. ⁵ Tĩmbi mĩnjĩp dĩwĩndĩ kwet lakatgot kawattĩ salaiŋguknan pĩŋgĩĩñ. Wolok kwet lakat pakukta, mĩnjĩptĩ platikan tawa-lambĩŋgĩĩñ, ⁶ gan endĩ kakai plongot pakukta, maimdĩ lambĩ ep dĩmbi yañetambi kĩm-taleŋgĩĩñ. ⁷ Tĩmbi mĩnjĩp dĩwĩndĩ koselek mĩnjĩp boŋgĩpsĩnan pĩŋgĩĩñ endĩ yakayakan tawa-lambumbi, koselektĩ gembĩnjĩat lambĩ ep tapli-taleumbi, bien nĩm laliŋgĩĩñ. ⁸ Tĩm mĩnjĩp dĩwĩndĩ kwet galk plon pĩŋgĩĩñ endĩ tawa-lambĩmbi, bien kĩndem sĩnĩk laliŋgĩĩñ. Kwandai dĩwĩndoñ bien lakat, dĩwĩndoñ kambak asup, dĩwĩndoñ asup sĩnĩk wĩndĩñ laliŋgĩĩñ.”

⁹ Yesulĩ eyout manda wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “No en pawañnat endĩ mandana nandĩmbi tĩke-kĩliĩ eukak.”

¹⁰ Tĩmbi amatam kĩmĩn gĩtĩk endĩ ña-taleumbi, Yesu, gwaŋgwañii 12 gĩta nosii dĩwĩn nĩsĩŋgan pakĩĩñ. Papi, eyout manda gĩtĩk eŋguk wolok kusañla nĩ-kaumbi ¹¹ ñĩndĩñ enguk, “Telak nitek plon Yambattĩ amatamĩii yambĩ-dĩkĩnelok wĩn damaŋgan patsembĩn pakuk, gan nak man sĩnda wakan sanba dakleumbi, kĩsĩ plon kĩmĩt-talelet. Gan amatamdĩ nokok gĩŋgĩt nĩm inda-taleañ endĩ wakan nak nandĩnandĩ gĩtĩk wĩn eyout mandalĩŋgot enĩ-daut tĩ-semlet. ¹² Wĩndĩñ tĩmbambi, endĩ deimbi kañ, gan nĩm ka-dakleañ, ba pawanjĩ kĩmĩpi nandañ, gan nĩm nandĩ-dakleañ. Endĩ ka-nandĩ-daklenelĩnda, gĩnanjĩ tambaneumbi, Yambattĩ yomjĩ kĩndem bi-semek.”

¹³ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enĩ-kañbi eŋguk, “Eyout manda sanĩt wolok kusei nĩm nandĩ-dakleañ ba? Wĩndĩnda eyout manda gĩtĩk nitek nandĩ-talenelĩñ? ¹⁴ Nandañ! Ama nana mĩnjĩp kotak endĩ Yambattok manda e-kolĩ pilak. ¹⁵ Mĩnjĩp telak plon pilak wolok walan ñĩndĩñ: manda wĩn nandumbi, gĩnanjĩ gĩnañ pĩmbi, Satañdĩ platikan bi manda yapma tĩke-semlak. ¹⁶ Ba mĩnjĩp kwet kawatgot plon pilak: endĩ manda wĩn nandĩmbi nandĩ-koŋgom tĩmbi nandĩ-dasiañ. ¹⁷ Gan manda wĩn gĩnanjĩ gĩnañ kakai nĩm tĩlakta, nain dumangantok tĩke-kuañ. Gĩŋgĩt mandala tĩmbi mĩlap ba kanjĩk endok plon indaumbi, endĩ platikan sĩnĩk pipĩmbi biañ. ¹⁸ Ba mĩnjĩp koselek mĩnjĩp boŋgĩpsĩnan pilak: ama dĩwĩn manda wĩn nandĩ-taleañ, ¹⁹ gan kwelalok mĩlap, ba mĩnem kwĩkĩkwĩlĩ wolok nandĩ-koŋgom julũŋgan, ba nepek kusei kusei dĩwĩsĩ wolok galktĩ gĩnanjĩ tokñeumbi, manda nandĩmbi, platik kamalaumbi, bien nĩm indalak. ²⁰ Ba mĩnjĩp kwet galk plon pilak wolok walan wĩn ñĩndĩñ: ama endĩ wakan manda nandĩm kasĩlembi tĩke-kuañda, bien ep tĩndĩnjĩ plon inda-ta-ñalak: dĩwĩndĩ lakat, dĩwĩndĩ kambak asup, dĩwĩndĩ asup sĩnĩk laliañ.”

Yambattok mandali telak nitek plon bien indalak

²¹ Tĩmbi Yesulĩ Yambattok mandala ñĩndĩñ enbi eŋguk, “Ama nolĩ sipala it gĩnañ tĩke-lombi, kambottĩ tapliwĩk ba pipat doundou kapmainan kĩmĩlek ba? Nĩm a! Endĩ it gĩnañ tĩke-lombi, indangan kĩmĩlĩmbi kolĩ salewĩk. ²² Wolok tuopgan manda gĩtĩk pat-sembĩn patak wĩn eu inda-daklelok. Tĩmbi nepek gĩtĩk wĩt-tapliŋgĩĩñ patak wĩn tĩmbĩ inda-daklelok. ²³ No en pawañnat endĩ mandana ñĩn nandĩmbi tĩke-kĩliĩ eukak.”

²⁴ Yesulĩ wĩndĩñ embi enguk, “Pawanjĩlĩ manda nitek nandañ wĩn nandĩmbi tĩke-kĩliĩ enekalĩñ. Manda nitek nandĩmbi tañgoneañda, Yambattĩ wolok tuopgan nanandĩ sambi, nombo yousĩmbi samĩ-sĩnĩk taukak. ²⁵ Neta, no endĩ nanandĩ Yambattĩ mĩŋguk wĩn tĩke-kulakta, endok nanandĩn wĩn tĩmbĩm wopum daukak. Gan no endĩ nanandĩ wĩn nandĩ-kĩmnembi nĩm tĩke-kulakta, nanandĩn palĩmlak wĩn apma tĩke-ñĩmĩmbi, sĩlak palekak.”

Yambattĩ telak nitek plon gĩŋgĩtĩii yambĩ-dĩkĩneumbi inda-sata-taĩ

²⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Yambattĩ enlok gĩngĩtĩĩi telak nĩtek plon yambi-dĩkĩneumbi inda-sata-taĩ, nak wolok plon eyout manda no ñĩndĩĩ sanba nandĩwĩt: ama nolĩ kena gĩnaĩ nana mĩnjĩp kot-tĩ-kot-tĩ-tĩlak. ²⁷ Kot-talembi, ilan ñambi, tim sandap dou-mĩlat-ta-kuumbi, mĩnjĩp walĩ bendĩ-wopum dambi, mĩndĩĩ lambĩlak. Gan telak nĩtek plon lambĩlak wĩn en nĩm nandĩlak. ²⁸ Kwet en kena tĩmbĩmbi, bien indalak. Dama mĩndĩĩ lambĩ-wĩndaumbi, sap kĩmĩmbi, siĩgi kandaĩ bien indalak. ²⁹ Bien gĩĩta-taleumbi, epep nain indaumbi, ama walĩ bien ep mĩlak.”

³⁰ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Yambattĩ telak nĩtek plon enlok gĩngĩtĩĩi tĩpet sĩnĩk wĩngan yambi-dĩkĩneumbi inda-sata-taĩ? Kusei wolok plon nĩndĩ eyout manda nek enambi dakleutak? ³¹ Yambattok kĩkesĩpmĩn wolok bendĩmbendĩn wĩn wambĩñ mĩnjĩp nomĩk. Mĩnjĩp wĩn tipnam sĩnĩk, mĩnjĩp dĩwĩn kena gĩnaĩ kokaĩ wĩn wolok tuop nĩm. ³² Kwet plon kotnambi, lambĩ bendĩ-wopum dambi, yaya dĩwĩn gĩtĩk wĩn yapma klelak. Kii gayam wopumgan tĩmbĩmbi, monĩktĩ kĩndem wolok plon isĩ tĩmbi, pĩtĩn patnelĩ.”

³³ Yesulĩ manda eni-ta-kumbi, eyout manda wandĩĩ asupgan enĩguk; wĩn amatam nandĩnandĩnjĩlok tuop enbi, ³⁴ kwapmeĩngan eyout mandalĩngot enĩĩnguk. Gan eyout manda wolok bien gwaĩngwaĩnĩ nĩsĩngan palĩmek e-dakle-tĩ-semĩnguk.

Yesulĩ gembĩn gwaĩngwaĩniila daut semguk

Yesulĩ sasale gĩt tuk enbĩmbi, kĩlp enĩgĩmĩk

³⁵⁻³⁶ Sandap wolonda kwet kĩlĩm eumbi, Yesulĩ kĩkeĩn plon pipapi, gwaĩngwaĩniila enbi enĩguk, “Nĩndĩ tuk guaĩ dĩkĩneumbi, dat kandaĩ ñana.” Eumbi, gwaĩngwaĩniilĩ ama kĩmĩn gĩtĩk yambĩmbi, kĩkeĩn plon lombi, Yesu joĩgo naĩgĩpi, tuk tambon kandaĩ ñaĩngĩlĩ. Tĩmbi ama dĩwĩndĩ kĩkeĩnĩ tĩkembĩ, ep klembi ñaĩngĩlĩ. ³⁷ Ñaĩĩmbi, sasale wopumgandĩ kusei kĩmĩpi, tuk pendĩlĩm mĩlapi, kĩkeĩnĩ gĩnaĩ pĩumbi tokĩneup tĩnguk. ³⁸ Gan Yesulĩ joĩgo wĩngan kĩkeĩn temĩk siĩgi kandaĩ kumba gamba kĩmĩpi dou-pakuk. Tĩmbi gwaĩngwaĩniilĩ tĩmbĩ siliĩkĩneumbi nĩngĩlĩ, “Nĩnĩndaut. Tuk guaĩ gĩnaĩ pĩnepi tamĩñ. Wĩn nĩm nandĩ-nĩmlaĩ ba?” ³⁹ Nĩmbĩmbi mĩlapi, sasale nĩ-ñombĩmbi, tuk guaĩnda nĩnguk, “Gĩtak! Busukĩane!” Eumbi, sasalelĩ kĩlp eumbi, tuktĩ busukĩneumbi pakuk.

⁴⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwaĩngwaĩniila enguk, “Neta gembĩnĩ pĩlak? Nĩtektĩ tĩmbi, nakĩta kuaĩ, gan gama nĩm nandĩ-kĩlĩk tĩ-namaĩ?” ⁴¹ Eumbi, dambe taletalet tĩmbi, nĩsĩngan e-nandĩ-tĩmbi enĩngĩlĩ, “En ama nĩtnein, ñala sasale gĩt tuk guaĩndĩ man taĩngoneamĩk?”

5

Yesulĩ eumbi, yal kolan asup endĩ bĩt gĩnanjĩ gĩnaĩ pĩngĩlĩ

¹ Tĩmbi Yesu gĩta gwaĩngwaĩnĩ endĩ tuk guaĩ dĩkĩneumbi, tambon kandaĩ, Gelasa amatamdok kwelan, ña-tomgĩlĩ. ² Tombi, Yesulĩ kĩkeĩn bĩmbi, kwambĩñ loubi, ama no yal kolannat amasumnan pakuk endĩ yambĩmbi Yesuloĩ bĩnguk. ³⁻⁴ Ama wĩn toa kwambĩn ba aindĩ kii kesi nain nain im-maĩngĩlĩ, gan ama nolĩ endok gembĩn tĩke-pũktok tuop nĩm. Endĩ toa pat-tĩmbĩ dĩkĩneumbi, ain wĩp mĩndĩ-palĩmbi ba glolĩnguk. Tĩmbi endĩ saĩnan daumbi, kii kesi toa ba aindĩ nombõ immelĩndok tuop nĩm kaaĩngĩlĩnda kak biumbi, sumnan dou-mĩlat-pat-tĩlĩnguk. ⁵ Tim sandap tuop endĩ sumnan ba kwet jaĩngĩn plon papi, kwawa wopum tĩmbi, kawattĩ siĩngĩn gwĩlap wĩpi dombĩmbi pa kulĩnguk.

⁶⁻⁸ Ama endĩ wakan mayaĩngan ipi, Yesu kaĩbi, endoĩ woĩep bĩumbi nĩnguk, “Yal kolan, dĩk ama gĩnaĩ nanĩn poĩau!” Nĩmbi nĩ-gĩngĩneumbi, bĩ-tombi, kesinan mĩlelem tĩ-ñĩmbi, kwambĩngan kĩtĩmbi nĩnguk, “Yesu, Yambat Loloĩ Sĩnĩk endok Nĩnaĩ, dĩk nek tĩ-namepi bĩlaĩ? Nak Yambattok koi plon ganlet: dĩk kena gĩm nĩm namekaĩ.” ⁹ Nĩmbĩmbi, Yesulĩ “Koka nĩn?” nĩ-nandumbi tambane-nĩnguk, “Kotna Kĩmĩn Gĩtĩk. Nĩndĩ asupgandĩ kuamĩñ, ñala.” ¹⁰ Endĩ wĩndĩñ embi gĩngĩnembĩ nĩnguk, “Nĩndĩ kwet ñĩn bĩneĩndok nĩm nĩnĩ-mulekaĩ.” ¹¹ Tĩmbi kamaĩngan bĩt asup kĩmĩn wopumgandĩ kloĩnan kumbi, kwet mina-pakĩlĩ. ¹² Wĩndĩnda yal kolan endĩ Yesulĩ nandĩ-semumbi, bĩt gĩnanjĩ gĩnaĩ pĩnelĩndok nĩ-nandĩngĩlĩ. ¹³ Nĩ-nandumbi nandĩ-semum ama gĩnaĩ nanĩn lambĩ poĩambi, bĩt gĩnanjĩ gĩnaĩ pĩngĩlĩ. Pĩumbi, bĩttĩ kloĩnan woĩep pĩmbi, kwet bambalan jĩlopi, tuk guaĩ gĩnaĩ pĩngĩlĩ. Bĩt lakat nĩm, 2000 netepep gĩtĩk endĩ pĩmbi, tuk nam kĩm-taleĩngĩlĩ.

¹⁴ Tĩmbi bĩt kaulĩ-dĩkĩe ama endĩ pĩmbi woĩep ñambi, ama it kwelan ba kenanjĩ gĩnaĩ pakĩlĩ tuop kasat tĩ-semgĩlĩ. Tĩ-semumbi, endĩ nepek nek indaĩnguk wĩn kanelĩndok bĩngĩlĩ. ¹⁵ Bĩmbi, Yesuloĩ tombi, ama kaĩbi ka-nandĩngĩlĩ wĩn: ama yal kolan kĩmĩn gĩtĩknat kuĩnguk endĩ gĩnaĩ nanandĩn tombĩmbi, dasĩndasi kĩmĩpi, busukĩanengan pipakuk. Amatamdĩ daut gĩtĩkĩn wĩ kaĩbi mĩsĩngĩlĩ. ¹⁶ Nepek ka-nandĩ-tĩngĩlĩ endĩ

ama yal kolannat kuñguktok plon ba bittok kandañ nepek indañguk wolok kasat ti-semgılıñ. ¹⁷ Kasat wñ nandi-talembi, wñnasılı wolongan Yesulı kwesı wñ bim ñawıktok nı-nandı-tımbımbi nandı-semguk.

¹⁸ Tımbi Yesulı kikeñ plon loñılımbi, ama yal kolan kle-kolımguk endı kle-ñawıktok nı-nandı-tıñguk. ¹⁹ Gan Yesulı nım embi nıñguk, “Dık ıka kwekanan ñambi, nokai gıta kuñıpi, Wopumdı telak nıtek plon blan tı-gambi nandı-gambi, nepek wopum tı-kındem da-gam-talek wolok kasat tı-semekañ.” ²⁰ Eumbi, ama walı it kwet 10 wolok kandañ ñambi, kusei kımıpi, Yesulı nepek tı-ñımguk wolok kasat tı-sem-kuumbi, amatam gıtıktı nandımbi nandı-gıtıp gıtıp tıñgılıñ.

Yesulı wembe sembe sembe gıt tam jımbalat ep tımbı kındem dañgımık

²¹ Tımbi Yesu gıt gwañgwañıı endı kikeñ plon lombi, bındambo tuk guañ dıkñemi, tambon kandañ ña-tomguk. Tombi, tuk ballıñnan palıñılımbi, amatam asupgandı endoñ bımbi, kımın tıñgılıñ. ²² Tıñılımbi, it kiyau kaulı-dıkñe ama no koi Jailus endı bımbi Yesu kañbi, kesinan mılelem tımbi ²³ dıñgunemi nı-kukulembi eñguk, “Wembana tıpmınam endı sembupi tılak. Ñala dık kındem bımbi, kıkalı endok plon kımılımbi, kındem dambi palen.” ²⁴ Nımbı nandımbi, en gıta ñağuk.

Ñañılımbi, amatam kımın wopum endı kle-gımbupi, tambo kle-kot-tıñıpi ñağılıñ. ²⁵ Endok boñgıpsınan tam no ñağuk, endı tamdok jımbat tı-ta-kuumbi, gwılat 12 tıñguk. ²⁶ Tımbi gwasap ama asuptı gwasap kusei kusei mıumbi walı mılap yousı mıumbi, sıñgi gawat wopum sınık nandımbi kuñguk. Tımbi kena tıñgılıñ wolok tuan mınem kwılıkwılı palımguk gıtık wın em-taleñguk, gan jımbal nım pañgıtıñguk. ²⁷⁻²⁸ Tam endı wakan Yesulok gıñgıt nandıñgukta tımbi ñındıñ kımıt-nandı-tıñguk, “Nak dasındasingot tıke-kautetta, gumañ kındem dautet.” Wındıñ nandımbi, amatam kımın gıtık ñağılıñ boñgıpsınan Yesulok sıñgi kandañ ñambi, dasındasin tıke-kağuk. ²⁹ Tıke-kaumbi, wolongan weskailı kala daumbi, pıñgıu pañgıta-taleumbi nandıñguk.

³⁰ Tımbi Yesulok gembın nolı tiañeum nandımbi, wolongan tambanemi enı-nandımbi eñguk, “Nındı dasındasina tıke-kalak?” ³¹ Eñılımbi, gwañgwañıı nıñgılıñ, “Kalañ: amatam kımın gıtıktı gep kle-gımbupi tambo kle-kot-tañ. Neta ‘Nındı neplak?’ elañ?” ³² Gan Yesulı ‘Nındı sınık nep mık?’ wın ka-daklewıktok yambi-ta-ñıñguk. ³³ Wındıñ tımbımbi, tam endı pıñgıu plon kundit indañguk wala nandı-mısımbi, blañblañ tıñıpi Yesuloñ bıñguk. Bımbi, kuañ dombınnan mılelem tı-ñımbi, enlok kusei eu tawaumbi nıñguk. ³⁴ Nımbımbi, Yesulı nıñguk, “Wembe, nanandı kwambındağala kındem dalañ. Mılapka taleumbi, waleñga kındem daumbi, ña kındemgot kuukañ.”

³⁵ Yesulı tam manda wındıñ nı-palıñılımbi, it kiyau kaulı-dıkñelok ilnan nanın ama dıwın manda tıke-bımbi, nosı kañbi nıñgılıñ, “Wembañga ip sembeılak. Ñala endaut amalı sılanan nektok ikanan kesıt gawat ñautak?” ³⁶ Gan Yesulı manda wın nandı-kınnemi, kaulı-dıkñela nıñguk, “Nım mısıwıñ, sılak nandı-kılık tı-namı-ta-ñaukañ!” ³⁷ Wındıñ embi, amatam gıta gwañgwañıı dıwın en nım klenelıñdok enı-kımısıp tı-sembe, Petlo, Yakobo gıta kwayañ Yoane endıñgot yanañgıpi ñağuk. ³⁸ Ñambi, kaulı-dıkñelok ilan tombi, amatam kımın gıñgılı ba mano kulım tımbi kut-palımbi yambiñguk. ³⁹ Yambi-nandımbi, it gınañ lombi enguk, “Sındı nekta gıñgılı wopum tımbi kut-pakañ? Wembe ñın nım sembeık, endı sılak dou patak.” ⁴⁰ Wındıñ en nandımbi, kolan kawalepğılıñ.

Gan Yesulı amatam gıtık ep kleum pawan pıumbi, wembe meñ beu gıta gwañgwañıı tıpet gıt no wın yanañgıpi, wembe pakuknan loñguk. ⁴¹ Lombi, wembe kii tıkemi, nısilok manda plon “Talıta kumi” nıñguk, wın ñındıñ, “Wembe tıpe, mılat ganlet.” ⁴² Eumbi, wolongan wembe walı mılapı, ñañambıt tıñguk. (Wembe wolok gwılalı 12.) Tımbi amatam wolok pakılıñ endı nepek wın ka-sılıkñemi, nanandıñı nım nandı-dakleñgılıñ. ⁴³ Tımbi Yesulı kasat ama dıwında nım ennelıñdok kımısıp kwambıñ tı-sembe, wembe wın nana mıumbi nambektok enguk.

6

Nasalet nasılı Yesulok gembınla nandum tıal tıñguk

¹ Tımbi Yesulı kwet walınin ñambi, gwañgwañıı gıta il kuseinan ñam pakuk. ² Pakap, Sabat patnandı nain indaumbi, it kiyau gınañ lombi, kusei kımıpi, amatam enı-daut tı-semumbi nandıñgılıñ. Tımbi asuptı nandı-gıtıp gıtıp tımbi eñgılıñ, “Ama sılanın ñalı manda gıtık ñın denanın inda-ñımıñguk? Nanandı wopuwopum ñın inda-ñımıñguk wın netepeın sınık? Ba kundit tındın walan wın engano sınık! ³ Endı it tındı ama sılanın wın! Malıalok nıñañ, ba Yakobo, Jose, Juda gıta Simon, endok dası. Tımbi wıwıı endı nın gıta kuañ.” Wındıñ embi nandı-ñınum pı-sınık tañguk. ⁴ Tımbi Yesulı enguk, “It kwet dıwın

endí plofet ama nola nandum loloñ tɪlak, gan ilan nasí ba nolii ba wekal kusipñii endí ka-misí-tí-ñí-mañ.”

⁵ Wíndíñ tñgíliñda tĩmbi, kundit engano tĩmbepi nandum mɪlataumbi, sɪlak ama jĩmbasat tĩpet sɪnɪk kiilí ep kaumbi, kíndem dañgíliñ. ⁶ Tĩñipi nandĩnguk, “Nekta sɪnɪk tĩmbi, kenanala nandum tɪal tɪlak?” Wíndíñ nandĩñipi, eni-daut tí-semektok it kwet kle-gĩmbut-ñañguk.

Yesulí endok kusei gwañgwañiila daut semguk

Yesulí gwañgwañii 12 kenala eni-mupi, endíkñe tĩ-semguk

⁷ Tĩmbi Yesulí gwañgwañii 12 eni-tiañeum bĩumbi, kena tĩnelĩndok ama tĩpet tĩpet eni-mupi, yal kolan ep kle-semnelĩndok gembí emguk. ⁸ Tĩmbi enguk, “Sĩndí ñanepi, nepek no nĩm tĩke-ñanekalĩñ, toñanjĩngot. Nana ba lík wĩn nĩm tĩke-ñanekalĩñ, ba mĩnem kwandai gĩmĩn no dasindasinjĩ gĩnañ nĩm dasinekalĩñ. ⁹ Kesisilok gwĩlap wĩnda tĩkenekalĩñ, dasindasi tĩpet wĩ nĩm, noñgangot dasinekalĩñ.” ¹⁰ Wíndíñ embi enguk, “It kwet nolok tombĩmbi, ama nolí sani-tiañeumbi, endok il gĩnañ londekamɪk, it kwet wolok patekamɪk tuop endok ilangot dou-mɪlat-tĩ-patekamɪk. ¹¹ Tĩkap it kwet nolok tombĩmbi, wĩnasĩ not nĩm tí-sambi, mandanjĩ nĩm nandĩnekalĩñda, yambimbí ñanekalĩñ. Ñanepi, kesisĩ plon kwĩliñ sapak wĩt-sapleum pĩukak. Wíndíñ tĩmbĩmbi, kundit kolan tĩngíliñ wĩn kandi-tomnekalĩñ.”

¹² Yesulí wíndíñ eumbi, gwañgwañiilí ñambi, amatam gĩnanjĩ tambananelĩndok gĩngit manda engíliñ. ¹³ Tĩñipi, yal kolan asup ep kle-kot-semgíliñ, ba jĩmbasat asup gwasap tullí saple-sembi, ep tĩmbĩ kíndem dañgíliñ.

Elottí Yesulok gembĩn nandĩ-tomguk

¹⁴ Tĩmbi Yesulok koi gĩngit pĩndí dañgukta tĩmbi, ama wapmañ Elot endí bo wĩn nandĩnguk. Ama dɪwĩsĩli Yesula ñĩndíñ eañgíliñ, “Yoane, tuk i-sem-i-sem ama en wakan bĩndambo kĩmnan nanin mɪlakuk, wala tĩmbi endí kena gembĩnat tĩmbi kulak.” ¹⁵ Ba dɪwĩndí Yesula “En Elia” eañgíliñ, ba dɪwĩndí “Endí plofet ama no, plofet ama damanin wandĩñ nomɪk” eañgíliñ. ¹⁶ Wíndíñ eumbi, Elottí wĩn nandĩmbi ba eñguk, “Yoane, ama wĩn damañgan natna ewa bim dombum kĩmguk, en wakan mɪlapi kulak.”

¹⁷⁻¹⁸ Elot endí kusei ñĩndíñda wíndíñ eñguk: endí bo enlok kwayañ Filip endok tamĩn koi Elodia apma tĩkeumbi, Yoanelí gĩngit wĩn nandĩmbi nĩnguk, “Dĩk kwayañglok tam matĩke-patañ wĩn kĩmisip manda maklelañ.” Endí wíndíñ nĩliñgukta, Elottí bo tamĩn nandĩ-ñĩmbi, kena gwañgwañii eni-mulĩmbi ñambi, Yoane tĩkembí, it kwambĩñ gĩnañ im kĩmĩliñmbi pakuk.

¹⁹ Tĩmbi Elodialí Yoanela gimbit gĩnan gĩnañ tĩke-papi, wĩlektok nandĩnguk. Gan endí tuop nĩm, ²⁰ neta Elottí Yoane tĩke-kamañguk. Endí Yoanela nandum ama dɪndĩm sɪnɪk, Yambattok kena tĩndĩlok ama no tĩmbĩmbi, enda ka-misĩmisĩ e-tĩ-ñĩmguk. Tĩmbi endí Yoane nĩ-tiañemi, mandan nandĩliñguk. Nandĩñipi, “Nĩtek tĩmbet?” embi, gĩnañ tĩpet tĩmbi nandĩ-bendĩ-tĩliñguk. Gan endí Yoanelok mandan nandĩ-koñgom tĩliñguk.

²¹ Tĩmbi Yoane wĩli kĩmbektok telak no Elodiala ñĩndíñ inda-ñĩmĩnguk. Elottí indaingan nain indaumbi, amañii loloñ ba ama sañanjĩlok telak dama ba Galilí kwettok ama biesĩ ep kĩmĩn tí-talembi, nana sina wopum tí-semguk. Tĩmbi endí kĩmĩn tĩmbi nana na-palĩmbi, ²² Elodia enlok wemban endí amaloiñ ña tombi, dausĩnan kap tĩnguk. Kap tĩumbi, Elot gĩt yokñii endí kañbi nandĩ-kĩndem dañgíliñ. Tĩmbi Elottí wembe sim nĩnguk, “Dĩk nepek wala ba wala eumbi gametet.” ²³ Embi e-kwambĩñ dambi nĩnguk, “Nepek wala ba wala eumbi, kíndem gametet. Nak kwet ñĩn ka-dĩkñelet wala bo eumbi, kíndem tambĩpi, tambon gametet.”

²⁴ Wíndíñ eumbi, wembelí meñloñ ñambi nĩ-nandĩmbi nĩnguk, “Nak nektok sɪnɪk eutet?” Eumbi, meñlí nĩnguk, “Yoane miti tuk i-sem-i-sem tĩnguk endok kumbamla el” ²⁵ Eumbi, wolongan platik sɪnɪk ñambi, Elottoñ tombi nĩnguk, “Dĩk ñĩndĩngĩtañgan Yoanelok kumbam jawañ plon kĩmĩpi namĩñ!” ²⁶ Eumbi, Elottí nandum kola-sɪnɪk tañguk. Gan endí yokñiilok dausĩnan manda e-kwambĩñ da-ñĩmĩngukta tĩmbi, mandan wĩn pi-pĩwĩktok tuop nĩm nandĩnguk. ²⁷ Nĩm nandĩ-ñĩmlok, gan joñgo nandĩ-ñĩmbi, wolongan enlok kamaikamai ama no Yoanelok kumbam tĩke-bɪuptok nĩ-mukuk. Nĩ-mulĩmbi, it kwambĩñ gĩnañ ñambi, Yoanelok bim dombĩmbi, ²⁸ kumbam jawañ gĩnañ kĩmĩpi tĩke-bɪ wembe mĩumbi, meñĩnlí kauptok tĩke-ñam mĩnguk.

²⁹ Tĩmbi Yoane gwañgwañiilí gĩngit wĩn nandĩmbi, it kwambĩñnan ñambi, Yoanelok dalandan tĩke-ñambi kíndikilĩñ.

Yesulí Juda ama 5000 nana ep towĩnguk

³⁰ Tĩmbi Yesulí gwañgwañii 12 wĩn kenala eni-mukuk endí undane-bĩmbi, enloñ kĩmĩn tĩmbi, kena tĩngíliñ ba gĩngit manda eni-daut tí-semgíliñ wolok kasat gĩtik tí-ñĩmgíliñ.

³¹ Tĩmbi amatam asup nĩnĩk walĩ yousiyousĩ ñañambĩt tĩ-palĩmbi, Yesu gĩta gwañgwañii endĩ nana tuk nanelĩndok nandĩngĩlĩñ, gan nain no nĩm inda-semguk, wala tĩmbi Yesulĩ enguk, “Bĩmbi, nĩnĩngan kwet ama nĩmnatnan ñana! Nain duman wandĩñ ña-kunambi, siñginjĩ busukñanewĩn.” ³² Wĩndĩñ eumbi, endĩ kĩkeñ plon lombi, nĩsĩngan tuk guañ dĩkñembi, kwet ama nĩmnat tĩmbĩ dumalanelĩndok ñañgĩlĩñ. ³³ Ñañĩlĩmbi, amatam asuptĩ yambĩmbi yambĩ-nandĩ-tomgĩlĩñ. Tĩmbi amatam it kwet tuop nain bĩngĩlĩñ endĩ bo kesĩtĩ woñep ñambi, Yesulĩ ñaneipi nandĩnguknan dama ña-tomgĩlĩñ.

³⁴ Tĩmbi Yesulĩ wolok ña-tombi, kĩkeñ plon nanin piñĩpi, amatam kĩmĩn wopum yambĩmbi, gĩnañĩ ñĩndĩñ nandĩnguk, “Sĩpsĩ yambĩ-dĩkñenjĩ nĩmnat nomĩk tañ”. Wĩndĩñ yambĩ-nandĩmbi, blan tĩ-sembi, kusei kĩmĩpi, nepek asup enĩ-daut tĩ-semguk. ³⁵ Enĩ-daut tĩ-semumbi, maim daut ip pi-sembeipi tĩngukta tĩmbi, gwañgwañiilĩ endoñ bĩmbi nĩngĩlĩñ, “Ñĩn kwet ama nĩmnatnan patnambi, maim daut ip piupi tĩlak. ³⁶ Wala dĩk amatam enĩ-mulĩmbi, it kwet ba it jala ñasĩngan pakañnan wolok ñambi, nananjĩ tua nambĩt.” ³⁷ Eumbi tambane-enguk, “Sĩngan nana ep towiut!” Eumbi nandĩ-piasat tĩmbi nĩngĩlĩñ, “Dĩk nek elañ? Nĩndĩ ñambi, mĩnem nek ñalĩ nana tuam bĩmbi emneñ? Mĩnem 200 wolok tuop nĩm!” ³⁸ Eumbi enguk, “Sĩnlok nana nĩtek pat-samlak ña kawĩt!” Eumbi ña kañbi undane-bĩmbi nĩngĩlĩñ, “Plaua kĩt tambongot tĩm tuk gaut tĩpetgot pat-nĩmlak.” ³⁹⁻⁴⁰ Eumbi, Yesulĩ amatam kli kĩndem plon samba sambat pipatnelĩndok enbĩmbi, dĩwĩndĩ 100, dĩwĩndĩ 50 wĩndĩñ pipakĩlĩñ. Pipalĩmbi, ⁴¹ Yesulĩ plaua kĩt tambon gĩta tuk gaut tĩpet wĩn epmbi, kunum plon dei loubi, Yambat we ñĩnguk. We ñĩm-talembi, plaua ombĩmbi, gwañgwañii em-ta-ñauambi, endĩ bo tĩke-papusenembi, amatam emgĩlĩñ. Tĩmbi Yesulĩ tuk gaut tĩpet wĩn wĩndĩngot ep danbĩmbi, amatam gĩtĩkkan emumbi, ⁴² gĩtĩkkandĩ ñañbi na-tokñeñgĩlĩñ. ⁴³ Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, plaua ba gaut wĩn na-tlatlap tĩm bĩngĩlĩñ wĩn ep dasiumbi, sandĩñ lĩk 12 tokñeñguk. ⁴⁴ Amatam nana ñañgĩlĩñ endoñnan nanin amalok kunakunasĩ wĩn 5000.

Yesulĩ tuk guañ plon ñañguk

⁴⁵ Tĩmbi wolongan Yesulĩ gwañgwañii enĩ-gĩngĩnembi, kĩkeñ plon lombi, tuk guañ dĩkñembi, Betsaida it kwelan damandama ñanelĩndok enĩ-mukuk. Enĩ-mulĩm ñañĩlĩmbi, Yesu en amatam isĩnan enĩ-mulepi pakuk. ⁴⁶ Papi enĩ-mut-talembi, nĩmolo tĩmbektok kwet jañgĩnnan loñguk.

⁴⁷ Tĩmbi kwet kĩlĩm eumbi, gwañgwañiilok kĩkeñdĩ tuk guañ boñgĩpnan ñañĩlĩmbi, Yesu en engan kwambĩñnan papi, ⁴⁸ yambĩnguk wĩn: sasalelĩ ñañgĩlĩñ kandañ bĩngukta, kĩkeñ plon papi tuk kĩndit-tlalĩmbi yambĩnguk. Kwet gama nĩm salañĩlĩmbi, Yesulĩ tuk guañ plon kesĩtĩ ñambi ep tĩmbĩ dumalambi, yapma kle-ñaupi nandĩnguk.

⁴⁹⁻⁵⁰ Tĩmbi gwañgwañiilĩ Yesu tuk guañ plon bĩmbi kañbi, “Walen tip no kamĩñ” wĩndĩñ kĩmĩt-nandĩngĩlĩñ. Endĩ gĩtĩkkandĩ en kañbi mĩsĩmbi, gembĩnjĩ piumbi, kwawa tĩngĩlĩñ. Gan Yesulĩ manda embi enguk, “Ñĩn natna ya, sĩmbasi busukñaneumbi nĩm mĩsĩnelĩñ.” ⁵¹ Wĩndĩñ embi, kĩkeñ plon loubi, sasalelĩ kĩlp eumbi, ka-sĩlĩkñembi nanandĩnjĩ nĩm nandĩ-dakleñgĩlĩñ. ⁵² Gĩnañ kwambĩñ kuñgĩlĩñda tĩmbi endĩ Yesulĩ plaulĩ kundit engano tĩnguk wolok kusei nĩm nandĩ-tomgĩlĩñ.

Yesulĩ amatam nandĩ-kĩlĩk tĩ-ñĩmĩngĩlĩñ ep tĩmbĩ kĩndem dañguk

⁵³ Tuk guañ dĩkñe-talembi, Genesalel kwelan tombi, kĩkeñ tĩke-kwambĩnda-kolĩ piñguk. ⁵⁴ Tĩmbi kĩkeñ plon nanin piumbi, wolongan amatam Yesu ka-dakleñgĩlĩñ endĩ ⁵⁵ it kwet tuop woñep ñambi, kusei kĩmĩpi, jĩmbasat tañgo plon ep kĩmĩpi, Yesulĩ wandĩñ ba wandĩñ ñañguk tuop nandĩmbi, endoñ ep bĩngĩlĩñ. ⁵⁶ Endĩ it kwet tip ba wopum ba it jala nolok ba nolok ñauambi, amatamdĩ jĩmbasat endoñ ep bĩmbi, ini plon yapĩkĩlĩñ. Yapĩpi nĩ-nandĩ-tĩmbi, dasĩndasin kusĩpgot tĩke-kanelĩndok nandĩmbi nĩ-nandĩngĩlĩñ. Tĩmbi nandĩ-semum tĩke-kañgĩlĩñ tuop kĩndem dañgĩlĩñ.

7

Yesulĩ nepek nek ñalĩ Yambattok dainan ama tĩmbĩ kolalak wala enĩ-dakleñguk

¹ Tĩmbi Falisi ama gĩt endĩkñe manda nandĩ-tale ama dĩwĩn Jelusalem nanin bĩngĩlĩñ endĩ bĩ Yesuloñ kĩmĩn tĩngĩlĩñ. Kĩmĩn tĩmbi ² kañgĩlĩñ wĩn: Yesulok gwañgwañii dĩwĩn endĩ sosĩlok telak nandĩ-kĩmnembi, kĩsĩ nĩm wĩlĩpi, nana sĩlak ep nambĩmbi yambĩngĩlĩñ. Yambĩmbi nandum tuop nĩm tĩ-semguk. ³ Neta, Falisi ama gĩt Juda ama dĩndĩm kunepi nandañ endĩ gĩtĩk sosĩlok ep tĩndĩnjĩ ep kwambĩñ dambi kunelĩndok enĩ-daut tĩ-semañ. Ep tĩndĩ no wĩn endĩ kĩsĩ nĩm wĩlĩkañda, nana nĩm nañ. ⁴ Tĩkap endĩ kĩmĩlĩ tuannan ñambi bañ, nain wolonda tuk nĩm iyañda, endĩ nana nĩm nañ.

* 6:37: Mĩnem denali 200 wĩn kena nain 200 wolok tuan.

Endi Yambattok dainan kindem patneliñdok jawañ kambot gita nepenepek diwin no pat-wilikañ, ba sosilok ep tindi wandiñgot diwin asupgan kimit-klembi tañ.

⁵ Windiñda Falisi ama gita endikne manda nandi-tale ama endi Yesu ñndiñ nikañgilañ, "Nitekta timbi, gwañgwañgaili sosilok ep tindi nim kimit-klembi, kisi nim wipi nana nañ?" ⁶ Nikaumbi enguk, "Ama man manbenji tpelet! Eu inda manda no plofet Aisaial youkuk win sindok juluñtsilok kusei inda-dakle-kiliñ elak. Yambattok manda win ñndiñ youyoulin patak,

'Amatam ñali manjilñgot kotna tike-loañ,
gan ginañ nanandinjili mayañgan sinik patak.

⁷ Endi mandana nandi-kimnemi,
ama silanindok nandi-nandi eni-daut ti-semañ.

Windiñda endi kap nimolo timbi nani-kindem da-tañ win silanin.'

⁸ Manda wolok tuop sindi Yambattok endikne manda bimbi, amalok ep tindiñji tike-kwambñ dambi kleañ."

⁹ Timbi Yesuli yousimbi enguk, "Sindi sosilok ep tindiñji kimit-kleneliñdok nandimbi, Yambattok endikne mandan wilambane-kokotok kundit ti-kindem dañ. ¹⁰ Neta, Moseli manda ñndiñ embi youp biñguk patak, 'Dik meñga bekala nandum loloñ timbekak', ba 'No en meñ beula manda en-suambat-talakta, wili kimbekak.' Moseli windiñ eñguk, ¹¹ gan sindok kandañ win ñndiñ sinik: ama no meñ ba beula ñndiñ ñlak, 'Nepek nek pat-namlak win Yambat muptok e-kwambñ dañgot, wala timbi gep kimitletok tuop nim.' Endi windiñ nimbimbi, ¹² sindi kimit sip ti-ñimbi ñndiñ niañ, 'Dik meñga ba beka bñdambo nim tike-kimitlekañ.' ¹³ Windiñgangot sindi sosilok ep tindiñjila yanañgip piñpi, Yambattok endikne manda timbi lakatalak. Timbi sindi kundit kolan wandisi asupgan pat-tañ."

¹⁴ Timbi Yesuli bñdambo amatam kiti-sembi enguk, "Sindi gitikkan mandana ñin nandimbi nandi-kiliñ ewit. ¹⁵⁻¹⁶ Nepek gitik nandimbi minjipsi ginañ pilak wal sep timbi kolaupok tuop nim. Gan nepek ginanji ginañ papi lambi-lamitak wal mek sep timbi kolayañ."

¹⁷ Timbi Yesuli amatam kimit gitik yambimbi, gwañgwañii gita it ginañ lo-pakuk. Palimbi, gwañgwañiili eyout manda eñguk wala nikañgilañ. ¹⁸ Nikaumbi enguk, "Sindi wandiñgot nanandinjili minnat bek? Nana walan kusei kusei nandimbi, minjipsi ginañ pilak wal sep timbi kolaupok tuop nim. Win nim nandañ ba? ¹⁹ Nepek wandiñ wal amalok ginanji ginañ sinik nim pilak. Nim sinik. Wali tem meñ ginañ pimi, temdok telak plon dñdmagan ñambi, tem koñ ginañ pilak." (Yesuli windiñ embi, nana gitik Yambattok dainan kindem gitikgot embi en-dakle-ti-semguk.)

²⁰ Timbi Yesuli yousimbi enguk, "Nepek amalok ginanji ginañ papi lambi-lamitak wal biañgan ep timbi kolayañ. ²¹ Nektta, win amalok ginanji ginañ nanin sinik nanandi kolan wal lambi-lamiliñ ñndiñ tañ: endi telak joñgo kuañ, ba kumbu tañ, ba ama yandip kim-tañ, ba tam ba wapat noloñ kumbu tañ, ²² ba ka-galkta tañ. Windiñ timbi, timipmle kusei kusei tañ. Timbi endi not juluñt tañ, ba siñgi misi ba mayek minnat sasaleañ, ba not ka-gimbñt tañ, ba manda winjit eañ, ba nisila nandum loloñ tilak. Windiñ tiñpi, nandi-kamalambi kuañ. ²³ Nepek kolan gitik wal amalok ginanji ginañ papi lambimbi lamitak wal biañgan Yambattok dainan ep timbi kolayañ."

Yesuli enlok kusei ama diwinda daut semguk

Yesuli Fonia tam no endok wembanlok ginañ yal kolan ni-kleñguk

²⁴ Timbi Yesuli mlapi, gwañgwañii git Juda amatamdok kwet bimbi, Tail it kwet kandañ ñañguk. Ñambi, silak pat-nandi-timbepi it nolok ginañ lombi, amal en wandiñ patak win nim nandi-ñimneliñdok nandiñguk, gan endi pat-sembektok tuop nim. ²⁵ Nim sinik. Wembe no yal kolannat endok meñli 'Yesu wandiñ patak' nandimbi, wolongan endoñ bimi, kesinan milelem timbi, ²⁶ dñgunemi, wembanlok ginañ yal kolan kle-ñimektok ni-giñgineñguk. Tam win endi juda tam nim. Endi Fonia nanin, Silia kwelan indañguk, ²⁷ wala timbi Yesuli ñndiñ ññguk, "Gwañgwa bisat endi nana dama na-tokñenekaliñ. Nim kañbi, endok nana win yapma tikembi, kamotta ep kot-semneñ." ²⁸ Eumbi, tamdi tambane-ññguk, "Wopum, biañgan elañ. Gan gwañgwa bisat endi nana nandimbi dip kwelan pilak win kamott naañ." ²⁹ Eumbi, Yesuli nanandi kiliktinlok kusei ka-nandi-tombi ññguk, "Dik wandiñ elañ, wala timbi kindem a, ñau! Yal kolan endi wembañga ip kambimbi ñalak." ³⁰ Eumbi, ilnan ñambi kañguk win: biañgan yal kolan wal wemban kak ñaumbi, ipal plon pat-nandi-tiñguk.

Yesuli ama kaman no timbi kindem dañguk

³¹ Tĩmbi Yesulĩ gwaĩngwaĩnii gĩt Tail it kwet kandaĩ pi-ñambi, Saidon it kwet dĩkñĩmbi, Dekapolis kandaĩ ñambi, Galili tuk gwaĩnan tomguk. ³² Tombĩmbi, ama no naĩngĩp bĩmbi, Yesulĩ kii endok plon kĩmĩlektok nĩ-nandĩngĩlĩñ. Ama wolok pawañ sipsipmĩn, tĩmbi man manben mĩlap, manda dĩndĩm ewĩktok tuop nĩm.

³³ Tĩmbi Yesulĩ amatam kĩmĩn gĩtĩk wĩn yambĩmbi, ama wĩn tĩke-naĩngĩpi ña nĩsetkan pakĩmĩk. Palĩñĩpi, Yesulĩ kii nĩñañ tĩpettĩ endok pawañ gĩnaĩ sua embi iwĩt suambi, man manben tĩke-kaĩnguk. ³⁴ Tĩke-kaĩpi, kunum plon dei lumbi yayakñĩmbi, enlok mandan plon “Efata” eĩnguk, wĩn “Dĩk tom!” ³⁵ Eumbi, ama wolok pawañ tombĩmbi, man manben salaktaumbi, kusei kĩmĩpi, manda dĩndĩm nandĩmbi eĩnguk.

³⁶ Tĩmbi Yesulĩ amatamda kasat wĩn nĩm eu satawĩktok enbi, kĩmĩsip kwambĩm tĩ-semguk. Nain asup kĩmĩsip wandĩngot tĩ-semĩnguk, gan nĩm, endĩ gĩngĩnembĩ pa eu sataĩnguk. ³⁷ Tĩmbi kasat wĩn nandĩngĩlĩñ endĩ biaĩngan nandĩ-sĩlĩkñĩmbi eĩngĩlĩñ, “Kundit gĩtĩk tĩ-kulak wĩn kĩndem gĩtĩkgot. Endĩ ep tĩmbĩmbi, pawanjĩ kaman endĩ bo nandĩ-tomañ, tĩmbi manjĩ galĩnguk endĩ manda eañ.”

8

Yesulĩ amatam 4000 nana ep towiĩnguk

¹ Tĩmbi nain wolonda bĩndambo amatam kĩmĩn wopum nolĩ Yesu gĩta papi, nananjĩ taleumbi silak pakĩlĩñ. Palĩmbi, Yesulĩ gwaĩngwaĩnii ep kĩmĩn tĩmbi enguk, ² “Amatam nain tĩpet gĩt no nakĩta papi, nananjĩ taleumbi, blan tĩ-semlet. ³ Tĩkap nak silak isĩnan enĩ-mulam ñanetaĩda, telak boĩngĩpnan dausĩ diman tĩmbĩmbi kĩm-katap tĩnelĩñ. Dĩwĩn nolĩ kwet mayañgan nanin bĩmbĩn.” ⁴ Eumbi tambane-nĩngĩlĩñ, “Kwet ñolok it kwet nĩmnat. Nĩndĩ nana tuop denanin tĩkembĩ ep towinetamĩñ?” ⁵ Eumbi enĩ-kaĩnguk, “Sĩnlok nana nĩtek pat-samlak?” Eumbi nĩngĩlĩñ, “Plaua kĩt tambon tĩpetgot pat-nĩmlak.”

⁶ Tĩmbi Yesulĩ amatam enbĩmbi, kwelan pi-pakĩlĩñ. Pipalĩmbi, endĩ plaua kĩt tambon tĩpet ep papi, Yambat we ñĩmbi ep tambĩpi, gwaĩngwaĩnii emguk. Emĩ-ta-ñambi, danĩ-papusenembĩ emnelĩñdok enbĩmbi, wolok tuop tĩmbi emgĩlĩñ. ⁷ Tĩñĩpi, Yesulĩ tuk gaut tĩptĩ tĩpet sĩnĩk pat-semguk wĩ eppi, Yambat we ñĩmbi, wĩn bo danĩ-papusenembĩ emnelĩñdok enbĩmbi emĩ-ta-ñañgĩlĩñ.

⁸ Tĩmbi amatamdĩ nana wĩn naĩbi na-tokñĩngĩlĩñ. Tĩmbi nana na-tlatlap tĩmbĩmbi dĩp pakuk wĩn ep dasiumbi, sandĩñ lĩk wopum kĩt tambon tĩpet tokñĩnguk. ⁹ Amatam nana naĩngĩlĩñ wĩn 4000 netepek. Tĩmbi Yesulĩ enĩ-mulĩm ñaumbi, ¹⁰ wolongan endĩ gwaĩngwaĩnii gĩt kĩkeñ plon lombi, Dalmanuta kwet kandaĩ ñañgĩlĩñ.

Yesulĩ gwaĩngwaĩnii en Mesia tĩmbĩ dakleĩnguk

Yesulok kusei gama nĩm nandĩ-tomgĩlĩñ

¹¹ Tĩmbi Falisi ama endĩ Yesu tue-kambi tĩ-ñĩmnepi endoñ bĩmbi, en gĩta e-tañ-a-tambĩt tĩmbi gĩngĩnembĩ, Yambattĩ endok kusei tĩmbĩ daklewĩktok nandĩmbi, kundit no tĩmbĩm kanelĩñdok nĩngĩlĩñ. ¹² Nĩmbĩmbi, Yesulĩ gĩnaĩ kwambĩndanjĩla nandum mĩlataumbi enguk, “Neta amatam ñalĩ kundilĩ kanepi eañ? Nak biaĩngan sanlet: kundit wandĩñ no nĩm daut samum kanekalĩñ. Nĩm sĩnĩk.” ¹³ Yesulĩ wĩndĩñ embi, Falisi ama yambĩmbi, gwaĩngwaĩnii gĩta bĩndambo kĩkeñ plon lombi, tuk gwaĩ tambon kandaĩ ñanepi ñañgĩlĩñ.

¹⁴ Ñañĩpi, gwaĩngwaĩnii kamalambi, nana no nĩm ep bĩngĩlĩñ, gan plaua noĩngangot kĩkeñ plon pat-semguk. ¹⁵ Tĩmbi Yesulĩ nandĩnandĩ moyendĩ gwaĩngwaĩnii lok gĩnanjĩ gĩnaĩ bendĩ-wopum dawĩk wala mĩsĩmbi, molo manda eyout plon kĩmĩpi enguk, “Sĩndĩ Falisi ama ba ama wapmañ Elot endok plaua kĩmĩlĩ bendĩla ka-kĩlĩñ ekekalĩñ!” ¹⁶ Eumbi, gwaĩngwaĩnii nĩsĩngan “Nana nĩm pat-nĩmlakta wala elak bek” embi e-nandĩ-tĩngĩlĩñ.

¹⁷ Tĩmbĩmbi Yesulĩ wĩn nandĩmbi enĩ-kaĩbi eĩnguk, “Sĩndĩ nana nĩm wĩn neta e-nandĩ-tañ? Sĩndĩ kusatna gama nĩm nandĩmbi nandĩ-tomañ bek? Wĩndĩñ gĩnanjĩ kwambĩñ daĩnguk bek?” ¹⁸ Sĩndĩ dausat, gan nĩm kañ, ba pawanjat, gan manda nĩm nandañ, ba sĩndĩ nandĩ-kamalayañ bek? ¹⁹ Nak plaua kĩt tambongot wĩn tambĩpi, ama 5000 ep towiĩwambi, nambĩm dĩp pakuk wĩn sĩndĩ sandĩñ lĩk nĩtek dasium tokñĩnguk?” Yesulĩ wĩndĩñ enĩ-kaumbi, “Lĩk 12 tĩna tokñĩnguk” nĩngĩlĩñ. ²⁰ “Ba nak plaua kĩt tambon tĩpetgot walĩ amatam 4000 ep towiĩwambi, nambĩm dĩp pakuk wĩn sĩndĩ sandĩñ lĩk wopum nĩtek dasium tokñĩnguk?” Eumbi, “Lĩk kĩt tambon tĩpet tĩna tokñĩnguk” nĩngĩlĩñ. Nĩmbĩmbi, ²¹ ñĩndĩñ enguk, “Sĩndĩ kusatna gamaĩngot nĩm nambĩ-nandĩ-dakleañ bek?”

Yesulĩ ama no dai kolan tĩmbĩ kĩndem daĩnguk

²² Tĩmbi Yesulĩ gwaĩngwaĩnii gĩta Betsaida it kwelan ña-tomguk. Tombĩmbi, ama dai kolan no endoñ naĩngĩp bĩmbi, tĩke-kauptok nĩ-nandĩngĩlĩñ. ²³ Tĩmbi Yesulĩ ama en kii plon tĩkembĩ naĩngĩlĩmbi, it kwet pawañ pĩngĩmĩk. Tĩmbi Yesulĩ ama wolok dai plon iwĩt suambi, kiiĩ endok plon kĩmĩpi nĩ-kaĩnguk, “Dĩk nepek no kalañ ba nĩm?” ²⁴ Nĩmbĩmbi

deimbi eñguk, “E. Nak ama dîwîn yambîlet. Gan nak yambîwambi, kombali ñañ nomîk tîlak.” ²⁵ Eumbi, nombu kii dai plon kîmîlîmbi, dai gembînat deimbi, kîndem dañguk. Kînde daumbi, nepenepek gîtk wîn ka-dakleñguk. ²⁶ Tîmbi Yesulî ama wîn it kwelan nombu louptok nî-kîmîsipbi, dîndîmngan ilnan ñauktok nî-mukuk.

Yesulî enlok kusei tîmbi dakleñguk

²⁷ Tîmbi Yesulî gwañgwañii gîta pî-ñambi, it kwet tiptip Sisalia Filipai it kwet wopum kle-gîmbupi pakîlîñ wandîñ ñañguk. Telak plon ñañîpi, gwañgwañii enî-kañbi eñguk, “Amatamî naka nin sînk pa nanîañ?” ²⁸ Eumbi nîñgîlîñ, “Dîwîndî dîka Yoane amatam miti tuk i-sem-ta-kuñguk en ganîañ. Tîmbi dîwîndî dîka Elia ganîañ, wîn plofet ama damanin endî bîndambo indaup een ip wakan bek. Ba dîka plofet damanin no pa ganîañ.” ²⁹ Eumbi, Yesulî enî-nandîmbi eñguk, “Gan sîna naka nin sînk nanîañ?” Eumbi, Petlolî manda ñîndîñ tambane-nîñguk, “Dîtna Mesia wakan.” ³⁰ Eumbi, Yesulî kîmîsip tî-sembi, gama enlok kusei ama nola nîm ennelîñdok enguk.

³¹ Tîmbi wolongan Yesulî kusei kîmîpi, Yambattok nanandî kwambîñ Mesia enlok plon ñîndîñ enî-daut tî-sembi enguk, “Amalok Nîñan endî mîlap ba siñgi gawat kusei kusei inda-ñîmektok. Ama bîesi, tapma ama bîesi gît endîkîne manda nandî-tale ama endî kusali kaumbi, tuop nîm tîmbîmbi, siñgi wîlîmîumbi wîlî kîmbekak. Tîmbi sandap tîpet gît no tîmbîmbi, bîndambo kîmnan nanin mîlalekak.”

³² Yesulî wîndîñ eñîpi enî-dakle-ta-ñañguk. Eu dakleumbi, Petlolî engan tiañem ñambi, kusei kîmîpi, manda wolok nî-ñombîñguk. ³³ Gan Yesulî tambanembi, gwañgwañiilok dausînan Petlo nî-ñombîmbi eñguk, “Satañ, dîk nambi ñau! Dîk amalok nanandîñgot klelañ, Yambattoñ nîm.”

Yesulî en kle-kuñgulok manda enguk

³⁴ Tîmbi Yesulî amatam kîmîn wopum wakît gwañgwañii kîti-semum bîumbi enguk, “Ama no endî nak nep kle-kuupi nandîlakta endî enlok nanandî ba galk siñgi wîpi, kloñbalî tîke-lo-bembi, nep kle-kuuktok elet. ³⁵ Neta, no endî natnala ba gîñgît manda kîndemnalok kuñgun bi-namlak, endî wakan kunumdok kuñguñ taletalen nîmnat inda-ñîmekak. Gan no endî kwelalok kuñguñ enlok tîke-kîmîlep nandîlakta, endî kunumdok kuñguñ kola-ñîmekak. ³⁶ Kola-ñîmîumbi, kwelalok nepenepek kusei kusei gîtk ep kasîleñguk walî nîtek tîmbî tîmbî londaukak? ³⁷ Endî kuñgun kolañguk wîn nek ñalî tuambi, bîndambo kasîleukak? Wîn tuop nîm.

³⁸ Man ñîndîñgîta Yambat siñgi wîlîmîmbi, yomsîat kuañ, ba dîwîndî naka ba mandanala maetambi kuañ. Nain taletalen Ama Sîsînkîti dîndîm añelo yanañgîpi, Beulok gembî ba kolsalennat indangan indaukak wolonda endî bo en maeta-ñîmgîlîñ wîn maeta-semekak.”

9

¹ Yesulî wîndîñ embi enguk, “Nak biañgan sînk sanlet: Yambattî nain kîmîkuk wîn indaumbi kusei kîmîpi, amatam gîtk ini plon gembînat yambî-dîkîneukak. Tîmbi biañgan ñî pakañ sîndoñnan nanin dîwîn endî gama kaik kuñîlîmbi indaumekek kanekalîñ.”

Yambat, Mose gîta Elia endî Yesulok kusei tîmbi kwambîñ dañguk

² Kena nain kît tambon noñgan taleumbi, Yesulî gwañgwañii tîpet gît no, wîn Petlo, Yakobo gît Yoane yanañgîlîmbi, kwet jañgîn ombap nolok lombi, wandîñ nîsîñgan pakîlîñ. Palîmbi, gwañgwañiilok dausînan Yesulok siñgin walan tîkîleumbi, ³ dasindasin salembi, walalan bien sînk indañguk. Kwelan ñolok ama nolî sandum satnin wandîñ tîmbektok tuop nîm.

⁴ Tîmbi gwañgwañiilî plofet ama damanin tîpet, Elia gît Mose, endî indambi, Yesu gîta manda e-nandî-tîmbîmbi yambîñgîlîñ. ⁵⁻⁶ Yambîmbi, kolan mîsîumbi, Petlolok nanandîñ kamalaumbi, “Manda nîtek ewî?” embi, Yesula ñîndîñ nîñguk, “Nîndîndaut! Ñî pakamîñ wîn kîndem sînk. Wala tîmbi it jala tîpet gît no mana! Dîkok no, Moselok no, Elialok no.”

⁷ Tîmbi mulukua nolî pîmbi ep tîmîlîmbi, Yambattî mulukua gînañ nanin kîti-pîmbi enguk, “Ñîne nokoñ nîñana noñgan sînk. Nak en ka-galkta tî-ñîmlet. Sîndî endok manda tîke-kwambîñ dambi kunekalîñ!” ⁸ Eumbi, gwañgwañiilî wolongan deimbi kañgîlîñ wîn: Mose gît Elia endî ikan palîmbi, Yesu en noñgan palîmbi kañgîlîñ.

⁹ Tîmbi endî kwet jañgîn plon nanin pîñîpi, Yesulî nepok wî kañgîlîñ wolok manda kasat ama nola joñgo nîm ennelîñdok e-kîmîsip tî-semguk, kasat wîn Amalok Nîñan endî kîmnan nanin mîlalekak wolondamekek kîndem enelîñdok enguk. ¹⁰ Eumbi, endî Yesulok manda wîn nandî-kwambîñ dambi, nîsîñgan “Kîmnan nanin mîlatmîlat wîn nîtek?” embi e-nandî-tîñgîlîñ.

¹¹ Tĩmbi endi Yesu ni-kañbi eñgĩlĩñ, “Kusei nektok endikĩne manda nandi-tale amalĩ Elia Mesialok telak dama bũptok pa eañ?” ¹² Eumbi, Yesulĩ, Yesulĩ Yoane miti tuk i-sem-ta-kuñguk endok plon ñĩndĩñ e-youpi enguk, “Elia endi biañgan Mesialok telak dama bĩmbi, amatam gĩnanjĩ tĩmbi kaitanelĩndok bũukak. Gan nĩteкта tĩmbi, Ama Sisĩnĩkta bo ñĩndĩñ youyoulĩn patak: endi siñgin gawat kusei kusei bembĩmbi, amalĩ ni-tĩke-pi sĩnĩk tanekalĩñ?” ¹³ Gan nak Eliala ñĩndĩñ sanba: endi bo ikan bũmbi, amalĩ nĩsĩlok nanandi klembi, manda endok plon youyoulĩn patak wolok tuopgan nepek kusei kusei kolan ti-ñĩngĩlĩñ.”

Yesulĩ ama gwañgwa no yal kolannat tĩmbi kĩndem dañguk

¹⁴ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii tĩpet gĩt no endi kwet jañgin bĩmbi pi-ñambi, gwañgwañii dĩwĩn pakĩlĩñnan tomgĩlĩñ. Tombi yambumbi, amatam kĩmĩn wopumdi ep gĩmbupi pakĩlĩñ, tĩmbi endikĩne manda nandi-tale ama dĩwĩndi gwañgwañii gĩta e-taĩan tĩñgĩlĩñ.

¹⁵ Tĩmbi ama kĩmĩn gĩtik endi Yesu bũmbi kañpi, ka-sĩlĩkĩnembĩ, endoñ woñep ñambi, we ñĩngĩlĩñ.

¹⁶ Tĩmbi Yesulĩ eni-nandĩmbi eñguk, “Sĩndi neta e-taĩan tañ?” ¹⁷⁻¹⁸ Eumbi, amatamdok boñgĩpsĩnan nanin ama nolĩ Yesula ñĩndĩñ tambane-nĩnguk, “Endaut. Nak nĩñana yal kolan nat dĩk tĩmbi kĩndem dawĩktok nañgĩpi bĩt, gan dĩk nĩm palañda gwañgwañgailĩ yal kolan wĩn kleklelok enĩt, gan endi tĩ nĩm kañbi bilĩñ. Yal kolan walĩ endok man manben tĩmbi galũmbi, manda nĩm pa elak. Nainĩn inda-ñĩmlak tuop yallĩ nĩñana tĩmbi kolakolalok tĩke-kolĩmbi pa pĩlak. Tĩmbi man payak lambumbi, man sĩ-gĩlĩm dambi, piñgĩu dĩndĩñ pat-tĩlak.”

¹⁹ Yesulĩ manda wĩn nandum mĩlataumbi enguk, “Nak gĩnañ kwambĩndanjĩla kunjĩt tĩlet. Nain nĩtek sĩnĩk nak nombõ sĩn gĩta palambi, nandi-kĩlĩkti tĩ-namnekalĩñ? Gwañgwa wĩn nokoñ tĩkem bĩwĩt.” ²⁰ Eumbi nañgĩp bũmbi, yal kolan walĩ Yesu kañbi, wolongan gembĩ kopi, kwelan kolĩ piũmbi, tĩkĩle-bĩnjat tĩmbĩmbi, man payak lambĩnguk.

²¹ Tĩmbi Yesulĩ beu ni-kambi eñguk, “Nain nĩtek sĩnĩk kundĩt ñĩndĩñ tĩ-ta-bĩlak?” Eumbi nĩnguk, “Damañgan gwañgwa tip palĩmbi inda-ñĩmĩnguk. ²² Nain asup yal kolan walĩ nĩñana komba galk gĩnañ ba tuk gĩnañ tĩke-kolĩmbi pa piũmbi, walĩ kĩmbektok tuop pat-tĩlak. Gan, tĩkap dĩk tuopta, nĩnda blan nandi-nĩmbi, nĩp kĩmĩlekañ.” ²³ Wĩndĩñ eumbi Yesulĩ nĩnguk, “Netekta ‘tĩkap dĩk tuopta’ nanĩlañ? Dĩk nandi: no en nandi-kĩlĩktĩnat kulakta Yambattĩ nek inda-ñĩmektok nandĩlak wolok tuopgan tĩ-ñĩmlak.” ²⁴ Eumbi, wolongan gwañgwa beulĩ kĩtĩmbi nĩnguk, “Nak nandi-kĩlĩk tĩ-gamlet. Gan nandi-kĩlĩktĩna lakalakaen, wala tĩmbi nep tĩmbi pañgĩtawata.”

²⁵ Tĩmbi Yesulĩ amatam asuptĩ endok kandañ woñep bĩñgĩlĩñ wĩn yambĩmbi, yal kolanĩ gwañgwa wolok man ba pawañ masip mĩnguk wakan ni-ñombĩmbi nĩnguk, “Natna gani-sĩpi ganlet: poñambi, bĩndambo nĩm undane-bĩmbi piũkañ.” ²⁶ Eumbi, yal kolandi kwawa embi, gwañgwa tĩmbi wopungan gembĩ kolĩmbi, yal kolan en bim poñanguk. Poñambi, kwelan pi wĩpi, dalandan nomĩk palĩmbi, amatam kañgĩlĩñ endoñnan nanin asuptĩ “Kĩmlak” eñgĩlĩñ. ²⁷ Gan Yesulĩ gwañgwa kii plon tĩke-mĩlalĩmbi mĩlapi ikuk.

²⁸ Tĩmbi Yesulĩ it gĩnañ lombi, gwañgwañii gĩt nĩsĩngan papi ni-kañbi eñgĩlĩñ. “Kusei neta nĩndi yal kolan wĩn klenep tĩ pi kamĩñ?” ²⁹ Eumbi enguk, “Yal kolan ñandisĩ endi nĩmololĩngot gumañ ep klelok, nepek nolĩ nĩm.”

Yesulĩ kĩmbektok manda enbĩmbi, nain tĩpet tĩnguk

³⁰⁻³¹ Tĩmbi Yesu gĩt gwañgwañii endi wĩnanin ñambi, Galili kwet dĩkĩnembĩ ñañgĩlĩñ. Ñaĩpi, Yesulĩ gwañgwañii eni-daut tĩ-semep nandiñgukta tĩmbi amalĩ en wandĩñ patak wĩn nĩm nandi-ñĩmnelĩndok nandiñgukta. Ñaĩpi, ñĩndĩñ eni-ta-ñañguk, “Amalok Nĩñan en kanjĩkĩñ endok kĩsĩ plon kĩmĩlĩmbi walĩ kĩmbekak. Tĩmbi kena nain tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi, kĩmnan nanin mĩlalekak.” ³² Gan gwañgwañii endi manda eñguk wolok kusei nĩm nandi-daklembi, ni-kanelĩndok mĩsĩmbi bĩñgĩlĩñ.

Yesulĩ kuñgulok manda gwañgwañiila eni-daut tĩ-semguk

Kiupi kuñgulok manda

³³ Tĩmbi ñakap, Kapaneam it kwelan tombi, it gĩnañ lo-taleumbi, Yesulĩ gwañgwañii eni-nandĩmbi eñguk, “Telak plon nekta e-taĩan tĩlĩñ?” ³⁴ Eni-nandumbi, endi telak plon “Gwañgwa nĩndok boñgĩpĩnan nĩndi sĩnĩk nĩp maklembi, dama tĩlak?” embi, e-ke-kot-tĩñgĩlĩnda tĩmbi, manda nĩm embi gitakan pakĩlĩñ.

³⁵ Tĩmbi Yesulĩ pipapi, gwañgwañii 12 kĩtĩ-semum bũmbi enguk, “Tĩkap ama nolĩ telak dama kuupi nandĩlakta, en wakan enla nandum piĩmbĩñ tĩmbĩmbi, nolii gĩtik endok siñgi kle-kumbi, tĩplaplainjĩ kuukak.” ³⁶ Wĩndĩñ embi, gwañgwa tip no nañgĩp bĩmbi, boñgĩpsĩnan kĩmĩpi, kiilĩ kamai-papi enguk, ³⁷ “No endi naka tĩmbi gwañgwa ñandingan

no not ti-ñimekta, endi nak not ti-namek. Tĩmbi no endi nak not ti-namekta, nakgot nĩm a, nin nanĩ-mukuk en not ti-ñimek.”

³⁸ Tĩmbi Yoanelĩ Yesula “Nĩnĩndaut” embi nĩnguk, “Nain nola nĩndĩ ama nolĩ dĩkok koka embi, yal kolan ep kle-kot-semum kañgĩmĩñ. Gan endi nĩndoñnan nanin nĩm, wala tĩmbi nĩndĩ kĩmĩsip ti-ñĩmkap nĩm kañbi bĩñgĩmĩñ.” ³⁹ Eumbi enguk, “No en kotna embi, kundit gembĩnat tĩlak, wandiñ walĩ nĩtek plon pañgĩtambi, plastik nanĩ-kolauk? Wĩndĩ tĩndĩlok tuop nĩm, wala tĩmbi nĩm kĩmĩsip ti-ñĩmnekalĩñ. ⁴⁰ Neta, no en nĩndok kenanĩla kanjĩk nĩm ti-nĩmlakta endi nĩndok notnĩ tĩlak.

⁴¹ Tĩmbi no endi Mesialok sambatĩi kuañda tĩmbi tukgot gĩpi samek, enda nak biañgan sanlet: Yambattĩ plap kena kambakan wandiñ wolok tuan biañgan ombĩ-ñĩmekak. ⁴² Tĩmbi no endi gĩngĩtina koi nĩmnat ñandin no tĩmbi pipĩmbi yom tĩlakta, en blangandok. Endi kundit kolan wandiñ gama nĩm tĩñĩlĩmbi, nolĩ kawat wopum no tĩkembĩ, bim plon tembĩ-ñĩmbi, tuk kimbĩñ gĩnañ munjut-kolĩm pĩmbi kĩmbĩmda wĩn kĩndem. Nĩm kañbi, kundit kolan wandiñ tĩmbĩmbi, Yambattĩ kĩnjan mĩlap wopum ombĩ-ñĩmekak.

⁴³⁻⁴⁴ Tĩkap kĩkalĩ gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, kĩka wĩn dombekañ. Wĩndĩ tĩmbi, kĩka tambongot kukapi, kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, kĩka tĩpelatkan kukapi, jĩmbĩndok komba galk taletalen nĩmnat gĩnañ pĩwĩñ. ⁴⁵⁻⁴⁶ Ba tĩkap kesĩkalĩ gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, kesĩka wĩn dombekañ. Wĩndĩ tĩmbi, kesĩka tambongot kukapi, kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, kesĩka tĩpelatkan kukapi, jĩmbĩñnan gep kolĩ pĩwĩñ. ⁴⁷ Ba tĩkap daukalĩ gep tĩmbi pipĩmbi yom tĩlañda, dauka wĩn gĩtnei kolekañ. Wĩndĩ tĩmbi, dauka tambongot kukapi, Yambattok kuñgu taletalen nĩmnat gĩnañ ñaukañ. Nĩm kañbi, dauka gĩtĩk kukapi, jĩmbĩñnan gep kolĩ pĩwĩñ. ⁴⁸ Jĩmbĩñ wandiñ siñgin gawat taletalen nĩmnat palekak: wandiñ bĩnem amalok gaumjĩ nañ endi nĩm kĩmnekalĩñ, ba kombalĩ papat kwambĩñ dĩmbi ei-ta-ñaukak.”

⁴⁹ Yesulĩ wĩndĩñ embi enguk, “Siundĩlo tĩñĩpi, simu tapma plon kĩmĩkañ walĩ Yambattok dainan tapma tĩmbi kĩndem dalak. Wĩndĩngangot Yambattok dainan kĩndem daneñdok komba dĩndĩnĩ amatam nĩndĩ gĩtĩk inda-nĩmlak. ⁵⁰ Simu wĩn nepek kĩndem sĩnĩk. Gan, tĩkap simulok koñgom gembĩn pailekta, nombo kĩndem dawĩtkok nepek no tuop nĩm tĩneñ. Wala tĩmbi sĩndĩ nosiilok boñgĩpsĩnan simu koñgom gembĩnnat nomĩk kumbi, ep kiupi busukñanengan kunekalĩñ.”

10

Wapatam tambĩtambĩtok manda

¹ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañĩ gĩt kwet wĩnanin yousĩm ñambi, Judia kwelan ba Joldan tuk tambon kandañ ñañguk. Nañĩlĩmbi, amatam kĩmĩn no kĩmĩn no bĩndambo endoñ bĩmbi kĩmĩn tĩañgĩlĩñ. Tĩmbi kena pat-tĩlĩnguk wĩndĩngangot bĩndambo enĩ-daut ti-sem-ta-kuñguk.

² Tĩmbi Falisi ama dĩwĩndĩ bĩmbi, Yesu tue-kañbi ti-ñĩmnepe nandĩñĩpi nĩ-kañbi eñgĩlĩñ, “Endĩkĩne mandalĩ ama nolĩ kĩndem tamĩn kle-kolektok elak ba nĩtek?” ³ Eumbi manda tambane-enguk, “Moselĩ sosiila endĩkĩne manda nĩtek kĩmĩt-semguk?” ⁴ Eumbi nĩngĩlĩñ, “Moselĩ ñĩndĩñ nandĩ-semguk: ama no endi tamĩn biup nandĩmbi, endok kusei pepa plon youp mĩmbi, kĩndem nĩ-kleuk.” ⁵ Eumbi tambane-enguk, “Gĩnañ kwambĩndanjĩla Moselĩ endĩkĩne manda wĩn youpi kĩmĩt-semguk. ⁶ Gan nain kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan wĩn wĩndĩ nĩm pakuk. Moselĩ ñĩndĩñ youkuk, ‘Yambattĩ ama ep tĩmbi indañguk wolonda endi ama gĩt tam indañgĩlĩñ. ⁷ Kusei wala tĩmbi amalĩ meñ beu yambimbĩ, tamĩnloñ galĩ-kwambĩñ daumbi, ⁸ pĩñgĩp noñgan indayamĩk.’ Wĩndĩñ youyoulĩn patakta tĩmbi, ama gĩt tam endi nombo tĩpet nĩm tĩndemĩk. Endi wapatam tĩmbi, pĩñgĩp noñgan patemĩk. ⁹ Wala tĩmbi wapatam Yambattĩ ep kiukuk wĩn amalĩ nĩm tambĩlek.”

¹⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañĩ gĩt bĩndambo ilan ña-palĩñĩpi, wapatam tambo ka-mĩsĩ-tañ wolok nĩ-nandumbi ¹¹ tambane-enguk, “No endi tamĩn ka-mĩsĩmbi, tam kombĩn tĩlakta, ama walĩ wakan tamĩn kolan ti-ñĩmbi, Yambattok dainan telak joñgo kulak wakan. ¹² Ba tam nolĩ wapalĩ ka-mĩsĩmbi, ama kombĩn tĩlakta, endi bo wĩndĩngangot telak joñgo kulak wakan.”

Nĩndĩ Yambattok kuñgu kwambĩñ kasĩleukak?

¹³ Tĩmbi amatamdĩ wembe gwañgwa tiptip Yesulĩ ep kawĩtkok yanañgĩp bĩñgĩlĩñ. Bĩñĩlĩmbi, gwañgwañĩlĩ kĩmĩsip ti-sembi enombĩñgĩlĩñ. ¹⁴ Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, Yesulĩ yambĩm gĩnañ komba dĩmbi enguk, “Sĩndĩ wembe gwañgwa yambiumbi nokoñnan bĩwĩ! Yambattĩ ama ñandĩsĩ wakan enlok gĩñgĩt yambĩ-dĩkĩelak, wala tĩmbi nombo nĩm kĩmĩsip ti-semnekalĩñ! ¹⁵ Nak biañgan sanlet: no endi wembe gwañgwalok tuop Yambattok kapmainan nĩm kulakta, endi wakan Yambattok gĩngĩt nĩm.” ¹⁶ Wĩndĩñ embi,

wembe gwañgwa noñgan noñgan ep ya-apbi, kiilí kumbanjí plon kímípi, ep gwílam tí-semguk.

¹⁷ Timbi Yesulí gwañgwañii gít telak kusei kímípi ñanep tíñímbi, ama nolí endoñ woñep bímbi mílele-tí-ñím ní-nandímbi eñguk, “Endaut kíndem. Nak nítek tímbi, kuñgu taletalen nímnat kasíleutat?” ¹⁸ Eumbi tambane-nínguk, “Kusei neкта naka kíndem nanílañ? Ama nolí kíndem ním, Yambat en noñgandí kíndem. ¹⁹ Dík endíkñe manda Yambattí kímít-nímínguk wolok kusei íp nandílañ: ‘Dík ama wílí kím ním tímbekañ. Telak joñgo ním kuukañ. Kumbu ním tímbekañ. Ama joñgo síngin ním siukañ. Ama nolok nepek joñgo ním tímí pailím tíke-ñímekañ. Dík nain tuop meñga bekala nandí-semum loloñ tíndekamík.’” ²⁰ Yesulí wíndíñ eumbi nínguk, “Endaut. Nak gwañgwa sim papi kusei kímípi, endíkñe manda wín gítík íkan tañgonembi kímít-kle-ta-bílet.”

²¹ Yesulí dándímgan kambi, wale kíndemda nandí-ñímímbi nínguk, “Dík nepek noñgan walañgot típíkalañ. Wala tímí dík ñam nepenepeka gítík talok kímít-taleumbi, mínem gamnekalíñ wín epmbi, ama pímbíñesíla emumek, tuan wopum kunum gínañ pat-gamekak. Wíndíñ tímek bímbi, nak nep kle-kuukañ.” ²² Ama walí mandan wín nandum mílataumbi, timan dai kolañguk. Endí il ba kenañ asup palímguk wí ním bíuptok nandím gínañ mílataumbi, kak bim ñañguk.

²³ Timbi Yesulí gwañgwañii tíkíle-yambímbi enguk, “Ama kwílíkwlíñjít Yambattok gíngít indanep nandañda endí kena kwambíñ tínekalíñ.” ²⁴ Wíndíñ eumbi nandím nandí-sílíkñeñgíñ. Timbi Yesulí yousím “Níñanai” embi, nombo ñíndíñ enguk, “No endí Yambattok gíngít indaup nandílakta endí kena kwambíñ tímbekek. ²⁵ Kamel nolí lík bem gínañ típ wolok ña tombepi nandíwímínda, endí kena kwambíñ tímbekek. Timbí ama kwílíkwlíñn wopum no endí Yambattok gíngít indaup nandílakta, endí wíndíngot kena kwambíñ tílak, gan endok kenañlí kamellok kenañ maklembi mílata-ñímekak.” ²⁶ Eumbi, gwañgwañii kolan sílíkñembi, nísíngan e-nandí-tímí eñgíñ, “Mílap wandiñda, nindí kuñgu taletalen nímnat wín tuop kasílewík?” ²⁷ Timbi Yesulí dándímgan yambímbi enguk, “Ama endí nísílok gembíñjít tuop ním, gan Yambattí kíndem ep mek. En wakan nepenepek gítík tuop tí-taleuk.”

²⁸ Wolongan Petlolí nínguk, “Yakñe! Níndok kandañ nítek? Níndí nepenepekní gítík bí-talem bímbi, dík gep kle-kuamíñ wín.” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak bíañgan sanba: no endí natnala ba gíngít manda kíndemla tímí il ba dalí ba kwayañii ba dalañii ba wíwii ba meñ beu ba gwañgwa bísatñii ba nana kenañ gítík bí-taleñguk, ³⁰ endí wakan il gít dalí gít kwayañii gít dalañii gít wíwii gít meñii gít gwañgwa bísatñii gít nana kenañ inda-ñímímbi, yousím nombo wopumgan inda-ñímekak. Tíñípi, man kwelan ñolok naka tímí kena gím mímímbi, kunumdok kuñgu kusei kímílekak wolonda kuñgu taletalen nímnat inda-ñímekak. ³¹ Nain wolonda ama man ñíndíngít amatamdok dausinan damandama tañ endoñnan nanin asuptí síngi patnekalíñ. Tímí síngi sínk endok kandañ asuptí dama patnekalíñ.”

Yesulí kímímbi mílalekak wolok bíndambo enbímbi, gama ním nandí-dakleñgíñ

³² Tímí endí Jelusalem í kwelan lonelíndok telak klem ñañgíñ. Yesu endí telak dama tí-semumbi, gwañgwañii endok kundít wí kañ nandí-bendí-tímímbi, amatam ep kle-ñíngíñdí mísímsí plon ñañgíñ. Ñakap, Yesulí gwañgwañii 12 nísíngan bíndambo ep kímín tímí, enlok plon nepek inda-ñímekak wolok manda ení-dakle-semguk. Ení-dakle-semípi, ³³ ñíndíñ enguk, “Síndí nandañ. Níndí Jelusalem í kwelan loamíñ. Lo-tomnambí, Amalok Níñan wín tapma ama biesí ba endíkñe manda nandí-tale ama endok kísí plon kímímbi, wílí kímbektok manda eu talembi, Roma amalok kísí plon kímítnekalíñ. ³⁴ Kímímbi tí-lakalala e-tí-ñímímbi, manjí iwíttí suambap bí gwílap písíknattí waipbí wílí kímbekak. Tímí maim típet gít no tímímbi, kímnan nanin mílalekak.”

³⁵ Tímí Sebedílok níñañítt típet, Yakobo gít Yoane, endí Yesuloñ bímbi níngímík, “Níníndaut. Nítí nepek nola ba nola endetamík wín dík nandímbi tí-nímíndok nandamík.” ³⁶ Eumbi enguk, “Nak síta nek tí-samettok nandamík?” Ení-kaumbi, ³⁷ ama wapmañ patep nandíngímíkta ñíndíñ níngímík, “Dík inda-daklembi, amatam indangan yambí-díkñeukañ, nain wolonda nandí-nímímbi, nítoñ nanin nolí kíkka dándímnan, nolí kíkka kepmanan pípatekamík.” ³⁸ Gan Yesulí enguk, “Síttí manda eamík wolok kusei ním nandí-daklembi naníamík.”

Endí wíndíñ embi, yousím mílap bemep tílak wolok ñíndíñ enguk, “Nak tuk kímíñ nambetat wín síttí gíla nandekamík ba? Ba tuk íutat wín síttí gíla indekamík ba?” Yesulí wíndíñ ení-kaumbi, ³⁹ “Nítí tuop” eñgímík. Eumbi enguk, “Bíañgan. Natna tuk nambetat wín síttí bo nandekamík, ba tuk íutat wín síttí bo indekamík. ⁴⁰ Gan nindí kítna sínk

kandañ ba kítna kepma kandañ pipalekak wín nak ewa taleuktok tuop ním. Pipapipat wín Yambat en ikan tí-kíliñ embi eu tale-semguk.”

⁴¹ Tímbe gwañgwañii kí tambon tambon endí manda wín nandímbe, Yoane gít Yakobo endá gínanjí komba dínjuk. ⁴² Tímbe Yesulí ení-tiañeum bítumbi enguk, “Sindí nandañ, kwet tuop yambi-díkñe ama ba ama loloñ endí gínígtíjii kíndem ním pat-yambi-díkñeañ. Endí ama kunduwat, amatam endok kapmainan kuañda nandí-semum nísílok kena gwañgwa sílanin síník tímbeímbe, kena gím pat-emañ. ⁴³ Gan síndok boñgípsínan wíndíñ ním inda-samektok sanlet. No endí síndok boñgípsínan ama wopum indaup nandílakta, endí típlaplapsí kuukak, ⁴⁴ ba telak damanjí kuup nandílakta, amatam gítík endok kena gwañgwa sílanin kuukak. ⁴⁵ Ama Sísiník endí bo wíndíñgangot kulak. Endí amatam típlaplae tí-ñímmelíñdok ním, endí tambon típlaplae tí-sembe, amatam asup endok kíñjan kímbi, yomsílok tuan ombí-tale-semektok indáñjuk.”

Yesulok kusei inda-dakleñguk

Ama dai kolan endí Yesulok kusei nandí-dakleumbi tímbe kíndem dañjuk

⁴⁶ Tímbe Yesulí gwañgwañii ba amatam kímn wopum gíta Jeliko it kwelan bí tombe díkñem ñañjuk. Wínanin ñañíímbe, ama no dai kolan amatamda mínem ba nanañla kítnat tí-kuñjuk koi Batimaio, Timaiolok nínñañ, endí telak pawañ pipakuk. ⁴⁷ Pipalíñíím nímbe eñgíliñ, “Yesu Nasalet nanin endí bílak.” Nímbe nandím kusei kímpí, Yesu Mesialok koi no plon kíti-ñímbe eñjuk, “Yesu, Devittok Nínñañ, dík blan tí-namíñ!”

Gembínat kíti-palímbe, ⁴⁸ amatam asuptí ní-ñombímbe níníglíñ, “Gitakan pat!” Gan endí kwambíngan kítmbe eñjuk, “Devittok Nínñañ-o, blan tí-namíñ!” ⁴⁹ Wíndíñ eumbi, Yesulí bí ipi enguk, “Kíti-ñímím bíwín.” Eumbi, ama dai kolan kíti-ñímbe níníglíñ, “Ním mísíwíñ. Endí kíti-gamlak. Mílapi ñau!” ⁵⁰ Eumbi, sauloñ kólí palímbe, díkop mílapi, Yesuloñ ñañjuk. ⁵¹ Ñaumbi, Yesulí ní-nandím eñjuk, “Nak nek tí-gamíttok bílañ?” Eumbi nínjuk, “Nandaut loloñ. Nak nombo deup nandílet.” ⁵² Eumbi nínjuk, “Kíndem a, ñau! Nanandí-kílkíñgalí gep tímbeím kíndem dalañ.” Eumbi, wolongan ama wolok dai kíndem daum deimbe, Yesu klem telak ñañjuk tuop ñañjuk .

11

Yesu Mesialí ama wapmañ nomík Jelusalem loñjuk

¹ Tímbe Yesu gíta gwañgwañii endí lo-ñakap, Jelusalem it kwet tímbe dumalaumbi, kwet jañgín koi Oliví wolok loñgíliñ. Loñípi, it kwet típet, Betfage gít Betani, wandíñ lo-tombi, Yesulí gwañgwañii típet ení-mupí ² enguk, “Síti it kwet da patak wolok ñandekamík! Ñam lombi, wolongan doñkí nínñañ toalí top bímbin kandetamík. Doñkí endok plon ama nolí no ním pipapí ñañjuk. Kañbí písap nañgípi bíwít! ³ Tíkap nimbek nolí sambímbe, ‘Síti neta wíndíñ tamík?’ eumbi, ñíndíñ níndekamík, ‘Molomdí kena mímbe, platik kímlí undanem bíutak.’”

⁴ Yesulí wíndíñ eumbi ñam, doñkí nínñañ telak yamanan top bímbin kañbí písakímík. ⁵ Písat-palíñíímbe, ama díwín wolok ikíliñ endí ení-kañbí eñgíliñ, “Síti nek tíndepi, toa písakamík?” ⁶ Ení-kaumbi, Yesulí manda eñjuk wíndíngan tambane-engímík. Eumbi yambium, ⁷ doñkí nínñañ Yesuloñ nañgípi ñañgímík. Ña-tombi, saulonjí kiundíp doñkílok plon kímlímbe, Yesulí wolok plon lo-pipapí ñañjuk. ⁸ Tímbe amatam asuptí Yesu koi gínígtí tíke-lonelíñdok saulonjí telak plon samba eñgíliñ, díwíndí kli sap kena gínñañ nanin dombí mep bímbi, wíndíngot telak plon ípaneñgíliñ.

⁹ Tímbe amatam Yesu telak plon síngi dama tím kle-ñañgíliñ endí ñíndíñ kítmbe ní-tíke-loñgíliñ,

“Yambattok koi tíke-lowít!

Ama ñín Molomdok koi plon ní-mulímbe bí indalak

en ní-kíndekíndem ewít!

¹⁰ Sotní Devít endí gínígtíñii kíndem yambi-díkñeñjuk,

wíndíngangot ama ñalí tí-nímekak,

wala tímbe en ní-kíndekíndem ewít!

Yambat kunum gínñañ patak endok koi tíke-lona!”

¹¹ Yesulí Jelusalem it kwelan lo-tombi, tapma it sañ simba gínñañ loñjuk. Lombi, nepek gítíngítík ka-nandí-tí-talembi, kwet kílim eumbi pímm gwañgwañii 12 gít Betani it kwelan lombi douñgíliñ.

Yesulí tapma it tí-díndím tíñjuk

¹² Kwet salaumbi, Jelusalem ñanelíñdok Betani it kwet bímbi, telak plon ñañípi, Yesulí nanañ gawat tíñjuk. ¹³ Tímbe deium ñaumbi, komba koi fík no sakíat kañbí, “Bien

patak bek?” embi ñam lonjñguk. Gan bien indainda nain n+m indañgukta, sakgot pakuk. ¹⁴ Wandin kañbi, komba wala nñguk, “Dikok nana bien win ama nol+ nombo n+m nambekak.” Eumbi, yala manda win gwañgwañiil nandñgñilñ.

¹⁵ Ñakap, Jerusalem it kwelan lo-tomgñilñ. Tombi, Yesul+ tapma it sañ simba ginañ lombi, nepenepeks+ tapma tñndlok tuañgñilñ yambñguk. Yambñmbi nandum p+s+n+k taumbi, kusei k+m+ip ep kleñguk. Ep klembi, ama mñmen tambu mi kena tññgñilñ endok k+m+k+m+s+ ba ama mambaip pat-tuañgñilñ endok gembanj+ ep wñl+ tombokuk. ¹⁶ Tññpi, tapma it sañ simba ginañ nepek no tñke-ña-b+it n+m tñnelññdok k+m+s+ip tñ-semguk. ¹⁷ Tñmbi amatam eni-daut tñ-sembi eñguk, “Kwet ñolok plon Yambattok manda ññndññ youyoulin patak, ‘Itna ññn kwet tuop amalok n+molo it tñmbekak.’ Gan sñnd+ it ññn tñmbñmbi, kumbu ama sañan endok kawat tombañ wandññ tñlak.”

¹⁸ Amatam k+m+n wopumdi Yesu manda eni-daut tñ-semguk win nandñmbi nandñ-sñkñe-tññgñilñ. Tapma ama bies+ gñt endikñe manda nandñ-tale ama end+ wñndññ nandñmbi, Yesu nepek nek tññguk ba eñguk wolok gññgñt nandñmbi, amatamdi Yesuloñ kandañ ña gali-taleneññ wala m+s+mbi, wñl+ k+mnelññdok telak e-lonj+ tññgñilñ.

¹⁹ Tñmbi Yesu gñt gwañgwañii end+ kwet kñl+m eumbi tuop Jerusalem it kwet bimbi ñaññgñilñ.

Yambattñ nepenepek gñt+kkan tuop tñ-taleuk

²⁰ Kwet salaumbi, Jerusalem undane-ñaññpi, fik komba win pakuknan bñndambo ña-tombi kaññilñ: komba wal+ kakainan kusei k+m+pi yañeta-lo-taleñguk. ²¹ Tñmbi Petlol+ wñ kañbi, Yesul+ komba nñ-ñombññguk win nandñ-sñw+pi nññguk, “Nññndaut, ññ ka! Komba nñ-suambakuñ win yañeta-talelak.” ²² Eumbi tambane-enguk, “Sñnd+ Yambattñ nepenepek gñt+kkan tuop tñ-taleuk win nandñ-kwambññ dambi kunekalññ. ²³ Nak biañgan sanlet: tñkap ama nol+ kwet jaññin ñala ‘Mìlapi, tuk kimbññ ginañ pñ!’ embi, wñndññ indauptok nandñ-kwambññ dambi, ginañ tñpet n+m tñlakta, wolok tuopgan inda-ññmekak.

²⁴ Wñndññda ññndññ sanba nandñw+it: sñnd+ n+molo tññpi, nepek wala ba wala Yambat nñ-nandumbi nandñ-samekak wñndññ nandñ-kwambññ dambi kuañda, bien wolok tuopgan inda-samekak. ²⁵⁻²⁶ Besi kunum ginañ patak end+ sñndok ep tñndññj+ kolan win bi-samektok sñnd+ nain tuop n+molo tññpi, dama nos+ nola nandñ-kola tñ-ññmañ win bi-ññmekalññ.”*

Yesul+ ama bies+ gñta manda e-kle-kot-tññguk

Yesul+ nindok manla kena pat-tññguk wala e-nandññgñilñ

²⁷ Tñmbi Yesul+ bñndambo gwañgwañii gñt Jerusalem it kwelan ña-tombi, tapma it sañ simba ginañ lom wandññ ñañamb+ tññguk. Tñññlmbi, tapma ama bies+ ba endikñe manda nandñ-tale ama gñt ama bies+ dñw+in end+ endoñ b+m ²⁸ nñ-kañbi eññgñilñ, “Dñk kundit ññndin tñlañ win gemb+ ba nanandñ denanin tñkemb+ pat-tñlañ? Ba nindok manla pat-tñlañ?” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak wñndññgangot manda noñgan sñn+k sani-nandutet. Wñ nanbñmek, nak nindok manla kundit tñlet win tambon sanñ-dakleutet. ³⁰ Yoane tuk i-sem-i-sem end+ kena tññguk win kunumdok ep tñndñn ba amalok ep tñndñn? Wñ nanñmbñmbi nandñwa.”

³¹ Wñndññ eumbi, nñsññgan e-tañan tñmbi eññgñilñ, “Nñnd+ ‘kunumdok ep tñndñn’ wñndññ enambi eutak, ‘Tñmbi neta endok mandan n+m nandñ-kñl+kñt+ tñ-ññmgñilñ?’ ³² Gan nombo ‘amalok ep tñndñn’ wñndññ enambi, amatamdi nñtek tñ-nñmnetañ?’ Wñndññ embi m+sññgñilñ. Nekta, amatam gñt+kñt+ Yoanela nandum plofet biañgan tññgukta tñmbi. ³³ Wñndññda end+ Yesu ññndññ tambane-nññgñilñ, “Yoanel+ kena tññguk win kunumdok ep tñndñn ba amalok ep tñndñn win nñnd+ n+m nandamññ.” Eumbi enguk, “Ale, wñndññda nak bo nindok mandala kundit pat-tñlet win n+m sanbetet.

12

Yesul+ ama bies+ Yambattok kena ka-dñkñeññgñilñ endok ep tñndññj+ kolan eu dakleñguk

¹ Tñmbi Yesul+ kusei k+m+pi, eyout mandal+ manda enguk. Eññpi, ññndññ enguk, “Ama nol+ kwet nolok wain kap tñpimbi, d+m kwambññ tññguk. Tñmbi wain tul wñs+ dñttok kwet no kñndipi, kawatt+ it ombap kloñ no kena ka-dñkñelok kñndil+m ikuk. Tñmbi end+ wain bien dñw+in gama indaum epeplok nandññpi, ama dñw+in enb+ taleumbi, kena gñt+k kñs+ plon k+m+kuk. K+m+pi, ama en il kusei bimbi, kwet mayañgan sñn+k ñañguk.

² Ña-kunññlmbi, wain bien indaumbi, mepmeptok nain indañguk. Indaumbi, kena molomdi kena gwañgwa no wain bien dñw+in ep bñ-ññmektok nñ-mul+m ñambi, kena

* **11:25-26:** Nandñ-tale ama dñw+in+ manda kusip no patgot tñlak eañ. Manda win ññndññ, “Gan, tñkap sñnd+ n+m bi-ññmekalññda, Besi kunum ginañ patak end+ bo ep tñndññj+ kolan n+m bi-samekak.”

ka-dikñe amaloiñ ñaṅguk. ³ Ña-tombiṁbi, ka-dikñe ama endi bien nīm mīmbi, endi gwaṅgwa wīn tīkem wīpi, molomloñ sīlak nī-mulṁbi ñaṅguk. ⁴ Undane-ñaumbi, molomdi kena gwaṅgwa no bīndambo nī-mulṁbi ñaṅguk. Ñaumbi, kumbam wīli tawaumbi, kundit mayetan tī-ñīmṁbi, molomloñ undane-ñaṅguk. Ñaumbi, ⁵ molomdi kena gwaṅgwa no bīndambo nī-mulṁbi, ka-dikñe endok kandañ ña-tombiṁbi wīli kīmguk. Gan molomdi wandiṅgan embi, kena gwaṅgwa asup bīndambo enī-mulṁbi ñaṅgīlīñ. Ñaumbi, endok plon wīndiṅgangot ka-dikñeli kanjik tī-sembi, dīwīn sīlak yandiṁbi, dīwīn yandiṁbi kīmgīlīñ.

⁶ Tīmbi molom enlok ama noṅgan ku-ñīmṁnguk, wīn enlok nīñañ noṅgan sīnik en wakan gīnañli nandi-koṅgom tī-ñīmṁnguk. Gan endi ñīndiñ kīmṁt-nandi-ñīmbi eṅguk, 'Ka-dikñe amal natnalok nīñaña sīnik en kañbi, nandum loloñ tīmbiṁbi wain bien mīmbi, nīm wīli kolaukak.' Wīndiñ nandiṁbi, siṅgi sīnik nīñañ engan ka-dikñe amaloiñ nī-mulṁbi ñaṅguk. ⁷ Gan ka-dikñe kolasi endi nīñañ wīn kañbi, nīsīṅgan ñīndiñ e-nandiṁbi tīmbi eṅgīlīñ, 'Yakñesii, endi wakan kukapi, kena ñīn kasīleukak, wala tīmbi wītnam kīmbiṁbi, kena ñīn nīndok gīṅgīt tīmbekak.' ⁸ Wīndiñ eñipi tīke-wīli kīmbiṁbi, kena pawañ joṅgo kolīm piṅguk."

⁹ Yesulī eyout manda wīndiñ tī-sem-talembi enī-nandiṁbi eṅguk, "Sīndi nītek nandañ? Kena molom endi gīṅgīt wīn nandiṁbi, nītek tīmbekak? Endi bī-tombi, ka-dikñe kolan yandiṁbi kīmbi, ka-dikñe kombliñ bīndambo ep indambi, wain kenañ endok kīsī plon kīmīlekak." ¹⁰ Yesulī wīndiñ embi, yousīm enla manda ñīndiñ embi enī-nandiṅguk, "Yambattok manda youyoulīn patak ñīn sīndi gama nīm pinat-nandiṅgīlīñ bek?

'It ta no it tīndi amalī kenan nīmnat embi siṅgi wīlīmṁgīlīñ

walī ta dīwīn yapma klembi, it tīke-kwambiñ dalak

¹¹ Wīn Wopumdi tīmbi indaum kanambi, kundit gītīkīn tīlak.' "

¹² Yesulī wīndiñ eumbi, ama biesīli "Eyout manda wīn nīnla elak" nandi-daklembi, tīkenelīndok nandiṅgīlīñ, gan amatam kīmīn wopum endi mik tī-semnelīñ wala mīsīmbi, kak, kañbimbi ñaṅgīlīñ.

Yesu takisla tue-kambiṅgīlīñ

¹³ Tīmbi Juda ama biesīli Falisi ama dīwīn gīta Elottok nolii dīwīn Yesu mandali sisoñ tī-ñīmnelīndok enī-mukīlīñ. ¹⁴ Enī-mulṁbi, Yesuloñ bīm nīmbi eṅgīlīñ, "Endaut. Nīndi dikkok kusaka nandamīñ: dik manda julūñt nīm pa elañ. Dik loloñ ba pīmbiñ gītīkkan sīnik Yambattok telak dīndīm nīnī-daut tī-nīmbi, amalī nītek nandi-gammelīñ wala nīm mīsīlañ. Ñala eumbi nandīna: nīndi Sisa, Roma kwettok ama wapmañ mayaṅgan sīnik patak, enda takis mīnem mīnambi walī tuop tīlak ba nīm?" ¹⁵ Wīn mīlok ba nīm mīlok?" Wīndiñ eumbi, Yesulī julūñtsīlok kusei nandi-daklembi eṅguk, "Sīndi neta mandali sisoñ tī-namañ? Sīndi mīnem kwandai satnīn no tīmbi indaumbi, daut namumbi kawa." ¹⁶ Eumbi, mīnem tīke-bīm mīm kañbi enī-nandiṁbi eṅguk, "Ama walan ba kot kundit wīn nīndoñ?" Eumbi, endi "Sisaloñ" nīṅgīlīñ. Wīndiñ nīmbiṁbi ¹⁷ eṅguk, "Sisalo gīṅgīt wīn Sisa enla tambon mīnekalīñ, ba Yambattok gīṅgīt wīn Yambat enla tambon mīnekalīñ." Wīndiñ eñipi, ama biesīlok sisoñ makleumbi, ka-piasat tī-ñīmṁgīlīñ.

Kīmnan nanin mīlamīlatok plon Yesu nī-nandiṅgīlīñ

¹⁸ Tīmbi Sadusi ama dīwīndi Yesuloñ bīṅgīlīñ. Endi kīmnan nanin mīlamīlat wīn nīm patak eñipi enī-daut tī-sem-ta-kuañ. Endi Yesuloñ bīmbi nī-nandiṁbi eṅgīlīñ, ¹⁹ "Endaut. Moseli Juda amatam nīnda manda ñīndiñ yout-nīmguk, 'Ama nolī tam tīkembali, yamīn pap sembekta, kwayañli dalok kanjali tīkembali, dalok gwaṅgwa bīsat ep tīmbi indanekalīñ.' "

²⁰ Sadusi amalī wīndiñ embi yousīm nīṅgīlīñ, "Damaṅgan dakwaya kīt tambon tīpet kuṅgīlīñ. Endoñnan nanin tua endi dama tam tīmbi, kombliñ nīmnat, yamīn papi sembiṅguk. ²¹ Sembumbi, monali dalok kanjali tīkembali, wīndiṅgangot yamīn papi sembiṅguk. Sembumbi, gwīk endok plon wīndiṅgangot inda-ñīmṁnguk. ²² Dakwaya kīt tambon tīpet endi tam wakangot tīkembali, yamīn gītīk papi sembi-taleṅgīlīñ. Tīmbi siṅgi sīnik kanjaksī walī wīndiṅgot sembiṅguk. ²³ Ama kīt tambon tīpet gītīkandi tam wakangot tīkeṅgīlīñda. Tīkap, mīlamīlat nain indaukak, nain wolonda tam wīn nīndok sīnik tīmbekak?"

²⁴ Sadusi amalī wīndiñ eumbi, Yesulī eṅguk, "Sīndi Yambattok manda wolok kusei ba Yambattok gembīn nīm nandi-kīlīñ eañ bek, wala tīmbi kīmnan nanin mīlamīlata nandumbi kelam dalak? ²⁵ Amatamdi kīmnan nanin mīlapi, wapatam nīm indanekalīñ. Endi kunumdok aṅelo nomīk sīlak kunekalīñ.

²⁶ Tīmbi Yambatti amatam kīmnan nanin ep mīm mīlatnekalīñ ba nīm, wolok sīndi Moseli kasat ñīn youkuk wīn nīm pinat-nandañ ba? Mose endi komba tip no wolok plon

komba manben indaam kañbi ñaŋguk. Ñaumbi, Yambatti ama ikan sembiñgĩlĩñ endok plon ñĩndĩñ nĩnguk, 'Nak Ablaamdok Yambat, Isakalok Yambat, Yakobolok Yambat, nak endok Yambatsĩ patet.' Yambatti wĩndĩñ eñĩpi, ²⁷ ñĩndĩñ eu dakleñguk: endĩ sembiñgĩlĩñ endok Yambat nĩm a, endĩ kaik kuañ endok Yambat. Nekta, ama sembiñgĩlĩñ endĩ bo Yambattok dainan kaik kuañda tĩmbi. Wĩndĩñda sĩndĩ mĩlamĩlat nĩm patak eañda, biañgan nandum kamalalak."

Ama noli endikĩne manda dek walĩ dama sĩnik tĩlak wala Yesu nĩ-kañguk

²⁸ Tĩmbi Yesu gĩt Sadusi ama endĩ manda e-kle-kot-tĩ-palĩñĩmbi, endikĩne manda nandĩ-tale ama no wolok bĩm yambiñguk. Yambiñbi, Yesulĩ manda tambon kĩndemgot tambane-enbĩm nandĩngukta nĩ-kañbi eñguk, "Yambatti endikĩne manda gĩtĩk kĩmĩt-nĩmĩnguk, tĩmbi nek ñalĩ dama tĩ-sembi, dĩwĩn gĩtĩk yapma kle-talelak?" ²⁹ Eumbi tambane-nĩnguk, "Endikĩne manda ñalĩ dama sĩnik tĩlak, 'Israel amatam sĩndĩ manda ñĩn nandĩmbi tĩke-kĩlĩñ enekalĩñ: Molom en noñgan. Endĩ nĩndok Yambatnĩ, dĩwĩn no nĩm pakañ. ³⁰ Wala tĩmbi dĩk gĩnañga gĩt waleñga tip gĩt nanandĩngũ gĩt gembĩngũ gĩtĩk Yambat Molomga endokgot bi-ñĩmekañ.' ³¹ Tĩmbi endikĩne manda wandĩngan no ñĩndĩñ patak, 'Dĩk dĩtnala tĩ-gamlañ, wandĩngangot nokala tĩ-ñĩmekañ.' Endikĩne manda tĩpet walĩ endikĩne manda dĩwĩn gĩtĩk yapma klembi pakamĩk."

³² Yesulĩ wandĩñ eumbi, endikĩne manda nandĩ-tale amalĩ "Waak!" embi nĩnguk, "Endaut, dĩk manda biañgan sĩnik elañ. Yambat en noñgangot, dĩwĩn no nĩm pakañ. ³³ Tĩñĩpi, nĩndĩ endok gaut tapma sina dũmbi, nepek dĩwĩn wandĩngot tapma tĩ-ñĩmneñ wĩn kĩndem. Gan tĩkap nĩndĩ gĩnañnĩ gĩt nanandĩnĩ gĩt gembĩnĩ gĩtĩk endokgot bi-ñĩmneñ, ba nĩnla tĩ-nĩmamĩñ tuop wandĩngangot notniila tĩ-semneñ, wĩn tapma kusei kusei yapma klembi, endok dainan kĩndem bien sĩnik." ³⁴ Ama endĩ manda tambon wandĩñ eumbi, Yesulĩ endok nanandĩnĩ kĩndem kañbi nĩnguk, "Dĩk Yambattok gĩngĩt kĩndem indawañ." Wĩndĩñ nĩmbĩmbi, Juda ama biesĩlĩ en mandalĩ sĩsoñ tĩ-ñĩmnepi mĩsĩmbi, nepek nola bĩndambo nĩm nĩ-kañgĩlĩñ.

Yesulĩ endikĩne manda nandĩ-tale ama endok mandanjĩ ba kundĩtsĩ kolan eu dakleñguk

³⁵ Tĩmbi Yesulĩ tapma it sañ simba gĩnañ papi, amatam enĩ-daut tĩ-sem-tĩñĩpi enĩ-kañbi eñguk, "Nĩtektã tĩmbi, endikĩne manda nandĩ-tale ama endĩ Mesia en Devittok komblingot eañ? ³⁶ Dĩndĩm Yallĩ Devittok gĩnañ tĩmbĩ tĩkĩleumbi, Devit en Mesiala ñĩndĩñ eñguk, 'Yambat Wopumĩ nokok Wopumnala ñĩndĩñ nĩnguk: Dĩk bĩmbi, kĩtna sĩnik kandañ pĩpapi, nakĩta amatam yambi-dĩkĩne-kundekamĩk. Kuñĩpi, kanjĩtgai ep pĩ-yaliwambi, dĩkok kapmainan patnekalĩñ.' ³⁷ Wĩndĩñda Devit en Mesiala 'Wopumna' kĩtĩnguk, wala tĩmbi Mesia endĩ Devittok komblin sĩlaningot ba? Nĩm a. Endĩ Devittok Wopum." Tĩmbi ama kĩmĩn wopum Yesulok manda nandĩmbi nandĩ-koñgom tĩngĩlĩñ.

³⁸ Tĩmbi Yesulĩ enĩ-daut tĩ-sem-tĩñĩpi enguk, "Sĩndĩ endikĩne manda nandĩ-tale ama endok nandĩnandĩnjĩ ba ep tĩndĩnjĩ ka-kĩlĩñ enekalĩñ! Dĩwĩn endĩ amatamdĩ yambum loloñ tĩmbektok nandañ, wala tĩmbi endĩ ama loloñ endok dasĩndasĩnjĩ pat-dasĩmbi, 'tĩna nĩmbĩt' tañ. Tĩmbi endĩ amatamdĩ kĩmĩn kwelan we semñĩpi, kosĩ tĩke-loneliñda nandañ. ³⁹ Tĩñĩpi, it kiyau gĩnañ ba nana sina wopum gĩnañ endĩ ama loloñjĩlok pĩpapat plon patnepi nandañ. ⁴⁰ Endĩ tam kanjak juluñtĩ tĩ-sembi, isĩ nepenepeksĩ yapma tĩkeañ, tĩmbi amatamdok dausĩnan tĩ-kelakelamjĩ kot-taplĩnelĩndok nĩmolo ombap tañ. Endĩ ep tĩndĩnjĩ dĩndĩm walan tañ, wala tĩmbi Yambatti tuan mĩlap sĩnik ombĩ-semekak."

Yesulĩ tam kanjak nolok kundit kĩndem eu dakleñguk

⁴¹ Tĩmbi Yesulĩ tapma it gĩnañ papi, mĩnem Yambattok kĩmĩkĩlĩñ wolok tambon kandañ pĩpakuk. Pĩpapi kañĩlĩmbi amatamdĩ bĩ, mĩnem tapĩkot kawat dĩngũwĩnda gĩnañ dasiũ pĩnguk. Amatam kwĩlĩkwĩlĩnjĩ wopum asuptĩ bĩmbi, mĩnem wopungam kĩmĩlĩmbi pĩnguk. ⁴² Tĩñĩlĩmbi, tam kanjak pĩmbĩñen nolĩ bĩmbi, mĩnem kwandai gĩmĩn tĩpet kĩmĩlĩmbi pĩnguk.

⁴³⁻⁴⁴ Tĩmbi Yesulĩ wĩn kañbi, gwañgwañĩ kĩtĩ-semum bĩmbi enguk, "Nak biañgan sanba: amatam dĩwĩn endĩ mĩnem wopungam kolĩmbi, wopum gama nĩsĩlok pat-semlek. Gan tam kanjak pĩmbĩñen ñalĩ mĩnem nana tualok palĩmĩk wĩn gĩtĩk kolĩ taleumbi, ñam nĩmnat, sĩlanin sĩnik patak, wala tĩmbi mĩnem kĩmĩlak wĩn dĩwĩn gĩtĩkkandĩ kĩmĩlalĩñ wĩn yapma kle-talelak.

Yesulĩ nain taletalenan nepek nek indaukã wolok enĩ-dakleñguk

¹ Tĩmbi Yesulĩ gwaĩngwaĩĩ gĩt tapma it saĩ simba gĩnaĩ nanin pi-ĩnaĩpi, gwaĩngwaĩ nolĩ tapma it kĩt youpi nĩĩnguk, “Nĩnĩndaut, ñĩ kawĩn! It gĩtik ñĩn engano kĩndem bien. Tĩmbi kawat wopum wopumdĩngan tĩndĩn.” ² Eumbi nĩĩnguk, “It wopum ñĩ yambĩlaĩ wala ganba: Juda amatamdok kanjĩksiilĩ bĩmbi, it gĩtik ñĩn wiapi, kawat no nĩm biumbi, kawat nollok plon palekak. Nĩm sĩnĩk.”

³ Yesulĩ wĩndĩĩ embi, Jelusalem it kwet bimbi, Oliv kwet jaĩngĩnnan loĩnguk. Lombi, tapma it tambon kandaĩ wolok pip palĩmbi, Petlo, Yakobo, Yoane gĩta Andlu endĩĩngot endoĩ bĩm nĩ-kambi eĩngĩĩĩ, ⁴ “Dĩk nĩnbĩmbi nandĩna: nepek nek tapma ittok plon elañ wĩn dawanda indaukaka? Ba kundit nek ñalĩ dama indaumbi ka-nandĩnekanĩĩ: mĩlap kusei gĩtik ip inda-nĩmep tĩlak?”

⁵ Tĩmbi Yesulĩ nepek indaukaka wolok enĩ-dakleĩpi eĩnguk, “Sĩndĩ ka-kĩlĩĩ embi kunekalĩĩ. Nĩm kaĩbi, ama nolĩ tue-sambiumbi, julũ mandan wĩn nandĩ-ñĩnnelĩĩ.

⁶ Ama asuptĩ nokok kotna plon bi-indambi, ‘Natna Mesia wakan’ embi, amatam asup tue-yambiumbi, julũ mandanjĩ nandĩ-kwambĩnĩ danekalĩĩ. ⁷⁻⁸ Tĩmbi ama sambat dĩwĩndĩ mĩlapi, sambat dĩwĩnda mik tĩ-semnekalĩĩ, tĩmbi ama wapmaĩ dĩwĩndok sambattĩ mĩlapi, wapma dĩwĩndok sambatta mik tĩ-semnekalĩĩ, wala tĩmbi sĩndĩ miktok gĩngĩlĩ nandĩnekalĩĩ, ba mik mayaĩngan indaumbi wolok gĩngĩt nandĩnekalĩĩ. Wĩndĩn nandĩnĩpi, nĩm sĩlĩkĩnembĩ mĩsĩnekalĩĩ. Nepek wĩn gĩtik biaĩngan indaukaka, gan kwet nain taletalen walĩ gama nĩm. Tĩmbi mĩnjamĩnjat kwet nolok ba nolok tĩmbekak, ba nana map inda-semekak.” Yesulĩ wĩndĩĩ embi, e-yout manda enbi eĩnguk, “Nepek wĩ gĩtik indaukaka wĩn tamdĩ gwaĩngwa tĩkeup dama sĩngĩn gawat lalakalat inda-ñĩmlak wandĩn indaukaka. Gan sĩngĩ kandaĩ mĩlap wopum sĩnĩk indaukaka.

⁹ Nain wolonda sĩnĩla nĩtek kuaĩ wĩn ka-kĩlĩĩ embi kunekalĩĩ. Kanjĩksiilĩ sepbi, mandala ama biesĩlok kĩsĩ plon sambiumbi, it kiyau gĩnaĩ sandĩpnekalĩĩ. Tĩmbi sĩndĩ nokok gĩngĩtĩnai kuaĩnda tĩmbi yambĩ-dĩkĩe ama ba ama wapmaĩ endok dausĩnan ipi, kusatna e-dakle-semnekalĩĩ. ¹⁰ Tĩmbi gĩngĩtĩ manda kĩndem wĩn biaĩngan amatam gĩtikta dama eu pĩum ennekalĩĩ. Enĩ-taleumek, kwet nain taleukak.

¹¹ Tĩmbi kwapme kwapme sepbi, mandala sanaĩngĩp ñaĩnĩmbi, ‘Manda nĩtek enetamĩn?’ wĩndĩn embi nandĩ-bendĩ-wopum itangan nĩm tĩnekalĩĩ. Nĩm a! Nain wolonda sĩnĩngan manda wĩn nĩm enekalĩĩ. Wĩn Dĩndĩm Yallĩ gĩnanjĩ tokĩeumbi, Yambattĩ manda samekak wĩn wakan enekalĩĩ. ¹² Wolonda naka tĩmbi dallĩ kwayaĩ ba kwayaĩndĩ dal kanjĩktok kĩsĩ plon kĩmĩlĩmbi, yandĩp kĩmnekalĩĩ. Ba beptĩ wembe gwaĩngwaĩĩ kanjĩktok kĩsĩ plon kĩmĩlĩmbi, yandĩp kĩmnekalĩĩ. Tĩmbi wembe gwaĩngwalĩ meĩnjĩ besĩla kanjĩk tĩ-sembi, wĩndĩngangot tĩmbĩmbi yandĩpmĩ-kĩmnekalĩĩ. ¹³ Kotnala tĩmbi ama gĩtikĩtĩ nandĩ-kola wopumgan tĩ-samĩ-kunekalĩĩ. Gan amatam mĩlap wĩn ba wĩn gĩngĩnembĩ bembĩ, kuaĩ tuop nep kwambĩnĩ da-kuaĩnda en wakan Yambattĩ ep mekak.”

Mĩlap wopum sĩnĩk indaukaka

¹⁴ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Nepek kolan papait no tapma it gĩnaĩ, kĩmĩsip tĩndĩnnan, wandĩnĩ loukak. Loumbi, Yambattĩ wĩn kaĩbi, nandum pi-sĩnĩk taumbi, enlok it sĩngĩ wĩlĩmekak. (No endĩ manda ñĩn pinapi, wolok kusei nandĩ-kĩlĩĩ eukak.) Sĩndĩ nepek kolan wĩ kaĩbi, nain wolonda amatam Judia kwelan pakaĩ endĩ pĩmbi, kwet jaĩngĩnnan lonekalĩĩ. ¹⁵ Tĩmbi no endĩ it pawan papi, nepek nola it gĩnaĩ nombo nĩm loukak, ¹⁶ ba no endĩ kena gĩnaĩ papi, sauloĩnĩ tĩkeupi undane ilan nĩm ñaukaka. ¹⁷ O wem! Nain wolonda tam gwaĩngwa mĩnjĩpsat, ba gwaĩngwa num emañ endĩ blasĩngandok. ¹⁸ Tĩmbi sĩndĩ mĩlap wĩn gwĩ sasalĩ nainnan nĩm indauktok nĩmolo tĩ-kunekalĩĩ. ¹⁹ Neta, nain wolonda mĩlap wopum sĩnĩk indaukaka. Yambattĩ kwet tĩmbĩ indaĩnguknan bĩkap man ñĩndĩngĩtĩ mĩlap wandĩn no nĩm indaĩnguk, tĩmbi bĩndambo nain indaukaka. ²⁰ Tĩkap Wopumdĩ nain wĩn nĩm tĩmbĩ dumalawĩmda, amatam gĩtikkan talenelĩĩ. Gan endĩ amatam ep danbi enlok gĩngĩtĩ kasĩleĩnguk enda wakan nandĩ-sembi, nain wĩn ikan tĩmbĩ dumalaĩnguk.

²¹ Nain wolonda ama nolĩ ñĩndĩnĩ bek sanbekta, ‘Yakĩesii! Mesialĩ ñĩ patak’, ba ñĩndĩnĩ sanbek, ‘Wĩ kawĩt! Endĩ da patak!’, sĩndĩ manda wala nandum tĩlal tĩmbekak. ²² Neta, Mesia julũngan ba plofet ama julũngan indambi, nĩsĩlok kusasĩ tĩmbĩ dakle-semnekalĩndok amatam kundit engano sĩnĩk ep dauw semum ka-sĩlĩkĩnekalĩĩ. Tĩkap endĩ tuopta, ama walĩ amatam Yambattĩ enlok gĩngĩtĩ ep danguk wĩn ep tĩmbĩ kamalanekalĩĩ. ²³ Gan sĩnĩla ka-kĩlĩĩ e-kunekalĩĩ. Nak nepek gĩtik indaukaka wolok itangan sanĩ-talelet.”

Mesialok tomtom nain wĩn dawanda sĩnĩk indaukaka wĩn nĩmbek nolĩ nĩm nandĩlak

²⁴ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk,
 “Gan mĩlap wopum wĩn taleumek
 ‘wolonda maim dauwtĩ bip mĩmbi, yakĩptĩ bo nĩm saleumbi,

25 kunum ginañ dımbonğıptı pi-pınekalıñ.

Tımbi nepek nek kwambıñ kunum ginañ pakañ ep mınjalımbı kwesi binekalıñ.⁷

26 Tımbi nain wolonda amatam gıtıktı kanekalıñ wın: Amalok Nıñan endı mulukua ginañ gembın wopum ba kolsalen walalannat pımbi inda-dakleukak. 27 Wolonda endı amatam dembek dembek kuañ enlok gıñgıt ep kasileñguk endı wakan enloñ ep kımın kolektok añelo enı-mulım ñambi, kunum kwet kımılı taleñguknan nanin ep kiutnekalıñ.

28 Wındıñ ñala sındı komba konelok plon nanandı ñın epnekalıñ: kii gayam tukñat tımbi, sak kaik indaumeķ, maim nain indaup tılak wındıñ nandañ. 29 Wındıñgangot mılap gıtık sanıt wın indaum kañbi, sıñ ñındıñ nandınekalıñ: Ama Sısınık endı inda-dakleuptok nain ip dumala-ta-bılak. 30 Nak bıañgan sanba nandıwıt: amatam man ñındıñgıt kuañ endoñnan nanin dıwındı gama nım kımñılımbi, nepek wın gıtık indaukak. 31 Kunum kwet taleukak, gan nokok mandana gıtıktı nım paipi, papat kwambıñ palekak.

32 Nepek gıtık wın nain wolonda sınık indaukak wın ama nimbek nolı nım nandılak. Añelo kunum ginañ pakañ ba Yambattok Nıñan en bo wın nım nandañ. Nım. Bep Yambat en noñgandıñgot nandılak. 33 Sındı nain wın dawanda sınık indaukak wın nım nandañ, wala tımbi ka-kılıñ embi mandım kunekalıñ! 34 Nain indaukak wın ñındıñ: ama nolı il bimbı, kwet mayañgan ñaup tılak. Endı kena gwañgwañii kena molom molom danı-sembi, telak yama mandımandı endı ka-mandı-kılıñ ewıktok endıkñe manda nı-talembi ñalok. 35 Wındıñda it molomdı nain dawanda sınık bıukak wın sındı nım nandañ. Endı kwet kılım eumbi, ba tim boñgıp, ba puput noñgan kıtıumbi, ba kwet salaup tımbımbi, ba salasalanan tombekak wın sındı nım nandañda tımbi ka-mandı-kılıñ e-kunekalıñ! 36 Nım kañbi, dou-palımbi, molomdı platık sınık bı tımbi, sep tımbı indawıķ.

37 Endıkñe manda ñın sanlet wın gıñgıtınai gıtıktıkan sındok: ka-mandı-kılıñ embi kunekalıñ.”

Yesu wılı kımbi bındambo mılakuk

14

Yesu kımkmılok tı-paıñgıpaıñgile tı-ñımgılıñ

1 Tımbi gwılat wopum tıpettı ep tımbı dumalañguk, wın kamaikamai nain gıta plaua wılımbendı nımnat wolok gwılat. (Wolonda İslael amatamdı Yambattı İsip kwelan nanin ep kımıkuk wolok pat-nandı-pakañ.) Gwılat walı sandap tıpet wolok sıñgi kandañ ep tımbı dumalañılımbi, tapma ama biesı ba endıkñe manda nandı-tale ama endı Yesu telak gitak plon tıkembı wılı kımbektok telak yolonjımbi, 2 ñındıñ eñgılıñ, “Gwılat gınañ wındıñ tınambi, nım kındem daukak. Nım kañbi, amatam kımın wopum endı mılapı, gımbıt tım, kesı tapma tımbi, mik tınelıñ.”

3 Tımbi Yesulı Betanı it kwelan ñambi, ama no damañgan wanda kwambıñ inda-ñımıñguk koi Simon endok ilnan nana na-pakuk. Palıñılımbi, tam no endı pama tul mındıñ kındem tuan wopum sınık wın tıke-bımbi, kawat kanım bim ombı-gılombi, pama tul wın Yesulok kumbam plon yalımukuk. Yalımulımbi, 4 ama dıwısi wolok pakılıñ endı tamda gınanjı komba dımbi nısiñgan eñgılıñ, “Neta sınık pama tul kındem ñın sılak tımbı kola-talelak? 5 Tuktok tuan wın wopum sınık, mınem 300 netepeķ. * Endı tuk wın tualok kımılımda, mınem walınin tıkembı, ama pımbıñenda emıwıķ.”

Wındıñ embi, tam nı-ñombıñgılıñ, 6 gan Yesulı enguk, “Bıu palen! Sındı neta mılap mañ? Endı tı-kındekındem tı-namlak. 7 Ama pımbıñesi endı nain tuop sıñ gıta kuañ, wala tımbi nain nola ba nola ep mı-paıñgıtaneı nandañda kındem tınelıñ. Gan natna nain tuop sıñ gıta nım paletat, 8 wala tımbi tam ñalı man ñındıñgıt nepek nek tuop tı-nameķ wolok tuop tıķ. Endı pama tul i-namık, wın nak kımbambi nep kındıtnekalıñ wolok itangan pıñgıpna tı-paıñgıpaıñgile tı-namık. 9 Nak bıañgan sanlet: dembek dembek ñanekalıñ tuop gıñgıt manda kındem ñın eu sataumbı, tam ñalı nepek nek tı-namık wolok kasat wakıt kwet tuop tı-sembi, tam endok kasat eu kaik taukak.”

10 Nain wolonda Judas İskalıot, Yesuloñ gwañgwañii 12 endoñnan nanin no, endı Yesu bola tı-ñımeķtok tapma ama biesıloñ ñaıñguk. 11 Nambi, wolok tuop enbımbı nandım gınañjı kındem daumbı, mınem mınepı nı-kwambıñ dañgılıñ. Tımbi Judalı kusei kımıpi, “Yesu bola tı-ñımeķtok nain kındem delok indauķ?” embi mandıñguk.

Yesulı kımbepı, gwañgwañii tı-paıñgıpaıñgile tı-semguk

12 Plaua wılımbendı nımnat sıñjilok gwılat wolok kusei kımıkımılınan İslael amatamdı sıpsıp nıñan wıpi, tapma tımbi, Yambattı İsip kwelan nanin ep kımıkuk wolok kımıt-nandı-m pakañgılıñ.

* 14:5: Mınem denalı 300 wın kena nain 300 wolok tuan.

Gwɪlat wɪn indaumbi, gwaŋgwaŋiilɪ Yesu nɪ-kaŋbi eŋgɪlɪŋ, “Nɪndɪ delok ŋambi, gwɪlat ŋolok nana tɪ-jumɪt tɪ-gamneŋdok nandɪlaŋ?” ¹³ Eumbi, Yesulɪ gwaŋgwaŋiit tɪpet enɪ-mupi enguk, “Sɪtɪ Jelusalem it kwet gɪnaŋ lombi, ama nolɪ tuk kambot bembɪ bɪ sep tɪmbɪ indautak en kle ŋandekamɪk. En kle ŋaumbi, ¹⁴ it nolok ŋa loutak wolok molomla ŋɪndɪŋ nɪndekamɪk, ‘Nɪnɪndautɪt ŋɪndɪŋ elak: nak gwaŋgwanai gɪta it gɪnaŋ delok gwɪlattok nana nambetet?’ ¹⁵ Eumbi, it gɪnaŋ wopum no tɪ-kɪlɪŋ e-bimbɪn wɪn gwat patak daut sametak. Wolok tɪ-jumɪt tɪ-nɪndekamɪk.” ¹⁶ Eumbi, gwaŋgwaŋiit tɪpet endɪ nandɪmbi, wɪnanɪn ŋam Jelusalem it kwelan loŋgɪmɪk. Lo tombi, Yesulɪ eŋguk wolok tuop inda-semumbi, gwɪlattok nana tɪ-jumɪt tɪŋgɪmɪk.

¹⁷ Tɪmbi kwet kɪlɪm eumbi, Yesulɪ gwaŋgwaŋiilɪ 12 gɪta bɪmbi, it gɪnaŋnan loŋgɪlɪŋ. ¹⁸ Lom nana na-palɪŋɪmbi, Yesulɪ enguk, “Biaŋgan sanlet: sɪndoŋnan nanin no nakɪta nana yakan nalak endɪ nak bola tɪ-nametak.” ¹⁹ Wɪndɪŋ eumbi, gɪnaŋjɪ mɪlataumbi, noŋgan noŋgandɪ ŋɪndɪŋ nɪŋgɪlɪŋ, “Nakta nɪm bek?” ²⁰ Nɪmbɪmbi enguk, “Wɪn gwaŋgwa 12 sɪndoŋnan nanin no. Endɪ plaua dɪp tɪkembɪ, nakɪta tuk wɪna noŋgan gɪnaŋ youpi nalak, en wakan.” ²¹ Biaŋgan sɪnɪk. Manda youyoulɪn patak wolok tuop Ama Sɪsɪnɪk wɪn bola tɪ-ŋɪmɪmbi wɪlɪ kɪmbekak. Gan ama nin bola tɪ-ŋɪmetak en blangandok. Meŋdɪ nɪm ap mɪumda, wɪn kɪndem.”

²² Tɪmbi nana na-palɪŋɪmbi, Yesulɪ plaua no tɪkem gwɪlam tɪmbi, ombɪm gwaŋgwaŋiila embi enguk, “Tɪke nambɪt; ŋɪn nokok gaumna.” ²³ Wɪndɪŋ embi, wain wɪtna no tɪkembɪ, gwɪlam tɪ-talem emumbi, gɪtɪkkandɪ wɪtna noŋgan wolok gɪnaŋ naŋgɪlɪŋ. ²⁴ Nambɪmbi enguk, “ŋɪn nokok wekatna. Nak amatam asup endok kɪnjan kɪmbi, wekatna yalɪmutet. Walɪ wakan toptop Yambattɪ amatamɪŋi gɪt tɪlak wɪn tɪmbɪ kwambɪŋ dalak.” ²⁵ Nak biaŋgan sɪnɪk sanlet: nak wain tuk kwelan nombɪ nɪm nambetat. Yambattɪ gɪŋgɪtɪŋi indangan yambɪ-dɪkɪŋekak wolondamek nak en gɪta papi, wain tuk komblin engano wɪ mek nambetat.”

²⁶ Tɪmbi Yambat nɪ-wɪt-ta-lo kap no tiu taleumbi, Oliv kwet jaŋgɪn tɪmbɪ dumalanepi pi-ŋaŋgɪlɪŋ. ²⁷ ŋaŋpi, Yesulɪ gwaŋgwaŋiila embi eŋguk, “Yambattok manda no ŋɪndɪŋ youyoulɪn patak, ‘Nak ka-dɪkɪe ama wɪla kɪmbɪmbi, sipsiptɪ papusenenekalɪŋ.’ Wala tɪmbi sɪndɪ gɪtɪkkan sɪŋgi wɪt-nambi pi ŋanetaŋ.” ²⁸ Gan Yambattɪ kɪmnan nanin nep mɪum mɪlatmek, telak dama tɪ-sambi, Galili kwelan ŋam wolok sambetat.” ²⁹ Eumbi, Petlolɪ nɪŋguk, “Ama dɪwɪn gɪtɪktɪ gambimbi pi-ŋanetaŋ bek, gan nakta nɪm sɪnɪk.” ³⁰ Eumbi nɪŋguk, “Nak biaŋgan ganba: man tɪm ŋolondaŋgan puputtɪ nain tɪpet nɪm kɪtɪumbi, dɪk nain tɪpet gɪt no naka ‘En nɪm nandɪ-ŋɪmlet’ eutaŋ.” ³¹ Eumbi, Petlolɪ gɪŋgɪnembɪ nɪŋguk, “Kɪndem dɪkɪta nep nulɪmbi kɪmbetet, gan nak dɪka ‘Nɪm nandɪ-ŋɪmlet’ nɪm eutet. Nɪm sɪnɪk.” Eumbi, gwaŋgwaŋiilɪ gɪtɪkkandɪ wɪndɪŋgangot nɪ-taleŋgɪlɪŋ.

Yesu en kɪmbepi tɪ-paŋgɪpaŋgɪle tɪŋguk

³² Tɪmbi Yesu gɪt gwaŋgwaŋiilɪ endɪ ŋambi, kwet no koi Getsemane wolok ŋa-tomgɪlɪŋ. Tombi, Yesulɪ gwaŋgwa dɪwɪnda embi eŋguk, “Sɪndɪ ŋolok pipalɪmbi, nak ŋam nɪmolo tɪmbi bɪutet.” ³³ Wɪndɪŋ embi, Petlo, Yakobo gɪt Yoane yanaŋgɪpi ŋaŋguk. ŋaŋpi, enlok plon nepek inda-ŋɪmetak wala nandum mɪlata-sɪnɪk taumbi, gembɪŋ pi-umbi ³⁴ enguk, “Gɪnaŋna nandɪwa kola-sɪnɪk talak, kɪmbettok tuop nandɪlet. Sɪndɪ ŋolok papi, ka-kɪlɪŋ embi palɪt!”

³⁵ Yesulɪ wɪndɪŋ embi, lakat ŋaŋa em kwelan pi-pɪmbi, telak no palekta, mɪlap bembemdok nain walɪ en maklewɪk wala Yambat nɪmolo tɪ-ŋɪmɪŋguk. ³⁶ Endɪ enlok manda plon beula ‘Abba’ kɪtɪ-ŋɪmbi nɪŋguk, “O Bep! Dɪk nepenepek gɪtɪk tuop tɪ-talewɪŋ, wala tɪmbi dɪk mɪlap ŋɪn napma tɪke-namɪŋ. Gan dɪk nokok nanandɪ nɪm kɪmɪt-kleukaŋ. Nɪm sɪnɪk. Dɪk nɪtek nandɪlaŋ, wolok tuopgan indawɪn.”

³⁷ Tɪmbi Yesulɪ gwaŋgwaŋiilɪ tɪpet gɪt no endoŋ undane-bɪmbi, yambum dou-palɪmbi, Petlo nɪ-ŋombɪm nɪŋguk, “Simon, dɪk doulaŋ ba? Dɪk nain dumangan kaik paleŋdok tuop nɪm ba?” Wɪndɪŋ embi enguk, ³⁸ “Biaŋgan sɪnɪk: gɪnanjɪlɪ nepek kɪndem tɪmbepi nandɪlak, gan pi-ŋgɪpsɪlɪ gembɪn nɪmnat, wala tɪmbi ka-kɪlɪŋ embi, nɪmolo tɪmbɪt. Nɪm kaŋbi, tue-kambi plon pi-pɪnelɪŋ.”

³⁹ Yesulɪ wɪndɪŋ embi, nombɪ yambim ŋambi, nɪmolo dama tɪŋguk wɪndɪŋgangot nombɪ tɪŋguk. ⁴⁰ Nɪmolo tɪmbɪ taleumbi, nombɪ gwaŋgwaŋiiloŋ undane-bɪm yambɪŋguk wɪn: dausɪ mɪlataumbi dou-pakɪlɪŋ. Dounan nanin mɪlapɪ, manda nɪtek nɪnelɪŋ wala nandum mɪlataŋguk. ⁴¹ Tɪmbi Yesulɪ nombɪ ŋa nɪmolo tɪ-talemɪ, gwaŋgwaŋiiloŋ undane-bɪmbi, nain tɪpet gɪt no tɪmbɪmbi enguk, “Sɪndɪ gamaŋgot doumbi sɪlak pat-nandɪ-taŋ ba? Ip tuop. Nandaŋ: Ama Sɪsɪnɪk yom amalok kɪsɪ plon kɪmɪkɪmɪttok nain ip indalak. ⁴² ŋala mɪlalɪmbi ŋana. Wɪ kawɪt: bola tɪ-namlok ama ip nɪp tɪmbɪ dumalalak.”

Yesu tikeñg'ilĩĩ

⁴³ Wĩndĩĩ e-paliĩĩĩmbi, wolongan Yesulok gwañgwañii 12 endoñnan nanin no, Judas Iskaliot, endĩ ama kĩmĩn wopum telak dama tĩ-semumbi bĩñg'ilĩĩ, wĩn tapma ama biesĩ ba endĩkĩe manda nandĩ-tale ama ba ama biesĩ dĩwĩn endĩ enĩ-mulĩmbi, kakit ba kwandĩ mep bĩñg'ilĩĩ. ⁴⁴ Bola tĩndĩ ama endĩ damañgan sambat ñĩndĩĩ kĩmĩpi enguk, "Simumu tĩ-ñĩmbi, ama ip wakan embi, ña tĩke-kwambĩĩ dam tĩke-ñanekalĩĩ." ⁴⁵ Wĩndĩĩ eñgukta kena gĩnañ tombi, dĩndĩmgan Yesuloñ bĩmbi, "Nĩnĩndaut, we!" embi, wopumgan simumu tĩ-ñĩmĩnguk. ⁴⁶ Wĩndĩĩ tĩ-ñĩmĩm kañbi, gembĩnat ñam tĩke-kwambĩĩ dañg'ilĩĩ.

⁴⁷ Tĩmbi ama Yesu gĩta pakĩĩĩ endoñnan nanin nolĩ kakil tiañe lambĩmbi, tapma amalok telak damanjĩlok kena gwañgwa silanin wĩlepi, pawangot wĩlalĩm piñguk. ⁴⁸ Tĩmbi Yesulĩ enbi eñguk, "Sĩndĩ naka nandum kumbu ama sañan tĩmbĩmbi, kakit ba kwandĩ mep bĩ-tombi, nep mañ ba?" ⁴⁹ Sandap tuop nak tapma it sañ simba gĩnañ lombi, sĩndok boñgĩpsĩnan papi, amatam enĩ-daut tĩ-sem-ta-bĩñĩlambĩ, nĩm nepg'ilĩĩ. Gan manda youyulĩn patak wolok tuop man inda-namĩwĩn." ⁵⁰ Wĩndĩĩ eumbi, gwañgwañii gĩtĩktĩ en bĩmbi pim ñañg'ilĩĩ.

⁵¹ Tĩmbi ama gwañgwa no sandum satningot tembi Yesu kle-ñaguk en wakĩt tĩkembĩ, ⁵² sandum tĩke-gĩlĩm dañg'ilĩĩ. Gan endĩ sandum pi-sapi, biatan pi ñaguk.

Yesu manda plon kĩmĩkĩlĩĩ

⁵³ Tĩmbi endĩ Yesu tĩkembĩ, tapma amalok telak damanjĩlok ilan nañgĩpi ñañg'ilĩĩ. (Wandĩĩ tapma ama biesĩ ba ama biesĩ dĩwĩn ba endĩkĩe manda nandĩ-tale ama gĩtĩk endĩ bĩm kĩmĩn tĩñg'ilĩĩ.) ⁵⁴ Yesu tĩke-ñañĩmbi, Petlolĩ kambak mayañgan siñgi kandañ ep klembi ñaguk. Naka, tapma amalok telak damanjĩ endok sañ simba gĩnañngan loñguk. Lombi, tapma amalok telak damanjĩ endok tĩplaplaillĩ gĩta pipapi, komba seimbĩ pakuk.

⁵⁵ Tĩmbi tapma ama biesĩ en gĩta Juda amalok yambĩ-dĩkĩenjĩ gĩtĩk endĩ Yesu wĩlĩ kĩmbektok nandĩĩpi, ama Yesulok siñgin sineliĩndok yolonjĩ-tlakĩlĩĩ. ⁵⁶ Neta, ama asuptĩ bĩmbi, joñgo siñgi simbi, juluñtĩ manda eñg'ilĩĩ. Gan endĩ mandanjĩ walan noñgangot nĩm eñg'ilĩĩ, endĩ manda kusei kusei eñg'ilĩĩ. ⁵⁷ Tĩmbi ama dĩwĩndĩ bĩ indambi, joñgo siñgin simbi eñg'ilĩĩ, ⁵⁸ "Nĩndĩ manda no ñĩndĩĩ eumbi nandĩñgĩmĩĩ, 'Nak tapma it kĩttĩ tĩndĩn ñĩn wiapi, sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnañngan wolok kĩnjan kĩttĩ nĩm tĩndĩn no mamba ilekak.' Wĩndĩĩ eumbi nandĩñgĩmĩĩ" eñg'ilĩĩ. ⁵⁹ Gan mandanjĩlok walan wĩn bo noñgan nĩm.

⁶⁰ Tĩmbi tapma amalok telak damanjĩ endĩ mĩlapi indangan bĩ ipi, Yesu nĩ-nandĩmbi eñguk, "Dĩk manda tambon tuop nĩm ewĩĩ ba? Ama walĩ dĩkok manda eañ wĩn nandum nĩtek tĩlak?" ⁶¹ Eumbi, gĩtak papi, manda tambon no nĩm nĩnguk. Tĩmbi wolongan tapma amalok telak damanjĩ endĩ Yesu ñĩndĩĩ nĩ-nandĩmbi eñguk, "Dĩna Mesia wakan, Yambat nĩ-kĩndekĩndem eamĩĩ endok Nĩñañ ba?" ⁶² Nĩ-nandumbi Yesulĩ nĩnguk, "Natna en wakan. Gamanda kanekalĩĩ wĩn: Ama Sisiñik endĩ Gembĩ Molomdok kũ dĩndĩmnan pipalĩmbi, yakan amatam yambĩ-dĩkĩendekamĩk. Tĩmbi en wakan kunum gĩnañ nanin mulukua plon undane-bĩmbi kanekalĩĩ."

⁶³ Eumbi, tapma amalok telak damanjĩ endĩ manda wĩn nandum pi-sĩnk taumbi, kusalĩ tĩmbĩ daklewĩktok dasindasin wĩlapbi enguk, "Neta amala nombõ enĩ-nandĩmbi, ama ñolok kusalĩla yout-lonjĩnetamĩĩ? ⁶⁴ Sĩndĩ ip nandĩlĩĩ, endĩ enla Yambat eñĩpi, Yambat nĩ-tĩke-pĩ-yalilak. Wala nĩtek nandañ?" Eumbi, gĩtĩkkandĩ Yesu mandanlok kĩnjan tĩkewĩktok nandĩñg'ilĩĩ tuop wĩlĩ kĩmbektok e-taleñg'ilĩĩ. ⁶⁵ Tĩmbi dĩwĩndĩ kusei kĩmĩpi, manjĩ iwĩt sua-ñĩmbi, timan dai sandumdĩ masĩpi, kĩsĩlĩ wĩpi nĩng'ilĩĩ, "Nĩndĩ gwĩtak nĩnĩmbĩm indaumbi nandĩna!" Tĩmbi tĩplaplaelĩ Yesu tĩkembĩ, kĩsĩ pĩndĩmĩ wĩkĩlĩĩ.

Petlolĩ Yesula "Nak en nĩm nandĩ-ñĩmlet" eñguk

⁶⁶ Tĩmbi Petlolĩ tapma amalok telak damanjĩlok it pawan sañ simba gĩnañ paliĩĩĩmbi, ama wolok kena wembe nolĩ bĩmbi, ⁶⁷ Petlolĩ komba sei-palĩm kañbi, ka-kĩlĩĩ embi nĩnguk, "Dĩk bo Yesu Nasalet nanin en gĩta kulañ gambĩlet." ⁶⁸ Eumbi, Petlolĩ nĩnguk, "Nĩm a. Dĩk nek elañ nak nĩm nandĩlet." Wĩndĩĩ embi, sañ simba telak yamanan pi-ñañmbi, wolongan puputtĩ kĩtĩnguk. ⁶⁹ Tĩmbi kena wembe endĩ Petlo kañĩpi, manda dama eñguk wĩndĩñgangot nombõ embi, ama wolok pakĩlĩĩda enbi eñguk, "Ama ñĩn Yesulok nol no ñakan." ⁷⁰ Eumbi, Petlolĩ nombõ "Nak nĩm" embi gĩñgĩneñguk.

Tĩmbi nain nĩm ombataumbi, nombõ ama wolok ikĩlĩĩ endĩ nĩng'ilĩĩ, "Dĩk Galili naninda tĩmbi dĩk biañgan endok nol no." ⁷¹ Nĩmbĩmbi, Petlolĩ manda kwambĩñgan nombõ nombõ embi ñĩndĩĩ enguk, "Biañgan sĩnk. Nak ama koi eañ wĩn nĩm nandĩ-ñĩmlet. Manda juluñtĩ eleta, Yambattĩ kĩndem nep tĩmbĩ kolawa." ⁷² Eumbi, wolongan puputtĩ kĩtĩmbi, nain tĩpet tĩmbĩmbi, Petlolĩ Yesulĩ manda nĩnguk wĩn nandĩ-sĩwĩkuk.

Yesulɛ ɲɛndɛɲ nɛŋgukta, “Puputti gama nain tɛpet nɛm kitiɲɛɲɛmbi, dɛk dama nain tɛpet gɛt no naka ‘En nɛm nandi-ɲɛmlet’ eutaɲ.” Petlolɛ manda wɛn nandi-tombi, sɛmbai kolaumbi, kolan sɛnɛk kukuk.

15

Yesuli yom amalok kɛnjan tɛkeŋguk

¹ Kwet salaup tɛmbɛmbi, wolongan tapma ama biesɛ gɛt ama biesɛ dɛwɛn ba endɛkɛne manda nandi-tale ama, wɛn endɛ Juda amatamdok yambi-dɛkɛnɛnɛnɛ gɛtik endɛ kɛmɛn tɛmbi, Yesu nek tɛ-ɲɛmnelɛɲndok manda e-topgɛɲɛ. E-topbi, Yesu kii top naŋgɛp ɲambi, Judia kwettok yambi-dɛkɛne ama Pilato endok kii plon kɛmɛkɛɲɛ. ² Tɛmbi Pilatolɛ kaɲbi nɛnandɛm eŋguk, “Ba dɛk Juda amatam endok ama wapmaɲ ba?” Eumbi tambane-ɲɛnguk, “Dɛtɲa elɛɲ ip wakan.” ³ Tɛmbi tapma ama biesɛ endɛ Yesulok siŋgin si-sɛnɛk taŋgɛɲɛ. ⁴ Wɛndɛɲ tɛmbɛmbi, Pilatolɛ Yesu nombo nɛ-nandi-ɲɛpi eŋguk, “Endɛ dɛkok manda asup embi, siŋgɛɲga siyaɲ wɛn nandiɲaɲ. Dɛk manda tambon tuop nɛm ewɛɲ ba?” ⁵ Eumbi, manda no nɛm tambane-eumbi, Pilatolɛ wala nandi-bendi-tɛnguk.

⁶ Gwɛɲat tuop kamaikamai nain indaumbi, Pilatolɛ amatam nandi-sembi, ama nolok koi kitiɛaŋgɛɲɛn wakan it kwambiɲ gɛnaɲ nanin pɛsapi emlɛɲnguk. ⁷ Nain wolonda ama no koi Balabas it kwambiɲ gɛnaɲ pakuk. Endɛ nolii gɛta Roma ama mik tɛ-sembi, dɛwɛn yandɛp kɛmgɛɲɛ, wala tɛmbi ep imbi, it kwambiɲ gɛnaɲ yambiumbi pakɛɲɛ. ⁸ Tɛmbi amatam kɛmɛn gɛtik endɛ Pilatololombi, kundit nek tɛ-semɛɲnguk wɛndɛɲngangot nombo tɛ-semektok nɛ-nandi-ɲɛngɛɲɛ. ⁹⁻¹⁰ Tapma ama biesɛ endɛ Yesu koi gɛngɛtta ka-gimbɛt tɛ-ɲɛmbi, kusei wala en Pilatolok kii plon kɛmɛkɛɲɛnda. Pilatolɛ wɛn nandi-ɲɛmbi, amatam tambane-ɛnguk, “Juda sɛndok ama wapmaɲ wɛn pɛsat-sametok nandaɲ ba?”

¹¹ Gan tapma ama biesɛɲ amatam en-munjupi eŋgɛɲɛ, “Sɛndɛ eumbi, endok kɛnjan Balabas pɛsat-sametok.” Tɛmbi amatamdɛ ama biesɛɲ eŋgɛɲɛ tuopgan eumbi, ¹² Pilatolɛ nombo en-nandi-ɲɛmbi eŋguk, “Wɛndɛɲ eaɲda tɛmbi, ama ɲɛn Juda ama sɛndok ama wapmaɲ nɛaɲ en wakan nek tɛ-ɲɛmettok nandaɲ?” ¹³ Eumbi, nombo kitiɛmbi nɛngɛɲɛ, “Kloɲbat plon wɛɲ kɛmbɛnɛ!” ¹⁴ Eumbi eŋguk, “Neta wɛndɛɲ tɛ-ɲɛmet? Endɛ kundit kolan nek sɛnɛk tɛnguk?” Eumbi, endɛ kwambiɲgan kitiɛmbi eŋgɛɲɛ, “Kloɲbat plon wɛɲ kɛmbɛnɛ!” ¹⁵ Eumbi, wolongan Pilatolɛ nandi-sembi, gɛnanɛ busukɛnawɛktok Balabas pɛsat-semguk. Pɛsat-sembi, Yesu waiplnelɛndok enbɛmbi, bɛt gwɛɲap pɛsɛkɛntɛt waipegɛɲɛ. Taleumbi, kloɲbat plon wɛtnelɛndok ama saɲasɛlok kɛsɛ plon kɛmɛkuk.

Yesu tɛ-lalakaka e-tɛ-ɲɛmbi, kloɲbat plon wɛkɛɲɛ

¹⁶ Tɛmbi ama saɲasɛɲ Yesu tɛkɛmbi, nɛsɛlok saɲ simba gɛnaɲ naŋgɛpi ɲaŋgɛɲɛ. ɲa-tombi, nosii gɛtik ep mɛn tɛmbi, ¹⁷ Yesu tɛ-lalakaka e-tɛ-ɲɛmnelɛɲndok sauloɲ gɛmɛn ama wapmaɲndok sauloɲ nomɛk wɛn dasi-ɲɛmbi, toa pɛsɛkɛntɛt walɛ bondɛnem kumbam plon dasi-mɛmbi, ama wapmaɲndok bundi walan tɛnguk. ¹⁸ Dasi-ɲɛm-taleumbi, ama noŋgan noŋgandɛ bɛmbi nɛngɛɲɛ, “We! Juda amalok ama wapma!” Wɛndɛɲ embi, ¹⁹ toɲalɛ kumbam plon wɛpi, iwɛt sua-ɲɛmbi, julujuluɲ mɛlelem tɛ-ɲɛmɛnɛpi tɛ-kɛndem da-ɲɛmgɛɲɛ. ²⁰ Tɛ-lalakakae gɛtik tɛ-tale-ɲɛmbi, sauloɲ gɛmɛn wɛn kiundɛɲɛɲɛmbi, nombo endok dasindasin dasi-ɲɛmbi, kloɲbat plon wɛtnepi naŋgɛp ɲaŋgɛɲɛ.

²¹ ɲaɲɛpi, ama no telak plon tɛmbɛ indaŋgɛɲɛ koi Simon Sailini it kwelan nanin, Alesande gɛt Rufus endok beset. Endɛ Jelusalem it kwelan lambum kaɲbi, kaikan Yesulolɛ kloɲbat bemektok nɛ-gɛngɛneumbi bemum ɲaŋgɛɲɛ. ²² ɲambi, kwet no koi Golgota (nɛnɛlok manda plon Kumbam kwandat) wolok Yesu naŋgɛpi ɲa-tomgɛɲɛ. ²³ ɲa-tombi, siŋgin gawattok gwasap wain tuk gɛt tambane-ɲɛngɛɲɛ wɛn mɛ-kaumbi, nɛm naŋguk. ²⁴ Tɛmbi kloɲbat plon kɛmɛp wɛpi mambi ikuk. Wɛndɛɲ tɛ-talembi, dasindasin dannelɛndok satu saɲala kolɛm ep indaumbi wolok tuop danbi epgɛɲɛ.

²⁵ Nain wɛn 9 kilok tɛmbɛmbi, kloɲbat plon wɛkɛɲɛ. ²⁶ Tɛmbi kusalɛlok manda ɲɛndɛɲ palaɲ plon youpi, kumbam kusipnan wɛɲɛm pakuk, “Juda ama endok ama wapma.” ²⁷⁻²⁸ Tɛɲɛpi, kumbu ama saɲan tɛpet Yesu gɛta kloɲbat plon yandɛpgɛɲɛ, nolɛ Yesulok kii dɛndɛmnan, nolɛ kii kepmanan ep mambi ikɛmɛk. *

²⁹ Tɛmbi amatam wolok ɲaɲambɛt tɛngɛɲɛ endɛ manda kusei kusei nɛmbi nɛ-lalakakae eɲɛpi, kumbanɛ dɛngunembɛ nɛngɛɲɛ, “Yɛɲ! Dɛk tapma it wiat-kopi, nain tɛpet gɛt no wolok gɛnaɲngangan nombo mambi ilepi eŋguɲ wɛn! Nɛtek?” ³⁰ Gwɛɲlaka tɛke-kɛmɛlepi, kloɲbat plon nanin pɛwɛɲɛ!” ³¹ Tɛmbi tapma ama biesɛ gɛt endɛkɛne manda nandi-tale ama endɛ bo wɛndɛɲngot Yesulok plon e-sasale manda nɛsɛngɛn embi eŋgɛɲɛ, “Nɛtek tɛmbi, endɛ

* 15:27-28: Nandi-tale ama dɛwɛndɛɲ manda kusip no patgot tɛlak eaɲ. Manda wɛn ɲɛndɛɲ, “Wɛndɛɲ tɛngɛɲɛnda, manda no youyouɲn patak walɛ inda-dakleŋguk, wɛn ‘Enda nandum kolan tɛndɛ ama no tɛnguk’ wolok bien indaŋguk.”

ama d+wın ep k+mıkuk, gan enlok siñgin tuop nım tıke-kımıtak. ³² Tıkap endı białıñan Mesia, İslael amatan endok ama wapmañ kulakta, man nındıñgıt kloñbat plon nanin pıun. Wındıñ tımbekta, kusalı ka-nandımbi nandı-kılıktı tı-nımmnetamıñ.” Tımbi ama tıpet en gıta yandıpgılıñ endı bo ni-kolañgımık.

Yesu kımıguk

³³ Tımbi maim boñgıpnan palımbi, kwet tuop kılım indaumbi ñakap 3 kilok tıkeñguk. ³⁴ 3 kilok tımbımbi, Yesulı enlok manda plon gembınat kıtımbi eñguk, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?”, wın n+nılok manda plon “Yambatna Yambatna, nehta nambılañ?” ³⁵ Tımbi ama d+wın kamañgan ikılıñ endı manda wın nandımbi eñgılıñ, “Yakñesii! Plofet Elia kıtı-nımlak.” ³⁶ Tımbi ama nolı woñep ñambi, dılıñ tuk kimbıñ gınañ nanin no tıke-bım wain tuk kiitan gınañ wısmımbi, komba bem plon imbi, Yesulı nambektok sua eumbi loñguk. Loumbi eñguk, “Papa kana, Elialı bımbi tıke-pıtutak ba nım.” ³⁷ Tımbi Yesulı wopumgan kıtımbi kımıguk.

³⁸ Nain wolonda tapma ilan it gınañ delok Yambattı patak pa eañ wolok sandum wopum no tembımbi, it gınañ masip bimbın pakuk. Tımbi Yesulı kımbımbi, wolongan sandum wın boñgıpgan blañganembi, gwat nanin wilap pı lap taleñguk. ³⁹ Tımbi ama sañasılok telak damanjı endı ama kloñbat plon yandıpgılıñ yambı-pakuk. Yambı-papi, Yesulı kım walan engano kımıguk wın kañbi eñguk, “Białıñan sınık, ama ñın Yambattok nıñañ sınık.”

⁴⁰⁻⁴¹ Tımbi tam asup Galili nanin Yesu gıt yakan Jelusalem bıñgılıñ endı bo wolok pakılıñ. Dıwındok kosı ñındıñ: Malia Makdala nanin wakıt Salome, tımbi Malia, Yakobolok ou ba endok kwayañ Joses endok menjet. Yesulı Galili kwelan kulıñguk nain wolonda tam tıpet gıt no walı en gıta kuñıpi, tıplaplae kena tı-nımi-kulıñgılıñ. Tam walı gıtık giñgıñgan ipi ka-tuakılıñ.

Yesulok dalandan sumnan kımıkılıñ

⁴² Tımlala tımbımbi, Sabat patnandı nain dumalaumbi, nepek gıtık tı-jumıt ba tı-dındım tındılok nain tıpmın dañguk, wala tımbi ⁴³ Josep Alimatia nanin endı Yesulok dalandan platik sumnan kımılepi nandıñguk. Josep endı Juda amatamdok yambı-dıkñe ama endoñnan nanin no, ep tındın kındem koi gıñgılat. Tımbi endı bo nain Yambattı gıñgıtıñ indangan plon yambı-dıkñeukak wala mandımandı kuñguk. Endı wakan mısımısi wıłambanembi, Pilatoloñ lombi, Yesulok dalandanla nı-nandıñguk. ⁴⁴ Nı-nandumbi, Pilatolı “Yesu ip kımık” manda wın nandı-sılıkñembi, ama sañasılok telak damanjı nı-tiañeum bıumbi, “Yesu bıañgan kımık ba nım?” wolok nı-nandıñguk. ⁴⁵ Nı-nandumbi, endı nı-dakle-ñımbımbi, Pilatolı Josep nandı-ñımguk.

⁴⁶ Tımbi Joseptı ñambi, sandum satnın ombap no tuambi, Yesulok dalandan kloñbat plon nanin tımbı bındılım pıumbi tıke-ñambi, sandumdı tımpı imguk. Im-talembi, kawat gınañ enlok gıñgıt kulukılıñnan wolok ña kımıkuk. Kımıpi, kawat wopum no munjulımbi ña sum yama masıpguk. ⁴⁷ Endı wındıñ tıñımbi, Malia Makdala nanin gıta Malia Joseslok meñ endı “Yesulok dalandan delok kımıletak?” wındıñ kımıt-nandımbi ka-tuakımık.

16

Yesulı kımnan nanin mılakuk

¹ Sabat patnandı nain taleumbi, Malia Makdala nanin en gıta Malia Yakobo meñ tımbi Salome, endı salasalanandañ ñam, Yesulok dalandan siple-ñımmnelıñdok gwasap gıt pama tul tuambi tı-jumıt tıñgılıñ.

² Kena nain kusei kımıkımılıñnan sala mulum tımbımbi, tam endı mılapı isi bımbi, Yesulok sum telak wın kle ñañımbi, kwet salañguk. ³ Endı telak plon ñañıpi, nı-sıñgan nandı-mılatambı eñgılıñ, “Nındı nıp kımıpi, kawat wopum sum yama masıpguk wın munjupı, dıtom nımetak?” ⁴ Wındıñ eñıpi ña sumnan tımbi, deım ñaumbi kañgılıñ wın: kawattı sum yama kımısip pakuk wın ikan munjulımbi, tambon kandañ ña pakuk. Kawat wın wopum sınık.

⁵ Tımbi endı sum gınañ lombi, ama gwañgwa no kıt dındım kandañ pipalımbi kañgılıñ, endok dasindasin ombap satnın sınık. Tamdı ama wın kañbi sılıkñeñgılıñ. ⁶ Tımbi endı enguk, “Nım sılıkñenelıñ! Sındı Yesu Nasalet nanin kloñbat plon wıkılıñ en kanepı bañ, gan endı ñı nım patak. Kwel kınjangot ñı kawıt! En ip mılalak. ⁷ Kak, ñawıt! Sındı gwañgwañı gıt Petlo endoñ ñambi, ñındıñ enbıt, ‘Yesulı manda dama sanguk wolok tuopgan endı telak dama tı-sambi, Galili kwelan ñaumbi, wolok kanekalıñ.’” ⁸ Eumbi, gembınjı pıum blañblañ tımbi, sum bımbı pı ñañgılıñ. Pı ñañıpi, mısıñgılıñda tımbi ama nola nepek nek indañguk wolok kasat nım tı-semgılıñ.

*Yesuli noliiloñ indambi, kunum ginañ loñguk **

⁹ Kena nain kusei kimikimilinan Yesuli salasalanan kimmnan nanin mlapi, dama sinik Malia Makdala nanin endoñ indaŋguk. (Lap kandañ endi yal kolan kit tambon tipet tam endoñ ginañ ep kle-kokuk.) Yesuli tam endoñ indaum ¹⁰ pi-nambi, ama Yesu gita kuñgilañ endoñ ñaŋguk. Ña yambumbi, kut-blanbla e-palilimbi, nepek nek indaŋguk wolok tuop kasat ti-sembi ¹¹ eñguk, “Yesu kaik palimbi kat.” Gan amali manda win nandumbi tlat tiŋguk.

¹² Wolok siñgi kandañ gwañgwañit tipet endi Jerusalem it kwelan nanin pi-ñañilimbi, Yesu siñgin walan tikileumbi inda-semguk. ¹³ Inda-semum undane-ñambi, nosiila kasat ti-semgimik. Gan endi nandumbi, win bo tlagot tiŋguk.

¹⁴ Timbi gwañgwañi 11 endi nana na-palilimbi, Yesuli siñgi endoñ bo inda-semguk. Inda-sembi, amatam en mlalimbi kañgilañ endok mandanji nim nandi-kilik timbi, ginañ kwambi timbi, nandum tlat tiŋguk wala enombiŋguk.

¹⁵ Timbi enguk, “Sindi kwet tuop ñambi, nokok giñgit manda kindem ñin amatam gitikta eu sapakaneukak! ¹⁶ No endi miti tuk i-talembi, giñgit manda kindem nandi-kwambiñ dalakta, en wakan Yambatti tike-kimilekak. Gan no endi nandum tlat tlakta, enlok kusei timbi dakleumbi, tambon ombi-tikeukak. ¹⁷ Timbi Yambatti amatam giñgit manda kindem nandi-kwambiñ dañ win ep timbi pañgitaumbi, kundit engano ñandin tinekalin: endi yal kolan nokok kotna plon ep kle-kopi, manda komblin kwet diwindoñ win enekalin. ¹⁸ Tikap endi malet sañan upmat kisili tike-lonelin ba tuk kolan upmat nanelin, nepek wal nim ep timbi kolanekalin. Timbi endi wakan ama jimbosat endok plon kisi kimpipi ep timbi kindem danekalin.”

¹⁹ Wopum Yesuli manda win eni-taleumbi, Yambatti kunum ginañ tike-loñguk. Tike-loumbi, Yambat enlok kii dndimnan pip palimbi, yakan kunum kwet yambi-dikneamik.

²⁰ Timbi gwañgwañiil kwet tuop ñambi, giñgit manda kindem eu piŋguk. Wandin timbimbi, Wopumd mandanji kwambiñ dawiktok ep timbi pañgitaumbi, kundit engano sinik tiñgilañ.

* **16:8:** Nandi-tale ama diwindi findin ean: Maleko en manda ñin nim youkuk.

LUKA Ama Sisirik Yesu indaŋguk

Lukali giŋgit manda k'ndem ama loloŋ no koi Tiofilus endi pinalektok youkuk

¹ Yambatti nepek gitik n'ndok boŋgipninan timbi indaŋguk wolok kasat ama asupti nanand'njilok tuop kiupi youk'ilin, ² win kusei kimikimilinan nanin nepek indaŋguk win dausil kaŋbi, giŋgit manda e-daut kena tiŋgilin endi kasat win ti-nimgilin, wolok tuop endi w'ndiŋgangot kiupi youk'ilin. ³ Timbi nak nepek gitik indaŋguk win nain ompagan e-lonji kena ti-kilin engutta timbi n'ndin timbettok nandilet: nak bo nepek indaŋguk wolok kasat sambat plon kimip youpi, lolona Tiofilus dika yout-gametat. ⁴ W'ndin timbambi, n'ndin nandi-dakleukaŋ: nepek wolok kasat ti-gamgilin wali biaŋgan w'ndiŋgan indaŋgilin.

Eñaloli Yoane indauptok Sakalaiala n'ŋguk

⁵ Elott' Judia kwetok ama wapmaŋji kuŋilimbi, tapma ama no kuŋguk koi Sakalaia. Endi telak dama no koi Abia endok sambat gita tapma it ginaŋ kena pa tiliŋguk. Tam'in Elisabet endi bo Alondok* sambat. ⁶ Wapatam tipet endi Yambattok dainan d'ndim s'nik kumbi, Wopumdok endikne manda ba telak gitik kimik-kleŋgim'kta yomjet no n'm pat-semguk. ⁷ Gan Elisabet endi yam'in pakukta timbi endi gwaŋganjet bisat n'imnat papi, gilik s'nik tiŋgimik.

⁸ Nain nola n'ndin indaŋguk: Abialok sambat endi tapma ilan kena t'ndilok nain inda-semumbi, Sakalaiala bo Yambattoŋ tapma t'fimepi lom pakuk. ⁹ Pal'ŋilimbi, tapma amali "Wopumdi pataknan nind' lombi, pama m'liŋat si-n'fimetak?" embi, tapma ama nisilok ep t'ndinji klembi, timbi-inda saŋala kokilin. Kolimbi, Sakalaia timbi indaumbi, it ginaŋnan loŋguk. ¹⁰ Pama m'liŋat sinjilok nain indaumbi, amatam asupti tapma it saŋ jimba ginaŋ kim'in timbi, nimolo ti-pakilin. ¹¹ Timbi Wopumdok eñalo nol' Sakalaialoŋ inda-n'immbi, pama sinjilok sisuat wolok kit d'ndim kandaŋ ikuk. ¹² Ili kaŋbi ka-s'likne embi, kolan m'is'ŋguk. ¹³ Gan eñaloli n'ndin n'ŋguk, "Sakalaia, dik n'm m'is'w'ŋ. Yambatti ikan nimoloŋga nandiŋgukta n'ndin ti-gamekak: tamga Elisabet endi n'naŋga no apm'umbi, koi Yoane kit'ukaŋ. ¹⁴ Enda timbi simbaka k'ndem daumbi, silisili wopumdi ginaŋga tokneukok. Timbi endok indaind'ila amatam asupti bo silisili ti-n'imnekalin. ¹⁵ Kusei n'ndin'nda w'ndin t'nekalin: Wopumdi enda nandum loloŋ s'nik tlak. Gwaŋgwa wali kuŋgun Wopum bi-n'imekakta timbi wain ba tuk kimb'ŋ n'm nambekak. Timbi endi meŋ simbai ginaŋnan pal'ŋilimbi, D'ndim Woŋdi tokne-n'imumbi kuukak. ¹⁶ Endi Isael amatam asup ginaŋji ep timbi tambanembi, Wopum Yambats'loŋ undane n'nekalin. ¹⁷ Yambattok gembi ba Woŋ pofet Elialoŋ palm'ŋguk w'ndiŋgangot n'naŋgaloloŋ bo palm'imbi, Wopumdok telak dama t'nbekak. Endi bepsilok ginaŋji tambaneumbi, gwaŋganji nombo wale k'ndem ti-semnekalin, timbi ama Yambattok manda wikaŋ endok ginaŋji tambaneumbi, ama d'ndim kuaŋ endok nanand'nji klenekalin. W'ndin t'ŋipi, endi Wopum b'imbi'ndok ti-paŋgipaŋgile ti-semekak."

¹⁸ Timbi Sakalaiala eñalola n'imbi eŋguk, "Mandaŋgala n'itek nandi'wambi, biaŋgan timbek? Nak gilik s'nik tiŋgut, timbi tamna endi bo gw'lat asupgan makleŋguk win!" ¹⁹ Eumbi n'ŋguk, "Nak eñalo Gabliel, timbi nak Yambattok n'as'ŋgan kuŋipi, kena pa t'let. Timbi nak dikita manda embi, giŋgit manda k'ndem nin ganganlok embi, nanimulimbi b't. ²⁰ Ale, dik nandi: giŋgit manda ganit wolok tuop Yambatt' nain kim'kuknan indaukak. Gan dik mandana n'im nanandi-kilik t'laŋda timbi nak maŋga kim'sip gamambi, slak maŋga kwap em pal'imbi, nepek ganit wali bien indaukak wolok tuop." Eñaloli w'ndin eŋguk.

²¹ Sakalaiala nain ompap tapma it ginaŋ saknelam pakukta timbi amatam mandipakilin endi nandi-bendi ti-n'im'ŋgilin. ²² Timbi endi saŋ jimba ginaŋ piŋguk nain wolonda endi manda enbektok tuop n'm. Slak man kwap em papi, k'it'ŋgot tiŋgukta timbi amatamdi "Endi tapma it ginaŋ nepek engano s'nik no kaŋak" w'ndin nandiŋgilin.

²³ Tapma ilan kenan t'ndilok nainin taleumbi, Sakalaiala ilan undane n'am ²⁴ patan'umbi, tam'in Elisabet endi gwaŋgwa m'njip tiŋguk. Timbi yakip kit t'ombon endi ilan gitakan pat-sem'imbi, n'ndin eŋguk, ²⁵ "Wopumdi nain n'ndiŋgit nandi-nambi, amatamdok dausnan maetna timbi tale-namektok n'ndin timbi inda-namlak."

Eñaloli Yesu indauptok Malia n'ŋguk

* 1:5: Alon win tapma ama gitik endok bep paŋji.

²⁶ Elisabetti yakip kit tombon noŋgan gwaŋgwa m+njip ti-paliñilimbi, Yambatti eñalo Gabriel Nasalet it kwelan Galili kandañ patak wandiñ n+mulimbi, ²⁷ tam sim no ama gita gama n+m kuŋgun koi Malia endoñ ñaŋguk. Ama wapmañ Devit damaŋgan kuŋguk endok kombilin koi Josep tam sim w+n endok giŋgit w+limum pakuk. ²⁸ Eñaloli Malialoñ tombi we ñ+m+mbi n+ŋguk, “Wopumdi g+nañ s+loñ k+ndem ti-gambi, dik+ta patak.” ²⁹ W+ndiñ eu nandimbi, g+nan mlal+mbi, nanand+n n+m dakleumbi, g+nan g+nañ “Manda wolok kusei w+n nek?” embi, nanandi kena tiŋguk.

³⁰ T+mbi eñaloli n+mbi eŋguk, “Malia. Yambatti g+nañ k+ndem ti-gambi nandi-gamlak, wala t+mbi n+m m+s+w+ñ! ³¹ Nandi+lañ. Dik gwaŋgwa m+njip t+mbi, gwaŋgwa t+keukañ endok koi Yesu kit+ukañ. ³² Endi ama wopum pali+mbi, Yambat Loloñ S+n+k endok n+ñañ n+nekal+ñ. Bep pañ Devit endi Isael amatamdok ama wapmañji kuŋguk, w+ndiŋgangot Wopum Yambatti en ama wapmañji k+m+l+m papi, ³³ nain taletalen n+mnat Jekoptok sambat, w+n Isael amatam, yamb+d+k+embi, endok ama wapmañji kuukak.”

³⁴ T+mbi Maliali eñalo n+nandimbi eŋguk, “Nepek w+n nitek indaukak? Nak ama gita gama n+m kuŋgut, wala.” ³⁵ Eumbi tambane n+ŋguk, “D+ndim Woñdi d+koñnan p+umbi, Yambat Loloñ S+n+k endok gemb+nl+ gep tapliukak, wala t+mbi gwaŋgwa apmekañ endi giŋgi s+n+k, t+mbi Yambat enlok N+ñañ n+nekal+ñ. ³⁶ D+kok sambatka tam no Elisabet en nandi-ñ+mlañ. Endi g+ik, t+mbi ‘En yam+n’ w+ndiñ n+ñg+li+ñ, gan man ñ+ndiŋg+ endi bo gwaŋgwa m+njipmat kuumbi, yakip kit tombon noŋgan ñalak. ³⁷ Nekta, Yambatti nepek no tuop n+m t+mbek no n+m patak.” ³⁸ Eumbi, Maliali tambane n+ŋguk, “Ale. Nak Wopumdok kena wembe s+lanin. Manda elañ, wolok tuop inda-namun.” W+ndiñ eumbi, eñaloli en kañ bimbi ñaŋguk.

Maliali Elisabettoñ ñaŋguk

³⁹ Wolonda Maliali ti-w+li dik+ne t+mbi, Galili kwet bimbi, Judia kwet p+ñ+lop+latnan platik s+n+k ñambi, it kwet nolok tomguk. Tombi, ⁴⁰ Sakalalok ilnan lombi, endok tam+n Elisabet we ñ+m+ŋguk. ⁴¹ We ñ+m+umbi nandumbi, wolongan gwaŋgwa Elisabettoñ s+mbai g+nañ pakuk wal+ gemb+natgan sasik tiŋguk. T+mbi D+ndim Woñdi endok g+nañnan tok+eumbi, ⁴² wopumgan kit+mbi, ñ+ndiñ eŋguk, “Tam n+ndok boŋg+pmiinan dik wakan gw+lam gamgam+n, t+mbi gwaŋgwa t+keukañ w+n w+ndiŋgangot gw+lam ikan m+m+n.” ⁴³ Elisabetti w+ndiñ embi yous+mbi n+ŋguk, “Gan n+tek t+mbi dik Wopumnalok meñ+ tam p+mb+ñen nak ñ+ndin nokoñ b+lañ? ⁴⁴ Nak Wopumnalok meñ ganlet w+n kusei ñ+ndiñda: nak dik we nameñ w+n nandi nain wolondaŋgan gwaŋgwa nokok s+mbatna g+nañ patak endi s+li+s+li t+mbi, sasik tik. ⁴⁵ T+mbi Wopumdi nek ganguk wolok tuop indaukak w+n nandi-kwamb+ñ dambi t+ke-kulañda, amatam diw+n yapma kle-patañ.”

Maliali Wopum n+K+ndem daŋguk

⁴⁶ T+mbi Maliali ñ+ndiñ eŋguk,

“Walenal+ Wopum n+Loloñ elak,

⁴⁷ Yambat nep k+m+tak enda g+nañna tipt+ nandi-koŋgom ti-ñ+mlak.

⁴⁸⁻⁴⁹ Nekta, nak endok kena wemben p+mb+ñen,

gan endi wandingan embi nandi-namguk,

w+n Yambat Gemb+ Molom endi kundit wopuwopum asup ti-namguk,

wala t+mbi amatam man ñ+ndiŋg+it kuañ ba siŋgi kunekaliñ

endi naka ‘amatam diw+n yapma kle-patak’ w+ndiñ nan+nekal+ñ.

Endi Yambat d+ndim ba giŋgi s+n+k,

⁵⁰ amatam giŋgiŋgan ti-ñ+mañ busuk mamasa ti-sembi,

ama sambat no ba no siŋgi indanekal+ñ enda w+ndiŋgangot ti-sem-ta-ñaukak.

⁵¹ Endi kundit gemb+nat pa tiñ+pi,

ama g+nañji g+nañ n+s+la nandum loloñ tiŋguk w+n ep t+mbi papuseneŋg+li+ñ.

⁵² Endi ama wapmañ gemb+nj+at pipapats+ apma t+ke-sembi,

amatam kos+ n+mnat enda kot giŋgit emguk.

⁵³ Endi amatam nepenepekta lonj+ñg+li+ñ enda g+nañ s+loñ ti-semumbi, nombo n+m lonj+ñg+li+ñ,

gan amatam nepek asup pat-semguk w+n eni-mulimbi, slak p+m ñaŋg+li+ñ.

⁵⁴⁻⁵⁵ N+ndok bep pañniila en+kwamb+ñ daŋguk

wolok tuop endi kena gwaŋgwañi Isael wakan ep+m platambi,

Ablaam g+ta kombilinñi nandi-sembi,

busuk mamasa nain taletalen n+mnat ti-semektok n+m nandi-kamalaŋguk.”

⁵⁶ Maliali w+ndiñ eu taleumbi, yakip ti+pet git no ba nek Elisabet g+ta papi, undanem ilnan ñaŋguk.

Elisabetti Yoane apguk

⁵⁷ Elisabetti gwañgwa t̄iket̄ikelok nain indaumbi, n̄ñañ apguk. ⁵⁸ Endok sambalii ḡit ilan nasiil̄i Wopumd̄i ḡinañ busuk t̄i-n̄m̄iñguk ḡiñḡit w̄in nand̄imbi, en ḡita s̄il̄is̄il̄i t̄imbi, ⁵⁹ sande noñgan taleumbi, gwañgwa p̄iñḡitu d̄ip domb̄inepi b̄iñḡil̄iñ. B̄imbi, beulok koi Sakalaia w̄in k̄it̄inepi eñḡil̄iñ, ⁶⁰ gan meñl̄i “W̄in n̄m̄” eñguk. Embi, “Koi Yoane k̄it̄ik̄it̄lok” eñguk. ⁶¹ Eumbi n̄ñḡil̄iñ, “Sambatsettok boñḡips̄nan ama no koi Yoane no n̄m̄ patak.” W̄ind̄iñ embi, ⁶² k̄itt̄iñgan beu n̄-nand̄imbi eñḡil̄iñ, “D̄ik̄ kot nek m̄m̄lok nand̄ilañ?” Eumbi, ⁶³ kundit youyouttok nepenepela enb̄imbi, t̄ike b̄i m̄umbi, “Koi Yoane” youkuk. Youl̄imbi, w̄in kañbi nand̄i-bend̄i t̄iñḡil̄iñ. ⁶⁴ T̄imbi wolongan Sakalaialok man mamben salaktaumbi, kusei k̄im̄ipi, manda embi, Yambat n̄-k̄indem dañguk.

⁶⁵ Nepek w̄ind̄iñ inda-n̄m̄umbi, il kwelnan nasil̄i kundit w̄in kañbi m̄is̄iñḡil̄iñ. T̄imbi nepek indañguk wolok ḡiñḡitt̄i sapak̄anembi, Judia kwet jañḡinnan tuop ña-taleñguk. ⁶⁶ T̄imbi kasat w̄in nand̄iñḡil̄iñ end̄i ḡit̄ik̄ nand̄i-kw̄inakw̄inalembi, Wopumd̄i gwañgwa w̄in gemb̄inl̄i kasopm̄ilak w̄in ka-nand̄i-tomḡil̄inda ñ̄nd̄iñ e-nand̄iñḡil̄iñ, “Gwañgwa wal̄i bend̄i wopum dambi, ama n̄itein s̄in̄ik̄ indaukak?”

Sakalaial̄i Wopum Yambat n̄-k̄indem dañguk

⁶⁷ T̄imbi D̄ind̄im̄ Woñd̄i Yoanelok beu Sakalaialok ḡinan tokñeumbi, Yambatt̄i manda eelok n̄ñguk wolok tuop embi, ñ̄nd̄iñ eñguk,

⁶⁸ “N̄nd̄i Wopum, Israellok Yambat, en kusei ñ̄nd̄iñda n̄-k̄indek̄ndem t̄i-n̄m̄ina: end̄i amatam̄ii nand̄i-n̄imbi,

toptop kolan ḡinañ nanin n̄ip tuambi, n̄ip k̄im̄ikuk.

⁶⁹ End̄i enlok kena aman Devit endok komblin̄ii boñḡips̄nan nanin ama gemb̄inat no n̄ip k̄im̄ilektok t̄imbi inda-n̄mguk,

⁷⁰ w̄in damañgan plofet amañiila enb̄imbi eñḡil̄iñ wolok tuop.

⁷¹ End̄i kanj̄kn̄ii ba ama ḡit̄ik̄ nand̄i-kola t̄i-n̄mañ endok k̄is̄nan nanin n̄ipma t̄ikeuktok w̄ind̄iñ t̄iñguk.

⁷² End̄i bep pañn̄ii busuk mamasa t̄i-sem̄bi, en ḡita toptop t̄iñguk w̄in n̄m̄ nand̄i-kamalaukak.

⁷³ End̄i enlok koi plon sotn̄i Ablaam ñ̄nd̄iñ n̄-kwamb̄iñ dañguk:

⁷⁴ end̄i nand̄i-n̄imbi, kanj̄kn̄iilok k̄is̄nan nanin n̄ipma t̄ikembi, n̄ip t̄imbi pañḡitaumbi,

m̄is̄im̄is̄i n̄mnat n̄-wowoñ t̄iñpi,

⁷⁵ kuam̄ñ tuop endok dainan ḡiñḡitt̄iñgot d̄ind̄im̄ ku-ta-lonekam̄ñ.

⁷⁶ T̄imbi n̄ñaana d̄ikok kandañ nak ñ̄nd̄iñ elet:

Yambat Loloñ S̄in̄ik̄ end̄i d̄ik̄ enlok plofet aman ganbekak.

Nekta, d̄ik̄ Wopumdok telak dama t̄imbi,

telak t̄i-d̄ind̄im̄ e-ñ̄imekañ,

⁷⁷ w̄in d̄ik̄ amatam̄ii ñ̄nd̄iñ eni-daut t̄i-semekañ:

“Wopumd̄i sepmektok nand̄ilak, wolok tuop yom̄ji bi-samekak.”

⁷⁸ N̄ndok Yambatn̄i end̄i ḡinañ busuk molomda t̄imbi w̄ind̄iñ t̄ilak.

End̄i ama w̄in ni-mul̄imbi,

m̄aim sonan wandin end̄i kunum ḡinañ nanin n̄ndoñ p̄imbi,

⁷⁹ ama yom̄j̄ila t̄imbi k̄il̄im̄ ḡinañ k̄imdok ḡiñḡit kuañ kol̄i sale-sem̄lak,

end̄i busuktok telaknan n̄nañḡil̄imbi kunekam̄ñ.”

Sakalaial̄i plofet manda w̄ind̄iñ eñguk.

⁸⁰ T̄imbi gwañgwa wal̄i bend̄i wopum daumbi, ḡinan tipt̄i w̄ind̄iñgot gemb̄ilañguk. T̄imbi end̄i kwet ama n̄mnatnan ña ku-ta-ñakap, nain w̄in indaumbi, Israel amatamdok daus̄nan inda-dakleñguk.

2

Yesu gwañgwa indañguk

¹ Nain wolonda Sisa Augustos Roma kwet ḡit̄ik̄ kiup ka-d̄ik̄ñeñguk end̄i kwet tuop kot sambat t̄imbektok nand̄imbi, wolok tuop end̄ik̄ñe manda no k̄im̄il̄im̄ ñañguk.

² (Kwiliniusl̄i Sisalok kapmainan Silia provinslok kand̄ik̄ñe ama kuñguk nain wolonda kot sambat wal̄i indañguk. Damañgan wandin no n̄m̄ t̄ind̄in.) ³ W̄ind̄iñda amatam̄ ḡit̄ik̄t̄i kosi k̄im̄inepi bep pañ kasats̄lok is̄i kuseinan ñañḡil̄iñ.

⁴ Josept̄i w̄ind̄iñgangot t̄iñguk. End̄i ama wapmañ damañgan kuñguk koi Devit endok sambatta t̄imbi, Nasalet it kwet Galili kwelan patak w̄in b̄imbi, Judia kwelan ñambi, Devittok il kusei koi Betleem wolok ñaupi ñañguk. ⁵ Ñambi, Malia ḡiñḡit w̄il̄im̄um papi, gwañgwa m̄inj̄ip t̄iñguk en nañḡil̄imbi, yakan koset k̄im̄ittepi ñañḡim̄ik̄. ⁶ Ña

tom palāñiñmbi, gwañgwa t̄ket̄ikelok nain indaumbi, ⁷ Maliali gwañgwa telak dama t̄keñguk. T̄kembali, sandumd̄i t̄m̄ip̄ imbi, makauttok jawañ ḡinañ k̄im̄ikuk. W̄in it̄ kiyau tokñeñgukta t̄mbi makauttok ilan lo pak̄im̄ik.

⁸ T̄mbi wand̄iñ kandañ sipsip kand̄ik̄ne ama d̄iw̄in end̄i Betleem it̄ kwet pawan pa kumbi, sipsip kauli-d̄ik̄ne kena tim̄ t̄-pak̄iñ. T̄i-palāñiñmbi, ⁹ Wopumd̄i eñalo no n̄i-mul̄im̄ endoñ b̄i indaumbi, Wopumdok kolsalen walalan bien endok plon youl̄im̄i kañbi, kolan m̄is̄iñḡiñ. ¹⁰ Gan eñalol̄i enguk, “S̄ind̄i n̄im̄ m̄is̄inelañ! Nak ḡiñḡit̄ manda k̄indem no s̄indoñ t̄ike b̄ilet, t̄mbi manda wal̄i amatam ḡit̄ik̄ ḡinañj̄i youl̄im̄bi, s̄is̄iñ t̄inekal̄iñ. Manda w̄in ñ̄nd̄iñ: ¹¹ ama ñ̄n Yambat en amatamñ̄i sepmektok n̄i-mutak, w̄in Mesia Wopumñ̄i, end̄i man tim̄ ñ̄londañgan Devittok il kwel Betleem wolok inda-samlak. ¹² Nak manda biañgan elet w̄in s̄ind̄i ñ̄nd̄iñ ka-nand̄inetañ: s̄ind̄i gwañgwa ḡim̄in wakan t̄mb̄i indaumbi, sandumd̄i t̄m̄ip̄ imbi, makauttok jawañ ḡinañ k̄im̄il̄im̄ pal̄im̄ kanetañ.” ¹³ Eñalol̄i w̄ind̄iñ eumbi, platik s̄in̄ik̄ eñalo k̄im̄in wopumd̄i kunum ḡinañ nanin p̄i indambi, Yambat n̄i-k̄indem dambi, ñ̄nd̄iñ eñḡiñ, ¹⁴ “Kunum loloñen ḡinañ Yambattok koi n̄i-ta-lowit̄,

t̄mbi kwelan amatam ḡinañ k̄indem t̄i-semak endok kandañ busuk pat-semekak.”

¹⁵ T̄mbi eñalol̄i yambimbi, kunum ḡinañ undane ñ̄a-taleumbi, sipsip kand̄ik̄ne amal̄i n̄is̄iñgan e-nand̄i t̄mbi eñḡiñ, “Yakñe! Nepek indalak w̄in Wopum en n̄in-daklelak, wala t̄mbi Betleem ñ̄ambi kana!” ¹⁶ W̄ind̄iñ embi, platik s̄in̄ik̄ ñ̄ambi, Malia ḡit̄ Josep ep̄ t̄mb̄i indaumbi, gwañgwa w̄in wakan makauttok jawañ ḡinañ pal̄im̄ kañḡiñ. ¹⁷ Kañbi, eñalol̄i gwañgwa wolok plon manda enguk w̄in kasat t̄i-semḡiñ. ¹⁸ T̄mbi amatam sipsip kand̄ik̄ne amalok kasat w̄in nand̄iñḡiñ end̄i ḡit̄ik̄ nanand̄i kena t̄ñḡiñ. ¹⁹ Gan Malia end̄ila manda w̄in ḡit̄ik̄gan ḡinan ḡinañ dasimbi, nand̄i-kw̄inakw̄inalem̄bi pa kul̄iñguk.

²⁰ T̄mbi sipsip kand̄ik̄ne amal̄i undanem kenanj̄inan p̄i ñ̄añḡiñ. Ñ̄añ̄ipi, nepek ḡit̄ik̄ eñalol̄i enguk wolok tuop indañgukta t̄mbi end̄i nepek ḡit̄ik̄ nand̄imbi kañḡiñ wolok Yambat n̄i-k̄indek̄indem embi, koi n̄i-ta-loñḡiñ.

²¹ Sande noñgan taleñiñmbi, gwañgwa ḡim̄in p̄iñḡu d̄ip̄ domb̄indomb̄ilok nain indaumbi, meñ beul̄i koi Yesu k̄it̄iñḡim̄ik. End̄i gama meñ s̄imba ḡinañ n̄im̄ pal̄iñiñmbi, eñalol̄i koi wakan ikan k̄it̄iñguk.

Simeon ḡita Anal̄i tapma ilan Yesu gwañgwa Mesia en wakan ka-dakleñḡim̄ik

²² Mosel̄i end̄ik̄ne manda d̄iw̄in k̄im̄ikuk wal̄i ñ̄nd̄iñ elak: tam gwañgwa ikan t̄ket̄iken end̄i n̄itek̄ t̄mbi, b̄indambo Yambattok dainan t̄i-jamilambi, gumañ enloñ ñ̄auk. End̄ik̄ne manda w̄in k̄im̄it̄-klendem̄it̄ok nain indaumbi, Malia ḡita Josep end̄i gwañgwa t̄kembali, Wopum endok bi-ñ̄im̄indepi Jerusalem ñ̄añḡim̄ik. ²³ End̄i Wopumdok end̄ik̄ne manda ñ̄n tañgonendem̄it̄ok w̄ind̄iñ t̄ñḡim̄ik, “S̄ind̄i ama ba ilalok gaut wapai telak dama indañ ḡit̄ik̄ Wopum endok bi-ñ̄im̄inekal̄iñ.” ²⁴ T̄mbi Wopumdok end̄ik̄ne mandal̄i elak wolok tuop end̄i “mambaip sim t̄ipet ba mon̄ik̄ no mambaip wandin t̄ipet” tapma t̄ndem̄it̄ok nand̄im̄ ñ̄añḡim̄ik.^o

²⁵ Nain wolonda ama no Jerusalem kuñguk koi Simeon. End̄i ama d̄ind̄im̄, Yambattok end̄ik̄ne manda k̄im̄it̄-klembi, ama nin Yambatt̄i n̄i-mul̄im̄bi Isael amatam en̄i-busuk t̄i-semekak en mand̄im̄bi kuñguk. T̄mbi D̄ind̄im̄ Woñd̄i en ḡita papi, ²⁶ ñ̄nd̄iñ n̄i-dakle-taleñguk: end̄i gama kuñ̄ipi, Wopumd̄i Mesia n̄i-mulektok e-kwamb̄iñ dañguk w̄in kaukak. ²⁷ T̄mbi D̄ind̄im̄ Woñd̄i Simeon tapma it̄ sañ jimba ḡinañ n̄i-mul̄im̄bi lo pakuk. Pal̄im̄bi, Yesu meñ beul̄i end̄ik̄ne mandal̄i elak wolok tuop t̄i-ñ̄im̄indem̄it̄ok en wand̄iñ t̄ike ñ̄aumbi, ²⁸ Simeond̄i gwañgwa w̄in kañbi t̄ike apmbi, Yambat we ñ̄im̄im̄bi n̄iñguk, ²⁹ “Molom, d̄ik̄ manda nanguñ wolok tuop inda-talelak, wala t̄mbi man ñ̄nd̄iñḡit̄ kena gwañgwañga nand̄i-namumbi, busukñenengan semba. ³⁰ Nak ama nind̄i gamanda amatangai n̄ipmekak en ip dautnal̄i kalet. ³¹ D̄ik̄ en ikan n̄im̄bi taleumbi n̄i-mul̄im̄ amatam ḡit̄ikt̄i en kanekal̄iñ. ³² T̄mbi Isael amatangai n̄nda kot ḡiñḡit̄ n̄imekak, ba amatam d̄iw̄indok telaka kol̄i sale-semekak.”

³³ Simeond̄i gwañgwa w̄ind̄iñ eumbi, meñ beul̄i w̄in nand̄imbi, nanand̄i kena t̄ñḡim̄ik. ³⁴ T̄mbi Simeond̄i gw̄ilat t̄i-sem̄bi, Yesu meñ Maliala ñ̄nd̄iñ n̄iñguk, “Nand̄ilañ. Yambatt̄i gwañgwa ñ̄n n̄im̄bi taleumbi, Isael amatam asup end̄i en k̄im̄it̄-klan̄i ba n̄im̄ wolok tuopgan Yambattok dainan pi p̄nekal̄iñ ba it̄-kwamb̄iñ danekal̄iñ. Gwañgwa wal̄i k̄im̄isalen no wandin Yambat en k̄im̄ikuk, gan amatam asupt̄i siñgi w̄il̄im̄nekal̄iñ. ³⁵ Enda t̄mbi amatam ḡinañ nanand̄inj̄i semb̄in w̄in t̄mb̄i dakle-taleukak. T̄mbi nepek n̄iñañgala inda-ñ̄imekak kusei wala t̄mbi s̄imba gawatt̄i kakit man p̄is̄ik̄nat nom̄ik̄ waleñga bo youlekak.” Simeond̄i w̄ind̄iñ eñguk.

³⁶ T̄mbi plofet tam ḡil̄ik̄ no kuñguk koi Ana end̄i bo tapma ilan pakuk. End̄i Asellok sambat, Fanuellok wemban. Tam sim pakuk wolonda wapat t̄mb̄im̄bi, gw̄ilat k̄it̄ tombon

^o 2:24: Kisim Bek 22:29, 34:19, Wok Pris 12:6-8

tìpetgot yakan kuñgimik. Kukap, ³⁷ wapai sembumbi, slak tam kanjak pat-ta-bikap, gwilat 84 gítik ombiñguk. Endi tapma ilan pat-kuñipi, tim sandap Yambat ni-wowoñ tñipi, nanañ k+misipbi, n+molo pa tliñguk. ³⁸ Nain wolondañgan endi Yesu meñ beu gita Simeon yambimbi, endoñ bimbì, wolongan gwañgwa wala tìmbi Yambat we ñ+mñguk. Tìmbi amatam gítik Mesia Jerusalem nasi mlap ginañ nanin epmektok indaukak endok mandimandì kuñgìliñ endo Analì gwañgwa wolok indaindanla gíngit eni-ta-ñañguk.*

³⁹ Yesu meñ beulì Wopumdok endikñe mandali elak wolok tuop ti-talembi, iset kwesetan Nasalet Galili kwelan undane ñañgìliñ. ⁴⁰ Tìmbi gwañgwa wìn nanandin kindemli ginan tokñeumbi, bendì kwambin daumbi, Yambatti ginañ kindem ti-ñ+mñguk.

Yesu gwañgwalì Beulok ilan palektok nandiñguk

⁴¹ Gwilat tuop kamaikamai nain† indaliñgukta, Yesulok meñ beulì Jerusalem pa ñayañgimik. ⁴² Tìmbi Yesulok gwilat 12‡ tìmbimbi, tañgimik tuop klembi, Jerusalem londepi Yesu gita ñañgimik. ⁴³ Ña pakap, gwilat taleumbi, ilan undane ñandepi, Yesu gwañgwa en Jerusalem kandañ sakñelam pakuk wìn n+m ka-nandimbi kañip ñañgimik. ⁴⁴ Endi “Tua en amatam asup telak ñañ endok boñgìpsinan ñalak” wñdññ nandiñipi, sandap noñgan nandi-bendì n+mnat telak ñañgimik. Ñambi, kusei k+mipi, sambatsettok ba nosettok boñgìpsinan lonjìngimik. ⁴⁵ Lonjì n+m kañbi, undane Jerusalem ñañipi lonjìngimik.

⁴⁶ Tim sandap tìpet gít no lonjìlonjì kena ti-ñambi, gwañgwa tapma it sañ jimba ginañ tìmbi indaumbi, kañgimik wìn: endi endaut ama endok boñgìpsinan pipapi, mandanjì nandimbi, wolok kuseila eni-nandi pa tñguk. ⁴⁷ Endi mandanjì nandi-daklembi, kindem tambane-semgukta tìmbi ama endok mandan nandiñgìliñ endi gítikgandì nandi-silìkñeumbi, nanandi kena tñgìliñ. ⁴⁸ Tìmbi meñ beulì en kañbi ka-silìkñeumbi, meñli nñguk, “Gwañgwa kambak, nekta ñindin sìn+k ñlam+tañ? Nandiñañ, beka niti gep lonjì kuñipi, nandi-bendì wopum ti-gamamik.” ⁴⁹ Eumbi enguk, “Nitek tìmbi nep lonjìm kuamik? Nak Bepnalok ilan ñolok palettok een wìn siti n+m nandiñgimik ba?” ⁵⁰ Wìndin eumbi, manda wolok kusei n+m nandi-dakleñgimik. ⁵¹ Tìmbi walinin meñ beu gita pimbì, Nasalet it kwelan undane ñambi, endok kapmainjetnan kuñguk. Tìmbi meñli nepek gítik gwañgwalok plon indañguk wìn ginan ginañ nandi-dasimbi kimit-nandi-kuñguk.

⁵² Tìmbi Yesulok piñgìuli bendì wopum daumbi, nanandin bo wìndiñgangot tñgukta Yambat ba amalì bo wìndiñgot nandi-koñgom ti-ñ+mñgìliñ.

3

Yoanelì Wopumdok telak ti-dìndime kena tñguk

¹ Tìmbi Sisa Taibelius endi Roma kwet wolok ama wapmañjì kuumbi, gwilat 15 tìmbi dumalañguk. Wolonda Pontius Pilatoli Sisalok kapmai kumbi, Judia distrik ka-dikñeumbi, Elotti Galili distrik ka-dikñeñguk. Tìmbi Elottok konombal Filipti Itulia gít Tlakonitis distrik ka-dikñeumbi, Lisianasli Abilene distrik ka-dikñeñguk. ² Tìmbi Anas en gita Kaiafas endi tapma amalok telak damanjì kuñgimik. Nain wolonda Yoane Sakalaialok nñañ endi kwet ama n+mnatnan kuñguk. Kuumbi, Yambatti manda n+mmbimbi, ³ Jodan tuk baliliñ tuop kuñipi, manda eu pumbi, amatamda ñindin enguk, “Yambatti yomjì bi-samektok sindi ginañ tambatambattok tuk inekaliñ.”

⁴ Yoanelì kena tñguk wìn plofet Aisaiali manda no youkuk wolok tuop indañguk. Endok mandan pepa kwasa ginañ ñindin youyoulin patak, “Ama nolì kwet ama n+mnatnan kuñipi, ñindin kiti-lak, Wopumdok telak ti-dìndim e-ñ+m! Telak kelam ti-dìndim e-ñ+m+nekalin!

⁵ Kwet wiliñ gítik taplium tokñeumbi, kwet jañgin ba kwet k+m+n gítik ti-jamilenekaliñ. Tìmbi telak kelam ti-dìndim embi, telak loplat yout dìndimembi tìmbi jambilaukak.

⁶ Tìmbi amatam gítikgandì Yambatti telak nittek plon epma tikeukak wìn ka-nandi-nekalin.”*[†]

Aisaiali manda wìndin youkut wolok tuop Yoanelì tñguk.

* 2:38: Jerusalem wìn Isael amatam gítik endok plon e-yout tilak. † 2:41: Gwilat wolonda Isael amatamdi Yambatti Isip kwelan epmñguk wìn nandi-pakañ. ‡ 2:42: Juda amatamdi ñindin nandiñgìliñ: gwañgwa no gwilat 12 ombilak en ip amalok jimba plon tomلاك. ✧ 3:6: Aisaia 40:3-5

⁷ Tĩmbi nain tuop ama kĩmĩn wopumgandĩ Yoaneloñ bĩmbi, gĩnañ tambatambattok tuk i-semektok nĩmbĩmbi, ñĩndĩñ pa enĩĩñguk, “Malet sañandok komblinĩi, sĩndĩ nokoñ bĩmbi, tukgot inelĩñdok nandañ ba? Nĩndĩ sanbĩmbi, telak wĩndĩñ Yambattok gimbit inda-samekak wĩn maklenelĩñ? Sĩndĩ kolanjĩlok kĩnjanlĩ sapma kleuktok nandañda, ⁸ gĩnañjĩ tambanembi, wolok bien kuñgunjĩnan tĩmbĩ indaumbi, gĩnañjĩ gĩnañ ñĩndĩñ nĩm nandĩnekalĩñ, ‘Bep pañnĩ Ablaam endok kĩndemla tĩmbi Yambattok gimbit maklenekamĩñ.’ Nak sanba nandĩwĩt: Yambattĩ kĩndem kawat ñĩn ep tĩkĩleumbi, Ablaamdok komblinĩi indanelĩñ wĩn! Wala tĩmbi sĩndĩ bien kĩndem nĩm laliyañda, kilamek! ⁹ Kapinoñgo komba kuseinan ikan kĩmĩkĩmĩlĩn patak. Komba bien kĩndem nĩm pa laliyañ gĩtĩk wĩn jĩnbĩm gĩlo-taleumbi, komba gĩnañ kolĩ pĩm dũkuk.”

¹⁰ Tĩmbi amatamdĩ nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Wĩndĩñda nĩtek tĩnekamĩñ?” ¹¹ Eumbi tambane enguk, “No endĩ kiupĩ tĩpet palmĩlakta, ama no kiupĩ nĩmnat enda no mĩlok. Ba nanala wĩndĩñgangot tĩlok.” ¹² Tĩmbi takis epep ama dĩwĩn endĩ wĩndĩñgot tuk i-semektok bĩmbi nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Endaut, nĩndĩ nĩtek tĩnekamĩñ?” ¹³ Eumbi enguk, “Sĩndĩ gavmandĩ takis epepĩñdok elak wolok tuopgot epbi, nĩm maklenekalĩñ.” ¹⁴ Tĩmbi mik amalĩ wĩndĩñgangot nĩ-nandĩmbi eñgĩlĩñ, “Tĩmbi nĩndĩla nĩtek tĩnekamĩñ?” Eumbi enguk, “Sĩndĩ ama nolok mĩnem kasĩlenelĩñdok tĩ-pĩñpĩñe nĩm tĩ-ñĩmnekalĩñ, ba manda plon sĩñgĩn joñgo nĩm sinekalĩñ. Tambo sĩndĩ kenanjĩlok tuan samañ wala nandum tuop tĩmbekak.”

¹⁵ Tĩmbi amatam Yoanelok mandan nandĩñgĩlĩñ endok gĩnanjĩ mĩlalĩmbi, gĩnañjĩ gĩnañ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, ‘Mesia en wakan bek’. Wĩndĩñ nandĩ-kwĩnakwĩnalembi, nĩtek indawĩk wala mandĩñgĩlĩñ. ¹⁶ Tĩmbi Yoanelĩ amatam gĩtĩkta ñĩndĩñ tambane enguk, “Nakta tukgot i-sam tĩ-kulet. Gan ama no indaup tĩlak endok gembĩnĩ nak napma klelak. Endĩ wakan Dĩndĩm Woñ komanat i-samekak. Tĩmbi nak pĩmbĩñen ñĩndĩn ñalĩ endok kesii gwĩlap kiundĩlĩmettok tuop nĩm. ¹⁷ Ama no plaua mĩnjĩp gĩt gwĩlap ep dambi, mĩnjĩp wĩsĩ-kopi, gwĩlap ba kĩlĩkĩlĩk siu dĩlak, wĩndĩñgangot ama indaup tĩlak endĩ amatam ep dambi, gĩñgĩtĩñ epbi, dĩwĩn komba talaleten nĩmnat gĩnañ ep siu dĩnekalĩñ.”

¹⁸ Yoanelĩ wĩndĩñ embi, molo manda dĩwĩn asup eñpĩ, gĩñgĩt manda kĩndem amatamda enĩ-ta-kuñguk. ¹⁹ Tĩmbi ama wapmañ Elottĩ konombal Filip endok tamĩn Elodias matĩkeñguk ba tĩ-bomboe kusei kusei dĩwĩn tĩñgukta tĩmbi Yoanelĩ pa nĩ-ñombĩñguk. ²⁰ Gan Elottĩ tĩ-bomboen wĩn nĩm ka-daklembi, komba yousĩmbi, Yoane tĩkembĩ, it kwambĩñ gĩnañ kĩmĩlĩm pĩñguk.

²¹ Yoanelĩ amatam gĩtĩk gĩnañjĩ tambĩneñgĩlĩñ wĩn tuk i-semĩñpĩ, Yesu bo tuk i-ñĩmĩñguk. Tuk i-ñĩmĩmbi, nĩmolo tĩñĩlĩmbi, kunum gĩnañ dĩlĩ tombĩmbi, ²² Dĩndĩm Woñdĩ inda-daklembi, monĩk mambaip walan indambi, endok plon pĩ pipakuk. Tĩmbi kunum gĩnañ nanin kĩtĩkĩtĩ no ñĩndĩñ kĩtĩu pĩñguk, “Dĩk nĩñana noñgan sĩnĩk. Nak gĩnañnalĩ gep kasĩlembi, dĩka walena kĩndem dalak.”

Yesu Mesialok bep paññĩlok kot sambat

²³ Yesulĩ gwĩlat 30 nĩtepek ombĩmbi, kenan kusei kĩmĩkuk. Amatam enda nandĩñgĩlĩñ en Joseptok nĩñañ. Tĩmbi Josep endĩ Elilok komblin, ²⁴ Eli wĩn Matattok komblin, Matat wĩn Livailok komblin, Livai wĩn Melkilok komblin, Melki wĩn Janaĩlok komblin, Janai wĩn Joseptok komblin, ²⁵ Josep wĩn Matatiaslok komblin, Matatias wĩn Amoslok komblin, Amos wĩn Nahumlok komblin, Nahum wĩn Esililok komblin, Esli wĩn Nagailok komblin, ²⁶ Nagai wĩn Maattok komblin, Maat wĩn Matatiaslok komblin, Matatias wĩn Semeindok komblin, Semein wĩn Joseptok komblin, Josek wĩn Jodalok komblin, ²⁷ Joda wĩn Joanandok komblin, Joanan wĩn Resalok komblin, Resa wĩn Selubabelok komblin, Selubabel wĩn Sealtielok komblin, Sealtiel wĩn Nelilok komblin, ²⁸ Neli wĩn Melkilok komblin, Melki wĩn Adilok komblin, Adi wĩn Kosamlok komblin, Kosam wĩn Elmadamdok komblin, Elmadam wĩn Erluk komblin, ²⁹ Er wĩn Josualok komblin, Josua wĩn Eliesellok komblin, Eliesel wĩn Jolimlok komblin, Jolim wĩn Matattok komblin, Mattat wĩn Livailok komblin, ³⁰ Livi wĩn Simeondok komblin, Simeon wĩn Judalok komblin, Juda wĩn Joseptok komblin, Josep wĩn Jonamlok komblin, Jonam wĩn Eliakimlok komblin, ³¹ Eliakim wĩn Melealok komblin, Melea wĩn Menalok komblin, Mena wĩn Matatalok komblin, Matata wĩn Natandok komblin, Natan wĩn Devittok komblin, ³² Devit wĩn Jesilok komblin, Jesi wĩn Obettok komblin, Obet wĩn Boaslok komblin, Boas wĩn Salmondok komblin, Salmon wĩn Nasondok komblin, ³³ Nason wĩn Aminadapok komblin, Aminadap wĩn Atmindok komblin, Atmin wĩn Arnĩlok komblin, Arni wĩn Heslondok komblin, Heslon wĩn Peleslok komblin, Peles wĩn Judalok komblin, ³⁴ Juda wĩn Jekoptok komblin, Jekop wĩn Aisaktok komblin, Aisak wĩn Ablaamdok komblin, Ablaam wĩn Telalok komblin, Tela wĩn Nahollok komblin, ³⁵ Nahol wĩn Seluktok komblin, Seluk wĩn Reulok komblin, Reu wĩn Pelektok komblin, Pelek wĩn Ebelok komblin, Ebel wĩn Selalok

komblin, ³⁶ Sela w+n Kainandok komblin, Kainan w+n Alpaksattok komblin, Alpaksat w+n Semdok komblin, Sem w+n Noalok komblin, Noa w+n Lamettok komblin, ³⁷ Lamek w+n Metuselalok komblin, Metusela w+n Enoktok komblin, Enok w+n Jalettok komblin, Jalet w+n Maalalallok komblin, Maalalalel w+n Kainandok komblin, ³⁸ Kainan w+n Enoslok komblin, Enos w+n Settok komblin, Set w+n Adamdok komblin, t+mbi Adam w+n Yambatt+ t+mbi indañguk.

4

Satand+ Yesu ti-kuyuk ti-ñim+ñguk

¹ T+mbi Yesul+ tuk i-taleumbi, D+nd+im Woñd+ g+nan g+nañ tokñe pal+mgukta nañg+ñ+mbi, Jodan tuk bim kwet ama n+mmnatnan ña kuñguk. ² Wand+ñ tim sandap 40 dou ml+lat ti-kuñ+ñ+mbi, Satand+ ti-kuyuk pa ti-ñim+ñguk. Nain wolonda nanañ no n+im nam, slak kuñ+ñ+mbi, tim sandap wal+ taleumbi, nanañ gawat tiñguk. ³ T+mbi Satand+ ñ+nd+ñ n+ñguk, “D+ik Yambattok N+ñan s+n+ktta, kusaka t+mb+ dakleuktok kawat ñ+n n+mb+mbi, nanañ indaw+n!” ⁴ Eumbi tambane n+ñguk, “W+nd+ñ n+im. Yambattok manda no ñ+nd+ñ youyoul+n patak, ‘Ama nanañ+ñgot kuñgun m+uktok tuop n+im.’”^{*}

⁵ T+mbi Satand+ kwet loloñen nolok nañg+ip lombi, kwet tuop amatam kusei kusei kuañ w+n g+it+kgan walawalan nom+ik nain dumangan daul+im+mbi ⁶ n+ñguk, “Kwet g+it+ik wolok gemb+n ba paman w+n nokok k+tnanan k+im+im ka-d+ikñelet, wala t+mbi ama nola ba nola m+im+lok nand+mbi, k+ndem kiinan k+im+let. Nepek g+it+ik w+n d+ik gam-taletalelok nand+let, ⁷ w+n t+ikap d+ik kes+tnanan m+ilelem ti-nameñda, nepenepek g+it+ik w+n d+ikok g+ñg+it ti-taleutak.” ⁸ Eumbi tambane n+ñguk, “Yambattok manda no ñ+nd+ñ youyoul+n patak, ‘D+ik Wopum Yambatka m+ilelem ti-ñ+im+mbi, en noñngangot k+im+it-klelok.’”^{*}

⁹ T+mbi Satand+ Yesu nañg+ipi, Jelusalem tapma it pend+im kusip plon lo k+im+ipi n+nguk, “D+ik Yambattok N+ñan s+n+ktta, ñ+nanin d+ikopi ma p+! ¹⁰ Kusei ñ+nd+ñda d+ik n+im kolautan: Yambatta manda no ñ+nd+ñ youyoul+n patak, ‘End+ eñaloñilok k+is+nan gap+pi, gamb+d+ikñenel+ñdok enbekak.’” ¹¹ No w+n ñ+nd+ñ, ‘End+ k+is+ñ gep w+it-ta-loumbi, kawatti kes+ika n+im gaulek.’”^{*} ¹² Eumbi tambane n+ñguk, “Yambattok manda ñ+nd+ñ elak, ‘D+ik Wopum Yambatka endok gemb+n inda-dakleuktok ti-kuyuk n+im ti-ñ+mekañ.’”^{*}

¹³ Satand+ ti-kuyuk kusei kusei g+it+ik ti-ñ+mum taleumbi, “Nain nolamek” embi kañ bimbi ñañguk.

Ama Sis+nik Yesu end+ enlok kuseiñ+n t+mb+ dakleñguk

Yesul+ enlok kuseiñ+n Nasalet it kwelan eu dakleñguk

¹⁴ T+mbi Yesul+ Galili kwelan undane ñambi, D+nd+im Woñdok gemb+ plon kul+ñgukta endok g+ñg+it wal+ kwet kle-g+imbup pakañ tuop sapakñaneñguk. ¹⁵ T+mbi end+ kwet wolok kle-g+imbut kuñ+pi, it kiyauñ+ g+nañ g+ñg+it manda en+daut ti-sem pa t+mb+mbi, amatam g+it+kt+ koi g+ñg+it t+ke-loñg+ñ+ñ.

¹⁶ T+mbi Nasalet it kwet kandañ pap bend+ñguknan bo ña tomguk. Tombi, Sabat patnand+ nain indaumbi, ep t+nd+n klembi, it kiyau g+nañ loñguk. Lombi, manda pinat-semepi m+lal+mbi, ¹⁷ plofet Aisaial+ manda youkuk w+n t+kembi, enda m+ñg+ñ+ñ. M+umbi pisapi, manda ñ+nd+ñ pakuk w+n t+mb+ indaumbi pinat-semguk,

¹⁸ “Wopumd+ g+ñg+it manda k+ndem ama p+mb+ñes+la enbettok nanb+ taleñguk, wala t+mbi endok Woñd+ gemb+n namlak.

End+ manda ñ+nd+ñ ewa p+uktok nani-mukuk:
toptop kolan plon pakañ w+n p+sat-semnekal+ñ,

ba daus+ sipm+sipm+n endok daus+ t+mb+ tom-semnekal+ñ.
T+mbi end+ ñ+nd+ñ t+mbettok nani-mukuk:

nak ama ep p+ yaliumbi p+mb+ñen kuañ endok m+laps+ t+mba taleukak,

¹⁹ ba Wopumd+ amatamñii wale k+ndem ti-semsemlok nain indalak w+n ewa p+ukak.”^{*}

²⁰ Manda w+nd+ñ pinat-talembi, pepa kwasa w+n kwasanembi, it kiyau kena amala b+nda m+mbi, amatam en+daut ti-semektok pipakuk. T+mbi it kiyau g+nañ pak+ñ+ñ end+ g+it+kgand+ daut endañgot deiñg+ñ+ñ.

²¹ T+mbi Yesul+ kusei k+im+pi, manda ñ+nd+ñ enguk, “G+ñg+it manda pinalam nandañ wal+ man ñ+nd+ñg+it bien inda-daklelak.” ²² W+nd+ñ eumbi, amatam g+it+kt+ n+ k+ndem dambi, mandan nandum galkñat s+n+ik t+ñgukta nanand+ kena t+mbi eñg+ñ+ñ, “N+itek t+mbi Joseptok n+ngan wal+ manda wandin elak?” ²³ Eumbi enguk, “Biañganak, s+nd+ eyout manda ñ+nd+ñ nani+netañ, ‘T+mb+ k+ndenda ama, d+ik d+tnalok p+ñg+ipka t+mb+ k+ndem da-mek’, w+n Kapaneam it kwelan kena t+mb+im g+ñg+itka nand+ñg+im+ñ, w+nd+ñngangot ñolok ika kuseinan t+mb+mbi kana!”

* 4:4: Lo 8:3 * 4:8: Lo 6:13 * 4:11: Kap 91:11-12 * 4:12: Lo 6:16 * 4:19: Aisaia 61:1-2, 58:6

²⁴ W'ndiñ embi yous'mbi enguk, "Nak biañgan sanba: plofet ama no enlok ilan nasiil' not n'ım pa t'i-ñ'mañ. ²⁵ S'ndi plofet Elia nek t'nguk w'in nandi-ñ'm:t: endi kuñ'ımbi, gw'lat t'pet g'ıt no g'ıt yak'p k'ıt tambon noñgan gwi no n'ım p'ımbi, kwet tuop nanañ map wopum indañguk. Nak biañgan sanlet: nain wolonda Israel kwelan Juda tam kanjak asupgan kuñ'ımbi, ²⁶ gan Yambatt' Elia w'in endoñ n'ım ni-mupi, endi Sidon kandañ tam kanjak no Salefat it kwelan kuñguk endoññan ni-mul'ım ñambi t'ke k'ım:kuk. ²⁷ T'ımbi plofet Elisali kuñ'ımbi, Israel kwelan Juda amatam asupt' wanda kwamb'ñ yambo mawats'at kuñ'ımbi. Gan Elisali endoññan nanin no n'ım t'ımbi k'ındem dañguk, endi ama no koi Naman Silia kwelan nanin en noñgangot t'ımbi k'ındem dañguk."

²⁸ T'ımbi it kiyau g'ınañ pak'ıñ'ıñdi Yesulok manda w'in nandi'ımbi, g'ınañj'ı komba d'ımbi ²⁹ m'ılapı, en it kwet pawan kle munjul'ım ñañguk. Is'ı kwesi w'in kwet k'ım'n plon pakukta, j'ımbi'ñ malapnan t'ke nañg'ıp ñambi, munjut kol'ı p'ıktok ñañg'ıñ. ³⁰ Gan endi undanembi, k'ım'n g'ıt'k boñg'ıps'ı g'ınañ yapma klembi, walinin p'ı ñañguk. ³¹ Ñambi, it kwet no koi Kapaneam Galili kwelan patak wand'ıñ p'ı t'ımbi pakuk. Papi, Sabat patnand'ı nainda g'ıñg'ıt manda en'ı-daut sem pa t'ıñguk. ³² Endi ama bies'ıli manda gemb'nat eañ w'ındiñ eñgukta t'ımbi nandi-g'ıt'ıñg'ıt'k t'ıñg'ıñ.

Yesuli amatam ep t'ımbi k'ındem daumbi, g'ıñg'ıt manda eu p'ıñguk

³³ Sabat patnand'ı nain nola ama no yal kolan'ı g'ınan g'ınañ p'ıñguk endi it kiyau g'ınañ lom pakuk. Endi wopungan kwawa t'ıñ'ıpi eñguk, ³⁴ "Ei, Yesu Nasalet nanin, d'ık nekta n'ındoñ b'ılañ? D'ık n'ıp t'ımbi kolaneñdok b'ılañ ba? Nak kusaka nandi'let: d'ık Yambat enlok kena ama g'ıñgi s'ın'ık w'in." ³⁵ W'ındiñ eumbi, yal kolan w'in n'ıñomb'ıñ'ıpi eñguk, "D'ık mañga masıpbı, amalok g'ınan nanin lamb'ım po ñau." Eumbi, yal koland'ı ama w'in munjut kol'ımbi, ama pak'ıñ'ıñ endok boñg'ıps'ınan p'ıñguk, gan yal endi ama w'in n'ım t'ımbi kolaumbi, slak lamb'ım po ñañguk. ³⁶ T'ımbi amatamd'ı kundit w'in kañbi kas'ılk'ımbi, nanandi kena t'ımbi, n'ıs'ıñgan e-nandi t'ımbi eñg'ıñ, "Kai, ama ñalı manda n'ıtnein s'ın'ık elak? Ama yambalat nom'ık endi yal kolan manda gemb'nat enbumbi lamb'ım po ñañ!" ³⁷ Yesul'ı kundit wandin t'ımb'ımbi, endok g'ıñg'ıt wal'ı kwet kle-g'ımbup pakañ tuop sapak'ıñaneñguk.

³⁸ Yesul'ı it kiyau g'ınañ nanin p'ımbi, Simondok ilan loñguk. It wolok Simon yapman tam j'ımbat t'ımbi, p'ıñg'ı komba d'ımbi pakuk. T'ımbi Yesul'ı en t'ımbi plap tauktok n'ı-nandumbi, ³⁹ tam pakuknan lombi mumuñembi, j'ımbat n'ıñomb'ımbi, tam w'in kañ b'ıñguk. W'ındiñ t'ımb'ımbi, tam p'ıñg'ı nandum pañg'ıtaumbi, plapkan m'ılapı, Yesu g'ıt nolıı yambi-d'ık'ıñeñguk.

⁴⁰ Maim p'ımbi, Sabat patnand'ı nain taleumbi, amal'ı nosii j'ımbat kusei kusei indasemguk w'in Yesuloñ yanañg'ıp b'ımbi, kiil'ı ama g'ıt'ık noñgan noñgan ep kañbi, ep t'ımbi k'ındem dañg'ıñ. ⁴¹ T'ıñ'ıpi, amatam asuptoñ yal kolanj'ı wak'ıt ep kle-semumbi, kwawa wopungan t'ıñ'ıpi po ñambi, ñ'ındiñ eñg'ıñ, "D'ık Yambattok N'ıñ'ıñ s'ın'ık." Yal kolan endi Yesu en Mesia Yambatt'ı ni-mukuk w'ındiñ nandi-ñ'm'ıñg'ıñ, wala t'ımbi enomb'ımbi, manda eelok e-k'ım'ısip t'ı-semguk.

⁴² Kwet salap'ıt t'ımb'ımbi, Yesul'ı it bimbi, p'ı ña kwet ama n'ımnatnan ñambi pakuk. T'ımbi amal'ı lonj'ı kukap t'ımbi indaumbi, t'ıke kimb'ı dambi, en g'ıta papatok n'ıñg'ıñ, ⁴³ gan endi ñ'ındiñ enguk, "Yambatt'ı amatam yambi-d'ık'ıñembi, ama wapmañj'ı kulak wolok g'ıñg'ıt manda k'ındem ewa p'ıktok endi nani-mukuk, wala t'ımbi nak it kwet d'ıw'ınnan bo ñauttok een." ⁴⁴ W'ındiñ embi yamb'ık bimbi, ña Judia kwet tuop kumbi, it kiyauñj'ı g'ınañ manda eu p'ıñguk.

5

Petlo g'ıt nolıil'ı Yesulok mandala m'ıkbalak asup tiañeñg'ıñ

¹ Nain nola Yesul'ı Genesalet tuk guañ k'ınanjanatnan il'ımbi, amatam k'ım'n wopumd'ı Yambattok manda nandi'nepi kle-g'ımbupi, ñas'ı ñas'ıñgan t'ıñg'ıñ. ² T'ımbi Yesul'ı k'ınanjanatnan k'ıkeñ t'ıpet pal'ım kañbi, m'ıkbalak epep amal'ı k'ıkeñj'ı bimbi, l'ıks'ı w'ıl'ıp pak'ıñ'ıñ yamb'ıñguk. ³ Yamb'ım endoñ ñambi, k'ıkeñ nolok plon lombi, k'ıkeñ molom Simon enda kambak munjul'ım ñaña euktok n'ıñguk. Eumbi, w'ındiñ t'ımb'ımbi, wolok pipapi, g'ıñg'ıt manda en'ı-daut kenan yous'mbi t'ı-semguk.

⁴ T'ı-sem-talembi, Simon ñ'ındiñ n'ıñguk, "D'ık tuk guañ boñg'ıpnan ñambi, m'ıkbalak epeplok l'ıks'ı w'in mep k'ım'ıñ g'ınañ ma p'ıw'ıt." ⁵ Eumbi tambane n'ıñguk, "Endaut, n'ınd'ı tim ombap kena g'ım slakan t'ım'ıñ, t'ımbi m'ıkbalak bien no n'ım epm'ım'ıñ. Gan d'ıkok mandala joñgo b'ındambo l'ık mep k'ım'ılam p'ınetañ." ⁶ W'ındiñ embi, endi l'ıks'ı mep k'ım'ıñ p'ımbi, m'ıkbalak asup s'ın'ık mel'ımbi, l'ık blañganenepi t'ıñg'ıñ. W'ındiñ t'ımb'ımbi, ⁷ nosii d'ıw'ın k'ıkeñ nolok plon kuñg'ıñ endi b'ı ep pañg'ıtanel'ıñdok k'ıt wayo

kot-semum bĩmbi, ep pañgĩtañgĩlĩñ. Tĩmbi mĩkbalak kĩkeñ tĩpet wolok gĩnañ ep dasi tokĩneumbi, kĩkeñ tĩpet tuk gĩnañ pĩndepi tĩñgĩmĩk.

⁸ Tĩmbi Simon Petloli wĩndĩñ indaum kañbi, Yesu kesiinan mĩlelem tĩmbi nĩnguk, “Wopum, nak ama yomnat, kak nambĩmbi ñau.” ⁹ Kusei ñĩndĩñda endĩ wĩndĩñ tĩnguk: en wakĩt ama gĩtik en gĩta kĩkeñ plon pakĩlĩñ endĩ mĩkbalak asup epgĩlĩñda tĩmbi mĩsĩmbi, nanandĩ kena tĩngĩlĩñ. ¹⁰ Tĩmbi Sebedilok nĩñañiit tĩpet Yakobo gĩt Yoane Simon gĩta mĩkbalak epep kena pa tĩngĩmĩk endĩ wĩndĩñgangot tĩngĩmĩk. Tĩmbi Yesuli Simon nĩmbi eñguk, “Nĩm mĩsĩwĩñ. Dĩk mĩkbalak tiatia tĩlañdĩ gamanda amatam enĩ-tiatia kena tĩmbi kuukañ.” Wĩndĩñ eumbi, ¹¹ endĩ kĩkeñ ep tiañeumbi, kĩnanjat kwambĩñnan loubi, nepenepek gĩtik bi-talembi, Yesulok gwañgwa indambi, en kle kuñgĩlĩñ.

Yesuli ama jĩmbat yambo mawalat no tĩmbi kĩndem dañguk

¹² Yesuli Juda amatamdok it kwet no pakuk wandĩñ kuñĩlĩmbi, ama no pĩngĩu gwĩlap gĩtik yambo mawattĩ sipmĩnguk endĩ bĩm Yesu kañbi, pi pĩm timan dai kwet plon kĩmĩp pĩndĩm papi, nĩ-kukulembi eñguk. “Wopum, tĩkap dĩk nep kĩmĩlep nandĩlañda, guma jĩmbatna tĩmbi taleumbi, kĩndem dawa.” ¹³ Eumbi, kii kot suapi, ama wĩn tĩke-kañbi nĩnguk, “Nak nandĩ-gamlet. Dĩk kĩndem da!” Eumbi, wolongan wanda kwambĩñ wali paĩlĩmbi, kĩndem dañguk. ¹⁴ Tĩmbi Yesuli manda kwambĩñ nĩmbi eñguk, “Nepek inda-gamlak wolok kasat ama nola nĩm tĩ-semekañ. Nĩm sĩnĩk. Dĩk ñambi, gwĩlapka tapma amala daulĩmĩmbi, jĩmbatka talelak wĩn gambi-dakleutak. Tĩmbi amatamdĩ wandañga biañgan ip talek wĩn gambi-nandĩnelĩndok dĩk tapma tĩmbekañ, wĩn Moseli endĩkĩe manda kĩmĩt-nĩnguk wolok tuop.”

Yesuli wĩndĩñ eñguk, ¹⁵ gan kena tĩnguk wolok gĩngĩttĩ sapakĩiane sĩnĩk taumbi, amatam asupgandĩ mandan nandĩnepi ba jĩmbatsĩ kle-semektok Yesuloli bĩmbi, kĩmĩn pa tiañgĩlĩñ. ¹⁶ Gan Yesuli wandĩngan embi, yambĩk bĩmbi, engan kwet ama nĩmnatnan ñam, nĩmolo pa tĩlĩnguk.

Yesuli yom bĩmbilok gembĩ palmĩnguk wĩn daut semguk

¹⁷ Nain nola Yesuli amatam enĩ-daut tĩ-semĩlĩmbi, Falisi ama gĩta endĩkĩe manda nandĩ-tale ama endĩ lo ñasĩngan pipakĩlĩñ. Endĩ Jelusalem ba it kwet gĩtik Galili ba Judia kwelan pakañ walĩnĩn bĩmbĩn. Tĩmbi Wopumdok gembĩn jĩmbatsĩat ep tĩmbi kĩndem dalok Yesuloli palmĩnguk. ¹⁸ Nain wolonda ama dĩwĩndĩ nosĩ no kii kesii dalandan tañgo plon tañgonem bĩmbi, Yesuli it pakuknan lom dainan kĩmĩtnelĩndok tĩ-tlakĩlĩñ. ¹⁹ Amatamdĩ it wĩn tokĩneñgĩlĩñda tĩmbi endĩ it gĩnañnan bem lonelĩndok tuop nĩm, wala tĩmbi endĩ it pendĩm bat woloka lombi, pendĩm wiap blanganembi, toali tañgo plon top gĩlĩm dambi, bium pi amatam boñgĩpsĩnan Yesulok kuañnan pĩnguk. ²⁰ Wĩndĩñ tĩmbĩmbi, Yesuli nanandĩ kĩlĩktĩnjĩlok bien ka-nandĩmbi, ama wala ñĩndĩñ nĩnguk, “Notna, yomga gĩtik wĩn bi-gam-taletalen.” Wĩndĩñ eumbi, ²¹ endĩkĩe manda nandĩ-tale gĩt Falisi ama endĩ kusei kĩmĩpi, nisĩngan ñĩndĩñ e-nandĩ tĩngĩlĩñ, “Yakii, ama manda wĩnjĩt elak wĩn en nin? Wĩn Yambat en noñganlĩngot yom bĩmbilok gembĩn palmĩlak yañ!” *

²² Tĩmbi Yesuli gĩnañ nanandĩnji ka-nandĩmbi enĩ-nandĩmbi eñguk, “Kusei nĩtektasĩndĩ gĩnañjĩ gĩnañ wĩndĩñ e-nandĩ tañ?” ²³ Gembĩ nĩm pat-namumda, nak ‘Yomga bi-gam-taletalen’ nĩmbambi, ba ‘Mĩlapi ñau’ nĩmbambi, bien kĩndem indauk ba? Nĩm ya! ²⁴ Gan nak Ama Sĩsĩnĩktĩ kwelan ñolok yom bĩmbilok gembĩn pat-namlak wĩn sĩndĩ nambi-daklenelĩndok nak ñĩndĩñ tĩmbetet.” Wĩndĩñ eñpi, ama kii kesii dalandanla nĩmbi eñguk, “Nak ganlet: dĩk mĩlapi, ipatka tĩkembĩ, ikanan ñau.” Eumbi, ²⁵ wolongan ama wali dausĩnangan mĩlapi, ipal tĩkembĩ, ilnan ñañpi, Yambat nĩ-kĩndem dañguk. ²⁶ Tĩmbi amatam gĩtĩktĩ wĩn ka sĩlĩkĩembi, nanandĩnji nĩm dakleumbi, nepek mĩsĩmĩsĩn kañgĩlĩñ wala Yambat nĩ-ta-loñpi, nisĩngan ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Man nepek gĩtikĩn indaumbi kamĩñ.”

Yesuli yom ama ep tiañeupi indañguk

²⁷ Wolok sĩngi kandañ Yesuli walĩnĩn pĩm ñambi, takis epep ama no koi Livai en takis epep ilan palĩmbi kañbi, ñĩndĩñ nĩnguk, “Dĩk bĩm nep kle ku.” Wĩndĩñ eumbi, ²⁸ Livailĩ kenalok nepenepep gĩtik wĩn bi-talembi mĩlapi, Yesu kleñguk.

²⁹ Tĩmbi endĩ ilnan nanañ si-jumut wopungan Yesulok tĩ-ñĩmĩmbi, wolongan takis epep ama ba ama dĩwĩn asupgan en gĩta nanañ yakan nañgĩlĩñ. ³⁰ Tĩmbi Falisi ama gĩt nosĩ dĩwĩn endĩkĩe manda nandĩ-taleñgĩlĩñ endĩ wĩn kañbi nandum pĩmbi, e-balep tĩmbi, Yesulok gwañgwañi ñĩndĩñ engĩlĩñ, “Sĩndĩ nektasĩ takis epep ama ba ‘yom ama’ dĩwĩn en gĩta nanañ yakan nañ?” Eumbi, ³¹ Yesuli tambanem enguk, “Kĩndemsĩ endĩ

* 5:21: Juda amalok nanandĩnji wĩn ñĩndĩñ: no en Yambat esĩesĩ-ñĩmlak endĩ tĩke pi yalilak.

gwasap amaloñ nım ñañ, wın jımbatsıat endıñgot gwasap amaloñ ñañ. ³² Ama nıslıa nandum dındım tılak nak en enı-tiañelok kwelan nım indañgut, tambo nak yom ama enbambi, gınañjı tambanelıñdok indañgut.”

Yesulok nanandın ba ep tındın wın damanın wandın nım

³³ Tımbi ama dıwındı Yesu ñındıñ nıñgılıñ, “Yoanelok gwañgwañii endı nain asup nanañ kımısipbi, nımolo kena pa tañ, tımbi Falisi amalok gwañgwanjii endı bo wındıñgangot tañ, gan nıtekte dıkok gwañgwañgailı nanañ kımısip nain no nım kımıpi, kımısip pa tañ?” Eumbi, ³⁴ noliilok plon eyout manda ñındıñ enbi eñguk, “Ama no tamın tılakta tımbi noliı gıta na-sılısılı tıñımbi, sındı kındem noliilok nanañ kımısip tı-semnelıñ ba? Nım ya! ³⁵ Gan nain indaumbi, kanjıkñiilı ama wın yapma tıkenekalıñ. Tıkeumeke, noliilı blan tımbi, nanañ kımısip tınekalıñ.”

³⁶ Wındıñ embi yousımbi, nepek kombılın ba damanın wala eyout manda ñındıñ bo enguk, “Ama nolı dasindasin kombılın blañganembi, kusip tıkembi, dasindasin damanın mambupmeuk ba? Nım ya! Endı wındıñ tımbekta, dasindasin kombılın wın kola-ñımek, tımbi dasindasin kusip kombılın wakıtı dasindasin damanın endok tuopset noñgan nım tımbek. ³⁷ Tımbi wain tul kombılın wın meme gwılap damanın gınañ nım wılı gılolok. Wındıñ tımbekta, wain tullı bendı wopum dambi, meme gwılap damanın tımbı tawa kolaumbi, wain kwelan poña pı-talewık. ³⁸ Wala tımbi wain tul kombılın wın gwılap kombılın gınañ pa wılı gılolok. ³⁹ Tımbi no en wain tuk damanın nañguk endı wala ‘Koñgom sıñık’ embi, wain kombılın wın nambepi kunjıtı talak.”

6

Yesulı Sabat patnandı nainnan nek tındılok eu talelak

¹ Sabat patnandı nain nola Yesulı plaua mınjıp kenanan dıkñe ñañımbi, gwañgwañii en gıta ñañgılıñ endı plaua bien gıta pañgıpi, mınjıp kaik nañgılıñ. ² Tımbi Falisi ama dıwındı wın kañbi, nandum tuop nım tımbımbi engılıñ, “Nıtek tımbi sındı Sabattok endıkñe manda wıpi, kena nım tındılok elak wın tañ?”

³ Tımbi Yesulı tambane enguk, “Endıkñe manda wıwıttok kandañ sındı Devıt gıta noliilı nanañ gawat palıñımbi, nıtek tıñguk wolok kawat wın nım pinap nandañ ba? ⁴ Endı Yambattok ilan lombi, plaua nanañ endok bı-ñımımın wın mepi nañguk. Endıkñe mandalı elak wolok tuop nanañ wın tapma ama endıñgot nanalok, gan Devıtı wın joñgo mep nambi, noliila bo emumbi nañgılıñ.”* ⁵ Wındıñ embi yousımbi enguk, “Nak Ama Sısınıktı Sabat patnandı naindok molomda tımbi wolonda nek guma tındılok wın ewa talelak.”

⁶ Sabat patnandı nain no indaumbi, Yesulı it kıyau gınañ lombi, enı-daut tı-palıñımbi, ama no kii dındım dalandañguk endı bo wolok bım pakuk. ⁷ Tımbi Falisi gıta endıkñe manda nandı-tale ama endı Yesu kıtı yout tı-ñımmnelıñdok kusei lonjıñgılıñ, wındında endı Yesulı Sabat patnandı nainnan ama no tımbı kındem dauk ba nım wolok ka-tuakılıñ. ⁸ Gan Yesulı nanandınjı wın ka-nandımbi, ama kii dalandan wın kıtı-ñımımbi nıñguk, “Mılap bımbi, ñolok it!” Wındıñ eumbi mılapı, dausınan ikuk. ⁹ Tımbi Yesulı enbi eñguk, “Nak ñındıñ sanı-nandutet: Sabattok endıkñe mandalı nek tıneñdok nandı-nımlak - ama tımbı kındem dalok ba ama tımbı kolalok, kuñgun tıke-kımıttok ba tımbı kımlok?” Wındıñ embi, ¹⁰ amatam wolok pakılıñ yambı-ta-ña-talembi, ama kii dalandan ñındıñ nıñguk, “Kıka kot suat” nımbımbi, wındıñ tımbımbi, kiilı salaptambi, kındem dañguk.

¹¹ Tımbi gimbit wopumdı ama biesılok gınañjı tokñeumbi, Yesu nıtek tımbı kolanelıñdok wala nıstıngan e-nandı tıñgılıñ.

Ama Sısınık Yesu endı ama nin en kle-kuñgılıñ enı-daut tı-semguk

Yesulı gwañgwa 12 ep danguk

¹² Nain wolonda Yesulı nımolo tımbepi kwet jañgınnan lombi, tim ombap Yambat nımolo tı-ñımıñguk. ¹³ Kwet salaumbi, ama asup en kleañgılıñ kıtı-semum bımbi, endok boñgıpsınan nanın ama 12got ep danbi, ‘enımmulın’ kot emguk. ¹⁴ Ama ep danguk endok kosı ñındıñ: Simon (koi no Petlo kıtıñguk), tım kwayañ Andlu, Yakobo, Yoane, Filip, tım Batlomio, ¹⁵ Matayo, Tomas, tım Yakobo Alıfaijalok nıñañ, tım Simon koi wın ‘Selot ama’ kıtıñgılıñ, ¹⁶ tım Judas Yakobo nıñañ, gıta Judas Iskaliot, ama nin sıñgi Yesu bola tı-ñımıñguk.

* **6:4:** Devıtı endıkñe manda wıku, gañgan Yambattı gimbitı nım tı-ñımıñgukta tımbi Yesulı Falisi amalı enlok gwañgwañiila gimbitı nım tı-semnelıñdok eñguk.

Amatam nitein endi diwin yapma kle-pakañ?

¹⁷ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañii ep danguk en gĩta kwet jañgĩnnan nanin pĩmbi, kwet kĩmbat nolok tombĩmbi, gwañgwañii asupgan diwindi en gĩta wandĩn pakĩlĩn. Tĩmbi endiñgot nĩm, win amatam kĩmĩn wopum Judia kwet tuop nanin ba Jelusalem nanin, ba Tilo Sidon it kwet tĩpet tuk kimbĩn balilĩn pakamĩknan nanin ¹⁸ endi Yesulĩ manda eumbi nandiñelĩndok ba jĩmbatsi ep kle-kot tĩ-semektok bi palĩmbi nandi-sembi, ama diwin yal kolandi mĩlap emguk win bo ep tĩmbi kĩndem dañguk. ¹⁹ Tĩmbi amatam kĩmĩn wopum endi Yambattĩ Yesu gembĩ mĩumbi, amatam gĩtik ep tĩmbi kĩndem daumbi kañgĩlĩn, wala tĩmbi endi tĩke-ka tĩnelĩndok bañak lonjĩñgĩlĩn.

²⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañiiloñ dei yambĩmbi, ñĩndĩn enguk,
 “Amatam nisĩla nandum pĩmbĩnen tilak
 sĩndi wakan Yambattok gĩngĩtĩii indambi kuañ,
 wala tĩmbi sĩndi amatam diwin yapma kle-pakañ.

²¹ Man ñĩndĩngĩt nepenepekta lonjĩ kuañ
 sĩndi wakan Yambattĩ sep tĩmbi tokĩenekalĩn,
 wala tĩmbi sĩndi amatam diwin yapma kle-pakañ.

Man ñĩndĩngĩt simba blan plon kuañ
 sĩndi wakan simba sasat plon kunekalĩn,
 wala tĩmbi sĩndi amatam diwin yapma kle-pakañ.

²² Sĩndi nak Ama Sĩsĩnik nep kle-kuañda tĩmbi
 amatamdĩ nandi-kola tĩ-samañ,
 ba nisĩlok boñgĩpsinan nanin sep kle-kotnelĩndok
 sani-suambapi, kosi tĩmbi kolalak,
 nain wolonda sĩndi amatam diwin yapma kle-pakañ.

²³ Wĩndĩn inda-samekaknan walenjĩ kĩndem daumbi,
 sĩlisĩlĩ wopum inda-samumbi,
 kusei ñĩndĩnda dikondĩkot tĩnekalĩn:

bep pañjii endi plofet ama damañgan kuñgĩlĩn
 enda wĩndĩngangot pa tĩ-semumbi,
 tuanjĩ wopum kunum gĩnañ kasĩleñgĩlĩn,
 tĩmbi sĩndi wĩndĩngangot kasĩlenekalĩn.

²⁴ Gan mĩnem kwĩlĩkwĩlĩnjĩ wopum sĩndi blasĩngan,
 win sĩndi ikan nepenepesi kĩndem gitik win kasĩle-taleañ.

²⁵ Man ñĩndĩngĩt nĩm tĩ-blamblaem kuañ sĩndi blasĩngan,
 win sĩndi lonjĩ tĩ-kunekalĩn.

Man ñĩndĩngĩt simba sasat kĩndem plon kuañ sĩndi blasĩngan,
 win sĩndi kukulembi, simba blan plon kunekalĩn.

²⁶ Amatam gĩtikĩt sĩndok kosi tĩke-lonekalĩn
 wolonda sĩndi blasĩngan!

Neta, bep pañjiilĩ plofet ama julũngan
 endok kosi pa tĩke-loñgĩlĩn,
 gan Yambattĩ plofet ama wandin win yalamĩkuk.”

Ep tĩndĩn kĩndem amatam tambon nĩmnañ tĩ-sem tĩ-kunekalĩn

²⁷ Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Mandana tĩkembĩ kuañ sĩnda ñĩndĩn sanlet: sĩndi kanjĩksii gĩnañ kĩndem tĩ-sem-ta-kunekalĩn, win nandi-kola tĩ-samañ enda tĩ-kĩndekĩndem tĩ-sem-ta-kunekalĩn, ²⁸ yala tĩ-samañ enda gwĩlam tĩ-sem-ta-kunekalĩn, kolan tĩ-samañ enda nĩmolo tĩ-sem-ta-kunekalĩn.

²⁹ Ama nolĩ bumga tambon wĩtakta, tambon bo wĩlektok tambane-ñĩmekañ. Ba nolĩ sauloñga galom tĩke-gamlakta, kiupĩnga bo bi-ñĩmĩmbi tĩkeukak. ³⁰ Dĩk nepek nola ganĩ-nandi tañ enda emekañ, ba nolĩ nepenepeka galom mep gamlak ombĩ-gamektok nĩm nĩ-gĩngĩneukañ. ³¹ Ep tĩndĩn gĩtik dĩk nandi-galk tambĩ, amatamdĩ dĩka wĩndĩn tĩ-gamnelĩndok nandi-semļañ, dĩk bo wĩndĩngan tĩ-sem-ta-kuukañ.

³² Tĩkap dĩk amalĩ gĩnañ kĩndem tĩ-gamañ endañgot gĩnañ kĩndem tĩ-semĩnda, nekta Yambattĩ ganĩ-kĩndem dawĩk? Yom ama endi bo wĩndĩngangot pa tañ, win endi ama nin gĩnañ kĩndem tĩ-semļañ enda gĩnañ kĩndem tĩ-ñĩmañ. ³³ Ba tĩkap dĩk amalĩ kĩndem tĩ-gamañ endañgot kĩndem tĩ-semĩnda, nekta Yambattĩ ganĩ-kĩndem dawĩk? Yom ama endi bo wĩndĩngangot pa tañ. ³⁴ Ba tĩkap dĩk ama nĩndĩ tambon ombĩ-gamnelĩndok tuop win nandi-kwambĩn dalañ endañgot emĩnda, nekta Yambattĩ ganĩ-kĩndem dawĩk? Yom ama endi bo yom amala nepek emañ, win tambon wolok tuopgan ombĩ-semnelĩndok wĩndĩn pa tañ.

³⁵ Nîm, wîndîñ nîm tîlok. Tambo sîndî kanjîksi gînañ kîndem gît kundit kîndem tî-sembi, nepek tambon nîmnat embi, ombî-sammeliñdok nîm pa mandînekalîñ. Sîndî wîndîñ tînekalîñda, tuanjî wopum pat-samekak, tîmbi sîndî Besî Yambat Loloñ Sînik endok ep tîndîñ klembi, wembe gwañgwañii kuañ wîñ inda-dakleukak. Neta, endî wakan ama kolan pa tañ ba sîmba kîndem manda nîm pa eañ enda kîndem pa tî-semalak. ³⁶ Bepsîlî amatam gînañ busuk tî-semalakta, wîndîñgangot sîndî gînañ busuk tî-semnekalîñ.

³⁷ Sîndî amatam enî-pî nîm tî-kunekalîñ, tîmbi Yambattî wîndîñgangot sanî-pî nîm tîmbekak. Sîndî amatam yom plon nîm ep kîmît tî-kunekalîñ, tîmbi Yambattî wîndîñgangot yom plon nîm sep kîmîlekak. Sîndî amatamdok yomjî bi-sem tî-kunekalîñ, tîmbi Yambattî bo yomjî bi-samekak. ³⁸ Sîndî amatam plap tî-sem tî-kunekalîñ, tîmbi Yambattî wîndîñgangot plap tî-samekak. Sîndî plap tañ wolok tuop endî plap tî-sambi, nombo yousîmbi, sam tokñe sînik taumbi, dîwîñ lamîp pîukak. Nekta, sîndî amala nîtek tî-semañ, wolok tuopgan Yambattî sînda bo tî-samekak.”

Ama man mambenji tîpet endok telak nîm klenekalîñ

³⁹ Tîmbi Yesulî yousîmbi, eyout manda ñîndîñ enguk, “Ama dai sipmîsipmîñ endî nol no dai sipmîsipmîñ gumañ nañgilek ba? Nîm ya! Wîñ nîset tîpelat ban gînañ pîndemîk bek. ⁴⁰ Gwañgwa no endî nîndaulin nîm maklelak, gan endî nandînandî kena tîmbi taleumek, endî nîndaulin dok tuop indauk bek.

⁴¹ Nîtek tîmbi, Dîk nokalok dai gînañ kîlîkîlîk wîñ kalañ, gan dîtnalok dauka gînañ komba bem patak wîñ nîm ka-daklelañ? ⁴² Dîk komba bem dauka gînañ patak wîñ nîm kañbi, nîtek nokala ñîndîñ nîmbeñ, ‘Notna, nak dauka gînañ kîlîkîlîk patak wîñ klewa lambî-gamîñ.’ Ama man mamben tîpelat, dama dîtnalok dauka gînañ komba bem patak wîñ kle kopmek, siñgi kandañ ka-dîndîm embi, nokaloñ dai gînañ kîlîkîlîk patak wîñ kîndem kleu lambî-ñîmek.

⁴³ Komba kîndem no endî bien kolan nîm pa lalilak, wîndîñgangot komba kolan no endî bien kîndem nîm pa lalilak. ⁴⁴ Komba walî nîtein wîñ bienlî mek tîmbî daklelak. Kuañgîmdî bien mandañ sînik indaumbi tîkelok ba? Ba gînjattî bien gîp indaumbi tîkelok ba? Nîm ya! ⁴⁵ Amalak kandañ wîñ wîndîñgok: nepek endok gînan tokñe patak walî wakan man gînañ lambumbi elak. Wolok tuop nepek kîndem ama kîndemlî gînan gînañ dasî-mîñguk walî wakan bien kîndem tîmbî indalak, tîmbi wîndîñgangot nepek kolan ama kolandî gînan gînañ dasî-mîñguk walî wakan bien kolan tîmbî indalak.

⁴⁶ Nekta slakan ‘Wopumñî’ manjîlîngot pa nanañ, gan manda sanlet wîñ nîm tañgoneañ? ⁴⁷ Ama no nokoñ bîmbi, mandana tîke kulak endî ama nîtein wîñ sanî-daut tî-sametet. ⁴⁸ Endî ama it kwambîñ tîñguk wandîñ. Endî it kîndîlîñpî, ban ombap kîndîlîm pîumbi, ita mambî ilîmbi, kawat ta kusei gînañ melî pîumbi, gembînatgan youlî gîlîm da-taleñguk. Tîmbi tuk gwam wopum indambî, it plon suañguk, gan endî tî-kîndem dañgukta tîmbi mînjulîm, sasîk nîm tîñguk. ⁴⁹ Tîmbi ama no mandana nandî-kîmkîmmelak endî ama it joñgonjoñgo kîndîkuk wandîñ. Endî it kîndîlîñpî, ta plongan kîmîpî, joñgonjoñgo kîndîkuk. Tîmbi tuk gwam wopum dî it wolok plon suambi mînjulîmbi, platik sînik gîlom pîmbi lîlîme-taleñguk.”

Ama Sîsînik Yesu endî gînañ busuk daut semguk

7

Yesulî mik ama telak damanjîlok kena gwañgwa jîmbalat tîmbî kîndem dañguk

¹ Yesulî manda gîtik wîñ amatam enbî taleumbi, Kapaneam it kwelan lo ña pakuk. ² Wandîñ kandañ mik ama telak damanjî no pakuk endok kena gwañgwa jîmbat wopum tîmbi, kîmkîmluk tuop tîñguk. Endî kena gwañgwa wala nandum loloñ sînik tîñgukta tîmbi, ³ Yesulok gîñgît nandîmbi, Judalok ama biesî dîwîñ Yesuloñ enî-mukuk, wîñ endî Yesu nî-taîneum bîmbi, kena gwañgwa jîmbalat tîmbî kîndem dauptok wîndîñ tîñguk. ⁴ Tîmbi ama walî Yesuloñ ña tombi, mik ama telak damanjîlok kasat tî-ñîmîmbi nî-gîñgînembî eñgîlîñ, “Telak damanjî wîñ kîndem tîke-kîmîleñdok tuop. ⁵ Nekta, endî Juda nîndok sambat nîm, ganmek nînda gînañ kîndem pa tî-nîmlak. Tîñîpî, it kîyaunî wîñ endîngan nîp tîmbî plap taumbi indañguk.” ⁶ Wîndîñ eumbi nandî-sembi, en gîta ñañguk.

Ñambi, telak damanjîlok il tîmbî dumalaumbi, telak damanjîlî nolli Yesuloñ enî-mupi, manda ñîndîñ kîmîlîmîñguk, “Wopum, slakan kesîk gawat nîm bîwîñ. Nak kambak ñandîñ ñolok nekta nokok itnanangan bî nambeñ? ⁷ Nak bo daukanan bîmbîla nandîwam mîlatalak. Dîk slak mandañgot eumbi, kena gwañgwana kîndem dawîñ. ⁸ Natna bo ama lolonailok kapmai kulet, tîmbi nokok pîmbîmîñnani dîwîñ kuañ. Nak mik ama nola

'Ŋau!' nimbambi ñalak, ba nola 'Bo!' nimbambi pa bɔlak. Tɔmbi kena gwaŋgwanala 'Kena ñin tɔ!' nimbambi, kena wɔn pa tɔlak."

⁹ Tɔmbi Yesulɔ telak damanjɔlok manda wala nandi-gɔtɔŋgɔtɔk embi, undane amatam kɔmɔn wopum en kle bɔŋgɔlɔŋ yambɔmbi, ñɔndɔŋ enguk, "Nak ñɔndɔŋ sanlet: Isael sɔndok boŋgɔpsɔnan bo nak ama nanandi-kɔlɔktɔnat ñandɔn no nɔm kaŋgut." Wɔndɔŋ eumbi, ¹⁰ telak damanjɔlɔ nolii enɔ-mukuk endɔ bɔndambo undanem ilan ña lombi, kena gwaŋgwa kindem dambi palɔmbi kaŋgɔlɔŋ.

Yesulɔ ama sim no kɔmnan nanin tɔmbi mɔlakuk

¹¹ Nain nɔm ombataumbi, Yesulɔ it kwet no koi Nain wandɔŋ ñaumbi, gwaŋgwaŋii gɔtɔ amatam kɔmɔn wopumɔ en gɔta yakan ñaŋgɔlɔŋ. ¹² Nambi, it kwet saŋ yama tɔmbi dumalaumbi, ama dalandan no taŋgonem pɔŋgɔlɔŋ. Wɔn tam kanjak nolok nɔŋaŋ noŋgan sɔnɔk endɔ sembɔnguk. Tɔmbi it kwet wɔnasɔ asuptɔ dalandan ba meŋ ep klembi pɔŋgɔlɔŋ. ¹³ Tɔmbi Wopumɔ tam kanjak wɔn kaŋbi, blan tɔ-ñɔmɔmbi nɔŋguk, "Nɔm kuleŋ." ¹⁴ Wɔndɔŋ eŋɔpi, ña taŋgo tɔke-kaumbi, ama taŋgoneŋgɔlɔŋdɔ kak wɔŋgan ilɔmbi, dalandanla nɔŋguk, "Ama sim, nak 'Mɔlat!' ganlet." ¹⁵ Wɔndɔŋ eumbi, gwaŋgwa walɔ bɔnda mɔlap pipapi, kusei kɔmɔpi manda eŋguk. Tɔmbi Yesulɔ meŋla nɔŋguk, "Nɔŋaŋga ñin naŋgɔpi ñau!" Eumbi naŋgɔpi ñaŋguk.

¹⁶ Tɔmbi amatam wɔ kaŋgɔlɔŋ endɔ gɔtɔk mɔsɔmbi, Yambat nɔ-kindem dambi, nɔsɔŋgan ñɔndɔŋ eŋgɔlɔŋ, "Plofet wopum no boŋgɔpnɔ gɔnaŋ indaŋguk kulak" ba "Yambattɔ amatamɔii nɔp kɔmɔlektok bɔ inda-nɔmlak." ¹⁷ Tɔmbi nek indaŋguk wolok gɔŋgɔt walɔ sapakɔnembɔ, Judia kwelan ba kwet kle-gɔmbup pakaŋ tuop eu sataumbi ña-taleŋguk.

Yesu gɔt Yoane endɔ nin wɔn nɔm nandi-dakle-semgɔlɔŋ

¹⁸ Yoane tuk ii-sem endok gwaŋgwaŋiiɔ Yesulɔ kundit kusei kusei tɔŋguk wolok kasat gɔtɔk enla tɔ-ñɔmɔ-taleŋgɔlɔŋ. ¹⁹ Tɔmbi endɔ gwaŋgwa tɔpet kɔti-semum bɔmbi, Yesula ñɔndɔŋ nɔ-nandɔndemɔktok enɔ-mukuk, "Mesia bɔwɔktok een wɔn dɔk wakan ba? Ba ama nola mandɔneŋ?" Wɔndɔŋ embi enɔ-mulɔmbi, ²⁰ Yesuloŋ ña tombi nɔŋgɔmɔk, "Yoane tuk ii-sem endɔ ñɔndɔŋ ganɔ-nandɔnda embi nɔnɔ-mulɔmbi bamɔk, 'Mesia bɔwɔktok een wɔn dɔk wakan ba? Ba ama nola mandɔneŋ?' " ²¹ Nain wolonda Yesulɔ amatam jɔmbatsɔat ba pɔŋgɔp gawatsɔat asup wɔn ep tɔmbi kindem dambi, yal kolanjɔ wɔn ep kle kot-sembi, ama asup dausɔ sɔpsɔpmɔn tɔmbi tom-semguk. ²² Tɔmbi endɔ Yoanelok manda tambon ñɔndɔŋ tambane enguk, "Sɔti ñambi, nepek dausetɔ kamɔk ba pawanjɔtɔ nandamɔk wolok kasat tɔ-ñɔmdekamɔk: dausɔ sɔpsɔpmɔn dausɔ tombɔm kaŋ, tɔmbi kesɔt nɔm kuaŋɔ kesɔt kuaŋ. Amatam jɔmbat yambo mawatsɔat endok wandanjɔ wɔn ep tɔmbi gɔlɔta-semɔk, pawanjɔ kamen pawanjɔ tombɔm nandaŋ. Ama sembɔsembɔn bɔndambo kaitambi mɔlakaŋ, tɔmbi ama pɔmbɔnesɔla gɔŋgɔt manda kindem enbum nandaŋ. ²³ Tɔmbi no en kusatna nambɔ-nandɔmbi, nandi-kolan nɔm tɔ-namlakta endɔ amatam dɔwɔn yapma kle-patak."

²⁴ Yoane gwaŋgwa tɔpet enɔ-mukuk endɔ undane pɔ ñaumbi, Yesulɔ kusei kɔmɔpi, ama kɔmɔn wopumda Yoanelok plon ñɔndɔŋ enguk, "Kwet sɔlaninnan ñaŋgɔlɔŋ wɔn sɔndɔ nek kanepi ñaŋgɔlɔŋ? Wɔn sɔndɔ sasalelɔ pinjɔm pendɔlim ña-bɔ tɔlak wɔn kanepi ñaŋgɔlɔŋ ba? ²⁵ Tɔkap nɔmda, nek kanepi ñaŋgɔlɔŋ? Ama dasindasin pamanat no kanepi ñaŋgɔlɔŋ ba? Nandaŋ: ama dasindasinjɔ pamanjɔat ba pipapatsɔ kindem sɔnɔk endɔ ama wapmaŋdok isɔnan pa kuaŋ. ²⁶ Wɔndɔŋda sɔndɔ nek sɔnɔk kanepi ñaŋgɔlɔŋ? Plofet ama no kanepi ñaŋgɔlɔŋ ba? I wakanak. Tɔmbi Yoanelok kandaŋ nak ñɔndɔŋ sanlet: endɔ plofet dɔwɔn yapma kle-talelak. ²⁷ Wɔn enda wakan Yambattok mandan ñɔndɔŋ youyoulɔn patak, 'Nak gɔŋgɔt ee amana no nɔ-mulam ñambi, telak dama tɔ-gambi, telak tɔ-dɔndɔm e-gamekak.'* Wɔndɔŋ youyoulɔn patak, ²⁸ tɔmbi nak ñɔndɔŋ sanlet: ama gɔtɔk kwelan dama indaŋgɔlɔŋ endɔ Yoane nɔm makleŋ, ganmek no en Yambattok gɔŋgɔtɔlɔlok boŋgɔpsɔnan pɔmbɔŋien sɔnɔk kulakta endɔ Yoane makle patak."

²⁹ Takis epep ama gɔt amatam dɔwɔn endɔ manda wɔn nandi-talembi, Yoanelok kii plon tuk iŋgɔlɔŋda tɔmbi Yambattok telak wɔn dɔndɔm sɔnɔk tɔmbi dakleŋgɔlɔŋ. ³⁰ Gan Falisi gɔt endɔkɔne manda nandi-tale ama endɔ gɔnaŋ tambatambattok tuk nɔm iŋgɔlɔŋda tɔmbi Yambattɔ nek tɔnelɔndok nandiŋguk wala nandum tɔal tɔŋguk.

³¹ Tɔmbi Yesulɔ yousɔmbi enguk, "Wɔndɔŋda tɔmbi amatam man ñɔndɔŋgɔt kuaŋ endɔ nɔtein? Nak endok kusasɔla eyout manda nek ewɔt? ³² Wɔn endɔ gwaŋgwa bɔsattɔ saŋalala ipakanan pipapi, nosɔla kɔti-sembi, ñɔndɔŋ enɔaŋ, 'Nɔndɔ pakɔuok pendɔnambi, sɔndɔ kap nɔm tilɔŋ, ba kap mano tɔŋtɔnambi, sɔndɔ ku-blamɔlae nɔm tilɔŋ.' ³³ Kusei ñɔndɔŋda nak sɔndok plon wɔndɔŋ sanlet: Yoane tuk ii-sem endɔ indambi, nanaŋ kɔmɔsip pa tɔŋguk, tɔŋɔpi wain nɔm pa nalɔŋguk wala sɔndɔ nandum tuop nɔm tɔmbɔmbi, enda ñɔndɔŋ pa eaŋ, 'Yal kolan endok gɔnaŋnan patak.' ³⁴ Tɔmbi nak Ama Sɔsɔnɔktɔ indambi, nanaŋ ba

* 7:27: Malakai 3:1, Kisim Bek 23:20

wain nañipi, kím+isip ním pa tilet, wala sındi nandum tuop ním tím+mbi, ñíndíñ pa eañ, ‘Ama ñín kawit! Tím+ba namba! Endí nanañ ba wain asup sínik pa nalak, ba takis epep ama ba yom ama not tí-semrak!’³⁵ Sındi wíndíñ pa eañ, gan amatam Yambattok nanandín kím+it-klem kuañ endí nanandí wín dándím sínik wakan daut ním+añ.”

Yom tam nolí Yesulok kesii wílí+imbi, yomín bi-ñím+nguk

³⁶ Falisi ama nolí Yesu nanañ en gíta nambektok n+tiañeumbi, endok ilan lombi, nanañ nanelíñdok pi pakuk. ³⁷ Tím+bi yom tam no it kwet wolok kuñguk endí Yesula “Falisi amalok ilan nanañ na patak” gíngít wín nandíngukta, píngíp sapple m+líñ kíndem kaním kawat satnindí tándín no tíkembi, it gínañ loñguk. ³⁸ Lombi, Yesulok kesiinan kandañ ñam papi kulím+bi, dai tullí p+ Yesulok kesii youlí gautaubi, kumban saktí tím+bi kalandaumbi, kesii nain ombapgan símumuñ embi, píngíp sapple m+líññattí sapple-ñím+nguk. ³⁹ Tím+bi Falisi ama Yesu n+tiañeñguk endí wín kañbi, gínan gínañ ñíndíñ eñguk, “Tam ñín endí yom tam no. Ama walí biañgan plofet ama kuumda, tam t+ke-kalak ñolok kusei ka-nandí-taleuk.”

⁴⁰ Tím+bi Yesulí Falisi ama endok nanandín wín nandím+bi n+nguk, “Simon, nak manda no ganba nandí.” Eumbi n+nguk, “Endaut, eumbi nandí+wa.” ⁴¹ Eumbi n+nguk, “Ama nolí m+nem tambonlok ama t+petta emguk, nolok m+nem kwandai 500, tím+bi nolok m+nem kwandai 50.*” ⁴² Endí ombíndem+ktok tuop ním+da, blan tí-sembi, kak tambon wiat-semguk. Wíndíñda endoñnan nanin nindí nol maklembi, m+nem molomda sím+ba kíndem tí-ñímekak?” ⁴³ Eumbi n+nguk, “M+nem kwandai 500 wialím+nguk endí bek.” Eumbi, “Wín dándím elañ” ním+bi, ⁴⁴ undanem tam kañbi, Simon n+nguk, “Tam ñín kalañ ba? Nak díkok ika gínañ lambí+wambi, dík ep tándín+ ním klembi, not ním tí-nam+ñ, wín dík kesít+na wílíwíl+ttok tuk no ním gít-nam+ñ, gan endí kesít+na dai tullí wíl+pi, kumban saktí sappleum kalandalak. ⁴⁵ Dík kít+na ba bumna no ním símumuñ tí-nam+ñ, gan nak it gínañ lambí+it wolondañgan endí kusei kím+pi, ním tándín wín, kesít+na símumuñ tí-nam+bi, nain ñín b+ tomlak. ⁴⁶ Dík kumbana tuk galk sílanindí ním sapple-nam+ñ, gan endí píngíp sapple m+líñ kíndem bien walí kesít+na sapple-nam+ik. ⁴⁷ Wíndíñda ñíndíñ ganlet: tam ñalí sím+bi kíndem da-sínik talakta tím+bi wíndíñ tí-namlak. Walí ñíndíñ daut ním+lak: endok yomín asupgan bím+bin. Gan no endok yomín lakatgan bím+binda endí lakat wolok tuop sím+bi kíndem dalak.”

⁴⁸ Tím+bi tamda n+nguk, “Yomga gít+ik bi-gam-taletalen.” Wíndíñ eumbi, ⁴⁹ ama gít+ik en gíta nanañ nam pakilíñ endí kusei kím+pi, gínañj+ gínañ ñíndíñ nandíngí+líñ, “Endí ama nin sín+ik, ñala yom bím+bi bo pa t+lak?” ⁵⁰ Tím+bi Yesulí tam n+nguk, “Nanandí-k+líkt+ñgala tím+bi Yambattí kolan gínañ nanin gepma t+kek, wala tím+bi busukñenengan ñaukañ.”

8

Tam d+wíndí bo Yesu klembi kuñgí+líñ

¹ Wolok síngi kandañ Yesulí kle-gímbut ñañ+pi, it kwet tip ba wopum wandíñ manda eu p+umbi, Yambattí amatamñi yambi-díkñelak wolok gíngít manda kíndem en+ta-kuñguk. Tím+bi gwañgwañi 12 endí en gíta yakan kuñgí+líñ. ² Tím+bi dama Yesulí tam jím+bat+iat d+wín ep tím+bi kíndem dañgí+líñ ba yal kolanj+ ep kle kot-semguk endí bo en kle-kuñgí+líñ. Tam no wín Malia Makdala nanin (damañgan Yesulí yal kolan kít tambon t+pet ep kle kolím+nguk). ³ Tím+bi Yoana (endok wapai Kusa endí ama wapmañ Elottok it kaulí-díkñeñguk) gíta Susana wakít tam asup d+wín Yesu gíta yakan ñañgí+líñ. Tam walí Yesu gít gwañgwañi plap tí-sembi, m+nemj+lí ep kasop tí-semmañgí+líñ.

Ama Sín+ik Yesu endí mandan tandím t+ke-kí+líñ enelíñdok eñguk

Gíngít manda kíndem wín nanañ m+ñj+ip ama nolí kena gínañ kokuk wandín

⁴ Amatam it kwet nolok ba nolok endí Yesuloñ b+ kím+in wopum tíñ+imbi, eyout manda no ñíndíñ enguk, ⁵ “Ama nolí plaua nanañ m+ñj+ip kot-tíkítiki tím+bektok kenan gínañ ñañguk. Ña tom kolíñ+imbi, m+ñj+ip d+wíndí telak plon p+umbi, amalí yali-ña-b+ tím+mbi, mon+ktí b+ na-taleñgí+líñ. ⁶ Tím+bi m+ñj+ip d+wín kwet kawakawalatnan pím+bi, tawam lambí+mbi, tuk ním+mnatta tím+bi yañetambi kím-taleñgí+líñ. ⁷ Tím+bi m+ñj+ip d+wíndí koselek m+ñj+pnan pím+bi, wakít yakan tawa lambí+ngí+líñda koselektí ep tapliumbi kím+ngí+líñ. ⁸ M+ñj+ip d+wín kwet kíndem plon pím+bi, tawa lambí+mbi, bien asup lalíngí+líñ, wín bien 100 100 wíndíñ lalíngí+líñ.” Yesulí wíndíñ embi yous+imbi, ñíndíñ k+í+nguk, “No en pawañnat endí pawañ kím+pi, nandí-t+ke-kí+líñ eukak.”

* **7:41:** M+nem kwandai noñgan wín kena nain noñgan wolok tuan. Ama walí m+nem kíul+im palmí+nguk wín wopum dauptok kena mí+nguk. Endok m+nem kena wín wakan.

⁹ Tĩmbi Yesu gwañgwañiilĩ eyout manda eñguk wolok kusei nandĩnepsi nĩ-kaumbi
¹⁰ enguk, “Yambattĩ nandĩ-sambi, amatamĩii nĩtek yambi-dĩkñelak wĩn san-sĩwĩlĩmbi
 nandĩ-dakleañ. Gan nanandĩn sembĩn wĩn nak amatam dĩwĩn endĩla eyout mandalĩngot
 enba nandĩañ. Wĩn endĩ kañbi nĩm ka-nandĩ-tomnelĩndok ba nandĩmbi nĩm nandĩ-
 daklenelĩndok* wĩndĩñ pa tĩlet.

¹¹ Tĩmbi eyout manda et wolok kusei wĩn ñĩndĩñ: plaua mĩnjĩp wĩn Yambattok
 manda. ¹² Mĩnjĩp telak plon pĩngĩlĩñ wĩn amatamdĩ Yambattok manda nandĩ dasiumbi,
 Satandĩ bĩmbi, gĩnañjĩ gĩnañ manda patak wĩn yolom tĩke-semalak. Nĩm kañbi, endĩ
 manda wĩn tĩke-papi, Yambattok gĩngĩt indanelĩnda, Satandĩ wĩndĩñ ti-semalak. ¹³ Mĩnjĩp
 kwet kawakawalatnan pĩngĩlĩñ wandin walĩ manda nandĩmbi sũlĩsũlnat kasĩleañ. Gan
 endĩ wĩn plaua mĩnjĩptok kakai kwet gĩnañinan nĩm pĩlak wandin, wala tĩmbi endĩ
 nain dumangan nanandĩ-kĩlĩktĩ tañ, gan ti-kuyuk no inda-semumbi, nanandĩ-kĩlĩktĩnjĩ
 pipĩlak. ¹⁴ Mĩnjĩp koselek boñgĩpsĩnan pĩngĩlĩñ wandin walĩ Yambattok manda nandĩm
 kuñĩlĩmbi, kwelalok mĩlap ba mĩnem kwĩlĩkwĩlĩ ba nepenepek sũlĩsũlĩ pa emlak walĩ
 nanandĩ-kĩlĩktĩnjĩ makleumbi, bukaiñgot pakañ. ¹⁵ Tĩmbi mĩnjĩp kwet kĩndem gĩnañ
 pĩngĩlĩñ wandin walĩ ama gĩnañ nanandĩnjĩ wĩn kĩndem ba dĩndĩm sĩnĩk, tĩmbi endĩ
 manda wĩn nandĩ-dasĩmbi, tĩke-kwambĩñ dambi gĩngĩnem kuñĩpi, bienjĩat tañ.”

Sĩndĩ Yambattok manda telak nĩtek plon nandĩ-dakleañ wĩn ka-kĩlĩñ enekalĩñ

¹⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi enguk, “Ama nolĩ kolsalen pĩndopi, kambottĩ nĩm taplwi-k
 ba doundoulok palapalat kapmainan nĩm kĩmĩlek. Tambo endĩ kolsalen indaĩngan
 kĩmĩlĩmbi, ama it gĩnañ loañ kolĩ sale-semek. Yambattok mandan wĩndĩngangot kusei
 ñĩndĩnda indaĩngan tĩmbĩ daklelok: ¹⁷ endĩ amatam nĩtek yambi-dĩkñelak wandĩñ
 kandañ nepek pat-sembĩn pakañ gĩtĩk ep tĩmbĩ indaĩngan indanekalĩñ, tĩmbi nanandĩ
 sembĩn gĩtĩk wĩn bo eu tawaukak. ¹⁸ Wala tĩmbi sĩndĩ Yambattok mandan telak nĩtek
 nandĩmbi nandĩ-dakleañ wĩn ka-kĩlĩñ enekalĩñ. No en endok mandan nandĩmbi tĩke
 kulakta, Yambattĩ yousĩ mĩmbi, nanandĩn tĩmbĩ pañgĩtaumbi nandĩ-dakleukak. Gan
 no en mandan wĩn nĩm tĩke kulakta, nanandĩn palmektok nandĩlak wĩn apma tĩke-
 ñĩmumbi, slak palekak.”

Yambattok manda kĩmĩt-kleañdĩ Yesulok meñ kwayaĩii sĩnĩk tañ

¹⁹ Tĩmbi Yesulok meñ kwayaĩii endĩ Yesu kanepi bĩngĩlĩñ, gan amatam kĩmĩn
 wopumđĩ masip pakĩlĩnda tĩmbi ñasĩngan bĩmbĩlok tuop nĩm. ²⁰ Tĩmbi amalĩ Yesu
 ñĩndĩñ nĩngĩlĩñ, “Meñga kwayaĩngailĩ gambĩnep nandĩmbi bĩlĩñ, pawan ikañ.” ²¹ Eumbi
 tambane enguk, “Amatam Yambattok manda nandĩmbi kĩmĩt-kleañ endĩla mek nokok
 mena kwayanai tañ.”

Ama Sĩsĩnĩk Yesu endĩ gembĩn daut semguk

Sasale gĩta tuk guañdĩ Yesulok man tañgoneñgĩmĩk

²² Nain nola Yesulĩ gwañgwañiilĩ gĩta kĩkeñ plon lombi enguk, “Tuk guañ dĩkñembi,
 tambon kandañ ñana” eumbi, wolok ñanepi ñaĩngĩlĩñ. ²³ Ñaĩpi, doulĩ tĩmbĩ gwaseim
 douñguk. Dou palĩmbi, kwet jaĩngĩnnan nanin sasale wopungan tuk guaĩnan pĩm
 pendĩlĩmbi, tuk kĩmĩn gĩtĩk mĩlap tawambi, kĩkeñ gĩnañ pĩm tokñeumbi, mĩlap wopum
 gĩnañ pakĩlĩñ. ²⁴ Tĩmbi gwañgwañiilĩ dounan nanin tĩmbĩ sũlĩkñembi nĩngĩlĩñ, “Bep
 bep, nĩndĩ ip kĩmnepi tamĩñ!” Eumbi mĩlapi, sasale wakĩtuk kĩmĩn wopungan lopĩlat
 sĩnĩk wĩn enombĩmbi, sasalelĩ kĩlp eumbi, tukĩ busukĩnenangan pakuk. ²⁵ Tĩmbi
 gwañgwañiila ñĩndĩñ enguk, “Nekta nĩm nandĩ-kĩlĩktĩ tañ?”

Wĩndĩñ eumbi mĩsĩmbi, nanandĩ kena tĩmbi, nĩsĩ walĩngan ñĩndĩñ e-nandĩ tĩngĩlĩñ,
 “Ama ñĩn en nin sĩnĩk, ñala sasale gĩt tukta bo manda kwambĩñ enbumbi, man
 tañgoneamĩk?”

Yesulĩ yal kolan asup ama nolok gĩnan gĩnañ nanin ep kleñguk

²⁶ Yesu gĩt gwañgwañiilĩ endĩ tuk guañ dĩkñembi, Gelasa amatamdok kwet Galili distrik
 dat kandañ patak wandĩñ ña suaĩngĩlĩñ. ²⁷ Tĩmbi Yesulĩ kwet kwambĩñnan loumbi, ama
 walĩnĩn no yal kolannat endĩ endoñ bĩngĩguk. Ama walĩ nain ombapgan it ba dasindasin
 ka-mĩsĩmbi, biatan ama sunnan dou-mĩlat tĩmbi kulĩnguk. ²⁸ Endĩ Yesu kañbi, kesiinan
 pi pĩm papi, kwawa tĩmbĩmbi, yal kolandĩ Yesu ka-nandĩ-tomgukta amalok man plon
 wopungan ñĩndĩñ kĩtĩmbi nĩnguk, “O Yesu, Yambat Loloñ Sĩnĩk endok Nĩñañ, dĩk nek
 tĩ-namepi bĩlañ? Dĩk nandĩ-nambi, kena gĩm nĩm namĩñ.” ²⁹ Yesulĩ yal kolan ama wĩn
 bim poñauktok manda kwambĩñ nĩngukta yal walĩ wĩndĩñ eñguk.

Yal kolan ama wolok gĩnan gĩnañnan pakĩlĩñ endĩ nĩ-gĩngĩneumbi, ti-kelakelam pa
 tĩlĩnguk, wala tĩmbi amalĩ nain asup sen kwambĩñlĩ kii kesii topbi, nĩm pi ñauktok

* 8:10: Aisaia 6:9-10

ka-dikŋeaŋgilaŋ, gan endi sen tĩmbi dikŋeumbi, yal kolandi ni-kleumbi, kwet ama nĩmnatnan ŋa kulĩŋguk. ³⁰ Tĩmbi Yesulĩ nĩ-nandĩmbi eŋguk, “Koka nin?” Eumbi, yal kolan asupti endok gĩnan pi-nĩmĩŋgilaŋda tĩmbi “Kotna Kĩmĩn Gĩtik” nĩŋguk. ³¹ Tĩmbi yal kolandi nĩndĩn nĩmbi eŋgilaŋ, “Dĩk jĩmbiŋ ŋaneŋdok nĩm nĩnĩ-muleŋ” wĩndĩn embi ni-gĩŋgĩne tĩŋgilaŋ.

³² Kwet klokloŋen wandĩn bĩt asupti mina-pakilaŋda tĩmbi yalli Yesu nĩndĩn ni-gĩŋgĩneŋgilaŋ, “Dĩk nandi-nĩmumbi, bĩt endok gĩnaŋjĩnan pi-neŋ.” Eumbi nandi-semguk. ³³ Nandi-semumbi, ama gĩnan nanin poŋambi, bĩttok gĩnaŋjĩnan pi-umbi, bĩt kĩmĩn wopumdi kwet kloŋnan wolok woŋep pi ŋambi, tuk guaŋnan pi-umbi, tuk nambi kĩm-taleŋgilaŋ. ³⁴ Wĩndĩn tĩmbĩmbi, bĩt yambĩndĩkŋe amalĩ nek indaŋguk wĩn kaŋbi pi ŋambi, wolok kasat amatam it kwelan ba kanda ilan ŋa ti-semgilaŋ.

³⁵ Tĩmbi amatamdi nepek indaŋguk wĩn kanepi Yesuloŋ bĩmbi kaŋgilaŋ wĩn: ama dama yal kolannat kulĩŋguk endok nanandĩn dakleumbi, dasindasi dasĩmbi, Yesulok kesiiinan pipalĩm kaŋbi mĩsĩŋgilaŋ. ³⁶ Tĩmbi nepek nek indaŋguk wĩn dausilĩ kaŋgilaŋ endi ama yal kolannat kulĩŋguk nĩtek kĩndem daŋguk wolok kasat amatam diwĩnda ti-semgilaŋ. ³⁷ Wĩndĩn tĩmbĩmbi, Gelasa nasi gĩtikgandi Yesu kundit tĩŋguk wala kolan mĩsĩmbi, kwesi biuktok ni-nandĩŋgilaŋ. Ni-nandumbi nandi-sembi, yambim ŋauktok kĩkeŋ plon loŋguk. ³⁸ Tĩmbi ama yal kolannat kulĩŋguk endi Yesu gĩta kuuktok ni-nandĩ tĩŋguk, gan Yesulĩ ilan ni-mupi, nĩndĩn nĩŋguk, ³⁹ “Dĩk ikanan undanem ŋambi, Yambattĩ kundit engano sĩnik ti-gamĩk wolok kasat amatamda ti-semekaŋ.” Eumbi, walinin pi-umbi, it kwelan undanem ŋambi, Yesulĩ nepek ti-nĩmĩŋguk wĩn amatam gĩtikta kasat ti-semguk.

Yesulĩ tam jĩmbalat no tĩmbi kĩndem daumbi, wembe no kĩmnan nanin tĩmbi mĩlakuk

⁴⁰ Yesulĩ bĩndambo tuk guaŋ tambon kandaŋ ŋa suaumbi, amatam en mandĩ pakilaŋ gĩtik endi silĩsili tĩmbi, not ti-nĩmĩŋgilaŋ. ⁴¹ Tĩmbi it kiyaulok kandĩkŋe ama no koi jailus endi Yesuloŋ bĩmbi, kesiiinan pi pi-ndĩm dou papi, kakukulembi, enlok ilan naŋgip ŋauktok nĩŋguk, ⁴² wĩn wemban noŋgan sĩnik gwĩlali 12 en kĩmbepi tĩŋgukta tĩmbi wĩndĩn tĩŋguk. Tĩmbi Yesulĩ nandi-nĩmĩmbi, en gĩta ŋaŋĩmbi, amatam kle ŋaŋgilaŋ endi kle-gĩmbupi ŋasiŋgan ŋasiŋgan tĩŋgilaŋ.

⁴³ Tĩmbi tam no tam jĩmbat inda-nĩmĩmbi, ama nolĩ en tĩmbi kĩndem dauktok tuop nĩmda ti-tlalĩmbi, gwĩlat 12 ombĩŋguk.* ⁴⁴ Endi Yesu siŋgin kandaŋgan tĩmbi dumalaumbi, dasindasinlok bleblem tĩke-kaumbi, wolongan wekailĩ kalandaŋguk. ⁴⁵ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “Nĩndĩ neplak?” eumbi, amatam gĩtikti “Nĩm nĩm” eumbi, Petlolĩ nĩŋguk, “Bep, dik amatam kĩmĩn wopumdi gep kle gĩmgĩm embi, ŋasiŋgan ŋasiŋgan taŋ wĩn!” ⁴⁶ Gan Yesulĩ gĩŋgĩnembĩ enguk, “Nĩmbek ŋalĩ kĩndem dauktok nepmĩmbi, gembĩnalĩ kena tĩmbĩm nandĩlet wĩn!” ⁴⁷ Wĩndĩn eumbi, tam endi pat-sembektok tuop nĩm wĩn nandi-daklembi, blaŋblaŋem bĩmbi, Yesu kesiiinan pi papi, amatam dausĩnan kusei nekta tĩke-kaŋbi, wolongan kĩndem daŋguk wolok kasat ti-nĩmĩmbi ni-sĩwĩkuk. ⁴⁸ Tĩmbi Yesulĩ nĩŋguk, “Wembana, nanandi-kĩlĩktĩŋgalĩ gep tĩmbi kĩndem dalaŋ, ŋala busukŋeŋgan ŋau.”

⁴⁹ Yesulĩ manda wĩndĩn eŋĩlĩmbi, ama nolĩ it kiyau kandĩkŋelok ilan nanin manda tĩkembĩ, jailusloŋ bĩmbi nĩŋguk, “Wembaŋga ip sembĩk, wala tĩmbi endaut nĩmbĩmbi, slakan wandĩn kesĩk gawat nĩm ŋau.” ⁵⁰ Gan Yesulĩ mandan wĩn tĩkembĩ, jailus nĩndĩn nĩŋguk, “Nĩm mĩsĩwĩŋ, nandi-kĩlĩktĩŋgot ti-namĩn. Tĩmbi wembaŋga kĩndem dauktak.” ⁵¹ Wĩndĩn embi, ŋa jailuslok ilan tombi, it gĩnaŋnan ama diwĩn nĩm lonelĩndok e-kĩmĩsip ti-sembi, Petlo, Yoane, Yakobo tĩm wembelok meŋ beu endĩŋgot yanaŋgilaŋm loŋgilaŋ.

⁵² Tĩmbi amatam it gĩnaŋnan pakilaŋ endi gĩtik wembela kut-blambla embi mano ti pakilaŋ, gan Yesulĩ enda nĩndĩn enguk, “Wembe ŋĩn nĩm sembĩk, endi slak dou patak, wala tĩmbi mano nĩm tĩmbĩt.” ⁵³ Wĩndĩn eumbi, wolok pakilaŋda wembe wĩn ikan sembiŋguk wĩn ka-nandĩŋgilaŋda tĩmbi Yesulok mandala nandum tlal tĩmbĩmbi, tĩkile manda nĩŋgilaŋ. ⁵⁴ Gan Yesulĩ wembe kii plon tĩkembĩ kiti-nĩmĩmbi nĩŋguk, “Wembe, dik mĩlat!” Eumbi, ⁵⁵ wembe wolok gĩnaŋ tiptĩ undane bĩ pi-umbi, wolongan mĩlakuk. Mĩlalĩmbi, Yesulĩ nanaŋ no mĩmbi nambektok enguk. ⁵⁶ Tĩmbi wembe meŋ beulĩ kundit wĩn kaŋbi ka-silĩkŋembĩ, nanandĩnjēt nĩm dakleŋguk. Gan Yesulĩ eni-kĩmĩsip ti-sembi, nepek indaŋguk wĩn ama nola nĩm enĩnelĩndok enguk.

Ama Sĩsĩnik Yesu endi gwaŋgwaŋii kena embi, en nin wĩn dausinan tĩmbi kwambiŋ daŋguk

* **8:43:** Nandi-tale ama diwĩndi manda kusip no gamaŋgot patak eaŋ. Wĩn nĩndĩn, “Endi minem kwilĩkwilili gĩtik gwasap amala em-taleŋguk.”

9

Yesuli gwañgwañii 12 kenala eni-mukuk

¹ Tĩmbi Yesuli gwañgwañii 12 kiti-semum bi-umbi, yal kolan gitik ep kleklelok ba jĩmbat kusei kusei ep tĩmbi kĩndem dalok gembĩ embi, ² amatam ep tĩmbi kĩndem danelĩndok ba Yambattĩ yambi-dĩkĩelak wolok giñgit ep piuktok eni-mukuk. ³ Eni-mupi enguk, “Telak ñanepi nepek no nĩm mep ñanekaliñ, wĩn toñanjĩ ba lĩksĩ ba nanañ ba mĩnem ba kiupi diwĩn nĩm epi ñanekaliñ. ⁴ It kwet nolok tombĩmbi, it molom nolĩ sani-tiañeumbi, endok ilnan lonekaliñ tuop, it wolokgot dou-mĩlat tĩmbi, walinin piĩm it kwet nolok ñanekaliñ. ⁵ Ba it kwet nolĩ not nĩm ti-samnekalĩnda, it kwet wĩn binekalĩñ wolonda sĩndi Yambattĩ enda nandum pi-sĩnik talak wĩn daut semnelĩndok wĩnasĩlok dausĩnan kesĩsĩ plon kilĩkĩlik wĩngan wĩp mamañeum pi-umbi ñanekaliñ.” ⁶ Tĩmbi gwañgwañiĩ Yesu bĩmbi, it kwet kle-gĩmbut ñambi, kwet tuop giñgit manda kĩndem ep pi-umbi, amatam ep tĩmbi kĩndem dañgĩliñ.

Elottĩ Yesu wĩn nin sĩnik wĩn nĩm nandi-dakleñguk

⁷ Tĩmbi Galili kwetok kandi-kĩe ama Elot endi Yesu git gwañgwañii nepek engano sĩnik gitik tiñgĩliñ wolok kasat nandi-umbi, kusei ñĩndĩnda endok nanandĩn nĩm dakleñguk: ama diwĩndi “Yoane tuk ii-sem endi kĩmnan nanin mĩlakuk” wĩndĩñ pa eñgĩliñ, ⁸ diwĩndi “Elia bĩndambo indauktok mandĩngĩmĩñ endi wakan indañguk” wĩndĩñ pa eñgĩliñ, tĩmbi diwĩndi “Plofet ama damañgan sembiñguk no kĩmnan nanin mĩlakuk” wĩndĩñ pa eñgĩliñ. ⁹ Tĩmbi Elottĩ eñguk, “Yoane wĩn nak ewambi, bĩm wĩli dĩkĩeñguk. Wĩndĩnda tĩmbi ama ñĩn endok koi giñgitĩ nokok pawaña gĩnañ piñguk wĩn nin sĩnik?” Wĩndĩñ embi, Yesu kaupok telak pa lonjiñguk.

Yesuli ama 5,000 nanañ emguk

¹⁰ Tĩmbi eni-mumulĩn endi Yesuloñ undanem bi-umbi, kena nek tiñgĩliñ wolok kasat ti-ñĩm-umbi yanañgĩli-umbi, nĩsĩngot it kwet no koi Betsaida kandañ ñañgĩliñ. ¹¹ Tĩmbi amatam kĩmĩn wopumdi giñgit wĩn nandiñgĩliñda endi Yesu klembi, ñañguknan ñañgĩliñ. Ña tombĩmbi, Yesuli yambi-umbi not ti-sembi, Yambattĩ amatamñii yambi-dĩkĩelak wolok plon manda enbi, amatam ep tĩmbi kĩndem danelĩndok ni-nandiñgĩliñ wĩn ep tĩmbi kĩndem dañguk.

¹² Tĩmbi timlala tĩmbĩmbi, gwañgwañiĩ Yesuloñ bi-umbi niñgĩliñ, “Ñĩn kwet sĩlaninnan pakamĩñ, wala dĩk amatam eni-mulĩmbi, it kwet ba kanda it ñasĩngan pakaĩnan ñambi, nanañ tuk ba doundou it tĩmbi indawĩn.” ¹³ Eumbi enguk, “Sĩn ep towiwĩt!” Eumbi niñgĩliñ, “Nĩndi plaua nanañ kit tambon git mĩkbalak tiptegot pat-nĩmlak. Ba dĩk nĩndi ñambi, amatam gitik ñolok nanañ tuaneñdok wĩndĩñ nandi-nĩnĩla ba?” ¹⁴ Amatam asup kĩmĩn ti-pakĩliñ, gan amalok kwĩnakwĩnatsĩ wĩn 5,000 ba nek. Kusei wala tĩmbi gwañgwañiĩ wĩndĩñ eñgĩliñ. Eumbi, Yesuli tambane enguk, “Amatam ep danbĩmbi, kĩmĩn no 50 no 50 wĩndĩñ pipalĩt.” ¹⁵ Wĩndĩñ eumbi, wolok tuop ep danbĩmbi pi pakĩliñ. ¹⁶ Tĩmbi Yesuli plaua kit tambon gĩta mĩkbalak tiptet wĩn epi, kunum plon deium loubi, Yambat we ñĩm-umbi, nanañ wĩn ombĩmbi, amatam dan-semnelĩndok gwañgwañiĩ emguk. Emumbi, ¹⁷ gitĩkgandĩ nañgĩliñ. Na tokĩe-taleumbi, nanañ na tla biñgĩliñ wĩn gamap dasiumbi, sandĩñ lĩk 12 tokĩeñgĩliñ.

Petlotĩ Yesulok kusei e-dakleñguk

¹⁸ Nain nola Yesuli engan nĩmolo kena ti-pap bi-umbi, gwañgwañii en gĩta pakĩliñ enda eni-nandi-umbi eñguk, “Amatamdi naka nin pa nanañ?” ¹⁹ Eumbi tambane niñgĩliñ, “Asuptĩ dĩka Yoane tuk ii-sem pa ganañ, ba diwĩndi Elia bĩndambo indañguk wĩndĩñ pa eañ. Tĩmbi diwĩndi plofet damanin no mĩlapi kulak wĩndĩñ pa eañ.” ²⁰ Wĩndĩñ eumbi, nĩsĩla eni-nandi-umbi eñguk, “Gan sĩnla naka nin pa nanañ?” Eumbi, Petlotĩ “Dĩk Mesia Yambattĩ ganbĩ taleñguk” wĩndĩñ niñguk, ²¹ gan Yesuli enla Mesia sĩnik wĩn ama nola nĩm eni-nelĩndok kĩmĩsip kwambĩñ ti-sembi ²² yousĩmbi enguk, “Nak Ama Sĩsĩnik nepek ñĩndĩñ inda-namektok een: Juda nĩndok ama biesĩ, tapma ama biesĩ gĩta endĩkĩe manda nandi-tale ama endi nambum tuop nĩm tĩmbĩmbi, siñgi wĩt-nambi, piñgĩp gawat asupgan nambi, nulĩ kĩmbambi, sandap tiptet git no tĩmbĩmbi, Yambattĩ nep tĩmbĩm mĩlaletat.”

²³ Tĩmbi Yesuli ama gitĩkta ñĩndĩñ enguk, “No en nokok giñgit indam kuupi nandi-lakta, endi enlok nanandĩn siñgi wĩli-umbi, sandap noñgan noñgan kloĩbalĩ tĩke bĩmbi, nak nep kle kuuktok elet. ²⁴ Neka, no en wĩndĩñ nĩm tĩmbi, kwelalok kuñgun enlok tĩke kamaiupi nandi-lakta, kuñgu kwambĩñ walĩ pailĩmekak. Tĩmbi no en naka tĩmbi kwelalok kuñgun biuktok ti-pañgĩtam patakta, kuñgu kwambĩñ walĩ palmekak.

²⁵ Tĩkap amali kwelalok nepenepek kusei kusei gitik ep kasĩleñĩpi, kuñgun kolalak ba pailĩmlak, nepenepek walĩ en nĩtek tĩmbi londauk? Wĩn tuop nĩm. ²⁶ Tĩkap kwelan

ñolok ama noli naka ba mandanala mayektalakta, endi kilamek! Neta, nain taletalenan nak Ama Sisiñikt undane bi tombi, nakit Bepna ba kunumdok eñalo nindok nulñulñi walñ nep gimbulñmbi, wolonda nak ama wala mayekta-ñimñmbi, siñgi wñlmetat. ²⁷ Gan nak biañgan sanlet: ñi ikañ siñdoñnan nanin dñwñ endi gama kaik kuñpi, Yambatti amatam indañgan yambi-dikñelak wñ kanekalñ.”

Yesulok piñgiu walan engano tikileñguk

²⁸ Yesuli wñdññ eu taleumbi, sande noñgan ñaumbi, Petlo, Yoane git Yakobo yanañgiipi, nñmolo tñmbepi kwet jañgñn nolok loñguk. ²⁹ Lombi, nñmolo tññilñmbi, mam dai walan engano siñnik tikileumbi, dasindasinli bo satnin siñnik kolñ saleñguk. ³⁰ Tñmbi platik siñnik ama tñpet, Mose git Elia, endi Yesu gita manda embi ikimik. ³¹ Kunum nulñulññli ep gimbulñmbi, Yesuli kwet bimbi ñaukuk wolok plon manda eñgimik, wñ endi Yambattok nanandñ kñmit-kleñpi, Jelusalema kñmbektok tñnguk. ³² Eññilñmbi, Petlo git noliit endi douli ep tñmbi gwaseimbi dou pakilññ.

Pakap silikñembi, Yesulok nulñulññ wakit ama tñpet en gita ikimik yambiñgñliñ. ³³ Tñmbi ama tñpet endi Yesu bim ñaññilñmbi, Petloli Yesu nñnguk, “Bep, ñi pakamiñ wñ kñndem siñnik. Ñala it jala tñpet git no kñnditna, dikok no, Elialok no, Moselok no.” Petloli manda eñguk wolok kusei nñm nandi-dakleñpi, joñgo eñguk. ³⁴ Eññilñmbi, mulukualñ indambi ep tñmñilñmbi, gwañgwalñ misññgñliñ. ³⁵ Tñmbi mulukua gñnañnan kitikiti noli kitimbi enguk, “Ññn nokok nññana. Nak en kenana tñmbektok kasileñgut; siñdi endok mandan tñke-kñliñ e-kunekalñ.” ³⁶ Manda eu taleumbi, gwañgwalñ Yesu engan ilñmbi kañgñliñ. Tñmbi nepek kañgñliñ wala manji galñmbi, nain wolonda ama nola kasat nñm tññmññgñliñ.

Yesuli gwañgwa nolok yal kolan no kle kolimñnguk

³⁷ Kwet salaumbi, Yesu git gwañgwaññi tñpet git no endi kwet jañgñnnan nanin pi-taleumbi, amatam kñmñn wopum en mandñ-pakilññ endi kanepi biñgñliñ. ³⁸ Tñmbi ama no boñgipsñnan pakuk endi kiti-ñimñmbi eñguk, “Endaut, nak dik nññana noñgan siñnik wñ nandi-ññmeñdok ganñ-kukulelet. ³⁹ Nain nain yal kolan noli tñke-kwambññ dam tñlamñilñmbi, platik siñnik kwawa wopum tñmbi, gembñ kolñmbi, man payak pa lambñlak. Tññpi, nain noñgan noñgangot kañbiumbi, kñndem pa patak. ⁴⁰ Wñdññda tñmbi nak gwañgwañgailñ yal kolan wñ klenelññdok eni-kukulelet, gan endi yal kolan wñ klenepi tñ nñm kambi bilññ.”

⁴¹ Tñmbi Yesuli tambane eñguk, “Amatam man ññndiññgit kuañ siñdi ama kelakelamesi, tñmbi nanandi-kñlñktññji nñm pat-samlak. Nak siñ gita kuñgula kunjit tñlet. Nain nñtek siñnik gamañgot siñ gitañgan kuwambi, nanandi-kñlñktññ inda-samekak?” Wñdñññ embi, gwañgwa beula nñmbi eñguk, “Nññañga nañgipñ ñolok bo.” ⁴² Nañgipñ biññilñmbi, yal kolanli tñke kolñmbi, kwelan piñmbi, gembñ kokuk. Gan Yesuli yal ni-ñombñmbi kle kolñm ñaumbi, gwañgwa tñmbi kñndem daumbi, biñdambo beulok kiinan kñmñkuk. ⁴³ Tñmbi amatam gitik endi Yambattok gembñn wopum wandin kañbi ka-gitññgitik embi, nanandññji nñm dakleñguk.

Yesuli en ba gwañgwaññiilok kusasi eni-kaik tañguk

Amatamñ nepenepek gitik tñnguk wala nanandñ kena tññilñmbi, Yesuli gwañgwaññiila enbi eñguk, ⁴⁴ “Siñdi pawanji kñmñpi, manda ññn sanbep tñlet wñn nñm nandi-kamalanekealññ. Nak Ama Sisiñnik kanjikñailok kñsñnan napñtñelññdok een.” ⁴⁵ Gan gwañgwaññiilñ Yesu nek eñguk wñn nñm nandi-dakleñgñliñ. Manda wolok kusei kñmñsembi-semñnda tñmbi nñm nandi-kñliññ embi, Yesu ni-nandñnepi misññgñliñ.

⁴⁶ Tñmbi endi kusei kñmñpi, nisñlok boñgipsñnan nindñ loloñ siñnik tñlak wala e-ka-lamññ tññgñliñ. ⁴⁷ Tñmbi Yesuli gñnañ nanandññji ka-nandi-daklembi, gwañgwa mñnam no tñke tiañe bñmbi, en gita kñmñli ilñmbi, ⁴⁸ ññndiññ enguk, “No en siñndok boñgipsñnan piñmbññen siñnik kulakta walñ wakan loloñ siñnik, wala tñmbi no en nak nandi-nambñ, gwañgwa ññandin nola not tñññmlakta, endi naka not tñ-namlak, tñmbi no en naka not tñ-namlakta endi Yambatta not tñññmlak, wñn Yambat nin nak nanñ-mukuk enda not tñññmlak.”

⁴⁹ Tñmbi Yoaneli nññguk, “Bep, ama noli dikok koka kitimbi, yal kolan ep kleumbi kañgimññ, gan endi nñn gita nñm kuñpi, nñm gep klelak, wala tñmbi nñndi ni-kñmñsip tñ nñm kañ biñgimññ.” ⁵⁰ Wñdñññ eumbi, Yesuli nññguk, “No en kanjik nñm tñ-samlakta endi not tñ-samlak, wala tñmbi siñdi slakan ni-kñmñsip nñm tñññmnekealññ.”

Yesu kle-kuñgu wali mñlapmat

⁵¹ Yesu kunum gñnañ nañgipñ lololok nain tñmbi dumalaññilñmbi, nandi-gembñlañpi, Jelusalema ñauktok ñañguk. ⁵² Nañpi, ama dñwñn eni-mulñmbi, telak dama ñañgñliñ. Wñn Yesu git noliilok tñ-jumut tñ-semñelññdok ñambñ, Samalia it kwet nolok ñam

tomg'ilin. ⁵³ Gan Yesulí Jelusalem ñaup tíngukta tĩmbi wĩnasilĩ endá nĩm nĩ-tiañenelĩndok nandĩng'ilĩ. Wĩndĩn tĩmbĩmbi, ⁵⁴ Yesulok gwañgwañiit Yakobo gĩt Yoane endĩ wĩn nandĩmbi, nĩ-nandĩmbi eñgĩmĩk, "Wopum, nĩtĩ kítĩ nĩ-nandĩndambi, komba kunum gĩnan nanin pĩmbi, ep dĩum talenelĩndok nandĩlañ ba?" ⁵⁵ Eumbi tĩkĩle yambĩmbi, gwañgwa tĩpet wĩn enombĩmbi ⁵⁶ yousĩmbi, it kwet nolok ñañg'ilĩ.

⁵⁷ Telaknan ñañipi, ama nolĩ Yesula ñĩndĩn nĩnguk, "Dĩk wandĩn ba wandĩn ñaupi, ñaukañ tuop gep kle kuutat." ⁵⁸ Eumbi nĩnguk, "Kĩnalok toñgaut endĩ tombañĩat, ba monĩk kunum plon kuañ endĩ bo isiat, gan nak Ama Sĩsĩnĩkgan it nĩm pat-namlak."

⁵⁹ Tĩmbi Yesulĩ ama nola ñĩndĩn nĩnguk, "Bĩ nak nep kle ku!" Gan ama walĩ ñĩndĩn tambane nĩnguk, "Wopum, dĩk nandĩ-namumbi, dama ñambi, betna kĩndiletat." ⁶⁰ Eumbi nĩnguk, "Yambiumbi, kĩmĩkĩmĩn* nĩsĩ nosii ep kĩnditnekalĩn. Gan dĩkta ñambi, Yambattĩ amatam indañgan yambĩ-dĩkĩneukak wolok gĩngĩt eu pĩukak."

⁶¹ Tĩmbi ama nolĩ bo Yesula nĩmbi eñguk, "Wopum, nak gep kle-kuuttok nandĩlet, gan nandĩ-namum dama ilan ñambi, sambatnai enba nandumek bĩ gep kleutat." ⁶² Eumbi nĩnguk, "No en kena kusei kĩmĩpi, glimona pa tĩlak endĩ Yambattok kapmainan kena tĩndĩlok tuop nĩm."

Ama Sĩsĩnĩk Yesulok gwañgwañiilĩ nĩtek kuñgulok

10

Gwañgwañiilĩ kenanjĩ nĩtek tĩndĩlok elak

¹ Sĩngi Yesulĩ bĩndambo gwañgwa 70 enbĩ taleumbi, endĩ it kwelan ba kwet ñaup eñguk tuop wandĩn gwañgwañiilĩ tĩpet tĩpet telak dama ñanelĩndok enĩ-mupi, ² ñĩndĩn enguk, "Bĩen mepmepok wĩn asup, gan kena tĩndĩlok ama wĩn lakat, wala tĩmbi sĩndĩ kena molom nĩmolo tĩ-ñĩmĩmbi, kena ama dĩwĩn ep tĩmbi indaumbi, kenan gĩnañ enĩ-mulĩmbi ñanekalĩn. ³ Ñawit! Ñambi, ñĩndĩn nandĩnekalĩn: sĩndĩ sipsip nĩñañ wandĩn kamot moyen sañan endok boñgĩpsĩnan nak sanĩ-mulambĩ ña kunekalĩn. ⁴ Sĩndĩ ñanepi, mĩnem wakĩt lĩk ba kesĩsĩ gwĩlap wĩn nĩm mep ñanekalĩn. Tĩmbi telak plon ama yambĩmbi, manda manda nĩm tĩ-semnekalĩn.

⁵ It nolok ba nolok lonepi, dama it wolok pakañ endá we sembi, ñĩndĩn enĩnekalĩn, 'Busuk pat-samun.' ⁶ Tĩkap busuk molom nolĩ it wolok kulakta, busuk mandanjĩ endá gwĩlak tĩ-ñĩmekak. Tĩkap nĩmda, busuk mandanjĩ walĩ sĩnloñ undane bĩukak. ⁷ Sĩndĩ it pĩmbĩn nĩm kunekalĩn. Kena tĩndĩn ama endá tuan ombĩ-mĩlok, wala tĩmbi it lonekalĩn wolokgot pipat-mĩlat tĩmbi, nanañ tuk sep towiumbi nanekalĩn walĩ wakan tuanjĩ tĩlak.

⁸ It kwet nolok ña tombĩmbi sep tiañembi, nanañ samumbi nanekalĩn. ⁹ Tĩmbi wandĩn ama jĩmbatsiat ep tĩmbi kĩndem dambi, wĩnasĩla ñĩndĩn enĩ-tĩ-kunekalĩn, 'Yambattĩ indañgan sambĩ-dĩkĩneuktok nainĩn dumala-talelak.' ¹⁰ Tĩmbi nain nola it kwet nolok ña tomĩlĩmbi, sep tiañem not nĩm tĩ-samumbi, wolonda sĩndĩ ipakanan ñambi, ñĩndĩn enĩnekalĩn, ¹¹ 'Nĩtĩ sĩndok plap no nĩm tĩke ñamĩk, wĩn sĩndok kĩlĩkĩlĩksilĩ kesĩtnetnan galĩlak wĩn bo wĩp mamañdambĩ pĩmbi, sĩnlok pat-samekak. Ganmek sĩndĩ ñĩndĩn nandĩwit: Yambattĩ indañgan sambĩ-dĩkĩneuktok nainĩn dumala-talelak.' Sĩndĩ wĩnasĩla wĩndĩn enĩnekalĩn.* ¹² Nak ñĩndĩn sanlet: tombon ombĩ-tĩketĩkelok nainnan amatam sĩngi wĩt-samsamĩn endok tombonjĩlĩ kolan tĩndĩn Sodom it kwelan kuñg'ilĩ endok tombonjĩ maklelak.

¹³ Kolasin gĩt Betsaida nasĩ sĩndĩ kilañmet! Yambattĩ salamĩlekak! Nak kundit gembĩnat asup sĩndok kandañ tĩngut walĩ Tilo ba Sidon it kwelan indaumda, platik sĩnĩk wĩnasilĩ gĩnanjĩ tambanembi, blandok dasindasin dasĩmbi, kwĩlĩn plon pipat-nelĩn.† Gan sĩndĩ gĩnañjĩ nĩm tambaneñg'ilĩn, ¹⁴ wala tĩmbi Yambattĩ amatam yambĩ-danbekak wolonda sĩndĩ tombon ombĩ-tĩkenekalĩn walĩ Tilo gĩt Sidon nasĩ tombonjĩ makleukak. ¹⁵ Tĩmbi Kapaneam nasĩ, sĩndĩ 'Yambattĩ kunum gĩnañ nĩp loukak' wĩndĩn nĩm nandĩnekalĩn! Nĩm sĩnĩk, sĩndĩ jĩmbĩn sep kolĩ pĩnekalĩn.‡

¹⁶ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, gwañgwañiilĩ enguk, "No en mandanjĩ nandĩ-tĩke-kĩlĩn eukak endĩ nokok mandana nandĩ-tĩke-kĩlĩn eukak. Tĩmbi no en sĩngi wĩt-samekak endĩ naka sĩngi wĩt-namekak. Gan no en naka sĩngi wĩt-namekak endĩ Yambatta sĩngi wĩlĩmekak, wĩn Yambat nĩndĩ nak nani-mukuk endá sĩngi wĩlĩmekak."

* 9:60: Yesulĩ kĩmĩkĩmĩnla eñguk endĩ ama Yambattok dainan kuñgunjĩ nĩmnat endá eñguk.

* 10:11: Wĩndĩn tĩnelĩnda, wĩnasĩla ñĩndĩn daut semnelĩn: no en gwañgwolok mandanjĩ sĩngi wĩt-semañ endĩ Yambatta sĩngi wĩlĩmañ.

† 10:13: Kolasin gĩt Betsaida nasĩ endĩ Juda amatam, Tilo gĩt Sidon nasĩ endĩ Judalok sambat nĩm. ‡ 10:15: Yesulĩ Kapaneam it kwelan kuñipi dou-mĩlat tĩnguk, gan wĩnasĩ asuptĩ nanandĩ-kĩlĩktĩ nĩm tĩ-ñĩmĩng'ilĩn.

¹⁷ Tĩmbi gwañgwa 70 Yesulĩ kena tĩndĩlok enĩ-mukuk endĩ silĩsilĩ plon undane bĩmbi nĩmbi eñgĩlĩñ, “Wopum, nĩndĩ ñambi, dĩkok koka plon kena tĩnambi, yalĩ kolan endĩ bo mandanĩ pa tañgoneañ yañ!” ¹⁸ Eumbi enguk, “Nak Satandĩ pĩmbi ka-tuakut wĩn pĩsapĩsattĩ kunum gĩnañ nanin pĩlak wandin. ¹⁹ Nandañ: sindĩ malet ba kauñ ep yalinelĩñdok ba kanjĩknĩ Satan endok gembĩn gĩtik tĩke-pĩ yalinelĩñdok nak ikan gembĩ sam-taleñgot pat-samlak, wala tĩmbi nepek nolĩ sep tĩmbi kolauktok tuop nĩm. ²⁰ Gañgan sindĩ yal kolandĩ manjĩ tañgoneañ wala silĩsilĩ nĩm tĩnekalĩñ. Nĩm. Sĩndok kosĩ kunumdok kot sambat gĩnañ youyoulĩn patak wala mek nandĩ-koñgom tĩnekalĩñ.”

²¹ Nain wolonda Dĩndĩm Woĩdĩ Yesulok gĩnannan silĩsilĩ wopum tĩmbi tokĩe-ñĩmumbi, ñĩndĩñ eñguk, “Bep, kunum kwet molom, nak ñĩndĩñda ganĩ-kĩndem dalet: dĩk nanandĩñga ama nanandĩnjĩat ba nandĩ-daklenjĩat enda kĩmĩsembĩñguñ, wandangan embi wĩn amatam nanandĩnjĩ nĩmnat enda tĩmbi dakle-semguñ. Biañgan sĩnĩk, Bep, dĩk wĩndĩñ tĩmbepi nandĩñguñ tuop tĩñguñ.” ²² Tĩmbi amatamda ñĩndĩñ enguk, “Bepnalĩ gembĩn ba nanandĩn gĩtik wĩn naka nam-taleñguk. En noñganĩñgot nak Nĩñañ nĩteĩn wĩn nandĩ-namlak. Tĩmbi nak wakĩt ama nin nak ep kasĩlembi, Bep daut semlet nĩndĩñgot Bep en nĩteĩn wĩn nandĩ-ñĩmamĩñ.”

²³ Yesulĩ gwañgwañĩ gĩta nĩsĩñgan palĩñĩlĩmbi, ñĩndĩñ enguk, “Amatam nĩndĩ nepek sindĩ kañ wolok tuop dausĩlĩ kañ endĩ amatam dĩwĩn yapma kela-pakañ. ²⁴ Kuseĩ ñĩndĩñda wĩndĩñ sanlet: plofet ama gĩta ama wapmañ damañgan kuñgĩlĩñ asuptĩ nepek sindĩ kañ wĩn kanepi nandĩ-koñgom tĩñgĩlĩñ, gan endĩ nĩm kañgĩlĩñ, ba manda sindĩ nandañ wĩn nandĩnepi nandĩ-koñgom tĩñgĩlĩñ, gan endĩ nĩm nandĩñgĩlĩñ.”

Samalia amali ama no not tĩ-ñĩmĩñguk wĩndĩñgan gĩnañ busuk tĩ-kulok

²⁵ Nain nola endĩkĩe manda nandĩ-tale ama nolĩ Yesuloñ bĩ indambi, Yesulok nanandĩn ka-nandũktok e-ka tĩmbi nĩñguk, “Endaut, nak nĩtek tĩmbi, kuñgu taletalan nĩmnat wĩn kasĩlewĩ?” ²⁶ Eumbi nĩ-nandĩmbi eñguk, “Endĩkĩe manda nĩtek youyoulĩn patak? Wĩn nĩnĩmbĩm nandĩna.” ²⁷ Eumbi, ñĩn tambane nĩñguk, “Dĩk gĩnañga ba gĩnañga tip, gembĩñga ba nanandĩñga wĩn Wopum Yambatka endok gĩtik bi-ñĩm-taleumbi palmekak. Tĩmbi dĩtnala nandĩlañ, wĩndĩñgangot nokala nandĩ-ñĩmekañ.”²⁸ ²⁸ Wĩndĩñ eumbi, Yesulĩ nĩñguk, “Manda wĩn tambane elañ wĩn dĩndĩm sĩnĩk. Dĩk wĩndĩñgan tĩ-takulañda, kuñgu kwambĩñ pakamekak.”

²⁹ Tĩmbi ama walĩ ‘Endĩkĩe manda kĩmĩt-kle-taleñgot’ wĩndĩñ inda-dakleuktok Yesula ñĩndĩñ nĩ-nandĩmbi eñguk, “Tĩmbi nĩnda nandĩwambi, notna tĩmbekak?” ³⁰ Eumbi, Yesulĩ tambane eyout manda no ñĩndĩñ eñguk, “Ama nolĩ Jelusalem nanin Jeliko it kwelan pĩm ñaupĩ, telaknan ñañĩpi, ama piñdasĩ endok kĩsĩnan loñguk. Loumbi wĩpi, dasindasin gĩt kwĩlĩkwĩlĩ gĩtikkan lom tĩke-ñĩm talembi, ama en kak bim ñaumbi, kĩmbepi tĩ pakuk. ³¹ Palĩñĩlĩmbi, ñĩndĩñ indañguk: tapma ama nolĩ telak wolokgan pĩm ñambi ka-kĩmnembi, giñgĩñgan ñambi, makle ñañguk. ³² Ñaumbi, tapma itlok kena ama nolĩ bo wolok bĩ tomguk endĩ wĩndĩñgangot ka-kĩmnembi, giñgĩñgan ñambi, makle ñañguk. ³³ Gan ama Samalia nanin no telak wolokgan ñañguk endĩ ama wĩn pakuknan bĩ sua kañbi, blan tĩ-ñĩmbi, ³⁴ endoñnan ñambi, wandan wĩn tuk galkĩat wakĩt wain tuktĩ wĩlĩpi tĩmĩlĩmĩñguk. Tĩ-talembi, enlok doñki plon kĩmĩlĩm loubi nañgĩp ñambi, patnandĩ ilan kĩmĩpi ka-dĩkĩeñguk. ³⁵ Salaumbi kañĩp ñaupĩ, kena nain tĩpet wolok tuan mĩnem jĩmbi, patnandĩ it molom mĩmbi, ñĩndĩñ nĩñguk, ‘Dĩk ama ñĩn ka-dĩkĩeukañ, tĩmbi mĩnem gamlet walĩ nain nĩtepektok tuop. Makleukakta, siñgi undane bĩmbi, yousĩmbi gametat.’”

³⁶ Yesulĩ wĩndĩñ embi, endĩkĩe manda nandĩ-tale ama nĩ-nandĩmbi eñguk, “Ama tĩpet gĩt no endĩ ama nin piñdasĩlok kĩsĩnan loñguk wĩn kañgĩlĩñ. Dĩk nĩtek nandĩlañ, endoñnan nanin ama nin endĩ ama wolok nol sĩnĩk indalak?” ³⁷ Eumbi nĩñguk, “Gĩnañ busuk tĩ-ñĩmĩñguk en.” Tĩmbi Yesulĩ nĩñguk, “Dĩk bo ñambi, wĩndĩñgangot tĩ-kuukañ.”

Maliatĩ Wopumdok mandan nandĩñguk wĩndĩñ tĩlok

³⁸ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañĩ gĩt Jelusalem ñanepi, telaknan ñañĩpi, it kwet nolok tomĩmbi, tam no koi Mata endĩ ilan nĩ-tiañeumbi loñguk. ³⁹ Loumbi, Matalok dalañ koi Malia endĩ Wopumdok kesiinan bĩ pipapi, mandan nandĩ-pakuk. ⁴⁰ Gan Mata endĩla nanañ neknek tĩ-jumupi, glĩmona tĩmbi, Yesuloñ indambi nĩ-ñombĩmbi nĩñguk, “Wopum. Dalana nambiumbi, natnañgan nanañ tĩ-jumut kena tĩlet. Dĩk wala nĩm nandĩlañ ba? Nĩmbĩm bĩm, nep kĩmĩlĩn.” ⁴¹ Eumbi, Wopumĩ tambane nĩñguk, “Mata Mata. Dĩk nepek asuptok nandĩ-bendĩ wopum tĩmbi, gĩnañga mĩlatalak, ⁴² gan dĩk nepek noñgangotta tĩpĩkalañ. Malia endĩla wĩn ep tĩndĩ kĩndem kasĩlelak wĩn nĩm apma tĩkelok.

11

Bep Yambatta nitek nimolo ti-nimlok

¹ Tĩmbi nain nola Yesulĩ kwet nolok nimolo ti-niguk. Tĩmbi taleumbi, gwañgwañiilok nanin nolĩ nĩmbi eñguk, “Wopum, Yoanelĩ gwañgwañiila nĩmololok sambat daut semguk, wĩndĩngangot dĩk bo daut nĩmĩñ.” ² Eumbi enguk, “Sĩndĩ nĩmolo ti-nĩpi, nĩndĩñ enekalĩñ, ‘Bep, dĩkok koka wĩn giñgiñgan ti-gamlok. Dĩk amatam gĩtik nĩp tĩmbi gĩngĩtkai indaneñ.

³ Dĩk sandap noñgan noñgan wolok nanañ nĩmĩñ.

⁴ Nĩndĩ amatamdĩ yom ti-nĩmañ wĩn gĩtik bi-semamĩñ, wala tĩmbi dĩk bo yomnĩ bi-nĩmĩñ.

Dĩk ti-kuyuk plon nĩm nĩmbiwĩñ.’”

⁵⁻⁶ Wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Tĩkap dĩk tim boñgĩpnan noka noloñ nĩmbi, kĩtũ silĩkĩeumbi, nĩndĩñ nĩmbeñ, ‘Nokok notna nolĩ telak bĩkap itnanan bĩumbi, nanañ towiupi yolonjĩlet, wala tĩmbi dĩk nanañ tĩpet gĩt no namĩñ, tĩmbi siñgĩmek tambon ombĩ-gamet.’” ⁷ Wĩndĩñ eumbi, noka it gĩnañgan dou patak endĩ nĩndĩñ tambane ganbek bek, ‘Dĩk nekta douñatnan nanin nep silĩkĩelañ? It yama wesak ip kekakĩet, tĩmbi wembe gwañgwanailĩ bo ip dou-talelĩñ, wala tĩmbi nitek mĩlapi gametet?’” ⁸ Nak nĩndĩñ ganba: endĩ wĩndĩñ ganbi, dĩk endok nolla tĩmbi nĩm nandĩ-gamek bek, gañgan gĩngĩneñgala tĩmbi endĩ joñgo mĩlapi, nepek nekta tĩpĩkalañ wĩn dĩa gamekak. ⁹ Wĩndĩñda nak sĩnla nĩndĩñ sanba nandĩwĩt: Yambatta nĩmolo ti-nĩmĩñpi, nepek nola nĩ tĩ-kunekalĩñda wĩn kasĩlenekalĩñ, nepek nola lonjĩ tĩ-kunekalĩñda wĩn kanekalĩñ, tĩmbi yama wesak wĩt tĩ-kunekalĩñda pĩsat-samekak. ¹⁰ Nekta, ama Yambattok plapta nĩ-nandañ endok kandañ wĩn nĩndĩñ: nĩ-nandĩ tañdĩ kasĩleañ, lonjĩlonjĩ tañdĩ kañ, ba yama wesak wĩkañ enda pĩsat-semlak.

¹¹ Ba sĩndoñ nanin bep nĩndĩ nĩnañĩ mĩkbalakta nĩ-nandumbi, malet mĩwĩk ba? ¹² Ba puput mĩnjĩpta nĩ-nandumbi, kauñ mĩwĩk ba? ¹³ Sĩndĩ kolan tĩndĩ ama, gañgan nepenepek kĩndem wembe gwañgwanjĩla pa emañ. Wĩndĩñda nitek tĩmbi kunum Bepĩ endĩ ama nĩndĩ Dĩndĩm Woñ kasĩlenelĩñdok nĩ-nandañ enda nĩm emek? Nĩm ya, endĩ sapma klembi, e-nandañ tuop emekak.”

Yesu gembĩnlok kusai wĩn ka-daklelok

¹⁴ Nain nola Yesulĩ ama nolok gĩnañnan yal kolan pi-nĩmĩmbi man sipmĩñguk wĩn nĩkle-kolĩmbi po ñañguk. Ñaumbi, ama walĩ manda eumbi, amatamdĩ kundit wĩn kañgĩlĩñ endĩ ka pĩsat tĩmbi, nanandĩ kena tĩngĩlĩñ. ¹⁵ Gan dĩwĩndĩ nĩndĩñ eñgĩlĩñ, “Endĩ yal kolan pa ep klelak wĩn yal kolandok telak damanjĩ Belsebul endok gembĩn plon tĩlak.” ¹⁶ Tĩmbi dĩwĩndĩ tĩ-kuyuk ti-nĩmĩmbi, Yambattok gembĩn palmĩlak wĩn tĩmbi dakle-semektok jĩmba kundit no tĩmbektok nĩngĩlĩñ.

¹⁷ Gan Yesulĩ gĩnañ nanandĩnjĩ wĩn ka-nandĩ-daklembi enguk, “Ama wapmañ nolok gĩngĩtĩiilĩ tambĩpi, nĩsĩñgan minelĩñda endĩ biañgan kola-talenekalĩñ. Tĩmbi sambat nolĩ bo wĩndĩngangot tĩnelĩñda endĩ bo tawam papusenembi kolanekalĩñ. ¹⁸ Wĩndĩngangot tĩkap Belsebul, wĩn Satan, endok sambalĩlĩ tambĩpi, nĩsĩñgan miañda, kenanjĩlĩ nitek kwambĩñ dauk? Wĩn tuop nĩm. Wĩndĩñda tĩkap nak mandanjĩlok tuop klembi, Belsebullok gembĩnlĩ yal kolan pa ep klewamda, nak endok kenan tĩmba kolauk.

¹⁹ Tĩmbi nepek no wĩn nĩndĩñ: tĩkap Belsebulĩ gembĩ namumbi, yal kolan ep kle-semamda, nĩndĩ nosiĩ gembĩ emumbi, endĩ yal kolan pa ep kle-semañ? Belsebul ba? Nĩm bek. Wĩndĩñda nitek tĩmbi nokok plon wĩndĩñ eañ? Sĩndĩ naka manda julũñĩt nanañ wĩn nosiilĩ wakan tĩmbi dakle-samnekalĩñ. ²⁰ Gan tĩkap nak biañgan Yambattok gembĩnlĩ yal kolan pa ep kleletta, nĩndĩñ inda-daklelak: sĩndĩ Yambattĩ sambĩ-dĩkĩelak endok gembĩn wĩn ikan boñgĩpsĩinan ka-nandañ.

²¹ Ama gembĩnat nolĩ mĩktok nepenepek gĩtik tĩwĩlĩ dĩkĩembi, ilĩ ka-dĩkĩe-kĩlĩñ elakta, gĩngĩtĩiilĩ ep tĩmbi kolanelĩñdok tuop nĩm. ²² Endĩ mĩktok nepenepek walĩ tĩke kamaiuktok nandĩlak, gan ama no nolĩ wolok gembĩn maklelak endĩ ama woloñ bĩmbi, mik tĩ-nĩmĩmbi maklelakta, endĩ mĩktok nepenepek wakĩt gĩngĩtĩiilĩ gĩtik apma ep danbi, enlok noliila emlak.*

²³ Tĩmbi mĩktok kandañ wĩn nĩndĩñ: no en not nĩm tĩ-namlakta endĩ kanjĩk tĩ-namlak, tĩmbi nĩndĩ nakĩta kena nĩm tĩmbi, gĩngĩtnai ep kĩmĩn tĩlakta endĩ ep kleum papusenañ.”

²⁴ Yesulĩ wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Tĩkap yal kolan nolĩ ama gĩnan gĩnañ nanin lambĩ poñaukta, endĩ yal pa kuañnan nĩmbi, pĩpapat lonjĩmbi kuwĩk. Lonjĩ tĩlapbi,

* 11:22: Yesulĩ eyout manda mĩktok plon eñguk wĩn enla wakĩt Satandok plon eñguk; Satan en ama gembĩnat wandĩn, gan Yesulok gembĩnlĩ endok gembĩn maklelak.

ñindin ewik, 'Nak bñdambo undane ñambi, pakutnan lowa.'²⁵ Wñndin embi, ña kawik wñ: it wñ ikan jamimbi t-dñndim em bimbini palek.²⁶ Wñndin kañbi ñambi, yal kolan en makleañ kit tombon tipet yanañglim bñmbi, it wandin lombi, wolok kunelñ.[†] Wñndin tñmbimbi, ama blangan. Nekta, dama yal kolan noñgandì ama wñ tñmbi kolaumbi, siñgi yal kolan asupti tñmbi kola sinik tauk."

Yambattok mandan nandimbi tike kuañdì amatam dñwñ yapma kle pakañ

²⁷ Yesulì manda wñndin eumbi, tam no amatam kìmìn t-pakilin endok boñgìpsinan pakuk endì kñtìmbi, ñndin nñnguk, "Tam gapbi, num ganguk endì amatam dñwñ yapma klembi patak."²⁸ Gan Yesulì tamdok mannan tìkembì, ñndin eñguk, "Wñ amatam Yambattok mandan nandimbi tañgoneañ endì wakan amatam dñwñ yapma kle pakañ."

²⁹ Amatamdì yousiyoustì pa bññlìmbi, kìmìn wopungan indaumbi, Yesulì kusei kìmipi, ñndin eñguk, "Amatam man ñndinñgìt kuañ sñndì kolasi. Sñndì kusatna kañbi nambì-daklenelñdok jimba kundit no kanelñndok ama gñngñneañ, gan jimba kundit no nìm daut samum kanekalñ. Nìm sinik. Wñ Yonalok jimba kunditgot kanekalñ."

³⁰ Nepek nek Yonala inda-ñmñnguk wñ Ninive nasila ñndin daut semguk: wñ Yambattì nì-mulimbi bñnguk. Wñndinñgangot nak Ama Sìninik nepek nek inda-namekak wñ amatam man ñndinñgìt kuañ sñnda ñndin daut samekak: wñ Yambattì nanì-mulimbi indañgut.

³¹ Kwet no koi Siba wolok tam wapmalì manda plon lololok nainnan amatam man ñndinñgìt kuañ sìn gita mìlapi, kusasì tñmbì dakleukak. Endì ama wapmañ Solomonda nandumbi, manda nandì-daklelok molom tñmbimbi, endok mandan nanduktok kwet mayañgan sinik nanin endoñ ñañguk. Gañgan sñndì ama Solomon maklelak endok mandan nandì-kìmkìmneañ, wala tñmbi kñnjan tkenekalñ.³² Tñmbi Ninive nasila manda plon lololok nainnan amatam man ñndinñgìt kuañ sìn gita mìlapi, kusasì tñmbì dakleukak. Endì Yonalok mandala gñnañjì tambaneñgìlñ, gañgan sñndì ama Yona maklelak endok mandala wñndin nìm tañ, wala tñmbi kñnjan tkenekalñ.

³³ Ama nolì kolsalen pñndopi, kambottì nìm tapliwìk ba kwet sembìn nolok nìm kìmìlek. Tambo endì indañgan kìmipi, ama it gñnañ loañ kolì sale-semlok wñndin tìmbek.³⁴ Daukalì pñngìpkalok kolsale wandin. Daukalì kñndemda, Yambattì kolsalen gamlak wala ka-dakleumbi, gñnañga gñtik kolì salelak. Daukalì kolanda, gñnañga gñnañ kilm mulumgot pakamlak.³⁵ Wala tñmbi kilañmek! Nìm kañbi, kolsalen kasileup nandinñguñ, gan kilm ikan kasileum pakamlak.³⁶ Wñndinnda tìkap kolsalendì gñnañga gñtik tokñeumbi, kilm no nìm pakamlakta, sipalaktì kolì sale-gamlak wñndinñgan dik bo kolì salelañ."

Ama biesìlok julunñtsìlok telak nìm kle-kulok

³⁷ Yesulì manda eu taleumbi, Falisi ama nolì nanañ yakan nandemìktok nì-tiañeumbi, ñam ilan lombi, nanañ nanalok pipakuk.³⁸ Gan endì dama kii nìm wìlìkukta tñmbi[‡] Falisi ama walì nandì-bendì tñmbimbi,³⁹ Wopumdì nñnguk, "Falisi sñndì jawañ ba tuk wñta wñ pawangot pa wìlìkañ wandin, gan sñndì gñnañjì gñnañ kolan ba tì-piñpiñel tokñem patak.⁴⁰ Sñndì ama kamasì! Yambattì nepek pawan tñmbì indañguk, wñndinñgangot endì gñnañ nìm tñmbì indañguk ba?⁴¹ Pawandok nepek wala nandì-bendì wopum nìm tñnekalñ. Tambo sñndì gñnañjì wñ pìmbìñesila bi-sembi, ep kìmìtnekalñ. Wñndin tñnelñda, gñnañjì gñtik ep tñndinji tipet walì Yambattok dainan jamilan indaukak."

⁴² Falisi sñndì nanañ kena gñnañ nanin gñtik wñ tambipi, gwasap ba yaya wñ bo kit tambon tambon tambipi, Yambattok tambon pa mañ, gan gñnañjìlì en nìm kasileañ, ba ep tñndin dñndim nìm pa tañ, wala tñmbi sñndì kilañmek! Yambat en mek sambekak. Sñndì Yambattok tambon mññipi, enda ba amatamda gñnañjì emnelñ ñak!⁴³ Falisi sñndì it kiyau gñnañ pitit damañgot pitnelñndok nandañ, tñmbi kìmìlì tuanan amatamdì we sambì, giñgiñgan tì-sammelñndok nandañ, wala tñmbi kilañmet!⁴⁴ Amatamdì sum sembìn no nìm ka-nandì-daklembi, wolok plon joñgo yalimbi kolayañ. § Sñndì sum sembìn wandin, gan amatamdì nepenepek kolanlì sñndok gñnañjì tokñelak wñ nìm ka-nandì-dakleañ, wala tñmbi kilañmet!"

⁴⁵ Tñmbi endìkñe manda nandì-tale ama nolì Yesula nñnguk, "Endaut, dik Falisi amala wñndin enlañda, nñnda bo giñgiñgan nìm t-nìmlañ."⁴⁶ Eumbi eñguk, "Endìkñe nandì-tale ama sñndì amatam nepek mìlap^{**} tañgonelñndok pa emum mìlataumbi, ep tñmbì

[†] **11:26:** It wñ ama gñnanlok walan. [‡] **11:38:** Falisi amalì Yambattok dainan jamilan indanelñndok kisi pa wìlìkañgìlñ. **§ 11:44:** Namba 19:11-22 ñndin elak: no en ama dalandan en ba nepenepek tìke-kalakta endì Yambattok dainan jamilan nìm indalak. **** 11:46:** Nepek mìlap wñ endikñe manda mìlap wolok walan.

pañgitaneliñdok kit kimit no nim pa ti-semañ, wala tmbi kilañmet! Yambatti sindi bo sambekak.

⁴⁷ Sindi kilañmet! Plofet ama nin bep pañjiil yandip kimgilñ endok sum gwatnam win sindi tmbi kaik talak. ⁴⁸ Endi yandip kimgilñ, tmbi sindi sum gwatnamji tmbi kaik tañ, wala tmbi bep pañjiil plofet amala nek ti-semgilñ win sindi ka nandum kindem sinik tilakta sin inda-dakleañ. ⁴⁹ Kusei windinda Yambat nanandi-tale molom endi ñndiñ eñguk, 'Nak plofet ba giñgit ee ama Isael amatamdoñ eni-mulam ñaumbi, endoñnan nanin diwin ep tmbi kolaneliñdok kle-gimgim embi, diwin yandip kimmekaliñ.' ⁵⁰ Wala tmbi plofet ama gitik kwet kusei kimmimlan nanin bikap man ñndiñgit yandip kimgilñ endok wekatsilok tuan kolan win amatam man ñndiñgit kuañ sindi ombi-tikenekaliñ. ⁵¹ Win Abellok plon kusei kimpipi, Sakalaia ama nin situat git tapma it wolok boñgipsetnan wili kimguk endok plon talelak endok kimmimjilok tuan kolanla nak biañgan ñndiñ sanlet: amatam man ñndiñgit kuañ sindi win ombi-tikenekaliñ.

⁵² Yambatta nanandilok telak wali it wandin. No en wolok ginañ lolakta endi Yambattok kusei ka-nandi-daklembi nandi-ñimlak. Endikne manda nandi-tale ama sindi it wolok yama ki win kimit kimbñ dañ, gan ginañ nim loñgilñ, tmbi amatamdi bo lonep nandiñgilñ win kimsip ti-semgilñ, wala tmbi kilañmet!" ⁵³ Yesul windiñ eu taleumbi, walinin pi ñaumbi, Falisi git endikne nandi-tale ama endi kusei kimpipi, kanjik kolan sinik ti-ñmbi, ni-nandi kusei kusei tiñipi, ⁵⁴ kit yout tneliñdok enlok mandanli sisoñ ti-ñimnep nandiñmbi, mandimandi ti-ñimgilñ.

12

¹ Nain wolonda amatam asup kwinakwinattok tuop nim endi bo Yesuloñ kimin tmbi kle-gimbupi, tampo yali tiñgilñ. Tmbi Yesul kusei kimpipi, dama gwañgwañiila ñndiñ enguk, "Sindi Falisi amalok plaua kimmimbendinjila ka-kiliñ embi kunekaliñ. Win endi manji mambenji tpelet, tmbi ep tindinji julunñ tañ wala elet. Nim kañbi, sindi bo windiñgangot tneliñ. ² Biañgan sinik, nepek kimsimbñ gitik win Yambatti tmbi indañgan indaumbi, nanandi sembñ gitik win tmbi dakleukak. ³ Windinda sindi manda kilm ginañ eñgilñ win maim plon eu indaukak, tmbi sindi nepek no it ginañnan manda janjak eñgilñ win ipakanan wopumgan eu piukak."

Yambat endañgot mis-ñimlok

⁴ Yesul yousimbi enguk, "Notnai, nak ñndiñ sanba: amal piñgipsiñgot wili kimmeliñ, gan siñgi kandañ sep tmbi kolaneliñdok gemb no nim pat-semalak enda nim misinekaliñ. ⁵ Tambo ninda mis-ñimlok win dau sametet: Yambatti ama wili kimb, siñgi kandañ jimbñ kili piuktok gembñ palmilak enda misimis ti-ñimlok. Biañgan sinik sanlet: endañgot mek misinekaliñ. ⁶ Monik tiptip kit tombongot win minem gimñ tpett tuatuan, gañgan Yambatti noñgan no nim kamala-ñimlak. ⁷ Sindi endok dainan lolon sinik, monik asup yapma kleañ, tmbi endi kumbanji saktok kwinakwinatsi win bo nandi-talelak, wala tmbi amala nombu nim mis-semnekaliñ.

⁸ Sanba nandiwit. No en amalok dausinan 'Nak Yesulok giñgit' windiñ e-daklelakta, nak Ama Sisinkti Yambattok eñaloñilok dausinan enda wakan 'Endi nokok giñgit' windiñ e-dakleutat. ⁹ Gan no en amalok dausinan naka 'En nim nandi-ñimlet' elakta, nak Yambattok eñaloñilok dausinan enda wakan 'En nim nandi-ñimlet' eutat. ¹⁰ Tmbi no en Ama Sisink nani-kolalakta, endok yomin win kindem bi-ñimlok, gan no en Dindim Woiñ ñ-lakalake tilakta, endok yomin win kimmim palmekak.

¹¹⁻¹² Amal manda plon sepmi, it kiyau ginañ ba gavmandok dainan ba lolonjilok dausinan saptnekaliñ. Nain wolongan sinik Dindim Woiñ manda nek eelok win dau samekak, wala tmbi wolonda sindi nandi-bendi wopum tmbi, ñndiñ nim enekaliñ, 'Ñndi manda nek enetamñ?' Ba 'Nek tambane eninetamñ?'

Minem kwilikwila ka-galkta nim tilok

¹³ Tmbi ama kimin wopum boñgipsinan ama noli Yesu nimb eñguk, "Endaut, datnali betnetok kii bimbñ win en noñganñgit ep kulak, wala tmbi dik nimbimbi, nokok tambon danbi namñ." ¹⁴ Eumbi nñguk, "Notna, ba ama noli nak sambid-danbettek ba nepeneset dan-samettek nanbi taleñguk ba? Nim ya, win nokok kena nim." ¹⁵ Windiñ embi yousimbi, amatamda enguk, "Nepek tokñetokñen wal kuñgu kindem nim samlak, wala tmbi sindi ka-kiliñ embi, kuñgunji ka-dikne-kiliñ enekaliñ. Nim kañbi, kwilikwili ba nepek nola ka-galkta tneliñ."

¹⁶ Windiñ embi, eyout manda no ñndiñ embi enguk, "Ama minem kwilikwili asupmat endok nanañ kenan bien lali kindem daumbi, ¹⁷ nanandin ginañ ñndiñ nandi-kwinakwinaleñguk, 'Nitek tilok? Nanañ bien asup ñal it kawai wolok ginañjinan

wisi-kolettok tuop nɪm!' Wɪndɪn̄ nandɪmbi ¹⁸ eŋguk, 'KombɪkmeK nandɪlet: nak wisi-kot it kawai gɪtɪk wɪn wiapi, kombɪlin wopum asupgan kɪndipi, nanañ ba kwɪlɪkwɪlɪ gɪtɪk pat-namlak wɪn wolok wisi-koletat. ¹⁹ Tɪñɪpi, natnala ñɪndɪn̄ eutat: Ip ñak! Nak nepenepek kɪndem gwɪlat asuptok kɪmɪp kiulambi pat-namlakta tɪmbi kɪndem pat-nandɪmbi, na sɪlɪsɪlɪ tɪmbetat!' ²⁰ Gan Yambattɪ tambon ñɪndɪn̄ nɪñguk, 'Dɪk kamen, man tim ñolondañgan kuñguña gapma tɪkelok. Tɪmbi nepek tɪ-jumut tɪñguñ walɪ nɪndok tɪmbekak?' ²¹ Yesulɪ eyout manda wɪndɪn̄ embi, yousɪmbi enguk, "No en kwelan ñolok kwɪlɪkwɪlɪ asup palmektok ep kiutak, gan nepek Yambattok dainan tuannat no nɪm palmɪlakta, endɪ ama kamen wandin."

Pɪñgɪp ka-dɪkñela nandɪ-bendɪ wopum nɪm tɪlok

²²⁻²³ Tɪmbi Yesulɪ yousɪmbi, gwañgwañiila ñɪndɪn̄ enguk, "Nepek tokñetokñen walɪ kuñgu kɪndem nɪm samlakta tɪmbi nak kuñgunjɪlok ba pɪñgɪpsɪlok kandañ ñɪndɪn̄ sanlet: wɪn kuñgu ba pɪñgɪp walɪ bien tɪlak, nanañ ba dasindasin walɪ nɪm, wala tɪmbi sɪndɪ nanañ nek nanekalɪn̄ ba dasindasi nek dasinekalɪn̄ wala nandɪ-bendɪ wopum nɪm tɪnekalɪn̄.

²⁴ Sɪndɪ monɪk oeoe yambɪm nandɪwɪt: endɪ nanañ tɪpi-bimbi met nañ wɪndɪn̄ nɪm pa tañ, tɪmbi endɪ wisi-kot it bo nɪm pat-semɪlak, gañgan Yambattɪ tuopkan ep towilak. Sɪndɪla endok dainan monɪk yapma kleañda, nɪtek tɪmbi nɪm sep towiuk? ²⁵ Tɪmbi sɪndoñnan nanin no endɪ nandɪ-bendɪ wopumɪ kuñgun lakat yousum ombatawɪk ba? Nɪm ya! ²⁶ Sɪndɪ nepek tip kambak wandin tɪndɪlok tuop nɪm, wɪndɪn̄da kusei nekta nepek dɪwɪn wala nandɪ-bendɪ wopum pa tañ?

²⁷ Pama klinan indañ wɪn yambɪm nandɪwɪt! Nak ñɪndɪn̄ sanba: endɪ kena meñ nɪm tañ, ba dasindasinjɪ bo nɪm pa youkañ, gañgan endok pamanjɪlɪ ama wapmañ Solomondɪ dasindasin kɪndem sɪnɪk pa dasɪlɪñguk endok paman wɪn makelak. ²⁸ Kli nepek pamanat kena gɪnañ man lambɪ indaumbi, desa dombɪmbi ep siu dɪnekalɪn̄ wandin wɪn bo Yambattɪ dasindasinjɪ kɪndem emlak, nɪtekta tɪmbi endɪ sɪndok dasindasinjɪ nɪm tɪmbɪ inda-samek? Wɪn nɪm nandañda, sɪndok nanandɪ-kɪlɪktɪn̄jɪ wɪn lakat sɪnɪk pat-samlak!

²⁹⁻³⁰ Amatam Yambat nɪm nandɪ-kɪlɪktɪ mañ endok nanandɪn̄jɪlɪ nanañ tuk nepek wandindokgot pat-semɪlak. Bepsɪlɪ ikan ñɪndɪn̄ nandɪ-talelak: nepek gɪtɪk wɪn nɪm pat-samekta sɪndɪ kunelɪndok tuop nɪm, wala tɪmbi sɪndɪ amatam dɪwɪndɪ tañ wɪndɪn̄ nɪm tɪnekalɪn̄, ba nandɪ-bendɪ wopum nɪm tɪnekalɪn̄. ³¹ Tambo sɪndok nanandɪn̄jɪlɪ Ama Wapmañjɪlok gɪñgɪt kuñgulokgot pat-samekak, tɪmbi nepek wandin walɪ bo kuñgunjɪlok inda-samekak."

Ama Sisɪnɪk endok tomtomlok tɪ-paŋgɪtam kulok

³² Tɪmbi Yesulɪ gwañgwañiila enbi eŋguk, "Kɪkesmɪn̄ tip, sɪndok Bepsɪlɪ ñɪndɪn̄ tɪndɪla nandum kɪndem dañguk: en ama wapmañjɪ kumbi, sɪndɪ en gɪta kandɪkñe kena tɪnelɪndok nandɪmbi, wolok tuop tɪñguk, wala tɪmbi sɪndɪ mɪsɪmɪsɪ nɪmnat kunekalɪn̄. ³³ Sɪndɪ nepenepesɪ pat-samlak wɪn tuatualok kɪmɪpi, mɪnem walinin tɪkembɪ, pɪmbɪñesɪla emnekalɪn̄. Wɪndɪn̄ tɪnekalɪn̄da, tuanjɪ nɪm taleukak wɪn kunum gɪnañ pat-samekak. Kumbu amalɪ wɪn kumbu tɪnelɪndok tuop nɪm, ba kwɪnakamdɪ wɪn nɪm tɪmbɪ kolaukakta tɪmbi walɪ mɪnem lɪksɪ nɪm kolawɪk wandin. Sɪndɪ kwelalok nepenepek wala galk nɪm nandɪnekalɪn̄. Tambo sɪndɪ nepek nek Yambattok dainan loloñ sɪnɪk wala galk nandɪnekalɪn̄. ³⁴ Kusei ñɪndɪn̄da: nepek gɪnañjɪlɪ kasɪleum pataknan kandañ gɪnañ nanandɪn̄jɪlɪ bo wandɪn̄ pat-samekak.

³⁵⁻³⁶ Kena gwañgwalɪ molomjɪlɪ nanañ si-jumut tɪndɪn̄nan nanin undane ilan bɪmbi, wesak wɪlɪmbi, platik sɪnɪk pɪsalɪmnelɪndok mandɪmandɪ pa tañ, wɪndɪn̄gangot sɪndɪ kolsalenjɪ pɪndolɪm dɪumbi, kena tɪndɪlok tɪ-paŋgɪtam kunekalɪn̄. ³⁷ Kena gwañgwalɪ wɪndɪn̄ tɪ-kuñɪlɪmbi, molomjɪlɪ undane bɪmbi kalak wɪn: kena gwañgwañiilɪ gama kaik papi, mandɪ pakañ. Kena gwañgwa wandin walɪ gwañgwa dɪwɪn yapma kle pakañ. Nak biañgan sanba: molomjɪlɪ kena tɪndɪlok tɪ-paŋgɪpaŋgɪ tɪmbi, nanañ nanelɪndok enɪ-tiañembi, nananjɪ kle-semekak. ³⁸ Wɪn tim bomup ba puputtɪ kusei kɪmɪpi kɪtɪlaknan undane bɪmbi, kena gwañgwalɪ gama kaik palɪñɪlɪmbi ep tɪmbɪ indaukta, gwañgwa walɪ wakan dɪwɪn yapma kle pakañ.

³⁹ Tɪmbi sɪndɪ nepek ñɪn̄ nɪm nandɪ-kamalanekalɪn̄: it molomdɪ kumbu amalɪ nain nekta sɪnɪk bɪwɪk wɪn nɪm nandɪlak. Nandɪwɪmda! endɪ kaik kuñɪpi, il wiapi, gɪnañ loup tɪmbɪmbi kɪmɪsip tɪ-ñɪmek. ⁴⁰ Wɪndɪn̄gangot sɪndɪ 'Ama Sisɪnɪktɪ man nɪm tombek bek' wɪndɪn̄ nandɪñɪmbi, wolongan kaikan bɪ tombekak. Wɪndɪn̄da tɪmbi sɪndɪ tomtomnalok tɪ-paŋgɪtam kunekalɪn̄."

⁴¹ Tɪmbi Petlolɪ nɪñguk, "Wopum, eyout manda elañ wɪn nɪndokgot ba amatam gɪtɪktok?" ⁴² Eumbi tambane eŋguk, "Manda wɪn kandɪkñe ama matañgotañgolat nanandɪn̄ kɪndem palmɪlak wandin wala elet. Wɪn en wakan molomñiilɪ kena

gwañgwañii dîwîn yambi-dîkñelok nîmbî taleumbi, nanañ mepmettok nain dîndîm sînik danî-semektok nîlak. Molomñîlî kena manda wîndîñ nîmbi,⁴³ ña kukap undane bîmbi kalak wîn: kena gwañgwalî nek tîmbektok nîñguk wolok tuopkan tîñgukta endî gwañgwa dîwîn yapma kle patak.⁴⁴ Nak biañgan kena gwañgwa endâ ñîndîñ sanlet: molomñîlî nepenepelel gîtik wîn endî ka-dîkñeuktok nîmbî taleuak.

⁴⁵ Gan tîkap kena gwañgwa walî gînan gînañ ñîndîñ nanduk, 'Molomnalî ña sakñelambi, platik nîm bîukak' wîndîñ nandîmbi, kusei kîmîpi, kena wembe gwañgwa dîwîn joñgo yandîpbi, nanañ ba tuk kwambîñ wopum nañbi, kamakama tîmbekta, nek inda-ñîmek?⁴⁶ Kena gwañgwa molomñîlî kena nain nekta ba nain nekta sînik bîukak wîn nîm nandîlakta tîmbi endî nîm mandî palîmbi, nain wolondañgan molomñîlî undane bîukak. Bîmbi, ep tîndîñ kolan wîn kañbi, wolok kîñjan tî-lamîpi, amatam Molom nîm kîmît-kleañ en gîta tuanjî kolan ombî-semekak.

⁴⁷ Tîkap kena gwañgwa walî molomñîlok mandan nandîñguk, gan nîm tañgoneñguk ba nîm tî-pañgîpañgîle tîñgukta, en nain ombapgan waipmîlok.⁴⁸ Gan tîkap endî molomñîlok mandan wîn nîm nandîñgukta makleumbi, nain dumangan waipmîlok. Wîndîñgangot tîkap Yambattî ama nola gwîlam asup mîmînda endî wolok tuopkan tambon ombî-mîlok nandîlak, ba endok kiinan kena wopum kîmîkîmîlînda, endî wolok tuopkan kenalok bien indauktok nandîlak."

Yesulî amatam ep tambîlektok indañguk

⁴⁹ Yesulî yousîmbi enguk, "Nak komba kwelan kîmîlam dîuktok indañgutta ñîndîñ nandîlet: komba walî ikan dualîmda, wîn kîndem sînik.⁵⁰ Gan nak dama tuk walan no^{*} ilok nanbî taletalen. Tuk wîn gama nîm îngutta tîmbi mîlap walî gînañna tîmbi mîlatalak.⁵¹ Sîndî nak amatam kwelan ep tîmba busukñenengan kunelîndok indañgut wîndîñ nandañ ba? Wîndîñ nîm. Nak ñîndîñ sanba nandîwît: tambo nak amatam ep tambîlektok indañgut. Naka tîmbi⁵² man ñîndîñgîtta kusei kîmîpi, kundit ñîndîñ inda-ta-ñaukak: sambat kît meñ noñgan yakan pa kuañ endî tambîpi, kîmîñ tîpet indambi, tîpettî tambon, tîpet gît nolî tambon wîndîñ ipi, nîsîñgan tambon tambon kanjîk tî-kunekalîñ.⁵³ Wîndîñ tambîpi, bep nîñan endî nîsetkan tambon tambon ipi, kanjîk tîndekamîk, tîmbi me wemba endî bo nîsetkan tambon tambon ipi, kanjîk tîndekamîk, tîmbi nambîñ tam gît yapman tam endî nîsetkan tambon tambon ipi, kanjîk tîndekamîk."

Yambattok manda dîndîmngan nandîlok

⁵⁴ Yesulî amatam kîmîñ wopumda yousîm ñîndîñ bo enguk, "Sîndî mulukualî tuk kimbîñ kandañ indam bîumbi kañbi, wolongan ñîndîñ pa eañ, 'Gwi bîutak' wîndîñ eumbi, wolok tuop indalak.⁵⁵ Tîmbi sîndî sasalelî klinan kandañ nanin pendîp bîumbi kañbi, ñîndîñ pa eañ, 'Maim kunduwat dîutak' wîndîñ eumbi, wolok tuopkan indalak.⁵⁶ Ama manjî mambenjî tîpelatî Sîndî kunum gît kwettok plon nek indalak wîn kañbi, maim iletak ba gwi pîutak wîn ka-kalîñ eañ. Gan nîtekta tîmbi sîndî man ñîndîñgît nepek nek indalak wîn kañbi, kenanalok kusei nîm ka-nandî-dakleañ?⁵⁷ Ba kusei nekta sînok ep tîndîñjî plon nek ñalî dîndîm sînik wîn bo nîm ka-danbi, wolok tuop tañ?

⁵⁸ Tîkap ama nolî manda plon gapîlep tîmbîmbi, sîtî telaknan yakan ñañîpi, mandanjet e-salendemîktok nîka tîmbekañ. Nîm kañbi endî gîñgînembi, gep tiañembi, manda kandanloñ gapîlîmbi, endî bo tem dumandok kiinan gapîlîmbi, endî gepmbi, it kwambîñnan gapîlek.⁵⁹ Biañgan ganlet, dîk it kwambîñ gînañ papi, mînem nîtek ombî-ñîmlok een wîn gîtik ombî-mî-taleuñ wolok tuop."

13

Gîmanjî nîm tambanenekalînda kolanekalîñ

¹ Nain wolondañgan amatam wolok bî pakîlîñ endoñnan nanin dîwîndî Yesula kasat ñîndîñ tî-ñîmgîlîñ: Galilî ama dîwîndî tapma ilan tapma tîñîlîmbi, Pilatolî eum yandîpmîum kîmbîmbi, wekatsîlî pîmbi, tapma gauttok wekatsîlî wakît kiukuk. Kasat wîndîñ tî-ñîmîumbi² tambane enguk, "Mîlap wandin inda-semgukta, ama wolok yomjîlî Galilî ama dîwîsîlok yom makleñguk, sîndî wîndîñ nandañ ba? ³ Nak ñîndîñ sanba: nanandîñjî wîn dîndîm nîm. Gan sîndok kandañ, tîkap sîndî gînañjî nîm tambanem kunekalînda, wîndîñgangot sîndî gîtik kola-talenekalîñ. ⁴ Tîmbi amatam 18 Siloam kandañ kîmgîlîñ wîn endok kandañ nîtek? It ombap jîñgîñlî gîlombi, ep kot taplînguk. Endok kolanjîlî amatam dîwîn gîtik Jelusalem kuañ endok kolanjî makleñguk, sîndî wîndîñ nandañ ba? ⁵ Nak ñîndîñ sanba: nanandîñjî wîn dîndîm nîm. Gan sîndok

* 12:50: Tuk wîn mîlap ba pîñgîp gawat Yesulî bembektok tînguk wala elak.

kandañ, tîkap sîndî gînanjî nîm tambanenekalîñda, wîndîñgangot sîndî gîtik kola-talenekalîñ.”

⁶ Tîmbi Yesulî eyout manda no ñîndîñ enguk, “Ama nolok wain kenan gînañ fik komba no tîpium pakuk. Tîmbi kena molomdî komba wîñ ka-nandî tîmbepi bîñguk, gan endî bien no nîm lali palîmbi kañguk. Bien nîmnat kañbi, ⁷ kena kandîkñe amala nîmbi eñguk, ‘Kalañ: gwîlat tîpet gîñ no gîtik wolok gînañnan nak ñînañbî tîmbi, komba bienda yolonjîlet, gan endî bien no nîm lalilak. Neta slakan sînik kwettok galk tiañe-talelak? Kak, dombî kot!’ ⁸ Eumbi nîñguk, ‘Molomna. Biumbi, gwîlat noñgangot nombo yousi-mîum palîñ. Palîmbi, nak kwet tambîpi, kuseinan makauttok tem kîmîpi kautat. ⁹ Gwîlat no wolondamek bien laliukak bek. Tîkap nîmda, komba wîñ kîndem dombî kolekañ.’”

Yambattî amatam nîtek yambi-dîkñelak

Yambattok kandîkñe wîñ nîtein?

¹⁰ Sabat patnandî nain nola Yesulî it kiyau nolok gînañnan amatam enî-daut tî-sem pakuk. ¹¹ Tîmbi tam no yal kolandî pi-ñîmîmbi, jîmbat siñgin sait gînañ tîmbî inda-ñîmîmbi, en dîndîm ilektok tuop nîm, wala tîmbi gwîlat 18 wolok tuop plindambi pa kulîñguk, endî bo wolok bî pakuk. ¹² Palîmbi, Yesulî tam wîñ kañbi kîti-ñîmîum bîumbi nîñguk, “Tam, jîmbat gep top-kîlîñ eñguk walî ip taleumbi, siñgînga pañeun.” Wîndîñ eñîpi, ¹³ kîi endok plon kîmîlîmbi, wolongan siñgin sait tî-dîndîm embi, kusei kîmîpi, Yambat nî-kîndem dañguk.

¹⁴ Yesulî Sabat patnandî nainnan tam wîñ tîmbî kîndem dañgukta tîmbi it kiyaulok telak dama endî gînañ komba dîumbi, amatam enombîmbi, ñîndîñ eñguk, “Sandap kît tambon noñgan wîñ kena tîndîlok pat-samlak, wolonda endî sep tîmbî kîndem danelîñdok bînekalîñ, Sabat patnandî nainnan nîm.” ¹⁵ Wîndîñ eumbi, Wopumdî tambane ñîndîñ nîñguk, “Ama manjî mambenji tîpelat! Sîndî gîtik makauk ba doñkîñjî wîñ Sabat patnandî nainnan isînan ep pîsapi, tuk nanelîñdok pa yanañgîkañ. ¹⁶ Gan tam ñîñ Ablaamdok kombliñ endok kandañ wîñ nîtek? Satandî gwîlat 18 gîtik topmîmbi kuta-bîlak, tîmbi sîndî en Sabat patnandî nainnan nîm pîsalîmlok nandañ ba?” ¹⁷ Wîndîñ eumbi, kanjîkñîi gîtikîti mayek tam palîmbi, amatam gîtik endî kundit kîndem sîsînik tîlînguk gîtik wala sîlîsîlî tîñgîlîñ.

¹⁸ Tîmbi Yesulî yousîmbi enguk, “Yambattok kandîkñe wîñ nîtein? Kandîkñe walî nîtek bendîlak nak wolok plon eyout manda nek eut? ¹⁹ Wîñ mastat mînjîp ama nolî tîkembali, kenan gînañ kokuk wandîñ. Mînjîp tipnam walî lambî bendî wopum dambi, komba wopum tîmbîmbi, monîktî isî kîi gayam plon tîñgîlîñ.”

²⁰ Wîndîñ embi, bîndambo ñîndîñ enguk, “Nak Yambattok kandîkñe wîñ nîtein eut? ²¹ Wîñ plaua kîmîlîmbendî tam nolî tîkembali, plaua kwîlan wopungan wakîti kiupi tambaneñguk wandîñ. Papalem kaumbi, kîmîlîmbendî lakatgot walî plaua gîtik wîñ tîmbî bendî lambîñguk.”

Kunumdok yama gîk sînik wolok lololak

²² Yesulî Jelusalem ñaupi, it kwet wopum ba tip wandîñ ñîañpi, amatam enî-daut tî-semguk. ²³ Tîmbi ama nolî nî-kañbi eñguk, “Wopum, wîñ ama lakat endîñgot Yambattî kolanjîlok tuan wiat-semumbi, kunum gînañ lonekalîñ ba nîtek?” Eumbi enguk, ²⁴ “Nak ñîndîñ sanlet: amatam asuptî Yambattok kandañ ñanepi wîñ nîm kanekalîñ, wala tîmbi sîndî yama gîk sînik wolok lonelîñdok gembî kotnekalîñ. ²⁵ It molom endî mîlapi, yama sip taleumek, sîndî bî it pawan ipi, wesak wîpi nînekalîñ, ‘Wopum, yama pîsat-nîmîñ.’ Eumbi, tambon ñîndîñ sanbekak, ‘Nak nîm nandî-samlet. Sîndî denasi?’ Sanbî nandîmbi, ²⁶ kusei kîmîpi, manda tombon ñîndîñ nînekalîñ, ‘Ñîndî dîkîta yakan nanañ tuk nañgîmîñ, tîmbi dîk nîndok ipakanan gîñgît manda e-daut tîñguñ.’ ²⁷ Gan endî ñîndîñ sanbekak, ‘Nak ñîndîñ sanlet: sîndî denasi wîñ nak nîm nandî-samlet. Kolan tîndî gîtik sîndî nambîm ña-talewit!’

²⁸ Tîmbi kîmîsip tî-samgukta tîmbi sîndî kunum pawan papi, Ablaam, Aisak, Jekop gît plofet gîtik endî Yambat gîta kuñîlîmbi yambînekalîñ, wolondamek sîndî wandîñ kukulembi, manjî sî-gîlîm danekalîñ. ²⁹ Tîñîlîmbi, Yambattok gîñgîtîñîi kwet tambon tambon taletalenan nanin en gîta kunelîñdok bîmbi, nanañ sî-jumut tîndînnan pipapi nanekalîñ. ³⁰ Nandañ: wolonda ñîndîñ indauk: ama nin enda nandum siñgî kuañ endoñnan nanin dîwîsîlî dama tînekalîñ, tîmbi damandaman kuañ endoñnan nanin dîwîsîlî siñgî tînekalîñ.”

Yesulî Jelusalem it kwetta blan tî-ñîmîñguk

³¹ Nain wolongan Falisi ama dîwîndî Yesuloñ bîmbi nîñgîlîñ, “Elottî gwîlî kîmbeñdok nandîlak, wala tîmbi dîk ñîlinin pî ñau.” ³² Eumbi enguk, “Sîndî ñambi, kamot moyen wala ñîndîñ nîmbît, ‘Nandîlañ, nak man gît desa jîmbatsîat ep tîmba kîndem dambi, yal

kolan ep kle-sembi, siŋgi nombo yousi ñambi, kenana tĩmba taleukak.' Sĩndĩ ña wĩndĩñ ñĩmbĩ nandĩwĩn. ³³ Biaŋganak, plofet ama Jelusalemgot yandĩp kĩmkĩmlok, kwet nolok ñĩm, wala tĩmbi nak man ba desa ba sisa telaknan yousi ñaĩalok een.

³⁴ O Jelusalem nasi, sĩndĩ blasĩngandok. Sĩndĩ plofet ama pa yandĩp kĩmañ, tĩmbi ama sĩndoñ enĩ-mumulĩn bañ wĩn kawattĩ yandĩpmĩum kĩmañ. Puputtĩ ñĩñaĩĩ ep kĩmĩn tĩmbi, papaulĩ ep kamailak, wĩndĩngangot nain asupgan natnaloñ sep kĩmĩn tĩmbetok nandĩngut, gan sĩndĩ ñĩm nandĩ-namgĩlĩñ. ³⁵ Nandañ! Wopumď sĩndok kwesi bĩmbi, nombo ñĩm sep kamaiukak. Tĩmbi nak ñĩndĩñ sanba: sĩndĩ nombo ñĩm nambĩnekalĩñ. Ñĩm sĩnĩk. Sĩndĩ nokok plon ñĩndĩñ enekalĩñ, 'Wopumď ama ñĩ-mulĩm ñĩndoñ bĩlak en gwĩlam mĩlok!' wĩlonďamek nombo nambĩnekalĩñ."

14

Plap kenalĩ Sabattok endĩkĩne manda kĩmĩt-klekle wĩn maklelak

¹ Sabat patnandĩ nain nola Falisi ama loloñ nolĩ Yesu nanañ nanalok ñĩ-tiañeumbi ña lo palĩmbi, nanañ beulok nolĩĩ ka-tuakĩlĩñ. ² Tĩmbi ama no kii kesii bendĩmbendĩnandĩ endĩ Yesulok dainan bĩ indaumbi ³ kañbi, endĩkĩne manda nandĩ-tale ama gĩt Falisi ama enĩ-nandĩmbi eñguk, "Endĩkĩne mandalĩ nek tĩneñdok nandĩ-nĩmlak - Sabat nainnan ama kĩndem tĩmbi kĩndem dalok ba ñĩm?" ⁴ Wĩndĩñ eumbi, manda no ñĩm tambane ñĩmbĩmbi, ama wĩn tĩkembĩ, tĩmbĩ kĩndem dambĩ ñĩ-mulĩm ñaĩnguk. ⁵ Tĩmbi Yesulĩ enĩ-nandĩmbi eñguk, "Sabat patnandĩ nainnan ñĩñaĩñjĩ ba makauksĩ nolĩ tuk ban gĩnañ pũkta, sĩndoñnan nanin nin endĩ platikan ñĩm tiañeum lambek?" ⁶ Wĩndĩñ eumbi, manda tambon tambane ñĩnelĩñdok lonjĩngĩlĩñ.

Kayombĩneañ ba plap taĩndĩ tuan tĩkenekalĩñ

⁷ Tĩmbi ama enĩ-tiatiañen endĩ ama lolondok pitit plon pipatnelĩñdok pilĩmbi, Yesulĩ wĩn kañbi, eyout manda no ñĩndĩñ enguk. ⁸ "Ama nolĩ nanañ sina tĩlaknan gep tiañeumbi, ďĩk dĩtnalok nanandĩngala ama lolondok pitit plon ñĩm pipaleñ. Ñĩm kañbi, ama loloñga no nanañ molomď ñĩ-tiañeñguk endĩ bĩmbi, ⁹ sĩtet tĩpelat sep tiañeñguk endĩ gambĩmbi, ñĩndĩñ ganbek, 'Endok pitit wĩn, bi-ñĩmĩmbi, nolok pit.' Wĩndĩñ gambĩmbi, ďĩk siñgi mayek tĩmbĩmbi, ganĩ-mulĩm siñgi sĩnĩk ña pipaleñ. ¹⁰ Wĩndĩñda tĩmbi, tambo gep tiañenekalĩñ wolonda ďĩk pitit siñgi sĩnĩk wolok pilekañ. Wĩndĩñ tĩmbeñda, nanañ molomď gambĩmbi ñĩndĩñ ganbek, 'Notna, ďĩk lo, pitit dama tĩke.' Wĩndĩñ gambĩmbi, ďĩk ama dĩwĩn no gĩta yakan nanañ nalañ endok dausĩnan kot gĩngĩt tĩkeukañ. ¹¹ Nektá, ama gĩtĩk ñĩsĩlok kostĩ gĩngĩt tĩke-loañda endok kostĩ gĩngĩt tĩke-pĩukak, tĩmbi no en kayombĩnem kulakta en tĩke-loukák."

¹² Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi, ama ñĩ-tiañeñguk enda ñĩndĩñ ñĩnguk, "Dĩk nanañ sina tip ba wopum tĩñpi, nokai ba dat kwayañgai ba sambakai ba ďĩkok kwekanan nasi mĩnem kwĩlĩkwĩlĩnjat wandisĩ wĩn ñĩm pa enĩ-tiañeukañ. Ñĩm kañbi, endĩ bo tombon gep tiañembi, nepek nek tĩngũñ wolok tombon kwelan ñolok ombĩ-gamum tĩke-taleuñ. ¹³ Tambo ďĩk nanañ sina tĩñpi, ama pĩmbĩñesi wakĩt ama kĩsĩ ba kesĩsĩ ba dausĩ kolan wandisĩ enĩ-tiañeukañ. ¹⁴ Endĩ tombon ombĩ-gamnelĩñdok tuop ñĩm, gan ama dĩndĩm endĩ kĩmnan nanin mĩlatnekalĩñ wolondamek Yambattĩ tuañga kĩndem ombĩ-gamumbi, amatam dĩwĩn yapma kle palekañ."

Yambattok ñĩ-tiañela e-tembĩ manda ñĩm elok

¹⁵ Tĩmbi ama Yesu gĩta yakan nanañ nañgĩlĩñ endoñnan nanin nolĩ manda wĩn nandĩmbi, ñĩndĩñ ñĩnguk, "No en Yambattĩ nanañ sina wopum gĩngĩtĩllok tĩ-semekak wĩn nambekakta endĩ amatam dĩwĩn yapma kle patak." Wĩndĩñ eumbi, ¹⁶ Yesulĩ ñĩnguk, "Nain nola ama nolĩ nanañ sina wopum tĩmbepi, amatam asup sĩnĩk enĩ-tiañeñguk. ¹⁷ Nanañ nanalok nain indaumbi, kena gwañgwa no ñĩ-mulĩmbi, enĩ-tiatiañen endoñ ñambi enguk, 'Nepenepek gĩtĩk ip tĩwĩlĩ dĩkĩnemĩñda tĩmbi sĩndĩ bĩwĩt!' ¹⁸ Gan endĩ noñgan noñgandĩ kusei kulĩpi, e-tembĩ manda ñĩmbi eñgĩlĩñ. Ama dama ña kañguk endĩ ñĩndĩñ ñĩnguk, 'Nak kwet sanoñgat no tuañgut wĩn ña kaultok een, kusei wala tĩmbi nak ñĩm bĩmbĩlok ďĩk nokok blan mandana molomgala ñĩmbekañ.' ¹⁹ Tĩmbi ama noloñ ñaumbi, endĩ ñĩndĩñ ñĩnguk, 'Nak makauk wapai kĩt tombon tombon kena emettok ep tuañgut wĩn yanañgĩpi tĩkatĩka tĩmbepi ñaupi tĩlet, kusei wala tĩmbi nak ñĩm bĩmbĩlok ďĩk nokok blan mandana molomgala ñĩmbekañ.' ²⁰ Tĩmbi nolĩ bo ñĩndĩñ ñĩnguk, 'Nak tam kombĩkan tĩngutta tĩmbi ñaĩalok tuop ñĩm.'

²¹ Tĩmbi kena gwañgwalĩ undane bĩmbi, enĩ-tiatiañen endĩ nek eñgĩlĩñ wolok kasat gĩtĩk wĩn molomñĩla tĩ-ñĩmĩnguk. Tĩmbi nanañ beulĩ gĩnañ komba dĩmbi, kena gwañgwan ñĩndĩñ ñĩnguk, 'Dĩk platik sĩnĩk it kwettok telak tip ba wopum wandĩñ ñambi,

ama p̄mb̄ñes̄i wak̄it ama k̄is̄i ba kes̄is̄i kolan ba daus̄i sipsipm̄n̄ yamb̄mbi yanañḡl̄m̄ b̄w̄t̄. W̄nd̄ñ̄ eumbi, wolok tuopgan t̄mbi, undanem b̄mbi ²² n̄mbi eñguk, 'Molomna, mandañga ip biennat t̄lak, gan it ḡnañ gama n̄m tokñek.' ²³ W̄nd̄ñ̄ eumbi n̄ñguk, 'B̄ndambo ñambi, it kwet pawan telak tip ba wopum tuop kuñpi, amatam yambetañ w̄n eni-ḡñḡneumbi, itna ḡnañ tokñenel̄ñdok b̄w̄t̄. ²⁴ Nak ñ̄nd̄ñ̄ sanlet: ama dama eni-tiatiañen endoñnan nanin nol̄i nanañ t̄-jumut t̄-sem̄t̄ w̄n lakat no n̄m nanekal̄ñ.' "

Yesu julunjuluñ n̄m kle-kulok

²⁵ T̄mbi amatam k̄m̄n̄ wopum asupt̄i Yesu ñañguknan kle ñañl̄l̄mbi undane yamb̄mbi, ñ̄nd̄ñ̄ enguk, ²⁶ "No en nak̄ita kuupi nand̄ñlak, gan naka t̄mbi meñ beu wak̄it tam̄n̄ ba wembe gwañgwañii ba dal kwayañii ba wiwii ba enlok kuñgun w̄n bo siñgi n̄m w̄t-sem̄lakta, endi nokok gwañgwana s̄n̄k̄ kuuktok tuop n̄m. ²⁷ T̄mbi no en enlok kloñbal n̄m t̄ke bemb̄i, nak nep kle kulakta, endi nokok gwañgwana s̄n̄k̄ kuuktok tuop n̄m.

²⁸ T̄kap s̄ndoñnan nanin nol̄i it wopumgan k̄nd̄ilep nand̄ñw̄kta, endi dama pipapi, ittok tuanla nand̄ñmbi, m̄nem palm̄lak wal̄ it w̄n t̄mbi taleuktok tuop ba n̄m w̄n ka-nand̄ñw̄k. ²⁹ N̄m kañ, yop t̄mbi, it kusei k̄m̄lek, gan endi it t̄mbi taleuktok tuop n̄m, t̄mbi ama it w̄n ka-nandañ endi ḡt̄kt̄i kusei k̄m̄pi n̄-lakalaka embi, ³⁰ ñ̄nd̄ñ̄ enel̄ñ̄, 'Ama ñal̄i it plapkan kusei k̄m̄pi k̄nd̄ikuk, gan n̄teka n̄m t̄mbi talelak?' ³¹ Ba t̄kap ama wapmañ no endi ama wapmañ nol̄i nola mik t̄-ñ̄mepi ñauk, endi n̄tek t̄mbek? Endi dama pipapi nand̄i-k̄l̄ñ̄ embi, endok ama lakatgot endi d̄w̄ndok ama asupgan mik t̄-sem̄nel̄ñdok tuop ba n̄m. ³² T̄kap n̄mda, kanj̄k̄ñ̄i gama mayañgan pal̄ñ̄l̄mbi, ama wapmañ wal̄ kanj̄k̄ñ̄loñ manda k̄m̄l̄m̄ ñaumbi n̄mbek, 'Busuk inda-n̄mektok n̄tek t̄mbet?'

³³ W̄nd̄ñ̄gangot s̄nd̄i ḡñḡtsii ba nepenepes̄i ḡt̄k̄ pat-samlak w̄n siñgi w̄lm̄nel̄ñdok n̄m t̄-pañḡtam pakañda, s̄nd̄i nokok gwañgwana s̄n̄k̄ kunel̄ñdok tuop n̄m. ³⁴ Palañ w̄n nepek koñgom s̄n̄k̄. Gan wolok koñgoml̄i talew̄kta, n̄tek t̄nambi, nombi koñgom daw̄k? W̄nd̄ñ̄ t̄nd̄l̄ok tuop n̄m! ³⁵ Palañ wandin w̄n nana kena ḡnañ ba gw̄l̄añgw̄lam ḡnañ kena n̄mnat, slak kolim ñalok.*

No en pawañnat endi pawañ k̄m̄pi, mandana nand̄i-k̄l̄ñ̄ eukak."

15

Yom amal̄i ḡnañ tambanelak enda t̄mbi s̄l̄s̄il̄i wopum indalak

¹ T̄mbi takis epep ama ba yom ama asupgand̄i Yesulok mandan nand̄ñepi pa baañḡl̄ñ̄. W̄nd̄ñ̄ t̄mb̄mbi, ² Falisi ama ḡt̄ endi-k̄ñe manda nand̄i-tale ama endi yamb̄mbi nandum p̄umbi, Yesula n̄-wolwolok embi eñḡl̄ñ̄, "Ama wal̄i yom ama not t̄-sem̄bi, en ḡta pipat-m̄lat t̄mbi, nanañ yakan pa nalak." ³ W̄nd̄ñ̄ eumbi, Yesul̄i eyout manda no ñ̄nd̄ñ̄ enguk, ⁴ "T̄kap s̄ndoñnan nanin ama nol̄i sipsip 100 yamb̄-d̄k̄ñeñ̄l̄mbi, noñgan nol̄i pailekta, biw̄k̄ ba? N̄m ya! Endi 99 d̄w̄n w̄n kwet kl̄i pataknan yambium kl̄i na-pal̄mbi, noñgan pailak w̄n lonj̄ ñakap t̄mbi indauk wolok tuop. ⁵ T̄mbi indambi, walen k̄ndem daumbi, bupum m̄mbi undane ñauk. ⁶ ñ̄ ilnan tombi, nolii ba il kwelnan nasii k̄t̄i-semum b̄umbi enbek, 'Sipsip pailak w̄n ip t̄mba indakta t̄mbi, b̄ nak̄ita s̄l̄s̄il̄i t̄mbit!' ⁷ Nak sanba nand̄ñw̄t̄: ama wal̄i sipsip pait-pal̄mbi t̄mbi indañguk wala s̄l̄s̄il̄i wopum t̄ñguk, w̄nd̄ñ̄gangot yom ama noñgan no endi ḡnañ tambanelak enda t̄mbi kunum ḡnañ s̄l̄s̄il̄i wopum s̄n̄k̄ indaukak. Gan ama 99 endi ikan d̄nd̄m̄ kuañda t̄mbi ḡnañ tambatambatta n̄m nandañ endi t̄mbi s̄l̄s̄il̄i lakatgot indaukak."

⁸ Yesul̄i w̄nd̄ñ̄ embi yous̄mbi enguk, "T̄kap tam nolok m̄nem kwand̄ai satnin* k̄t̄ tambon tambon palmek, t̄mbi noñgan no pailekta, kak biw̄k̄ ba? N̄m ya. Endi kolsalen p̄ndopi, it jam̄mbi, lonj̄-k̄l̄ñ̄ embi, t̄mbi indauk wolok tuop. ⁹ T̄mbi indaumbi, nolii ba il kwelnan nasii k̄t̄i-semum b̄umbi enbek, 'M̄nemna pailak w̄n ip t̄mba indakta t̄mbi b̄ nak̄ita s̄l̄s̄il̄i t̄mbit!' ¹⁰ Nak ñ̄nd̄ñ̄ sanba nand̄ñw̄t̄: tam wal̄i m̄nem kwand̄ai pail̄m̄mbi t̄mbi indañguk wala s̄l̄s̄il̄i t̄ñguk, w̄nd̄ñ̄gangot yom ama noñgan no endi ḡnañ tambanelak enda t̄mbi Yambattok eñaloñilok boñḡps̄nan s̄l̄s̄il̄i indalak."

¹¹ T̄mbi Yesul̄i yous̄mbi enguk, "Ama no endok n̄ñañit̄ t̄pet pak̄im̄k. ¹² Pakap, monal̄i beula ñ̄nd̄ñ̄ n̄ñguk, 'Bep, dik m̄nem kw̄l̄k̄w̄l̄ ba kwet pakamlak w̄n itañgan danbi, nokok tambon nam̄ñ̄.' Eumbi, nepek ḡt̄k̄ w̄n danbi emguk. ¹³ Monal̄i nain n̄m ombataumbi, beul̄i nepenep̄ek m̄ñguk w̄n tualok k̄m̄t̄-talembi, m̄nem ḡt̄k̄ epmbi, kwet mayañgan ñambi pat-t̄-kuñguk. Kumbi, nand̄i-kamala-kuñpi, m̄nem enguk w̄n ḡt̄k̄ kot-taleñguk. ¹⁴ Kot-taleumbi, kwet pakuknan wand̄ñ̄ nanañ map wopum

* **14:35:** No en Yesu julunjuluñ klelak endi palañ koñgom n̄mnat wandin.

* **15:8:** M̄nem kwand̄ai satnin wali

kena nain noñgandok tuan.

indañguk. Indaumbi, gwañgwa walí nanañla lonjé ním kañbi, ¹⁵ ama wínanin noloñ ña pa galíumbi, bíl† yambi-díkkñeuktok kena gínañ ním-mulím ñañguk. ¹⁶ Ña kena tí-kuñípi, nanañ gawat tílñgukta tímbe bíttok nanañ wín bo ep nanalok galk nandíñguk, gan enlok nanañ nepek no ním pa maañgíñ.

¹⁷ Wíndíñ tí-kukap, gínañ nanandín tombímbe, ñíndíñ nandíñguk, ‘Ama betnalok mímek kena tí-ñímañ gítik endok nanañ tuk wín mílapkan pat-semalak, gan nak endok níñañlí ñolok nanaññala tímbe bíttok tuop tálet. ¹⁸ Wíndíñda nak kwet ñín bímbi, bíndambo betnalok ña tombi, ñíndíñ ním-betat: Bep, nak Kunum Molom gít dík síta yom tí-samgut, ¹⁹ wala tímbe nak ñándin ñalí nombo níñañga síník kuuptok tuop ním, slak nandí-namumbi, mímek kena tí-gambi kuutat.’ ²⁰ Wíndíñ nandímbe mílapi, wolongan beuloñ ñauktok ñañguk.

Ñakap, kambak mayañgan il tímbe dumalaum bíumbi, beulí kañguk. Kañbi kadaklembi, blan tí-ñímbe, woñep ñam apbi, símumuñ tí-ñímínguk. ²¹ Tímbe níñañlí ñíndíñ nínguk, ‘Bep, nak Kunum Molom gít dík síta yom tí-samgut, wala tímbe nak ñándin ñalí nombo díkok níñañga síník kuuptok tuop ním.’ ²² Gan beulí nandí-kímumbi, kena gwañgwañiila ñíndíñ enguk, ‘Síní platik síník ñambi, dasindasi engano pamanat wín tíke bímbi dasi-ñímít, tímbe besa pamanat kii níñañ plon dasi-ñímímbe, kesí gwílap wakít dasi-ñímít. ²³ Tímbe makauk níñañ kítí towium bendí wopum da-kíñe patak wín tíke bímbi wíp, sina wopum tímbe, sílísíli tina. ²⁴ Neta, níñana ñín endí kímuk ba paikuknan nanin nombo bí indambi, kaik patak.’ Wíndíñ eumbi, kusei kímípi, sílísíli wopum tíngíñ.

²⁵ Tíñlímbi, tuanlí kena gínañ pakuk walí ilan undane bímbi, it tímbe dumalaumbi, amatamdí kap túmbi nandíñguk. ²⁶ Nandímbe, kena gwañgwa no kítí-ñímímbe bímbi, ní-nandí asup tímbe, ñíndíñ ní-kañguk, ‘Wí nek indalak?’ ²⁷ Eumbi nínguk, ‘Kwayañga mona íp bík patak. Tímbe píngíu gwílap no ním kolañgukta besettí eumbi, makauk níñañ kítí towium bendí wopum dañguk wín wípí, nanañ sí-na tamíñ.’ Wíndíñ eumbi, ²⁸ tualí wala nandu pímbi, gínañ komba dámbi, it gínañnan ním lololok gíngíñguk.

Tímbe beulí pímbi, tualoñ ñambi, ní-busumbusuk tí-ñímbe, it gínañ louktok ní-nandíñpi ní-gíngíñguk. ²⁹ Gan tualí tambane nínguk, ‘Nandíñ. Gwílat asupgan ñín nak kena gwañgwa sílanin nomík kena tí-gam-ta-bímbe, mandañga no ním wíkut, ganmek dík notnai gít sílísíli tñeñdok meme níñañ kambak no ním namguñ. ³⁰ Gan níñañga mona ñalí tam telak joñgo kuañ en gíta kumbi, mímek na-taleñguk en wandin walí bímbi, dík eumbi, makauk níñañ kítí towium bendí wopum dañguk wín dombímbe sí-ñímañ.’ ³¹ Eumbi, beulí nínguk, ‘Níñana, dík nepek nola ním lonjíñ. Nain tuop dík noñganlí nakíta kulañ, tímbe nepenepek gítik pat-namlak wín díkok gíngít. ³² Kwayañga ñín endí kímuk ba paikuknan nanin nombo bí indambi kaik patak. Nítekta walení ním kindem daumbi, na sílísíli ním tñeñ?’ ”

16

Mímek kwílikwíli nandí-daklenat ka-díkkñelok

¹ Tímbe Yesulí gwañgwañiila eyout manda no ñíndíñ enguk, “Ama kwílikwíli wopummat nolí mímek kwílikwíli kena aman nolok kíinan ka-díkkñeuktok kímít-talembi kuñguk. Kumbi, nain nola ama díwíndí kandíkkñelok plon kít yout manda ñíndíñ níngíñ, ‘Endí nepenepeka ep tímbe páilektok tílak.’ Wíndíñ eumbi, ² kandíkkñe kítí-ñímímbe bímbi nínguk, ‘Díkok plon manda eum nandít wín nítek? Dík kandíkkñe kena nombo tí-nameñdok tuop ním, wala tímbe yout sambat tímbebímbi, mímek kwílikwíli lok kusei dakleun.’

³ Tímbe kandíkkñelí gínan gínañ ñíndíñ nandíñguk, ‘Molomnalí kandíkkñe kena napma tíkelak, wala tímbe nak nítek tímbebetat? Neta, nak kwet díplíndíplílok gembí no ním pat-namlakta, tímbe mímek kwílikwíli kítínatta maetalet. ⁴ O, kombíkmekek nandílet! Tíkapi nak man wíndíñ wíndíñ tímbebetta, molomnalí kenala nep kleukak, wolondamek amalí not tí-nambi, isínan gumañ naní-tiañenelíñ bek.’

⁵ Wíndíñ embi, molomñílok tombon tíke-kuñgíñ noñgan noñgan kítí-semum bímbi, nola ní-kañbí eñguk, ‘Molomnalok tombon díkok kandañ nítek patak?’ ⁶ Eumbi nínguk, ‘Oliv komba tul wín wíli gílo tñndín wín kwet kambot* 100 wolok tuop.’ Eumbi ñíndíñ nínguk, ‘Ale, dík tambon ombéñdok kundit youkuñ ñín tíkembí, platik síník pípapi, tambon 50 ombéñdok yout.’ ⁷ Wíndíñ embi, no ní-nandímbe eñguk, ‘Molomnalok tombon díkok kandañ nítek patak?’ Eumbi nínguk, ‘Plaua mímjíp kímíka tñndín wín lík 100 wolok

† 15:15: Juda amalí bítta nandum nepek kolan papait tímbebímbi, ním nayañgíñ ba tíkekañgíñ ba ep towiyañgíñ.

* 16:6: Kwet kambot wandin no wín 37 líta ba nek.

tuop.' Eumbi nãnguk, 'Ale, dık tambon ombẽndok kundit youkuñ ñin tıkembali, tambon 80 ombẽndok yout.' Kandıkfieli wındıñ eñguk. ⁸ Kwelalok nepektok kandañ ama kwet ñolok gıñgıt kuañ endı sıñginjı tıke-kımıtnelıñdok kundit tı-kındem dambi, ama Yambattok kolsalen gınañ kuañ wın yapma kleañ, wala tımbi molomlı kandıkñe kelamdı nıtek tıñguk wın nandı-tombi, ñındıñ eñguk, 'Ama walı enlok sıñgin tıke-kımılektok kundit tı-kındem dañguk.' ⁹

⁹ Yesulı eyout manda wındıñ embi yousımbi enguk, "Nak ñındıñ sanba: sındı wındıñgangot kwelalok mınem kwılıkwılı pat-samlak walı amatam not tı-sembi, ep kımıtnekalıñ. Wındıñ tınekalıñda, kwelalok nepenepek gıtık kena mı-taleumek, kuñgu taletalen nımnatnan sanı-tıañeum lonekalıñ. ¹⁰ No en nepek sılanin kiinan kımılm patak wın ka-dıkñe-kılıñ elak walı wakan nepek bien wopum wındıñgangot ka-dıkñe-kılıñ elak. Ba no en nepek sılanin kiinan kımılm patak wın dındımgan nım ka-dıkñelak walı wakan nepek bien wopum wındıñgangot dındımgan nım ka-dıkñe-kılıñ elak. ¹¹ Wındıñda tıkap sındı kwelalok mınem kwılıkwılı sılanin wın nım ka-dıkñe-kılıñ eñgılıñda, nındı nepek Yambattok dainan biennat wın sındok kısınan ka-dıkñenelıñdok kımılekak? No nım. ¹² Ba tıkap sındı ama nolok nepek kısınan kımıkuk wın nım ka-dıkñe-kılıñ eñgılıñda, nındı nepek no sınlak pat-samektok samekak? Wın bo nım.

¹³ Kena gwañgwa sılanin endı molomıit tıpet endok kena tı-semektok tuop nım. Wındıñ tımbekta, endı molomıın nola nandum pımbıñen tımbımbi, nandı-kunjit tıñmek, tımbi molomıın no wın gınañlı kasılembi, tıke-kwambıñ dauk. Wındıñgangot sındı Yambat ba mınem kwılıkwılılok kena tıpelatkan tı-kunelıñdok tuop nım."

Yambattok dainan matañgotañgolı mınem kwılıkwılı maclelak

¹⁴ Falisi ama mınem kwılıkwılılok nandı-koñgom tıañgılıñ endı Yesulı manda wolok plon eu pıumbi nandıñıpi, tima giak tı-ñımbı, nı-sasale manda eñgılıñ. ¹⁵ Tımbi Yesulı enguk, "Sındı amatamdok dausınan dındım walan pa tañ, gan Yambattı gınañ nanandınjı nıtein wın sambı-dakle-talembi, kusei ñındıñda nandum tuop nım tı-samlak: nepek amalı nandum lolon sınik tılak walı Yambattok dainan kolan papait sınik pa tılak.

¹⁶ Yoane tuk ii-sem endı gama nım indañlımbi, Moselok endıkñe manda gıta plofet amalı manda youkılıñ wın eu pıumbi, amatamdı kımıt-kleñgılıñ. Tımbi Yoanelı indañguk wolok sıñgi kandañ Yambattı amatam nıtek yambı-dıkñelak wolok gıñgıt manda kındem eu pıumbi, amatamdı endok gıñgıt indanelıñdok gembı kokañ. ¹⁷ Gan endıkñe manda gıtıktı gama papat kwambıñ pakañ. Kunum kwet endı kındem paitekamık, gan endıkñe manda endıla lakat sınik no nım paitnekalıñ. Nım sınik. ¹⁸ Wındıñda no en tamın kle-kopi, komblin tıkelak, endı Yambattok dainan telak joñgo kulak, tımbi no en tam kle-kokolın no tıkelak, endı wındıñgangot telak joñgo kulak."

Mınem kwılıkwılı kumudok yama nım pisalekak

¹⁹ Tımbi Yesulı kasat no ñındıñ tı-semguk, "Ama mınem kwılıkwılı wınopumnat no kuñguk. Endı dasindasin pamanat tuan wopum pa dasımbi, sandap tuop nanañ sina wopum pa tıñguk. ²⁰ Endok telak yamanan ama pımbıñen no kımılm pakuk, koi Lasalos.† Wandalı endok pıñgu gwılap gıtık tımbı kolaumbi, ²¹ nanañla papi, ama kwılıkwılınattok ılı gınañ nanañ na-tlapi, tı na gılam gınañ mep kokañ wın nambepi nandıñguk. Tımbi wındıñgot nım. Kamottı bo bımbi, wandan bındaañgılıñ.

²² Tımbi wınaña ama pımbıñen endı sembumbi, eñalolı gınan tip nañgıt-lombi, endok pañın Ablaam gıta kımılm pakuk. Tımbi ama kwılıkwılınat endı bo sembumbi kındit taplıñgılıñ. Kındit aplımbi, ²³ kolandok gıñgıt tımbi, pıñgıp gawat wopum nandı pakuk. Papi, deium loubi, Ablaamdı Lasalos gıta yakan mayañgan sınik palımbi yambıñguk.

²⁴ Yambımbi, kıtıu loubi nıñguk, 'Bep pañ Ablaam! Nak komba galk ñolok gınañ papi, pıñgıp gawat wopum nandılet. Dık blan nandı-nambi, Lasalos nı-mulımbi, kii nıññañ kusıptı tuk gınañ youp bımbi, mambena plon kımılm busukñenewın.' ²⁵ Gan Ablaamdı tambane nıñguk, 'Nıñana, dık nım nandı-kamalaukañ: sıtı dama kaik pakımıknan dık pıpapat kındem kasıle-taleñguñ, tımbi Lasalosı nepek kolan kusei kusei inda-ñımbı, blan plon pakuk. Gan man ñın endı ñolok busuk plon patak, tımbi dık pıñgıp gawat wopum nandılañ. ²⁶ Tımbi wıngot nım. Masıbası no kımıkımılın, wın kwet jambılan nındok ba sındok boñgıpnınan patak, tımbi nındoñnan ba sındoñnan nanın nolı wın dıkñembi, tambo ñaneñdok tuop nım.'

²⁷ Ablaamdı wındıñ eumbi, ama walı nombo kıtı-nandımbi nıñguk, 'Bep. Wındıñda dık kındem Lasalos nı-mulımbi, bepnalok ilan ñambi, ²⁸ kwayanai kıtı tambon pakañ wın molo manda enbımbi, endı kuñgunjı tı-dındım ewıt. Nım kañbi, endı bo kwet kolan ñolokgan pımbi, pıñgıp gawat wopum nandınelıñ a!'" ²⁹ Eumbi nıñguk, 'Neta Lasalosı

† 16:20: Kot Lasalos wolok walan wın "Yambattı tıke-kımıtak en".

ñauktok elañ? Kwayañgail? Mose gít plofet amalí manda youyoulin wín gítik pat-sem lak. Manda wín wakan nandímbi kímít-klenekalíñ.’³⁰ Eumbi, ama walí Abilaamda nímbe eñguk, ‘Bep. Wín tuop ním. Gan ama sembisembín nolí endoñ ñaukta, gíñañj kíndem tambanenekalíñ.’³¹ Eumbi nñguk, ‘Tikap endí Mose gít plofet ama endok mandanjí nandí-kímneyañda, ama nolí kímnan nanin mílapi, molo manda enbím, walí bo ním dakle-semek.’”

17

Kuñgu nitek kuamíñ wín ka-kilíñ enguk

¹ Tímbe Yesulí gwañgwañiila ñíndíñ enguk, “Nepek kusei kuseilí mek amatamda inda-sembe, ep tiañeum yom tañ. Gan ama kusei nindí tí-kuyuk plon ení-tiañelak endí blangan.² Kawat wopum no ama wolok bim plon tembímbe, tuk kimbíñ gíñañ youp munjup kolím píwík walí mílapp, gan tikap endí gíñgítña koi nímnat ñandin no tímbe yom plon píplakta, Yambattí kánjan mílapp wopum ombi-mímbe, mílata-síník taukak.³ Wala tímbe kuñgunj ka-kilíñ enekalíñ.

Tikap noka nolí yom tálakta, ep tándín kolan wín biuktok manda kwambíñ nímbekañ, tímbe yomínla nandum blalaumbi, siñgi wítakta, yomín bi-ñimekañ.⁴ Tímbe endí sandap noñgan gíñañ nain asup yom tí-gamek, tímbe nombo nain nitek yom tí-ganguk tuop ñíndíñ ganbek, ‘Nak yomnala nandíwam blalaumbi, siñgi wítet’ eumbi, dik yomín bi-ñimekañ.”

⁵ Tímbe ama ení-mumulín endí Wopumda ñíndíñ nñgíñ, “Dík nanandí-kilíktíní tímbe wopum da-nímín.”⁶ Eumbi tambane enguk, “Tikap nanandí-kilíktínj lakat mastat mánjíp nomík pat-samekta, kíndem komba kakai sakñen ñala ñíndíñ nñnelíñ, ‘Dík kakatka tamapi ñam, tuk kimbíñ gíñañ pímbi, típi kwambíñ da!’ Wíndíñ nímbe kímbe, komba walí wolongan mandanjí tañgonewík.”

⁷ Tímbe Yesulí yousímbe enguk, “Tikap kena gwañgwa sílanin no nanañ kena ba sipsip yambí-díkñe kena tí-samekta, kena gíñañ nanin undane ilan bímbi, síndoñnan nanin nolí ‘Platik síník bímbi, nanañga ñín na!’ wíndíñ nímbe ba?’⁸ Ním ya. Tambo endí ñíndíñ nímbe, ‘Dík nanañ tí-jumut tí-nambi, dasindasiñga tí-díndím tímbe, nanañ tuk mep bí kle-namum nambamek, dítnalok siñgimek kle na.’⁹ Tímbe kena gwañgwalí molomdok mandan tañgoneumbi, molomdí ní-kíndem dawík ba? Ním ya.¹⁰ Wala tímbe síndí wíndíñgangot nepek Molomjilí manda sanguk wín gítik tañgone-taleañda, ñíndíñ enekalíñ, ‘Níndí kena gwañgwa ñandin ñalí kenaníñgot tíñgímíñ, nínnda níní-kíndem dalok tuop ním.’”

Yambatta kot gíñgít mólak

¹¹ Tímbe Yesulí gwañgwañií gít Jerusalem ñaupi, kwet típet, Samalia gít Galili, wolok balilíñjetnan klembi ñañguk.¹² Námbe, it kwet nolok loup tíñímbi, ama kí tambon tambon endí ña Yesu tímbe dumalañgíñ. Endí jímbat yambo mawatsíat, amatamdí yambí-mísímí taañgíñda tímbe mayañgan ípi¹³ kí-tí-ñímbe nñgíñ, “Yesu, ama wopum, dik blan tí-nímbe nandí-nímíñ.”¹⁴ Wíndíñ kí-tímbe yambímbe, Moselok endíkñe manda klenelíñdok embe enguk, “Síndí gwílaps tapma amala dau semnepi ñawít!” Wíndíñ eumbi ñañímbi, wolongan wandanjí gíltañguk.

¹⁵ Tímbe gwílapsí kaum kíndem daumbi, endoñnan nanin nolí nolii yambímbe, Yambat wopumgan ní-ta-lo tíñpi, Yesuloñ undane bíñguk.¹⁶ Ama wín endí Juda ama ním, endí Samalia nanin. Endí Yesulok kesiinan bí pí pímbi, kwet plon píndím papi, símba kíndemda manda nñguk.¹⁷ Eumbi, Yesulí amatam en gíta pakíñí ñíndíñ enguk, “Nak ama kí tambon tambon ep tímbe kíndem dalíñ bek, gañgan ama kí tambon típet típet endí delok pakañ?”¹⁸ Nítekta tímbe ama sambat nolok ñalí engangot undane bímbi, Yambat koi gíñgít mólak?”¹⁹ Wíndíñ embe nñguk, “Nanandí-kilíktíñgalí gep tímbe kíndem dalañ. Kíndem a, mílapi ñau!”

Yambattí indañgan nímbe-díkñeukak wolok tí-pañgípañgílelok

Ama Sísiníktí indañgan bí inda-dakleukak

²⁰⁻²¹ Yambattí dawanda kusei kímípi, amatam indañgan yambí-díkñeukak wala Falisi amalí Yesu ní-nandumbi, ñíndíñ tambane enguk, “Endí ikan boñgípsínan papi sambí-díkñelak, wala tímbe síndí nepek wolok kusei kímíkímít wín dausilí kanelíñdok tuop ním, ba amalí nosiila ñíndíñ ním enínekalíñ, ‘Yakñesi, endí ñolok patak’ ba ‘Da patak.’”

²² Wíndíñ embe yousímbe, gwañgwañiila enguk, “Mílapp nain indaukak wolonda síndí Ama Sísiník nak nain dumangangot nambínepi nandí-koñgom tínekalíñ, gan ním nambínekalíñ.²³ Tímbe díwíndí naka ‘En ñandíñ patak’ ba ‘Wandíñ patak’ wíndíñ

san+nekal+ñ, gan s+ndi nandi+k+mnembi, n+im woñepi ep klenekaliñ. ²⁴ Kusei ñ+ndiñda: p+sap+satti bayak eumbi, kunum kwet kusei k+mi+k+m+lan nanin ñam taleñguknan sale-talelak, w+ndiñgangot Ama Sis+n+ik nokok nainna indaumbi, indañgan tombetat. ²⁵ Gan dama nak p+ñg+p gawat ba m+lap kusei kusei bemambi, amatam man ñ+ndiñg+ñ kuañ endi siñgi w+namekal+ñ. W+ndiñ inda-namektok een.

²⁶ Amatamdi Noalok nainnan tuk gwam gama n+im indañ+ñl+mbi n+tek kuñg+ñ, w+ndiñgangot endi nak Ama Sis+n+ik gama n+im tomñ+l+mbi kunekaliñ. ²⁷ Endi nanañ tuk nambi, wapatam t+ñ+l+mbi, Noali kikeñ g+nañ loñguk wolok tuop. T+mbi tuk gwam wopumdi suam ep wala+mbi, yand+p k+im-taleñguk. ²⁸ Lotilok nainnan w+ndiñgangot indañguk: amatamdi nanañ tuk nayañg+ñ, ba nepenepek tuatua kena ba nanañ kena ba it k+ndik+ndit kena pa taañg+ñ, ²⁹ gan Lotil Sodom it kwet biñguk sandap wolonda komba g+ñ kawat komanat kunum g+nañ nanin gwi nom+ik p+im yand+p+bi, ep d+umbi k+im-taleñg+ñ.

³⁰ Noa ba Lotilok nainnan m+lap+ñ amatam kaikan inda-semguk, w+ndiñgangot nak Ama Sis+n+ikt+ñ t+mbi inda-dakleutatnan m+lap+ñ inda-semekak. ³¹ Sandap wolonda isi pawan ba kenanj+ñ g+nañ pakañ endi ñ+ndiñ t+nel+ñdok nak elet: endi nepenepe+ñ mep ñanel+ñdok isi g+nañ n+im lonekaliñ ba undane is+nan n+im ñanelkaliñ. ³² Loti tam+ñloñ m+lap inda-ñ+im+ñguk w+ñ s+ndi n+im nandi-kamalanekealiñ. ³³ No en kwelalok kuñgun enlok t+ke kamaiuktok gemb+ñ kotakta, kunumdok kuñgun pail+mekak. T+mbi no en naka t+mbi kwelalok kuñgun bilakta, kunumdok kuñgun wali palmekak. ³⁴ Nak ñ+ndiñ sanlet: nain wolonda amatam t+pet+ñ tim ipat noñgan plon dou pal+mbi, no mat+kembi, no bi+um palekak. ³⁵⁻³⁶ T+mbi tam t+pet endi yakan nanañ m+ndi pal+ñ+l+mbi, no mat+kembi, no bi+um palekak.”*

³⁷ T+mbi gwañgwañ+ñ n+im nandi+mbi eñg+ñ, “Wopum, w+ñ dend+ñ indaukak?” Eumbi, eyout manda no ñ+ndiñ enbi eñguk, “Nepek k+mi+k+m+ñ pataknan mon+ik oeoel+ñ k+im+ñ t+mbi+mbi, nepek delok patak w+ñ inda-daklelak.”

18

Nimolo ti-ta-kuumbi, Ama Sis+n+ik en bi tombekak

¹ T+mbi gwañgwañ+ñ nain tuop n+molo t+mbi g+ñg+ñembi, n+im nandi-m+latanel+ñdok Yesul+ñ eyout manda no ñ+ndiñ enbi ² eñguk, “It kwet nolok manda kandan ama no kuñguk. Endi amala n+im nandi-semliñguk, ba Yambatta ba giñg+ñgan n+im t+ñ+l+ñguk. ³ T+mbi it kwet wolok tam kanjak no kuñguk endi manda kandanloñ nain nain b+mbi, ñ+ndiñ n+im+ñguk, ‘Dik nandi+nambi, kanj+kn+ñ n+im g+ñg+ñembi, tambonna endok kandañ patak w+ñ ombi+namekak.’ ⁴ W+ndiñ eumbi, kandanl+ñ nandi+k+mnembi kul+ñguk. Kukapi, siñgimek enla ñ+ndiñ eñguk, ‘Nak ama n+im nandi-semlet, ba Yambatta ba giñg+ñgan n+im t+ñ+l+ñguk. ⁵ Gan wandingan embi, tam kanjak ñal+ñ nain nain m+lap ñ+ñ pa namlakta t+mbi nak joñgo t+ke-k+im+l+mbi, tambon kak t+keukak. N+im kañbi, nain tuop g+ñg+ñembi b+mbi j+klotaut.’”

⁶ Wopumdi eyout manda w+ndiñ t+sembi, gwañgwañ+ñ enguk, “S+ndi kandan ama kelamdi nek eñguk w+ñ nandañ ba? Endi tam g+ñg+ñembi w+ñ t+ke-k+im+l+mbi eñguk. ⁷ T+mbi Yambatt+ñ amatam enlok ep kas+leñguk w+ñ nek t+sembekak? Endi g+ñg+ñembi tim sandap k+ñ+l+ñmañ w+ñ nain ombagan nandi+k+mnembi, n+im ep k+im+l+mbi ba? N+im ya. ⁸ Nak ñ+ndiñ sanlet: nain n+im ombataumbi, platik s+n+ik ep k+im+l+mbi. Gan nak Ama Sis+n+ikt+ñ bi tommeke, nak wolonda amatam nanandi-k+l+ñ+k+ñ+ñat d+w+ñ kwelan ep t+mba indanekealiñ ba n+im?”

Kayomb+ñembi kuañ endi Yambattok dainan d+ndi+ñ indañ

⁹ T+mbi Yesul+ñ yous+mbi, eyout manda no eñguk, w+ñ ama endi d+ndi+ñ w+ndiñ nandi-kwamb+ñ dambi, d+w+ñda nandum p+mb+ñen tilak ama wandis+ñ wala ñ+ndiñ enguk, ¹⁰ “Nain nola ama t+pet, w+ñ Falisi ama no, t+mbi takis epep ama no, endi n+molo t+ndepi tapma it g+nañ loñg+ñm+ik. ¹¹ Falisi ama endi lom ipi, g+nan g+nañ enla ñ+ndiñ n+molo t+mbi eñguk, ‘Yambat. Ama d+w+ñ g+ñ+k endi m+nem tiatia telak julul+ñgan k+im+t+kleañ, ba kundit kelam tañ, ba telak joñgo pa kuañ. Gan nak endi wandin n+im, ba takis epep ama da patak en wandin bo n+im, wala t+mbi s+mba k+ndemda manda ganlet. ¹² Sande noñgan g+nañ nak sandap t+pet endi+k+ñe manda klembi, nanañ g+ñ+k k+im+s+ip+ñ patet, ba nepenepek g+ñ+k epm+l+ñ w+ñ k+ñ tambon tambon tamb+ñpi, noñgan w+ñ d+kok pa gamlet.’ ¹³ Gan takis epep ama endi mayañgan s+n+ik ipi, kunum g+nañ deium lolola m+s+mbi, yom+ñlok s+mba gawat t+ñ+ñpi, kuañ w+ñpi, ñ+ndiñ n+ñguk, ‘Yambat. Nak ama yomat, dik mamas+ñ t+nam+ñ.’”

* **17:35-36:** Nandi-tale ama d+w+ndiñ manda kusip no gamañgot patak eañ. W+ñ ñ+ndiñ, “Nain wolonda ama t+pet endi kena g+nañ yakan pal+ñ+l+mbi, no mat+kembi, no bi+um palekak.”

¹⁴ Yesulî eyout manda wîn ti-sem-talembi enguk, “Nak ñîndîñ sanlet: ama ñâlî Yambattok dainan dîndîm indambi, ilnan ñânguk, Falisi ama endîla nîm. Neta, ama gîtik nîsîlok kosi gîngît tîke-loañda Yambattî ep tîke-pîlak, gan no en kayombînelakta en Yambattî tîke-lolak.”

Ama nîtnein endî Kunum Molomdok gîngît indaukay?

¹⁵ Tîmbi amatamdi Yesulî ñâkñak bo ep kaupok nandîmbi, endoñ yanañgîpi bîngîlîñ. Bîumbi, gwañgwañiilî yambîmbi enombîmbi enî-kîmîsip ti-semgîlîñ, ¹⁶ gan Yesulî kîti-semum bîumbi, gwañgwañiila enbi eñguk, “Wîñ ama ñandîsî ñala wakan Yambattî enlok gîngîtîñi yambî-dîkñelak, wala tîmbi gwañgwa bîsat yambiumbi nokoñ bîwit. Telak masip nîm ti-semnelîñ. ¹⁷ Nak biañgan sanlet: no en Yambattok kapmainan gwañgwa bîsat nomîk nîm kuup nandîlakta, endî endok gîngît nîm indaukay. Nîm sînik.”

¹⁸ Tîmbi Judalok telak dama noli Yesula ñîndîñ nînguk, “Endaut kindem, nak kuñgu taletalen nîmnat kasîleuttok ep tîndîñ nîtek kleut?” ¹⁹ Eumbi nînguk, “Nekta naka kindem nanlañ? Yambat en noñganîngot kindem sînik. ²⁰ Dîk endîkñe manda ip nandî-talelañ: dîk ama nolok tamîñ gîta joñgo nîm kundekamîk, dîk ama wîlî kîm nîm tîmbekañ, ba kumbu nîm tîmbekañ, ba ama nolok sîngîñ joñgo nîm siukañ, tîmbi meñga bekala gîngîngan ti-sem-ta-kuukañ.”* ²¹ Wîndîñ eumbi nînguk, “Manda elañ wîñ gîtik nak îkan tip plongan kusei kîmîpi, tañgonem ti-ta-bîlet.”

²² Yesulî manda wîñ nandîmbi, ñîndîñ nînguk, “Kindem, gan nepek noñgangot gama tîmbeñdok patak wîñ ñîndîñ: dîk nepenepek gîtik pakamlak wîñ tualok kîmîlîm tua-taleumbi, mînem wîñ danbi, ama pîmbîñesîla emekañ. Wîndîñ tîmbeñda, tambon tuañga wopum kunum gînañ pakamekak. Ale, wîndîñ tîmbi taleumbi, bîm nak nep kle-kuukañ.” ²³ Wîndîñ eu nandîmbi, mînem kwîlîkwîlîñ asup sînik palmîngukta tîmbi gînan mîlatañguk.

²⁴ Yesulî wîñ kañbi enguk, “Ama mînem kwîlîkwîlîñjat Yambattok gîngît indanelîndok nandañ endî gliñgliñnat. ²⁵ Kamel noli lîk bemdok gînañ mînam wolok ña tombep nandumda endî gliñgliñ tîmbek. Gan ama kwîlîkwîlî wopumnat noli Yambattok gîngît indambi, endok kapmainan kuup nandîlakta endî gliñgliñ wopum sînik tîmbek.” ²⁶ Wîndîñ eumbi, manda nandîngîlîñ endî ñîndîñ eñgîlîñ, “Ei, tîkap wîndîñda, ama noli kuñgu taletalen nîmnat kasîleuptok tuop no nîm patak!”* ²⁷ Tîmbi Yesulî enguk, “Nepek no amali tîmbektok tuop nîm wîñ Yambattî tuop ti-talewîk.”

²⁸ Tîmbi Petloli nînguk, “Nîndok kandañ bo nîtek? Nîndî nepenepet ba gîngîtîñi gîtik pat-nîmañ wîñ yambî-talembi, dîk gep kle-kuamîñ wîñ!” ²⁹ Eumbi enguk, “Nak biañgan sînik sanba nandîwit: ama gîtik Yambattok gîngît indam kunelîndok isî ba tamjîi ba dasî kwayañjîi ba menjî bepsi ba gwañganjî bîsat yambî-taleañ endok kandañ wîñ ñîndîñ: ³⁰ endî gîngîtsîi yambiñgîlîñ wolok kînjîngan kwelangan yousî-semum kasîlenekalîñ, tîmbi gîngîtsîi komblîñ walî gîngîtsîi damanin wîñ yapma klelak. Tîmbi nain gamañda indaukakan endî kuñgu taletalen nîmnat kasîlenekalîñ.”

Yesu en kîmbi mîlalekak wala gwañgwañiila enî-kaik tañguk

³¹ Yesulî gwañgwañiilî 12 walî nîsîngan patnelîndok yanañgîpi, ñîndîñ enguk, “Nandañ: nîndî Jerusalem ñaneñdok ñamîñ, tîmbi wolok pîlofet amalî Ama Sîsînik nokok plon manda gîtik youyoulîñ wolok tuopkan indaukak. ³² Juda amalî ama sambat nolok kîsînan napîlîmbi, endî nani-lakalaka embi, kolan ti-nambi, iwîttî nep suambi, ³³ kolan sînik nep waipî, nulîm kîmbetat. Tîmbi maim tîpet gît no ñaumbi, bîndambo kîmnan nanin kaitambi mîlaletat.” ³⁴ Yesulî wîndîñ eñguk, gan gwañgwañiilî nek inda-ñîmekak wîñ nîm nandî-dakleñgîlîñ. Manda wolok kusei kîmîsemî-semum pakukta tîmbi endî wîñ nîm nandî-kîlîñ eñgîlîñ.

Ama dai sisipmîñ noli Yesu en Mesia wîñ nandî-dakleñguk

³⁵ Yesulî Jeliko it kwet tîmbî dumalaumbi, ama dai sisipmîñ no telak pawan pipapi, kîtînat tî pakuk. ³⁶ Papi, amatam asup makleum nandîmbi, enî-nandîmbi eñguk, “Ñîñ nek tañ?” ³⁷ Eumbi nîngîlîñ, “Yesu Nasalet nanin endî bilak.” Wîndîñ eumbi ³⁸ kîtî-ñîmîmbi eñguk, “Yesu, Devittok Komblîñ, dîk naka gînañ busuk tî-namîñ!” Wîndîñ kîtîumbi, ³⁹ telak dama tîngîlîñdî nî-ñombîmbi eñgîlîñ, “Ei, gitak patî!” gan ama walî wopumgan kîtîmbi eñguk, “Devittok Komblîñ-o, dîk naka gînañ busuk tî-namîñ!”

⁴⁰ Tîmbi Yesulî wîngan bî ipi, ama wîñ nañgîpi endoñ bînelîndok eumbi, nañgîp ñasîngan bîumbi nî-nandîmbi eñguk, ⁴¹ “Nak nek tî-gamettok nandîlañ?” Eumbi nînguk, “Wopum, nak bîndambo daut deiuptok nandîlet.” ⁴² Wîndîñ eumbi, Yesulî nînguk,

* **18:20:** Kisim Bek 20:12-16 * **18:26:** Juda amalok nanandîñjî no wîñ ñîndîñ: tîkap mînem kwîlîkwîlî asup pat-semîlakta, ñîndîñ inda-daklelak: Yambattok gwîlamdi endok plon patak.

“Wíndíñda bîndambo dei! Nanandî-kîlîktîñgalî gep tîmbî kîndem dalañ.” ⁴³ Wíndîñ eumbi, wolongan dai tombîm deimbi, Yesu klembi, Yambatta kot gîñgît mîñguk. Tîmbi amatamdi kundit wîn kañgîlîñ endî bo Yambat nî-ta-lo tîñgîlî ñ.

19

Ama Sisînik endî ama pait-papal ep lonjîmbi epmektok indañguk

¹ Tîmbi Yesulî Jeliko it kwelan tombi, dîkñe ñaupi ñañguk. ² It kwet wandîñ ama no kuñguk, koi Sakius. Endî takis epep amalok telak damanjî no, en mînem kwîlîkwîlî wopum palmîñguk. ³ Endî Yesu kauptok nandî-koñgom tîñguk, gan endî ama dumanda tîmbi ama kîmîñ gîtkîktî masimasip tî-ñîmîumbi, kauktok tuop nîm. ⁴ Wíndîñda endî yapma klembi, dama woñep ñambi, komba endî lololok tuop nolok plon lombi, “Yesulî telak ñolok bîutak” wîndîñ nandîmbi, kauktok mandî pakuk.

⁵ Tîmbi Yesulî kwet wolok ña tombi, deium loumbi, Sakius kañbi nîñguk, “Sakius. Platit pî! Nak man ñîñ dîkok ilan ñam palettok elet.” ⁶ Eumbi nandîmbi, platit sînik pîmbi, Yesu sîlîsîlînat îlnan nî-tiañeumbi loñguk. ⁷ Tîmbi amatam wî kañgîlîñ endî gîtkîk kusei kîmîpi, e-balep tîmbi eñgîlîñ, “Endî yom amalok ilan pap dowepi loñak.” ⁸ Gan Sakiuslî mîlap ipi, Wopum ñîndîñ nîñguk, “Wopum, nak ñîndîñ tîmbep nandîlet: nak nepenepetna tambîpi, tambon ama pîmbîñesîla emetat. Ba nak nimbek nolok nepenepesî jululî tîmbi epgutta, nak bîndambo nain tîpet tîpet ombî-semetat.” ⁹ Yesulî manda wîñ nandîmbi nîñguk, “Ama ñalî bo Ablaamdok komblin* kulakta tîmbi Yambatti sandap ñolonda it ñolok kuañ en kolandok kîinan nanin sepma tîkeumbi, kîndem pakañ. ¹⁰ Nak Ama Sisîniktî amatam pait-papal enda wakan ep lonjîmbi epmektok indañguk.”

Ama Wapmañlî undanem bîmbi, gîñgîtîñilok tuanjî ombî-semekak

¹¹ Yesulî Jelusalem tîmbi dumalañgukta tîmbi amatamdi ñîndîñ nandîñgîlîñ, ‘Yambatti kusei kîmîpi, indañgan nîmbî-dîkñeupi tîlak.’ Kusei wîndîñda tîmbi Yesulî yousîmbi, eyout manda no amatam mandan nandî pakîlîñ enda ñîndîñ endi ¹² eñguk, ‘Ama loloñ nolî kwet kulîñguknan wolok ama wapmañ indauktok nandîñguk. Kusei wala tîmbi endî ama wapmañjî nîmbî taleuktok kwet mayañgan ñambi, nombo undane bîuktok eñguk. ¹³ Embi, kena gwañgwañîi endoñnan nanin kît tambon tambon kîtîsemum bîumbi, ama noñgan noñgan mînem lîk noñgan† embi enguk, ‘Sîndî mînem ñîñ tîkembali, kena mîñîlîmbi, nak ñam undane bîutak wolok tuop.’ Wíndîñ embi ñañguk. ¹⁴ Tîmbi endok gîñgîtîñî nandî-kunjita tî-ñîmîñgîlîñ endî ama dîwîñ ep danbi, en kle ñambi, ñîndîñ enelîñdok enî-mukîlîñ, ‘Nîndî ama ñîñ endî ama wapmañnî kuuptok nîm nandamîñ.’

¹⁵ Tîmbi ama wîñ ama wapmañjî nîmbî taleumbi, îlnan undanem bîñguk. Bîmbi, kena gwañgwa mînem emîemîñ endî mînem wîñ nîtek ka-dîkñeum bendîñguk wîñ kandanauktok endî kîtîsemum bînelîñdok eñguk. ¹⁶ Eumbi, dama bîñguktî ñîndîñ nîñguk, ‘Molom, dîk mînem lîk noñgan namguñ, gan nak kenanewambi, mînem lîk kît tambon tambon ikan yousîmbi indañguk.’ ¹⁷ Wíndîñ eumbi nîñguk, ‘Kena gwañgwa kîndem dîk kundit kîndem sînik tîñguñ. Dîk nepek tip mînam wîñ ka-dîkñe-kîlîñ eñguñda tîmbi it kwet kît tambon tambon yambî-dîkñeuidok ganba talelak.’ ¹⁸ Tîmbi ama nolî bîmbi nîñguk, ‘Molom, dîk mînem lîk noñgan namguñ, gan nak kenanewambi, mînem lîk kît tambon ikan yousîmbi indañguk.’ ¹⁹ Wíndîñ eumbi nîñguk, ‘Ale, dîk it kwet kît tombongot yambî-dîkñeukañ.’

²⁰ Tîmbi ama nolî bo bîmbi nîñguk, ‘Mînemga ñîñ. Nak wîñ sandumdi tîmîpi biwam pakuk. ²¹ Nekta, dîk ama kunduwat, dîk kena nîm tîñguñdî ama nolok kena meñdok bien epep pa tîlañ, wala tîmbi nandî-mîsî-gambi, wîndîñ tîñguk.’ ²² Wíndîñ eumbi nîñguk, ‘Kena gwañgwa kolan dîk, dîtnalok mandañga walîñgan manda plon gapîletak. Dîk naka nandum nak ama kunduwat, kena nîm tîñguttî ama nolok kena meñdok bien epep pa tîlet wîndîñ nandî-namlañ ba?’ ²³ Tîkap wîndîñda, kusei nekta dîk mînemna tîkembali, mînem ilan nîm kîmîkuñ? Kîmîlîmda, mînem walî kenaneumbi, bien indaumbi bîmbi epmet ñak.’ ²⁴ Wíndîñ embi, ama wolok ikîlîñ enda ñîndîñ enguk, ‘Mînem mîñgut wîñ lom tîkembali, ama nin mînem lîk kît tambon tambon palmîlak enda mîwit.’ ²⁵ Eumbi nîñgîlîñ, ‘Wopum, endî ikan kît tambon tambon palmîlak wîñ!’ ²⁶ Wíndîñ eumbi enguk, ‘Nak ñîndîñ sanba: no en nepek ka-dîkñelok mîmîñ wîñ tîke kulakta, enda nombo yousîmbi mîlok, tîmbi no en wîñ nîm tîke kulakta, endok nepek palmîlak wîñ apma

* **19:9:** Sambat ñolok gînañ ‘Ablaamdok komblin’ manda wolok walan tîpet: Sakius endî Juda ama, tîmbi Ablaamdî Yambat nandî-kîlîktî tî-ñîmîñguk wîndîñgangot tîñguk. † **19:13:** Mînem lîk noñgan gînañ kena nain 100 wolok tuan dasium pakuk.

tike-nimlok. ²⁷ Tĩmbi kanjiknai yambi-dikĩneuttok nĩm nandi-namgĩlĩn wĩn sĩndĩ ñolok yanaĩgĩp bĩmbi, dautnanangan yandĩpmĩ kĩmbĩt.' ”

Ama Sisiñik Yesu endi Jerusalem gĩnañnan ama wapmañ wandin kena tĩnguk

Yesulĩ ama wapmañ nomĩk Jerusalem loĩnguk

²⁸ Yesulĩ wĩndĩn eu taleumbi, Jerusalem it kwet tĩmbi dumalauktok yousĩmbi ñaĩnguk. ²⁹ Ñakap, kwet kĩmĩn koi Oliv wolok lombi, Betfage gĩt Betani it kwet ep tĩmbi dumalaumbi, gwaĩngwaĩit tĩpet enĩ-mupi ³⁰ enguk, “Sĩtĩ it kwet da wolok ñawĩt. Ña tombi, doĩki nĩñañ no toali toptopmĩn palĩmbi kandetamĩk. Doĩki nĩñañ wĩn gĩtikĩn, wĩn ama noli wolok plon no nĩm pipakĩlĩn. Wĩn tĩmbi indaumbi pĩsapi naĩgĩp bĩwĩt. ³¹ Tĩkap ama noli ‘Nekta pĩsakamĩk?’ sani-nandumbi, ñĩndĩn nĩndekamĩk, ‘Wopumdi wala elak.’ ”

³² Tĩmbi ama tĩpet enĩ-mukuk endi ñambi, enguk wolok tuop tĩmbi indaĩngĩmĩk. ³³ Tĩmbi doĩki nĩñañ pĩsalĩnĩlĩpi, molomĩilĩ engĩlĩn, “Sĩtĩ nekta ñĩn pĩsakamĩk?” ³⁴ Eumbi, “Wopumdi ñala elak” eĩngĩmĩk. Eum nandi-semumbi, ³⁵ Yesuloñ naĩgĩp ña tombi, sauloĩjet doĩki nĩñañlok plon kĩmĩpi, Yesu tĩmbi plaptaumbi, wolok plon lo pipakuk. ³⁶ Pipalĩm naĩgĩp ñaumbi, koi tĩke-loneliĩndok amatamdi sauloĩji telak ñaĩnguknan sambat plon ipane-ta-ñaĩngĩlĩn.

³⁷ Tĩmbi Yesulĩ Jerusalem tĩmbi dumalaumbi, Oliv kwet kĩmĩn klokloñennan pĩñĩlĩmbi, amatam kĩmĩn wopum en kle kuĩngĩlĩn endi kusei kĩmĩpi kot tĩmbi, e-sĩlĩsĩlĩ tĩngĩlĩn. Endi kundĩlĩ gembĩnat gĩtikĩ tĩmbim kaĩngĩlĩn wala tĩmbi Yambat wopumgan nĩkĩndekĩndem embi, ³⁸ ñĩndĩn eĩngĩlĩn, “Wopumdi ama wapmañ nĩ-mulĩm nĩndoĩ bĩlak enda gwĩlam mĩlok!”[✱]

Kunum Molom Loloñ sĩnĩk busuk nĩmlak endok koi nĩ-ta-lona!”

Wĩndĩn kĩti-kolĩmbi, ³⁹ Falisi ama nĩndi amatam kĩmĩn wopumdok boĩngĩpsĩnan ñaĩngĩlĩn endoĩnnan nasi dĩwĩn endi manda wala nandum pĩmbi, Yesula nĩngĩlĩn, “Endaut, gwaĩngwaĩgai enombĩmbi biwĩt!” ⁴⁰ Eumbi tambane enguk, “Nak ñĩndĩn sanba: tĩkap endi binetaĩda, kawattĩ gĩtikĩ ñali kĩtĩnetaĩ.”

⁴¹ Tĩmbi Yesulĩ Jerusalem tĩmbi dumalaumbi, it kwet wĩn kaĩbi, kut-blambla embi, ⁴² ñĩndĩn eĩnguk, “Jerusalem nasi, man ñĩndĩngĩt telak nek ñali busuk tĩmbi indasamek wĩn nandĩnelĩn ñak!† Gan wala dausĩnan sembĩn palĩmbi, nĩm ka-dakleaĩ. ⁴³ Kusei ñĩndĩnda wĩndĩn sanlet: nain inda-samumbi, kanjikĩsilĩ bĩmbi, kwet tuop masip sammelĩndok saĩ wandin sep gĩmbu embi, dĩm pawan kwet kĩmĩlĩ loubi, dĩm macleumbi, mikĩnat sĩndoĩ lonekalĩn. ⁴⁴ Lombi, isi kwesi wakĩt wembe gwaĩngwanjii wolok kuaĩ sĩndi sandĩpbi, sep tĩmbi kola-talenekalĩn. Tĩmbi isi wialĩmbi, kawatt noli nolok plon nĩm galĩ kwambĩn dambi palekak. Yambattĩ sep plaptauktok sĩndoĩ bĩnguk, gan sĩndi kilanjĩ wĩn nĩm ka-nandi-dakleĩngĩlĩnda tĩmbi kanjikĩsilĩ wĩndĩn tĩsamnekalĩn.”

Yesulĩ nĩndi manda nĩmbĩmbi kena tĩnguk wala Juda ama biesĩlĩ nĩ-kaĩngĩlĩn

⁴⁵ Tĩmbi Yesulĩ tapma it saĩ jĩmba gĩnañ lombi, ama nepenepek tuatualok kĩmĩkĩlĩn yambĩmbi, gĩnañ komba dũmbi, kusei kĩmĩpi, walĩnĩn ep kle kolĩnĩpi ⁴⁶ enguk, “Tapma it ñolok plon Yambattok manda ñĩndĩn youyoulĩn patak, ‘Nokok itnalĩ nĩmolo tĩnamnamlok it palekak’,[✱] gan sĩndi wĩn tĩmbĩmbi, kumbu ama piĩdasĩ endok pat-sembi it nomĩk tĩlak.”

⁴⁷ Tĩmbi Yesulĩ sandap tuop tapma ilan ñambi, amatam eni-daut tĩ-semñĩlĩmbi, tapma ama biesĩ gĩt endĩkĩne manda nandĩ-tale ama ba Judalok telak damanjĩ endi en wĩlĩ kĩmmelĩndok telak lonjĩngĩlĩn, ⁴⁸ gan amatamdi endok mandan nandĩnelĩndok en gĩta galĩngĩlĩnda tĩmbi ama biesĩlĩ en wĩtnelĩndok telak no nĩm kaĩngĩlĩ ñ.

20

¹ Nain nola Yesulĩ tapma ilan amatam eni-daut tĩ-sembi, gĩngĩt manda kĩndem enĩñĩlĩmbi, tapma ama biesĩ wakĩt endĩkĩne manda nandĩ-tale ama ba ama biesĩ dĩwĩn endi kanep bĩmbi, ² ñĩndĩn nĩ-nandĩngĩlĩn, “Dĩk tapma ilan ñolok kunda kusei kusei pa tĩlaĩ wĩn nĩndi wĩndĩn tĩndĩlok gembĩ gamguk ba ganbĩ taleĩnguk wĩn nĩndĩm nandĩna.” ³ Eumbi tambane enguk, “Nak bo ekaeka no sani-nandĩwambi nanbĩ nandĩwa: ⁴ nĩndi

✱ 19:38: Kap 118:26 † 19:42: Yambattĩ epma tĩkeuktok Yesu nĩ-mukuk wĩn nandĩ-kwambĩn daumda, Yambat gĩta busuk inda-semek. ✱ 19:46: Aisai 56:7

Yoane nĩmbĩ taleumbi, tuk ii-sem kena tĩnguk? Wĩn Kunum Molomdĩ ba ama nolĩ?”
 5 Eumbi, nĩsĩngan manda e-kle-kot tĩmbi eĩngĩlĩn, “ ‘Kunum Molomdĩ’ wĩndĩn nĩnam, nĩndĩn nĩnbetak, ‘Wĩndĩnda sĩndĩ kusei nektā mandan nĩm nandĩ-kwambĩn daĩngĩlĩn?’
 6 Ba ‘Ama nolĩ Yoane nĩmbĩ taleũguk’ wĩndĩn nĩnam, amatam nin Yoane wĩn plofet ama nandĩ-kwambĩn daĩ endĩ kawattĩ nĩndĩp kĩmnetān.” Wĩndĩn embi, 7 nĩndĩn tambane nĩngĩlĩn, “Wĩn nĩndĩ nĩmbĩ taleũguk wĩn nĩm nandamĩn.” Eumbi 8 enguk, “Ale, nak bo nĩndĩ nanbĩ taleumbi, kundit nĩn pa tĩlet wĩn bo nĩm sanbetet.”

Yesulĩ ama biesĩ endĩ wain kena kandĩkĩe ama kolan wandĩn eĩguk

9 Tĩmbi Yesulĩ kusei kĩmĩpi, amatamda eyout manda no nĩndĩn enguk, “Ama nolĩ wain kena tĩnguk. Wain tĩpi-talembi, kenan wĩn kandĩkĩe amalok kĩsĩnan kĩmĩpi, nain ombapgan kwet mayaĩngan nolok nĩn kuuptok nĩnguk. 10 Bien epepok nain indaumbi, kena gwaĩngwa sĩlanin no bien dĩwĩn epmektok kandĩkĩe amalolĩ nĩ-mulĩm nĩnguk. Nā tombĩmbi, kandĩkĩe amalĩ waĩpbi, slak undane nĩauktok nĩ-mukĩlĩn. Nĩ-mulĩm nĩaumbi, 11 molomlĩ nombō kena gwaĩngwa sĩlanin no nĩ-mulĩm nĩn tombĩmbi, en bo waĩpbi, sĩĩngi mayek tĩ-lamĩpi, slak undane nĩauktok nĩ-mukĩlĩn. 12 Tĩmbi molomdĩ nombō kena gwaĩngwa sĩlanin no nĩ-mukuk wĩn endĩ wĩt wekat mĩmbi kle kokĩlĩn.

13 Wĩnaĩn wain kena molomdĩ enla embi eĩnguk, ‘Nĩtek tĩlok? Ip nandĩlet: nak nĩnana noĩngangot wale kĩndem tĩ-nĩmlet en nĩ-mulam nĩaume, gĩngĩngan tĩ-nĩmbi, bien nandĩ-nĩmumbi epmek bek.’ Wĩndĩn embi, nĩnĩn nĩ-mulĩm nĩaumbi, 14 kandĩkĩelĩ nĩnĩn wĩn kaĩbi, nĩsĩngan e-nandĩ tĩmbi eĩngĩlĩn, ‘Nĩnĩngan beulok kii gwatnam bĩmbin kasĩleupi bĩlak bek. Wĩtnam kĩmbĩmbi, kena nĩalĩ nĩndok gĩngĩt tĩmbekak.’ Wĩndĩn embi, 15 wain kena pawan munjĩmunjĩt tĩ pĩmbi, wĩlĩ kĩnguk.

Sĩndĩ nĩtek nandān, kandĩkĩelĩ wĩndĩn tĩngĩlĩnda tĩmbi wain kena molomdĩ nĩtek tĩ-semekak? 16 Endĩ bĩmbi, kandĩkĩe wĩn gĩtik yandĩpmĩ kĩm-taleumbi, kenan wĩn kandĩkĩe ama dĩwĩn nolok kĩsĩnan kĩmĩlekak wĩn!” Tĩmbi amatamda manda wala nandũm pĩumbi eĩngĩlĩn, “E e, wĩn nĩm! Wĩndĩn nĩm tĩndĩlok!” 17 Gan Yesulĩ dai gembĩnatgan yambĩmbi enguk, “Tĩkap wĩndĩnda, manda youyulĩn nĩalĩ nek plon e-yout tĩlak?

‘It kĩndikĩndit amalĩ ta kawattĩ tĩndĩn wĩn sĩngi wĩlĩmĩngĩlĩn wailĩ wakan ta bien sĩnĩk,

ta dĩwĩn gĩtik yapma klelak.’*

18 Tĩmbi ta wolok kandaĩ wĩn nĩndĩn: no en ta wolok plon pi wĩlektā, endĩ lĩlĩmeukak, tĩmbi ta walĩ ama nolok plon pĩ wĩlektā, wĩlĩ gakĩneukak.” 19 Tĩmbi endĩkĩe manda nandĩ-tale ama gĩt tapma ama biesĩ endĩ Yesulĩ eyout manda wĩn nĩsĩla eĩnguk wĩn nandĩ-daklembi, nain wolondaĩngan tĩkenep nandĩngĩlĩn, gan endĩ amatamda mĩsĩmbi, kak bĩngĩlĩn.

Takis mĩnem kĩmĩkĩmĩttok Yesu nĩ-nandĩngĩlĩn

20 Endĩkĩe manda nandĩ-tale ama gĩt tapma ama biesĩ endĩ Yesu Roma ama Judia kwet ka-dĩkĩeĩnguk endok kiinan kĩmĩtnelĩndok telak lonjĩngĩlĩn, wala tĩmbi endĩ Yesulĩ nek tĩnguk ba manda nek eĩnguk wala ka-tuapi, ama pawanjene deĩmbi, manda tĩke ku taĩ wĩn enĩ-mulĩmbi, Yesuloĩ nĩngĩlĩn. Nĩmbi, mandalĩ sĩsoĩ tĩ-nĩmĩnelĩndok dĩndĩm walan juluĩngan tĩnĩpi, 21 nĩmbi eĩngĩlĩn, “Endaut, nĩndĩ nandĩ-gamamĩn, dĩk manda elān ba e-daut tĩlān wĩn dĩndĩm sĩnĩk, tĩmbi ama loloĩ ba pĩmbĩnen gĩtik manda telal noĩngan plon enbi, Yambat nĩtek kĩmĩt-klenelĩndok biaĩngan enĩ-daut pa tĩ-semleān. 22 Wĩndĩnda dĩk nĩnbĩ nandĩna: endĩkĩe mandalĩ takis mĩnem Sisala mĩmĩlok nandĩ-nĩmlak ba nĩm?” 23 Eumbi, tĩ-kuyuksĩ ka-daklembi enguk, 24 “Mĩnem kwandāi satnĩn no daut namĩt!” Eumbi daulĩmĩmũm kaĩbi enĩ-kaĩnguk, “Ama walan gĩt koi kundit wolok patak wĩn nĩndoĩ?” Eumbi tambane “Sisaloĩ” nĩngĩlĩn. 25 Eumbi enguk, “Wĩndĩnda Sisalok gĩngĩt wĩn Sisala tambane mĩnekalĩn, tĩmbi Yambattok gĩngĩt wĩn Yambatta tambane mĩnekalĩn.” 26 Wĩndĩn eumbi, amatamdok dausĩnan mandalĩ sĩsoĩ tĩ-nĩmĩnelĩndok tuop nĩm endĩ Yesulok mandala nanandĩ kena tĩmbi, kwap em pakĩlĩn.

Kĩmnan nanin mĩlamĩlattok Yesu nĩ-nandĩngĩlĩn

27 Sadusi amalĩ “Ama sembĩsembĩn endĩ nĩm mĩlamĩlattok” wĩndĩn pa eaĩ endoĩnan nanin dĩwĩndĩ Yesuloĩ bĩmbi 28 nĩ-nandĩmbi eĩngĩlĩn, “Endaut, Moselĩ endĩkĩe manda yout-nĩmguk walĩ nĩndĩn tĩneĩdok elak: tĩkap ama nolĩ tamĩnnat yamĩn papi sembekta, endok dal ba kwayaĩlĩ endok tam kanjak wĩn tĩkembĩ, endok gwaĩngwa bĩsat ep tĩmbĩ inda-nĩmĩnekalĩn. 29 Ale, nain nola dakwaya kĩt tambon tĩpet kuĩngĩlĩn. Kuĩnpi, tualĩ tam tĩkembĩ, yamĩn papi sembĩnguk. Sembumbi, 30-31 mona gĩt gwĩk endĩ bo

* 20:17: Kap 118:22, wain kena molomdok nĩnĩn wakĩt it ta walĩ Yesulok walan. ✪ 20:28: Lo 25:5

tam wakangot t̄kembali semb+ng+mk. W̄in dakwaya k̄it tambon t̄pet endi ḡit̄k tam w̄in t̄kembali, yam̄in papi semb+taleŋḡil̄iñ. ³² T̄mbi siŋgi tam endi bo lakat papalembi semb+nguk. ³³ Ale, ama dakwaya k̄it tambon t̄pet endi tam noŋgangot w̄in t̄keŋḡil̄iñda t̄mbi, ama semb+semb̄in k̄imnan nanin kaitambi m̄latnekal̄iñ nain wolonda tam w̄in endi nindok tam s̄nik t̄mbekak?”

³⁴ T̄mbi Yesul̄i enguk, “Amatam kwelan kuañ endi wapatam pa tañ, ³⁵ gan Yambatt̄i amatam nandum tuop t̄-semumbi, jimba nolok nainnan kunel̄iñdok k̄imnan nanin ep t̄mbi m̄latnekal̄iñ endi wapatam n̄m t̄nekal̄iñ, ³⁶ endi eñalol̄i kuañ w̄ind̄iñgangot kunekal̄iñ. T̄mbi Yambatt̄i k̄imnan nanin ep t̄mbi m̄lak̄il̄iñda t̄mbi endi enlok wembe gwaŋgwañii kumbi, b̄ndambo semb+nel̄iñdok tuop n̄m. ³⁷ T̄mbi Mosel̄i bo ñ̄nd̄iñ n̄ni-daklelak: ama semb+semb̄in endi k̄imnan nanin pa m̄lakañ. Neta, komba mambenl̄i komba nolok plon duat-pakuk wolok kasat t̄ñ̄pi, Wopumda ñ̄nd̄iñ elak, en ‘Ablaamdok Yambat ba Aisaktok Yambat ba Jekoptok Yambat’.[☆] ³⁸ W̄ind̄iñda t̄mbi endi ḡit̄k Yambattok dainan kuŋgunjat, wala t̄mbi Yambat endi ama kaik kuañ endok Yambat, ama semb+semb̄in endok Yambat n̄m.”†

³⁹ T̄mbi endi k̄ie manda nandi-tale ama d̄w̄ind̄i ñ̄nd̄iñ tambane n̄nḡil̄iñ, “Endaut, d̄k manda k̄indem bien elañ.” ⁴⁰ T̄mbi b̄ndambo n̄-nand̄inel̄iñdok m̄s̄imbi, kak biŋḡil̄iñ.

Yesul̄i enlok kuseiñila eni-nand̄iñguk

⁴¹ T̄mbi Yesul̄i ñ̄nd̄iñ eni-nand̄iñguk, “N̄itekta t̄mbi Mesia endi Devittok Komblin s̄nik w̄ind̄iñ pa eañ? ⁴² Kusei ñ̄nd̄iñda w̄ind̄iñ san̄i-kalet: Yambatt̄i Mesiala manda no n̄nḡuk w̄in Devit en Kap ḡinañ ñ̄nd̄iñ youkuk, ‘Molomd̄i nokok Wopumna ñ̄nd̄iñ n̄nḡuk, D̄k k̄itna d̄nd̄im kandañ pipal̄imbi,

⁴³ kanj̄kagai w̄in ep p̄mbi,

kes̄ika kapmai yap̄iletat wolok tuop.”‡

⁴⁴ Devitt̄i Mesia ‘Wopumna’ n̄nḡukta, Mesia endi n̄itek Devittok komblin?”

Kuŋgu n̄tein wal̄i Yambattok dainan tuop t̄lak

⁴⁵ Amatam ḡit̄k nandi pal̄iñl̄imbi, Yesul̄i gwaŋgwañiila ñ̄nd̄iñ enguk, ⁴⁶ “S̄nd̄i endi k̄ie manda nandi-tale ama yamb+ nand̄i-k̄il̄iñ embi kunekal̄iñ. Endi ama loloñ n̄s̄lok dasindasin ombap dasimbi ñ̄a-bi t̄nep nandañ, ba amatam ipakanan k̄im̄in kokañ endi giŋgiŋgan t̄-semnel̄iñdok nandañ. T̄mbi nanañ sina wopumnan ba it kiyau ḡinañ endi pitit k̄indem damandama patakngot pitnepi nandañ. ⁴⁷ T̄mbi endi tam kanjak juluŋgan t̄-sem̄bi, is̄i ba nepenepes̄i yolom ep semañ, t̄mbi d̄nd̄im walan t̄nel̄iñdok n̄molo ombap pa tañ. Juluñ̄ts̄ila t̄mbi k̄injan yousi-semum ombi-t̄kenekal̄i.”

21

¹ T̄mbi Yesul̄i deium loumbi, amatam m̄nem kw̄il̄ikw̄il̄injat tap̄ikot m̄nem d̄iŋgwinda ḡinañ k̄im̄il̄im p̄umbi yambiñguk. ² T̄mbi tam kanjak p̄mb̄iñen no endi bo b̄mbi, m̄nem ḡim̄in t̄pet k̄im̄il̄im p̄umbi kañbi ³ enguk, “Nak biañgan sanlet: tam kanjak p̄mb̄iñen ñal̄i m̄nem k̄im̄ilak wal̄i amatam d̄w̄in ḡit̄kt̄i m̄nem k̄im̄ilal̄iñ w̄in yapma klelak. ⁴ Neta, d̄w̄in ḡit̄k endi nepek tok̄netok̄nengan pat-semhlaknan nanin t̄kembali, lakatgot tap̄ikot k̄im̄ilal̄iñ, gan tam p̄mb̄iñen endi n̄m̄ininnan nanin nepek kuŋgun ka-d̄k̄ielok tuop palm̄ik w̄in ḡit̄k k̄im̄ilak.”

Nain taletalenan nek indaukuk?

Nain taleup t̄ñ̄il̄imbi n̄itek indaukuk?

⁵ T̄mbi ama d̄w̄ind̄i tapma it kañbi, wala ñ̄nd̄iñ eñḡil̄iñ: it w̄in kawat k̄indeml̄i t̄nd̄in, ba nepenepok tuan loloñ tapma m̄m̄in pakuk wala t̄mbi pama walalan indaŋguk. T̄mbi Yesul̄i enguk, ⁶ “S̄nd̄i nepek neta daukañga tañ wolok nak ñ̄nd̄iñ sanba: nain indaumbi, kawat ḡit̄k ñ̄n mep kol̄im kwelan p̄umbi, kawat noli nolok plon no n̄m gal̄i patnekal̄iñ.” ⁷ W̄ind̄iñ eumbi n̄-nand̄imbi eñḡil̄iñ, “Endaut, nepek w̄in nain nekta s̄nik indaukuk, ba jimba kundit nek ñal̄i indaumbi kañbi, nepek wal̄i indaupi t̄lak w̄in nand̄inekam̄iñ?”

⁸ T̄mbi enguk, “S̄nd̄i ka-k̄il̄iñ embi kunekal̄iñ! N̄m kañbi, juluñ amal̄i juluñ t̄-sammel̄iñ. Ama asupt̄i nokok kotna plon b̄mbi, ñ̄nd̄iñ enekal̄iñ, ‘Nak Mesia wakan’, ba

☆ 20:37: Kisim Bek 3:6,15,16 † 20:38: Yambat endi ama p̄ñḡipsi semb+semb̄in, gan ḡinañji tip gama kaik pakañ endok Yambat, t̄mbi endi nain taletalenan p̄ñḡipsi bo t̄mbi kaik taumbi kunekal̄iñ. ‡ 20:43: Kap 110:1. No en ama wapmañdok k̄i d̄nd̄im kandañ pipatak endi koi ḡiŋḡilat ba gemb̄i wopumnat.

‘Nain ip dumalalak’. Sɪndɪ ama wɪndɪn pa eañ wɪn nɪm ep kle-kunekalɪn. ⁹ Tɪmbi kantri nolok gɪnañ ba kantri dɪwɪndok boŋgɪpsɪnan mik indaumbi, wolok gɪngɪt nandɪnekalɪn, wolonda sɪndɪ nɪm mɪsɪ-kolanekalɪn. Nepek wandisɪ walɪ damandama indauktok een, gan nain taletalen walɪ wolongan nɪm indaukak.”

¹⁰ Tɪmbi yousɪmbi enguk, “Kantri nolɪ kantri nola mik tɪ-semumbi, ama wapmañjɪlok sambaliilɪ nɪsɪŋgan minekalɪn. ¹¹ Tɪmbi nain wolonda kwet kwet kenɪn wopum ba nanañ map ba jɪmbat kusei kusei indaumbi, kɪm tambat indaukak, ba kunum plon jɪmba kundit ba nepek ka-mɪsɪmɪsɪn wopum indanekalɪn.

¹² Nepek gɪtɪk walɪ gamañ nɪm indaɪnɪmbi, endɪ naka tɪmbi sep tɪmbɪ kolanelɪndok sep kle-gɪmgɪm embi sepi, it kɪyaunjɪ gɪnañ manda plon sapɪpɪ, it kwambɪñjɪ gɪnañ sep kɪmɪmbi, ama wapmañ ba kandɪkɪe ama endoñ sanañgɪlɪm ñambi, mandala dausɪnan itnekalɪn. ¹³ Nain wolonda gɪngɪt manda kɪndem ama wala enɪnelɪndok kilanjɪ indaukak. ¹⁴⁻¹⁵ Nain wolonda natna nanandɪ sambɪ, manjɪ tɪmba londaumbi, kanjɪksii gɪtɪk endɪ sɪndok mandanjɪ nandɪmbi, mandanjɪ wɪtnelɪndok ba manda walɪ juluñgan wɪn tɪmbɪ indauktok telal lonjɪnekalɪn. Kusei wala tɪmbi sɪndɪ gɪnañjɪ gɪnañ ñɪndɪn nandɪ-kwambɪn danekalɪn, ‘Nɪndɪ manda nek enambi, nɪp kasopmeukak wala itañgan nandɪ-kwɪnakwɪnale nɪm tɪnekamɪn’.

¹⁶ Menjɪ besɪ ba dasii kwayañjɪ ba wekat dɪpsɪ ba nosii endɪ bo bola tɪ-samumbi, kanjɪksii sɪndofnɪnan nanin dɪwɪn sandɪp kɪmnekalɪn. ¹⁷ Kwet tuop amatamdɪ naka tɪmbi nandɪ-kunjɪt pa tɪ-samnekalɪn, ¹⁸ gañgan Yambattok dainan kumbanjɪ sak noñgan no nɪm pailekak.* ¹⁹ Sɪndɪ gɪlɪm dambi kunekalɪnda, kuñgu kwambɪñjɪ kasɪnekalɪn.

²⁰ Sɪndɪ kanekalɪn wɪn: mik amalɪ bɪmbi, Jerusalem kle-gɪmbutnekalɪn. Nain wolonda it kwet wɪn tɪmbɪ kolauktok nain dumalalak wɪndɪn ka-nandɪnekalɪn. ²¹ Ka-nandɪmbi, ñɪndɪn tɪnekalɪn: Judia kwelan pakañ endɪ kwet jangɪnnan pi ñanekalɪn, tɪmbi Jerusalem pakañ endɪ bo walinin pɪ ñanekalɪn, tɪmbi kwet nolok pakañ endɪ Jerusalem nɪm lonekalɪn. Kusei ñɪndɪnda wɪndɪn tɪnekalɪn: ²² manda gɪtɪk it kwet wolok plon youyoulnɪn patak wolok bien indauktok Jerusalem nasilɪ nain wolonda kolanjɪlok kɪnjan tɪkenekalɪn. ²³ Nain wɪn kolan sɪnɪkta tɪmbi tam gwañgwa mɪnjɪpsɪat ba tam ñakɪnɪkta num emañ endɪ blasɪngandok. Mɪlap wopum sɪnɪk kwelan indaumbi, Yambattok gimbit wopum bien amatamdoñ inda-semumbi, ²⁴ dɪwɪn kakittɪ yandɪpmɪum kɪmnekalɪn, dɪwɪn ep topbi yanañgɪlɪmbi, kwet kwet ña-talenekalɪn. Tɪmbi kwet nolok nasilɪ Jerusalem it kwet ma tɪkembɪ, ep pɪ-yali-ta-ñaumbi, Yambattɪ nain kɪmɪt-semguk wɪn taleukak wolok tuop.”

Ama Sisɪnɪk endok tomtom nain

²⁵ Tɪmbi Yesulɪ yousɪmbi enguk, “Tɪmbi nepek gɪtikɪn kusei kusei maim, yakɪp ba domboñgɪp plon indaukak, ba kwelan tuk kimbɪndɪ tawambi, gɪngɪlɪ wopum kɪtɪukak. Kusei wala tɪmbi kwet kwet kuañdɪ gɪnañjɪ mɪlataumbi, nanandɪnjɪ nɪm dakleukak.

²⁶ Tɪmbi nepek kwambɪn kunum plon pakañ, wɪn maim, yakɪp, domboñgɪp nek, ep minjalɪmbi jɪlopi, kwesɪ binekalɪn, wala tɪmbi nepek kolan nek kwetta inda-ñɪmekak wala amatamdɪ mɪsɪmɪsɪnɪpi mandɪ-ta-kuñpi, kɪm katap tɪnekalɪn. ²⁷ Wɪnaña kanekalɪn wɪn: nak Ama Sisɪnɪkɪ mulukua gɪnañ pɪ tombi, gembɪ ba nulɪnulɪn wopumna tɪmba dakleukak. ²⁸ Nepek mɪlap wandisɪ wakan kusei kɪmɪp indaumbi, Yambattɪ sapma tɪkeukak wolok nain tɪmbɪ dumalaukak wala tɪmbi sɪndɪ deium loubi nandɪ-pañgɪtanekalɪn.”

²⁹ Tɪmbi Yesulɪ eyout manda no ñɪndɪn embi enguk, “Sɪndɪ komba fik† ba komba dɪwɪn nandɪ-sɪwɪtnekalɪn. ³⁰ Endɪ mindinjɪ tawa lambɪ dapmɪumbi, maim nain indaup tɪlak wɪn sɪndɪ dausɪlɪ kañbi nandɪ-dakleya. ³¹ Wɪndɪngangot mɪlap walɪ indaumbi kañbi, ñɪndɪn nandɪ-daklenekalɪn, ‘Nain nɪm ombataumbi, Yambattɪ amatamɪnɪ indañgan yambɪ-dɪkɪneukak’. ³² Nak blañgan sanba: ama sambat man ñɪndɪngɪt kuañ endɪ gama nɪm kɪm-taleñɪmbi, nepek gɪtɪk ñalɪ inda-taleukak. ³³ Kunum kwet endɪ talendekamɪk, gan nokok mandanalɪ nɪm taleukak. Nɪm sɪnɪk.

³⁴ Sɪnla kuñgunjɪ ka-dɪkɪe-kɪlɪn enekalɪn. Nɪm kañbi, nanandɪnjɪlɪ tuk kimbɪn ba nana sinat ba kwelalok mɪlap wolokgot pat-samumbi, Ama Sisɪnɪk nokok tomtomnala nandɪ-kamala-kuumbi, kaikan inda-samek. ³⁵ Sɪsoñlɪ gaut gembɪnat kaikan tɪkelak, wɪndɪngangot nain wopum walɪ amatam gɪtɪk kwet tuop kuañ kaikan inda-semekak. ³⁶ Wala tɪmbi sɪndɪ nain tuop ka-kɪlɪn embi, gembɪ pat-samektok nɪmolo tɪ-kuñpi, nepek inda-samek wɪn gumañ maklembi, Ama Sisɪnɪk nokok dautnana sɪngi mɪsɪ nɪmnat indambi itnekalɪn.”

* **21:18:** Manda wolok kusei wɪn ñɪndɪn: Yambattɪ amalɪ nek tɪ-samnekalɪn wɪn nandɪ-talelak. † **21:29:** Plofet amalɪ komba fik plon manda youkɪñ endɪ nain asupgan Juda amatamdok plon e-yout tɪngɪlɪn.

³⁷ Yesulí sandap tuop tapma ilan lombi, amatam eni-daut pa ti-semguk, tĩmbi kĩlĩm elĩnguk tuop endĩ pĩ Oliv kwet jaĩngĩn kandañ ñambi douliĩnguk. ³⁸ Kwet salaumbi, amatam gĩtĩk endĩ tapma ilan lombi, Yesulok mandan nandĩnelĩndok endoñ pa biaĩngĩlĩñ.

Ama Sisĩnik Yesu wĩli kĩmbĩmbi, kĩmnan nanin mĩlakuk

22

Yesu kĩmkĩmluk ti-paĩngĩpaĩngĩle ti-ñĩmĩngĩlĩñ

¹ Plaua nanañ kĩmĩlĩmbendĩ nĩmnat nanalok gwĩlat, koi no kamaikamai nain, wĩn tĩmbi dumalaĩnguk. ² Tĩmbi tapma ama biesĩ gĩt endĩkĩfe manda nandĩ-tale ama endĩ amatam yambi-mĩsĩmĩsĩ ti-semñĩpi, Yesu wĩli kĩmbektok telak gitak no lonjĩngĩlĩñ.

³ Yesulok gwaĩngwaĩii 12 endoñnan nanin no wĩn Judas, koi no Iskaliot kĩtiaĩngĩlĩñ. Satandĩ endok gĩnan gĩnañ pĩmbi naĩngĩlĩmbi, ⁴ nolii yambĩmbi, tapma ama biesĩ ba ama tapma it kamaikamai tĩngĩlĩñ endok telak damanjĩ endoñnan ñambi, telak nĩtek tĩmbi, Yesu bola ti-ñĩmĩmbi tĩkenelĩndok en gĩta e-nandĩ tĩnguk. ⁵ Tĩmbĩm simbasĩ kĩndem daumbi, bolalok tuan wĩn mĩnem mĩnepi e-kwambĩñ daumbi, ⁶ Judasĩ gĩnañ noĩngan tĩmbi nandĩ-tale-sembi, “Kĩndem” eĩnguk. Embi, amatam kĩmĩn gĩtĩktok dausĩnan yambi-sembiĩmbi, bola ti-ñĩmektok nain kĩndem no lonjĩnguk.

Yesulĩ kĩmbepi, gwaĩngwaĩii ti-paĩngĩpaĩngĩle ti-semguk

⁷ Plaua nanañ kĩmĩlĩmbendĩ nĩmnat nanalok gwĩlat wulok kusei kĩmĩkĩmĩlĩnan kamaikamai gwĩlat pa indalak. Nain wolonda endĩkĩfe mandalĩ sipsip nĩñañ noĩngan noĩngan tapma amalok dausĩnan wĩli kĩmnelĩndok elak. Sandap wĩn indaumbi, ⁸ Yesulĩ Petlo gĩt Yoane eni-mupi enguk, “Sĩtĩ ñambi, gwĩlat ñolok nanañ ti-jumut ti-nĩmumbi nanetamĩñ.” ⁹ Eumbi nĩ-nandĩmbi eĩngĩmĩk, “Dĩk delok ti-jumut tĩndendok nandĩlañ?” ¹⁰ Eumbi tambane enguk, “Nandamĩk. Sĩtĩ Jelusalem it kwelan ña tombi, ama no tuk kambot bem ñautak en tĩmbĩ indaumbi, en klembi, it delok loutak wolok lombi, ¹¹ it beula ñĩndĩñ nĩndekamĩk, Ñĩnĩndauttĩ ñĩndĩñ gani-nandĩk: it gĩnañ wĩn delok patak nakĩt gwaĩngwanai gwĩlattok nanañ naneñdok nandĩlañ?” Wĩndĩñ eumbi, ¹² endĩ it gĩnañ wopum no plon patak ti-kĩlĩñ e-bimbĩn wĩn daut sametak. Wolok nanañ tuk ti-jumut tĩndekamĩk!” ¹³ Yesulĩ wĩndĩñ eumbi, gwaĩngwaĩiitĩ ñambi kaĩngĩmĩk wĩn: nepek gĩtĩk Yesulĩ enguk wolok tuopgan indaĩnguk. Wĩndĩñ kaĩbi, gwĩlattok nanañ ti-jumut tĩngĩmĩk.

¹⁴ Tĩmbi nanañ nanalok nain indaumbi, Yesu en gĩta gwaĩngwaĩii kena tĩndĩlok enĩmumulĩn endĩ it gĩnañ wandĩñ lombi, nanañ nanelĩndok pi pakĩlĩñ. ¹⁵ Pi palĩñpi, Yesulĩ enguk, “Nak gamañ mĩlap wopum bembetat. Gan dama nak kamaikamai gwĩlat ñolok nanañ sĩn gĩta nambepi nain ombapgan nandĩ-koĩngom ti-ta-bĩngut. ¹⁶ Kusei ñĩndĩñda wĩndĩñ sanlet: nak gwĩlat ñandin ñolok nanañ kwelan nombi nĩm nambetat. Wĩn nain taletalenan Yambattĩ amatam indaĩngan yambi-dĩkĩeumbi, nanañ ñolok bien indakleukak, wolondamek nak nombi gĩngĩtnai gĩt yakan nanañ ñandin nambetat.”

¹⁷ Tĩmbi endĩ wĩtna no tĩkembĩ, Yambat we ñĩmĩmbi, gwaĩngwaĩiila enguk, “Sĩndĩ wain tuk ñĩn tĩkembĩ, sĩn tambi mĩñ tĩmbi nambĩt!” ¹⁸ Kusei ñĩndĩñda wĩndĩñ sanlet: sandap ñĩn taleumbi, nak wain tuk nombi nĩm nambetat. Wĩn Yambattĩ amatam indaĩngan yambi-dĩkĩeukak wolondamek nak wain tuk nombi nambetat.” ¹⁹ Wĩndĩñ embi, plaua no tĩkembĩ, Yambat we-ñĩmbi, ombĩ embi enguk, “Ñĩne nokok pĩngĩpna nak tapma tĩsamlet. Sĩndĩ nandĩ-sĩwĩt-namnelĩndok plaua tĩke ombĩmbi, na ti-kunekalĩñ.” ²⁰ Nambi taleumbi, Yesulĩ wĩndĩngangot wain wĩtna no tĩkembĩ enguk, “Wain tuk ñalĩ toptop kombĩn Yambattĩ amatamĩn gĩta tĩlak wolok walan. Nak wekatnalĩ tapma tĩmbi yalĩmĩt-samñĩpi, toptop wĩn tĩmba kwambĩñ dalak.”

²¹ Yesulĩ wĩndĩñ embi yousĩmbi enguk, “Yakñesi! Ama bola ti-nam-tĩ-namluk endĩ nakĩta papi, yakan nanañ namĩk. ²² Nak Ama Sisĩnikĩtĩ telak kĩmĩt-namnamĩn wĩn klembi, kĩm plon loutat. Gan ama bola ti-namlak en blangandok, Yambattĩ kĩnjan ombĩmekak.” ²³ Wĩndĩñ eumbi, wolongan gwaĩngwalĩ “Nĩndoñnan nanin nĩndĩ kolan wandĩn tĩmbek?” embi, nĩsĩngan manda e-nandĩ tĩngĩlĩñ.

²⁴ Tĩñĩpi endoñnan nanin nĩndĩ sĩnik amatamdok dausĩnan loloñ sĩnik wala bo nĩsĩngan e-dombi-taĩnan tĩngĩlĩñ. ²⁵ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “Kwelan kuañ endok ama wapmanjii ba yambĩndĩkĩenjii endĩ gĩngĩtsii gembĩnatgan joĩgo joĩgo pa yambi-dĩkĩneañ, gaĩngan endĩ amatamdok ‘Kĩndem ti-nĩmañ’ wĩndĩñ enĩnelĩndok nandañ.” ²⁶ Gan sĩndok kandañ wĩndĩñ nĩm tĩlok. Nĩm sĩnik. Tambi sĩndok boĩngĩpsĩnan lolonjilĩ ama pĩmbĩñen nomĩk kuukak, tĩmbi telak damanjilĩ tĩplaplap nomĩk kuuptok elet. ²⁷ Sĩndĩ nĩtek nandañ? Amatamdok dausĩnan nĩndĩ loloñ sĩnik, wĩn ama slak pipapi nanañ nalak endĩ loloñ, ba ama tĩplaplap ti-ñĩmlak endĩ loloñ? Wĩn slak pipapi nalak walĩ mek loloñ sĩnik, gaĩngan natna sĩndok boĩngĩpsĩnan tĩplaplapsĩ nomĩk kulet.

28 Nak mɔlap plon kuɔɔlambi, sɔndɔ wakan nakɔta gali-kwambiɔn dambi ku-ta-baɔn.
 29 Tɔmbi Bepnali amatamɔnii yambi-dɔkɔneuttok nanbɔ taleɔnguk, wɔndɔɔngangot natna sɔndɔ bo wɔndɔɔn tɔnelɔndok sanba talelak. 30 Wɔn nak amatam indaɔngan yambi-dɔkɔnewamek, sɔndɔ kɔndem nakɔta yakan nanaɔn nambi, ama wapmaɔndok pitit plon pipapi, Islaellok sambat 12 yambi-danɔnelɔndok wɔndɔɔn tɔlet.”

31 Tɔmbi Yesulɔ eɔnguk, “Simon, Simon, dɔk nandi: plaua mɔnjɔp kilɔkɔɔɔknat amali bien epmektok ep papusenelak, wɔndɔɔngangot Satandi nanandi-kɔɔɔktɔnɔji pi pɔuktok ti-kuyuk ti-samep nandiɔmbi, sɔndok Yambatta nɔ-nandiɔmbi, nandi-ɔnɔm-taleɔnguk. 32 Gan nak nanandi-kɔɔɔktɔɔngalɔ nɔm pi pɔuktok nɔmolo ikan ti-gam-talet. Tɔmbi dɔk undane bɔmbi, nombɔ nakɔt galɔ-kwambiɔn damek, nokai ep gembɔlaukaɔn.” 33 Eumbi nɔnguk, “Wopum, nak dɔkɔta it kwambiɔn gɔnaɔn ba kɔmnan lololok ti-paɔngɔtam patet.” 34 Eumbi tambane nɔnguk, “Petlo, nak ganba nandi: puputtɔ man tim gama nɔm kɔtɔnɔɔɔɔɔmbi, dɔk naka ‘Nak en nɔm nandi-ɔnɔmlet’ embi, nain tɔpet gɔt no e-sembi ti-nametaɔn.”

35 Wɔndɔɔn embi yousɔmbi enɔ-nandiɔmbi eɔnguk, “Nak kena tɔndɔɔɔɔɔɔɔk sanɔ-mupi, mɔnem wakɔt lɔk ba kesɔsɔ gwɔlap nɔm mep ɔnelɔndok sanɔ-mulam ɔnaɔngɔɔɔɔn, nain wolonda sɔndɔ nepek nola tɔpɔkaɔngɔɔɔɔn ba nɔm?” Eumbi, tambane nɔngɔɔɔɔɔn, “Nepek no nɔm.” 36 Tɔmbi yousɔmbi enguk, “Gan nain ɔndɔɔngɔtita no en mɔnemɔnɔn palmɔlakta wɔn tɔke-kuukak, tɔmbi lɔl wɔndɔɔngot. Tɔmbi no en kakit ombap nɔm palmɔlakta, wolok tambon sauloɔnɔn tuatualok kɔmɔpi, kɔnjan kakit no tɔkeukak. 37 Kusei ɔndɔɔndɔ tɔmbi wɔndɔɔn elet: manda no ɔndɔɔn youyoulɔn patak, ‘Enda nandum kolan tɔndɔ ama tɔlak’, tɔmbi manda wolok tuop inda-namektok een. Biaɔnganak: manda nokok plon youyoulɔn patak wolok bien indaupi tɔlak.” 38 Eumbi nɔngɔɔɔɔn, “Wopum, kakit ombap tɔpet pat-nɔmlak ɔn ka.” Eumbi enguk, “Ip tuop.”

Yesulok kɔmkɔmlok nainɔ dumalaumbi, tɔ-paɔngɔpaɔngɔle tɔnguk

39 Tɔmbi Yesulɔ walinin pɔ ɔnambi, tim tuop tɔlɔnguk wolok tuop Oliv kwet jaɔngɔnnan ɔnambi, gwaɔngwaɔɔɔɔɔɔɔ kle ɔnaɔngɔɔɔn. 40 Na kwet wolok tombi enguk, “Sɔndɔ ti-kuyuk nɔm inda-samektok nɔmolo ti-kunekalɔn.” 41 Wɔndɔɔn embi yambiɔk bimbi, kawat kolɔm ɔnalak wolok tuop ɔnambi, mɔlelem tɔmbi, nɔmolo ɔndɔɔn tɔnguk, 42 “Bep, dɔk nandum kɔndem dalakta, wɔtna* ɔnɔn napma tɔke. Gan wandangan embi, nokok nanandi nɔm klewɔn, wɔn dɔtna nɔtek inda-namektok nandiɔlaɔn wolok tuop inda-namɔn.” 43 Tɔmbi kunum gɔnaɔn nanin eɔalo nolɔ endoɔn pɔ indambi, gembɔ mɔnguk. 44 Tɔmbi sɔmba gawattɔ makleumbi dɔngunembi, nɔmolo gembɔnatgan tɔ-palɔmbi, kokoptɔ wekat nomɔk kwelan pɔtop pɔtop tɔmbi pɔnguk.†

45 Nɔmolo tɔkap mɔlapi, gwaɔngwaɔɔɔɔɔɔɔ ɔnambi yambiɔnguk wɔn: endɔ blandɔ ep tɔmbi gwasaumbi dou pakɔɔn. 46 Dou palɔmbi enguk, “Sɔndɔ nekta dou pakaɔn? Mɔlapi, ti-kuyuk nɔm inda-samektok nɔmolo tɔmbɔt.”

Yesu bola tɔ-ɔnɔmɔmbi tɔkeɔngɔɔɔn

47 Yesulɔ wɔndɔɔn eɔnɔmbi, ama kɔmɔn no endoɔn bɔ inda-semgɔɔɔn. Endok gwaɔngwaɔɔn 12 endoɔnnan nanin no koi Judas endɔ damandama tɔ-sembi, sɔmumuɔn tɔ-ɔnɔmektok endoɔn bɔnguk. 48 Gan Yesulɔ nɔnguk, “Judas, dɔk sɔmumuɔndɔngan Ama Sɔsɔnɔk bola tɔ-nametaɔn ba?” 49 Tɔmbi endok nolɔɔɔ nepek indaup tɔnguk wɔn kaɔnɔpi nɔngɔɔɔn, “Wopum, kakittɔ yandɔpnemɔn ba?” 50 Wɔndɔɔn eɔnɔpi, endoɔnnan nanin nolɔ tapma amalok telak damanjɔ endok kena gwaɔngwan kakittɔ wɔlepi, pawan kii dɔndɔm kandaɔn nanin wɔlalɔm dɔkɔne pɔnguk. 51 Tɔmbi Yesulɔ wɔ kaɔnɔbi enguk, “Biwɔt!” Wɔndɔɔn embi, ama wolok pawanlok kɔnjannan kiilɔ tɔke-kaumbi, kɔndem daɔnguk.

52 Wɔndɔɔn tɔmbi, tapma ama biesɔ wakɔt ama tapma it kamaikamai tɔnaɔngɔɔɔn ba ama biesɔ dɔwɔn no en tɔkenepi bɔngɔɔɔn endɔ ɔndɔɔn enguk, “Sɔndɔ naka nandumbi, nak ama piɔpiɔnen tɔmbambi, kakit ba dimba nek mepi, nepnelɔndok baɔ ba?” 53 Nak nain nain tapma ilan sɔn gɔtaɔngan kuɔɔlambi, no nɔm nep kaɔngɔɔn. Gan man tim ɔn kɔlɔm mulum molomdɔ gembɔnat kuɔɔlambi, nepnelɔndok sɔndok nain inda-samlak.”

Petlolɔ Yesula ‘Nak en nɔm nandi-ɔnɔmlet’ eɔnguk

54 Tɔmbi endɔ Yesu tɔkembɔ ɔn, tapma amalok telak damanjɔlok ilan lonelɔndok naɔngɔp ɔnaɔngɔɔn. Telaknan ɔnaɔnɔmbi, Petlolɔ kambak mayaɔngan ep klembi ɔnaɔnguk. 55 Tɔmbi ama dɔwɔsɔɔl saɔ jɔmba boɔngɔpnan komba no simbi, pipap sei-palɔnɔmbi, Petlolɔ wolokgan pɔmbi, en gɔta pipakuk. 56 Pipalɔnɔmbi, kena wembe nolɔ kombalok kolsalen duakuk gɔnaɔn pipalɔm kaɔnɔ, daut kwambiɔn kaɔnɔ eɔnguk, “Ama ɔnalɔ bo en gɔtaɔngan pa kulak.” 57 Eumbi, Petlolɔ e-sembi tɔmbi, tamda nɔnguk, “Nak en nɔm nandi-ɔnɔmlet.”

* 22:42: Wɔtna wɔn mɔlap ba piɔngiɔ gawat Yesu inda-ɔnɔmɔuktok tɔnguk wolok walan. † 22:44: Nandi-tale ama dɔwɔndɔ Luka en manda ɔnɔn nɔm youkuk wɔndɔɔn eɔn.

58 Wɪndɪn embi, nain gama nɪm ombataumbi, ama nolɪ kaɸibi nɪnguk, “Dɪk bo endok nosɪ no wakan.” Eumbi, Petlolɪ nɪnguk, “Nak nɪm.”

59 Lakat papaleumbi, ama nolɪ bo gɪngɪnembi eɸguk, “Biaɸgan sɪnk: ama ñalɪ en gɪta pa kulak. Neta, endɪ bo Galili nanin!” 60 Gan Petlolɪ ñɪndɪn tambane nɪnguk, “Dɪk nek elañ nak nɪm nandɪlet.” Eɸɪɪmbi, wolongan puputtɪ kɪtɪnguk. 61 Kɪtɪumbi, Wopumdɪ undanembi, Petlo dɪndɪngan kaumbi, Wopumdɪ manda nɪnguk wɪn nandɪtomguk. Manda wɪn ñɪndɪn, “Man tim puputtɪ gama nɪm kɪtɪnɪɪmbi, dɪk nain tɪpet gɪt no naka ‘Nak en nɪm nandɪ-ñɪmlet’ eutañ.” Manda wɪn nandɪ-sɪwɪpi, 62 sɪmbai kɪmbɪmbi, walinin pɪ ñambi, mano kwɪɪm tɪnguk.

63 Tɪmbi ama Yesu ka-dɪkɪne pakɪɪn endɪ kusei kɪmɪpi, ni-suambapi waɪpbi, 64 timan dai bo masɪpbi nɪngɪɪn, “Dɪk plofet manda embi, nindɪ gutak wɪn nɪnbɪ nandɪna!” 65 Wɪndɪn embi, manda winjɪt kusei kusei nɪmbi, koi ni-kolaɸɪɪn.

Yesu manda plon kɪmɪkɪɪn

66 Kwet salaumbi, Juda amatamdok ama biesɪ en gɪta tapma ama biesɪ gɪt endɪkɪne manda nandɪ-tale ama endɪ kɪmɪn tɪ-palɪmbi, Yesu naɸɪpi dausɪnan loubi, nɪkaɸibi eɸɪɪn, 67 “Dɪk Mesia sɪnk kulaɸda, nɪnbɪm nandɪna.” Eumbi enguk, “Nak wɪndɪn sanbetta, sɪndɪ mandana nɪm nandɪ-kwambɪn danetañ. 68 Ba nepek nola sanɪ-nandutta, tambon nɪm tambane nanɪnetañ. 69 Gan nain nɪm ombataumbi, nak Ama Sɪsɪnɪktɪ Yambat Gembɪ Molom kɪ dɪndɪmnan pipaletat.” 70 Eu nandɪmbi, gɪtɪkgandɪ ñɪndɪn nɪngɪɪn, “Wɪndɪnda dɪk Yambattok Nɪñañ wɪndɪn elañ ba?” Eumbi enguk, “Nak nɪm, wɪn sɪn eañ wakan.” 71 Eumbi, nɪsɪngan e-nandɪ tɪmbi eɸɪɪn, “Nɪndɪla ama ñolok kusei enlok man plon nanin eu pɪumbi nandamɪn, wala tɪmbi wɪn inda-dakleuktok ama nola nombo nɪm lonjɪnetamɪn.”

23

1 Tɪmbi kɪmɪn tɪ-pakɪɪn gɪtɪkgandɪ mɪlapɪ, Yesu Pilatoloñ naɸɪpi, 2 kusei kɪmɪpi, kɪt yout tɪmbi, ñɪndɪn eɸɪɪn, “Nɪndɪ ama ñolok kusei ñɪndɪn ka-nandamɪn: endɪ amatamni ep tɪmbɪ kamalalak. Tɪmbi takis mɪnem Roma ama wapmañ Sisala mɪmɪlok wɪn endɪ nɪnɪ-kɪmɪsɪp pa tɪ-nɪmlak, tɪnɪpi bo enla ñɪndɪn pa elak, ‘Natna Mesia, ama wapma.’” 3 Tɪmbi Pilatolɪ Yesu ni-nandɪmbi eɸguk, “Dɪk Juda amalok ama wapmañjɪ ba?” Eumbi nɪnguk, “Dɪtna elañ i wakan.” 4 Eumbi, Pilatolɪ tapma ama biesɪla ba ama kɪmɪn wopum enda enbi eɸguk, “Nak ama ñolok endɪkɪne manda wɪwɪt bien no nɪm kalet.” 5 Gan endɪ gɪngɪnembi nɪngɪɪn, “Endɪ Judia kwet tuop amatam enɪ-daut tɪ-semɪpi, Galili kwelan kusei kɪmɪpi bɪm Jelusalem ñolok amatam gɪnanjɪ ep tɪmbɪ mlatak.”

6 Pilatolɪ manda wɪn nandɪngukta enɪ-nandɪmbi eɸguk, “Ama ñɪn Galili nanin ba?” 7 Eumbi, “Oñ” eɸɪɪn. Eumbi, Pilatolɪ nandɪtomguk wɪn: Yesu wɪn kwet Elottɪ ka-dɪkɪneɸguk walinin. Tɪmbi Elottɪ bo nain wolonda Jelusalem pakukta tɪmbi Pilatolɪ Yesu endoñ naɸɪp ñanelɪndok eɸguk. Eumbi naɸɪp ñam tombɪmbi, 8 Elottɪ en kaɸibi, kusei ñɪndɪnda sɪmbai kɪndem daɸguk: Yesulok gɪngɪttɪ nain asup pawan gɪnañ pɪumbi, endok dainan kundit engano tɪmbektok nandɪngukta tɪmbi endɪ nain ombapgan en kautok mandɪnguk. 9 Wala tɪmbi endɪ manda kusei kusei ni-nandɪnguk, gan Yesulɪ Elottok mandan nandɪ-kɪmkɪmneɸpi, tambon no nɪm tambanem nɪnguk. 10 Tɪnɪpi, tapma ama biesɪ ba endɪkɪne manda nandɪ-tale ama endɪ ñasɪngan ipi, siɸɪng gembɪnatgan siɸɪɪn. 11 Tɪmbi Elot gɪt mik amañi endɪ nɪ-tɪke-pɪ-yalimbi, manda saɸala tɪ-ñɪmɪngɪɪn. Wɪndɪn tɪmbi Elottɪ eumbi, Yesula dasindasi pamanat dasi-ñɪmɪmbi, nombo naɸɪpi, Pilatoloñ undane ñaɸɪɪn. 12 Pilato gɪt Elot endɪ dama nɪsetkan kanjɪk tɪnɪpi kuɸɪmɪk, gan sandap wolondaɸgan endɪ not tɪngɪmɪk.

13 Tɪmbi Pilatolɪ tapma ama biesɪ wakɪt Juda amalok kandɪkɪnenjɪ ba amatam kɪmɪn gɪtɪk kɪtɪ-semum bɪumbi 14 enguk, “Sɪndɪ ama ñɪn nokoññan naɸɪp bɪmbi, endɪ amatam ep tɪmbɪ kamalalak wɪndɪn nanɪɪn, gan nak sɪndok dausɪnan endok kusei tɪmba dakle-taleumbi, ñɪndɪn sanlet: manda gɪtɪk endok plon e-yout tañ wolok bien no nɪm kalet. 15 Elottɪ wɪndɪngangot tɪk. Neta, endɪ eumbi, ama ñɪn bɪndambo nɪndoñ naɸɪp bañ. Wɪn ñɪndɪn: endɪ kɪmkɪmlok kolan no nɪm tɪnguk, 16-17 wala tɪmbi nak nanandɪlogot tɪ-lamɪpi, kak biwa ñautak.”*

18 Gan amatam gɪtɪkgandɪ ka-kwawaɸganembi eɸɪɪn, “Barabas pɪsat-nɪmbi, ama ñɪn wɪɪ kɪmbɪn.” 19 (Barabas endɪla nolli gɪta Jelusalem it kwelan papi, gavman mik tɪ-sembi, ama no wɪɪ kɪmgukta tɪmbi it kwambɪn gɪnañ kɪmɪɪm pakuk.) 20 Tɪmbi Pilatolɪ Yesu pɪsalɪmektok nandɪmbi, amatamda nombo enguk. 21 Gan endɪ ñɪndɪn kɪtɪkɪtɪnɪpi

* 22:69: Kap 110:1 * 23:16-17: Nandɪ-tale ama dɪwɪndɪ manda kusip no patak eañ. Manda wɪn ñɪndɪn, “Kamaikamai gwɪlat tuop kandɪkɪnenjɪ ama no it kwambɪn gɪnañ nanin pɪsat-semsemlok een.”

nāngilān, “Kloñbat plon wīl kīmbīn!” ²² Tīmbi Pilatolī mandanjī makleumbi, nain tīpet gīt no tīmbīmbi, nīndīn enguk, “Nekta sīnīk? Endī kolan nek sīnīk tīnguk? Nak tīmba dakleumbi, endī kīmbektok bien no nīm kalet, wala tīmbi nak nanandīlokgot tī-lamīpi, kak biwa nautok.” ²³ Gan amatamdī gīngnembī, Yesu kloñbat plon wīl kīmkīmlōk embi, kwambīfīgan kītīmbi, manda sala wopum tīmbi, Pilatolok mandan wīl pīfīguk. ²⁴ Wala tīmbi Pilatolī nandī-sembi, manda eñgīlān wolok bien indauptok eñguk. ²⁵ Endī e-gīngnēnjīla mandanjī tañgonembī, Barabas en nin gavman mik tī-sembi, ama wīl kīmgukta tīmbi it kwambīn gīnañ kīmkīlīn en wakan amatamda pīsapi emguk. Gan Yesu endīla wīn amatamdok mandanjīla Pilatolī en mik amalok kīsīnan wīl kīmmelīndok kīmīkuk.

Yesu kloñbat plon wīkīlīn

²⁶ Endī Yesu walinin nañgīp pīñīpi, ama no koi Simon Sairini nanin telak plon tīmbi indañgīlīn. Endī kena gīnañ nanin bīumbi tīkembī, Yesulok kloñbat bembektok kii klup plon kīmīpi, en klem nāñalok nī-gīngnēngīlīn.

²⁷ Tīmbi amatam kīmīn wopum en kleñgīlīn endok boñgīpsīnan tam dīwīndī kut-blambīla embi, mano tī-nīmīngīlīn. ²⁸ Wīndīn tīmbīmbi, Yesulī undanem yambīmbi enguk, “Jelusalem tam, sīndī naka blan nīm tīmbi kutnelīn. Tambo sīndī kusei nīndīnda sīnla ba wembe gwañgwanjīla kulit: ²⁹ mīlap nain no indaumbi, amatamdī nīndīn enekalīn, ‘Tamdī yamīn papi, gwañgwa nīm apgīlīn ba num nīm emgīlīn endī tam dīwīn yapma kle pakañ.’ ³⁰ Wolongan endī kwet jañgīnla nīndīn enīnekalīn, ‘Sīndī gīlombi, nīndok plon pīwīt!’, ba kwet kīmīnda nīndīn enīnekalīn, ‘Sīndī nīndīp tapliwīt!’”

³¹ Komba kaikta amalī nepek nāndin tī-nīmañda, kīmkīmīnla nītek inda-nīmekak?”†

³² Tīmbi ama tīpet, endī kolan tīndīn ama, endī bo Yesu gīta yandīpnelīndok yanañgīpi nāñgīlīn. ³³ Nākap, kwet no koi Kumban Kwandat wandīn nīa tombi, Yesu kloñbat plon wīpi, kolan tīndīn tombon tombon yakan en gīta yandīpbi ep tembīngīlīn. ³⁴ Tīmbi Yesulī nīmolo nombo nombo tīmbi, nīndīn eñguk, “Bep, endī nek tañ wolok kusei nīm nandī-dakleañda tīmbi yomjī bi-semīn.” Tīmbi mik amalī Yesulok dasindasin ep dannelīndok nīsīngan tīmbi-inda sañala tīngīlīn.

³⁵ Kloñbat plon ep tembīm biu palīmbi, amatamdī ipi, daukañga tīngīlīn, Juda ama biesīlī bo e-lakalakae tīmbi eñgīlīn, “Endī amatam ep kīmīkuk. Endī biañgan Mesia wīn Yambattī nīmbī taleñguk en sīnīkta, kīndem kusei tīmbī dakleumbi, enlok sīngīn tīke-kīmīlīn.” ³⁶ Tīmbi mik amalī wīndīngot manda sañala tī-nīmgīlīn, wīn endī endōñ bīmbi, wain tuk kimbīn mī-wet tīñīpi, ³⁷ nīngīlīn, “Tīkap dīk Juda amalok ama wapmañjīla, kīndem sīngīñga tīke-kīmīt!” ³⁸ Tīmbi Yesulok kusal kumbam mīndīnnan komba plon nīndīn youp wīp bium pakuk, “Nīn Juda amalok ama wapmañjī.”

³⁹ Tīmbi kolan tīndīn ama tīpet Yesu gīta kloñbat plon ep tembum pakīmīk endōñnan nanin nolī Yesu nī-kolambi eñguk, “Dīk Mesia wakan ba? Wīndīnda dīnalok sīngīñga tīke-kīmīlīnīpi, nītī wakīt nīp kīmīt!” ⁴⁰ Gan nollī nī-nōmbīmbi nīnguk, “En wīlī kīmkīmlōk eu talelīn, wīndīngangot dīk tī-gamañ, wala tīmbi dīk Yambattī nek tī-gamekak wala nīm mīsīlañ ba? ⁴¹ Nītī kundīt kolan tīngīmīkta tīmbi tuan dīndīmgan nīkan ombī-tīkeamīk, gan ama nīalī kolan no nīm tīnguk.” ⁴² Wīndīn embi, Yesula nīnguk, “Yesu, dīk kusei kīmīpi, amatamgai yambī-dīkñēñīpi, nak nandī-namekañ.” ⁴³ Eumbi nīnguk, “Nak biañgan ganlet: dīk man sandap nīlondañgan nakīta kunum walalan gīnañ pīletañ.”

Yesu kloñbat plon kīmguk

⁴⁴⁻⁴⁵ Tīmbi kwet boñgīp taumbi, maim bipmīumbi, kwet tuop kīlīm e palīñīlīmbi, 3 kilok tīnguk. Nain wolonda tapma ilan sandum masimasip wopum boñgīp plon wīlapmīumbi, pan tīpet indañguk. ⁴⁶ Tīmbi Yesulī wopumgan kītīmbi eñguk, “Bep, nak gīnañna tīp kīka plon kīmītet.”* Wīndīn eu taleumbi kīmguk. ⁴⁷ Tīmbīmbi, mik amalok telak damanjīlī nepek indañguk wīn ka-nandī-talembi, Yambat nī-ta-lombi eñguk, “Biañgan ama nīn ama dīndīm no.” ⁴⁸ Tīmbi ama kīmīn gītīk nepek wīn kanelīndok bīngīlīn endī nek indañguk wīn gītīk ka-nandīmbi, sīmba gawat tīngīlīnda tīmbi kuanjī wīwīlembi, isīnan undane nāñgīlīn. ⁴⁹ Gan Yesulok nolīi gīt tam nin Galīlī nanin en klem bīngīlīn endī kambak mayañgan ipi, nepek indañguk wīn ka-nandī tīngīlīn.

Yesu tapliñgīlīn

* **23:30:** Hosea 10:8 † **23:31:** Yesulī eyout manda wīn enla eñguk. Manda wīlok walan wīn nīndīn, “Amatamdī nepek nāndin ama yom nīmna tī-nīmañda, ama yomjīat gīnañjī nīm tambaneñgīlīn endī Yambattī nītek tī-semekak?” * **23:46:** Kap 31:5

⁵⁰ Ama no kuñguk koi Josep, ama k'ndem ba d'ndim no Arimatia it kwet Judia kwelan nanin. Endi ama biesi Juda amatam yambi-d'kñeñg'il'iñ endok sambat, ⁵¹ gan noliiti Yesulok plon manda nek e-topg'il'iñ ba kundit nek ti-ñi-m'iñg'il'iñ endi en g'ita g'inañ noñgan n'im tiñguk. Endi Yambatti amatam indañgan yambi-d'kñeukak wala nandi-koñgomnatgan mand'i pa t'liñguk. ⁵² Ama wal'i Pilatoloñ ñambi, Yesulok dalandanla n'i-nandumbi nandi-ñi-m'iñguk. ⁵³ Nandi-ñi-m'iñguk ñambi, kloñbat plon nanin tamat t'ke-p'iñbi, sandum satninli t'im'p imbi, t'ke ñambi, sum no kawat g'inañ kulukulul'nan k'im'kuk. Sum w'in ama no gama n'im k'im'k'iñ.

⁵⁴ W'in Sabat patnandi nain indaup t'imb'iñbi, t'w'iñd'i-k'ñe nain dumalañgukta endi w'ind'iñ tiñguk. ⁵⁵ T'imbi tam Yesu g'ita Galili nanin b'imb'in endi Josep klembi, sum ba Josepti telak n'itek plon Yesulok dalandan k'im'kuk w'in ka-talembi, ⁵⁶ ilan undane ñañg'il'iñ. Ñambi, gwasap ba p'iñg'ip saple m'liñ k'ndem Yesulok dalandanlok ti-jumupi, endi-k'ñe manda tañgonembi, Sabatta pat-nandi t'ñg'il'iñ.

24

Yesuli k'imnan nanin m'lakuk

¹ Kena nain kusei k'im'k'iñm'liñnan kwet salaup t'imb'iñbi, tamdi gwasap m'liñ k'ndem ti-jumut t'ñg'il'iñ w'in epbi, Yesulok sumnan ñañg'il'iñ. ² Ñam tombi kañg'il'iñ w'in: kawat sum dai masipm'iñ w'in manjaneum tambon kandañ ña pakuk. ³ T'imb'i endi sum tombañ g'inañ loñg'il'iñ, gan Wopum Yesulok dalandan n'im palim kañg'il'iñ. ⁴ N'im kañbi, nek indañguk wala nanand'nj'i n'im dakleñ'iñbi, platik s'nik ama t'ipet dasindasinjet kolsalennat endi endoñ indambi ik'im'k. ⁵ T'imb'i tamdi yambi-s'likñembi, kolan m'is'iñ'ipi, m'ilelem ti-sembi, dausi kwelan deumbi, t'ipetti engim'k, "S'ndi ama kaik patak enda neкта semb'semb'in endok boñg'ips'nan bi lonjañ?" ⁶ Endi ñolok n'im patak, ikan m'ialak. Endi dama Galili kwelan gama pal'iñ'ipi, manda ñin sanguk w'in nandi-tomb'i, ⁷ Nak Ama S's'nik nepbi, yom amalok k's'nan nap'iñbi, kloñbat plon nul'i k'imbambi, sandap t'ipet git no ñambi, k'imnan nanin b'indambo m'lalettok een.' "

Eñaloli w'ind'iñ eumbi, ⁸ tamdi Yesuli manda eñguk w'in nandi-tombi, ⁹ sumnan nanin undane pi ñambi, Yesulok gwañgwañii 11 g'ita nosii d'w'in yambiñbi, nepek g'it'k inda-semguk wolok kasat ti-semg'il'iñ. ¹⁰ W'in Malia Makdala nanin, Yoana, Yakobolok meñ Malia, wak'it tam d'w'in en g'ita pak'iñ wal'i wakan ama nin Yesuli kenalok en'imumul'iñ endoñ ñambi, kasat ti-sem pa t'ñg'il'iñ, ¹¹ gan en'imumul'iñ endi tamdok mandala nandum t'li t'imb'iñbi, n'im nandi-kwamb'iñ dañg'il'iñ. ¹² Petlol'i wandingan embi m'lap'i, sumnan woñep ñambi mumuñem paun'jnem, g'inañ deium loumbi kañguk w'in: sandum Yesulok dalandan t'im'p imim'in wal'iñgot pakuk. W'ind'iñ kañbi, ilan undane ñambi, nepek w'in indañguk wolok nanandi kena tiñguk.

Yesulok noliit t'ipet Emaus telaknan ñañ'iñbi, en inda-semguk

¹³ T'imb'i sandap wolondañgan Yesulok noliit t'ipet endi Jelusalem bimbi, Emaus ñandepi ñañg'im'k. It kwet w'in 11 kilomita wolok tuop Jelusalem t'imb'i dumalaum patak. ¹⁴ T'im ñañ'ipi, nišetkan nepek g'it'k indañguk wolok manda e-nandi t'ñg'im'k. ¹⁵ Manda eu ñañ'ambi t'imb'i, e-kle-kot t'im pa ñañ'iñbi, Yesu en wakan siñginjetnan ep t'imb'i dumalaumbi, en g'ita yakan ñañguk. ¹⁶ Gan nepek nol'i daset masipm'iñbi, n'im k'andandi-tomg'im'k.

¹⁷ T'imb'i endi en-nandiñbi eñguk, "Sit'i manda nektok e-kle-kot t'iñ'ipi ñam'k?" Eumbi, gitakan s'nik ipi, dei-blambli embi pak'im'k. ¹⁸ T'imb'i endoñnan nanin no koi Kleopas endi Yesu n'i-kañbi eñguk, "Ama yok asupgan Jelusalem bi pakañ. Endoñnan nanin d'k noñganli kena nain lap kandañ wand'iñ nepek indañguk w'in n'im nandi'lañ ba?" ¹⁹ Eumbi, "W'in nek indañguk?" w'ind'iñ eni-kañguk. Eni-kaumbi, tambane n'iñg'im'k, "Nepek Yesu Nasalet nanin enda inda-ñi-m'iñguk wala eam'k. Endi plofet ama no, t'imb'i manda gemb'nat eñguk ba kundit engano t'ñguk wal'i amatamda ñ'nd'iñ daut semguk: Yambatti enda nandum loloñ s'nik. ²⁰⁻²¹ N'ndi ñ'nd'iñ nandi-kwamb'iñ dambi mand'iñg'im'iñ: Yambatti Yesu en wakan Isael amatam n'ndi kolan g'inañ nanin n'pma t'ikeuktok n'imbi taleñguk, gan n'ndok tapma ama biesi ba n'imb'ndi-kñen'iñ en Roma amalok k'is'nan k'im'liñbi, w'li k'imbektok manda embi, kloñbat plon w'li'm k'im'guk.

Nepek w'in ikan sisañgan inda-ñi-m'iñbi, biañgan k'im-s'nik tañguk. ²² T'imb'i wakan-got n'im. N'ndoñnan nanin tam d'w'in endi n'ip t'imb'i s'likñenembi, nanand'iñ n'im daklelak. Man salasalanan s'nik endi sumnan ñal'iñ, ²³ gan Yesulok dalandan n'im kañbi undane b'imb'i, ñ'nd'iñ n'iñ'iñ, 'N'ndi nepek engano kam'iñ, w'in eñaloli Yesu kaik patak n'iñ'imb'im yambiñ'iñ.' Tamdi w'ind'iñ eumbi, ²⁴ n'ndoñnan nanin ama d'w'in endi bo sumnan ñambi kal'iñ w'in, nepek tamdi sumda n'iñ'iñ wolok tuop palak. Gan Yesu en n'im kal'iñ."

²⁵ Tĩmbi Yesulĩ enguk, “Sĩndĩ ama kamasĩ, plofet amalok mandanjĩ gĩtik gĩnañĩ gĩnañ baiñgan baiñgan pa nandi-dasiañ. ²⁶ Endĩ Mesialĩ amatam epmektok mĩlap wakan bembĩmbi, Yambattĩ koi gĩngĩt wopum mĩuktok youkĩlĩñ.” ²⁷ Yesulĩ wĩndĩñ embi, Moselok plon kusei kĩmĩpi, Mose en wakĩt plofet ama dĩwĩndĩ Yesu enlok plon manda youkĩlĩñ gĩtik wĩn enĩ-dakleñguk. Enĩ-dakleñĩlĩmbi ñakap, ²⁸ it kwet ama tĩpettĩ ñandep nandiñgĩmĩk wĩn tĩmbĩ dumalañguk. Tĩmbi endĩ kaum Yesulĩ gamañgot yousĩm ñauktok tĩmbĩmbi, ²⁹ tĩke-kĩmbĩ dambi nĩngĩmĩk, “Kak, nĩkĩta pat! Maim ip pĩumbi kĩlĩm elak.” Wĩndĩñ nĩ-gĩngĩneumbi, en gĩta palep it gĩnañ loñguk.

³⁰ Tĩmbi nanañ nanep tĩñĩlĩmbi, Yesulĩ plaua nanañ no tĩkembĩ, Yambat we-ñĩmĩmbi ombĩmbi emum tĩkeñgĩmĩk. ³¹ Tĩkeñĩpi, dauset tombĩmbi ka-nandi-tombĩmbi, dauset-nangan paikuk. ³² Tĩmbi endĩ nĩsetkan e-nandi tĩmbi eñgĩmĩk, “Biañgan sĩnĩk. Endĩ telaknan nĩkĩta bĩñpi, manda embi, Yambattok manda wolok bien nĩnĩ-dakleñĩlĩmbi, walenet biañgan mĩlalaki!” ³³ Wĩndĩñ eñpi, wolongan mĩlapi, Jelusalem undane ñañgĩmĩk. Ña tombi, Yesulok gwañgwañĩ 11 gĩt amatam dĩwĩn en gĩta kĩmĩn tĩ pakĩlĩñ ep tĩmbĩ indañgĩlĩñ. ³⁴ Tĩmbi amatam walĩ ama tĩpetta ñĩndĩñ engĩlĩñ. “Wopumdi biañgan kĩmnan nanin mĩlapi, Simondoñ indañak!” ³⁵ Wĩndĩñ eumbi, ama tĩpet endĩ telaknan nek indañguk wolok kasat tĩ-sembi engĩmĩk, “Endĩ plaua nanañ no ombĩmbi nĩmumek, nĩtĩ ka-nandi-tommĩk.”

Yesulĩ gwañgwañĩloñ inda-semguk

³⁶ Gwañgwañĩlĩ gamañgot endañgan manda e-palĩñĩlĩmbi, Yesu en wakan boñgĩpsĩnan bĩ indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.” ³⁷ Wĩndĩñ eumbi, ka piasat tĩmbi, kolan mĩsĩñĩpi, “Ama wale kamĩñ” embi nandiñgĩlĩñ. ³⁸ Tĩmbi endĩ enguk, “Neta gĩnañĩ mĩlataumbi, gĩnañ tĩpet tañ?” ³⁹ Kĩtna kesĩtna kawĩt, ñĩn natna sĩnĩk yañ! Gwĩlatna tĩke-kañbi, ñĩndĩñ nambi-daklewĩt: nak gaumna gĩt kwandatna nat, gan wale tip endĩ gaum ba kwandatsĩ nĩm nat.” ⁴⁰ Eu taleumbi, kii kesii daut semumbi kañgĩlĩñ. ⁴¹ Kañbi, sĩlĩsĩlĩ gĩt nandi-bendĩlĩ gĩnañĩ tokĩeñgukta tĩmbi gama nĩm nandi-kwambĩñ dañgĩlĩñ. Tĩmbi endĩ enĩ-kañbi eñguk, “Sĩndok nanañ no patak ba?” ⁴² Eumbi, mĩkbalak sinjin pan no mĩumbi ⁴³ tĩkembĩ, dausĩnangan nañguk.

⁴⁴ Tĩmbi gwañgwañĩila enbi eñguk, “Nak dama sĩn gĩta kuñpi, ñĩndĩñ sangut: Mose wakĩt plofet ama ba ama dĩwĩn gĩtik endĩ nokok plon e-yout tĩmbi, manda youkĩlĩñ patak manda gĩtik wolok bien indauptok een.” ⁴⁵ Wĩndĩñ embi, Yambattok manda youyoulĩn patak wolok kusei nandi-kĩlĩñ enelĩndok nanandĩnjĩ tĩmbĩ pañgĩtaumbi ⁴⁶ enguk, “Nepek ñĩndĩñ indauktok youyoulĩn patak: Mesialĩ pĩngĩp gawat bembĩ kĩmbi, sandap tĩpet gĩt no tĩmbĩmbi, kĩmnan nanin mĩlalekak. ⁴⁷ Tĩmbi nolĩlĩ Jelusalem it kwelan kusei kĩmĩpi, endok koi plon amatam gĩtik kwet tuop kuañ enda ñĩndĩñ eu pĩukak, ‘Sĩndĩ gĩnañĩ tambanekalĩnda, Yambattĩ yomjĩ bi-samekak.’ Wĩndĩñ indauktok youyoulĩn. ⁴⁸ Sĩndĩ mek nepek gĩtik wĩn indañguk ba indaukak wolok gembĩ ipi e-daklenekalĩñ. ⁴⁹ Nandiwĩt! Bepnalĩ nek samektok e-kwambĩñ dañguk wĩn natna nĩ-mulambi, sĩndoñ pĩukak. Gan sĩndĩ Jelusalem ñĩngan papi mandĩñĩlĩmbi, Yambattok gembĩn kunum gĩnañ nanin wĩn dasĩndasin nomĩk dasĩ-samekak wolok tuop.” *

Yesulĩ kunum gĩnañ loñguk

⁵⁰ Tĩmbi Yesulĩ gwañgwañĩlĩ yanañgĩpi, Betani it kwet kandañ ñam tombi, kii tĩke-lombi, ep gwĩlam tĩ-semguk. ⁵¹ Ep gwĩlam tĩ-semñĩpi yambĩk biumbi, Yambattĩ kunum gĩnañ tĩke-lombi loñguk. ⁵² Loñĩlĩmbi, gwañgwañĩlĩ mĩlelem tĩ-ñĩmbi, sĩlĩsĩlĩ wopum tĩñpi, Jelusalem it kwelan undane ñañgĩlĩñ. ⁵³ Ñambi, sandap tuop tapma it sañ jimba gĩnañ lombi, wolok Yambat nĩ-kĩndem dambi kuñgĩlĩñ.

* **24:49:** Manda ñolok walan wĩn ñĩndĩñ, “Yambattok gembĩn, wĩn Dĩndĩm Woñ, kunum gĩnañ nanin inda-sembi pat-semekak.”

Gĩngit manda kɨndem Yoaneli youkuk Eundakle manda

Yoane gĩngit manda youkuk endi Yesulok gwañgwañii endoñnan nanin no, gan enlok koi tike-louptok nɨm nandĩmbi, kɨmit-sembi, enlok plon ñindĩñ e-yout tĩnguk, “gwañgwa nin Yesuli gĩnañi kasileñguk” (13:23, 19:26, 21:7,20) ba “gwañgwa no” (18:15-16, 20:2-8).

Matayo wakit Maleko ba Lukali gĩngit manda kasatsi wɨn ikan youkiliñ, wala tĩmbi Yesuli kundit engano tĩnguk asup wɨn Yoaneli lapipi, diwɨn no biennat sɨnik wɨngot youpi, ñindĩñ enguk, “kundit youyoulin patak walɨ kusei ñindĩnda youyoulin: sɨndi manda ñin pinat nandi tĩmbi, Yesu en Mesia, Kunum Yambattok Nĩñañ, wɨn nandi kwambɨñ danekaliñ, tĩmbi nandi kwambɨñ dañipi, endok gĩngitĩnii kuañda tĩmbi kuñgu sisɨnik wɨn kasilenekaliñ.” (20:31)

Yesuli e-yout manda asup enguk wɨn Yoaneli wɨndiñgangot lapipi, tɨpetgot youkuk. Gan endi Yesulok kusal wakit kuñgu sisɨnik ba nandi-kiliktɨlok plon manda asup ñindĩñ youkuk: Yesuli Kunum Yambattok Man Mandan sisɨnik, tĩmbi nepek gĩtĩngitɨk ep tĩmbi indañguk. Endi Kunum Yambattoñ lololok yama wakan; endi telaktok kusei, manda biañgan sisɨniktok kusei, ba kuñgu sisɨniktok kusei; endi kuñgulok nanañ tuk biañgan sisɨnik ba kolsalen kuñgu emlak en wakan; endi mɨlamɨlat ba kuñgu molom; tĩmbi endi sipsiplok kandikɨenji kɨndem ba wain komba sisɨnik en wakan. Nin endi Yesu nandi-kiliktɨ tĩmɨlak, endi kuñgu sisɨnik kasilembi, papat kwambɨñgan kulak, gan nin endi Yesu siñgi wɨlmɨlak, endi kɨmlok gĩngit kulak, tĩmbi kolandok tambon ombi-tikeukak.

Yoaneli kasat youkuk wolok sambat

Yesuli ama sɨnik indambi, kena kusei kɨmɨkuk (1)

Yesulok mandan ba kundil walɨ endi Kunum Yambattok Nĩñañ wɨn tĩmbi inda-dakleñguk (2-12)

Yesuli kɨmbepi, gwañgwañii tɨ-pañgɨpañgɨle tɨ-semguk (13-17)

Yesuli enlok kusal tĩmbi inda-dakleuktok kɨm mɨlapi, gwañgwañiiloñ inda-semguk (18-21)

Yesuli ama sɨnik indambi, kena kusei kɨmɨkuk

Yesu, wɨn Kunum Yambattok Man Mandan en wakan, ama sɨnik indañguk

¹ Kwet nain kusei kɨmɨkɨmɨlɨnan Man Mandan endi ikan pakuk. Endi Kunum Yambat gɨt yakan kuñgɨmɨk, en bo Yambat. ² En wakan kusei kɨmɨkɨmɨlɨnan Kunum Yambat gɨta yakan kuñguk, ³ tĩmbi endok mandanla nepek gĩtĩngitɨk ep tĩmbi inda-taleñguk, wɨn telak nolok plon nepek no nɨm tĩmbi indaindan. ⁴ Man Mandan en wakan kuñgu biañgan sisɨnik wolok kusei, tĩmbi kuñgu walɨ amatamdok kolsalen sisɨnik. ⁵ Tĩmbi kolsalen walɨ kilɨm gĩnañ kolɨ sale-ta-ñaumbi, kilɨmdɨ en makleuktok tuop nɨm.

⁶⁻⁷ Kolsalen wolok gembɨn ilimektok Kunum Yambatti ama no koi Yoane * nɨ-mulɨm bɨ indambi, kolsalen wolok kusei eni-daklembi, amatam gɨtɨkgandi endok mandan nandĩmbi, kolsalen wɨn nandi-kiliktɨ tĩmɨneliñndok wɨndiñ tĩnguk. ⁸ Kolsalen wɨn Yoane en nɨm, tambo endi kolsalen wolok kusei eu inda-dakleuktok indañguk. ⁹ Kolsalen sisɨnik, nindi amatam gɨtɨk kolɨ sale-semɨlak, endi kwelan indaupi tĩnguk.

¹⁰ Man Mandanli kwet ñin tĩmbi indañguk, tĩmbi en wakan kwelan ama indambi, kwelan kuñguk, ganmek kwelalok amatamdɨ en wɨn nin sɨnik wɨn nɨm ka-nandi-tomgɨliñ. ¹¹ Wɨn endi enlok kwelan wɨngan pɨ indambi kuñguk, gañgan enlok amatamñiilɨ siñgi wɨlmɨñgɨliñ. ¹² Gan ama en not tĩmɨñgɨliñ, wɨn endok koi tike-kwambɨñ dañgɨliñ, endi gɨtɨk Man Mandanli ep tĩmbi pañgɨtaumbi, Kunum Yambattok gwañgwa bɨsalii indañgɨliñ. ¹³ Wɨn endi meñ beptok wekat sɨnik nɨm indañgɨliñ, ba amalok ka-galksɨla ba nanandɨnjɨla nɨm, tambo Kunum Yambat engan ep tĩmbi tĩmbi, enlok gwañgwa bɨsalii indañgɨliñ.

¹⁴ Man Mandanli kwelan ama gwɨlap ba gaummat indambi, nɨndok boñgɨpnɨn dou mɨlat tĩnguk. Tĩmbi nɨndi dautnɨli kañtɨnambi, endi enlok kusal engano wɨn tĩmbi inda-dakleumbi kañgɨmɨñ, wɨn endi Bep Yambattok Nĩñañ engano sɨnik. Bep en nɨ-mulɨm pɨm indambi, yousɨyousɨñgan Beulok gɨnan sɨloñ ba kusal sisɨnik wɨn tĩmbi inda-dakleñguk.

* 1:6-7: Yoane gĩngit manda kɨndem youkukti ñolok Yoane tuk i-sem-i-sem endok plon elak.

¹⁵ Endok plon Yoaneli ñindañ e-daklembi kitimbi eñguk, “W+n ama wala wakan nak ñindañ sangut, ‘Ama nokok siñgi kandañ indalak endi nak gama n+m indañlambi ikan pakuk, wala timbi endi nak napma klelak.’” ¹⁶ Timbi Man Mandanli g+nañ siloñ molom sinikta timbi bisik kusei kuseili nindi g+itktok nain nain inda-n+mguk. ¹⁷ W+n Moseli Kunum Yambattok endikne mandan Juda n+ndok bep pañniila emguk, timbi Yesu Klistoli Kunum Yambattok g+nañ siloñ ba kusal sisinik w+n timbi inda-dakleñguk. ¹⁸ Nimbek noli Bep Yambat nain nola no n+m kañg+liñ. W+n enlok N+ñañ engano sinik en wakan Bep Yambattok kusal timbi inda-dakleñguk. Neta, endi bo Yambat sinik, timbi Beu g+ta ñas+ñgan sinik patak.

*Yoane tuk i-sem-i-semli Yesulok telak ti-d+ndim eñguk
(Matayo 3:1-12, Maleko 1:2-8, Luka 3:15-17)*

¹⁹ Juda ama biesi Jelusalem pakiliñ endi Yoanelok kusal, w+n endi Mesia indaindalo e en wakan ba no, w+n nandi-daklenel+ndok nand+ng+liñ, wala timbi endi tapma ama git Livai ama † d+w+n Yoaneloñ en+mul+m ña tombi, “D+ik nin sin+ik?” n+nand+ng+liñ. Timbi Yoaneli ñindañ tambane enguk: ²⁰ endi enlok kusal n+m kim+it-sem+imbi, endi e-daklembi enguk, “Natna w+n Mesia n+m.” ²¹ W+nd+ñ eumbi, n+nand+imbi eñg+liñ, “T+ikap d+ik Mesia n+m, d+ik nin sin+ik? Ba d+ik plofet Elia b+ndambo indauktok e en ba?” Eumbi enguk, “Nak en n+m.” Eumbi n+ñg+liñ, “W+nd+ñda d+ik plofet Mose nomik w+n indauktok e en ba?” * Eumbi, “Nak en bo n+mgot” enguk. ²² W+nd+ñ eñgukta, b+ndambo n+nand+imbi eñg+liñ, “D+ik nin sin+ik? N+nd+ ama n+n+muk+liñ enda manda tambon en+neñdok d+ik kusaka n+n+b+m nand+na. D+ik d+tnala n+tek elañ?” ²³ Eumbi, Yoaneli manda no plofet Aisaiali youyoulin w+n kim+it-klembi, ñind+ñ enguk, “Ama no kwet ama n+mnatnan papi, Wopumdok telal ti-d+ndim ew+it! w+nd+ñ kit+lak” * w+n natna wakan.”

²⁴ Timbi Falisi amali ama en+mul+imbi b+ñg+liñ wal+ ²⁵ Yoane ñind+ñ n+nand+ng+liñ, “T+ikap d+ik Mesia en n+m, ba Elia ba plofet w+n bo n+m, w+nd+ñda d+ik nekta amatam tuk pa i-sem+añ?” ²⁶ Eumbi tambane enguk, “Nak w+n tukgot pa i-semlet, gan ama no s+ndok boñg+ps+nan kulak - sin endok kusal n+m ka-nandi-dakleañ - ²⁷ endi wakan nokok singi kandañ indaupi t+lak, timbi nak p+mb+ñen ñandin ñal+ endok kes+i gw+laplok toan p+sal+mettok tuop n+m.”

²⁸ W+n Yoaneli Betani it kwet, Jodan tuk maim lamb+lamb+n kandañ papi, tuk i-sem+ñguk kwet wolok w+nd+ñ indañguk.

Yoaneli Yesula Kunum Yambattok Sipsip Niñan sinik w+nd+ñ e-dakleñguk

²⁹ Kwet salaumbi, Yoaneli Yesu b+um kañbi, nolilla ñind+ñ enguk, “W+ kaw+it: en Kunum Yambattok Sipsip N+ñañ, nin endi kwelalok amatam gitik endok yomj+lok m+l+p w+n apma t+ke-taleukak! † ³⁰ W+n ama walañgan nak ñind+ñ eñgut, ‘Ama nindi nokok singi kandañ indalak, endi nak gama n+m indañlambi ikan pakuk, wala timbi endi nak napma klelak.’” ³¹ Dama natna bo en nin sin+ik w+n n+m ka-dakleñgut, gan endok kusal Isael amatamda timba inda-dakleuktok nak ñolok b+mbi, tuk i-sem-i-sem kena kusei kim+ukut.”

³² Timbi Yoaneli yous+mbi, Yesulok plon ñind+ñ e-dakleñguk, “D+nd+im Woñd+ mambaip wandin kunum g+nañ nanin p+mbi, endok plon p+ pal+m kañgut. ³³ Damañgan nak bo en Mesia w+n n+m nand+ñm+ñgut, gan tuk i-sem-i-semlok nani+mukukt+ ñind+ñ nanguk, ‘Ama nindok plon nokok Woñnali p+ pal+imbi kaukañ en wakandi amatam D+nd+im Woñli i-semekak.’” ³⁴ Eumbi, natna dautnal+ w+nd+ñ indaumbi ka-taleletta timbi ñind+ñ pa e-daklelet: ñ+n Kunum Yambattok N+ñañ sin+ik.”

³⁵ Salaunda Yoaneli kwet pakuknan wolok b+ndambo ñam ikuk. Timbi gwañgwa en kle-ta-kuñg+liñ endoñnan nanin t+petti en g+ta ik+m+ik. Iliñ+li+mbi, ³⁶ Yoaneli Yesu yapma kle ñaum kañbi, gwañgwañiitta ñind+ñ enguk, “W+n kandem+ik! Kunum Yambattok Sipsip N+ñañ wakan ñak!” ³⁷ Eumbi, endi manda w+n nand+imbi, Yesu kle ñañg+m+ik. ³⁸ Timbi Yesuli tambanembi, ama t+pet en kle b+umbi yamb+mbi, en+nand+imbi eñguk, “Sit+ nekta bam+ik?” Eumbi n+ñg+m+ik, “Rabai” (w+n n+ndok mandan+ plon ‘endaut’), “d+ik it delok dou m+l+at pa t+lañ?” ³⁹ Eumbi enguk, “B+mbi kandem+ik!” Yesuli w+nd+ñ eumbi, endi en kle ña it w+n kañg+m+ik. 4 kilok t+mb+mbi, en g+ta pal+imbi, tim t+ñguk.

† **1:19:** Ablaamdok lan Jekop endok niñañiiloñnan nanin nolok koi Livai. Endok sambalii tapma ilan t+plaplappe kena kusei kusei t+añg+liñ endok kosi “Livai ama” kit+kitin. (Namba 3:17-37) * **1:21:** Malakai 4:5, Lo 18:15 * **1:23:** Aisaia 40:3 † **1:29:** Kunum Yambatti yomji bi-semektok Juda amali sipsip ba gaut d+w+n no yand+ppi, tapma t+ñmañg+liñ. Gan gauttok wekail+ amalok yom wil+it-semum taleuktok tuop n+m, wala timbi Kunum Yambatti enlok niñañ Yesu amatam kolanj+lok tuan apma t+keuktok n+m+ul+m p+m indambi, sipsip niñañ wandin kim-semguk.

⁴⁰ Ama tîpet Yoanelok mandan nandîmbi, Yesu kle ñañgimîk, endoñnan nanin no wîn Simon Petlolok kwayañ koi Andlu. ⁴¹ Endî Yesu gîta pakap kañbimbi, dîndîngan ñam dal Simon lonji-ta-ña kañbi nînguk, “Nîti Mesia ip kamîk.” (Mesia wîn Glik manda plon Klisto kîtiña.) ⁴² Wîndîñ embi nañgîlîmbi, Yesuloñ ña tomgîmîk. Ña tombîmbi, Yesulî Simon daut kwambîñ kañbi nînguk, “Dîk Simon Yoanelok nîñañ. Koka kombîlin Sifas kîtînekalîñ.” (Kot ‘Sifas’ wîn Grik manda plon Petlo.) §

Filip gît Natanaellî Yesu en Mesia, Kunum Yambattok Nîñañ, wîn ka-nandî-tomgîmîk

⁴³ Salaumbi, Yesulî Galilî kwelan ñaupî nandîmbi ñañguk. Ñañîpi, Filip tîmbî indaumbi nînguk, “Dîk bî nak nep kle kuukañ.” ⁴⁴ (Filiptok it kwet wîn Betsaida, wîn Andlu gît Petlo endok iset kweset.) ⁴⁵ Tîmbi Filiptî ña Natanael tîmbî indaumbi nînguk, “Ama walîngan Moselî endîkîne manda gînañ ba plofet amalî bo indauktok youyoulî, wîn Mesia en nîndî ip kamîñ. En Joseptoñ nîñañ koi Yesu Nasalet î kwelan nanin.” ⁴⁶ Eumbi nî-nandîmbi eñguk, “Akai! Ba nepek kîndem no it kwet koi gîngîl nîmnat wandînnan indauktok tuop ba?” Eumbi, Filiptî nînguk, “Dîtna bîmek ka!”

⁴⁷ Tîmbi Yesulî Natanael bîum kañbi, endok plon ñîndîñ eñguk, “Yakîe! Ama ñîñ endî Israel ama sîsînik. Juluñit endok plon no nîm palmîlak.” ⁴⁸ Wîndîñ eumbi nî-nandîmbi eñguk, “Nîtek tîmbi dîk nokok kusatna wandînan nandî-namlañ?” Eumbi nînguk, “Filiptî gama nîm kîti-gamîlîmbi, dîk komba fik kapmainan pipalîmbi gambît.” ⁴⁹ Natanaellî manda wîn nandîmbi nînguk, “Endaut. Dîk Kunum Yambattok Nîñañ sînik, Israel nîndok Ama Wapmañî mandî pakamîñ wîn dîk wakan!” ⁵⁰ Eumbi, Yesulî tambane nînguk, “Ba nak komba fik kapmainan pipalîm gambît wîndîñ ganîtta tîmbi, dîk wîndîñ nandî-kwambîñ dalañ ba? Dîk nepek gîtikîñ dîwîn sîngimek indaumbi kaukañ walî man nek indalak wîn makleukak.” ⁵¹ Tîmbi yousîmbi nînguk, “Wîn biañgan sînik. Nak ñîndîñ sanlet: sîndî kanekalîñ, wîn kunum yama dîlî tombîmbi, Kunum Yambattok eñaloñîlî kwelan nanin kunum gînañ lombi, nak Ama Sîsînik nokoñnan undane pîmbi, wîndîñ lo ña pî pa tînekalîñ.” **

Yesulok mandan ba kundil walî endî Kunum Yambattok Nîñañ wîn tîmbî inda-dakleñguk

2

Yesulî tuk tîmbîm wain indañguk

¹ Kena nain tîpet taleumbi, Galilî kwelan it kwet no koi Kana wandîñ ama nolî kîkokot tîmbi, nanañ sina wopum tînguk. Yesu meñlî wandîñ pakuk, ² tîmbi Yesu gît gwañgwañîi bo enî-tiañeum bîmbi, wandîñ pakîlîñ. ³ Pakap, wain tuk taleumbi, Yesu meñlî Yesula ñîndîñ nînguk, “Wain ememlok wîn ip talek.” ⁴ Eumbi tambane nînguk, “Me, wîn nokok nepek nîm. Kusatna tîmba inda-daklelok nain wîn gama nîm indak.” ⁵ Eumbi, Yesu meñlî it wolok kena gwañgwala ñîndîñ enguk, “Endî nepek no sanbîmbi, wolok tuop tînekalîñ!”

⁶ Tîmbi it wolok gînañ kawat kambot tuknat kît tombon, tombon noñgan pakuk, noñgan noñgan wolok wopum wîn 80 ba 120 lita, wolok tuop. Wîn Kunum Yambattok dainan tî-jamîlan tîndîlok Juda amatamdî tuk walî kîsî kesîsî, nepek dîwîn wakît wîlîkañgîlîñ. ⁷ Tîmbi Yesulî kambot wîn kañbi, kena gwañgwala enguk, “Kambot ñî pakañ wîn tuk gît-talewî!” Eumbi, kambot gîtik wîn gîlîm man plon tokîe-taleumbi ⁸ enguk, “Ale, tuk lakat no kambot gînañ nanin gîpi, nanañ kandîkîne amalolî tîke ñawî!” Eñguk wolok tuop tîke ñambi, ⁹ nanañ kandîkîne amala mîmbi, tuk walî ikan wain indañguk wîn nakanaka tînguk. Nakanaka tîmbi, wain tuk wîn denanin wîn nîm nandînguk, wîn kena gwañgwa gîkîlîñ endîngot nandîngîlîñ, wala tîmbi kandîkîlî ama kîkokot tînguk wîn kîtîñmîmbi ¹⁰ nînguk, “Kîmîñ beu gîtikî wain tuk kîndem wîn dama danbi, yoksîlla emum nam, kamakama tîmbîmbi, wain kolan sîngimek danbi pa emañ. Gan dîk wain tuk kîndem tîke-kîmbîñ dambi, kombîtmek tîke bîlañ.”

¹¹ Yesulî Galilî kandañ, Kana it kwelan tuk tîmbi wain indañguk walî endok jimba kundil dama sîsînik. Kundil wîn tîñîpi, enlok kusal engano wîn tîmbî inda-dakleumbi, gwañgwañîilî kañbi nandî-kwambîñ dañgîlîñ.

¹² Sina walî taleumbi, Yesu meñ kwayañîi ba gwañgwañîi endî Kapaneam it kwelan ña tombi, sandap nîtepekgot yakan wandîñ pakîlîñ.

Yesulî Beulok îl gîngîngan nîm tîngîlînda ep kle-kokuk (Matayo 21:12-13, Maleko 11:15-17, Luka 19:45-46)

§ **1:42:** Kot tîpet wolok kusaset wîn ‘kawat’. ** **1:51:** Jekoptî Kunum Yambattok eñaloñîi lat plon lombi pîmbi kañbi ka-nandî-dakleñguk, wîn Yambattî en kasileñguk (Stat 28:12-15), wîndîngangot Yesulok gwañgwañîilî Yambattî Yesu kasileñguk wîn ka-nandî-tomnekalîñ.

13 Juda amatamdok Kamaikamai gwilat wali indaup tĩmbĩmbi, Yesulĩ gwañgwañii gĩta Jelusalem lo ñañguk. 14 Ña tombi, tapma it sañ jimba gĩnañ lombi yambĩñguk, wĩn ama dĩwĩndĩ tapmalok makauk wakĩt sipsip ba mambaip tualok ep bi yapĩkĩlĩñ, tĩmbi ama dĩwĩndĩ mĩnem walan kusei kusei tombo mĩñ kena tĩ-pakĩlĩñ. * Yesulĩ wĩn yambĩmbi, 15 toa no binjaneum gĩlĩm daumbi, ama wakĩt makauk ba sipsip gĩtĩk wĩn tapma it sañ jimba gĩnan nanin yandĩp kleum poña-taleumbi, ama mĩnem tombo mĩñ kena tĩ-pakĩlĩñ endok mĩnem kwandainjĩ gĩtĩk wĩn wĩlĩ papuseneumbi, endok kĩmĩkĩmĩtsĩ ep tambokuk. 16 Tĩmbi endĩ ama mambaip tualok kĩmĩkĩlĩñ wĩn enombĩmbi eñguk, “Ei! Nepenepek gĩtĩk ñĩn platikan mep ña-talewĩt, tĩmbi nokok Bepnalok il ñĩn tĩmbĩm kĩmĩlĩ tua it sĩlanin inda-ta-bĩlak, wĩndĩñ nombo nĩm tĩnekalĩñ!” 17 Wĩndĩñ eumbi, gwañgwañiilĩ plofet manda no Kap nolok gĩnañ youyoulĩn patak wĩn nandĩ-sĩwĩkĩlĩñ. Manda wolok gĩnañ Mesialĩ Kunum Yambattĩ ñĩndĩñ nĩñguk, “Nak dĩkok ika tĩke-kimbĩñ dambi, it wali gĩngĩ sĩnĩk palektok gĩngĩneletta tĩmbi kuñguna kolaukak.” *

18 Yesulĩ tapma ilan wĩndĩñ tĩñgukta tĩmbi Juda ama biesilĩ nĩmbi eñgĩlĩñ, “Dĩk jimba kundit nĩtek tĩmbĩmbi ka-dakleamĩñ, wĩn Kunum Yambattĩ tapma it kandĩkĩe kena wandin tĩndĩlok ganbi taleñguk?” 19 Eumbi tambane enguk, “Sĩndĩ Kunum Yambattok il ñĩn wialĩmbi, sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnañnan nak bĩndambo mamba ilekak.” 20 Eumbi nĩñgĩlĩñ, “Akai! Nĩndĩla tapma it ñĩn gwilat 46 gĩnañnan kĩndit-ta-bamĩñ, gan dĩkta sandap tĩpet gĩt no wolok gĩnañnan mambĩ ilepi elañ ba?” 21 Gan Yesulĩ tapma itta sĩnĩk nĩm eñguk, tambo endĩ enlok pĩñgĩula eñguk. 22 Tĩmbi Kunum Yambattĩ en kĩmnan nanin tĩmbĩ mĩlakuk, wolok sĩngĩ kandañ gwañgwañiilĩ manda wĩn eñguk wĩn nandĩ-sĩwĩpi, Mesialok mĩlamĩlat plon manda youyoulĩn patak wakĩt manda Yesu en eñguk wĩn nandĩ-kwambĩñ dañgĩlĩñ.

Yesulĩ amatam gĩtĩktok kusasi nandĩ-talelak

23 Yesulĩ Kamaikamai gwilatla Jelusalem it kwelan palĩñpi, jimba kundit asup tĩmbĩmbi, amatam asuptĩ wĩn kañgĩlĩñda tĩmbi en wĩn Mesia sĩnĩk wĩn nandĩ-kwambĩñ dañgĩlĩñ. 24 Gan Yesu endĩla amatamdok nanandĩnjĩ plon nĩm panjañganeñguk, 25 wĩn kusei ñĩndĩñda: amatam gĩtĩk endĩ nĩtein wĩn Yesu en nandĩ-kĩlĩñ eñguk, tĩmbi endok gĩnañ nanandĩnjĩ yambĩ-nandĩ-dakle-taleñgukta tĩmbi, nĩsĩlok kusasi plon nimbek nolĩ Yesula nanandĩ mĩuktok tuop nĩm.

3

Kuñgu taletalen nĩmnat wolok kusei wĩn Yesu en wakan

1 It kiyau wopum Juda amatam yambĩ-dĩkĩñeñgĩlĩñ, endoñnan nanin Falisi ama no koi Nikodemus. 2 Endĩ tim nola Yesuloñ bĩmbi nĩñguk, “Endaut. Nĩndĩ gambĩ-nandĩ-dakleamĩñ, wĩn Kunum Yambattĩ dĩk endaut kuuñdok ganĩ-mupi, dĩkĩta patak. Neta, jimba kundit dĩk pa tĩlañ, wandin wĩn ama nolĩ nĩsĩlok gembĩnjĩ plon tĩnelĩñdok tuop nĩm.” 3 Eumbi, Yesulĩ tambane nĩñguk, “Wĩn biañgan sĩnĩk. Tĩmbi Kunum Yambattok kandañ nak ñĩndĩñ ganba: tĩkap ama nolĩ indaında komblin bĩndambo nĩm indaukta, endĩ endok gĩñgĩt indauktok tuop nĩm.” 4 Eumbi, Nikodemusĩ nĩ-nandĩmbi eñguk, “Akai, ama gĩlĩktĩ indaında komblin wĩn telak nĩtek plon tuop indauk? Endĩ meñlok sĩmbai gĩnañ bĩndambo pĩumbi, meñlĩ apmektok tuop nĩm bek.” 5 Eumbi, Yesulĩ tambane nĩñguk, “Wĩn biañgan sĩnĩk. Nak ñĩndĩñ ganba nandĩ: tĩkap Kunum Yambattĩ tuk wakĩt Woñĩnlĩ ama nĩm tĩmbĩ kaitaumbi, indaında komblin indaukta, endĩ Kunum Yambattok gĩñgĩt indauktok tuop nĩm. 6 Wĩn amalok pĩñgĩu gwĩlap wĩn enlok meñ beuloñnan nanin, tĩmbi gĩnañ tiptok kuñgu sĩsĩnĩk wĩn Dĩndĩm Woñloñnan nanin.

7 Nak ‘Sĩndĩ indaında komblin indanelĩñdok’ ganĩt, wala nandĩ-gĩtĩngĩtĩp nĩm tĩmbekañ. 8 Sasalelĩ enlok nanandĩn klembi, pendĩp ñalok. Wali denanin bĩmbi delok ñalok wĩn dĩk nanduñdok tuop nĩm, dĩk gĩngĩlĩñgĩt pa nandĩlañ. Wĩndĩngangot Dĩndĩm Woñdĩ telak nĩtek plon amala kuñgu sĩsĩnĩk wĩn mĩumbi, komblin indalak, wĩn ama nolĩ kauktok ba nandĩ-dakleuktok tuop nĩm.” 9 Nikodemusĩ nĩ-nandĩmbi eñguk, “Woñdĩ kuñgu sĩsĩnĩk mĩlak wali nĩtek indauk?” 10 Eumbi tambane nĩñguk, “Dĩk Islael amatamdok endautsĩ loloñ, gañgan nepek wĩn nĩm nandĩ-daklelañ bek? 11 Biañgan ñak. Nak ñĩndĩñ ganba: nĩndĩ nepek nandĩ-kĩlĩñ eamĩñ wolok plon manda eamĩñ, ba nepek dautnĩlĩ kañgĩmĩñ wolok gembĩn ikamĩñ, gan sĩndĩ nĩndok mandanĩ nĩm pa nandĩ-dasiañ. 12 Nak nepek kwelan ñolok indañ wolok plon kasat tĩ-samgut, gan sĩndĩ nokok mandana nĩm nandĩ-kwambĩñ dañda tĩmbi, nĩtek plon pañgĩtambi, nepek kunum gĩnañ indañ wĩn sanbam nandĩ-kwambĩñ danelĩñ? 13 Ganmek sĩndoñnan nanin ama

* 2:14: Ama mĩnem tombo mĩñ kena tĩañgĩlĩñ endĩ amatamdok mĩnem tĩkembĩ, wolok kĩnjan tapma ittok mĩnem emumbi, amatamdĩ wali tapmalok gaut tuañgĩlĩñ ba tapĩkot kĩmĩkĩlĩñ. ✪ 2:17: Kap 69:9

noli kunumdok nepek ka-nandiłok wandiñ no nım loñgiliñ. Nım. Nak Ama Sisınık noñganıñgot kunum gınañ kukap, kwelan ñolok pıñgutta tımbi kunumdok nepek gıtık wın nandi-talelet.

¹⁴⁻¹⁵ Tımbi nak nandi-kılıkti tı-namañdı kuñgu taletalen nımnat wın kasılenelıñdok Kunum Yambattı Ama Sisınık nak nep lololok elak. Wın İsael amatamdı kwet sılanınnan kuñımbi, amatam maletı eium kımnepe tıñgiliñ wın ep kımlektok Moseli malet walawalan no tımbi, komba bem mioñ nolok plon tıke-lo mambi ikuk, * walan wıñdıñgangot amatamdı kuñgu taletalen nımnat wın kasılenelıñdok nep mambi loutat.”

¹⁶ Kunum Yambattı kwelalok amatam gıtık engano sınık ep galk tañgu wın ñındıñ tımbı inda-dakleñguk: endı enlok Nıññañ engano sınık amatamda kım-semektok nımulımbi indañguk. Wıñdıñda no en Nıññañ nandi-kılıkti tıñmılakta, endı kolandok gıñgıt nım tımbekak, tambo endı kuñgu taletalen nımnat wın kasıleukak. ¹⁷ Wın Kunum Yambattı Nıññañ amatamdok kolanjılok kınjan eu taleuktok kwelan nım nı-mukuk, tambo endı kolanjılok kınjannan nanin yapma tıkeuktok nımulımbi indañguk. ¹⁸ Nin endı Nıññañ nandi-kılıkti tıñmımbi kulakta, Kunum Yambattı yomınlok kınjan tambon ombı-tıkeuktok nım eu talelak. Gan nin endı Nıññañ nım nandi-kılıkti tıñmımbi kulakta, endı Kunum Yambattok Nıññañ engano sınık endok koi nım nandi-kılıkti tılakta tımbi, Kunum Yambattı ikan yomınlok kınjan tambon ombı-tıkeuktok eu taleñguk. ¹⁹ Wıñdıñ tıñguk wın kusei ñındıñda: endı kolsalen kwelan ikan nımulımbi indañguk, gan kuñgunjı kolanda tımbi amatamdı kolsalen sıñgi wımbi, kılım kasıleñgiliñ. ²⁰ Neta, ama gıtık tı-mıpmıle tañ endı ep tıñdınjılok kusei inda-dakleñmek wala mısıñıpi, kolsalenla nandi-kunjıt sınık tambı makleañ. ²¹ Gan nin endı Kunum Yambattok kusal sısınık wın kım-tıklembi, tıke-kwambıñ dalakta, endı Kunum Yambat tañgoneñpi, kundit kındem pa tılak walı inda-dakleuktok kolsalen gınañ pa bılak.

Yesulı Yoane tuk i-sem-i-sem maklelak

²² Kamaikamai gwılat taleumbı, Yesulı gwañgwañıı yanañgıpi, Jerusalem nanin pımbi, Juda kwelan ña tombı, nain dıwın gwañgwañıı gıta wandıñ kuñıpi, amatam tuk i-semıñguk. ²³⁻²⁴ Yoane tuk i-sem-i-sem it kwambıñ gınañ gama nım kım-kılıñda tımbi, endı bo kena wın tı-ta-kuñguk, wın it kwet koi Salim kandañ tuk asup pakukta tımbi, endı tuk no koi Aınon wolok palımbi, amatamdı yousıyousıñgan endoñ bımbi, tuk i-semıñguk.

²⁵ Tımbi nain nola Yoanelok gwañgwañıı dıwın gıtı Juda ama noli kusei kımıpi, kısı kesısi ba nepek kusei kusei dıwın wın nıtek wımbı, Kunum Yambattok dainan jamilan indaındalok plon e-taınan tıñgiliñ. ²⁶ Wıñdıñ tımbi, Yoaneloñ ñambi nıñgiliñ, “Endaut, ama walı ba, dıkıta Jordan tuk tambon kandañ kuumbı, endok kusei pa nıñ-dakleñguñ, wın Yesu endı bo nain ñındıñgıtañgan tuk i-sem-i-sem kena tımbımbi, amatam gıtıktı endoñ pa ñaı yañ!” ²⁷ Eumbı tambane enguk, “Wın kındem. Tıkap Kunum Molomdı ama nım tıke gwılam tıñmekta, kenanlok bien walı indaıñmektok tuop nım. ²⁸ Sınıla nak ñındıñ ewambi nandıñgiliñ, ‘Nak Mesia en nım, tambo nak endok telak dama tıñmettok nanımulımbi bı indaıñgıt.’ ²⁹ Mesia nıtok plon nak e-yout manda nıtek ewıt? Mesia wın, endı ama no tam gıñgıt wılmımnı wandın. Tımbi ama wolok nol endok kandañ ipi, mandan nandılak wandın natna Yesulok gembın ipi, amatamdı endok mandan nandınepi ñaı wın nandılet, nain wolonda nandı-sılısılılı nokok gınaına toklelak. ³⁰ Neta, Kunum Yambattı endok koi gıñgıt walı wopum daumbı, nokok kotna gıñgıt walı pıpi euktok nandılak.”

Kunum gınañ nanin pımbi indañguk wın Yesu en wakan

³¹ Kunum gınañ nanin pımbi indalaktı ama gıtık yapma klelak. Neta, kwelan ama endı kwettok gıñgıtııı, tımbi kwelalok nepek plon manda eañ, gan kunum gınañ nanin pımbi indaıñguktı wandın nım, tambo endı kwelan ama gıtık yapma klembi, ³² nepek kunum gınañ kañguk ba nandıñguk wolok plon elak, gañgan mandan wın noñgan noñgandıñgot nandı-dasıaı. ³³⁻³⁴ Kunum Yambattı Nıññañ nı-mukuk endı Dındım Woñ tokñetokñen mılakta tımbi, Woñ walı tımbı pañgıtıaumbı, Kunum Yambattok mandangot pa elak, wala tımbi nin endı mandan wın nandı-dasilak, endı ñındıñ tımbı inda-daklelak: endı Kunum Yambattı bıaıñgan molom sınık wıñdıñ nandı-kwambıñ dalakta. ³⁵ Beptı Nıññañ tıke-galk talak, tımbi endı nepek gıtıñgıtık endok kiinan kımıpi, ka-dıkñeuktok nımbı taleñguk. ³⁶ Wıñdıñda tımbi nin endı Kunum Yambattok Nıññañ nandı-kılıkti tıñmılak, endı kuñgu taletalen nımnat wın ikan ñındıñgıtañgan kasılembı kulak, gan nin endı Nıññañdok mandan nım tıkembı kımıt-klelak, endı kuñgu sısınık wın nım kasıleukak. Tambo, Kunum Yambattı ikan yomınlok kınjan tambon ombı-tıkeuktok eu taleumbı, palmekak.

Wɨndɨnda tɨmbi sɨndɨ kusei nekta nak sɨnɨk nepbi, nɨlɨm kɨmbettok telak lonjañ?"
²⁰ Eumbi, kɨmɨn gɨtɨktɨ tambane nɨŋgɨlɨñ, "Nɨndɨ gwɨlɨ kɨmbeñdok telak lonjɨlak? Yal kolandɨ pɨ-gamumbi, e-kamakama tɨlañ!"
²¹ Eumbi enguk, "Nak Sabat patnandɨ nainnan kundit engano noŋgan tɨŋgutta tɨmbi, sɨndɨ gɨtɨk wala nandum pɨumbi, nanandɨ kena tañ."
²² Sɨndok kandañ, sɨndɨ nɨññañjiilok sɨŋginjɨ dɨp gwɨlap wɨn Sabat patnandɨ nainnan bo pa dombañ, Moselɨ bep pañjiila enguk wolok tuop. (Gan dombɨ kundit telak wɨn Moseloñ nanin nɨm, wɨn sɨndok bep pañjiiloñ nanin.)
²³ Tɨkap sɨndɨ Moselok endɨkɨne mandan wɨn nɨm wɨtnelɨndok nɨññañjiilok sɨŋginjɨ dɨp gwɨlap wɨn Sabat patnandɨ nainnan bo kɨndem pa dombañda, nɨtek tɨmbi sɨndɨ nak Sabat patnandɨ nainnan ama nolok sɨŋgin gɨtɨk tɨmba kɨndem da-taleñguk, wala gimbɨt tɨ-namañ?
²⁴ Sɨndɨ yop tambɨ, ama dausɨlɨñgot yambɨ-danbi, yom plon nombo nɨm yapɨtnekalɨñ. Tambo sɨndɨ nek walɨ Kunum Yambattok dainan dɨndɨm sɨnɨk wolok tuop ama yambɨ-danbi, dɨndɨm gan tɨnekalɨñ."

Amatamdɨ Yesu en Mesia ba nɨm wala gɨnañ tɨpet tɨŋgɨlɨñ

²⁵ Wolonda Jerusalem nasi dɨwɨndɨ kusei kɨmɨpi, nɨsɨŋgan Yesulok plon ñɨndɨñ e-nandɨ tɨmbi eŋgɨlɨñ, "Nɨndok ama biesɨlɨ ama wɨwɨttok nandañ wɨn ñakan bek."
²⁶ Nɨtek tɨmbi endɨ ñolok indaŋgan ipi, manda samakgan elak, tɨmbi ama biesɨlɨ enda manda no nɨm nɨañ? Ba endɨ en Mesia sɨnɨk wɨndɨñ biañgan nandɨ-ñɨmañ bek?
²⁷ Gan nɨtek? Mesia en indaumek, endɨ denanin wɨn no nɨm nandɨñmɨnekalɨñ, gan nɨndɨla ama ñolok il kusei wɨn nandɨñmamɨñ."

²⁸ Wɨndɨnda tɨmbi Yesulɨ tapma it sañ jimba gɨnañ amatam enɨ-daut tɨ-semñɨpi, manda tambon ñɨndɨñ wopungan eu pɨŋguk, "Sɨndɨ nokok kusatna nandɨ-nambi, nak denanin wɨn biañgan nandɨ-namañ ba? Gan nak natnalok nanandɨnala nɨm bɨ indaŋgut. Tambo nin nak nanɨ-mukuk, endɨ biañgan molom sɨnɨk. Sɨndɨla en nɨm nandɨñmañ,
²⁹ gan nakta en nandɨ-kɨlɨñ tɨñmɨlet, wɨn kusei ñɨndɨnda: nak en gɨta palambi nanɨ-mulɨmbi, pɨ indaŋgut."

³⁰ Yesulɨ Kunum Yambattoknan nanin pɨŋguk wɨndɨñ eŋgukta tɨmbi ama dɨwɨndɨ en tɨkenepi tɨ-tɨlakɨlɨñ, gan endok kɨmkɨmlok nainñɨn gama nɨm indaŋgukta tɨmbi, amalɨ en tɨkenelɨndok tuop nɨm.
³¹ Ganmek kɨmɨn gɨtɨk endok boŋgɨpsɨnan amatam asuptɨ Yesu en Mesia sɨnɨk wɨn nandɨ-kwambɨñ dambi, nɨsɨŋgan ñɨndɨñ eŋgɨlɨñ, "Ama ñalɨ Mesia wandɨn indambi, jimba kundit asup pa tɨlak! Ama nolɨ indam, en makleuktok tuop nɨm bek ya."

³² Kɨmɨn gɨtɨktɨ Yesulok plon manda janjat wɨndɨñ eumbi, Falisi amalɨ wɨn nandɨmbi, tapma ama biesɨla enbɨmbi, endɨ tapma ittok kamaikamai ama dɨwɨn yakan enɨ-mulɨmbi, Yesu tɨkenepi ñaŋgɨlɨñ.
³³ Tɨmbi Yesulɨ eŋguk, "Nak nain dumangangot sɨn gɨta gama paletat. Pakap, nanɨ-mukuk endoñ undane ñawambi,
³⁴ sɨndɨ nak nep lonjɨmbi, nɨm nambɨnekalɨñ, tɨmbi nak paletatnan sɨndɨ ñanelɨndok tuop nɨm."
³⁵ Wɨndɨñ eumbi, Juda ama biesɨlɨ nɨsɨŋgan ñɨndɨñ e-nandɨŋgɨlɨñ, "Nɨndɨ en lonjɨmbi nɨm kanekamɨñ, wɨndɨñ elakta tɨmbi endɨ dendɨñ ñaupi elak? Ba endɨ nɨndok notnii dɨwɨn papusenem papi, Grikk amalok boŋgɨpsɨnan kuañ endoñ ñambi, Grikk ama enɨ-daut tɨ-semepi elak ba?
³⁶ Tɨmbi nɨndɨ lonjɨnekanamɨñ, gan nɨm kanekamɨñ, tɨmbi nɨndɨ endɨ palekakkan ñaneñdok tuop nɨm wɨndɨñ elak, manda wolok kusei wɨn nɨtek?"

Kuñgukok tuk biañgan sisɨnɨk wolok kusei wɨn Yesu en wakan

³⁷ Gonjala it gwɨlat wolok nain taletalen walɨ loloñ sɨnɨk. Sandap wolonda Yesulɨ tapma it sañ jimba gɨnañ mɨlap ipi, kɨtɨ-kolɨ pɨumbi eŋguk, "No en tukta kɨmlakta, endɨ nokoñ bɨmbi nambɨn!
³⁸ Kunum Yambattok mandan youyoulɨn patak, wolok tuop nin endɨ naka nandɨ-kɨlɨktɨ tɨ-namlakta, 'tuk en tɨmbɨ kaittauktok walɨ endok gɨnan gɨnañ tokɨne map pɨne-ta-ñaukak.'"
³⁹ Yesulɨ tuktok plon eŋguk, wɨn endɨ Dɨndɨm Woñlok plon eŋguk. (Wɨn Yesu nandɨ-kɨlɨktɨ tɨ-ñɨmañdɨ Woñ wɨn kasɨlenepi tɨŋgɨlɨñ, gan nain wolonda Kunum Yambattɨ Yesulok pipapal engano patak wolok undane louktok gama nɨm tɨke-loŋgukta tɨmbi Dɨndɨm Woñ gama nɨm nɨ-mulɨmbi, kwelan pɨŋguk.)

⁴⁰ Yesulɨ wɨndɨñ eumbi nandɨñgɨlɨñ, wolonda dɨwɨndɨ ñɨndɨñ eŋgɨlɨñ, "Biañgan sɨnɨk, ama ñalɨ plofet indaɨndalok een ip en wakan."
⁴¹ Tɨmbi dɨwɨndɨ eŋgɨlɨñ, "Endɨ Mesia sɨnɨk." Gan dɨwɨndɨ ñɨndɨñ eŋgɨlɨñ, "Nɨm ya! Mesialɨ Galili kwelan nɨm indauktok een!
⁴² Manda youyoulɨn patak walɨ ñɨndɨñ elak: Mesialɨ Devittok kombliin, tɨmbi endok il kusei Betleem wandɨñ indaukak."
⁴³ Wɨndɨnda tɨmbi amatamdɨ Yesu en nin wala embi tambɨkɨlɨñ.
⁴⁴ Tɨmbi dɨwɨndɨ en tɨkenelɨndok nandɨ-galk tɨŋgɨlɨñ, gan ama nolɨ en nɨm tɨke-kaŋgɨlɨñ.

Juda ama biesɨlɨ gɨŋgɨnembɨ, Yesu nɨm nandɨ-kɨlɨktɨ tɨñmɨŋgɨlɨñ

⁴⁵ Tĩmbi tapma it kamaikamai amalĩ undanembi, tapma ama biesi gĩt Falisi amalõĩ ña tombĩmbi, endĩ enĩ-kañbi eĩngĩlĩĩ, “Kusei neкта sĩndĩ en nĩm tĩke naĩngĩpi baĩ?” ⁴⁶ Eumbi tambane engĩlĩĩ, “Manda elak wandĩn ama nolĩ no nĩm eumbi nandĩngĩmĩĩ!” ⁴⁷ Eumbi, Falisi amalĩ enombĩmbi eĩngĩlĩĩ, “Nĩm kañbi, endĩ sĩnda bo julũĩtĩ tĩ-samek. ⁴⁸ Ba kandĩkĩe ama gĩt Falisi ama nĩndoĩnan nanĩn nolĩ Yesu wĩn nandĩ-kĩlĩktĩ tĩĩmĩngũk ba? Nĩm yaĩ!” ⁴⁹ Wĩn kĩmĩn gĩtĩk, nĩndĩ Moselok endĩkĩe manda nĩm nandĩ-dakleañda tĩmbi jĩmbĩndok gĩngĩt kunelĩndok nandĩ-semamĩĩ, endĩ wakan Yesu nandĩ-kĩlĩktĩ tĩĩmaĩ.”

⁵⁰ Tĩmbi ama biesi endoĩnan nanĩn no koi Nikodemus, ama nĩndĩ damaĩngan tim no Yesu kauptok ñaĩngũk, endĩ ñĩndĩngĩ engũk, ⁵¹ “Nĩndok endĩkĩe mandanĩlĩ ñĩndĩngĩ tĩneĩndok elak: nĩndĩ yop tambi, ama kĩt yout tamĩĩ tambon manda ena taleumbi, wĩndĩngĩ nĩm tĩĩmĩlok. Tambo nĩndĩ endok ep tĩndĩngĩ wĩn eu inda-dakleuktok nain mĩmbi, endok kusal wĩn ka-nandĩ-daklembi, wolok sĩngĩ kandaĩmek endok mandan ena talelak.” ⁵² Eumbi, nolĩlĩ tambane nĩngĩlĩĩ, “Nĩm kañbi, dĩtĩna bo endok nol no Galili nanĩn! Tĩkap dĩk manda youyoulĩn patak wĩn pinat-lonjĩlonjĩ tĩmbeĩda, dĩk ka-dakleuĩ, wĩn Galili kwelan plofet ama no nĩm indanelĩndok een.” ⁵³ Wĩndĩngĩ eumbi, endĩ walinĩn pĩm ñambi, isĩnan ña-taleĩngĩlĩĩ.

8

1 Gan Yesu endĩla Oliv kwet jaĩngĩnnan ñambi loĩngũk.

Tam telak joĩngu kuĩngũk no Yesuloĩ naĩngĩpi bĩngĩlĩĩ

² Kwet salawa salawa tĩmbĩmbi, Yesulĩ tapma it saĩ jimba gĩnaĩ bĩndambo undane loumbi, amatam gĩtĩktĩ endoĩngĩ bĩm kle-gĩmbulĩmbi, endĩ pip papi, kusei kĩmĩpi enĩ-daut tĩ-semgũk. ³ Tĩĩngĩlĩmbi, endĩkĩe manda nandĩ-tale ama gĩt Falisi ama dĩwĩn endĩ tam wapaĩat no telak joĩngu kuum kañbi tĩkeĩngĩlĩĩ wĩn naĩngĩp bĩmbi, amatam Yesulok mandan nandĩ-pakĩlĩĩ endok boĩngĩpsĩnan kĩmĩlĩm ilĩmbi, ⁴ Yesula nĩmbi eĩngĩlĩĩ, “Endaut, tam ñĩn telak joĩngu kuĩngĩlĩmbi tĩkeumbi, naĩngĩpi bamĩĩ. ⁵ Moselok endĩkĩe mandalĩ tam wandisĩ wĩn kawattĩ yandĩp kĩm tĩndĩlok nĩnlak. Ale, dĩkta nĩtek tĩ-ñĩmĩneĩndok ewĩngĩ?” ⁶ Endĩ Yesu manda plon kĩmĩtnelĩndok kusei lonjĩmbi, mandanĩlĩ sisoĩ tĩĩmĩnep nandĩmbi, wĩndĩngĩ nĩ-nandĩngĩlĩĩ. * Gan Yesulĩ nandĩ-kĩmmembi, mumuĩnanembi, kwet kwĩlĩngĩ plon kii nĩñanlĩ kundit youkuk. ⁷ Tĩĩngĩlĩmbi, nombo nombo nĩ-nandumbi, mĩlap ipi engũk, “Sĩndoĩnan nanĩn nĩndĩ yom no nĩm tĩngũk, wandĩn walĩ kĩndem telak dama tĩ-sambi, kawat tĩke kopi wĩlĩn.”

⁸ Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo mumuĩnanembi, kwet kwĩlĩngĩ plon kii nĩñanlĩ kundit youkuk. ⁹ Tĩmbi amalĩ manda wĩn nandĩmbi, endĩ kusei kĩmĩpi, noĩngan noĩngandĩ walinĩn pĩm ñaĩngĩlĩĩ, wĩn ama gwĩlatsĩ wopum endĩ dama ñaumbi, dĩwĩndĩ bo ep klem ña-taleumbi, Yesu gĩta tam endĩngot pakĩmĩk. ¹⁰ Tĩmbĩmbi Yesulĩ mĩlap deimbi, tam nĩ-nandĩmbi eĩngũk, “Tam, ama kĩt yout tĩ-gamlĩngĩ endĩ dek? Ba dĩkok yomgalok tambon ombĩ-tĩkeuĩndok ama nolĩ nombo nĩm elak ba?” ¹¹ Eumbi nĩngũk, “Wopum, no nĩm.” Tĩmbi Yesulĩ nĩngũk, “Nak bo dĩk tamboĩnga ombĩ-tĩkeuĩndok nĩm elet. Kĩndem a, ñau, tĩmbi yom nombo nĩm tĩ-ta-kuukaĩ.”

Kolsalen nĩndĩ kuĩngu sĩsĩnĩk nĩmlak wĩn Yesu en wakan

¹² Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo amatamda manda enbi eĩngũk, “Kwelan kuaĩndok kolsalen wĩn natna. No en nak nep kle-kulakta, endĩ nain no ba nola kĩlĩm gĩnaĩ nĩm kuukak. Tambo endĩ kolsalen kuĩngu sĩsĩnĩk mĩlak walĩ palmekak.” ¹³ Tĩmbi Falisi amalĩ manda wala nandum pĩmbi nĩngĩlĩĩ, “Dĩtnalok kusaka e-daklelaĩda tĩmbi manda elañ walĩ biaĩngan nĩm tĩlak.” ¹⁴ Eumbi tambane engũk, “Wĩndĩngĩ nĩm. Nak natnalok kusatna e-daklelet, ganmek nokok mandanali biaĩngan tĩlak, wĩn kusei ñĩndĩnda: nak denanĩn bĩngĩt ba dendĩngĩ ñautat wĩn nandĩ-talelet. Gan sĩndĩla nak denanĩn bĩngĩt ba dendĩngĩ ñautat wĩn nĩm nandaĩ. ¹⁵ Tĩmbi sĩnllok nanandĩngĩlok tuop ama pa yambĩ-danĩ tĩ-semaĩ, gan nakta wĩndĩngĩ nĩm pa tĩlet. ¹⁶ Gan tĩkap nak ka-danĩ kena tĩmbetta, nak wĩn natnaĩngan nĩm tĩmbet, tambo Bep nak nanĩ-mukok en nĩtĩ ka-danĩ kena wĩn yakan tamĩk, wala tĩmbi walĩ dĩndĩm euk. ¹⁷ Tĩmbi sĩnllok endĩkĩe mandanjĩ gĩnaĩ manda no ñĩndĩngĩ youyoulĩn patak: tĩkap ama tĩpettĩ nepek nolok plon gembĩ ipi, manda noĩngan eamĩkta, endok mandanjĩ walĩ biaĩngan. ¹⁸ Ale, sĩndĩ nokok mandanala wĩndĩngĩngot

* **8:6:** Nain wolonda Juda amatamdĩ endĩkĩe manda tĩpet kĩmĩt-klembi, kapmainan kuĩngĩlĩĩ. Moselok endĩkĩe mandanlĩ tam telak joĩngu kuaĩngĩ wĩn kawattĩ yandĩp kĩmmelĩndok eĩngũk, gan Roma nasĩlok endĩkĩe mandanlĩ wala kĩmĩsĩp tĩngũk. Tĩkap Yesulĩ tam wĩn wĩlĩ kĩmbektok eukta, endĩ Romalok endĩkĩe mandan wĩn wĩlek, gan tĩkap endĩ nĩm wĩlĩ kĩmbektok eukta, endĩ Moselok endĩkĩe mandan wĩn wĩlek, tĩmbi amatam en kle-kuĩngĩlĩĩ asuptĩ sĩngĩ wĩlĩmmelĩĩ.

nandum biañgan tímbekek. Neta, natnalok kusatna e-daklelet, tímbe Bep nani+mukok endi bo gemb+ it-nambi, nokok kusatna e-daklelak.”

¹⁹ Yesul+ windiñ eumbi, endi ni-nandi+mbi eñg+il+ñ, “Tímbe d+kok bepka gemb+ it-gamlak endi dek?” Eumbi enguk, “Sindi nak n+im nandi+namañ, ba nokok Bepna bo n+im nandi+ñ+mañ. Neta, t+kap s+ndi nak nin s+nik w+in nandi+namumda, nokok Bepna en bo ip nandi+n+ineliñ.”

²⁰ Yesul+ tapma it sañ jimba g+inañ papi, tap+kot m+nem dasiyañg+il+ñ kandañ wolok pipapi, amatam eni+daut t+semñ+pi, manda w+in eñguk. Ganmek en w+il+ k+imnel+ñ+dok nain wal+ gama n+im indañgukta tímbe, ama noli en n+im t+keñg+il+ñ.

Yesu en kunum g+inañ nanin w+in eu inda-dakleñguk

²¹ Tímbe Yesul+ yous+mbi, ñ+ndi+ñ enguk, “Nain n+im ombataumbi, nak sambim ñautat, tímbe s+ndi Mesia lonji+t+lap, s+ndok yomj+ gama pat-samumbi k+imnekal+ñ. Tímbe natna ñautatnan s+ndi ñanel+ñ+dok tuop n+im.” † ²² Windiñ eñgukta tímbe Juda ama bies+li n+is+ñgan ñ+ndi+ñ eñg+il+ñ, “Endi elak, w+in endi ñaukakan n+ndi ñaneñ+dok tuop n+im. Windiñ elakta tímbe endi enlok kuñgan tímbe kolauktok elak ba n+tek?”

²³ Tímbe Yesul+ yous+mbi enguk, “Sindi+la kwelan nanin, gan nakta kunum g+inañ nanin. Sindi+la kwet ñolok g+ñg+it, gan nakta kwet ñolok g+ñg+it n+im. ²⁴ Kusei wala tímbe nak ñ+ndi+ñ sanit: s+ndok yomj+ gama pat-samumbi k+imnekal+ñ. W+in t+kap s+ndi nokok kusatna papat kwamb+ñ ‡ w+in n+im nandi+kwamb+ñ dañda, s+ndok yomj+ biañgan pat-samumbi k+imnekal+ñ ñak.” ²⁵ Eumbi ni-nandi+ñg+il+ñ, “D+ik nin s+nik w+in n+mbi nandi+na.” Eumbi tambane enguk, “Nak nin? W+in nak kena kusei k+m+ik+m+il+nan eñgut ip wakan. ²⁶ Nak s+ndok kusa+ tímbe inda-dakleumbi sani-danbettok manda asupgan gumañ ew+it. Tímbe manda elet wal+ biañgan s+nik. Neta, nani+mukukt+ biañgan molom s+nik, tímbe nak endi manda nanb+mbi nandi+let, w+indi+ñgangot kwelan kuañda pa enlet.”

²⁷ Yesul+ Bep Yambattok plon manda enguk w+in n+im nandi+dakleñg+il+ñda tímbe ²⁸ Yesul+ yous+mbi enguk, “Sindi nak Ama S+is+nik kloñbat plon nep lomek, ñ+ndi+ñ nambi-nandi+nekal+ñ: kusatna sangut w+in natna, tímbe natnalok nanandi+nala nepek no n+im pa t+let, tambo Bep+ nanandi+ namguk wolok tuopgangot nak manda pa elet. ²⁹ Tímbe nani+mukok en wakan nakta pat-ta-kulak, w+in endi nokok ep t+nd+ina g+it+ik w+in kau k+indem dalakta tímbe nain nola nak n+im nambiñguk.” ³⁰ Manda w+indi+ñ eñ+il+mbi, amatam asupti en Mesia s+nik w+in nandi+kwamb+ñ dañg+il+ñ.

Yesul+ nin yomj+inan nanin ep p+satak endi Kunum Yambattok sambalii s+nik samaktangan kuañ

³¹ Tímbe Yesul+ Juda ama nin ip nandi+k+il+ikt+ t+ñ+m+ñg+il+ñ enda ñ+ndi+ñ enguk, “T+kap s+ndi nokok mandana k+m+it-kle t+ta-kuañda, s+ndi nokok gwañgwanai biañgan s+is+nik, ³² tímbe Kunum Yambattok kusal s+is+nik w+in ka-nandi+talenekal+ñ. Tímbe wal+ sep p+isal+mbi, s+ndi samaktangan kunekal+ñ.” ³³ Eumbi, endi manda wala nandum p+umbi, tambane n+ñg+il+ñ, “N+ndi+ Ablaamdok kombliñ+ñ, nain nola ama nolok kapmainan kena gwañgwa s+lanin no n+im kuñg+m+ñ. N+tek tímbe d+ik elañ, w+in wal+ n+ip p+isal+mbi, samaktangan kunekam+ñ?” ³⁴ Eumbi tambane enguk, “S+ndi+ Ablaamdok kombliñ+ñ w+in biañgan s+nik. Gan nak ñ+ndi+ñ sanba: amatam yom t+kuañ g+it+ik endi yomj+il+ ep topmumbi, kena gwañgwa s+lanin wandin wolok kapmainan kuañ.

³⁵ Tímbe s+ndi yomlok kena gwañgwa s+lanin kuañda tímbe Kunum Yambattok ilan pipapat kwamb+ñ n+im pat-samlak, gan nak Molomdok N+ñañd+ Bepnalok ilan papat kwamb+ñgan kulet. ³⁶ W+indi+ñda tímbe t+kap s+ndi nak nandi+tale-namnel+ñda, nak Molomdok N+ñañd+ yomdok toptopan nanin sep p+isalambi, s+ndi biañgan Kunum Yambattok sambalii samaktangan kunekal+ñ.”

Amalok ep t+ndiñj+il+ bepsi+ s+is+niktok kusal w+in tímbe inda-daklelak

³⁷ Tímbe Yesul+ yous+mbi enguk, “S+ndi+ Ablaamdok sambalii w+in nandi+samlet, ganmek s+ndi nokok mandana n+im nandi+dasiañda tímbe n+il+ k+imbettok telak lonjañ. ³⁸ Nakta Bepnalok kandañ nek kañgut wala manda elet, gan s+ndi+la s+nlak bepsi+ sanguk wolok tuopkan pa tañ.” ³⁹ Eumbi tambane n+ñg+il+ñ, “N+in+lok bep pañ+ w+in Ablaam en wakan.” Eumbi enguk, “T+kap Ablaamd+ s+ndok bep pañj+ s+is+nik pal+mda, s+ndi endok telak k+indem w+in ikan k+m+it-klembi kunel+ñ. ⁴⁰ Gan n+tek? Nak Kunum Yambattok kusal s+is+nik w+in endoñnan nanin kas+leñgut wakangot pa sanlet, gañgan s+ndi n+il+ k+imbettok

† **8:21:** Manda wolok walan w+in ñ+ndi+ñ: Yesul+ k+imbi, kunum g+inañ loukak, gan nin endi Yesu en Mesia s+nik w+in n+im nandi+kwamb+ñ dañ, endi ep k+m+ilektok Mesia nola lonji-ta-kuñ+pi, n+is+lok yomj+la tímbe kunum g+inañ loneli+ñ+dok tuop n+im. ‡ **8:24:** Grik mandal+ n+im inda-daklelak, gan nandi+tale ama asupt+ nandañ, w+in Yesul+ enlok kusal plon e-yout t+ñguk, endi Kunum Yambat w+indi+ñ eñguk.

telak lonjañ wïn! Ablaamdî kundit wandin no nîm tînguk, ⁴¹ wala tîmbi endî sîndok bep pañjî sisînik nîm. Sîndok bepsî sisînik no patak, tîmbi sîndî endok wekai pa kleañ.” Wîndîñ eñgukta tîmbi nîngîlîñ, “Nînlîk menî patnî Salalî telak joñgo wandin no nîm kuñîpi nîpguk. Nîm sînik. Nîndî Ablaamdok kombliñîi, wala tîmbi Kunum Yambat en noñgandî nîndok Bepnî sisînik.” ⁴² Wîndîñ eumbi enguk, “Tîkap Kunum Yambattî biañgan sîndok Bepsî sisînik palîmda, sîndî gînañjîlî nep kasîlenelîñ. Wîñ kusei ñîndîñda: wîñ Kunum Yambat enlok kandañnan nanin nak pîmbi, kwelan ñîlok indañgut patet. Tîmbi natnalok nanandînala wîndîñ nîm tîngut. Tambo endî nak nanîmulîmbi pî indañgut.

⁴³ Nak manda elet wîñ sîndî kusei nekta nîm nandî-dakleañ? Wîñ kusei ñîndîñda: sîndî nokok mandana nandî-dasindasila kunjî pa tañ. ⁴⁴ Sîndî wîñ bepsî Satan endok kombliñîi, tîmbi endok wekai klembi, endî nîtek tîmbep nandî-galk talak wîñ sîndî tînep nandañ. Nain kusei kîmîkîmîlînan nanin endî amatam ep tîmbî kola tî-ta-bîlak. Tîmbi julûñtî molom sisînikta tîmbi endî kusei sisînik wîñ nain no ba nola nîm pa kîmît-klelak. Tambo endî julûñtî molom gîtîktok kusei, wala tîmbi julûñ manda elak wîñ enlok gînañ nanandîñ klembi pa elak. ⁴⁵ Gan nakta Kunum Yambattok kusal sisînik wîñ sanletta tîmbi, sîndî nokok mandana nîm nandî-kwambîñ dañ. ⁴⁶ Sîndoñnan nanin nolî nak kolan tîngut wîñ tîmbî inda-dakleuktok tuop nîm. Wîndîñda tîmbi nak endok kusal sisînik wîñ sanletta, sîndî nîtekta tîmbi mandana nîm nandî-kwambîñ dañ? ⁴⁷ Kunum Yambattok gîngîtîlî endok mandan pa nandî-dasiañ, gan sîndîla endok gîngîtîlî nîm kuañda tîmbi wîndîñ nîm pa tañ.”

Yesu papat kwambîñgan kulaktî Ablaam maklelak

⁴⁸ Tîmbi Juda ama Yesulok mandan nandî pakîlîñ endî ñîndîñ nîngîlîñ, “Dîk Samalia ama pîmbîñen yal kolannat wîndîñ eñgîmîñ, wîñ nîndî manda biañgan eñgîmîñ yañ!” ⁴⁹ Eumbi tambane enguk, “Nak yal kolanna nîmnat. Tambo nokok kuñgunalî ba mandanalî Bepnalok koi gîngîtî tîmba wopum dalak, ganmek sîndîla nokok kotna gîngîtî tîmbî kolalak. ⁵⁰ Natna kotna gîngîtî tîke-louptok kena nîm pa tîlet. Tambo no patak nokok kotnalî gîngîtî tîkeuptok nandîlak, tîmbi endî wakan amatam gîtîk yambîdanbekak. ⁵¹ Wîñ biañgan sînik.

Tîmbi nak ñîndîñ sanba: no en nokok mandana kîmît-klembi kulakta, endok plon kîm nîm indañmekak. Nîm sînik.” ⁵² Wîndîñ eumbi, Juda amalî amalok pîngîpsî silanin wala eumbi, wîndîñ nandîñpi nîngîlîñ, “Dîk yal kolanganat wîñ ip gambî-nandî-dakleamîñ! Ablaam gîta plofet ama endî sembî-taleñgîlîñ, gañgan dîk wîñ ñîndîñ elañ, ‘No en nokok mandana kîmît-klembi kulakta, endok plon kîm nîm indañmekak.’ ⁵³ Dîkî nîndok bep pañîñ Ablaam maklelañ ba? Nîm ya! En gît plofet amalî sembî-taleñgîlîñ, wala tîmbi dîk wandin walî dîtnala nandum nin sînik tîmbîmbi, manda wandin elañ?” ⁵⁴ Eumbi, Yesulî tambane enguk, “Natna kotna gîngîtî tîke-lowamda, walî tîl tîmbek. Wîñ nokok Bepnalî wakan kotna gîngîtî pa tîke-lolak. Sîndî en sîndok Yambatsî kîtiañ, ⁵⁵ gan en nîm nandî-kîlîñ eañ. Natna en nandî-kîlîñ tîñmîlet. Tîkap nak ‘en nîm nandî-kîlîñ elet’ wîndîñ ewamda, sîndî nomîk manda julûñgan eut. Gan nak en nandî-kîlîñ tîñmîmbi, endok mandan kîmît-klembi kulet.

⁵⁶ Sîndok bep pañjî Ablaam endîla nandînguk, wîñ nak kwelan indam kuwambi kauktok, tîmbi wala silîsilî wopum tînguk. Tîmbi endî wîndîñ indaumbi kañguk, wolonda simbai kîndem dañguk.” ⁵⁷ Wîndîñ eumbi nîngîlîñ, “Akae! dîk gama gwîlat 50 nîm maklelañdî nîtek tîmbi ‘nak Ablaam kañgut’ wîndîñ elañ?” ⁵⁸ Eumbi tambane enguk, “Wîñ biañgan sînik. Tîmbi nak ñîndîñ sanlet: Ablaamdî gama nîm indañîlîmbi, nak papat kwambîñgan kuletî ikan pakut.” Yesulî enla wîndîñ eumbi, ⁵⁹ Juda amalî endî Kunum Yambat nî-tîke-pî-yalîlak wîndîñ nandîmbi, wîtnelîñdok kawat mekîlîñ, gan endî yambî-semmbi, tapma it sañ jîmba gînañ nanin pîm ñañguk.

9

Yesulî dausî sisîpmîñ kuañ endok dausî tîmbî tombektok indañguk

¹ Nain nola Yesulî telaknan ñañîpi, ama no meñ simbai gînañ nanin dai sisîpmîñ indañguk wîñ kañguk. ² Tîmbi endok gwañgwañîlî nî-kañbî eñgîlîñ, “Nîñîndaut, wîñ enlok yomda ba meñ beulok yomjetta tîmbi dai sisîpmîñ indañguk?” ³ Eumbi enguk, “Wîñ enlok ba meñ beulok yomla tîmbi nîm, wîñ Kunum Yambattî tîke-kîmîlîñîlîmbi, amatamdî endok kundîl engano sînik wîñ ka-daklenelîñdok dai sisîpmîñ indañguk. ⁴ Tîmbi nîndî Bep nak nanî-mukuk endok kundîl engano wîñ gama sala palîñîlîmbi tîlok. Nain nîm ombataumbi, kîlîm eumbi, ama nolî kena no tîmbektok tuop nîm. ⁵ Gan kwelan kulet tuop nak kwelan kuañ endok kolsalenjî wakan.”

⁶ W'ind'iñ eu taleumbi, kwet plon iwit suambi, kwet git tambaneumbi, ganji indaumbi, ama dai sipsipm'in dai gw'lap plon saplembi, ⁷ ñ'nd'iñ n'iñguk, "D'ik Siloam tuk guañnan ñambi, timañga daut w'lit." (Kot Siloam win n'n'lok mandan'nan 'n'i-mumul'n'.) T'mbi ama wala ñambi, timan daut w'ilil'mbi, dai tomb'mbi, k'ndem deimbi, ilan undane ñañguk.

⁸ T'mbi endok nolii git ama d'w'in nin endi dama m'nemda k'it'nat ti-semñ'i'umbi kañg'il'iñ, endi en kañbi, n'is'iñgan e-nandi t'mbi eñg'il'iñ, "Ama kwelan pipapi, m'nemda k'it'nat t'l'iñguk en wakan bek." ⁹ Eumbi, d'w'ind'i eñg'il'iñ, "En ñak," t'mbi d'w'ind'i ñ'nd'iñ pa eñg'il'iñ, "N'im yañ, ama no en nom'ik." T'mbi endi enguk, "W'in natna ñakan." ¹⁰ Eumbi n'i-nand'mbi eñg'il'iñ, "W'ind'iñda d'ik n'itek t'mbi dauka tomb'mbi deilañ?" ¹¹ Eumbi tambane enguk, "Ama koi Yesu k'it'iañ endi kwet t'ike ganji t'mbi, nokok dautna gw'lap plon saplembi, ñ'nd'iñ nan'ik, 'D'ik Siloam tuk guañnan ñambi, timañga daut w'lit.' Wolok tuop nak ñambi, w'ilil'amb, dautna tom'ik." ¹² W'ind'iñ eumbi, endok nolii'it "Ama w'in dek?" n'i-kaumbi, "Nak en n'im nand'iñ'm'let" enguk.

¹³ T'mbi endi ama dama dai sisipm'in kuñguk w'in nañg'ipi, Falisi amaloiñ ñañg'il'iñ. ¹⁴ W'in Sabat patnand'i nainnan Yesul'i kiil'i ganji t'mbi, ama wolok dai plon saplembi, dai tomguk, ¹⁵ wala t'mbi Falisi amal'i wala nandum p'umbi, endi bo kusei k'im'ipi, telak n'itek plon dai tomguk wala n'i-kaumbi, ñ'nd'iñ tambane enguk, "Endi ganji nokok dautna plon saplembi, nak timana daut w'lipi deilet."

¹⁶ W'ind'iñda Falisi ama d'w'ind'i Yesula ñ'nd'iñ eñg'il'iñ, "Ama wala Sabat patnand'i naindok endi'kne manda maklembi, kena pa t'lak, wala t'mbi Kunum Yambatt'i en n'im n'i-mul'm b'im indañguk." Gan d'w'ind'i ñ'nd'iñ eñg'il'iñ, "N'itek t'mbi yom amal'i jimba kundit wandin gumañ pa t'imbek?" W'ind'iñ embi, n'is'iñgan tamb'kil'iñ. ¹⁷ W'ind'iñda endi ama dai sisipm'in indañguk enda b'nda n'i-nand'mbi eñg'il'iñ, "W'in endi d'itnalok dauka t'mbi tomguk, wala t'mbi d'itna ama wala n'itek s'nik elañ?" Eumbi enguk, "Nak enda nand'iwam endi p'lofet ama no t'lak."

¹⁸ Gan ama wala dai sisipm'in kuumbi, endok dai tomguk, w'in Juda ama bies'i'i gama n'im nand'i-kwambiñ dañg'il'iñ, wala t'mbi endi ama wolok meñ beu k'it'i-semum b'umbi ¹⁹ eni-nand'iñg'il'iñ, "Ñ'ine s'itok n'iñ'añjet ba? T'mbi s'iti dai sisipm'in indañguk w'ind'iñ eam'ik ba? W'ind'iñda n'itek t'mbi endi man ñ'nd'iñg'it deilak?" ²⁰ Eumbi tambane eng'im'ik, "En n'itok n'iñ'añet, dai sisipm'in indaindan w'in nand'iñ'mam'ik. ²¹ Gan n'itek t'mbi man ñ'nd'iñg'it deilak, ba n'nd'i s'nik endok dai t'mbi tomguk, w'inda mek n'it'ila n'im nand'i-dakleam'ik. W'in enla n'i-kaw'it! Endi ip bend'mbi, ama t'lakta t'mbi k'ndem enlok kusei e-dakleutak." ²² Juda ama bies'i'i ikan e-toptopm'in, w'in t'ikap ama nol'i Yesula en Mesia s'nik w'in indañgan eukta, ama bies'i'i en it kiyau g'inañ nanin kle-kol'mbi, pawan pa kuuk. Kusei wala t'mbi ama wolok meñ beul'i Juda ama bies'ila m'is'imb, ²³ ñ'nd'iñ eñg'im'ik, "Endi ip bend'mbi, ama t'lakta t'mbi enla n'i-kaw'it!"

²⁴ T'mbi ama bies'i'i ama dai sisipm'in kuñguk w'in b'ndambo k'it'iñ'mum b'umbi n'iñg'il'iñ, "N'ndi ama wala yom ama s'nik w'ind'iñ nand'iñ'mam'iñ, wala t'mbi d'ik manda biañgan embi, d'ikok daukal'i tomguk, wala Kunum Yambat en wakan n'i-k'ndem daukañ, ama w'in n'im." ²⁵ Eumbi tambane enguk, "Endi yom ama ba n'im, w'in nak n'im nand'ilet. Gan nak nepek no nand'i-k'iliñ elet w'in ñ'nd'iñ: nak dautna sisipm'in kuñg'it'i man deilet." ²⁶ Eumbi yous'imb n'i-kañg'il'iñ, "N'itek ti-gamguk? Ba n'itek t'mbi dauka t'mbi tomguk?" ²⁷ Eumbi tambane enguk, "Nak w'in ikan sani-talet, gan s'nd'i nand'inepi kunjit t'l'iñ. Nekta manda k'ilik w'ingan b'ndambo sanbam nand'inepi eañ? N'im kañbi s'nd'i bo endok gwañgwañii indanel'iñdok nand'nel'iñ?"

²⁸ T'mbi ama bies'i'i n'i-suambapi eñg'il'iñ, "D'ikta ama wolok gwañgwan, gan n'nd'ila Moselok gwañgwañii. ²⁹ T'mbi n'nd'ila ka-nand'i-dakleam'iñ, w'in Kunum Yambatt'i Mosela kena manda n'iñguk, gan ama wolok kena t'nd'lok gemb'in w'in denanin w'in n'im nand'iñ'mam'iñ." ³⁰ Eumbi tambane enguk, "Akai! N'in nepek git'ik'iñ s'nik yañ! S'nd'i endok gemb'in w'in denanin w'in n'im nand'iñ'mañ, ganmek endi nokok dautna t'mbi tomguk! ³¹ N'ndi git'ik nand'i-dakleam'iñ, w'in Kunum Yambatt'i yom ama n'im nand'i-sem'lak. Tambo nin endi Kunum Yambat k'im'it-klembi, man tañgone-kulakta, Kunum Yambatt'i endok n'imolo w'in nand'imb nand'iñ'm'lak. ³² Ba kwet kusei k'im'ik'i'm'il'nan nanin b'ikap man ñ'nd'iñg'it, ama no dai sisipm'in indaindan endok dai t'mbi tomguk, wolok kasat no ip nand'iñg'm'iñ ba? N'im ya! ³³ W'ind'iñda t'ikap ama ñ'al'i Kunum Yambattoknan nanin n'im b'umda, nepek wandin no t'imbektok tuop n'im." ³⁴ W'ind'iñ eumbi, ama bies'i'i tambane n'iñg'il'iñ, "D'ik meñg'lok simbai g'inañ nanin yom ama indañguñdi kulañ wandin wala n'nda n'itek t'mbi nanand'i-meñdok nand'ilañ?" W'ind'iñ embi kle-kok'il'iñ.

³⁵ Tĩmbi Yesulĩ ama wĩn kle-kokilĩn wolok kasat wĩn nandĩmbi, ama wĩn kauptok ñambi, tĩmbĩ indaumbi, nĩ-nandĩmbi eĩnguk, “Dĩk Ama Sisĩnik enda nandĩ-kilĩktĩ tĩñmĩlañ ba?” ³⁶ Eumbi tambane nĩnguk, “Ama wopum, nak en nandĩ-kilĩktĩ tĩñmettok Ama Sisĩnik wĩn nin, wĩn dĩk nanbĩm nandĩwa.” ³⁷ Eumbi nĩnguk, “Dĩk en ip kalañ ñak. Biañgan sĩnik, nak manda ganlet natna Ama Sisĩnik wakan.” ³⁸ Wĩndĩn eumbi nĩnguk, “Wopum. Nak nandĩ-kilĩktĩ tĩ-gamlet.” Wĩndĩn eĩnĩpi, mĩelem tĩñmĩnguk.

³⁹ Tĩmbi Yesulĩ ñĩndĩn eĩnguk, “Nak kusei ñĩndĩnda tĩmbi kwelan indaĩngut: naka tĩmbi dausĩ sisipmĩn kuañ endok dausĩ tombĩmbi, deĩmbi ka-daklenekalĩn, tĩmbi nin endĩ ñĩndĩn nandañ, ‘nĩndĩ dautnĩ deĩmbi ka-dakleamĩn,’ endĩ dausĩ sisipmĩn papat kwambĩñgan kunekalĩn. Tĩmbi endĩ ka-dakleañ ba nĩm, wolok tuopgan Kunum Yambattĩ yambĩ-danbekak.” * ⁴⁰ Tĩmbi Falisi ama dĩwĩn Yesu gĩta pakilĩn endĩ manda wĩn nandĩmbi nĩngĩlĩn, “Nĩte? Nĩndĩ dautnĩ sisipmĩn nĩme!” ⁴¹ Eumbi enguk, “Tĩkap sĩndĩ ‘Nĩm ka-dakleamĩn’ wĩndĩn eumda, sĩndok yomjĩlok mĩlap nĩm pat-samum, gan sĩndĩ ‘Ka-dakleamĩn’ wĩndĩn juluñgan eañda tĩmbi, sĩndok yomjĩlok mĩlap wĩn kĩmĩlĩm pat-samlak.”

10

Sipsip kandĩkĩnenjĩ kĩndem wĩn Yesu en wakan

¹ Yesulĩ yousĩmbi, Falisi amala enguk, “Manda elet walĩ biañgan sĩnik. Tĩmbi ñĩndĩn sanlet: nin endĩ sipsip sañ gĩnañ loupi, yamanan nĩm loĩnĩpi, nolok joĩngo lapĩpi pĩtuk, endĩ kumbu ama ba tĩ-piĩnpiĩnen. ² Gan nin endĩ yamanan lolak, endĩ sipsiplok kandĩkĩnenjĩ en wakan. ³ Ama endĩ yamanan bĩmbi, yama kandĩkĩne amalĩ yama pa pĩsalĩmlak, tĩmbi sipsiptĩ endok man pa kĩmĩt-kleañ, wĩn endĩ enlok sipsipĩilok kosĩ kĩtĩ-semum bĩmbi, yanañgĩlĩmbi, kwelan pĩmbi ña. ⁴ Kwelan pĩ ña-taleumbi, kandĩkĩnenjĩ telak dama tĩ-semmlak, tĩmbi sipsiptĩ endok man malap nandĩñmañda tĩmbi en pa kle ña. ⁵ Gan endĩ ama gĩtikĩn no nĩm kle ñanelĩn. Tambo endĩ man malap walan no nandañda tĩmbi mĩsĩmbi pĩ ñanelĩn.”

⁶ Yesulĩ Falisi amala eyout manda wĩndĩn enguk, gan endĩ manda wolok kusei wĩn nĩm nandĩ-dakleñgĩlĩn. ⁷ Wĩndĩnda tĩmbi Yesulĩ bĩndambo enbi eĩnguk, “Manda walĩ biañgan sĩnik. Tĩmbi ñĩndĩn sanlet: sipsiptĩ Bep Yambattoñ lololok yama wĩn natna. ⁸ Nak gama nĩm indaĩlambĩ, ama nĩndĩ sipsiploñ bĩmbi, juluñgan yambĩ-dĩkĩneñgĩlĩn, endĩ kumbu ama ba tĩ-piĩnpiĩnen ama, gan sipsiptĩ endok mandanjĩ nĩm nandĩ-dasĩmbi kĩmĩt-kleñgĩlĩn. ⁹ Nak noĩngandĩ yama wakan. No en nokoñ bĩmbi, Bep Yambattok sañ gĩnañ lolakta, en nĩm kolauktok nak en tĩke-kamauitat, tĩmbi endĩ mĩsĩmĩsĩ nĩmnat kumbi, nepek nola nĩm lonjukak. ¹⁰ Kumbu amalĩ sipsip kumbu tĩndĩlok ba yandĩp kĩmlak ba ep tĩmbĩ kolanelĩndok walaĩngot pa bĩlak. Gan natna indaĩngut, wĩn nokok gĩngĩtnailĩ kuĩngu sisĩnik wakĩ bĩsĩk tokĩnetokĩnen walĩ endok pat-semektok indaĩngut.”

¹¹ Tĩmbi Yesulĩ yousĩmbi eĩnguk, “Natna wĩn sipsiplok kandĩkĩnenjĩ kĩndem. Kandĩkĩne kĩndem endĩ sipsipĩila tĩmbi nandĩ-koĩngomnat kĩm-semek. ¹² Gan ama nin mĩnem kenaĩngot pa tĩlak, endĩla sipsiplok kandĩkĩnenjĩ ba bepsĩ nĩm. Endĩ kamott moyendĩ bĩmbi kalakta, mĩsĩmbi, sipsip yambimbĩ pim ñaumbi, kamottĩ sipsip ep sĩ kleumbi papuseneañ. ¹³ Ama walĩ mĩnem kenaĩngot tĩmbi, sipsip nĩm nandĩ-semmlakta tĩmbi wĩndĩn pa tĩlak. ¹⁴⁻¹⁵ Gan natnala sipsiplok kandĩkĩnenjĩ kĩndem. Beptĩ nandĩ-kilĩn tĩ-namumbi, nak nandĩ-kilĩn tĩñmĩlet, wĩndĩngangot nokok gĩngĩtnaila nandĩ-kilĩn tĩ-semambĩ, endĩ naka nandĩ-kilĩn tĩ-namañ. Tĩmbi wĩngot nĩm. Nokok sipsipnaila tĩmbi nandĩ-koĩngomnat kĩm-semetat. ¹⁶ Tĩmbi sipsip ñalaĩngot nĩm a. Sipsip dĩwĩn no wakĩ pat-namañ. Endĩ sañ ñolok gĩnañ nanĩn nĩm, gan nak endĩ wakĩ yanañgĩt bĩmbĩlok. Endĩ nokok mana malapna nandĩmbi, nep kĩmĩt-kleumbi, nokok sipsipnai gĩtĩktĩ kĩkesĩmĩn noĩngan indaumbi, nak noĩngandĩ endok kandĩkĩnenjĩ kuutat.

¹⁷ Bepnalĩ nep kasĩlembi, gĩnañĩ nandĩ-koĩngom pa tĩ-namlak wĩn kusei ñĩndĩnda: nak kĩmnan nanĩn bĩndambo mĩlalettok nandĩ-koĩngomnat kĩmbetat. ¹⁸ Nak nĩm nandĩ-tale-samamda, ama nolĩ nĩlĩ kĩmmelĩndok tuop nĩm, gan nak nandĩ-tale-sembi, nandĩ-koĩngomnat kĩmbetat. Wĩn Bepnalĩ nokok kuĩguna bimbĩ, bĩndambo tĩketĩkelok gembĩ nambi, wĩndĩn tĩmbettok nanĩ-dĩkĩneĩnguk.”

¹⁹ Yesulĩ wĩndĩn eĩngukta tĩmbi Juda amatamdĩ nĩsĩñgan bĩndambo tambĩpi, ²⁰ asuptĩ ñĩndĩn eĩngĩlĩn, “Walĩ kolan nolĩ endok gĩnan gĩnañ pĩmbi, kamakama tĩlak. Endok mandan slakan neta nandĩlok?” ²¹ Tĩmbi dĩwĩndĩ eĩngĩlĩn, “Ama yal kolannat nolĩ manda

* **9:39:** Yesulĩ gĩnañ tĩpok daila manda wandĩn embi, ñĩndĩn eĩnguk: no en Yesulok kusal sisĩnik wĩn nĩm ka-daklembi, nĩm nandĩ-kilĩktĩ tĩñmĩlak, endĩ ama dai sisipmĩn wandĩn, tĩmbi Kunum Yambattĩ endok tombon ombĩñmekak.

wandin n+im euk. T+imbi w+ngot n+im. Yal kolan noli dai sisipm+n endok dai t+imbi tombektok tuop n+im ya!”

Juda amatam asupti Yesu en Kunum Yambattok Niñañ win n+im nandi-kwamb+ñ dañg+liñ

²² T+imbi gw+lat no Jerusalem indañguk wolonda Juda amatamd+ bep pañjiil+ tapma it t+imbi kaiktañguk * nain w+in nandi-kaiakta pa tañ. Gwi sasale nain t+imb+mbi, ²³ Yesul+ tapma it sañ jimba g+inañ Solomondok palanda plon ñañamb+it t+ñ+li+mbi, ²⁴ Juda amatamd+ b+mbi, en klem g+imbup papi n+ñg+li+ñ, “D+ikok kusaka nain n+itek gamañgot k+im+it-sembumbi, n+ndi d+ika nin s+in+ik wala g+inañ t+ipet tam+ñ? T+ikap d+ik Mesia s+in+ikta, kusaka indangan n+ni-dakleukañ.” ²⁵ Eumbi tambane enguk, “Nak w+in ikan sangat, gan s+indi n+im nandi-kwamb+ñ da-namañ. Nak Bepnalok koi plon kundit engano pa t+ilet wal+ mek kusatna t+imbi inda-daklelak, ²⁶ gan s+indi s+ipsipnai n+mda t+imbi w+in n+im nandi-kwamb+ñ dañ. ²⁷ Nokok s+ipsipnai+ mandana nandi-dasimbi k+im+it-kleañ. W+in nak nandi-k+iliñ ti-semlet, t+imbi end+ nak nep k+im+it-klembi kuañ. ²⁸ T+imbi nak kuñgu taletalen n+mnat emlet, t+imbi end+ kolandok g+ñg+it nombo n+im t+nekal+ñ, t+imbi ama noli nokok k+tnanan nanin no n+im k+w+lap t+imbi epmekak. ²⁹ W+in nokok Bepna, nin end+ g+ñg+itnai k+tnanan yap+kuk, end+ mek nepek g+it+kgan yapma kle-talelak, wala t+imbi ama noli Bepnalok kiinan nanin g+ñg+itnai k+w+lap t+imbi, epnel+ñdok tuop n+im. ³⁰ Bep n+iti noñgan tam+ik.”

³¹ Manda wala t+imbi amatamd+ b+ndambo kawatt+ w+li k+imnel+ñdok kawat mek+li+ñ, ³² gan Yesul+ enguk, “Nak kundit k+ndem kusei kusei Beptoñ nanin s+indok daus+nan t+imbambi kañg+li+ñ. S+indi kundit nek s+in+ikta t+imbi kawatt+ n+tnepi tañ?” ³³ Eumbi tambane n+ñg+li+ñ, “W+in kundit k+ndem nola t+imbi w+nd+ñ n+im tam+ñ. W+in d+ik kwelan ama s+lanin wandin wal+ d+itnala Kunum Yambat eñ+pi, en ni-t+ike-pi-yalilañda t+imbi n+ndi kawatt+ gw+itnepi tam+ñ.” ³⁴ W+nd+ñ eumbi, Yesul+ enlok kusal kasopmeuktok Kunum Yambattok mandan nolok plon e-yout t+imbi, ñ+nd+ñ tambane enguk, “S+indok end+ik+ie mandanj+ g+inañ youyoulin patak, w+in Kunum Yambatt+ ama d+iw+inda ñ+nd+ñ enguk, ‘Nak sangat w+in s+indi yambat’. * ³⁵ T+imbi n+nd+ nandam+ñ, manda youyoulin patak wal+ nain tuop biañgan s+in+ik. Ale, t+ikap Kunum Yambat en wakan ama s+laninda manda embi, endok kosi ‘yambat’ k+it+ñgukta, ³⁶ n+itek t+imbi s+indi nak k+it yout ti-namañ, t+imbi ‘Nak Kunum Yambattok Niñañ’ w+nd+ñ eñgukta t+imbi nak en ni-t+ike-pi-yalilet w+nd+ñ eañ? W+in Bept+ en wakan nak enlok kenan t+nd+lok nak nep kas+lembi, nani-mul+mbi, kwelan pi indañguk.”

³⁷ K+ndem a, t+ikap nak Bepnalok kenan n+im pa t+iletta, kak, nak endok Niñañ w+in n+im nandi-kwamb+ñ danekal+ñ. ³⁸ Gan t+ikap nak Bepnalok kenan w+in t+iletta, nak endok Niñañ w+in nandi-kwamb+ñ danekal+ñ. W+in s+indi nokok mandanala t+imbi w+in n+im nandi-kwamb+ñ danel+ñ bek, ganmek nokok kunditnala t+imbi w+in nandi-kwamb+ñ dawit. W+nd+ñ t+nel+ñda, s+indi ka-daklembi nandi-daklenekal+ñ, w+in Bept+ nokok g+inañ patak, t+imbi nak endok g+inañ patet.” ³⁹ Yesul+ w+nd+ñ eñgukta t+imbi amatamd+ b+ndambo t+ike ñanep nand+ñg+li+ñ, gan end+ k+is+nan nanin j+lop paipi ñañguk.

⁴⁰ T+imbi Yesul+ Jodan tuk d+ik+embi, maim lambilak kandañnan undane ñambi, Yoanel+ damañgan tuk i-sem-i-sem kena t+ñguknan wand+ñ ña kuñguk. Kuñ+li+mbi, ⁴¹ amatam asupt+ endoñ b+mbi, n+s+ñgan ñ+nd+ñ eñg+li+ñ, “Yoanel+ jimba kundit engano no n+im t+ñguk, ganmek end+ ama ñolok plon manda eñguk g+it+ik wal+ biañgan s+in+ik.” ⁴² W+nd+ñ eñpi, wolok pak+li+ñ asupt+ Yesu en Mesia w+in nandi-kwamb+ñ dañg+li+ñ.

11

M+lam+lat ba kuñgu molom win Yesu en wakan

¹⁻² Ama no koi Lasalos end+ j+mbat wopum t+ipakuk. Lasalos+ wiwiit Malia g+it Mata en g+ita Betani it kwelan kuñguk, t+imbi Malia w+in tam nin endi s+ingimek Wopumdok kes+ piñg+ip saple m+li+ñnatt+ w+li+pi, kumbam sakt+ t+imbi kalandañguk. * Lasalos+ j+mbat t+ipal+ñ+li+mbi, ³ endok wiwiitt+ Yesuloñ manda ñ+nd+ñ k+im+li+im loñguk, “Wopum, d+ik nandi+ noka g+inañgal+ kas+ilelañ end+ j+mbat t+lak.” ⁴ T+imbi Yesul+ kasat w+in nand+mbi, ñ+nd+ñ eñguk, “J+mbat indañm+ñguk wal+ end+ k+imbektok n+im. Tambo wal+ Kunum Yambattok koi g+ñg+it wopum dauktok ba nak Kunum Yambattok Niñañ nokok kusatna engano w+in t+imbi inda-dakleuktok indañm+ñguk.”

* **10:22:** Damañgan nain nola Silia nasli+ mikta Jerusalem lombi, tapma ilan n+is+lok yambats+la bit ep tapma t+ñm+ñg+li+ñ, kusei wala t+imbi it+ kolan+guk. Juda amal+ Silia nasi ep kle-kot-talembi, tapma it w+in b+ndambo t+imbi kaiktañguk. * **10:34:** Kap 82:6 * **11:1-2:** Yoane 12:3

⁵ Tĩmbi Yesulĩ Mata wakĩt dalañ Malia ba wiu Lasalos wĩn ep galk tañguk. ⁶ Wĩndĩnda tĩmbi endĩ 'Lasalosĩ jĩmbat tĩlak' gĩngĩt wĩn nandĩmbi, kwet pakuk wolok sandap tĩpet nombo yousĩm pakuk. ⁷ Pakap, gwañgwañiila enguk, "Bũmbi, Judia kwelan bĩndambo undane ñana." ⁸ Eumbi nĩngĩlĩñ, "Nĩndaut, Judia nasilĩ kawattĩ gwĩtĩnep tĩngĩlĩñ, nain nĩm ombataumbi, dĩk bĩndambo wandĩñ undane ñauñdok elañ ba?" ⁹ Eumbi tambane enguk, "Sandap noĩgan gĩnañ aua 12got kwettĩ sala patak. Wala tĩmbi sandap kulaktĩ kwet ñolok kolsalen kalakta tĩmbi yout-kasalam nĩm pa tĩlak. ¹⁰ Gan tim kulaktĩ kolsalen nĩm palmĩlakta tĩmbi yout-kasalam pa tĩlak."

¹¹ Yesulĩ wĩndĩñ eñĩpi, yousĩmbi enguk, "Notnĩ Lasalosĩ dou patak, gan nak ñambi, tĩmba sũlĩkĩnem mĩlalekak." ¹² Eumbi, gwañgwañiilĩ nĩngĩlĩñ, "Wopum, tĩkap endĩ dou patakta, jĩmbalĩ taleumbi, kĩndem daukak." ¹³ Wĩn Yesulĩ Lasaloslok kĩmdok plon e-yout tĩnguk, gan gwañgwañiilĩ endĩ dou sũlanin wala elak wĩndĩñ nandĩngĩlĩñ. ¹⁴ Wĩndĩnda tĩmbi Yesulĩ indañgan enĩ-daklembi eñguk, "Lasalosĩ ip sembĩk, ¹⁵ gan sĩnda tĩmbi nak en gĩta nĩm pakut wala simbatnalĩ kĩndem dalak. Wĩn kusei ñĩndĩnda: nain ñolonda nokok kusatna nandĩ-kwambĩñ da-sĩn tanelĩñdok nainjĩ indalak. Gan man ñĩn endoñ ñana." ¹⁶ Eumbi, wolongan Tomas koi no Didimus endĩ gwañgwa dĩwĩnda ñĩndĩñ enguk, "Ale, wĩndĩnda nĩndĩ bo ñambi, nĩndaut en gĩta kĩmna."

¹⁷ Tĩmbi Yesulĩ Betani it kwet kandañ ña tombi, Lasalosĩ nain tĩpet tĩpet ikan sum gĩnañ taplium pakuk wolok kasat nandĩnguk. ¹⁸ Betani wĩn mayaĩngan nĩm, 3 kilomita ba nĩtek Jelusalem tĩmbi dumalaum patak, ¹⁹ wala tĩmbi amatam asuptĩ Jelusalem bĩmbi, Malia gĩt Matalok wiset sembĩngukta tĩmbi enĩ-kĩlĩktĩ tĩnepi endoñ bĩ taleñgĩlĩñ. ²⁰ Tĩmbi nimbek nolĩ Matala "Yesu bĩlak" wĩndĩñ nĩmbi nandĩmbi, endĩ telak plon ña tĩmbi indañguk, gan Malialĩ ilan pipakuk. ²¹ Tĩmbi Matalĩ Yesula nĩnguk, "Wopum, dĩk ñolok palĩmda, witnalĩ nĩm sembek. ²² Ganmek man ñĩndĩngĩtañgan ñĩndĩñ nandĩlet: dĩk Kunum Yambatta nĩtek tĩmbektok nĩ-nandutañda, nandĩ-gametak." ²³ Eumbi nĩnguk, "Dĩkok wikalĩ bĩndambo kĩmnan amatam mĩlapi kuukak." ²⁴ Eumbi, Matalĩ nĩnguk, "Kunum Yambattĩ nain taletalennan amatam gĩtĩk ep tĩmbi mĩlatnekalĩñ, wolondamek nokok witnalĩ bo mĩlalekak wĩnda nak nandĩ-daklelet ñak." ²⁵ Eumbi nĩnguk, "Amatam ep mĩlamĩlat ba kuñgu ememlok molom wĩn natna ñakan. Wala tĩmbi naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namlaktĩ kĩmbek bek, ganmek kuñgun sĩsĩnĩk walĩ gama palmekak. ²⁶ Wĩn amatam kaik papi, naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namañ gĩtĩk endĩ sembĩnelĩñ, ganmek kĩm biaĩngan walĩ nain no ba nola nĩm inda-semekak. Dĩk wĩn nandĩ-kwambĩñ dalañ ba?" ²⁷ Eumbi, Matalĩ nĩnguk, "Wopum, biaĩngan ñak! Tĩmbi nak manda ñĩn bo nandĩ-kwambĩñ dalet: Mesia, Kunum Yambattok Nĩñañ, nin kwelan ñolok indauptok een, wĩn dĩtna wakan."

²⁸ Matalĩ wĩndĩñ eu taleumbi, ilan undane ñambi, dalañ Malia kĩtĩñmĩmbi, manda janjat tĩmbi, ñĩndĩñ nĩnguk, "Nĩndauttĩ bĩ tombi, kĩtĩ-gamlak." ²⁹ Eu nandĩmbi, wolongan platik mĩlapi, Yesuloñ ñaĩnguk. ³⁰ (Yesulĩ it kwet gĩnañ gama nĩm loĩnguk, tampo endĩ Matalĩ en tĩmbi indañguk wolok pakuk.) ³¹ Tĩmbi Jelusalem nasi, nĩndĩ Malia gĩta it gĩnañ papi, nĩ-kĩlĩktĩ tĩngĩlĩñ, endĩ Malia platik sĩnĩk mĩlapi, pawan pĩm ñaumbi kañgĩlĩñ. Kañbi, "Endĩ sumnan kut-blamblan eup ñalak" wĩndĩñ nandĩmbi, kle ñaĩngĩlĩñ.

³² Tĩmbi Malialĩ Yesu pakuknan ña tombi kañguk, wolonda endĩ kesĩnan mĩlelem tĩmbi nĩnguk, "Wopum, dĩk ñolok palĩmda, witnalĩ nĩm sembek!" ³³ Wĩndĩñ eu taleumbi, kut-blamblan eñguk, tĩmbi Jelusalem nasi en gĩta bĩngĩlĩñ endĩ bo mano tĩngĩlĩñ. Tĩmbi Yesulĩ wĩn yambĩnguk, wolonda endok gĩnañlĩ mĩlata-sĩnĩk taumbi, blan ba gimbit walan wandin deĩnguk. ³⁴ Tĩmbi enĩ-nandĩnguk, "Delok kĩmĩlĩm patak?" Eumbi nĩngĩlĩñ, "Wopum, ñĩn bĩ ka." ³⁵ Tĩmbi Yesulĩ sumdok telakan ñaĩnĩpi, dai tullĩ pĩnguk. ³⁶ Wĩndĩnda Jelusalem nasilĩ nĩsĩngan ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, "Wĩ kawit! Endĩ Lasalos gĩnañlĩ sĩnĩk tĩke-kasleñguk yañ." ³⁷ Gan endoñnan nanin dĩwĩndĩ ñĩndĩñ eñgĩlĩñ, "Nĩtek tĩmbi ama dai sipsipmĩn endok dai tĩmbi tomguktĩ ama ñĩn nĩm tĩke-kĩmĩlĩmbi sembĩnguk?"

³⁸ Tĩmbi Yesulĩ bĩndambo gĩnañ mĩlata sĩnĩk taumbi, sumnan ñĩn tomguk. Lasalos wĩn kawat tombañ nolok gĩnañ kĩmĩpi, yama wĩn kawat wopumdĩ masip bĩmbin. ³⁹ Tĩmbi Yesulĩ enguk, "Kawat tĩke ñawit!" Eumbi, ama sembĩsembĩndok wiu Mata endĩ tambane nĩnguk, "Wopum, nain tĩpet tĩpet ikan sembĩ-pakukta tĩmbi ip mĩlĩñ tĩlak yañ!" ⁴⁰ Eumbi, Yesulĩ nĩnguk, "Nak ikan ñĩndĩñ ganit: tĩkap dĩk naka nandĩ-kĩlĩktĩ tĩ-namlañda, Kunum Yambattok kusal engano wĩn inda-dakleumbi kautañ." ⁴¹ Wĩndĩnda ama dĩwĩndĩ kawat wĩn tĩke ñaumbi, Yesulĩ deium loubi, ñĩndĩñ eñguk, "Bep, dĩk nokok nĩmolona ikan nandĩ-namlañ, wala tĩmbi nak we ganlet. ⁴² Dĩk nain tuop nandĩ-namlañ, wĩn natna nandĩ-talelet. Gan nak amatam ñolok ikañ enda nandĩ-sembi, endĩ dĩtna wakan nanĩmulĩm indañgut wĩn nandĩ-kwambĩñ danelĩñdok wĩndĩñ et." ⁴³ Wĩndĩñ eu taleumbi, wopungan kĩtĩmbi eñguk, "Lasalos, dĩk pi!" ⁴⁴ Eumbi, kĩmguktĩ kaiktambi pĩnguk. Tĩmbi kii kesĩ ba kumban wĩn sandumdĩ tapli imimĩnda tĩmbi Yesulĩ enguk, "Sandum pĩsalĩm, samakgan kuwĩn."

Yesu amatamdok kınjan wılı kımnelıñdok telak lonjıñgilıñ

(Matayo 26:1-5, Maleko 14:1-2, Luka 22:1-2)

⁴⁵ Wıñdıñda Jerusalem nasi Malia kanep bıñgilıñ endoñnan nanin asuptı Yesulı Lasalos nıtek tıñmıñguk wın ka-nandıñgilıñda tımbi en Mesia sınık wın nandı-kwambıñ dañgilıñ. ⁴⁶ Gan dıwındı Falisi amalofıñ nambi, Yesulı nıtek tıñguk wolok kasat tı-semgıñıñ.

⁴⁷ Wıñdıñda tapma ama biesı gıt Falisi ama endı Judalok it kiyau wopumdok ama gıtık kıtı-semum bıumbi, kımın tımbi, nı-sıñgan Yesulok plon nıñdıñ e-nandı tıñgilıñ, “Nıtek tılok? Ama walı jımba kundıt asupgan sınık pa tılak wın! ⁴⁸ Tıkap nındı binambi, wıñdıñgot tı-kuukta, amatam gıtıkğandı en Mesia wıñdıñ nandı-kwambıñ dambi, enda tımbi kusei kımıpi, nındok kandıkñeni Roma nasi mik tı-semumbi, endı bımbi, nındok tapma it wakıt ama sambat nın nıpma tıkeumbi kolanekamıñ.”

⁴⁹ Tımbi ama biesı endoñnan nanin no, wın Kaiafas, endı gwılat wolonda tapma amalok telak damanjı kuñguk, tımbi endı nındıñ enguk, “Sındı ka-nandı-daklenjı nımnat yañ! ⁵⁰ Nım kañbi Juda ama nın gıtık kola-taleneñ, wala tımbi wın sındok kandañ kındem, tıkap ama noñganıñgot amatam gıtıktok kınjannı kım-nımek. Sındı wın nım ka-nandı-dakleañ bek.” ⁵¹ Kaiafası wıñdıñ eñguk, gan endı manda wın enlok nanandına nım eñguk. Tambo endı gwılat wolonda tapma amalok telak damanjı pakukta, plofet manda eñıpi, nıñdıñ eñguk: Yesulı Juda amatamdok kınjan kım-semepi tıñguk. ⁵² Tımbi endokgot nım. Endı Kunum Yambattok gıñgıtıñi kwet nolok nolok papusenem pakañ ep kiulımbi, sambat noñgan tınelıñdok kımbepi tıñguk. ⁵³ Kaiafası wıñdıñ eñgukta tımbi Juda ama biesı sandap wolondañgan kusei kımıpi, nı-sıñgan e-sambat tı-kumbi, Yesu wılı kımnelıñdok telak lonjıñgilıñ.

⁵⁴ Wıñdıñda tımbi Yesulı Jerusalem nasi endok boñgıpsınan indañgan nombo nım kuñguk. Tambo endı walinin pım nambi, kwet no kwet sılanin nı-sıñgan patak wolok nambi, it kwet no koi Eflaim wolok gwañgwañi gıta kuñguk.

⁵⁵ Tımbi Juda amatamdok Kamaikamai gwılat dumalaumbi, amatam asuptı isı kwesı bımbi, Kunum Yambattok dainan jamilan indanelıñdok itañgan tapma ilan tı-pañgıpañgıle tınepi Jerusalem lo nıñgilıñ. ⁵⁶ Nambi, Yesu lonjımbi, tapma it sañ jımba gınañ ipi, nı-sıñgan nıñdıñ eñgilıñ, “Sındı nıtek nandañ? Endı gwılatıta nım bıukak bek.” ⁵⁷ Wıñdıñ eñgilıñ wın kusei nıñdıñda: tapma ama biesı gıt Falisi amalı Yesu tıkenelıñdok manda kwambıñ no nıñdıñ eu satañguk, “Tıkap ama nolı Yesu delok patak wın nandılakta, wın nıñdı nandımbi, en tıkeneñdok.”

12

Maliı Yesu kımımlok tı-pañgıpañgıle tıñmıñguk

(Matayo 26:6-13, Maleko 14:3-9)

¹ Kamaikamai gwılat gama nım indañlımbi, sandap kıt tambon noñgan gama palımbi, Yesulı nolı gıt Betani it kwelan nı tomguk. Betani wın Lasalos, nin Yesulı kımnan nanin tımbi mılakuk, endok il kwel. ² Yesulı wolok tombımbi, nanañ sina tı-nıñmımbi, Yesu gıta nanañ nañgilıñ endoñnan nanin no wın Lasalos, tımbi Matalı yambi-dıkñeñguk. Nanañ na-palıñlımbi, ³ Malialı wılıñgılo no tıkembı, Yesuloñ nı indambi, pıñgıp saple mıñ kındem tuan loloñ sınık endok kesı plon yalımbı, kumbam saktı tımbı kalandañguk. Tımbi pıñgıp saplelok mıñ kındem walı it gıtık wın tokñeñguk. *

⁴ Tımbi Yesulok gwañgwañi endoñnan nanin no koi Judas Iskaliot, ama nin endı sıñgi kandañ Yesu kanjıkñiilok kısınan kımıkkuk, endı Malialı kundıt tıñguk wala nandum pıumbı eñguk, ⁵ “Yakai! Nındı pıñgıp saple wın tuatualok kımıtnem tuauında, gwılat noñgandok kena naindok tuan walinin epbi, gumañ pımbıñesıla emneñ!” ⁶ Gan endı ama pımbıñesıla nım nandı-semguk, tambo endı kumbu pa tıñgukta tımbi wıñdıñ eñguk. Wın amatamdı Yesu gıt gwañgwañiila mınem emgıñ wın Judası ka-dıkñeñbi, walinin gitakan enlok pa eplıñguk.

⁷ Tımbi Yesulı Judasla nımbi eñguk, “Maliıla mılap nım mıwıñ! Wın nak kımbambi, nep kındıt taplinekalıñ, wolok itañgan nokok pıñgıpna tı-pañgıpañgıle tı-namektok endı pıñgıp saple wın tuatualok nım kımıkkuk. ⁸ Pımbıñesıla nain tuop sın gıta kuumbi, kındem ep kımıtnekalıñ, gan nakta kwelan nolok sın gıta papat kwambıñgan nım kuutat.”

Tapma ama biesı Lasalos bo wılı kımnelıñdok e-sambat tıñgilıñ

⁹ Tımbi Jerusalem nasi asupgan sınık endı Yesu Betani it kwelan pakuk wolok gıñgıt nandımbi, kanepi bıñgilıñ. Tımbi engot nım. Endı Yesulı Lasalos kımnan nanin tımbı

* 12:3: Wın wıtna tıpet ba nıtek wolok tımbi Malialı pıñgıp saple koi ‘nad’ kıtıñ wın Yesulok kesı plon yalımbıkkuk.

mɪlakuk en bo kanepi bɪŋgɪlɪŋ. ¹⁰⁻¹¹ Wɪn Lasalosla tɪmbi amatam asuptɪ Yesulok kandaŋ ña-talembi, nandi-kɪlɪktɪ tɪŋmɪŋgɪlɪŋ, wala tɪmbi tapma ama biesɪlɪ Lasalos bo wɪlɪ kɪmnelɪŋdok e-sambat tɪŋgɪlɪŋ.

*Yesulɪ ama wapmaŋ wandin Jerusalem loŋguk
(Matayo 21:1-11, Maleko 11:1-11, Luka 19:28-40)*

¹² Kwet salaumbi, amatam kɪmɪn gɪtɪk gwɪlatta Jerusalem bɪŋgɪlɪŋ endɪ Yesulɪ wolok loupɪ tɪŋguk manda wɪn nandiŋgɪlɪŋ. ¹³ Nandiɪmbi, Yesulok koi gɪŋgɪt tɪke-lonelɪŋdok komba gandua wandin wolok kii gayam ombɪm eppi, it kwet bimbi, telaknan tɪmbɪ indauktok ñambi, ñɪndɪŋ kɪtɪmbi eŋgɪlɪŋ,

“Hosana! Nɪ-ta-lona!

Ama ñɪn Wopumdok koi plon bɪumbi,

Kunum Yambattɪ gwɪlam tɪŋmɪn!

Endɪ Israel nɪndok Ama Wapmaŋni! ✧

¹⁴ Tɪmbi Yesulɪ doŋki sim no tɪmbɪ indaumbi, wolok plon pipapi ñaŋguk. Wɪn plofet manda ñɪndɪŋ youyoulɪn patak wolok tuop indaŋguk,

¹⁵ “Saion nasi sɪndɪ nɪm mɪsɪnelɪŋ! Wɪ kawɪt!

Sɪndok ama wapmaŋjɪ doŋki nɪŋaŋ plon pipapi bɪlak.” ✧

¹⁶ (Nain wolonda Yesulok gwaŋgwaŋiilɪ nek indaŋguk wolok walan gama nɪm nandi-dakleŋgɪlɪŋ. Wɪn Kunum Yambattɪ Yesu kɪmnan nanin tɪmbɪ mɪlapɪ, endok pipapal engano wolok undane loŋguk, wolok siŋgi kandaŋmek endɪ nandi-tomgɪlɪŋ, wɪn plofet amalɪ Yesulok plon wɪndɪŋ indauktok youyoulɪn, tɪmbi wolok tuopgan indaŋmɪŋguk.)

¹⁷ Tɪmbi kɪmɪn wopum Yesulɪ Lasalos kɪtɪŋmɪmbi, kɪmnan nanin tɪmbɪ mɪlapɪ, sum gɪnaŋnan nanin lambumbi kaŋgɪlɪŋ, endɪ yousɪmbi, nek indaŋguk wɪn e-saktaŋgɪlɪŋ.

¹⁸ Kɪmɪn gɪtɪk Kamaikamai gwɪlatta Jerusalem bɪŋgɪlɪŋ, endɪ Yesu telak plon tɪmbɪ indanelɪŋdok ñaŋgɪlɪŋ, wɪn kusei ñɪndɪŋda: Yesulɪ jimba kundit wandin tɪŋguk wolok gɪŋgɪt sapakɪneumbi, endɪ nandiɪmbi, telak plon tɪmbɪ indanelɪŋdok ñaŋgɪlɪŋ. Ñaumbi,

¹⁹ Falisi amalɪ wɪn kaŋbi, nandum tuop nɪm tɪmbɪmbi, nɪsɪŋgan ñɪndɪŋ eŋgɪlɪŋ, “Wɪ kawɪt! Kwelan kuaŋ gɪtɪktɪ en ip klem kunepi ñaŋ! Nɪndɪ nek kusei kusei tamɪŋ, walɪ bien nɪmnat wandin inda-daklelak!”

Yesulɪ enlok kɪmkɪmɪŋɪla plofet manda enguk

²⁰ Amatam gwɪlatta Kunum Yambat mɪlelem tɪŋmɪnelɪŋdok Jerusalem bɪŋgɪlɪŋ endok boŋgɪpsɪnan Grik ama dɪwɪn pakɪlɪŋ. ²¹ Filip endɪ Betsaida it kwet Galili kwelan nanin, tɪmbi sambat walɪ endoŋ bɪmbi nɪŋgɪlɪŋ, “Ama wopum, nɪndɪ Yesu kanep nandamɪŋ.”

²² Eumbi, Filiptɪ ñambi, Andlu nɪmbɪ nandumbi, yakan Yesuloŋ ñambi, eŋgɪlɪŋ wolok tuop nɪŋgɪmɪk.

²³ Tɪmbi Yesulɪ ñɪndɪŋ tambane enguk, “Nak Ama Sisɪnɪk nokok pipatna engano wolok undane louttok nain walɪ ip inda-talelak. ²⁴ Wɪn biaŋgan sɪnɪk. Tɪmbi ñɪndɪŋ sanlet: tɪkap nanaŋ mɪŋjɪptɪ kwelan nɪm pɪmbi kɪmbekta, en noŋgangot palek. Gan tɪkap endɪ kɪmbekta, endɪ bien asup laliuk. ²⁵ Nin endɪ enlok kuŋgun tɪke-kimbɪŋ dalakta, endok kuŋgun papat kwambɪŋgan nɪm palmekak. Gan nin endɪ kwelan ñolok kumbi, naka tɪmbi kuŋgun enlok nɪm tɪke-kimbɪŋ dalakta, walɪ wakan kuŋgun wɪn tɪke kamaimbi, papat kwambɪŋgan palmekak. ²⁶ Wɪn no en nokok kena gwaŋgwana kulakta, endɪ nak nep kle kuwɪn. Nak nep kle kuŋpɪ, natna patetnan endɪ bo palek. Tɪmbi nokok Bepnalɪ kena gwaŋgwana kuaŋ gɪtɪkta kot gɪŋgɪt emekak.”

²⁷ Tɪmbi Yesulɪ enlok kɪmɪla kɪmɪt-nandiɪmbi yousɪmbi eŋguk, “Man nokok gɪnaŋna mɪlataumbi, nɪtek ewɪt? ‘Bep, dɪk mɪlap inda-namep tɪlak ñɪn napma tɪke’ wɪndɪŋ ewɪt ba? Nɪm a. Wɪn nak mɪlap wɪn bemettok indaŋgutta tɪmbi wɪndɪŋ nɪm eutet. ²⁸ Tambo nak ñɪndɪŋ elet, ‘Bep, dɪkok kusaka engano wɪn tɪmbɪ inda-dakleumbi, kokalɪ wopum dawɪn.’”

Yesulɪ wɪndɪŋ eumbi, kunum gɪnaŋ nanin manda nolɪ ñɪndɪŋ eu pɪŋguk, “Nokok kusatna engano wɪn ikan tɪmba inda-dakleumbi, kotnalɪ wopum daŋguk, tɪmbi wɪndɪŋgangot bɪndambo tɪmbetat.” ²⁹ Kɪmɪn gɪtɪk wolok pakɪlɪŋ endɪ kɪtɪktɪ wɪn nandiɪmbi, dɪwɪndɪ “Dɪlɪmat kɪtɪlak” eumbi, dɪwɪndɪ “Eŋalo nolɪ manda nɪlak” wɪndɪŋ eŋgɪlɪŋ. ³⁰ Tɪmbi Yesulɪ tambane enguk, “Manda walɪ nak nep tɪmbɪ plaptauktok nɪm, walɪ sɪndɪ sep tɪmbɪ plaptauktok pɪlak. ³¹ Man ñɪndɪŋgɪt nain inda-taleumbi, ñɪndɪŋ indaukuk: Kunum Yambattɪ kwelalok amatam gɪtɪk yambi-danbi, tambonjɪ ombɪ-tɪkenelɪŋdok eu taleukak, tɪmbi kwet ñolok kandɪkɪne Satan en wakan wɪlɪ pɪukak. ³² Gan natnalok kandaŋ wɪn ñɪndɪŋ: nak kwelan nanin nep loumek, nak amatam gɪtɪktɪ nokoŋ

bimb+lok telak dili-tom-semetat.” 33 Yesuli w+ndi+n eñguk, w+n endi k+mk+im n+tein kimbektok w+n e-dakleñguk.

34 T+mbi amatamdi tambane n+ñg+li+n, “Manda youyou+l+n patak wal+ Mesia papat kwamb+ñgan kuuktok eumbi pa nand+ñg+im+ñ. N+tek t+mbi dik Ama Sis+n+ik kloñbat plon t+ke-loumbi kimbektok elañ? D+ik Ama Sis+n+ik n+tein wandin ñala manda w+n elañ?”

35 T+mbi Yesuli enlok plon manda embi, ñ+ndi+n enguk, “Kolsaleni nain dumangangot gama s+ndok boñg+ps+nan pat-samekak. N+im kañbi k+l+md+ sapma kleuk, wala t+mbi s+ndi kolsalen gama pat-samlak tuop wolok g+nañ yous+mbi kunekal+ñ. Neta, k+l+m g+nañ kulakt+ dend+ñ ñalak wala n+im nandi-daklelak. 36 W+ndi+n+da t+mbi kolsalendok kuseil+ s+n g+ta gama pal+ñ+l+mbi, s+ndi kolsalen molom indanel+ñdok en nandi-k+l+kt+ t+ñm+nekal+ñ.”

Yesuli w+ndi+n eu taleumbi, amatam yambik bim ñambi, yambi+semb+im pa kuñguk.

Yesu n+im nandi-k+l+kt+ t+ñmañdi+ tuanj+ omb+ti-kenekal+ñ

37 Yesuli jimba kundit asupgan amatamdok daus+nan ip t+ñguk, gan asupt+ wandangan embi g+ñg+in+embi, en Mesia w+n n+im nandi-kwamb+ñ dañg+li+n. 38 W+n plofet Aisaial+ manda no youkuk patak wal+ bien t+mbektok w+ndi+n indañguk. Manda w+n ñ+nd+ñ, “Wopum, n+ndi g+ñg+it manda eñg+im+ñ w+n amatam t+pet s+n+kt+ nandi-kwamb+ñ dañg+li+n, ba dikok gemb+ñga daut semguñ w+n ka-dakleñg+li+n.” *

39 Endi Yesu nandi-k+l+kt+ t+ñm+nel+ñdok tuop n+im. Wolok kusei w+n Aisaial+ ñ+nd+ñ youkuk,

40 “Nak Kunum Yambatt+ endok daus+ masipbi, g+nañj+ t+mba kwamb+ñ dañguk. N+im kañbi, endi daus+l+ nokok kunditna kañbi, g+nañj+l+ nandi-k+l+ñ embi, tambanem, nokoñ b+umbi, natna ep t+mba kaikta-talenekal+ñ.” *

41 Aisaial+ w+ndi+n youkuk, w+n kusei ñ+nd+ñ+da: Kunum Yambatt+ Mesialok kusal engano w+n Aisaia itañgan daul+m+um kañbi, endi nepek eukak ba t+mbekak wolok plon youkuk.

42 Ganmek nain wolongan Juda ama bies+lok boñg+ps+nan bo asupt+ Yesu nandi-k+l+kt+ t+ñm+ñg+li+n, gan endi Falisi amala m+s+ñg+li+n+da t+mbi w+n n+im e-indañg+li+n. N+im kañbi, endi it kiyau g+nañ nanin ep kle-kol+mbi, pawan kunel+ñ. 43 Ama wal+ amatam eni-k+ndem dañ wala nandi-galk wopum t+ñg+li+n, ganmek Kunum Yambattok kandañ nandi-galk wopum wandin n+im t+mbi, nandi-k+l+kt+nj+ k+im+it+semb+ñg+li+n.

44 T+mbi Yesuli wopumgan k+it+mbi, ñ+ndi+n eu p+ñguk, “Nak nandi-k+l+kt+ ti-namlakt+ nakgot n+im nandi-k+l+kt+ ti-namlak, tambo endi Bep nak nani-mukuk en bo nandi-k+l+kt+ t+ñm+lak. 45 W+ndi+n+gangot nak namb+lakt+ nani-mukuk en bo kalak. 46 Amatam nak nandi-k+l+kt+ ti-namañ, endi k+l+m g+nañ nombo n+im kunel+ñdok nak kolsalen wandin kwelan p+ indañgut. 47 Nak kwelan kuañ yambi-danbi, endok kolanj+lok tambon ewa taleuktok n+im indañgut. Tambo nak kolanj+lok tambonnan nanin yapma t+keuttok indañgut. Kusei wala t+mbi t+kap ama nol+ nokok mandana nandi-k+mk+mnelakta, natna en ka-danbi, endok tambon ewa talelak w+ndi+n n+im t+let. 48 Tambo nin endi nak siñgi w+it-nambi, nokok mandana n+im nandi-dasilak en ka-danbi, tambon eu taleuktok no patak, w+n nak manda eñgut wal+ wakan en kwet nain taletalenan ka-danbi, tambon ombi-t+keuttok eu taleukak. 49 W+n kusei ñ+nd+ñ+da: nak natnalok nanand+na manda n+im eñgut. Tambo Bep nak nani-mukuk en wakan nak manda nek ba n+tek eelok w+n nandi-d+k+ñeñguk. 50 T+mbi nak ñ+ndi+n nandi-k+l+ñ elet: endi manda euttok nani-d+k+ñeñguk, manda wal+ amatam ep t+mb+mbi, kuñgu taletalen n+imnat kunekal+ñ. W+ndi+n+da t+mbi nak endi manda n+tek eelok nanguk, wolok tuopgangot pa elet.”

Yesuli kimbepi, gwañgwañii ti-pañg+pañg+le ti-semguk

13

Yesuli gwañgwañiilok kes+si+ w+l+it-semguk

1 Kamaikamai gw+l+at indaup t+mb+mbi, Yesuli kwelan ñolok bimbi, Beuloñ undane lololok nain indañguk w+n ka-nandi-dakleñguk. Endi ama nin kwelan ñolok en k+im+it-kle kuñg+li+n w+n ep galk ti-ta-b+ñguk, t+mbi yous+mbi, kwelan gama kuñguk tuop ep galkta t+ñguk w+n daut semguk.

2 Yesu g+it gwañgwañii endi tim nanañ na-pal+ñ+l+mbi, ñ+nd+ñ indañguk: Satandi Judas, Simon Iskaliottok n+ñañ, enda ikan g+n+an g+nañ nanand+ m+mbi, Yesu kanj+k+ñiilok

* 12:38: Aisaia 53:1 * 12:40: Aisaia 6:10

kisinan kímilektok nínguk. ³ Gañgan Yesulí nandínguk, wín Beptí nepek gítik endok kiinan kímímbi ka-díkñeñguk, tĩmbi endí Kunum Yambattoñnan nanin píngukí endoñ undane louptok tínguk. Wíndíñ nandíñpi, ⁴ nanañ na-pakíñinan nanin mĩlapi, dasin-dasin ombap kiundíp kímípi, tĩmbikalandá no tĩkembí, boñgíunan temguk. ⁵ Tĩñpi, tuk jawañ gĩnañ wílí pĩumbi, kusei kímípi, gwañgwañii kesísí wílít-sembi, tĩmbikalandá boñgíunan temguk walí tĩmbi kalandañguk.

⁶ Wíndíñ tí-sem-ta-ñakap, Simon Petloloñ bí tombĩmbi nínguk, “Wopum, nĩm kañbí díkí nokok kesítina wílilep tĩmbeñ a.” ⁷ Eumbi tambane nínguk, “Natna nek tí-samlet wolok kusei wín dík man ñĩndíngíta nĩm nandí-daklelañ, gan gamamek nandí-tombekañ.” ⁸ Eumbi, Petloloñ kímísip tĩñmĩmbi nínguk, “Dík nain no ba nola nokok kesítina no nĩm wílít-namekañ.” Eumbi, Yesulí nínguk, “Tĩkap nak nĩm wílít-gametetta, dík nokok gĩngít yousim kuuñdok tuop nĩm.” ⁹ Eumbi, Simon Petloloñ nínguk, “Wopum, tĩkap wíndíñda, dík nandí-nambi, kesítinañgot nĩm wílít-nameñ, tambo dík nokok kítina ba kumbana wakít wílít-namekañ!” ¹⁰ Eumbi, Yesulí nínguk, “Nin endí tuk ikan ik, endí jamilan sísiník, gan kesítinañgot wílíwílittok. Tĩmbi gĩnañjĩlok kandañ síndí jamilan sísiník, gan gítik sísiník nĩm.” ¹¹ Yesulí nin sísiník en kanjĩkñiilok kisinan kímípi tínguk wín ikan ka-nandíngukta tĩmbi ñĩndíñ eñguk, “síndí gítik sísiník jamilan nĩm.”

¹² Yesulí gwañgwañiilok kesísí wílít-talembi, dasindasin ombap bíndambo dasimbi, kwel kĩnjannan undane ña pip papi ení-nandínguk, “Síndí nak nek tí-samít wolok kusei ka-nandí-tomañ ba nĩm? Wín ñĩndíñ: ¹³ nak síndok Sanĩdautsí ba Wopumjí kuletta tĩmbi síndí ‘Nĩnĩndaut’ ba ‘Wopum’ nanañ wín díndĩm eañ. ¹⁴ Wíndíñda tĩkap nak síndok Wopumjí ba Sanĩdautsí síndok kesísí wílít-sam-taletta, síngan kesísí tambo wílílm tí-ta-kulok. ¹⁵ Nak telak wín daut samít, wín síndí bo nak nomík kosí gĩngít wín biu pĩumbi, nak tí-samít wíndíngan síndí tambo tíke-kímít tí-kunekalíñ. ¹⁶ Biañgan ñak. Nak ñĩndíñ sanlet: kena gwañgwa sílanindí molomjĩlok kapmainan kuañ, tĩmbi ama kena tĩndĩlok ení-mulĩm ña endí bo nin ení-mukok endok kapmainan kuañ. * ¹⁷ Síndí nepek sanít wolok walan íp nandí-daklelañda, tĩkap síndí wolok tuop tí-kunekalíñda, síndí Kunum Yambattok dainan amatam díwín yapma kle-patnekalíñ.”

*Ama nin Yesu kanjĩkñiilok kisinan kímípi tínguk wín inda-dakleñguk
(Matayo 26:20-25, Maleko 14:17-21, Luka 22:21-23)*

¹⁸ Tĩmbi Yesulí yousímbi enguk, “Nak síndí gítik amatam díwín yapma kle-patnekalíñ wíndíñ nĩm elet. Nak ama nĩtein nokok gwañgwanai kunelĩndok ep kasíleñgut wín nandí-dakle-samlet, tĩmbi nak nin kasíleñgut wín plofet manda no youyulĩn patak walí bien tĩmbektok kasíleñgut. Wín ñĩndíñ, ‘Ama no notna wandin nakíta yakan nanañ nalak, endí kanjĩk tí-namlak.’ * ¹⁹ Nak man ñĩn wolok plon itañgan kasat tí-samlet, wín kusei ñĩndíñda: wíndíñ inda-namumek, síndí nokok kusatna papat kwambíñ wín nandí-kwambíñ danekalíñ. ²⁰ Nak kusatnala elet walí biañgan sísiník. Tĩmbi ñĩndíñ sanlet: nin endí nak ama nĩ-mukut enda not tĩñmĩlak, endí Kunum Yambattok dainan nak wakan not tí-namlak, tĩmbi nin endí not tí-namlak, endí nak nani-mukok enda bo not tĩñmĩlak.”

²¹ Yesulí wíndíñ e-talembi, gĩnañ mílata-síník taumbi, indañgan e-daklembi enguk, “Manda et walí biañgan sísiník, wín nak ñĩndíñ sanlet: síndoñnan nanin nolí bola tí-nambi, kanjĩknailok kisinan napiletak.” ²² Tĩmbi gwañgwañiilí Yesulí ninda sísiník eñguk wala gama nĩm nandí-daklembi, nandí-bendí wopum tĩmbi, tambo ka tíngíñlíñ. ²³ Tĩmbi endoñnan nanin no, wín gwañgwa nin Yesulí gĩnañlí kasíleñguk † endí Yesulok ñasíngan kii díndĩm kandañ pakuk, ²⁴ wala tĩmbi Petloloñ endá kiilí walawala tĩmbi nínguk, “Ninda sísiník elak wín dík ní-ka!” ²⁵ Wíndíñ tĩmbĩmbi, gwañgwa walí Yesulok kandañ ñaña embi ní-nandínguk, “Wopum, wín nin?” ²⁶ Eumbi, Yesulí tambane nínguk, “Nak plaua nanañ díp ñĩn wítina gĩnañ wísĩmbi, mĩwam nambetak en wakan.” Wíndíñ eñpi, plaua nanañ díp wín wísĩmbi, Judas Simon Iskaliottok níñañda mĩwambi ²⁷ tíkeumbi, wolongan Satandí Judaslok gĩnañ pí-ñĩmĩnguk. Tĩmbi Yesulí nínguk, “Dík nepek tĩmbep tílañ wín platik sísiník tí.”

²⁸ Endí wíndíñ eñguk, gan nanañ na-pakíñ dıwín nolí endí kusei nekta wíndíñ nínguk wín nĩm nandí-dakleñgíñlíñ. Nĩm nandí-daklembi, ²⁹ Judaslí endok mĩnemjí ka-díkñeñgukta tĩmbi díwíndí Yesulí Judasla ñĩndíñ ba nek nínguk wíndíñ nandíngíñlíñ, “Dík ñambi, gwíllatta nek nanalok típĩkamíñ wín tua,” ba “Pĩmbĩñesíla mĩnem em.” ³⁰ Tĩmbi Judaslí nanañ díp wín tíke-talembi, wolongan walínin kílm gĩnañ pĩm ñañguk.

Yesulí gwañgwañii tambo tíke-galk tĩnelĩndok ení-díkñeñguk

* **13:16:** Manda wolok walan wín ñĩndíñ: tĩkap Yesulí síngin tíke-pĩmbi, gwañgwañii ep kímĩkukta, endok gwañgwañiilí tambo wíndíngangot tĩlok. * **13:18:** Kap 41:9 † **13:23:** Yoanelí enlok plon e-yout tínguk, gan enlok koi tíke-louktok nĩm nandímbi, eu inda-dakleñguk.

³¹ Judasli walinin ip pim ñaumbi, Yesuli gwañgwañii d+wın ñındıñ enguk, “Ama Sisınık nokok kusatna engano walı man inda-dakleupi tılak, tımbi nek inda-namepi tılak, walı Kunum Yambattok kusal engano wın tımbı inda-dakleukak. ³² Tıkap nak endok kusal engano wın tımba inda-daklelakta, nain nım ombataumbi, endı bo nokok kusatna engano wın tımbı inda-dakleukak.

³³ Gwañgwanai, nak nain dumangot gama sın gıta kuutat. Kukap ñawambi, sındı nep lonjınekalıñ, gan nak Juda ama biesıla engut wındıñgangot sında ñındıñ sanlet, ‘Nak ñautatnan sındı ñanelıñdok tuop nım.’ ³⁴ Wındıñda tımbi nak endıkñe manda kombın sanbi, sındı gınañjılı tambo tıke-galk tınelıñdok sani-dıkñelet, wın nak sep galk tı-samguttı tı-samlet, telak wolok tuopgan sındı bo tambo tıke-galk tınekalıñ. ³⁵ Tıkap sındı wındıñ tı-kunekalıñda, amatam gıttıktı sındı nokok gwañgwanai kuañ wın sambı-nandı-tomnekalıñ.”

Yesuli Petlolok e-sembeın wın eu indañguk

(Matayo 26:31-35, Maleko 14:27-31, Luka 22:31-34)

³⁶ Tımbi Simon Petlolı Yesu nı-nandıñguk, “Wopum, dık dendıñ ñaukañ?” Eumbi tambane nıñguk, “Nak ñautatnan dık man ñın nep klem ñauñdok tuop nım, gan gamamek dık nep klembi ñaukañ.” ³⁷ Eumbi nı-nandımbi eñguk, “Wopum, nıtek tımbi nak man ñın gep klem ñauttok tuop nım? Nak kuñguna bimbı, kım-gamettok pañgıtam patet.” ³⁸ Wındıñ eumbi, Yesuli nıñguk, “Ba dıkok kuñguña bimbı, kım-nametañ ba? Wın bıañgan nım! Nak ñındıñ ganlet: puputtı gamañ nım kıtıñımbı, dık naka nain tıpet gıt no e-sembeı tı-nametañ.”

14

Kunum Yambattoñ lolok telak noñgangot wın Yesu en wakan

¹ Tımbi Yesuli yousımbı, gwañgwañıla ñındıñ enguk, “Gınañjı mlataumbi, nandı-bendı wopum tañ wındıñ nombo nım tınekalıñ. Tambo sındı Kunum Yambattok plon panjañganembi, wındıñgangot nokok plon panjañgane-ta-kunekalıñ. ² Nokok Bepnalok il kuseinan it gınañ asup patak. Nım palımda, nak ñındıñ nım sanbet, ‘Nak ñambi, it tıwılı dıkñe tı-sametat.’ ³ Tımbi nak ñambi, it tıwılı dıkñe tı-sam-talemek, undane bımbı, sanañgilambi, sındı bo natna kuutatnan kunelıñdok ñanekamıñ. ⁴ Tımbi nak kwet delok ñautat, wolok telak wın sındı ip nandı-taleañ.”

⁵ Tımbi Tomaslı nıñguk, “Wopum, dık dendıñ ñaukañ wın nındı nım nandı-dakleamıñ, wala tımbi telak wın nıtek nandı-dakleneñ?” ⁶ Eumbi nıñguk, “Natna telaktok kusei, manda bıañgan sisınıktok kusei, ba kuñgu sisınıktok kusei. * Nak napma klembi, Bepıtoñ tomtom wın no nım sınık patak. ⁷ Sındı nak nandı-kılıñe tı-namumda, Bepna bo nandıñınelıñ. Tımbi sındı man kusei kımıpi, en nandı-kılıñ tıñmañ. Bıañgan ñak, sındı en ikan kañgilıñ.”

⁸ Tımbi Filiptı nıñguk, “Wopum, dık Bep daut nımumbı, nandına tuop tı-nımek.” ⁹ Eumbi nıñguk, “Filip, nak nain ombapgan sın gıta ip kuñgut, ganmek dık nokok kusatna gama nım nambı-nandı-tomlañ ba? No en nak nambıñguktı Bep ip kañguk. Wındıñda dık nekta ‘Bep daut nımekañ’ elañ? ¹⁰ Bepı nokok gınañ palımbı, nak endok gınañ patet. Dık wın nım nandı-kwambıñ dalañ ba? Nıtı noñgan tamıkta tımbi nak manda sanlet wın natnalok nanandıñala nım pa elet. Tambo Bep nokok gınañ pataktı enlok kenan pa tılak. ¹¹ Bepı nokok gınañ palımbı, nak endok gınañ patet, sındı manda wın nandı-kwambıñ da-kunekalıñ. Tıkap sındı nak wındıñ eletta tımbi wın nandı-kwambıñ danelıñdok tuop nımda, kundıt ep tımbambı kañgilıñda tımbi wındıñ tınekalıñ. ¹² Bıañgan sınık, sındı kundıtñala tımbi wındıñ tınekalıñ.

Tımbi kundıt tındılok kandañ nak ñındıñ sanlet: nin endı nak nandı-kılıktı tı-nam tı-kulakta, endı bo kena ba kundıt natna tılet wındıñgangot tımbekak. Tımbi endok kenan ba kundıl walı natna kena ba kundıt tıñgut wın makleukak. Wın kusei ñındıñda: nak Bepnalolı loutat. ¹³ Lowambi, sındı nokok kotnalok plon kıtı-nambi, nek ba nek tı-samettok nanı-nandıañ, wolok tuop nak Nıñañdı Bepnalok kusal engano wın tımba inda-dakleuktok tı-sametat. ¹⁴ Wın tıkap sındı nokok gıñgıtñai kuañda tımbi nek ba nek tı-samettok nanı-nandınekalıñda, natna wın tı-sametat.”

Yesuli Dındım Woñ nı-mulım pıuptok e-kwambıñ dañguk

¹⁵ Tımbi Yesuli yousımbı, gwañgwañıla ñındıñ enguk, “Tıkap sındı gınañjılı nep galk tañda, nak sındı nek tınelıñdok sani-dıkñelet wolok tuop tı-kunekalıñ. ¹⁶ Tımbi nak Bepı nı-nandıwambi, endı sındok Pañgembılanjı no nı-mulım pıumbı, nokok kınjan sın

* **14:6:** Yesu en wakan telak Kunum Yambattoñ ñalok wın daut nımlak, endok kusal wın tımbı inda-dakle-nımlak, tımbı kuñgu sisınık nımlak.

gita papat kwambîngan kuukak. ¹⁷ Nak Dîndîm Woñ Beptok kusal sisînik wîn tîmbî inda-daklelak enla elet. Kwelalok giñgîtiîi endîla en nîm ka-nandañ ba en nîm nandîñmañ, wala tîmbî endî en kasîlenelîndok tuop nîm. Gan Woñ walî sîn gita kulak, tîmbî sîndok gînañjî gînañ pîmbî, palekakta tîmbî sîndîla en nandî-kîlîñ tîñmañ.

¹⁸ Nak sambiwambi, pañgembîlanjî nîmnat nomîk nîm kunekalîñ. Nîm. Nak sîndoñ undane bîutat. ¹⁹ Wîn nain nîm ombataumbî, kwelalok giñgîtiîi nombo nîm nambînekalîñ, gan sîndîla bîndambo nambînekalîñ. Tîmbî nak papat kwambîngan kuletta tîmbî sîndî bo kunekalîñ. ²⁰ Sîndî bîndambo nambîmek, ñîndîñ ka-nandî-daklenekalîñ: nak Beptok gînañ patet, tîmbî sîndî nokok gînañ palîmbî, nak sîndok gînañ patet. ²¹ Nin endî nokok endîkñe mandana nandî-dasîmbî kîmî-kle-kulakta, endî wakan gînañlî nep galk tambî, nep kasîlelak. Tîmbî nin endî wîndîñ tî-namlak, en wakan Bepnalî tîke-galk taukak, tîmbî natna bo en tîke-galk tambî, nokok kusatna tîmba inda-dakle-ñîmekak.”

²² Tîmbî Judas no, wîn Judas Iskalîot en nîm, walî Yesu nî-nandîmbî eñguk, “Wopum, nîtek tîmbî dîkok kusaka wîn nîndañgot tîmbî inda-dakle-nîmep elañ, gan kwelalok amatam dîwînda nîm?” ²³ Tîmbî Yesulî tambane nînguk, “Tîkap nolî gînañlî nep kasîle-kulakta, endî nokok mandana kîmî-kle-kulak. Tîmbî Bepnalî ama wandî wîn tîke-galk tambî, Bep nîtî endoñ bîmbî, en gita yakan papat kwambîngan kundekamîk. ²⁴ Gan nin endî gînañlî nîm nep kasîle-kulakta, endî nokok mandana nîm kîmî-klelak. Tîmbî manda sanbambî nandañ wolok kandañ wîn ñîndîñ: wîn natnalok manda nîm, wîn Bep nin nak kwelan nanî-mukuk enlok mandan.

²⁵ Nak gama sîn gita kuñpî, nepek gîtik wîn sanî-ta-bîlet. ²⁶ Gan gamanda Beptî sîndok Pañgembîlanjî, wîn Dîndîm Woñ, nî-mulîm pîmbî, nokok kînjannan sîn gita kuukak. Tîmbî endî wakan nepenepek gîtik sanî-daut tî-sambî, natna manda sangut gîtik wîn tîmbî kaikta-samumbî, bînda nandî-tomnekalîñ.

²⁷ Nak sambîk bîmbî, nokok busukna bisîkñat pat-samektok samlet. Busuk samettok pat-namlak walî busuk kwelan nanî wandî nîm. Nak busuk wîn samletta tîmbî sîndok gînañjîlî mîlataumbî, mîsîmîsî nîm tînekalîñ. ²⁸ Nak manda ñîndîñ ikan sanbambî nandîñlî, ‘Nak sambîk bîmbî, ñakap, sîndoñ bîndambo undane bîutat.’ Sîndî gînañjîlî biañgan nep galk tambî, nep kasîle-kuumda, nak Beptoñ ñautat wala sîndî naka tîmbî nandî-sîlîsîlî tînelîñ. Neta, Bepnalî nak napma klembî, loloñ sînik patakta. ²⁹ Nepek gamamek indaukak wîn nak man ñîn itañgan sanî-talelet, wîn kuseî ñîndîñda: nak sanî wolok tuop indaukak, wolondamek sîndî nak manda biañgan elet wîn gumañ nandî-kwambîñ danekalîñ.

³⁰ Nak sîn gita manda nombo yousîm sansanlok nain lakatgot pat-namlak, wîn kuseî ñîndîñda: kwettok kandîkñe ama Satan endî nep tîmbî kolauttok bîupi tîlak. Endî nepek no tî-namektok gembî nîm palmîlak, ³¹ gan nak wandîngan embî nîm kîmîsîp tîñmîlet. Tambo nak Bepna gînañnalî kasîlelet wîn kwelan kuañdî nambî-nandî-daklenelîndok Bepnalî nanî-dîkñeñguk wolok tuopgan tîlet.

Ale, ip mîlapi, pîm ñana.”

15

Wain komba sisînik wîn Yesu en wakan

¹ Tîmbî Yesulî yousîmbî, gwañgwañîla enbî eñguk, “Natna wain komba sisînik, tîmbî nokok Bepnalî wain kenalok kandîkñe ama. ² Endî nokok kîtna gayam bien nîm laliañ gîtik wîn dombîmbî, ep kolîm ñalok. Tîmbî nokok kîtna gayam bien laliañ walî bien lalisînik tanelîndok endî tî-dîndîme kena pa tîlak. ³ Tîmbî komba kîi gayam bien lalîlalîlok tî-dîndîm eañ, wandînan nak manda sanbambî nandî-dasiñgîlîñ walî ikan sep tî-dîndîm eumbî, Kunum Yambattok dainan dîndîm indañgîlîñ.

⁴ Tîkap kîi gayamdî komba plon nîm yousîm patakta, walî engan bien laliuktok tuop nîm, wîndîngangot tîkap sîndî natnalok plon nîm yousîm pakañda, bienjî lalînelîndok tuop nîm. Wîndîñda tîmbî sîndî natnalok plon yousîmbî pat-ta-kunekalîñ, tîmbî natna sîndok plon yousîmbî pat-ta-kuutat. ⁵ Natna wain komba, tîmbî sîndî nokok kîtna gayam. Nin endî nokoñ yousumbî, nak bo endoñ yousîletta, walî wakan bien asup pa lalîlak. Wîn kuseî ñîndîñda: nak napma klembî, bien lalîlalîlok telak no nîm patak. ⁶ Tîkap ama nolî nokoñ nîm yousîmbî patakta, endî komba gayam dombî kokottok wandî: wîn tîke kolîmbî, yañetaumbî, kîi gayam dîwîn gita ep kiupi, komba gînañ ep siu dîndîlok. ⁷ Tîkap sîndî nokoñ yousîm pakañ, tîmbî nokok mandana nandî-dasiñgîlîñ wîn kîmî-kle-kuañda, sîndî Kunum Yambattî wîndîñ ba wîndîñ tî-samektok nandañ wala kîndem nî-nandumbî, nandî-samekak. ⁸ Nandî-samumbî, sîndî telak wîndîñ plon bien asup

laliumbi, nokok gwañgwanai kuañ wíndíñ inda-daklelak, tímbi nokok Bepnalí kot gíñgít tikelak.”

⁹ Yesulí yousímbe, gwañgwañiila enguk, “Bepít nep galk tañguk, wíndíñgangot nak sep galk tañgut. Tímbe nak yousímbe, sep galk ta-ñauttok síndí nokoñ yousím patnekalíñ. ¹⁰ Wín natna Bepnalok endíkñe mandan kímít-kle-talembi, endoñ yousím patet, tímbe endí yousíyousíñgan nep galk talak, wíndíñgangot títap síndí nokok endíkñe mandana kímít-kleañda, síndí nokoñ yousím patnekalíñ, tímbe nak yousíyousíñgan sep galk tautat. ¹¹ Wín nak símba sasat nandílet wín síndí bo nandímbe, gínanjít gínañ tokñeumbi pat-samektok nandílet, wala tímbe nokok mandana kímít-klenelíñdok sanít. ¹² Tímbe endíkñe mandana wín ñíndíñ: nak sep galk tañgut, wíndíñgangot síndí gínañjít tambo tike-galk tí-ta-kunekalíñ.

¹³ Títap ama nolí noliila ep galk tambí kím-semekta, endí ep galk tándílok telak díwín gítik patak wín makle-sín tauk. ¹⁴ Tímbe títap síndí nokok endíkñe mandana kímít-kle-kuañda, síndí nokok notnai síník inda-dakleañ. ¹⁵ Nak sínda kena gwañgwa nombó ním sanlet, tambo nak sínda nokok notnai saní-talelet. Wín kusei ñíndínda: kena gwañgwalí molomdí nek nandí-sambat títak wín ním nandílak, gan nokok Bepnalí nepek gítíñgítik nanguk wín nak sínda saní-dakle-talewambi, síndí ikan nandí-taleañ. ¹⁶ Síndí nak ním nep kasíleñgíñ. Tambo natna sep kasílembi, ñíndíñ títelíñdok sep dangut: síndí ñámbi, bienjít tímbe indaukak, wín bien papat kwambíñgan palekak wandín. Wíndíñ indaumbek, síndí nokok kotna plon Bep kítíñmímbe, nepek no ba no tí-samektok ní-nandañ, endí wolok tuop síník tí-samekak. ¹⁷ Nak endíkñe manda ñín bándambo sanba nandíwít: síndí gínañjít tambo tike-galk tí-ta-kunekalíñ.”

Gwañgwañílok mítap inda-semekak wala Yesulí eu inda-semguk

¹⁸ Yesulí bándambo yousímbe, ñíndíñ enguk, “Amatam kwelalok gíñgít kuañdí nandí-kunjítta tí-samumbi, wolonda síndí ním nandí-kamalanekalíñ, wín kwelalok gíñgít kuañdí dama naka íp nandí-kunjítta tí-namgíñ. ¹⁹ Síndí kwelalok gíñgít kuumda, endí sínda nandum endok nosíi tímbeímbe, sep galk tanelíñ. Gan nak endok boñgípsínan nanín sep kasílewambi, síndí natnalok gíñgítñai kumbi, kwelalok gíñgít nombó ním kuañ. Kusei wala tímbe endí sínda nandí-kunjítta tí-samañ. ²⁰ Síndí manda ñín dama sangut wín nandí-tombít, ‘Kena gwañgwa sílaníndí molomjítlok kapmainan kuañ.’ * Kusei wala tímbe títap kwelalok gíñgítñíñ nak nep tímbe kolauttok nep kle-gímgím eñgíñda, wíndíñgangot síndí bo sep tímbe kolanelíñdok sep kle-gímgím enekalíñ, tímbe títap endí nokok mandana nandí-dasímbe kímít-kleñgíñda, wíndíñgangot endí síndok mandanjít bo nandí-dasímbe kímít-klenekalíñ. ²¹ Endí Bep naní-mukuk en ním nandí-kíliñ títímañ, wala tímbe síndí nokok gíñgítñai kuañda tímbe endí kolan wandín wín tí-samnekalíñ.

²² Nak indámbe, Bepnalok mandan engut wín ikan ním enbamda, yomjítlok mítap ním pat-semek. Gan nak indámbe, endok mandan engutta tímbe endí yom tándílok e-tembi manda no ním pat-semak. ²³ Naka nandí-kunjítta tí-namlaktí Bepnala bo nandí-kunjítta títímílak. ²⁴ Ba nak kundít gembínat gítíkñín amalí ním tándí endok boñgípsínan ním pa tímbamda, yomjítlok mítap ním pat-semek. Gan endí kundít wín kañgíñ, ganmek Bep nítá nandí-kunjítta tí-nímgíñ, wala tímbe yomjítlok mítap kímílim pat-semak. ²⁵ Endok endíkñe mandanjít gínañ ñíndíñ youyoulín patak, ‘Endí naka slakan nandí-kunjítta tí-namgíñ,’ * tímbe manda walí bien tímbektok endí wíndíñ tí-namgíñ.”

Yesulí Díndím Woñdí gwañgwañí ep tímbe pañgíttauktok e-kwambíñ dañguk

²⁶ Yesulí yousímbe enguk, “Síngimek nak síndok Pañgembílanjít wín Beptok kandañ nanín ní-muletat. Woñ walí Beptoñnan nanín pímbi, endok kusál sísník wín tímbe inda-daklelak. Pímek, nokok kusatna e-dakle tímbekek, ²⁷ tímbe síní bo nokok kusatna e-dakle tí-ta-kunekalíñ. Wín kusei ñíndínda: síndí nak kena kusei kímíktu naningan nakíta kuta-bañ.

16

¹ Nepek kolan sanít wandín walí inda-samumek, síndok nandí-kíliktíñjít wolonda ním pí píuktok nak manda gítik wín sanít. ² Endí it kíyaunjít gínañ nanín sep kle-kolímbi, pawan kunekalíñ. Tímbe wíndíñgot ním. Nain indaumbi, nin endí síndoñnan nanín no wíli kímbeakta, endí ‘telak wolok plon Kunum Yambat kímít-klelet’ em nandukak, gan endí tímbe kamalaukak. ³ Endí Bep nítí ním nandí-kíliñ tí-nímañda tímbe wíndíñ tí-samnekalíñ. ⁴ Nepek gamamek indaukak, wín nak man ñín itañgan saní-talelet. Wín

* 15:20: Manda wolok walan wín ñíndíñ: kena molomda nítek indañmílak, wolok tuopgan endok kena gwañgwanla indañmílak. * 15:25: Kap 35:19, 69:4

kusei ñîndîñda: nak sanîť wolok tuop tî-samnekalîñ, wolondamek nak endok plon manda sangut wîñ sîndî nandî-tomnekalîñ.

Nak sîñ gîta kuñgutta tîmbi kena kusei kîmîkut wolonda nepek wolok kasat gama nîm tî-samgut. ⁵ Gan man ñîndîñgîť nak Bep nanî-mukuk endoñnan ñaupi tîlet, gañgan sîndoñnan nanin nolî 'Dîk dendîñ ñaukañ?' wîndîñ no nîm nanî-ñandañ. ⁶ Tambo nak ñañołok manda mîlap wandin sanletta tîmbi, sîmba gawattî sîndok gînanjî tokñelak. ⁷ Gan nak manda ñîndîñ elet walî biañgan tîlak: nak sambî ñautat wolok bien walî sîndoñ inda-samekak. Neta, tîkap nak nîm sambî ñautta, Pañgembîlalî sîndoñ nîm bîwîk. Tîkap nak sambî ñautatta, nak en nî-mulambi, sîndoñ bîukak. ⁸ Bîmek, kwelalok gîñgîťtîiila tîmbi dakle-semumbi, nandî-kwambîñ danekalîñ, wîñ yom wîñ nek sîñîk, ba nin endî wîñ dîndîm sîñîk, ba Kunum Yambattî nîtek sîñîk yambî-danbekak wîñ endî nîm nandî-daklembi, nandum kamalalak. ⁹ Wîñ ñîndîñ: endî nak nîm nandî-kîlîktî tî-namañ, walî yom biañgan sîsîñîk. ¹⁰ Tîmbi dîndîm kuñgulok kandañ wîñ ñîndîñ: nak Beptoñ undane ñawambî, sîndî nombo nîm nambînekalîñ, walî nak dîndîm sîñîk wîñ tîmbi inda-dakleukak. ¹¹ Tîmbi ka-danî kenalok kandañ wîñ ñîndîñ: Kunum Yambattî kwet ñolok kandîkñe ama Satan ikan ka-danbî, tambon ombî-tîkeuktok eu taleñgukta tîmbi amatam bo yambî-danbekak.

¹² Manda sansanolok gama asup patak, gan man ñîndîñgîť sîndî wîñ gîťîk nandî-daklembi, nandî-dasineliñdok tuop nîm. ¹³ Gan Woñdî Kunum Yambattok kusal sîsîñîk wîñ tîmbi inda-daklelak. Endî pîmek, sîndok nanandînjî ep tîmbî pañgîtaumbi, Yambattok kusal sîsîñîk wîñ nandî-daklenekalîñ. Wîñ kusei ñîndîñda: Woñdî enlok nanandîñla manda no nîm eukak, tambo manda nîtek nîmbîmbî nandîlak wolok tuop endî eukak, ba nepek nek siñgimek indaukak wîñ sanbî indaukak. ¹⁴ Tîmbi endî nak manda nîmbambî nandîlak wîñ sanbî indaukakta tîmbi, endî nokok kusatna engano wîñ tîmbî inda-dakleukak. ¹⁵ Bep nîtok nanandînet wîñ noñganda tîmbi nak ñîndîñ sanîť, 'Nak manda Woñda nîmbambî nandîlak wîñ sînda sanîť-dakleukak.'

Mîlapsîlok kînjannan sîlîsîlîlî gwañgwañiiloñ inda-semekak

¹⁶ Yesulî yousîmbi enguk, "Nain nîm ombataumbi, sîndî nombo nîm nambînekalîñ, tîmbi nain nîm ombataumbi, bîndambo nambînekalîñ." ¹⁷ Wîndîñ eumbi, endok gwañgwañî dîwîndî nîsîñgan ñîndîñ eñgîlîñ, "Endî ñîndîñ elak, 'Nain nîm ombataumbi, ñîndî nombo nîm kanekamîñ, tîmbi nain nîm ombataumbi, bîndambo en kanekamîñ,' tîmbi 'Endî Beptoñ undane ñaukakta tîmbi wîndîñ indaukak.' Manda wolok walan walî nek plon e-yout tîlak?" ¹⁸ Wîndîñ eñîpi, nîsîñgan e-nandîñgîlîñ, " 'Nain nîm ombatalak' manda wolok walan wî nîtek? Nek elak wîñ nîndî nîm nandî-dakleamîñ."

¹⁹ Tîmbi endî wala nî-nandînelîñdok nandumbi, Yesulî yambî-nandî-daklembi enguk, "Nak ñîndîñ sanîť, 'Nain nîm ombataumbi, sîndî nombo nîm nambînekalîñ, tîmbi nain nîm ombataumbi, bîndambo nambînekalîñ.' Wîñ manda wolok kuseiila sîngan e-nandî tañ ba? ²⁰ Manda et walî biañgan sîñîk. Tîmbi nak ñîndîñ sanlet: nak kîmbambî, sîndî kut-blamban embi, mano tînekalîñ, gan kwelalok gîñgîťtîiilî sîlîsîlî tînekalîñ. Tîmbi sîndok gînanjî mîlata sîñîk taumbi patnekalîñ, gan sîndî bîndambo nambîmbi, sîndok nandî-mîlapsîlok kînjannan sîlîsîlîlî inda-samekak.

²¹ Wîñ tamdî gwañgwa tîkelak wandin inda-samekak. Endok pîñgîp gawat tîndîlok nainñîñ indalakta tîmbi gînan mîlata sîñîk taumbi patak, gan endî gwañgwa tîkemek, gwañgwan indañmîlak walî sîlîsîlî mîumbi, mîlap wîñ ip kamalalak. ²² Wîndîñgangot nain ñolonda sîndok gînanjî mîlatalak, gan nak bîndambo bî sambambî nambînekalîñ, wolonda walenjîlî bo kîndem daumbi, sîlîsîlîlî gînanjî tokñeukak, tîmbi ama nolî sîndok sîlîsîlînjî solom tîkeneliñdok tuop nîm. ²³ Nain wîñ indamek, sîndî nepek nolok plon nombo nîm nak nanî-nandînekalîñ. Wîñ biañgan sîñîk. Tîmbi nak ñîndîñ sanlet: sîndî nepek no ba nola nokok Bepnala nî-nandînekalîñ, wolok tuop endî nokok kotna plon samekak. ²⁴ Sîndî nokok kotna plon enda nepek nola nîm nî-nandî-ta-bîñgîlîñ. Ale, man ñîñ sîndî kîndem gîñgîñembi, nî-nandî tî-ta-kunekalîñ, tîmbi wolok tuopgan inda-samumbi, nandî-sîlîsîlîlî gînanjî tokñeukak."

Mîlap kusei kusei indaukak, gan Yesulî kwettok gembîñ kolan wîñ ip wîlî pîñguk

²⁵ Yesulî yousîmbi, ñîndîñ enguk, "Nak manda sanî-ta-bîlet wîñ eyout mandalîñgot sanlîñgut, gan nain indaumbi, nak manda eñîpi, eyout manda nombo nîm sanbetat. Tambo nokok Bepnalok plon indañgan kasat tî-sametat. ²⁶ Nain wolonda sîndî nokok kotna plon Bep nî-nandînekalîñ. Nak Beptî sep kîmîlektok nî-nandutat wîndîñ nîm sanlet, tambo ñîndîñ sanlet: wîñ sîñ en nî-nandînekalîñ. ²⁷ Wîñ kusei ñîndîñda: sîndî gînanjîlî nak nep galk tambî, nak Beptoñnan nanin pîñgut wîñ nandî-kwambîñ dakuañda tîmbi endî sep galk tambî, nî-nandînjî nandî-samekak. ²⁸ Nak en gîta pakap kwelan pîmbi indañgutta, man ñîñ kwet ñîñ bîmbi, endoñ undane loupi tîlet." ²⁹ Wîndîñ

mandana nandimbi nandi-dasiañ.” ³⁸ Eumbi, Pilatoli nãnguk, “Kusei biañgan sisinik wın nek sinik?”

Pilatoli Yesulok kolan no nim timbi indañguk, ganmek kimbehtok eu taleñguk (Matayo 27:15-31, Maleko 15:6-20, Luka 23:13-25)

Timbi Pilatoli bindambo pımbi, Juda amatamdoñ ñambi enguk, “Nakta endok kolan no nim timba indalak. ³⁹ Gan nak sindok ep tindinjı no kimıt-klembi, Kamaikamai gwılat tuop ama no it kwambıñ gınañ nanin sindok pa pisat-samlet, wala timbi sindi nak ama ñın Juda amatamdok ama wapmañji ninen en pisat-samettok nandañ ba?” ⁴⁰ Wındıñ eumbi, endi kwawañganembi, tambane nãngılıñ, “Nim yañ! Barabas kak pisat-nımıñ!” Barabas wın endi ama piñpiñen nin Roma ama mik ti-semliñguk. *

19

¹ Wolongan Pilatoli eumbi, mik amalı toa pisik asupnat gaut gwılaptı tindın wali Yesu waipgılıñ. ² Timbi ama wapmañ walan esılmıñıpi, toa no pisikñat wali bondınembi, kumbannan kimilı pıumbi, sauloñ gimın dasi-mıngılıñ. ³ Wındıñ tıñıpi, ama noñgan noñgan endoñ bıñgılıñ tuop endi walan noñgangot timbi, “Judalok ama wapmañji, wel!” wındıñ nımbi, timan dai plon kit pındım wıkilıñ.

⁴ Timbi Pilatoli bindambo pımbi, kimın gıtıktoñ ñambi enguk, “Nandıwıt: nak en sindoñ nañgıp bıwambi, sindi ñındıñ ka-nandıwıt: nakta endok yomınok bien lonji nım kañ bilet.” ⁵ Timbi Yesu en toa pisikñat bondınen gıt sauloñ gimınnat wakıt pı ilımbi, Pilatoli daut sembi enguk, “Ama ñın kawıt!” ⁶ Wındıñ eumbi, tapma ama biesı gıt tapma ittok kamaikamai amalı Yesu kañgılıñ, wolongan endi wopungan kitımbi eñgılıñ, “Kloñbat plon wali kımbin!” Eumbi, Pilatoli manjınan tikembi enguk, “Nakta endok yomın yolonjıletta timbi sindi en tikembi, kloñbat plon wılit.” ⁷ Timbi Juda ama biesilı tambane nãngılıñ, “Endi enla ‘Nak Kunum Yambattok Nıñañ’ wındıñ pa elak, timbi endıkñe manda pat-nımlak walınin nolı ama wandısı wın yandıp kımnelıñdok elak.”

⁸ Timbi Pilatoli Yesulok plon manda wandin wın nandıñguk wolonda endi wıli kımnelıñdok eu taletalela mısı sinik tambı, ⁹ Yesu it gınañ nañgıp lombi, ni-kañbi eñguk, “Dık denanın sinik?” Gan Yesulı tambon no nım tambane nãnguk, ¹⁰ wala timbi Pilatoli nãnguk, “Nıtek? Ba dık manda tambon no nım nanlañ ba? Nak dık slak gambiwam kuuñdok ba ewa kloñbat plon kımbeñdok gembı pat-namlak, wın dık nım nandı-daklelañ ba?” ¹¹ Timbi Yesulı tambane nãnguk, “Kunum Yambattı gembı nım gamumda, nepek no ti-nameñdok gembı no nım pakamek. Kusei wala timbi ama nin nak dıkok kıkkanan napıkuk endok yomınlı dıkok yomga maklelak.” *

¹² Pilatoli manda wala timbi Yesu kañbiuktok telak lonjiñguk, gan Juda ama biesilı kwawa timbi kitımbi, Pilatoli nãngılıñ, “No en enla ama wapmañ elak, endi Roma ama wapmañ Sisala kanjik tıñımbi e-ta-pı tıñımlak. Wındıñda tıkap dık ama ñın kañbiutañda, dık bo Sisalok nol nım indalañ.” ¹³ Pilatoli manda wındıñ nandımbi, wolongan endi Yesulok mandan eu taleuktok en nañgıp pımbi, ka-danı amalok pitit plon pipakuk, kwet kawat pındımlı galgalın wolok. (Juda amalok mandanjınan kwet wolok koi wın Gabata.)

¹⁴ Sandap wolondañgan Juda amalı Kamaikamai gwılattok nepek gıtık tı-jumıt tıñılımbi, kwet boñgıp taumbi, Pilatoli pitit plon pipapi, Juda amatamda e-sasale manda enbi eñguk, “Ale, sindok ama wapmañji ñın kawıt!” ¹⁵ Eumbi, endi kitımbi eñgılıñ, “Nañgıp ñawıt! Nañgıp ñawıt! Nañgıp ñambi, kloñbat plon wıli kımbin!” Timbi Pilatoli enguk, “Nıtek? Sindok ama wapmañji ñakan ñak! Ba nak en kloñbat plon wıli kımnelıñdok eut ba?” Eumbi, tapma ama biesilı ñındıñ tambane nãngılıñ, “Nımbek no en nındok ama wapmañni nım, Sisa en noñgan.” ¹⁶ Wolongan Pilatoli nandı-sembi, Yesu kloñbat plon wıli kımnelıñdok kisınan kımıkuk.

Yesu kloñbat plon wıli kimıñguk

(Matayo 27:32-56, Maleko 15:21-41, Luka 23:26-49)

¹⁷ Wındıñda mik amalı Yesu walınin nañgıp ñambi, enlok kloñbat mım bembımbi, kwet no koi Kumba Kwandat, Judalok mandanjınan Golgata, wandıñ nañgıp ñambi, ¹⁸ kloñbat plon wıkilıñ. Timbi kolan tindı ama tıpet wakıta yandıpbı, no tombon no tombon, tım Yesu en endok boñgıpsetnan ep samba embi, mambı ikılıñ.

¹⁹ Timbi Pilatoli eu taleumbi, Yesulok kumbam mındıñ plon kundit ñındıñ youp kımıkılıñ, “Yesu Nasalet nanin, Juda amalok ama wapmañji.” ²⁰ Kundit wın Juda wakıt Roma ba Grik endok mandanjı plon youp kımıkılıñ, timbi Yesu wıkilıñ wın it kwet

* 18:40: Maleko 15:7

* 19:11: Yesulı tapma amalok telak damanjı Kaiafas endok plon e-yout tıñguk bek.

kimikimilin. ⁴² Sabat patnandi nain win indaup timbimbi, sum nasifigan pakukta timbi endi Yesulok dalandan wolok tike na kimipi, sum telak yama masipgimik.

20

Yesulok dalandan sum ginañ nim pakuk

(Matayo 28:1-10, Maleko 16:1-8, Luka 24:1-12)

¹ Kena nain kusei kimikimilinan kwet gama nim salañilimbi, Malia Makdala nanin endi Yesulok sumnan nambi kañguk, win kawat sum telak yama masimasipmwin win tike lo tambon kimilim pakuk. ² Windin kañbi, woñep nambi, Simon Petlo git gwañgwa no Yesuli ginañli tike-kasileliñguk endoñ nambi enguk, “Wopumdok dalandan sumnan nanin tike nambi, delok kimilim patak win nindi nim nandamñ.”

³ Wolongan Petlo git nol endi iset bimbi, sumnan ñandepi ⁴ yakan woñep ñañgimik, gan nol wali Petlo maklembi, dama sumnan tomguk. ⁵ Tombi, telak yama pawan mumuñembi, ginañ deium loubi, sandum Yesulok dalandan timtimilin win kañguk, gan ginañ nim loñguk. ⁶ Timbi Simon Petlol siñgi klem bi tombi, sum ginañ lombi kañguk, win Yesulok kwel kinjannan sandumliñgot pakuk. ⁷ Sandum no endok kumbam imimwin wali diwin no git nim pakuk. Tambo sandum win engan kwasanembi, giñgiñgan kimilim pakuk. ⁸ Timbi gwañgwa dama sumnan tomguk endi windiñgot ginañ lombi, nepenepek gitik win kañbi, Yesu mlakuk win nandi-kwambin dañguk. ⁹ (Nain wolonda endi Kunum Yambattok mandanli Mesial kinnan nanin mlalektok elak win gama nim nandi-tomgulin.)

Yesuli Malia Makdala nanin endoñ indañguk

(Maleko 16:9-11)

¹⁰ Timbi gwañgwa tìpet endi isetnan undane ñañgimik, ¹¹ gan Malia Makdala nanin endi sumnan undane bi tom papi, pawan ipi, kut-blamban eñguk. Tinipi mumuñembi, sum ginañ deium loubi, ¹² eñalo tìpet dasindasinjet satnin win yambañguk. Endi Yesulok kwel kinjannan pipakimik, nol kumbam kandañ pilimbi, nol kesii kandañ pipakuk. ¹³ Pipapi nñgimik, “Tam, dik neta kut-blamban elañ?” Eumbi enguk, “Nokok Wopumnalok dalandan tike ñam, delok kimilim patak win nim nandiñlet.” ¹⁴ Windin eñpi undanembi, Yesu siñgi kandañ ilimbi kañguk, gan endi en gama nim ka-nandi-tomguk. ¹⁵ Timbi Yesuli ni-kañbi eñguk, “Tam, dik neta kut-blamban elañ? Ba ninda lonjlañ?” Ni-kaumbi, Malial “Kena kandikne ama kalet” windin nandiimbi nñguk, “Ama wopum. Tikap dik ñali tike ñaññida, nanbi nandiimbi, dik kwet delok kimilañnan nambi, natna tike ñam kindiñ tapliutet.”

¹⁶ Timbi Yesuli Malialok koi kitumbi, endi tikile ka-nandi-tombi, Juda mandaninan “Rabonai” nñguk. (Win ninlok mandaninan ‘Nokok nandaoutna.’) ¹⁷ Malial Yesula windin kitumbi, tike-kaumbi, Yesuli nñguk, “Nambik bi! Nak gama Bepnaloñ nim undane loñgut, wala timbi nombo nim nep kawin. Dik nokok kwayanailoñ * nambi, ñandin enbekañ, ‘Win nokok Betna git sindok Bepsi, nokok Yambatna git sindok Yambatsi, nak endoñ undane loupitlet.’” ¹⁸ Timbi Malia Makdala nanin endi Yesulok gwañgwañiloñ na tombi enguk, “Nak Wopum ip kat” embi, Yesuli manda nñguk win wakan kasat ti-semumbi nandiñgulin.

Yesuli gwañgwañiloñ inda sembii tsemguk

(Matayo 28:16-20, Maleko 16:14-18, Luka 24:36-49)

¹⁹ Kena nain kusei kimikimilinan sandap wolonda kwet kilim eumbi, Yesulok gwañgwañilii kimin tì-pakilin. Endi juda ama biesila misifigilinda timbi it yama kekak ti sip kwambin da-talembi pakilin. Palinimbi, Yesu en boñgipsinan indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.” ²⁰ Windin e-talembi, enlok kii bim tìpet wakit bambau giln daut semumbi, endi Wopum en wakan win ka-nandi-tom sinik tambi, silisilin tokne-semguk. ²¹ Timbi Yesuli bñdambo enguk, “Busuk pat-samun. Bepit nak nanimukuk, windiñgantogot nak bo sindi sani-mutet.” ²² Windin e-talembi, man woñli ep pendipi enguk, “Sindok ginañji ginañ Dindim Woñ kasilewit! Kasile-talemek, ²³ Woñ wali daut samlak, win Kunum Yambatti ama nolok yomin biñmñguk ba nim, timbi wolok tuop sindi amatamda kñndem ñandin eni-dakle-semnekalin, ‘Yomjlok mlap win wiat-taletalen,’ ba ‘Yomjlok mlap win kimilim pat-samlak.’”

²⁴ Yesuli inda-semguk wolonda endok gwañgwañilii 12 endoñnan nanin no koi Tomas (koi no Didimus) endi nolii git nim pakuk. ²⁵ Nim pakukta, endok nolii ñandin nñgulin, “Nandi Wopum kañgimñ!” Gan endi enguk, “Tikap nak dautnal bilindok gil endok kii

* **20:17:** Yesuli enlok kwayañila eñguk, win endi gwañgwañilok plon e-you tñguk.

bim plon n+m kautat, t+mbi k+itna n+nãñl+ kii bim wandan g+inañnan n+m suaeutat, t+mbi bambau wanda w+n n+m t+ke-kautatta, s+nd+ nek eaf w+n nak n+m s+n+k nand+kwamb+ñ dautat.”

²⁶ Sande noñgan taleumbi, gwañgwal+ b+ndambo it g+inañnan k+im+in t+mb+mbi, Tomasli en g+ta yakan pakil+ñ. End+ yama kekak t+ sip kwamb+ñ da-talembi pakil+ñ, ganmek Yesul+ b+ndambo boñg+ps+inan b+ indam ipi enguk, “Busuk pat-samun.” ²⁷ W+nd+ñ eñ+pi, Tomasla kii bim daul+m+mbi n+ñguk, “K+ka n+ñãñ k+itna gil plon k+im+pi, k+itna ka! T+mbi k+ka kot suapi, nokok bambatna t+ke-nand+! D+k nand+ bend+ nombo n+m t+mbekañ, tambo nak kaik patet w+n nand+kwamb+ñ daukañ!” ²⁸ Eumbi tambane n+ñguk, “D+k nokok Wopumna g+it Yambatna.” ²⁹ Eumbi, Yesul+ n+ñguk, “Ba d+k namb+lañda t+mbi nand+kil+kt+ t+namañ, end+ Bepnalok dainan amatam d+ w+n yapma kle pakañ.”

Kusei nekta pepa ñ+n youyoulin patak

³⁰ Yesul+ gwañgwañiilok daus+nan jimba kundit d+ w+n asupgan t+ñguk, gan w+n pepa ñolok g+inañnan n+m youyoulin patak. ³¹ Gan kundit youyoulin patak wal+ kusei ñ+nd+ñda youyoulin: s+nd+ manda ñ+n pinat nand+ t+mbi, Yesu en Mesia, Kunum Yambattok N+ñãñ, w+n nand+kwamb+ñ danekal+ñ, t+mbi nand+kwamb+ñ dañ+pi, endok g+ñg+ñii kuañda t+mbi kuñgu sis+n+k w+n kasilenekal+ñ.

21

Yesul+ tuk guañ baliliñnan gwañgwañiiloñ inda-semguk

¹ Yesul+ gwañgwañiiloñ dama Jelusalem inda-semguk, wolok siñgi kandañ end+ b+ndambo Galili kwelan tuk guañ koi Taibelias wolok inda-semguk. W+n ñ+nd+ñ: ² Simon Petlo, Tomas (endok koi no Didimus) g+it Natanael Kana it kwet Galili kwelan nanin, wak+it Sebedilok n+ñãñit t+pet ba Yesulok gwañgwañiit t+pet no yakan k+im+in t+pakil+ñ. ³ Pal+ñ+l+mbi, Simon Petlol+ nolili enguk, “Nak m+kbalak lolon+la ñautet.” Eumbi n+ñg+il+ñ, “N+nd+ d+ik+ta yakan ñanetam+ñ.” W+nd+ñ embi, walinin p+m ñambi, k+ikeñ plon lom ñambi, m+kbalak l+ik tiatia kena t+ñg+il+ñ, gan tim ombap wolonda m+kbalak no n+m epg+il+ñ.

⁴ Kwet salaup t+mb+mbi, gwañgwañiil+ Yesu k+nanjatnan pal+mbi kañg+il+ñ, gan end+ en Yesu w+n n+m ka-nand+tomg+il+ñ. ⁵ T+mbi Yesul+ k+it+sembi enguk, “Notnai! Ba s+nd+ m+kbalak no n+m epm+il+ñ ba?” Eumbi, “N+m epmam+ñ” w+nd+ñ n+mb+mbi, ⁶ end+ enguk, “Ale. L+ks+ k+ikeñ k+it d+nd+m kandañ kol+ p+umbi epnetañ.” Eumbi, end+ b+ndambo l+ik w+n kol+ p+umbi, m+kbalak asup epg+il+ñda t+mbi l+ik w+n tiañeum k+ikeñ plon lamb+lamb+ilok tuop n+m.

⁷ Wolongan Yesul+ gwañgwa g+inañl+ t+ke-kasileañguk end+ Petlola ñ+nd+ñ n+ñguk, “W+n Wopum engan!” Simon Petlol+ manda “Wopum” w+nd+ñ nand+mbi, dasindasin kiund+ip biñguk w+n t+ke dasimbi, Yesulol+ ñaupi, tuk guañ g+inañ d+kokuk. ⁸ T+mbi gwañgwa d+ w+nd+ Petlo k+ikeñ plon klembi, m+kbalak l+ik tokñetokñen w+n tiañembi, k+nanjatnan b+ tomg+il+ñ. Kwet w+n mayañgan s+n+k n+m, 100 mita ba n+tek wolok tuop. ⁹ K+nanjatnan p+mbi, komba d+ papal kañg+il+ñ, t+mbi komba galk plon m+kbalak wak+it plaua nanañ d+ w+n pal+mbi kañg+il+ñ. ¹⁰ T+mbi Yesul+ enguk, “M+kbalak komb+kan epm+il+ñ d+ w+n ep b+ w+it!” ¹¹ Eumbi, Simon Petlol+ k+ikeñ plon lombi, m+kbalak l+ik tiañeumbi, tuk pawan k+nanjatnan lamb+ñguk. M+kbalak wopum s+n+k 153 g+it+k wal+ p+ l+ik t+mbi tokñeñg+il+ñ, ganmek l+ik wal+ n+m blañganeñguk.

¹² T+mbi Yesul+ b+m, nanañ nanel+ñdok enguk. Gwañgwañiil+ en Wopum w+n ip nand+ñ+m+ñg+il+ñda t+mbi, end+ g+it+k wal+ “D+k nin?” w+nd+ñ n+ nand+nep m+s+ñg+il+ñ. ¹³ T+mbi Yesul+ b+mbi, plaua wak+it m+kbalak epbi, emumbi nañg+il+ñ.

¹⁴ Yesul+ k+imnan nanin m+lakuk wolok siñgi kandañ end+ gwañgwañiiloñ w+nd+ñ inda-semumbi, nain t+pet g+it no t+ñguk.

Yesul+ Petlola endok g+ñg+ñii yambi+d+ikñeuktok n+ñguk

¹⁵ Nanañ nanb+ taleumbi, Yesul+ Simon Petlo n+ nand+mbi eñguk, “Simon Yoanelok n+ñãñ, d+ik nokok gwañgwanai d+ w+n ñ+n yapma klembi, g+inañgal+ nak nep kas+le-s+n+k talañ ba?” Eumbi n+ñguk, “T+mbi, Wopum, nak g+inañnal+ d+ik gep kas+lelet w+n d+ik ip nand+lañ.” W+nd+ñ eumbi, Yesul+ enlok g+ñg+ñiilok plon Petlola ñ+nd+ñ n+ñguk, “Nokok sipsip n+ñanai ep towi t+ta-kuukañ.”

¹⁶ T+mbi b+ndambo n+ nand+mbi, nain t+pet t+ñguk, “Simon Yoanelok n+ñãñ, d+ik g+inañgal+ nak nep kas+le-s+n+k talañ ba?” Eumbi n+ñguk, “T+mbi, Wopum, nak g+inañnal+ d+ik gep kas+lelet w+n d+ik ip nand+lañ.” W+nd+ñ eumbi n+ñguk, “Nokok sipsipnai yambi-d+ikñe t+ta-kuukañ.”

¹⁷ Tĩmbi bĩndambo nĩ-nandumbi, nain tĩpet gĩt no tĩĩnguk, “Simon Yoanelok nĩĩnĩ, dĩk gĩnaĩngalĩ nak nep kasĩlelaĩ ba?” Yesulĩ “Dĩk gĩnaĩngalĩ nak nep kasĩlelaĩ ba?” wĩndĩnĩ eumbi, nain tĩpet gĩt no tĩĩngukta tĩmbi, Petlolĩ gĩnaĩnĩ kolaumbi nĩĩnguk, “Wopum, dĩk nepek gĩtĩk ip nandĩ-talembi, nak gĩnaĩnalĩ dĩk gep kasĩlelet wĩn nambĩ-nandĩlaĩ.” Eumbi, Yesulĩ nĩĩnguk, “Nokok sipsĩpnai ep towi tĩ-ta-kuukaĩ. ¹⁸ Wĩn biaĩngan tĩmbekaĩ.

Tĩmbi nak nĩndĩnĩ ganba nandĩ. Dĩk sim plon papi, dĩtĩnaĩngan bĩĩngwĩlap tembĩ, delok nĩaupi nandĩlĩngũĩ wolok tuopkan samasamakgan nĩalĩngũĩ, gan dĩk gĩlĩk tĩmbekaĩ nain wolonda dĩk kĩka tĩke-loumbi, nĩmbek nolĩ gep topmbi, kwet nĩm nĩnĩalok nandĩ-galk talaĩnan ganaĩngĩlĩmbi nĩaukaĩ.” ¹⁹ (Yesulĩ wĩndĩnĩ embi, Petlolĩ Kunum Yambattok koi gĩĩngĩt mĩuktok telak nĩtek plon kĩmbekak wĩn tĩmbĩ inda-dakleĩnguk.) Tĩmbi yousĩmbi, nĩndĩnĩ nĩĩnguk, “Dĩk nak nep kle-kuukaĩ.”

Pepa nĩn youkuk endok mandan

²⁰ Tĩmbi Petlolĩ tambanem kaĩnguk, wĩn Yesulĩ gwaĩngwa nin gĩnaĩnĩ tĩke-kasĩleĩnguk endĩ ep klem bĩĩnguk. (Endĩ gwĩlattok nanaĩ yakan na-pakĩlĩnĩ, wolonda gwaĩngwa walĩ wakan Yesulok plon panjaĩnganembĩ nĩ-nandĩmbi eĩnguk, “Wopum, wĩn nĩndĩ sĩnĩk dĩk kanjĩkkailok kĩsĩnan gapĩlekak?”) ²¹ Petlolĩ gwaĩngwa wĩn kaĩbi, Yesu nĩ-nandĩmbi eĩnguk, “Wopum, ama nĩlok kandaĩ nĩtek indaĩmekak?” ²² Eumbi nĩĩnguk, “Tĩkap nak undanem bĩ tombetat, endĩ wolok tuop yousĩmbi kuuktok nandĩnĩmetta, walĩ dĩkok nepek nĩm. Dĩkta nak nep kle-kuukaĩ.”

²³ Tĩmbi manda walĩ Yesu kĩmĩt-kle-kuaĩngĩlĩnĩ endok boĩngĩpsĩnan sapakĩneumbi, ama walĩ nĩm kĩmbekak wĩndĩnĩ nandĩngĩlĩnĩ. Gan Yesulĩ Petlola nĩndĩnĩ nĩm nĩmbi eĩnguk, “Gwaĩngwa walĩ nĩm kĩmbekak.” Tambo endĩ nĩndĩnĩngot eĩnguk, “Tĩkap nak undanem bĩ tombetat, endĩ wolok tuop yousĩmbi kuuktok nandĩnĩmetta, walĩ dĩkok nepek nĩm.”

²⁴ Gwaĩngwa walĩ wakan nepek gĩtĩk wolok gembĩn ipi, nĩlok yout-talelak. Tĩmbi nĩndĩ mandan youkuk wala nandĩna biaĩngan sĩnĩk tĩlak.

²⁵ Yesulĩ kundit kusei kusei asup dĩwĩn no wakĩt tĩĩnguk. Tĩmbi nak nĩndĩnĩ nandĩlet: nĩndĩ kundit gĩtĩngĩtĩk wĩn youtnamda, pepa asup sĩnĩk indaumbi, nĩndĩ kwet tuop tuop pepa gĩtĩk wĩn kĩmĩtneĩndok kwet lonjĩneĩ.